M. YUSUF KANDEHLEVÎ

HAYÂTÜ'S SAHABE

1

yasin yayınevi

بسم الله الرحمن الرحيم

Baskı-Cilt:

Sistem Cilt ve Matbaacılık

Yılanlı Ayazma Yolu No:8 DAVUTPAŞA
Tel: 0212 482 11 01 ZEYTİNBURNU/İST

İSTANBUL 2010

YASİN YAYINEVİ

Manyasızade cad. No:47 Çarşamba

Fatih - İstanbul

Tel.: 0212.635 30 55
Faks: 0212.635 78 65

HAYÂTÜS-SAHÂBE

Muhammed Yusuf
el-Kandehlevî

CİLD 1

Tercüme

HAYATU'S-SAHABE

Muhammed Yusuf el-Kandehlevî (1917–1965)

Doğumu:

Hicrî 25 Cemâdiye'l-ûlâ 1335 (20 Mart 1917) yılında Çarşamba günü Hindistan'ın Dihlâ vilayetinde irşatla meşhur bir aileden olan Muhammed b. İlyâs'ın çocuğu olarak dünyaya geldi, babası kendisine Muhammed Yusuf ismini koydu.

Eğitimi:

On yaşında iken Kur'ân-ı Kerimi ezberledi. İlk öğrenilmesi gereken ilimleri aldıktan sonra hadis eğitimini Mezâhiru'l-ulûm adlı medresede tamamladı. Hadis hocaları Menzûr Ahmed Hân, Abdurrahmân Kâmil Fevrî ve son olarak yazarın eğitiminde önemli yere sahip olan büyük amcasının oğlu olan Muhammed Zekeriyyâ el-Kandehlevî'dir. Yazar, bu Hadis medresesinden hicri 1354 yılında mezun oldu.

İlimle meşgul olması:

Yazar, hayatının ilk dönemlerinden hayatını ilme adamıştı. Zamanının büyük bölümünü ders vermeye ve kitapları mutalaa etmeye ayırırdı. Hadis tahsilini yaparken kitap telif etmek istedi. Tahâvî'nin *Şerhu Me'âni'l-âsâr* adlı eserine *Emânî'l-âhbâr* adlı geniş bir şeyh yazmaya başladı. Bu çalışmasına ömrünün sonuna kadar devam etti.

Bey'atı:

Yazarın yaşadığı kültürde bir öndere bağlanıp ondan ilmi ve tasavvufi terbiye görme adeti vardı. Kendisi de Teblîğ cemaatinin kurucusu olan babası Şeyh Muhammed İlyâs'a bey'at etti. Babası döneminin önde gelen İslam davetçilerinden sayılıyordu. Babası kendisinden sonra yazarı halife tayin etti, davet ve tebliğ görevini hicri 21 Recep 1362 yılında oğluna bıraktı.

Davet ve tebliğ çalışması:

Babası vefat ettikten sonra hayatında çok değişiklikler oldu. Vaktinin büyük bölümünü ilme ve tedrisata vermişken her şeyden soyutlanıp kendisini

tebliğ işine adadı. Hindistan ve Pakistan'ın birçok şehrinde İslam'a davet hususunda hutbe verdi, toplantılar yaptı, gece gündüz yılmadan, yorulmadan davet ve tebliğ işiyle meşgul olmaktaydı. Pakistan, Hindistan'dan ayrıldıktan sonra doğusuna ve batısına toplam 16 ziyaret gerçekleştirdi. Yazar, üç defa hac vazifesini yerine getirdi. Birinci haccını babasıyla beraber h. 1356 yılında, ikinci haccını Şeyh Hüseyin Ahmed el-Medenî h. 1374 yılında, üçüncü ve son haccını h. 1383 yılında yaptı.

Vefâtı:

Hac görevinden döndükten sonra h. 1384 (12 şubat 1965) yılında Pakistan'a doğru uzun bir yolculuk yaptı. Pakistan'ın doğu ve batısında olan büyük tüm şehirlerini ziyaret etti. Hindistan'a dönmek üzere iken Lahor'da yaptığı toplantıda konuşma yaptığı günün gecesinde aşırı yorgun ve bitkin olduğundan sabaha kadar ter dökmüş, ve baygın sabahlamıştı. Ertesi gün hastaneye kaldırılmak üzere iken, hastaneye varmadan ruhunu teslim etti. **İnnâ lillâh ve İnnâ lillâhi râci'ûn.** Vefat etmeden hep kelime-i tevhidi tekrar ediyor, Hz. Peygamber'den menkul duaları okumaktaydı. Ölüm haberi tüm insanları üzüntüye boğdu. Cansız bedeni gece vakti Dihlâ'ye uçakla götürüldü. Cenazesine yetmiş bin kişi katıldı, cenaze namazını Şeyh Muhaddis Muhammed Zekeriyyâ kıldırdı. Babasının kabri yanına defnedildi.

Yapısı:

Merhum orta boylu, güler yüzlü, iri cüsseli, siyah sakallı, gür saçlı, geniş çehreli, gözleri parlak ve çekiciydi. Onu ilk gören derin düşünceli olarak görür ve heybeti insanı kaplardı. Meclisinde kim otursa en çok kendisine yakın olduğunu sanırdı. Sadece dini konular hakkında konuşur, devamlı gülümser, ama iç dünyası hüzün doluydu. Onu görüp onla arkadaşlık yapan kişi kendisi üzerinde Hz. Peygamber ve ashabının ahlakını kolaylıkla görürdü.

Eserleri:

1- *Emânî'l-ahbâr:* İmam-ı Tehâvî'ye ait olan *Şerhu Me'ânî'l-Âsâr* adlı eseri üzerine yazılmış bir şerhtir.

2- *Hayatu's-Sahabe*: Elimizin altında olan bu bereketli eseridir.

Evlatları:

Yazar arkasından Şeyh Muhammed Hârûn adında değerli bir çocuk bıraktı. Oğlu da babasının izinden gitmektedir. Hanımı ise yazarın vefatından 5

ay sonra vefat etti. Takva hususunda hanımı da kendisi gibi eşsiz biriydi. Kitap merviyatla dolup taştığından hadisle alakalı müstalahların bilinmesi gerekmektedir. Bunlar bilinince kitabın içeriğinin anlaşılması da kolaylaşmaktadır Bundan dolayı bazı hadis müstalahlarını bilginize sunma ihtiyacı hissetmekteyim.

HADİS ISTILAHLARI

Hadis ilmi: Rivayet olarak hadis ilmi ve dirayet olarak hadis ilmi olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

1- **Rivayet olarak hadis ilmi:** Hz. Peygamber'in sözü, fiili, vasfı ve takririnden müteşekkil rivayetler bütünüdür. Bu ilmi ilk tasnif eden İbn Şihâb ez-Zührî'dir.

2- **Dirayet olarak hadis ilmi:** Rivayetin hakikatını, şartlarını, kısımlarını, ahkâmını, râvilerin durumunu, şartlarını ve merviyyatın sınıflarının bilinmesini sağlayan ilimdir. Bu ilmin ilk tasnifini yapan Kadı Ebû Muhammed er-Râmehurmuzî (360)'dir.

Sened, İsnad: Hadis metnine ulaştıran râviler zincirine denir.

Muhric, Muharric: Hadisi rivayet eden kimseye denir. Buhârî ve Müslim gibi.

Mahrec: Hadisin kendisinden rivayet edildiği kimselerdir. Mesele "urife mahrecuhu" tabiri hadisin isnadındaki râviler bilindiği zaman kullanılır.

Hadis, haber: Muteradif, yani aynı manaya gelen iki kelimedir.

Eser: Muhaddisler, merfu ve mevkuf rivayete eser derler. Horasan fukahası ise mevkuf olana eser, merfu olana haber derler. Muteehhirinler eser tabirini daha çok merfu dışında mevkuf ve mektu rivayetler için kullanır.

el-Müsnid: Hadisi isnadı ile rivayet eden kimseye denir. Bu ilimde âlim olup olmamasına bakılmaz.

el-Muhaddis: Hadisin isnadını, râvilerin ismini ve hadis metnini bilen kimseye denir.

el-Hafız: İlk dönemlerde Muhaddis kelimesiyle aynı anlamda kullanılmaktadır. Genelde çok hadis ezbere bilen kişi hakkında kullanılırdı. Münâvî, yüz bin hadis ezbere bilene kullanılır, demektedir.

el-Hucce: el-Münâvi, üç yüz bin hadis ezbere bilene kullanılır, demektedir.

el-Hâkim: el-Münâvî, hadislerin tüm merviyatını metin, isnad, cerh-tadil ve tarîh olarak ihata eden kimseye kullanılmaktadır, demektedir.

Emîru'l-Mu'minin: İmam-ı Suyutî: "Bu lakapla Süfyân, İbn Râhûyeh, Buhârî ve benzerleri anılmaktadır."

Hadis-i Kudsî: Mana Allah katında, lafız ise Hz. Peygamber katında olan hadislere denmektedir. Bazıları ise hem lafız hem mana Allah katında olan hadise denir, diye tarif etmektedirler. Fakat bu görüş zayıftır.

Hadis, kabul edilip edilmeme itibariyle ikiye ayrılır.

1- Kabul edilen, Sahîh ve Hasen olan hadistir.

2- Kabul edilmeyen zayıf olan hadistir.

Sahîh li-zatihi: Adil ve hadisin lafızlarını zaptedmede güvenilir kimsenin kendisi gibi olan râvilerden muttasıl şekilde rivayet edip hadiste şazlık ve illet bulunmayan hadise denmektedir.

Sahîh li-ğayrihi: Sahîh li-zatihi hakkında zikredilen özellikleri tam olmayıp başka rivayetle güçlenip sahîh derecesine çıkan hadise denir.

Hasen li-zatihi: Yukarıda Sahîh hakkında zikredilen özelliklerde ortak olup zapt konusunda Sahîhe göre biraz daha düşük râviler tarafından rivayet edilen hadise denmektedir.

Hasen li-ğayrihi: Yukarıda hasen hakkında zikredilen özellikleri tam olmayıp başka rivayetle güçlenen hadise denir.

Sahîh ve Hasen hadis: Mutevatir olmadıkça zan ifade eder ve İbadet, muamelat, benzeri konularda kendisiyle amel edilmesi gerekir.

Zayıf hadis: Hasen hadis derecesinden daha düşük olan hadislere denir.

Zayıf hadis: Kâdî İbn Arabî ve İbn Ma'în'e göre asla kendisiyle amel edilmez. Bazılarına göre mutlak şekilde kendisiyle amel edilir. Bu görüş İmam-ı Ahmed ve Davud'a nisbet edilmektedir. Üçüncü ve mutemed görüşe göre ise fedaili amelde, kıssa ve tarîh konularında kendisiyle amel edilmektedir.

İbn Hacer: Zayıf hadisle amel etmek dört şarta bağlıdır.

1) Fedail ve benzeri konularda olacak yani ahkâm hakkında olmayacak.

2) Zayıflığı şiddetli olmayacak, yani metruk, muttehem ve kezzapların hadisi olmayacaktır.

3) Kendisiyle amel edilen bir aslın altına girmesi gerekmektedir.

4) Bu hadisle amel edilirken ihtiyata binaen yaptığına inanılacaktır.

Merfu hadis: Hz. Peygamber'e nisbet edilen hadis demektir. Hz. Peygamber'in sözü, fiili, onayı, vasfı hususundaki rivayetlerdir. Hadisin muttasıl olup olmamasına bakılmamaktadır.

Mevkûf: Sahabîye nisbet edilen hadistir. Ashabın sözü, fiili, onayı, vasfı hususundaki rivayetlerdir. Hadisin muttasıl olup olmamasına bakılmamaktadır. Hz. Ömer'in bir sözü gibi.

Maktu': Tabiine nisbet edilen hadis demektir. Tabiine ait söz, fiil, onay ve vasıf hususundaki rivayetlerdir. Hadisin muttasıl olup olmamasına bakılmamaktadır. Sa'îd b. Müseyyib'in bir sözü gibi.

Sahabî: Peygamber efendimizle karşılaşıp kendisine iman edip İslam üzere ölen kimselere denmektedir.

el-*Müsned*: Hz. Peygamber'e nisbet edilen muttasıl hadis demektir.

el-Muttasıl, el-Mevsûl: İsnadındaki her râvi bir önceki râvîden işitmiş olan hadise denmektedir. Hadisin merfu veya mevkuf olmasına bakılmamaktadır.

el-Müselsel: Hadisin isnadındaki tüm râvilerin bir hal ve vasıf üzere olup rivayet ettikleri hadise denmektedir. Mesela Peygamber efendimiz sakalını tutup hadisi rivayet etmekte, ondan sonra gelen tüm râviler ayni şekilde rivayet etmektedir.

Ğarîb hadis: Tek bir râvinin farklı şekilde rivayet ettiği hadis demektir. Bazen bu ğerabet isnadda, bazen ise metinde olur. Bu hadis sahîh de, hasen de, zayıf da olabilir.

Azîz hadis: İki veya üç kişinin rivayet ettiği hadise denmektedir.

Meşhûr hadis: Üç ve daha fazla râvinin rivayet edip mutevatire ulaşmayan hadis demektir. Genelde sahîh ve hasen olur. Bazen zayıf da olabilmektedir.

Mustefîd hadis: Fukaha ve usulcuların yanında yaygın ve meşhur olan hadise denmektedir. Bazı âlimler mustafîd ve meşhur arasında fark koymakta, mustefîd hadisin başından sonuna kadar eşit râviler tarafından rivayet edilen hadise deneceğini söylemektedirler.

Mutevâtir hadis: Yalan üzere toplanmaları imkânsız olan büyük topluluk tarafından rivayet edilen hadis demektir. Şartı görme veya işitme ile alakalı bir husus olması gerekmektedir. Mutevatir lafzi ve manevi diye iki kısma ayrılmaktadır. Akaid konusunda delil olabilecek tek hadis mutevatir hadistir.

Ahad haber: Mutevâtir olmayan tüm hadisler hakkında kullanılmaktadır.

Munkatı hadis: Sahabîden evvel isnadın bir yerinde veya birkaç yerinde bir kişinin düşmesinden dolayı inkitaya uğrayan hadise denmektedir. Fakat düşen râvî, isnadın başında olmama şartı aranmaktadır. Munkati hadis zayıf hadis olarak kabul edilmektedir.

Mu'dal hadis: İsnadın evvelinde olmama şartıyla iki kişinin veya daha fazla râvinin ard arda düştüğü hadis demektir. Mu'dal hadis zayıf hadis olarak kabul edilmektedir.

Müdelles hadis: Râvinin hadiste bir çeşit aldatmaca-bulandırma yaptığı hadise denmektedir. Tedlîs, iki kısma ayrılır, ya isnadda olur, ya da metinde olur. Bu aldatmayı yapan kişiye de **Müdellis** denir, müdellislerin tabakaları vardır. Bu Hususta İbn Hacer'in güzel bir eseri bulunmaktadır. Tedlis yapanların belli tabakaları vardır. Bazılarının tedlisi direk kabul edilir, Süfyân b. Uyeyne ve Süfyân Sevrî gibi. Bazılarının hadisleri ise işittiklerini bilfiil vurgularlarsa kabul edilir. Bazılarının tedlisleri asla kabul edilmez onlar çok zayıf, metruk olanların tedlisleridir.

Mürsel hadis: Tabîinin, sahabîyi düşürüp direk Hz. Peygamber'den rivayet ettiği hadis demektir. Mürsel hadis hususunda ihtilaf vardır.

Birinci görüş: İmam-ı Ebû Hanîfe, İmam-ı Mâlik, İmam-ı Ahmed (bir kavline) göre mutlak olarak kendisiyle amel edilmektedir.

İkinci görüş: Muhaddislerin geneline göre ise zayıf kabul edilmektedir.

Üçüncü görüş: İmam-ı Şafiî göre ise mürsel hadis zayıftır, ancak zikredilecek beş özellikten bir özellikle güçlenirse kendisiyle amel edilmektedir.

1) Mürsel hadis başka yolla *Müsned* olarak rivayet edilmişse

2) Başka bir yolla mürsel olarak rivayet edilmişse

3) Bazı sahabîler bu hadisle amel etmişse

4) Âlimlerin çoğu bu hadisle amel etmişse

5) Tabiinlerin büyüklerinden rivayet edilirse Sa'îd b. Müseyyib gibi.

Muallak hadis: İsnadın başından bir veya daha çok râvinin düştüğü hadise denmektedir. Mesela Buhârî'nin terceme bablarında direk olarak Hz. Peygamber şöyle buyurdu dediği hadisler.

Mu'an'an, Müennen: "Enne" veya "An" lafzı ile rivayet edilen açıkça râvinin işitip işitmediği söylenmeyen hadislerdir. İmam Müslim'e göre muasır olanlar bu lafızları kullanırsa hadis muttasıl kabul edilmekte Buhârî'ye göre ise

açıkça ondan rivayeti isbat edilmedikçe zayıf hadis kabul edilmektedir. Mesela an Malik, an İbn Şihâb.

Mübhem: İsmi belli olmayan kimseye denir. Mesela bir adam rivayet etti denirse.

Meçhûl-u Ayn: Tek bir râvisi bulunan kimseye denir. İki kişi rivayet ederse bu cehalet kalkar.

Meçhul-u Hal zahiren ve batinen: İki kişinin kendisinden rivayet ettiği fakat cerh ve tadil bakımından vasfı bilinmeyen kimsedir. Güvenilir olup olmadığı bilinmemektedir.

Meçhul-u Hal batinen, mestûr: İki kişinin kendisinden rivayet edip görünüşte adil olan, iç dünyası bilinmeyen kimseye denmektedir.

Şâz ve Mahfûz hadis: Güvenilir bir kimsenin, kendisinden daha güvenilir birine veya güvenilir birçok kişiye muhalefet edip rivayet ettiği hadise denmektedir. Mukabilindeki hadise ise **mahfûz** hadis denir ve bu mahfuz hadisle amel edilir.

Münker, Ma'rûf hadis: Zayıf birinin, güvenilir birine muhalefet edip rivayet ettiği hadise **münker** denir. Güvenilir kimsenin hadisine ise **ma'rûf** hadis denir ve onla amel edilir.

Maklûb: Hadisin isnadında bir râvinin başka bir râviyle karışması veya metinde karışıklığın olduğu hadise denmektedir.

Tâbi' olan hadis: Başka biri vasıtasıyla birinin hocasında veya hocasının hocasında birleşip isnadın sonuna kadar aynı kişiler tariki ile rivayet edilen hadis demektir.

Şâhid: Mana cihetiyle aynı olan diğer hadise denmektedir. Zayıf hadise tabi veya şahid gelirse zayıf hadis hasen derecesine çıkar ve kendisiyle amel edilebilir.

Musahhaf: Bir veya birkaç harfin hat yönünden aynı olup noktalar yönünden farklılıklara denmektedir. Mürâcim ve Müzâhim gibi

Muharref: Hareke yönünden değişen kelimelere denmektedir. Kilâb ve Külâb gibi.

Muttarib: Birkaç yönden farklı rivayet edilen hadis demektir. Mesela biri, hadisi muttasıl rivayet etmekte, diğer biri mürsel şekilde rivayet etmektedir.

Müdrec: Hadisin aslında olmayıp bir râvi tarafından bir kelime veya cümle koyulan hadise denmektedir.

Âli ve Nâzil: Râvileri az olan isnada Âli, çok olana ise Nâzil isnad denmektedir.

Müdebbec: Arkadaşların, birbirlerinden rivayet ettiği hadise denmektedir. Mâlik'in Evzâî'den rivayeti gibi.

Müttefik ve Müfterik: İsimleri aynı olan farklı râvilere denmektedir. Halîl b. Ahmed altı kişinin ismidir.

Mütelif, Muhtelif: Arap dilinde yazılışı aynı olup okunuşu farklı olan râvilere denmektedir. Abdullah b. Selâm, Abdullah b. Sellâm gibi.

Mevdu' (Mevzu) hadis: Yalan yere Peygamber efendimize nisbet edilen hadise denmektedir.

Muhtelifu'l-hadis: Mana cihetiyle bakıldığında zahiren zıt gibi görünen iki zıt hadise denmektedir.

Ricâluhu ricâlu's-Sahîh (râvileri sahîh hadis râvileridir): Buhârî ve/veya Müslim'in râvîlerinden olan kişilerle hadis rivayet edilirse bu tabir kullanılır, yani isnadındaki râvilerin sıka olduğunu belirtmek için kullanılmaktadır. Heysemî, bu tabiri *Mecma'u'z-zevâid* adlı eserinde çok kullanır. Yazar da çoğu yerde bu tabiri ondan alıntı yaparak kullanmaktadır.

Ricâluhu Sikâtun: Râviler güvenilir kimselerdir, demektir. Bu tabiri Heysemî çok kullanmaktadır. Râvilerin güvenilir kimse olduğunu belirtmek için kullanılır, fakat bu hadisin sahîh olduğu anlamına gelmez. Çünkü bu tabir hadisin muttasıl olduğunu, şaz ve illetten yoksun olduğunu göstermemektedir.

Bi lafzihi, bi mislihi: Hadisi aynı lafızla rivayet etti, demektir.

Bi nahvihi: Çok az değişikle rivayet etti, demektir.

Bi ma'nâhu: Mana ile rivayet etti, demektir.

Şeyhân: Buhârî ve Müslim için kullanılır.

La a'rifuhu veya **lem a'rifhu**: Onu tanımıyorum, yani onun hakkında cerh veya tadil yönünden bir şey görmedim, demektir.

Sıka, Sadûk: ikisi de tadil lafızlarıdır. Yani biri hakkında bu kelimeler kullanılırsa o kimse güvenilirdir, hadisi alınır. Fakat aralarında bir fark var ki, sıka denilen kimse daha güvelir demektir, sadûk kimse onun bir alt mertebesindedir.

Fîhi da'fun: Kendisinde az zayıflık var, demektir. Heysemî, özellikle İbn Lahî'a için "Kendisinde az zayıflık olmakla beraber hadisi hasendir" demekte-

dir. Ama muhakkiklerin çoğuna göre İbn Lahî'a'nın hadisleri hasen değil, bilakis zayıftır.

Kad vussika, ricâluhu muvessekûn: Sıka maddesi bina-i meçhul olarak kullanılırsa bu adam hakkında ihtilaf vardır. Yani sıka diyen olduğu gibi zayıf diyen de vardır, demektir.

Mukâribu'l-hadîs: Ta'dilnin beşinci ve altıncı mertebesinde yer almaktadır. Hadisleri zayıf fakat hasen li ğayrihiye çıkabilen güçtedir.

Buhârî'nin *et-Târîhu*'s-sağîr diye basılan kitabı ***et-Târîhu'l-evsat*** adlı eseridir. Her ne kadar metinde *es-Sağîr* dense de biz *el-Evsat* olduğunu bilmek durumundayız.

Tercümede metod:

Öncelik kitabın aslında kısaltma yapılmayıp farklı rivayetler aynen tercüme edilmeye çalışılmaktadır. Kolaylıkla görüleceği gibi yazar, ilk kaynaklara atıfta bulunmamakta, bilakis ikinci el kitabı olan *Kenzu'l-ummâl*, *Mecma'u'z-zevâid*, *el-Bidaye ve'n-nihâye* gibi ikinci kitaplara sıkça atıfta bulunmaktadır. İlk kaynaklara atıfta bulunsa da onların yerlerini genelde vermemektedir. Yazarın yaptığı tahriclere ek olarak Beşşâr Avvâd Ma'rûf'un tahkik ve tahricinden istifade edilmekte ve bu tahricler topluca dipnotta verilmektedir. Yazardan veya baskıdan kaynaklanan hatalar da yine muhakkikten yapılan alıntılarla belirtilmektedir. Asrımızın meşhur ve büyük muhaddislerinden Dr. Beşşâr Avvad Ma'rûf'un yaptığı tenkitler ve notlar (B) şeklinde belirtilmektedir. Kitapta olan rivayetler rakamlandırılarak kitap daha da güzelleşmektedir. Kitaptaki rivayetlerin çoğu, yazarın Hafız Heysemî, Hafız İbn Kesîr ve başkalarından yaptığı nakillerle de belirttiği gibi zayıftır. Fakat Beşşâr Avvâd Ma'ruf'un da belirttiği gibi bu kitap fedail, menkıbe ve Târîhi vesikalar hakkında olduğu için zayıf rivayetleri içinde barındırmasının zararı yoktur. Zayıf hadis, ahkâm konularında delil olmamakta, fakat fedail ve Târîhi olaylar konusunda ise delil olabilmektedir. Kitap 19 bölümden oluşmakta on altı bölümü Mansur Koçinkağ, son üç bölümü (17, 18, 19. Bölüm) ise Oğuz Kaan Demir tarafından tercüme edilmiştir.

Önsöz

Evreni insana musahhar kılan, onun için yoktan var eden Allah'a hamd olsun! Ahlaki duruşu ve yaşantısıyla tüm insanlığa en güzel şekilde örnek olan Peygamber efendimiz Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem), ashabına ve ailesine salât ve selam olsun.

Şu an tercüme etmekte olduğumuz kitap, Muhammed Yusuf el-Kandehlevî'nin şaheseri olan Hayâtu's-sahâbe adlı eseridir. Yazar kitabını on dokuz bölüme ayırmaktadır. Yazar, her bölümde, yoruma yer vermeden sadece merviyattan alıntı yaparak güzel şekilde konuyu ele almakta ve konu hakkında farklı rivayetler varsa onları da genelde zikretmektedir. Yazar, kitabını şu on dokuz bölümden oluşturmaktadır:

Birinci Bölüm: Allah ve Resulüne davet

İkinci Bölüm: Bey'at

Üçüncü Bölüm: Allah yolunda baskılara katlanma

Dördüncü Bölüm: Hicret

Beşinci Bölüm: Nüsret (yardım)

Altıncı Bölüm: Cihad

Yedinci Bölüm: Ashabın söz birliğine önem vermesi

Sekizinci Bölüm: Ashabın Allah yolunda infakı

Dokuzuncu Bölüm: Ashabın nefsanî duygulardan arınması

Onuncu Bölüm: Ashabın ahlakı ve sîreti

On birinci Bölüm: Ashabın gayba iman etmesi

On ikinci Bölüm: Ashabın namazlarda toplanması

On üçüncü bölüm: Ashabın ilme rağbet göstermesi

On dördüncü Bölüm: Ashabın Allah'ın zikrine önem vermesi ve ona teşviki

On beşinci Bölüm: Sahabenin duaları

On altıncı Bölüm: Ashabın hutbeleri

On yedinci Bölüm: Ashabın vaaz ve nasihatı

On sekizinci bölüm: Ashab-ı Kiramın gaybi yardımlarla desteklenmesi

On dokuzuncu bölüm: Ashabın gaybi yardımlarla desteklenmesinin sebepleri

Bu başlıklara dikkat edildiğinde Dr. Beşşâr Avvâd Marûf'un belirttiği gibi bu kitabın, İslam'a davet ve İslam'ı tebliğ görevi ile meşgul olan her Müslüman için anayasa niteliğinde bir kitap olduğu anlaşılmaktadır. Böyle güzel bölümlerden oluşması itibariyle çok güzel tertip edilmiş, sıralanışı düşünüldüğünde çok ince bir düşüncenin fark edeceği güzellikte düzenlenmiştir. Biz Müslümanlar için en güzel örnek olan ve Hz. Âişe'nin (radıyallahu anha) deyimiyle Kur'ân'ı kendisine ahlak edinen son peygamber Hz. Muhammed'in hayatını bilmek, İslam'ı bilmemiz için Kur'ân'dan sonra ikinci makama sahiptir. Hz. Peygamber'i anlamak da bir yerde onu bilfiil görüp hayatlarını onun hayatına göre dizayn eden ashabın sîretine bağlı olduğunu bilmemiz gerekmektedir. Ayrıca Usulu fıkıh ilmi açısında baktığımızda Kavlu's-sahabe (sahabenin sözü, fiili ve takriri) İslam hukuku açısından bir merci ve kaynaktır. Bu kitap da ashabın sîretine dair olduğundan büyük öneme haizdir.

Allah bu kitabın yazarına rahmet etsin, bu kitap vesilesiyle ona ve bize ahirette mutluluklar ihsan etsin.

Mansur Koçinkağ

GİRİŞ:

1- Allâh'a ve Resûlü olan Peygamber efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) itaat hakkındaki ayetler

2- Peygamber efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) itaat, ona ve halifelerine ittiba hakkındaki hadisler

3- Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashabı hakkındaki ayetler

4- Allâh'u Teâlâ'nın sahabîler (radıyallahu anhum) hakkındaki sözleri

5- Kur'an'dan önce nazil olan kitaplarda Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashabı

6- Peygamber efendimizin sıfatı hakkındaki hadisler

7- Ashab-ı kiramın sıfatı hakkındaki rivayetler

1- ALLAH'A VE RESÛLÜ OLAN PEYGAMBER EFENDİMİZE (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) İTAAT HAKKINDAKİ AYETLER

{بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرحمن الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّآلِّينَ}.

قال الله تعالى: {إِنَّ اللهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَاذَا صِراطٌ مُّسْتَقِيمٌ} (آل عمران: ٥١).

وقال الله تعالى: {قُلْ إِنَّنِى هَدَانِى رَبِّى إِلَى صِراطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قُلْ إِنَّ صَلاَتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى للهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لاَ شَرِيكَ لَهُ وَبِذالِكَ أُمِرْتُ وَأَنَاْ أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ } (الأنعام: ١٦١ - ١٦٣).

وقال تعالى: {قُلْ ياأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّى رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمَاواتِ وَالأَرْضِ لآ اله إِلاَّ هُوَ يُحْيِ وَيُمِيتُ فَئَامِنُواْ بِاللهِ وَرَسُولِهِ النَّبِىِّ الامِّىِّ الَّذِى يُؤْمِنُ بِاللهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ }. (الأعراف: ١٥٨).

"Rahmân (ve) rahîm (olan) Allâh'ın adıyla. Hamd (övme ve övülme), âlemlerin Rabbi Allâh'a mahsustur. O, rahmândır ve rahîmdir. Ceza gününün mâlikidir. (Rabbimiz!) Ancak sana kulluk ederiz ve yalnız senden medet umarız. Bize doğru yolu göster. Kendilerine lütuf ve ikramda bulunduğun kimselerin yolunu; gazaba uğramışların ve sapmışların yolunu değil!" (Fatiha: 1/1-7).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Allâh, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyle ise O'na kulluk edin. İşte bu, doğru yoldur."** (Âl-i İmran: 3/51).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"De ki: Şüphesiz Rabbim beni doğru yola, dosdoğru dine, Allâh'ı birleyen İbrahim'in dinine iletti. O, ortak koşanlardan değildi. De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi Allâh içindir. O'nun ortağı yoktur. Bana sadece bu emrolundu ve ben müslümanların ilkiyim."** (En'âm: 6/161-163).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: "**De ki: "Ey insanlar! Gerçekten ben sizin hepinize, göklerin ve yerin sahibi olan Allâh'ın elçisiyim. Ondan başka tanrı yoktur, O diriltir ve öldürür. Öyle ise Allâh`a ve ümmî Peygamber olan Resûlüne -ki o, Allâh'a ve onun sözlerine inanır iman edin ve O'na uyun ki doğru yolu bulasınız.**" (A'râf: 7/158).

وقال تعالى: {وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إلاَّ لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُواْ أَنفُسَهُمْ جَآءوكَ فَاسْتَغْفَرُواْ اللهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُواْ اللهَ تَوَّاباً رَّحِيماً } (النساء: ٦٤).

وقال: {يأَيُّهَا الَّذِينَ ءامَنُواْ أَطِيعُواْ اللهَ وَرَسُولَهُ وَلاَ تَوَلَّوْاْ عَنْهُ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ } (الأنفال: ٢٠).

وقال: {وَأَطِيعُواْ اللهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ } (آل عمران: ١٣٢).

وقال: {وَأَطِيعُواْ اللهَ وَرَسُولَهُ وَلاَ تَنَازَعُواْ فَتَفْشَلُواْ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُواْ إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ } (الأنفال: ٤٦).

وقال: {يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءامَنُواْ أَطِيعُواْ اللهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِى الأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِى شَىْء فَرُدُّوهُ إِلَى اللهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الأَخِرِ ذالِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً } (النساء: ٥٩).

وقال تعالى: {إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُواْ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَمَن يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللهَ وَيَتَّقْهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَآئِزُون } (النور: ٥١، ٥٢).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: "**Biz her peygamberi -Allâh'ın izniyle- ancak kendisine itaat edilmesi için gönderdik. Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allâh'tan bağışlanmayı dileseler, Resûl de onlar için istiğfar etseydi Allâh'ı ziyadesiyle affedici, esirgeyici bulurlardı.**" (Nisâ: 4/64).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Ey iman edenler! Allâh'a ve Resûlüne itaat edin, işittiğiniz halde O'ndan yüz çevirmeyin."** (Enfâl: 8/20).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Allâh'a ve Resûlüne itaat edin ki rahmete kavuşturulasınız."** (Âl-i İmran: 3/132).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Allâh ve Resûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin; sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider. Bir de sabredin. Çünkü Allâh sabredenlerle beraberdir."** (Enfâl: 8/46).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Ey iman edenler! Allâh'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ûlü'l-emre (idarecilere) de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz Allâh'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu Allâh'a ve Resûl'e götürün (onların tâlimatına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir."** (Nisâ: 4/59).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Aralarında hüküm vermesi için Allâh'a ve Resûlüne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak "işittik ve itaat ettik" demeleridir. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir. Her kim Allâh'a ve Resûlüne itaat eder, Allâh'a saygı duyar ve O'ndan sakınırsa, işte asıl bunlar mutluluğa erenlerdir."** (Nur: 24/51, 52).

وقال تعالى: {قُلْ أَطِيعُواْ اللهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُواْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلاَّ الْبَلاَغُ الْمُبِينُ وَعَدَ اللهُ الَّذِينَ ءامَنُواْ مِنكُمْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى الأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِى ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً يَعْبُدُونَنِى لاَ يُشْرِكُونَ بِى شَيْئاً وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذالِكَ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ وَأَقِيمُواْ الصلاةَ وَآتُواْ الزكاةَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ } (النور: ٥٤-٥٦).

وقال: {فِيهِنَّ خَيْراتٌ حِسَانٌ فَبِأَىِّ ءالآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ } (الأحزاب: ٧٠، ٧١).

وقال: {يأَيُّهَا الَّذِينَ ءامَنُواْ اسْتَجِيبُواْ لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ } (الأنفال: ٢٤).

وقال: {قُلْ أَطِيعُواْ اللهَ وَالرَّسُولَ فإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّ اللهَ لاَيُحِبُّ الْكَافِرِينَ}(آل عمران:٣٢)

وقال تعالى: {مَّنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللهَ وَمَن تَوَلَّى فَمَآ أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظاً} (النساء: ٨٠).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"De ki: Allâh'a itaat edin; Peygamber'e de itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz şunu bilin ki, Peygamber'in sorumluluğu kendisine yüklenen (tebliğ görevini yapmak), sizin sorumluluğunuz da size yüklenen (görevleri yerine getirmeniz)'dir. Eğer ona itaat ederseniz, doğru yolu bulmuş olursunuz. Peygamber'e düşen, sadece açık-seçik duyurmaktır. Allâh, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır. Namazı kılın; zekâtı verin; Peygamber'e itaat edin ki merhamet göresiniz."** (Nur: 24/54–56).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Ey iman edenler! Allâh'tan korkun ve doğru söz söyleyin. (Böyle davranırsanız) Allâh işlerinizi düzeltir ve günahlarınızı bağışlar. Kim Allâh ve Resûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur."** (Ahzâb: 33/70, 71).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Ey inananlar! Hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allâh ve Resûlüne uyun. Ve bilin ki, Allâh kişi ile onun kalbi arasına girer ve siz mutlaka onun huzurunda toplanacaksınız."** (Enfâl: 8/46).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"De ki: Allâh'a ve Resûlü'ne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allâh kâfirleri sevmez."** (Âl-i İmran: 3/32).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Kim Resûl'e itaat ederse Allâh'a itaat etmiş olur. Yüz çevirene gelince, seni onların başına bekçi göndermedik!"** (Nisâ: 4/80).

وقال تعالى: {وَمَن يُطِعِ اللهَ وَالرَّسُولَ فَأُوْلَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقاً ذالِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللهِ وَكَفَى بِاللهِ عَلِيماً} (النساء: ٦٩، ٧٠).

وقال تعالى: {تِلْكَ حُدُودُ اللهِ وَمَن يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الأنْهَرُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذالِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ وَمَن يَعْصِ اللهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَاراً خَالِداً فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُّهِينٌ} (النساء: ١٣، ١٤).

وقال تعالى: {يَسْأَلُونَكَ عَنِ الانفَالِ قُلِ الانفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُواْ اللهَ وَأَصْلِحُواْ ذَاتَ بِيْنِكُمْ وَأَطِيعُواْ اللهَ وَرَسُولَهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءايَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَاناً وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصلاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ أُوْلَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقّاً لَّهُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ} (الأنفال:١-٤).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Kim Allâh'a ve Resûl'e itaat ederse işte onlar, Allâh'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddîkler, şehidler ve salîh kişilerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır! Bu lütuf Allâh'tandır. Bilen olarak Allâh yeter."** (Nisâ: 4/69, 70)

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Bunlar, Allâh'ın (koyduğu) sınırlardır. Kim Allâh'a ve Peygamberine itaat ederse Allâh onu, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır; orada devamlı kalıcıdırlar; işte büyük kurtuluş budur. Kim Allâh'a ve Peygamberine karşı isyan eder ve sınırlarını aşarsa Allâh onu, devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azap vardır."** (Nisâ: 4/13, 14).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Sana savaş ganimetlerini soruyorlar. De ki: Ganimetler Allâh ve Peygamber'e aittir. O halde siz (gerçek) müminler iseniz Allâh'tan korkun, aranızı düzeltin, Allâh ve Resûlüne itaat edin. Müminler ancak, Allâh anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allâh'ın âyetleri okunduğunda imanlarını artıran ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir. Onlar namazlarını dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden**

(Allâh yolunda) harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için Rableri katında nice dereceler, bağışlanma ve tükenmez bir rızık vardır." (Enfâl: 8/1-4).

وقال تعالى: {وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآء بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصلاةَ وَيُؤْتُونَ الزكاةَ وَيُطِيعُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ أُوْلَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللهُ إِنَّ اللهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ} (التوبة: ٧١).

وقال تعالى: {قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ} (آل عمران: ٣١)

وقال تعالى: {فَبِأَىِّ ءالآء رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ} (الأحزاب: ٢١).

وقال تعالى: {...وَمَآ ءاتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُواْ وَاتَّقُواْ اللهَ إِنَّ اللهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ} (الحشر: ٧).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkorlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allâh ve Resûlüne itaat ederler. İşte onlara Allâh rahmet edecektir. Şüphesiz Allâh azîzdir, hikmet sahibidir."** (Tevbe: 9/71).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"(Resûlüm!) De ki: Eğer Allâh'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allâh da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allâh son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.** (Âl-i İmran: 3/31).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: "**Andolsun ki, Resûlullâh, sizin için, Allâh'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allâh'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."** (Ahzâb: 33/21).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının."** (Haşr: 59/7).

2- PEYGAMBER EFENDİMİZE (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) İTAAT, ONA VE HALİFELERİNE İTTİBA HAKKINDAKİ HADİSLER

1. Buhârî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: *"Bana itaat eden, Allah'a (celle celâlühü) itaat etmiş olur. Bana isyan eden, Allah'a isyan etmiş olur. Benim seçtiğim başkana itaat eden, bana itaat etmiş olur. Başkan seçtiğim kişiye isyan eden ise bana isyan etmiş olur."*[1]

2. Buhârî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) rivayet ettiği merfû hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle demektedir: *"Ümmetimin tamamı -yüz çevirenler müstesna- cennete girecektir. Bana itaat eden, cennete girer. İsyan eden ise (cennetten) yüz çevirir."*[2]

3. Buhârî,[3] Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Melekler, Peygamber efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) uykuda olduğu bir sırada gelirler. Bir kısmı (diğerlerine) "Efendiniz (Hz. Muhammed) için (güzel ve önemli) bir örnek vardır, onu vurgular mısınız?" der. Bir kısmı, "O (Hz. Muhammed) uykudadır" der. Diğer kısmı "Göz uyur, kalp uyumaz" diye cevap verir. Melekler (örneği) şöyle anlatırlar: "Onun (Hz. Muhammed sav'in) durumu şu adamın durumuna benzer: Adam, bir ev inşa eder, içine ziyafet için (güzel) bir sofra hazırlatır, (insanları davet etmek için) bir davetçi gönderir. Kim davetçiye icabet eder, eve girerse ziyafetten de yer. Kim icabet etmezse, tabiî olarak eve giremez ve ziyafetten de yiyemez." Meleklerin bir kısmı: "Örneği Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) için yorumlayın ki, o örneği kavrasın" der. Bir kısmı, onun uykuda olduğunu söyler. Diğer kısmı: "Göz uyur, kalp uyumaz" diye cevap verir. (Melekler topluca örneği) Şöyle anlatırlar: "Ev cennet, davetçi Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'dir. Kim, ona itaat ederse Allâh'a itaat etmiş olur. Kim, ona isyan ederse Allâh'a isyan etmiş olur. Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) insanlar için ayrıştırıcıdır (yani mümin ve kâfirin birbirlerinden ayrılması için bir vasıtadır.)"[4]

---

[1] Muhammed b. İsmâil, Buhârî, IV, 60, IX, 77; *el-Müsnedü'l-câmi*, XVIII, 81-84.

[2] Buhâri, IX, 114; *el-Müsnedü'l-cami'*, XVII, 820; *el-Cami'u's-sağîr*, II, 233.

[3] Buhâri, IX, 114; *el-Müsnedü'l-cami'*, IV, 820.

[4] Dârimî, *(es-Sünen*, 11) hadisi Rabîa el-Cüreşî'den (radıyallahu anh) bu manayla rivayet etmiştir. *el-Mişkât*, s. 21; *el-Müsnedü'l-câmi'*, V, 424.

4. Buhârî ve Müslim[5] Ebû Mûsâ'dan (radıyallahu anh) rivayet ettikleri hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Beni ve benimle beraber Allâh'ın gönderdiği dinin durumu şu adamın durumuna benzer: "Adamın biri, kavmine gelir ve şöyle seslenir: "Ey kavmim! Buraya yönelmiş bir ordu gördüm. Ben sadece (sizi) uyarıcıyım. Canlarınızı kurtarın! Canlarınızı kurtarın!" Kavminden bir kısmı, ona itaat eder, gece karanlığında kolaylıkla çekip gider ve canlarını kurtarır. Diğer kısmı, onu yalanlar (ona inanmaz), yerlerini terk etmeyip orda kalırlar. Sabahın erken vaktinde düşman ordusu saldırır ve hepsini yok eder. İşte bana itaat edip, getirdiğim dine ittiba eden ve bana isyan edip getirdiğim dini yalanlayanların durumu böyledir."*

5. Tirmizî, Abdullâh b. Amr'dan (radıyallahu anh) rivayet ettiği hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"İsrailoğulları'nın başına gelenlerin aynısı benim ümmetimin de başına gelecektir. Öyle ki; onlarda annesi ile alenen ilişki kuran varsa, benim ümmetimden de bunu yapan olacaktır. İsrail oğulları yetmiş iki fırkaya bölündü, benim ümmetim ise yetmiş üç fırkaya bölünecektir. Bir fırka hariç hepsi cehenneme girecektir.* Sahabîler: "Onlar kimlerdir" diye sorar. Peygamber efendimiz şöyle cevap verir: *"Ben ve ashabımın yoludur (yani bu yolda gidenlerdir)."*[6]

6. Tirmizî ve Ebû Dâvud[7] -lafzı Ebû Dâvud'a aittir- İrbâd b. Sâriye'den (radıyallahu anh) rivayet ettikleri hadiste İrbad (radıyallahu anh) şöyle demektedir: Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gün namaz kıldırdıktan sonra bize mübarek yüzünü çevirip gözleri yaşartan, kalpleri ürperten edebî bir vaaz verdi. Bir sahabî, "Ya Resûlellâh! Bu veda eden birinin vaazına benziyor. Bize ne önerirsin?" diye sordu. Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: "*Allâh'tan korkmanızı, başınıza geçen habeşli bir köle dahi olsa onu dinlemenizi ve ona itaat etmenizi tavsiye ederim. Benden sonra sizden kim yaşarsa, çok ihtilaf müşahede edecektir. Size lazım olan benim ve râşid halifelerimin sünnetidir. Bu yola sıkıca sarılın. Dişlerinizle sıkıca ısırın ki kaçırmayasanız. Muhdes olan (dine sokulan yeni) şeylerden sakınınız. Çünkü ortaya çıkan her yeni şey, bid'at, her bid'at delalettir."*

---

[5] Buhârî, VIII, 126, IX, 115; Müslim, VII, 63.
[6] Tirmizî, 2641; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, XI, 303.
[7] Tirmizî, 2676; Ebû Dâvud, 4607.

7. Rezîn, Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) rivayet etiği merfû hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Rabbime, benden sonra ashabımın düşeceği ihtilafı sordum. Bana şöyle vahyetti: "Ey Muhammed! Senin sahabîlerin benim yanımda semadaki yıldızlar menzilindedir. Bir kısmının nuru ve ışığı daha küvvetli olsa da hepsi için bir nur vardır. Kim onların farklı fikirlerinden birine dahi ittiba ederse o benim katımda hidayet üzeredir."* Ve Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle devam etti: *"Sahabîlerim yıldızlar gibidir. Hangisine ittiba ederseniz hidayet üzere olursunuz."*[8]

8. Tirmizî,[9] Hz. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) rivayet ettiği merfû hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Sizinle daha ne kadar kalacağımı bilmiyorum. Benden sonraki iki kişiye* –Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer'i işaret ederek- *iktida edin. Ammar'ın doğruları üzere gidin. İbn Mes'ûd'un dediğini tasdik edin."*

9. Tirmizî,[10] Bilâl b. Hâris el-Müzenî'den[11] (radıyallahu anh) rivayet ettiği hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Kim yok olmuş bir sünnetimi, benden sonra ihya ederse o sünnetle amel edenlerin sevabından hiç eksilme olmadan kendisi için de bir o kadar mükâfat vardır. Kim, Allâh ve Resûlünün razı olmayacağı bir bid'at icad ederse o bid'atla amel eden insanların günahlarında eksilme olmadan onların günahları kadar kendisi için de günah yüklenir."*[12]

10. Tirmizî,[13] Amr b. Avf'dan (radıyallahu anh) rivayet ettiği hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Yılan, (dönüp dolaştıktan sonra) kendi deliğine döndüğü gibi, din de ilk çıkış yeri olan Hicaz'a dönecektir. Dağ keçisi, dağın zirvesindeki sığınağına döndüğü gibi din de Hicaz'daki sığınağına dönecektir. Muhakkak ki; din, garip doğdu. İlerde doğduğu gibi garip kalacaktır. Gurebalara müjdeler olsun! Onlar; in-*

---

[8] *Cem'u'l-fevâid*, III, 190. Bu hadis mevzudur. Bu hadisin bir benzeri Cabir, İbn Abbas ve İbn Ömer'den (radıyallahu anhum) de rivayet edilmektedir. Hepsi mevzudur. (B).

[9] Tirmizî, 3662, 3663.

[10] Tirmizî, 2677.

[11] Asılda da böyle gelmiştir. Fakat doğrusu bu hadis Amr b. Avf'dan (radıyallahu anh) rivayet edilmektedir. (B).

[12] İbn Mâce, (209, 210) hadisi bu lafza yakın şekilde Kesîr b. Amr←babası←babası yolu ile rivayet etmiştir.

[13] Tirmizî, 2630; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, XIV, 192.

sanların çıkardıkları mefsedeti, benden sonra sünnetime uygun olarak islah eden kimselerdir."

11. Tirmizî,[14] Enes'ten (radıyallahu anh) rivayet ettiği hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Enes'e (radıyallahu anh) şöyle demektedir: *"Ey oğlum! Kimseye karşı kalbinde aldatma söz konusu olmadan sabahlayıp geceleyebiliyorsan bu hal üzere devam et."* Sonra şöyle buyurdu: *"Ey çocuğum! Bu benim sünnetimdir. Benim sünnetimi seven, beni sevmiştir. Beni seven de cennette benim ile beraber olur."*

12. Beyhakî[15], İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) rivayet ettiği merfû hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Ümmetimin sapıttığı dönemde benim yoluma tutunan kimseye yüz şehid mükâfatı vardır."*[16]

13. Taberânî, bu hadisi Ebû Hüreyre'den rivayet eder, fakat *"bir şehit ecri vardır."* demektedir.[17] Taberânî ve Ebû Nu'aym[18] Ebû Hüreyre'den rivayet ettiği hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Ümmetimin doğru yoldan saptığı dönemde benim sünnetime tutunan kimse için bir şehid mükâfatı vardır."*

14. Hakîm (et-Tirmizî), Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) rivayet ettiği hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Ümmetimin ihtilaf ettiği dönemde sünnetime (yoluma) tutunan kimse elinde kor ateşi tutmuş kimse gibidir (çok acı ve sıkıntı çeker)."*[19]

15. Müslim[20], Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) rivayet ettiği merfû hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Sünnetimden yüz çeviren, benden değildir."*

16. İbn Asâkir, bu hadisi İbn Ömer'den (radıyallahu anh) rivayet etmekte ve başına şu eki yapmaktadır: *"Benim sünnetimi alan (yani yolumu yol edinen) bendendir."*

---

[14] Tirmizî, 2678; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, II, 178.
[15] *ez-Zühd*, (*el-Mişkât*, 176).
[16] Ebû Muhammed, Abdulazîm el-Munzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb*, 1/44; Heysemî, *Mecma''u'z-zevâid*, I, 172.
[17] Munzirî, *et-Terğîb*, I, 44.
[18] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, VIII, 200.
[19] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 47.
[20] Müslim, IV, 129; *el-Müsnedü'l-câmi'*, II, 5.

17. Dârekutnî, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) rivayet ettiği merfû hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Sünnetime tutunan cennete girer."*[21]

18. Seczi, Enes'ten (radıyallahu anh) rivayet ettiği merfû hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: *"Kim, sünnetimi (gittiğim yolu) ihya ederse beni sevmiş olur. Beni seven de cennette benimle beraber olacaktır."*[22]

---

[21] *Kenzu'l-ummâl*, h. 935, 32705.
[22] Tirmizî, 2678.

3- PEYGAMBER EFENDİMİZ (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) VE ASHABI (RADIYALLAHU ANHUM) HAKKINDAKİ AYETLER

قال الله تعالى: {مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَاكِن رَّسُولَ اللهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيماً} (الأحزاب: ٤٠).

وقال تعالى: {ياأَيُّهَا النَّبِىُّ إِنَّآ أَرْسَلْنَاكَ شَاهِداً وَمُبَشِّراً وَنَذِيراً وَدَاعِياً إِلَى اللهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجاً مُّنِيراً} (الأحزاب: ٤٥، ٤٦).

وقال تعالى: {إِنَّآ أَرْسَلْنَاكَ شَاهِداً وَمُبَشِّراً وَنَذِيراً لِّتُؤْمِنُواْ بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلاً} (الفتح: ٨، ٩).

وقال تعالى: {إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلاَ تُسْئَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ} (البقرة: ١١٩).

وقال تعالى: {إِنَّآ أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيراً وَنَذِيراً وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلاَّ خَلاَ فِيهَا نَذِيرٌ} (فاطر: ٢٤).

وقال تعالى: {وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ} (فاطر: ٢٤).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası degildir. Fakat o, Allâh'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allâh her seyi hakkıyla bilendir."** (Ahzâb: 33/40).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Allâh'ın izniyle, bir davetçi ve nûr saçan bir kandil olarak (gönderdik)."** (Ahzâb: 33/45, 46).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Süphesiz biz seni, şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Ta ki (ey müminler!) Allâh'a ve Resûlüne iman edesiniz, Resûlüne yârdım edesiniz, O'na saygi gösteresiniz ve sabah akşam Allâh'ı tesbih edesiniz."** (Fetih: 48/8, 9).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Doğrusu biz seni Hak (Kur'an) ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Sen cehenmemliklerden sorumlu değilsin."** (Bakara: 2/119).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Biz seni müjdeleyici ve uyarici olarak hak ile gönderdik. Her millet için mutlaka bir uyarıcı (Peygamber) bulunmuştur."** (Fâtır: 35/24).

وقال تعالى: {وَمَآ أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيراً وَنَذِيراً وَلَاكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ } (سبأ: ٢٨).

وقال تعالى: {وَمَآ أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ مُبَشِّراً وَنَذِيراً } (الفرقان: ٥٦).

وقال تعالى: {وَمَآ أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ } (الأنبياء: ١٠٧).

وقال تعالى: {هُوَ الَّذِى أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ } (الصف: ٩).

وقال تعالى: {وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِى كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَؤُلآءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ } (النحل: ٨٩).

وقال تعالى: {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (البقرة: ١٤٣).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bunu bilmezler."** (Sebe: 34/28).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"(Resûlüm!) Biz seni ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik."** (Furkan: 25/5).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"(Resûlüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."** (Enbiya: 21/10).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Müşrikler istemeseler de dinini bütün dinlere üstün kılmak için Peygamberini hidayet ve hak ile gönderen O'dur."** (Sâf: 61/9).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"O gün her ümmetin içinden kendilerine birer şahit göndereceğiz. Seni de hepsinin üzerine şahit olarak getireceğiz. Ayrıca bu Kitabı da sana, her şey için bir açıklama, bir hidayet ve rahmet kaynağı ve Müslümanlar için bir müjde olarak indirdik."** (Nahl: 16/89).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"İşte böylece sizin insanlığa şahitler olmanız, Resûl'ün de size şahit olması için sizi mutedil bir millet kıldık."** (Bakara: 2/143).

وقال تعالى: {أَعَدَّ اللهُ لَهُمْ عَذَاباً شَدِيداً فَاتَّقُواْ اللهَ ياأُوْلِى الالْبَابِ الَّذِينَ ءامَنُواْ قَدْ أَنزَلَ اللهُ إِلَيْكُمْ ذِكْراً رَّسُولاً يَتْلُو عَلَيْكُمْ ءايَاتِ اللهِ مُبَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ ءامَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَن يُؤْمِن بِاللهِ وَيَعْمَلْ صَالِحاً يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الأنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَآ أَبَداً قَدْ أَحْسَنَ اللهُ لَهُ رِزْقاً } (الطلاق: ١٠، ١١).

وقال تعالى: {لَقَدْ مَنَّ اللهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُواْ عَلَيْهِمْ ءايَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُواْ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُّبِينٍ } (آل عمران: ١٦٤).

وقال تعالى: {كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِّنكُمْ يَتْلُواْ عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُواْ تَعْلَمُونَ فَاذْكُرُونِى أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُواْ لِي وَلاَ تَكْفُرُونِ } (البقرة: ١٥١، ١٥٢).

وقال تعالى: {لَقَدْ جَآءكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءوفٌ رَّحِيمٌ }. (التوبة: ١٢٨).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Allâh size gerçekten bir uyarıcı (kitap) indirmiştir. İman edip Salîh amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allâh'ın apaçık ayetlerini okuyan bir Peygamber göndermiştir. Kim Allâh'a inanır ve faydalı iş yaparsa Allâh onu, altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cen-**

netlere sokar. Allâh, o kimse için gerçekten güzel bir rızık vermiştir." (Talâk: 65/10, 11).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allâh'ın âyetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine Kitap ve hikmeti öğreten bir Peygamber göndermekle Allâh, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Hâlbuki daha önce onlar apaçık bir sapıklık içinde idiler."** (Âl-i İmran: 3/164).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Nitekim kendi içinizden size âyetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size Kitabı ve hikmeti talîm edip bilmediklerinizi size öğreten bir Resûl gönderdik. Öyle ise siz beni (ibadetle) anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin; sakin bana nankörlük etmeyin!"** (Bakara: 2/151, 152).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir."** (Tevbe: 9/128).

وقال تعالى: {فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظّاً غَلِيظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّواْ مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِى الأمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ} (آل عمران: ١٥٩).

وقال تعالى: {إِلاَّ تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُواْ ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِى الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لاَ تَحْزَنْ إِنَّ اللهَ مَعَنَا فَأَنزَلَ اللهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُواْ السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللهِ هِىَ الْعُلْيَا وَاللهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ} (التوبة: ٤٠).

وقال تعالى: {مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآء عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآء بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللهِ وَرِضْوَاناً سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِى الإنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ

فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللهُ الَّذِينَ ءامَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْراً عَظِيماً } (الفتح: ٢٩).

قال الله تعالى: {الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الامِّىَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِى التَّوْرَاةِ وَالإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالأَغْلاَلَ الَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ ءامَنُواْ بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُواْ النُّورَ الَّذِى أُنزِلَ مَعَهُ أُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ } (الأعراف: ١٥٧).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"O vakit Allâh'tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi. şu halde onları affet; bağışlanmaları için dua et; iş hakkında onlara danış. Kararını verdiğin zaman da artık Allâh'a dayanıp güven. Çünkü Allâh, kendisine dayanıp güvenenleri sever."** (Âl-i İmran: 159).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Eğer siz ona (Resûlullah'a) yardım etmezseniz (bu önemli değil); ona Allâh yardım etmiştir: Hani, kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebû Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı; hani onlar mağaradaydı; o, arkadaşına üzülme, çünkü Allâh bizimle beraberdir, diyordu. Bunun üzerine Allâh ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allâh'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allâh üstündür, hikmet sahibidir."** (Tevbe: 9/40).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Muhammed Allâh'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarinda merhametlidirler. Onları rükûya varırken, secde ederken görürsün. Allâh'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider. Allâh böylece onları çoğaltıp kuvvetlendir-**

mekle kâfirleri öfkelendirir. Allâh onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat vâdetmiştir." (Fetih: 48/29).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber'e uyanlar (var ya), iste o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. Ağırlıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber'e inanıp ona saygı gösteren, ona yârdım eden ve onunla birlikte gönderilen nûr'a (Kur'an'a) uyanlar var ya, iste kurtuluşa erenler onlardır."** (A'raf: 7/157).

4-ALLÂH'U TEÂLÂ'NIN SAHABÎLER (RADIYALLAHU ANHUM) HAKKINDAKİ SÖZLERİ

٤ ـ قوله تعالى في أصحاب النبي عليه الصلاة والسلام:

{لَقَدْ تَابَ اللهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالأنْصارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِن بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءوفٌ رَّحِيمٌ وَعَلَى الثَّلاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُواْ حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الأرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّواْ أَن لاَّ مَلْجَأَ مِنَ اللهِ إِلاَّ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُواْ إِنَّ اللهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ } (التوبة: ١١٧، ١١٨).

وقال تعالى: {لَّقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحاً قَرِيباً }. وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللهُ عَزِيزاً حَكِيماً (الفتح: ١٨، ١٩).

وقال تعالى: {وَالسَّابِقُونَ الأوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأنْصارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الأنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَآ أَبَداً ذَالِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ } (التوبة: ١٠٠).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Andolsun ki Allâh, müslümanlardan bir gurubun kalpleri eğrilmeye yüz tuttuktan sonra, Peygamberi ve güçlük zamanında ona uyan muhacirlerle ensarı affetti. Sonra da onların Tevbelerini kabul etti. Çünkü O, onlara karşı çok şefkatli, pek merhametlidir. Ve (seferden) geri bırakılan üç kişinin de (Tevbelerini kabul etti). Yeryüzü, genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları kendilerini sıktıkça sıkmıştı. Nihayet Allâh'tan (O'nun azabından) yine Allâh'a sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra (eski hallerine) dönmeleri için Allâh onların tövbesini kabul etti. Çünkü Allâh tövbeyi çok kabul eden, pek esirgeyendir."** (Tevbe: 9/117, 118).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Andolsun ki o ağacın altında sana bey'at ederlerken Allâh, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde**

olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir. Yine onları elde edecekleri birçok ganimetlerle de mükâfalandırdı. Allâh üstündür, hikmet sahibidir.” (Fetih: 48/18, 19).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **“(İslâm dinine girme hususunda) öne geçen ilk muhacirler ve ensar ile onlara güzellikle tabi olanlar var ya, işte Allâh onlardan razı olmuştur, onlar da Allâh'tan razı olmuşlardır. Allâh onlara, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük kurtuluştur.”** (Tevbe: 9/100).

وقال تعالى: {لِلْفُقَرَآءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُواْ مِن دِيَارِهِمْ وَأَمْوالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللهِ وَرِضْواناً وَيَنصُرُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ أُوْلَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَالَّذِينَ تَبَوَّءوا الدَّارَ وَالإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلاَ يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُواْ وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ } (الحشر: ٨، ٩).

وقال تعالى: {اللهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَاباً مُّتَشَابِهاً مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللهِ ذَلِكَ هُدَى اللهِ يَهْدِى بِهِ مَن يَشَآءُ وَمَن يُضْلِلِ اللهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ } (الزمر: ٢٣).

وقال تعالى: {إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُواْ بِهَا خَرُّواْ سُجَّداً وَسَبَّحُواْ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لاَ يَسْتَكْبِرُونَ تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفاً وَطَمَعاً وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ فَلاَ تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءً بِمَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ } (السجدة: ١٥- ١٧).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **“(Allâh'ın verdiği bu ganimet malları,) yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allâh'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allâh'ın dinine ve Peygamberine yardım eden fakir muhacirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır. Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden do-**

layı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir." (Haşr: 59/8, 9).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Allâh sözün en güzelini, birbiriyle uyumlu ve bıkılmadan tekrar tekrar okunan bir kitap olarak indirdi. Rablerinden korkanların, bu Kitab'ın etkisinden tüyleri ürperir, derken hem bedenleri ve hem de gönülleri Allâh'ın zikrine ısınıp yumuşar. İşte bu Kitap, Allâh'ın, dilediğini kendisiyle doğru yola ilettiği hidayet rehberidir. Allâh kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren olmaz."** (Zümer: 39/23).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Bizim âyetlerimize ancak o kimseler inanırlar ki, bunlarla kendilerine öğüt verildiğinde, büyüklük taslamadan secdeye kapanırlar ve Rablerini hamd ile tesbih ederler. Korkuyla ve umutla Rablerine yalvarmak üzere (ibadet ettikleri için), vücutları yataklardan uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allâh yolunda harcarlar. Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez."**(Secde: 32/15-17).

وقال تعالى: {وَمَا عِنْدَ اللهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٣٦) وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ (٣٧) وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلاَةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (٣٨) وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ (٣٩) } (الشورى: ٣٦- ٣٩).

وقال تعالى: {مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُواْ مَا عَاهَدُواْ اللهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَمَا بَدَّلُواْ تَبْدِيلاً لِّيَجْزِىَ اللهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِن شَآءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللهَ كَانَ غَفُوراً رَّحِيماً} (الأحزاب: ٢٣، ٢٤).

وقال تعالى: {أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ ءانَآءَ الَّيْلِ سَاجِداً وَقَآئِماً يَحْذَرُ الآخِرَةَ وَيَرْجُواْ رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لاَ يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُو الأَلْبَابِ } (الزمر: ٩).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Size verilen şey, yalnızca dünya hayatının geçimliğidir. Allâh'ın yanında bulunanlar ise daha iyi ve daha süreklidir. Bu mükâfat, iman edenler ve Rablerine dayanıp güvenenler içindir. Onlar, büyük günahlardan ve hayâsızlıktan kaçınırlar; kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar. Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da harcarlar. Bir haksızlığa uğradıkları zaman, yardımlaşırlar."** (Şûrâ: 42/36-39).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Müminler içinde Allâh'a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir. Çünkü Allâh sadâkat gösterenleri sadâkatları sebebiyle mükâfatlandıracak, münafıklara -dilerse- azap edecek yahut da (tövbe ederlerse) tövbelerini kabul edecektir. Şüphesiz Allâh, bağışlayandır, esirgeyendir."** (Ahzâb: 33/23, 24).

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Yoksa geceleyin secde ederek ve kıyamda durarak ibadet eden, ahiretten çekinen ve Rabbinin rahmetini dileyen kimse (o inkârcı gibi) midir? (Resûlüm!) De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür."** (Zümer: 39/9).

5- KUR'AN'DAN ÖNCE NAZİL OLAN KİTAPLARDA PEYGAMBER EFENDİMİZ (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) VE ASHABI

19. İmâm-ı Ahmed[23], Atâ b. Yesâr'dan yaptığı rivayette Atâ şöyle demektedir: "Abdullâh b. Amr b. Âs'a rastladım ve 'Tevrat'da geçen Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) özelliklerini söyler misin?' dedim. Abdullâh (radıyallahu anh) şöyle dedi: "Peki vereyim; Allâh'a yemin olsun ki, Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Kur'an'da zikredildiği vasıfta Tevrat'ta zikredilmiştir: "Ey peygamber! Biz seni şahid, müjdeleyici, uyarıcı ve ümmiler için koruyucu olarak gönderdik. Sen, kulum ve Resûlümsün. İsmini mütevekkil koydum. Sen katı, kaba ve pazarlarda dolaşıp bağıran biri değilsin. Kötülüğe kötülükle karşılık vermez, ancak affeder ve bağışlar. Eğri (yolda olan) millete lâ ilâhe illallâh cümlesini dedirtip, onları doğru yola getirmedikleri müddetçe Allâh onun ruhunu kabzetmez. Allâh onunla kör olan gözleri, sağır olan kulakları ve mühürlü kalpleri açacaktır."[24]

20. Vehb b. Münebbih şöyle demektedir: "Allâh'u Teâlâ Hz. Dâvud'a Zebûr'da şöyle vahyetmiştir: 'Ey Dâvud! Senden sonra Ahmed ve Muhammed isminde bir Peygamber gelecektir. Kendisi doğru sözlü, önder biridir. Ona asla kızmam ve kendisinin gelmiş ve geçmiş tüm günahlarını affettim. Ümmeti rahmete mazhar olmuş bir ümmettir. Onlara, peygamberlere verdiğim nafile ve farzlar nisbetinde nafile ve farz verdim ki, kiyamet günü peygamber nuru gibi nurlu huzuruma gelsinler... Ey Dâvud! Ben, Muhammed ve ümmetini tüm ümmetlerden daha faziletli kıldım."[25]

21. Ebû Nu'aym Saîd b. Ebî Hilâl'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Abdullâh b. Amr, Ka'bü'l-Ahbar'dan kendisine Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ümmetinin özelliklerinden bahsetmesini ister. Ka'b da şöyle cevap verir: "Onları Allâh'ın kitabında (Tevrat'ta) şöyle görüyorum: Ahmed

---

[23] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 174; *el-Müsnedu'l-Câmi'*, XI, 270

[24] Buhârî, (III, 87, VI, 169) hadisi Abdullâh'tan (radıyallahu anh) bu lafıza yakın bir lafızla rivayet etmiştir. Beyhakî (*Delâilü'n-nübüvvet*, I, 376) ise hadisi İbn Selam'dan rivayet etmektedir. Bir rivayette; (çoğul zamiri yerine tekil zamir kullanılmış) *"O, onları doğru yola getirmedikçe"* diye gelmiştir. Ayrıca hadisi, bu manayla İbn İshâk Ka'bu'l-Ahbar'dan rivayet etmek, Beyhakî (*Delâilü'n-nübüvvet*, I, 377) ise Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) muhtasar olarak rivayet etmektedir.

[25] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, II, 326.

ve ümmeti, Allâh'a her hayır ve şerde hamd eden, Allâh'ı her türlü şereften daha üstün tutan ve her yerde Allâh'ı tesbih eden kişilerdir. Nidâları semâ boşluğunu inletir. Namazlarındaki sesler, kaya üstündeki arı sesine benzer. Namazda melekler gibi saf tutar, savaşta da namaz gibi saf tutarlar. Allâh yolunda cihada çıktıklarında melekler önlerinde ve arkalarında keskin mızraklarla kendilerine eşlik eder. Allâh yolunda bir safta bulunduklarında kartalların yuvalarına gölge yaptığı gibi Allah da onların üzerine gölgelik yapar. (Ka'b eliyle de işaret ederek) Onlar savaştan da asla geri durmazlar."[26]

22. Ebû Nu'aym[27] Ka'b'dan bu lafızlara yakın başka bir isnadla hadisi şöyle rivayet etmektedir: "Onun ümmeti her hal üzere Allâh'a hamd eder, Allâh'ı her türlü şereften daha yüce tutarlar. Güneşi gözetler, çöplük içinde dahi olsalar namazlarını vaktinde kılarlar. (Gece namazına kalkmak için) bellerine izar bağlar, abdest alarak azalarını yıkarlar."[28]

---

[26] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, V, 386.

[27] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, V, 386.

[28] Ebû Nu'aym, Bu hadisi Ka'b'dan daha uzun olarak başka isnadla rivayet etmiştir. *Hilyetu'l-evliyâ* 384-386.

6- PEYGAMBER EFENDİMİZİN SIFATI HAKKINDAKİ HADİSLER

23. Hafız Yakub b. Süfyân el-Fesevi, Hasan b. Alî'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: Dayım Hind b. Ebû Hâle'ye –tasviri güçlü bir zattı- Resûllulah'ın özelliğini, Efendimiz hakkında bir şeyler anlatmasını istedim. Bu bir şeyler anlatmasını ve bu anlattıklarıyla Resûllah'la irtibat kurmayı istiyordum. Dayım Hind şöyle anlattı: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) iri yapılı, ayın on dördü gibi parlayan bir yüze sahip, ne uzun ne kısa, orta boylu biriydi. Başı iri, saçları dalgalı, saçlarını örüp topuz yapınca ikiye ayırır, saçlarını bırakınca da kulak memesini geçmezdi. Açık tenli, geniş alınlı, ince, uzun, hilal kaşlı idi. Alnının tam ortasında kızdığında şişen bir damar vardı. Burnu üstünde bir nur olup, uzun ve zarifti. Burnuna iyi dikkat etmeyen kalkık sanırdı. Sık sakallı, göz siyahlığı pek siyah, beyazlığı ise pek beyazdı. Yanakları düz, ağzı geniş, dişleri beyazlıktan parıldar, düz ve seyrekti. Göğsünden karnına doğru ince bir hat şeklinde kıllara sahipti. Boynu fildişindenmiş gibi gümüş gibi parlardı. Büyüklük ve uyumda karnı, göğsü ve diğer azaları mûtedil ve uyumlu idi. Mübarek göğsü iri, omuzları geniş, kemikleri büyük, bedeni parlaktı. Boyun altından karnına kadar hat gibi kıllı, bunun haricinde meme ve karın kısmı kılsız, kolları, omuzları ve göğsün üst kısımları kıllıydı. Dirsek kemikleri uzun, ayası geniş, kemikleri uyumluydu. El ve ayak parmakları iri ve uzundu. Tabanları yerden yüksek, pürüzsüz ve üstünde su durmazdı. Ayaklarını yerden tam kaldırır, yumuşak ve hızlı yürürdü. Tepeden iniyor gibi öne meyilli yürürdü. İltifat edince tüm bedeni ile döner kişiye bakardı. Genelde gözleri yere bakardı. Yere bakması semaya doğru bakmasından daha çoktu. Bakışlarında düşünce ve tefekkür vardı. Arkadaşlarının ardından yürür ve kendisine rastlayana ilk kendisi selam verirdi."

Hz. Hasan (radıyallahu anh) anlatıyor: Peygamber efendimizin konuşma üslubunu açıklamasını istedim. Şöyle anlattı: "Devamlı mahzun ve düşünceli biriydi. Onun için rahatlık söz konusu değildi. Boş yere konuşmaz, uzunca sukut ederdi. Konuşmaya başlarken ve bitirirken ağzını güzel kullanır, veciz ama çok manalı kelimeler söylerdi. Cümleleri açık idi, cümlelerinde fuzuli ve taksir bulunmazdı. Güzel huylu, yumuşak mizaçlı ve onurlu biriydi. Nimeti -az bir şey olsa dahi- tazim eder, medh ve zem etmezdi. Hak inkâr edildiğinde hakkı ısbat edene kadar hiçbir şey onun öfkesini dindiremezdi. Başka bir riva-

yette: "Dünya ve içindeki şeyler onu asla öfkelendirmez, ama hakka karşı çıkıldığında onu kimse tanımaz, hakkı isbat etmeden öfkesini hiçbir şey dindirmezdi." Kendi nefsi için öfkelenmez ve nefsini savunmazdı. Bir şeye işaret edince elinin tümü ile işaret eder, hayret ettiği zaman elini ters çevirirdi. Konuştuğu zaman avuçlarını birleştirir, sağ ayası ile sol elin başparmağına vururdu. Öfkelendiği zaman sırtını tam çevirir, mutlu olduğu zaman gözlerini kapatırdı. Genelde tebessüm eder, dolu taneleri gibi olan dişleri ile gülümserdi."

Hz. Hasan dayımdan aldığım bu bilgileri bir müddet Hz. Hüseyinden gizledim. Sonra ona anlattım. Baktım ki, daha iyi bir şekilde, benden önce dayımdan bunları sorup öğrenmiş. Ayrıca babasından (Hz. Alî'den) Hz. Peygamber'in eve girişini, evden çıkışını, oturuşunu ve şeklini de sormuş, yani hiçbir şey bırakmamış, her şeyi sorup öğrenmişti.

24. Hz.Hüseyin anlatıyor: Babama (Hz. Alî'ye) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) eve girişini sordum, şöyle cevap verdi: "Kendi evine pek tabii rahat girer, menziline girdiğinde de zamanını üçe ayırırdı; Allâh'a ayırdığı bölüm, aile efradına ayırdığı bölüm, kendisine ayırdığı bölüm. Sonra kendisine ayırdığı bölümü, kendisi ve insanlar arasında paylaşır, kimseye ayrım yapmadan herkese ayırırdı. Zamandan hiçbir şey kısmazdı. Ümmeti için ayırdığı zamanda âdeti, fazilet ehlinin fazileti miktarınca onları takdim ederdi. Bazılarının bir ihtiyacı, bazılarının iki ihtiyacı, bazılarının birçok ihtiyacı bulunurdu. Onlarla ilgilenir, onlara kendileri ve ümmet için sağlıklı olan şeylerle meşgul olmalarını ve kendilerine söylediği şeyleri burada bulunmayanlara da ulaştırmalarını söylerdi. Ve sonra (Resûlullâh s.a.v) şöyle buyururdu: *"Hazırda bulunan bulunmayana ulaştırsın, bana ihtiyacını ulaştıramayanların ihtiyaçlarını ulaştırın. Kim ki, devlet başkanına ihtiyacını ulaştırmayan birinin ihtiyacını ulaştırırsa Allâh kıyamet günü onun her iki ayağına sebat verir."* Huzurunda sadece bu gibi şeyler öğütler, bunlar konuşulur, başka bir konuya girmelerine müsaade etmezdi. Onlar Resûlullâh'ın huzuruna sadece hayrı umarak girer, bir şey yemeden de ayrılmazdılar. (Başka bir rivayette: Her şeyi tadmadan çıkmazlardır.) İnsanlar hayır üzere huzurundan ayrılırlardı."

Hz. Hüseyin şöyle devam eder: Babama Resûlullâh'ın evden çıkışını sordum, şöyle cevap verdi: "Sadece kendisi ile alakalı konularda konuşur, insanları mutlu ederek konuşur, itici ve kaçırıcı şekilde konuşmazdı. Kavimlerin önderlerine ikramda bulunur ve onların kavimlerine liderlik yapmalarını sağ-

lardı. İnsanları uyarır ve onlardan güler yüzünü ve güzel ahlakını esirgemez, a 'adaşlarını inceler ve kontrol ederdi. İnsanlara oldukları durumu sorar, güzelliği güzelleştirip desteklerdi, çirkinliği çirkinleştirir yererdi. İhtilaftan sakınarak mutedil davranırdı. İnsanların gafil olacakları ve haktan ayrılacakları endişesinden asla gafil olmazdı. Onun yanında her durum için bir hazırlık vardır. Haktan asla ayrılıp, başka şeye geçmezdi. Ona dost olup yanında bulunanlar en hayırlı insanlardı. Onların en hayırlısı sohbetinden en istifade eden idi. Katında en büyük ve iyi olan ise insanlara en çok yardımcı olup destekçi olanlardı."

Hz.Hüseyin şöyle devam eder: Babama (Hz. Alî'ye) Resûlullâh'ın oturuşunu sordum, şöyle cevap verdi: "Resûlullâh ha oturunca ha kalkınca hep öğüt verirdi. Kendisine özel bir yer tahsis etmez, insanları da bu gibi şeylerden sakındırırdı. Bir kavmi ziyaret ettiğinde meclisin bitimine oturur (yani kimseyi rahatsız ederek önlere geçmezdi) ve insanlara böyle yapmaları konusunda emir buyururdu. Her oturana payına düşeni verirdi. Huzurunda bulunan her ferd kendisine yapılan ikramın bir başkasına yapılmadığını sanırdı. Kim Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına (sohbet için) gelip oturur veya ihtiyacını gidermek için gelirse kendisi çıkıp gidene kadar onun her şeyine katlanırdı (yani kalkmasını iş'ar edecek bir davranışta dahi bulunmazdı.) Kim Resûlullâh'a ihtiyacı için gelirse Resûlullâh ya onun ihtiyacını giderir veya onu mutlu edecek şeyler söylerdi. Güler yüzü ve güzel ahlâkını kimseden esirgemez herkesle paylaşır ve onlara baba (gibi) olurdu. Hak noktasında huzurunda herkes eşitti. Meclisi; hâlimlik, hayâ, sabır ve güven meclisiydi. Huzurunda gürültü yapılmaz, hürmetler ayıplanmaz, kişinin hataları dışa vurulup teşhir edilmezdi. Herkes eşit olur, üstünlük ancak takvaya göre olurdu. Herkes alçak gönüllü olur, büyüğe saygı gösterilir, küçüklere şefkat edilirdi. İhtiyaç sahibiyle ilgilenilir, gariban olan savunulurdu."

Hz.Hüseyin şöyle devam eder: Babama (Hz. Alî'ye) Resûlullâh'ın huzurunda oturanlara karşı tutumu nasıl olurdu diye sordum, şöyle cevap verdi: "Devamlı güler yüzlü, yumuşak huylu, alçak gönüllü olur, kaba ve katı davranmazdı. Sesini yükselten, çirkin konuşan, insanları ayıplayan ve dalga geçen biri değildi. Sevmediği şeyleri görmemezlikten gelir, ondan rica eden ümitsiz olmaz ve zararlı çıkmazdı. Nefsine üç şey yasaklamıştı; münakaşa, çok konuşma, malayani (faydasız) ile ilgilenme. İnsanlara karşı da üç şeyi asla yapmazdı; kimseyi kötüleyip ayıplamaz, gizli kalması gereken şeyleri sormaz,

ancak kendisinde sevap geleceğini umduğu şeyler hakkında konuşur. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) konuşunca onun yaverleri başlarında kuş varmış gibi olurlardı. (yani başka şeylerle ilgilenmez tüm dikkatlerini ona verirlerdi.) Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) konuşunca onlar susar (dinlerler), sukut edince henüz konuşurlardı. Huzurunda asla niza etmezlerdi. Huzurunda bulunanlar neye gülerse o da ona güler, onların hayret ettiğine o da hayret ederdi. Yabancı kişinin cümleleri ağır olsa veya ağır şeyler istese ona sabrederdi (tepki vermezdi). Ta ki sahabîler bir şey söylemesi için ricada bulunurlardı. Resûlullâh sahabîlerine şöyle öğüt verirdi: *"İhtiyaç sahibi gördüğünüzde ona yardımcı olun."* Sadece mutedil olan insanın övgüsünü kabul ederdi (veya sadece ihsanda bulunanın övgüsünü kabul ederdi). Kişi, haksızlık yapmadıkça Hz. Peygamber onun sözünü kesmez, haksızlık yapınca da ya nehiy ederek susmasını ister veya kalkarak tepki verirdi."

Hz. Hüseyin şöyle devam eder: Babama (Hz. Alî'ye) Resûlullâh'ın sukutu nasıl olurdu diye sordum şöyle dedi: "Sukutu dört çeşit olurdu; hâlimlik, titizlik, takdir ve tefekkür. Takdiri; insanlara bakışında, insanları dinlemesinde ve onlara eşitçe davranmasıyla olurdu. Tezekkür ve tefekkürü; fani ve baki olanlar hakkında olurdu. Kendi zatında hâlimlik ve sabır toplanmış bir zattı. Hiçbir şey onu öfkelendirip tahrik etmezdi. Titizliği dört şeyde olurdu; en güzelini tercih etme, insanlara dünyayı ve ahiret faydalarını cem eden şeyleri yapmada..."[29]

---

[29] Tirmizî, bu hadisi uzunca Hasan b. Alî'den (radıyallahu anhuma) rivayet etmekte ve hadis şöyle başlamaktadır: "Dayımdan sordum..." (*eş-Şemâil*, VIII, 225, 336).
Ayrıca Tirmizî, Hz. Hasan'ın Hz. Hüseyinden, o da babası Hz. Alî (radıyallahu anhum)'den rivayet ettiği hadisi zikreder. (*eş-Şemâil*, VIII, 336, 351).
Beyhakî, hadisi Hâkim'den, o da Hz. Hasan isnadı ile rivayet etmekte ve hadis şöyle başlamaktadır: *"Dayım Hind b. Ebî Hâle..."* (*Delâilü'n-nübüvvet*, I, 285; *el-Bidâye ve'n-nihâye*, VI, 33).
Ben (el-Kandahlevî) şöyle derim: "Hâkim (en-Neysâbûrî) bu hadisi *el-Mustedrek* (III, 640) adlı eserinde isnadıyla getirdikten sonra hadisi uzunca rivayet etmekte, Rûyânî, Taberânî,[29] İbn Asâkir (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 32) ve el-Beğavî de bu hadisi rivayet etmektedir. (*el-İsâbe*, III, 611). *Kenzu'l-ummâl* kitabında hadisin sonu şöyledir: *"Dört şeyde titizlik göstermiştir; kendisine uyulsun diye en güzelini tercih etme konusunda, çirkinlikten sakınılsın diye terk etme konusunda, ümmetin maslahatı olan konularda içtihad edip görüş bildirmede, dünya ve ahiret faydalarını cem eden konularda."*
Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid* adlı eserinde Taberânî'den rivayet ederek aynı lafızla zikreder. (VIII, 275).

7- ASHABI KİRAMIN SIFATI HAKKINDAKİ RİVAYETLER

25. İbn Cerîr[30] ve İbn Ebî Hâtim es-Suddî'den şöyle rivayet etmektedir: **"Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz"** (Âl-i İmran: 3/110) ayetinden sonra Hz. Ömer bu ayet hakkında şöyle dedi: "Allâh dilese 'küntüm' yerine 'entüm' kelimesini kullanırdı ve o zaman hepimiz ayetin şümûluna girerdik. Ancak Allâh, "küntüm" kelimesini kullanmış, yani sadece Resûlullâh'ın ashabını kasdetmiştir. Kim Resûlullâh'ın ashabı yolundan gider onlar gibi işler yaparsa o da bu ayetin altına girer ve en hayırlı insanlardan olur."

26. İbn Cerîr,[31] Katâde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Ömer b. el-Hattab (radıyallahu anh), **"Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz"** (Âl-i İmran: 3/110) ayetini okudu ve sonrasında şöyle dedi: "Ey insanlar! Kim bu ayette zikredilen insanlardan olmak isterse Allâh'ın kendilerine şart koştuğu şeyi yapsın."

27. Ebû Nu'aym, İbn Mes'ud'un (radıyallahu anh) şöyle dediğini aktarmaktadır: "Allâh (celle celâlühü) kullarının kalplerine baktı, Hz. Muhammed'i (sallallahu aleyhi ve sellem) risalet görevi için seçti ve onu risalet görevi ile gönderdi. Onu ilminden dolayı seçti. Allâh (celle celâlühü), sonra yine kullarının kalplerine baktı, kendisine ashab olacakları seçti ve onları dinin yardımcıları ve Hz. Peygamberin vezirleri kıldı. Müminlerin güzel olarak benimsedikleri şey Allah katında da güzel, çirkin olarak kabul ettikleri şey Allâh katında da çirkindir."[32]

28. Ebû Nu'aym, Abdullâh b. Ömer'in (radıyallahu anhuma) şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Birini takip etmek isteyen varsa bu kişi ölen kişilerin yolunu takip etsin. Bu ölenler Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabıdır. Onlar insanların en hayırlısı, en iyi kalplileri, en derin bilgiye sahip olanları, en az tekellüf çıkaranlardır. Bu topluluğu Allâh (celle celâlühü), Hz.

---

30 *Tefsîru't-Taberî*, IV, 43. İbn Cüreyc diye gelen nushalar yanlıştır. (B).

31 *Tefsiru't-Tabrî*, IV, 43; *Kenzu'l-ummâl*, I, 238.

32 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 375. İbn Abdilber, bu hadisi İbn Mesûd'dan (radıyallahu anh) bu manayla rivayet eder, ancak "müminlerin güzel olarak..." cümlelerini zikretmez. (el-İstîâb, I, 6). Tayalisî, ise hadisi Ebû Nu'aym'in "*Hilyetu'l-evliyâ*" kitabında rivayet ettiği hadisin lafzına yakın bir lafızla rivayet etmektedir. (*Müsned*, 33).

Peygamber'e arkadaş olsunlar ve dinini aktarsınlar diye seçti. Ve bundan dolayı ahlakınızı onların ahlakına ve yolunuzu onların yoluna benzetin. Onlar, Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabı ve Allâh'a yemin olsun ki, doğru yol üzere olanlardır."[33]

29. Ebû Nu'aym, İbn Mesûd'un (radıyallahu anh) şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Sizler Resûlullah'ın ashabından oruç, namaz ve cihad konusunda daha çok çabalamış olsanız dahi onlar sizden daha hayırlıdır. İnsanlar 'Neden ey Ebû Abdurrahman (İbn Mesûd)!' diye sordu. Şöyle cevap verdi: 'Çünkü onlar dünya hususunda daha zahid, ahireti arzulamada daha arzulu kişilerdir."[34]

30. Ebû Nu'aym, Ebû Vâil'in (radıyallahu anh) şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Abdullâh (b. Mes'ûd), bir adamın 'Dünya hususunda zahid olup ahirete rağbet edenler nerededir' diye sorduğunu işitir, şöyle cevap verir: 'Onlar, Câbiye[35] ashabıdır. Müminlerden beş yüz kişi olup şehit olmadan asla dönmeyeceklerine dair şartlanan kimselerdi. Saçlarını tıraş edip düşmanla çarpıştılar, haber getiren hariç hepsi şehid oldu."[36]

31. Ebû Nu'aym, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) Şöyle rivayet etmektedir: "Bir adamın 'Dünya hususunda zahid olup ahirete rağbet edenler nerededir?' dediğini işitir ve adama Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ebû Bekr ve Hz.Ömer'in kabrini gösterir, 'Senin sordukların bunlardır' diye cevap verir."[37]

32. İbn Ebî Dünyâ, Ebû Erâke'nin şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Hz. Alî'nin peşinde sabah namazını kıldım. Hz. Alî, selam verince sanki üzerinde büyük bir yük (sıkıntı) varmış gibi sağ tarafa dönüp durakladı. Güneş mescidin duvarı üstüne vurup bir mızrak boyu yükseldi, iki rekât namaz kıldı, sonra elini ters çevirip şöyle dedi: 'Ben, Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabını gördüm and olsun ki, bu gün onlara benzeyen kimse görmüyorum. Onlar benzi solmuş, saçları dağılmış, tozlu, dumanlı idiler. Gözleri arasında keçinin dizlerinde olan siyah noktalar vardı. Allâh için kıyamda ve

---

[33] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 305.
[34] Ebû Nu'aym, a.g.e, I, 136.
[35] Câbiye: Şam memleketinin Cavlan nahiyesinde bir köyün ismidir. Hz. Ömer zamanında İslam ordusunun merkezi idi. Hz. Ömer meşhur hutbesini orda vermişti. (Mu'cemu'l-Buldân)
[36] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 135.
[37] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 307.

secdede durarak gecelerini geçirirlerdi. Allâh'ın kitabını okurlar, alınlarını dizleri arasına koyarak istirahat ederlerdi. Sabahladıklarında ise Allâh'ı zikreder, rüzgârlı günde ağaç dallarının sallanması gibi (Allâh korkusu ile) titrerlerdi. Öyle ağlardılar ki, elbiseleri ıslanırdı. And olsun ki, bu cemaat sanki gafil şekilde gecelerini geçirmiştir.' Hz. Alî akabinde kalktı ve Allâh düşmanı, fasık İbn Mülcem kendisini şehit edene kadar hiç kimse tarafından kahkaha atıp güldüğü görülmedi."[38]

33. Ebû Nu'aym, Ebû Sâlih'den şöyle rivayet etmektedir: "Dirâr b. Damre el-Kinânî, Mu'âviye'nin (radıyallahu anh) huzuruna geldi, Mu'âviye Hz. Alî'yi anlatmasını istedi. Dirâr, beni ma'zûr görün (anlatamam)!' diye cevap verdi. Mu'âviye (radıyallahu anh), 'ma'zûr görmem, anlat!' diye ısrar etti. Dirâr şöyle anlattı: 'Bilinmelidir ki, Hz. Alî, and olsun! Çok ileri görüşlü, çok kuvvetli biriydi. Hakkı söyler, adeletli davranır, ilim her tarafından fışkırırdı. Her tarafından hikmet konuşur, dünyadan ve güzelliğinden kaçar, gece ve karanlığı ile ünsiyet kurardı. Allâh'a yemin olsun ki, çok ağlar, çok düşünürdü. Elini, kendisini (eleştirmek için) nefsine çevirir, nefsine hitap ederdi. Elbisenin kısa olanını, yemeğin katı olanını severdi. Allâh'a yemin olsun ki, kendisi bizden biri gibiydi. Ona gittiğimizde kendine yakın tutar, ona bir şey sorduğumuzda bize cevap verir, kendisi bize, biz de ona çok yakın olmamıza rağmen heybetinden dolayı kendisi ile konuşamazdık. Gülümsediği zaman, ipe dizilmiş inci taneleri gibi olan dişleri ile ağzını açar ve öyle gülümserdi. Dindar insanlara tazim eder, fakir fukarayı severdi. Güçlü olan kişi, haksızlık yapınca Hz. Alî'nin kendisine yardımcı olacağını ummazdı. Mazlum da kendisine adaletli davranacağından asla endişe etmezdi. Allâh'a yemin olsun! Kendisini bazı zamanlar -gece karanlık perdesini örttüğü, yıldızlar saçıldığı bir anda- mihrabında sakallarını kabzetmiş, yılanın soktuğu kişi gibi kıvranıp durduğunu görürdüm. İçi kan ağlayan kişinin ağlaması gibi ağlardı. Şu an duyuyor gibiyim, şöyle diyordu: "Ey rabbim! Ey rabbim! Sana sığınıyorum.' Sonra dünyaya dönerek şöyle hitap ediyordu: 'Beni mi aldatacaksın, beni mi gözün kesti? Benden uzak dur! Benden uzak dur! Sen başkasını aldat, ben seni üç talakla boşadım. Ey dünya! Senin ömrün kısa, meclisin hakir ve kıymetsiz, şerefin ise düşüktür. Ah! Ah! Azık az, yolculuk uzun, yol ise tehlikelidir.' Mu'âviye (radıyallahu anh) gözyaşlarını tutamadı, gözyaşları sakallarına akıyor, o da yenleri ile siliyordu.

---

[38] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, VIII, 6. Ayrıca hadisi Ebû Nu'aym, ed-Dînuri, el-Askeri, İbn Asâkir rivayet etmiştir. (*Hilyetu'l-evliyâ*, I, 76; *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 219).

Orda hazır olanlar da kendilerini tutamadı, ağlamaya başladılar. Mu'âviye şöyle dedi: 'Ebû'l-Hasan işte böyle biriydi. Allâh kendisine rahmet etsin!' Mu'âviye, Dirâr'a bunları duyunca ona karşı nasıl bir acı ve üzüntü duydun, diye sordu. Dirâr şöyle cevap verdi: 'Tek evladı bulunan kadının koynunda evladı kesilmiş olsa nasıl gözyaşları durmuyor, acı ızdırabı teskin olmuyorsa ben de öyle bir acı ve üzüntü duydum.' Dirâr sonra kalkıp gitti."[39]

34. Ebû Nu'aym, Katade'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer'e (radıyallahu anh) Peygamber efendimizin ashabı güler miydi diye soruldu, 'Tabiî ki, ama kalplerindeki iman, dağlardan daha büyüktü' diye cevap verdi."[40]

35. Hennad, Saîd b. Ömer el-Kureşi'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Yemen ehlinden olan beyaz develere yüklerini yüklemiş bir kafile gördü ve 'Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabına benzer bir kavim görmek istiyorsanız, bu kimselere bakın!' dedi."[41]

36. el-Hâkim (en-Neysâbûrî), Ebû Saîd el-Makburî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Ubeyde (komutan olduğu bir sırada) yaralandığı zaman 'Ey Mu'âz! İnsanlara namaz kıldır' dedi. Hz. Mu'âz da insanlara namaz kıldırır. Akabinde Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh vefat etti. Mu'âz insanların huzuruna çıktı ve şöyle hitap etti: 'Ey insanlar! Allâh'a nasûh bir tövbe ile tövbe edip günahlarınızdan tövbe edin. Kul, günahlarından tövbe ederek Allâh'ın huzuruna çıkarsa Allâh (celle celâlühü) onu affeder.' Sonra şöyle devam etti: 'Ey insanlar! Muhakkak ki sizler, öyle bir insanın ölümü ile izdırap çekiyorsunuz ki, kendisinden daha az kine sahip olan, kendisinden daha anlayışlı olan, insanları felakete düşürme konusunda kendisinden daha kaçınan, ahireti kendisinden daha çok seven, insanlara kendisinden daha çok nasihat eden kimse görmedim. Ona rahmet okuyun, sonra onun cenaze namazı için sahraya çıkın. Allâh'a yemin olsun ki, ondan sonra onun gibisi asla size başkan olmayacaktır.' İnsanlar toplandı, Ebû Ubeyde'nin (radıyallahu anh) cenazesi çıkarıldı ve Muâz (radıyallahu anh) İmâm oldu, cenaze namazını kıldırdı. Cenazeyi, kabirin başına getirdiklerinde Mu'az, Amr b. As, Dahhak b. Kays kabire indi, onu kabrine yatırdı. Sonra kabirden çıktılar ve üzerine toprak attılar. Mu'âz b. Ce-

---

[39] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 84. İbn Abdilber ise bu hadisi Hemdân kabilesinden olan el-Hirmâzî, kendisi de Dirâr es-Sudâî'den bu mana ile rivayet eder. (el-İstî'âb, III, 44).

[40] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* I, 311.

[41] *Kenzu'l-ummâl*, VII, 163.

bel insanlara şöyle hitap etti: 'Ey Ebû Ubeyde! Sana övgüler yağdırıyorum, ama yanlış bir şey demiyeceğim, çünkü Allâh'ın gazabına uğramaktan korkarım. Allâh'a yemin olsun ki, bildiğim kadarı ile sen Allâh'ı çok zikredenlerden, yeryüzünde alçak gönüllü bir şekilde gezenlerden, cahillerin kendilerine bir şey dediklerinde onlara selamla karşılık verenlerden, infak ettiğinde israf ve cimrilik yapmadan orta bir yolda dağıtanlardan biriydin. Allâh'a yemin olsun ki, sen Allâh'a boyun eğmiş ve Allâh'tan çok korkan kimselerdendin. Yetime, fakir fukaraya merhametli davranır, kibirli ve hainlere de buğz eden kimselerdendin."[42]

37. Taberânî,[43] Ribî b. Hiraş'dan şöyle rivayet etmektedir: "Abdullâh b. Abbâs (radıyallahu anhuma), Mu'âviye'nin (radıyallahu anh) huzuruna girmek için izin istedi, huzurunda Kureyş'in tüm boylarından orada hazır olanlar vardı. Sa'îd b. As, Mu'âviye'nin sağında oturuyordu. Mu'âviye, İbn Abbâs'ı görünce ona yönelerek 'Ey Sa'îd! Bu gün İbn Abbâs'a öyle sorular yönelteceğim ki cevap vermekte zorlanacaktır' dedi. Sa'îd, 'İbn Abbâs gibi biri senin sorularına cevap vermekte zorlanmaz' diye cevap verdi. İbn Abbâs oturunca aralarında şöyle bir diyalog geçti:

— Mu'âviye: Ebû Bekr (radıyallahu anh) hakkında ne dersin?

— İbn Abbâs: Allâh, Ebû Bekr'e (radıyallahu anh) rahmet etsin. Allâh'a yemin olsun, her zaman Kur'ân okur, dünyaya hiç meyletmez, fuhşiyyattan konuşmaz, münkerden nehiy ederdi. Dinini iyi bilen, Allâh'tan çok korkan, gecelerini namazla geçiren, gündüzleri oruç tutan, dünyadan beri olan, devamlı insanlara karşı adeletle davranmaya azmeden, marufu emredip, maruf üzere olan, her durumda şükreden, sabah-akşam devamlı Allâh'ı zikreden, kendi nefsinde doğru şeyleri ikâme eden biriydi. Arkadaşlarına; takva, günahlardan sakınma, zühd, iffet, iyilik noktasında üstünlük sağlamıştı. Allâh kendisini ayıplayana kıyamete kadar lanetler yağdıracaktır.

— Mu'âviye: Ömer (radıyallahu anh) hakkında ne dersin?

— İbn Abbâs: Allâh (celle celâlühü), Ebû Hafs'a[44] rahmet etsin. Allâh'a yemin olsun ki, İslamın dostu, yetimlerin barınağı, imanın manbaı, zayıfların sığınağıydı. İnsanların kalesi ve yardımcısı idi. Hakkı; sabırlı, sevabını

---

[42] Hâkim, el-Mustedrek, III, 264.

[43] *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 10589.

[44] Ebû Hafs, Hz. Ömer'in künyesidir.

Allâh'tan bekleyerek savunurdu, Allâh da dine sırt çıkarak dini yaydı, kendisi de diyarları fethetti. Değişik bölgelerde; sahralarda, tepelerde, etraflarda, Allâh zikredildi. Fuhşiyyat karşısında vakarlı, darlık ve genişlikte şükreden, her vakit ve anda Allâh'ı zikreden biriydi. Allâh kendisine buğz edene kıyamete kadar lanet yağdıracaktır.

- Mu'âviye: Osman b. Affân (radıyallahu anh) hakkında ne dersin?

— İbn Abbâs: Allâh (celle celâlühü), Ebû Amr[45] (Osman)'a rahmet etsin. Allâh'a yemin olsun, kendisi insanların en cömerti, insanların en merhametlisi, en şefkatli olanı, mücahitlerin en sebat edeni, seferler sırasında en ibadet edeniydi. Allâh'ı zikrederken çok gözyaşı döker, kendisini ilgilendiren konularda gece gündüz hep düşünürdü. İyilikler yapar, yardım isteyene koşardı. Kötülülerden çok sakınırdı. Kendisi mücahitlerin efendisi (yardımcı olanı) ve kuyunun sahibi idi. Peygamber efendimizin iki kızıyla evlenerek damadı olmuş biridir. Allâh ona sövene kıyamete kadar pişmanlık duygusu verecektir.

— Mu'âviye: Alî b. Ebî Tâlib hakkında ne dersin?

— İbn Abbâs: Allâh (celle celâlühü), Ebû Hasan'a[46] rahmet etsin. Allâh'a yemin olsun ki, kendisi imanın bayrağı, takva mağarası, aklın merkezi, güzellik ve zerafetin dağı, gece karanlığında yürüyen için bir nurdu. En büyük delile davet eden, öncekilerin kitaplarını iyi bilen, tevil ve zikir işiyle kaim, hidayet esbablarına tutunan, eziyet ve zülmü terkeden, tehlikeli yollardan sapıp hakka doğru meyletmiş biridir. Takvalı, müminlerin en hayırlısı, gömlek ve rıda giyenin efendisi, hac ve sa'y edenlerin en faziletlisi, adeletli ve eşit davrananların en mûsâmahakarıydı. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve diğer peygamberler müstesna dünyanın en iyi hatibiydi. İki kıble sahibi (hem mescidi aksa, hem kabe'ye doğru namaz kılanlardandı) hiçbir muvahhid ona denk olabilir mi! En hayırlı kadının (Hz. Fatıma'nın) eşi, Resûlullâh'ın iki nur topu tornunun (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) babasıdır. Benim gözlerim onun gibisini görmedi, kıyamet gününe kadar da göremeyecektir. Kendisine lanet edene, Allâh'ın ve tüm insanların laneti kıyamete kadar o kişinin üzerine olsun!

— Mu'âviye: Talha ve Zübeyr hakkında ne dersin?

---

[45] Ebû Amr, Hz. Osman'ın künyesidir.

[46] Ebû Hasan Hz. Ali'nin künyesidir.

— İbn Abbâs: Allâh ikisine de rahmet etsin. Allâh'a yemin olsun, ikisi de Müslüman, (küfürden) temizlenmiş, (küfrü) temizleyici, şehid, âlim kişilerdir. İkisinin de ayağı sürçtü ve hata yaptılar, ama inşallâh Allâh, eski yardımlarından, Peygamber efendimizle sohbet ettiklerinden ve güzel fiillerinden dolayı ikisini de affedecektir.

— Mu'âviye: Abbâs (İbn Abbasın babasını kastediyor) hakkında ne dersin?

— İbn Abbâs: Allâh (celle celâlühü), Ebû'l-Fadl'a[47] rahmet etsin. Kendisi sanki Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) babası, Resûlullâh'ın göz bebeği, kavimlerin sığınağı, amcaların efendisi, ufku geniş, sonuçları iyi kavrayan, ileri görüşlü biriydi. İlim onu süslemişti. Onun fazileti ve asaleti sayılmaya başlayınca soy ve nesepler dağılır, aşiretinin fazileti yanında esbab uzaklaşırdı. Nasıl öyle olmasın ki! Onu yeryüzünde yürüyenlerin en faziletlisi, Kureyş'in yürüyen ve binenlerin en hayırlısı Abdulmuttalib yetiştirmişti...[48]

---

[47] Ebu'l-Fad, Hz. Abbas'ın künyesidir.

[48] Heysemî: Hadisi, Taberânî rivayet etmiş, ancak isnadında tanımadığım (hakkında cerh ve tadil olduğunu bilmediğim) biri vardır. (Mecma'u'z-Zevaid, IX, 160).

I. BÖLÜM:

ALLÂH VE RESÛLÜNE DAVET

Bu bölümde Allâh ve Resülüne davetin, Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), ve sahabe-i kiram için nasıl olur da her şeyden daha sevimli bir uğraş olabildiğini, tüm insanlığın hidayete erip, Allâh'ın dinine girsinler ve Allâh'ın rahmetine mazhar olsunlar diye nasıl bu kadar hırslı oldukları hakkında ve halkı hakkı Teâlâ'ya ulaştırma da yöntem ve çabaları hakkında olacaktır.

İSLAM'A DAVET SEVGİSİ

a) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) tüm insanlığın mümin olması için çabalaması

38. Taberânî,[49] ibn Abbâs'ın (radıyallahu anh) **"İnsanlarda kimi şakî (bedbaht), kimi sa'id (mutlu)"[50]** gibi ayetler için şöyle dediğini aktarmaktadır: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) tüm insanların mümin olması için, hidayet üzere kendisine bey'at etmeleri için yoğun çaba sarf ederdi. Bunun üzerine Allâh (celle celâlühü) kendisine şöyle dedi:

﴿يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ﴾

"Ezeli olan bilgimde Allâh tarafından saîd diye anılmayan kişilerden başka hiç kimse iman etmeyecektir. Ezeli olan bilgimde Allâh tarafından şakî (kâfir) diye anılandan başka hiç kimse de saptırmayacaktır." (Hûd: 105). Akabinde Allâh (celle celâlühü) Resûlüne şöyle hitap etti:

﴿لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (٣) إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ﴾

"(Resûlüm!) Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksın! Biz dilesek, onların üzerine gökten bir mucize indiririz de, ona boyunları eğilip kalır." (Şuarâ: 3, 4).

b- Ebû Tâlib, vefat ettiğinde Peygamber efendimizin açıktan (İslama) davet etmeye başlaması

39. İbn Cerîr,[51] İbn Abbâs'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Cehl'in de içinde bulunduğu Kureyş eşrafı, Ebû Tâlib hastalanınca huzuruna geldiler. Şöyle bir istekte bulundular: 'Kardeşinin oğlu (Muhammed) bizim ilahlarımıza laf atıyo, bunu bunu yapıyor. Onu bu gibi şeyler yapmasından alıkoysan!' Ebû Tâlib, Peygamber efendimizi (sallallahu aleyhi ve sellem) çağırmak için elçi gönderdi, kendisi de gelip içeri girdi. Kureyş eşrafı ile Ebû Tâlib arasında bir

---

[49] *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 13025. Heysemî: "isnadındaki râvîler tavsik olunmuş kişilerdir (yani kendileri hakkında güvenilir insanlardır, denmiş). Ancak Alî b. Ebî Talha'nın İbn Abbâs'tan sema'ı olmadığı söylenmiştir (yani ondan işittiği mevcut değildir)." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 85).
[50] Hûd: 105
[51] İbn Cerîr, *et-Tefsîr*, 23/125

insan oturacak kadar boşluk vardı. Ebû Cehil (Allâh lanet etsin), olur da Peygamber efendimiz o boşluğa gelir oturur ve Ebû Tâlib ona karşı ince zarif davranır diye kalktı ve o boşlukta oturdu. Peygamber efendimiz de amcasına yakın bir yerde oturacak yer bulamadı ve kapının eşiğinde oturdu. Ebû Tâlib, kendisine 'Ey kardeşimin oğlu! Nedir bu hal, senin kavmin senden şikâyetçi oluyor, onların ilahlarına laf attığını söylüyorlar ve daha neler neler... çok şey anlattılar' dedi. Peygamber efendimiz söze başladı ve şöyle cevap verdi: *'Ey amca! Ben onların bir kelime söylemelerini istiyorum. Öyle bir kelime ki tüm Araplar onlara boyun eğecek, acemler (ehli kitaplar) de cizye vermek zorunda kalacaklardır.'* Huzurda bulunan cemat, Peygamber efendimizin sözü karşısında hayret ettiler, bir kelime mi istiyorsun, baban üzere yemin olsun ki, sana on kelime veririz' dediler. Söyle! Bakalım o kelimen nedir, diye sordular. Ebû Tâlib Ey kardeşimin oğlu! söyle bakayım, o kelimen nedir' diye sordu. Peygamber efendimiz de *'Lâilâheillallâh kelimesidir'* dedi. Şok oldukları halde elbiselerini silkerek kalkıp gittiler ve kendi kendilerine şöyle diyorlardı: **"Tanrıları, tek tanrı mı yaptı? Doğrusu bu tuhaf bir şeydir!"** (Sa'd: 38/5). İbn Abbâs 'Bu olaydan sonra bu ayetten başlayarak sekizinci ayet sonu olan **"Hayır! Azabımı henüz tatmadılar."** ayetine kadar nazil oldu' dedi."[52]

c) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Tâlib ölüm döşeğinde iken ona kelime-i tevhidi arz etmesi

40. İbn İshâk, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kureyş eşrafından olan; Utbe b. Rabîa, Şeybe b. Rabîa, Ebû Cehl b. Hişâm, Ümeyye b. Halef ve Ebû Süfyân b. Harb Ebû Tâlib'e gidip kendisiyle konuşurlar. Diyalog şöyle cerayan eder:

— Kureyş eşrafı: Ey Ebû Tâlib! Bildiğin gibi sen bizden birisin. Gördüğün gibi ölüm döşeğindesin. Senin öleceğinden korkuyoruz. Bizimle, kardeşinin oğlu (Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem) arasında cerayan eden olayı biliyorsun. Kendisini çağır, bizim için ondan, onun için de bizden bu sözü al:

---

52 Ahmed, *Müsned,* 1/227, 362; Nesâî, *Tefsiru'n-Nesâî,*.456; İbn Ebî Hâtim, İbn Cerîr (*et-Tefsîr,* 23/125) hepsi tefsirlerinde böyle rivayet etmektedirler. Tirmizî (3232), hadisi rivayet edip bu hadis hasendir, demektedir. İbn Kesîr *Tefsiri*nde (IV, 28), Beyhakî *(es-Sünen,* IX, 188), el-Hâkim hadisi bu manayla rivayet etmektediler. Hâkim: "Bu hadisin isnadı sahîhtir. Şeyhân (Buhârî ve Müslim) rivayet etmediler." Hafız Zehebî de sahîh olduğunu ikrar etmektedir. (*Müstedrek,* II, 432).

'O bize karışmasın, biz de ona karışmayalım. O bizi dinimizle baş başa bıraksın, biz de onu dini ile baş başa bırakalım'

Ebû Tâlib, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) gelmesi için birini gönderir ve Hz. Peygamber de huzura gelir.

— Ebû Tâlib: "Ey kardeşimin oğlu! Gördüğün bu kimseler, kavminin eşraflarında olan kimselerdir. Sen onlara söz veresin, onlar da sana söz versinler diye senin için burda toplanmaktalar."

— Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): *Tamam, bir tek kelime söz söyleyeceksiniz, onun vasıtasıyla tüm Araplara Mâlik olacak, acemler de size boyun eğecekler.*

— Ebû Cehl: Tamam, babana yemin olsun ki on kelimeyi de kabul ederiz.

— Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): *Lâ ilâhe illallâh diyeceksiniz, Allâh'ın dışında taptıklarınızı atacaksınız.*

Kureyş eşrafı, öfkelerinden ellerini ovalayıp fırladılar ve 'Ey Muhammed! Sen ilahları teke mi indirmeyi düşünüyorsun, sen kesinlikle tuhaf birisin!' dediler. Aralarından bir kısmı diğerlerine 'Allâh'a yemin olsun, bu çocuk size istediğiniz hiçbir şey vermeyecek. Çıkın, gidin! Allâh aranızda hükmedene kadar atalarınızın dini üzere devam edin!' dedi. Sonra da ayrıldılar. Ebû Tâlib, Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Ey kardeşimin oğlu! Onlardan abartlı bir şey istediğini görmedim' dedi. Resulullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Tâlibin iman edeceğini düşündü ve şöyle dedi: *'Ey amca! Sen o kelimeyi söyle ki, o kelimeyi söylediğinden dolayı kıyâmet günü sana şefaatçi olayım.'* Ebû Tâlib, Peygamber efendimizin arzusunu görünce şöyle dedi: 'Ey kardeşimin oğlu! Allâh'a yemin olsun! Benden sonra sana ve kardeşlerine kötülük yapacaklarından endişe etmesem, ayrıca Kureyş ölüm korkusundan dolayı söylediğimi dememiş olsaydı, sırf seni mutlu etmek için dahi derdim..."[53]

41. Buhârî,[54] İbn Museyyeb'den, o da babasından rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Ebû Tâlib ölüm döşeğinde iken huzurunda Ebû Cehl bulunduğu bir anda Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) (odaya) girdi. (amcasına hitaben) şöyle dedi: *'Ey amca! Lâ ilâhe illallâh de! Allâh'ın*

---

[53] İbn Kesîr: "Bu hadisin isnadında güvenilir olup olmadığı bilinmeyen mubhem biri vardır." Yani isnadı zayıftır. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 123).

[54] Buhârî, V, 65, VI, 87, 141, VIII, 193; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, XV, 164.

huzurunda seni savunayım.' (İman etmek ister gibi oldu, hemen müşrikler devreye girdi) Ebû Cehl ve Abdullâh b. Ebî Ümeyye de karşılık olarak 'Ey Ebû Tâlib! Abdulmuttalib'in dininden yüz mü çeviriyorsun!' dedi. Çok ısrar ettiler. Ta ki, Ebû Tâlib onların son cümlesi olan "Abdulmuttalib dini üzereyim" dedi. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de *'Sana dua etmekten men edilmediğim müddetçe sana istiğfar edeceğim'* dedi ve akabinde bu iki ayet nazil oldu:

﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾

"(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allâh'a) ortak koşanlar için af dilemek ne Peygambere yaraşır ne de inananlara." (Tevbe: 9/113).

﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾

"(Resûlüm!) Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin"(Kasas, 28/56).[55]

Buhârî ve Müslim,[56] başka bir isnadla hadisi bu lafza yakın şekilde İbn Museyyeb'den şöyle rivayet etmektedirler: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Tâlib'e bir şeyler söyletmeye çalışıyordu, onlar (Ebû Cehl ve Abdullâh b. Ebî Ümeyye) ise o sözden caydırıyorlardı. Ebû Tâlib'in son cümlesi 'Abdulmuttalib dini üzereyim' şeklinde oldu, "Lâilâheillallâh" demedi. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de şöyle dedi: *'Sana dua etmekten men edilmediğim müddetçe senin için istiğfar dileyeceğim.'* Akabinde de Allâh iki ayeti nazil etti..."

42. İmâm-ı Ahmed, Müslim, Nesâî ve Tirmizî[57] Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet ederler: "Ebû Tâlib ölüm döşeğinde iken Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) onun huzuruna geldi ve amcasına şöyle dedi: *'Ey amcacığım! Lâilâheillallâh de ki, kıyamet günü sana şahitlik edeyim!'* Ebû Tâlib şöyle yanıt verdi: 'Kureyşliler beni ayaplamasaydı ve ölüm korkusundan dolayı 'Lâilâheillallâh' dedi demeseydiler gözlerinin içine baka baka ikrar ederdim. Bu kelimeyi de sadece gözün aydın olsun, mutlu olasın diye söylerdim.' Akabinde Allâh şu ayeti nazil etti:

---

[55] Müslim de bu hadisi rivayet etmektedir. Müslim, I, 40.
[56] Buhârî, II, 119; Müslim, I, 40.
[57] *Müsned,* I, 434, 441; Müslim, I, 41; Tirmizî, 3188.

﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾

"(Resûlüm!) Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin; bilakis, Allâh dilediğine hidayet verir ve hidayete girecek olanları en iyi o bilir." (Kasas: 28/56).[58]

d) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Kureyş'lilerin (İslam'a) daveti bırakma tekliflerini reddetmesi

43. Taberânî ve Buhârî Ukayl b. Ebî Tâlib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedirler: "Kureyş'in ileri gelenleri, Ebû Tâlib'e geldiler... (zorluklara karşı tahammül etme bahsinde de hadis anlatılacağı gibi) Ebû Tâlib şöyle dedi: 'Ey kardeşimin oğlu! Bildiğim kadarıyla bana itaat etmede kusur etmezsin. Kavmin bana geldi, senin Kâbe ve meclisleri hakkında onları üzecek şeyler söylemişsin. Bunlardan vazgeçmeni istiyorum.' Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) gözlerini semaya doğru dikerek şöyle buyurdu: *'Allâh'a yemin olsun! Gönderildiğim bu görevi terk etme konusunda sizden birinizin bu Güneş'ten bir ateş alevi getirmesinden daha muktedir değilim. (Yani sizden birinizin Güneş'ten bir alev ateşi getirmesi nasıl imkânsızsa benim de bu görevi bırakmam imkânsızdır.)'"*[59]

Beyhakî şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Tâlib, Hz. Peygamber'e 'Ey kardeşimin oğlu! Senin kavmin bana gelip bunları bunları anlattılar. Ben ve sen kendi hâlimize kalalım (kimseye karışmayalım). Tahammül edemeyeceğimiz bir şeyi başımıza bela etme! Kavminin sevmediği sözleri onlara söylemekten vazgeç!' dedi. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) amcasının fikrinin değiştiğini (kendisini himaye etmeyeceğini), kendisine sırt çıkmayıp müşriklere teslim edeceğini, artık Kureyşlilere karşı çıkma gücünün olmadığını zannetti ve şöyle buyurdu: *'Ey amca! Şayet güneş sağ elime, ay sol elime verilse yine de bu davamdan vazgeçmem. Ya Allâh (celle celâlühü), dinini izhar edecek ya da bu davet için ölür giderim.'* Sonra Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) gözyaşlarını tutamadı ve ağlamaya başladı..."[60] (amcasından hiç beklemediği şeyler duymuştu, tek destekçisi ve çok sevdiği amcası da ona sırt çevirmişti, ama o yine vazgeçmeyecekti, çünkü onun Allâh'ı vardı).

---

[58] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 124.

[59] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, h. 511; Buhârî, *et-Târîhu 'l-kebîr*, VII, 50,51.

[60] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, 2/187.

44. Abd b. Humeyd "*Müsned*"[61] adlı eserinde İbn Ebî Şeybe tariki ile yaptığı rivayette Câbir b. Abdullâh'tan şöyle rivayet etmektedir: "Kureyşliler bir gün toplanıp şöyle bir karar aldılar: 'Bakın etrafınıza! Sihri, kehaneti, edebiyatı en iyi olan kim varsa gelsin de, cemaatimızı ayıran, işlerimizi dağıtan, dinimizi ayıplayan bu adamla konuşsun, baksın ne istiyor bu adam. Utbe b. Rabîa hariç bu özellikte başka kimse bilmediklerini söylediler. Kureyş eşrafı, Utbe'ye 'Ey Ebû'l-Velîd (Utbe'nin künyesi)! O adama git!' dediler. Utbe geldi ve Peygamber efendimize 'Ey Muhammed! Sen mi hayırlısın, (baban) Abdullâh mı daha hayırlı' diye sordu, Peygamber efendimiz sukut etti. Utbe 'Sen mi hayırlısın, (deden) Abdulmuttalib mi' diye sordu, Peygamber efendimiz sukut etti. Utbe şöyle devam etti: 'Eğer bu ikisinin senden daha hayırlı olduğunu düşünüyorsan, bunlar senin ayıpladığın ve dil uzattığın bu ilahlara taptılar. Yok, şayet onlardan daha hayırlı olduğunu düşünüyorsan, konuş da seni dinleyelim. Allâh'a yemin olsun! Kavmine senden daha çok bereketsizlik getiren bir yavru bilmiyoruz. Bizim topluluğumuzu dağıttın. İşlerimizi parçaladın, dinimize dil uzattın. Araplar arasında bizi rencide ettin. Öyle ki Araplar arasında Kureyş'ten bir sihirbaz, bir kâhin çıktı diye konuşuluyor. Allâh'a yemin olsun! Biz sadece hamile kadın gibi bağıran birinin bağrışını bekliyoruz. Akabinde birbirimize kılıçlarla saldırıp birbirimizi yok edeceğiz. Ey adam (Muhammed sav)! Eğer ihtiyaç sahibiysen senin için mal toplayalım da, Kureyş'in en zengini ol. Eğer evlenmek istiyorsan, Kureyş'in kızlarından dilediğini seç, on tanesini sana nikâhlayalım.' Peygamber efendimiz *'bitti mi'* diye sordu. Utbe de 'evet' cevabı verdikten sonra şöyle buyurdu:

﴿حم (١) تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (٢) كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (٣ - إلى أنْ بلغ- فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ﴾

"Rahmân ve Rahîm (olan) Allâh'ın adıyla Hâ. Mîm. (Kur'an) rahmân ve rahîm olan Allâh katından indirilmiştir. (Bu,) bilen bir kavim için, âyetleri Arapça okunarak açıklanmış bir kitaptır." onüçüncü ayeti olan **"Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: İşte sizi Ad ve Semûd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırgaya karşı uyarıyorum!"** bölümüne kadar okudu. Utbe 'Bu kadar mı, başka bir şey

[61] *el-Muntehab*, 1123; *el-Müsnedü'l-Cami'*, 4/385.

demiyecek misin' dedi. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Hayır demiyeceğim'* buyurdu. Utbe, akabinde Kureyş eşrafına doğru geri döndü. 'Kendisine ne yaptın' diye sordular. Utbe, 'Sizin konuştuğunuz her şeyi eksiksiz olarak ona anlattım' dedi. 'Sana cevap verdi mi' dediler. Utbe 'evet, verdi' dedi. Sonra Utbe şöyle dedi: 'Hayır! Bu binayı (Kâbe'yi) inşa eden zata yemin ederim ki, söylediklerinden bir şey anlamadım sadece sizi Ad ve Semûd kavminin maruz kaldığı yıldırımlar gibi yıldırımlarla tehdit ettiğini anladım.' Kureyş eşrafı 'Yazıklar olsun sana Utbe! Sana Arapça bir şeyler söylüyor ve sen ne dediğini anlamıyorsun' dedi. Utbe 'Allâh'a yemin olsun! Yıldırım lafzının dışında başka bir şey anlamadım' dedi."

45. Beyhakî[62] ve başkaları, Hâkim[63] (en-Neysâbûrî)'den yaptıkları rivayette şu eki yapmaktadırlar: "Utbe, 'Eğer amacın bizim reisimiz olmaksa, bayraklarımızı senin için bağlar, sen de bize hayatın boyunca reislik yaparsın' dedi. Hz. Peygamber **"Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: İşte sizi Ad ve Semûd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırgaya karşı uyarıyorum!"** ayetini okuyunca eliyle Peygamber efendimizin mübarek ağzını tuttu. Sila-i rahm hatırına bir kelime daha söylememesini istedi. (Sonra evine gitti) Evinden hiç çıkmadı. Kendisini eve hapsetmişti. Ebû Cehl 'Ey Kureyş ahalisi! Allâh'a yemin olsun! Utbe, Muhammed'e meyletti, Muhammed'in yemeği onun hoşuna gitti. Hoşuna gitmesi de kendisindeki ihtiyaç sahibi olmasından kaynaklanıyor' dedi. (Hâlbuki Utbe zenginlerdendi). Ebû Cehl 'Utbe'yi bize getirin' diye emir verdi ve Utbe'yi getirdiler.

— Ebû Cehl: Allâh yemin olsun! Sen Muhammed'e meylettin (yani Müslüman oldun), yanındaki yemekler de hoşuna gitti. Eğer mala ihtiyacın varsa mallarımızdan senin için toplarız ve seni Muhammed'in yemeğinden müstağni kılarız.

Utbe kızdı, Muhammed ile bir daha asla konuşmayacağı üzere yemin etti.

— Utbe: 'Allâh'a yemin olsun! Siz biliyorsunuz ki, ben Kureyş'in en çok malı bulunan kişilerdenim. Fakat ben Muhammed'e gittim –kıssayı anlattı- bana öyle bir şeyle cevap verdi ki, o ne sihir, ne şiir ne kehanetti. Muhammed bunları okudu: **"Rahmân ve Rahîm (olan) Allâh'ın adıyla Hâ. Mîm. (Kur'an) Rahmân ve Rahîm olan Allâh katından indirilmiştir."**

---

[62] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, II, 202.

[63] Hâkim, *Müstedrek*, II, 253.

onüçüncü ayeti olan bu ayete kadar: **"Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: İşte sizi Ad ve Semûd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırgaya karşı uyarıyorum!"** elimle ağzını tutup sila-i rahm hatırına daha okumamasını istedim. Siz biliyorsunuz ki Muhammed bir şey derse asla yalan söylemez. Ben de üzerinize azap gelir diye çok korktum."[64]

46. Ebû Nu'aym İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kureyş (eşrafı), Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) için toplandı. Resûlullâh da mescitte oturuyordu. Utbe b. Rabîa de onların yanına gelip 'Bırakın, onunla ben konuşayım. Ben, ona karşı sizden daha şefkatli davranırım' dedi. Kalkıp Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına gidip oturdu ve şöyle dedi: 'Ey yiğenim![65] sen aile olarak en şerefli aileden geliyorsun, mekân olarak da en faziletlimizsin. Sen kavmine öyle bir fitne soktun ki, hiç kimse bunu yapmamıştır! Eğer bu söylediklerinden amaç mal mülk ise bunu olmuş bil. Kavmimizin en zengini olana kadar sana mal-mülk toplamak kavmine bir borçtur. Eğer şeref ve onur istiyorsan seni kavmimizin eşrafının en büyüğü yapar, sensiz hiçbir şeye karar vermeyiz. Yok, eğer bu sözleri söylemene gideremediğin bir cin çarpması hastalığından dolayı söylüyorsan senin için tıp sonuçsuz kalana kadar tüm hazinemizi harcarız. Yok, eğer mülk istiyorsan seni kendimize melik yaparız. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ey Ebû'l-Velîd! Konuşman bitti mi?'* dedi. Utbe, 'evet' dedi. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *"Hâ mîm, es-Secde"* süresini okudu. Secde ayetine gelince secdeye kapandı. Utbe de ellerini sırtının arkasına bağlamış (dinliyordu), Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) okumayı bitirdi. Sonra Utbe kalktı, kavmine ne diyeceğini bilemedi. Kureyş'in eşrafı, Utbe'yi (şaşkın şaşkın) dönüp geldiğini görünce 'Utbe, yanınızdan kalktığı gibi değil, başka bir sima ile geri döndü' dediler. Utbe oturdu ve şöyle dedi: Ey Kureyşliler! Bana emrettiğiniz gibi gidip kendisiyle konuştum. Ben sözümü bitirdikten sonra bana öyle şeyler dedi ki, Allâh'a yemin olsun! Kulaklarım daha önce öyle bir şey duymamıştı. Onun hakkında ne diyeceğimi

---

[64] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 62. Ebû Ya'lâ, (*Müsned,* h. 1818) Cabir'den (radıyallahu anh) Abd b. Humeyd hadisinin aynısını rivayet etmekte, ayrıca Ebû Nu'aym, hadisi *ed-Delâil* kitabında (s. 75) bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir.
Heysemî: Hadisin isanadında Eclah el-Kindî vardır. Kendisini İbn Main ve başkaları tavsik etmiş (yani güvenilir biridir demiş). Nesâî ve başkaları tad'if etmiş (zayıf olduğunu söylemişlerdir). İsnadındaki diğer râvîler sikadır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 20).

[65] Yakınlık ve sevgi için kullanmaktadır, yoksa Hz. Peygamber onun gerçek yiğeni değildir.

de bilmiyorum (yani hayretler içindeyim). Ey Kureyş! Bu gün bana itaat edin. Sonra (isterseniz) hep isyan edin. Bu adamı bırakın! Allâh'a yemin olsun! O kendi davasını bırakmaz. Onu ve diğer Arapları birbirine bırakın. Eğer Araplara gâlip gelirse onun şerefi, sizin de şerefiniz, onun izzeti sizin de izzetiniz olur. Yok, eğer mağlup olursa, onun şerrini başkaları vasıtası ile halletmiş olursunuz.' Kureyşililer, 'Ey Ebû'l-Velîd yoksa sen ona mı meylettin (yani Müslüman oldun), dediler."[66]

e) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) vazifesini yerine getirmek için cihadda ısrar etmesi

47. Buhârî,[67] Misver b. Mehreme ve Mervân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) Hudeybiye antlaşması zamanında yola çıktı..." -Hadis uzun olarak "insanları hidayete götüren ahlak" konusunda gelecektir- O hadiste şöyle denmektedir: "Onlar öyle olduğu bir anda Tihâmeli Budeyl b. Verkâ el-Huzâî, kendi kavmi olan Huzâ'a kabilesinden bir cemaat neferle beraber geldi. Benî Huzâa, Peygamber efendimizin sırdaşı olan ve kendilerine güvendiği bir kavimdi. Budeyl, Peygamber efendimize hitaben şöyle dedi: '(Gelirken) arkamda Ka'b b. Luey ve Âmir b. Luey kabilelerine rastladım. Hudeybiye (bir yerin ismi) sularının akıcı tarafında konaklamışlardı. Yanlarında kadın çocuk demeden tüm fertleri bulunuyordu. Onlar seninle savaşacaklar, Mescidi Harama girmene engel olacaklar.' Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: *'Bizler, kimseyle savaşmak için gelmedik. Biz sadece ümre ziyareti yapmak için burada bulunuyoruz. Muhakkak ki harp Kureyş'i yorgun düşürmüş ve kendilerine zarar vermiştir. Dilerlerse onlarla bir müddet sulh eder, savaşmayız ve benimle insanlar arasına da girmezler. Eğer ben gâlip gelirsem, onlar dilerse insanların girdiği dine girerler. Yok, girmek istemezlerse istirahat etmiş olurlar. Eğer beni engellemeye çalışırlarsa nefsim elinde olan zata (yani Allâh'a) yemin ederim ki, görevimi yerine getirmeme engel olduklarından dolayı tek başıma kalana kadar onlarla savaşırım. Allâh'a*

---

[66] Ebû Nu'aym, *Delâilu'n-nübüvvet,* s. 76. İbn İshâk, bu hadisi uzunca bu lafızla rivayet etmekte (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 63), Beyhakî, (*Delâilü'n-nübüvvet,* II, 205, 206) İbn ömer'den muhtasar olarak rivayet etmektedir.
İbn Kesîr: "Bu hadis, bu şekliyle cidden "ğarib" bir hadistir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 64).
[67] Buhârî, II, 206, III, 220, V, 157, 161; *el-Müsnedü'l-Câmi',* XV, 148-155.

and olsun ki, Allâh'ın emri yerine gelecektir (yani en gür seda İslam'ın sedası olacaktır).'[68]

48. Taberânî, Misver ve Mervân'dan rivayet ettiği "Merfu" hadiste Peygamber efendimizin şöyle dediğini aktarır: *"Vay Kureyş'in haline! Harp onları yedi bitirdi. Ne olur ki benimle diğer Araplar arasına girmeseler. Eğer Araplar (gâlip gelir de) beni öldürürlerse kendilerinin de isteği yerine gelmiş olur (yani Kureyş de benden kurtulur). Yok, eğer Allâh (celle celâlühü) dinine sırt çıkar da onlara karşı gâlip gelirsem topluca İslam'a girerler. Yok, İslam'a girmek istemezlerse de kendileri de güçlü şekilde (çünkü dinlenmiş olacaklar) savaşırlar (yani her halükarda Kureyş kârlı olacaktır). Kureyş ne zannediyor? Allâh'a yemin olsun! Allâh bana sırt çıkıp beni gâlip yapana veya bu boynum tek (yani başsız) kalana kadar gönderildiğim bu vazifemi yerine getirmek üzere cihad etmekten asla geri durmayacağım."*[69]

f) Hayber Gazvesinde Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz.Alî'yi İslam'a davet işiyle görevlendirmesi

49. Buhârî,[70] Sehl b. Sa'd'dan (radıyallahu anh) rivayet ettiği hadiste Peygamber efendimiz Hayber gazvesinde şöyle buyurmaktadır: *"Allâh and olsun! Bu bayrağı, yarın öyle birine vereceğim ki Allâh (celle celâlühü), onun eliyle Hayber'i fethedecektir. Kendisi Allâh ve Resûlünü seviyor, Allâh ve Resûlü de onu seviyor."* Sehl (radıyallahu anh) şöyle devam etmektedir: "Sahabîlerden her ferd, o kişinin kendisi olmasını istiyordu. Ve kim olacağını müzakere ederek gecelediler. İnsanlar sabahlayınca belki o kişi kendisi olur ümidi ile herkes Peygamber efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi. Peygamber efendimiz, Alî b. Ebî Tâlib nerede diye sordu. Sahabîler, ya Resûlellâh! Gözlerinden şikâyet etmekte, gözleri ağrımaktadır. Hz. Peygamber de onu çağırın diye emir verdi ve Hz. Ali de huzuruna geldi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), tükü-

---

[68] Bu hadis 197. Numaralı hadis olarak gelecektir. Bkz.

[69] Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr,* XX, h. 13, 14, 15, 16, 17, 842; *Kenzü'l-ummâl,* II, 287.
İbn İshak, hadisi Zührî tariki ile bu şekilde rivayet etmekte ve hadisinde şöyle denmiştir: *"Kureyş ne zannediyor? Allâh'a yemin olsun! Allâh bana sırt çıkıp beni gâlip yapana veya bu boynum tek (yani başsız) kalana kadar gönderildiğim bu vazifemi yerine getirmek üzere cihad etmekten asla geri durmayacağım."* (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 165).
Kandehlevî'nin, İbn İshak'ın rivayetini getirmesindeki gaye bazı zamirlerin farklı oluşundan kaynaklanmaktadır. Mana konusunda bir farklılık yoktur. Bundan dolayı tekrar gibi anlaşılmaktadır.

[70] Buhârî, IV, 57, 73, V, 22, 171; *el-Müsnedü'l-Câmi',* VII, 307, 308.

rüğünü gözlerine sürdü ve kendisi için dua etti. Sanki hiç acı çekmemiş gibi gözlerindeki acı geçti ve iyileşti. Resûlullâh, bayrağı kendisine verdi. Hz.Alî, Resûlullâh'a 'Onlar da bizim gibi Müslüman olana kadar mı onlarla savaşayım' diye sordu. Resûlullâh şöyle dedi: *"Onların sahasına girene kadar yavaş yavaş ilerle. (Sahalarına varınca) onları İslam'a davet et, İslam'da Allâh'ın hakkından kendilerine düşen görevi onlara bildir. Allâh'a yemin olsun! Senin vasıtanla Allâh onlardan birine hidayet nasip ederse, bu senin için kırmızı develerden daha hayırlıdır."*[71]

g) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Hakem b. Keysân'ı İslam'a davet etmesindeki sabrı

50. İbn Sa'd, Mikdâd b. Amr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ben Hakem b. Keysân'ı esir aldım. Komutanımız öldürülmesini emretti. Ben 'bırak da Resûlullâh'ın huzuruna götürelim' dedim. Resûlullâh'ın huzuruna getirdik, Resûlullâh onu İslam'a davet etti, davet bayağı uzadı (iman etmiyordu). Hz. Ömer (radıyallahu anh) 'Bu adamla niye konuşuyorsun ya Resûlellâh! Vallâhi bu adam asla Müslüman olmaz. Bırak da boynunu vurayım da cehenneme acilen varsın' dedi. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ömer'e (radıyallahu anh) hiç iltifat etmedi ve sonunda Hakem iman etti. Ömer akabinde şöyle dedi: 'Ne göreyim bir de baktım ki, Müslüman oldu ve bundan dolayı beni geçmişte ve gelecekte mahçup etti. Kendi kendime dedim ki: 'Nasıl olur da Resûlullâh'ın benden daha bildiği bir şeyde ona başka şey yapmasını ısrar ettim.' Sonra 'Benim böyle dememdeki amacım, sadece Allâh ve resülüne nasihat etmekti' dedim. Hz. Ömer (radıyallahu anh) şöyle devam etti: 'Hakem, mümin oldu ve Allâh'a yemin olsun ki İslam'ı da güzel oldu. Allâh yolunda cihad etti ve Bir-i Ma'ûne'de[72] şehid düştü. Resûlullâh kendisinden razıydı ve cennet bahçelerine girdi."[73]

51. İbn Sa'd,[74] Zühri←Hakem (b. Keysân)'den şöyle rivayet etmektedir: "İslam nedir? İslam, Allâh'a şirk koşmadan sırf Allah'a ibadet etmek ve Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Allâh'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik

---

[71] Müslim, (VII, 121) de bu hadisi, bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir.

[72] Bir-i ma'ûne: Necd bölgesinde bir yerin ismidir. O bölgeden gelen bazı müşrikler, İslam'ı öğretmeleri için bir cemaat sahabî talep etmişlerdi. Allah resulü de, kur'an talimi için yetmiş kurra sahabe gönderdi. Müşrikler tarafından hepsi şehid edildi.

[73] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 137.

[74] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 138.

etmektir. Şöyle devam etti: Ben Müslüman olunca Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabına dönerek şöyle buyurdu: *"Şayet sizi dinlemiş olsaydım Hakem'in boynunu vurmuş olurdum ve o da cehenneme girmiş olurdu."*

ğ) Vahşi b. Harb'ın Müslüman oluşu

52. Taberânî,[75] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) –Hz. Hamza'nın katili olan- Vahşi b. Harb'a haber göndererek onu İslam'a davet etti. Vahşi, Peygamber efendimize haber göndererek 'Nasıl olur da beni İslam'a davet edersin! Sen biliyorsun ki, kim öldürür, şirk koşar, zina ederse kötü şeylerle karşılaşır. Kiyamet günü azabı kat kat olur ve rezil, zelil olarak cehennemde ebediyen kalır. Ben bunları yaptım! Bana bir kurtuluş yolu bulabilir misin?' dedi. Allâh (celle celâlühü) şu ayeti nazil etti:

﴿إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾

"Ancak tövbe ve iman edip iyi davranışta bulunanlar başkadır; Allâh'ı onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allâh çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir." (Furkan 25/70).

Vahşi, "Ya Resûlellâh! Ancak tövbe ve iman edip iyi davranışta bulunanlar başkadır; Allâh, onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Bu zor bir şarttır, bunu yapamayabilirim" dedi. Allâh akabinde şu ayeti nazil etti:

﴿إِنَّ اللهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا﴾

"Allâh, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını, (günahları) dilediği kimse için bağışlar." (Nisa: 4/48).

Vahşi, "Ya Resûlellâh! Bu Allâh'ın isteğine bağlıdır. Ben bilmiyorum ki, beni bağışlar mı, bağışlamaz mı, başka ayet yok mu?" dedi. Allâh şu ayeti nazil etti:

---

[75] Taberânî, *el-Mü'cemü'l-kebîr*, h. 11480.

﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ إِنَّ اللهَ يَغْفِرُ
الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allâh'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allâh bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir." (Zümer: 39/53).

Hz. Vahşi, "İşte bu oldu" dedi ve müslüman oldu. İnsanlar "Ya Resûlellâh! Vahşi'ye yapılan bu şey bizim içinde geçerli midir" diye sordu. Resûlullâh "bu tüm insanlar için geçerli olan bir şeydir" buyurdu.[76]

53. Buhârî,[77] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bazı müşrikler, çok öldürmüş, çok zina etmişlerdi. Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) gelip şöyle dediler: 'Senin davet ettiğin şey gerçekten güzeldir, ama işlediğimiz günahlar için keffaret var mıdır?' Akabinde bu iki ayet nazil oldu:

﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلَّا بِالْحَقِّ
وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾

"Yine onlar ki, Allâh ile beraber (tuttukları) başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allâh'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler." (Furkan: 25/68).

﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللهِ إِنَّ اللهَ يَغْفِرُ
الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allâh'ın rahmetinden ümit kesmeyin!" (Zümer: 39/53).[78]

---

[76] Heysemî: "İsnadında Hafız Zehebî'nin tad'if ettiği (*Mizânu'l-itidâl*, I, terceme, 272) Ebyen b. Süfyân vardır." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 100).

[77] Buhârî, 6/157; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, 9/422.

[78] Müslim (I, 76), Ebû Dâvud (II, 238), Nesâî (*el-Müctebâ*, IX, 121) rivayet etmekte (Bedreddin el-Ayni, *Umdetu'l-kârî*, IX, 121), ayrıca Beyhakî (9/89) hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir.

h) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) peygamberlik görevini yerine getirdiğinde sarf ettiği mücadeleden dolayı benzinin solması ve bundan dolayı Hz.Fâtıma'nın ağlaması

54. Taberânî ve Ebû Nu'aym -"*el-Hilye*" adlı eserinde- el-Hâkim[79] Ebû Sa'lebe el-Huşenî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gazve dönüşünde mescide girdi, iki rekât namaz kıldı. Seferden döndüğünde her zaman önce mescide gider iki rekât namaz kılardı. Sonra Hz. Fatıma'yı ve akabinde de hanımlarını sorardı. Böyle yapmak Peygamber efendimizin hoşuna giderdi. Bir defasında seferden döndü, hanımlarına gitmeden Hz. Fatıma'yı ziyaret etti. Evin kapısında Hz. Fatıma onu karşıladı ve Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yüzünü -bir rivayette ağzını- gözlerini, öpmeye başladı ve ağladı. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisine *niye ağlıyorsun* diye sordu. Hz.Fatıma 'Ya Resûlellâh! Seni açlıktan rengin solmuş, elbiselerin yırtılmış halde görüyorum' dedi. Peygamber efendimiz de şöyle buyurdu: "*Ey Fatıma ağlama! Muhakkak ki Allâh (celle celâlühü), babanı öyle bir vazife için göndermiş ki, yeryüzünde çamurdan yapılmış hiçbir ev, deve ve keçi kılından yapılmış hiçbir çadır kalmayacak ki illa ki, Allâh senin baban vasıtası ile oraya ya izzeti ya da zilleti götürecektir. Öyle ki İslam, gece karanlığının ulaştığı her yere ulaşacaktır.*"[80]

ı) İslam davetinin yayılması hakkında Temîmi'd-Dârî'nin hadisi

55. İmâm-ı Ahmed ve Taberânî[81] Temim ed-Dârî'den yaptıkları rivayette Temim-i Dârî, Peygamber efendimizin şöyle dediğini aktarır: *"Gece ve gündüzün ulaştığı her yere İslam daveti ulaşacaktır. Çamurdan veya kıldan yapılmış hiçbir ev kalmayacak ki Allâh, bu dini izzetlinin izzeti ile ya da zelilin*

---

[79] Taberânî, *el- Kebîr*, XXII, h. 595, 596; *Müsnedü'-Şâmiyyîn*, 523; Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, II, 30; Hâkim, *Müstedrek*, III, 155; *Kenzu'l-ummâl*, I, 77.

[80] Heysemî: "Bu hadisi Taberânî rivayet etmiştir. İsnadında Yezîd b. Sinân Ebû Ferve ki, çok zayıf olmasına rağmen "mukâribu'l-hadis"tir (yani tabi ve şahidle güçlenebilir)" (*Mecma'z-zevaid*, VIII, 262). Hâkim: "Bu hadisin isnadı sahîhtir, fakat Buhârî ve Müslim rivayet etmemiştir." (*Müstedrek*, III, 155). Zehebî: "İsnadında Yezin b. Sinân er-Rehâvî var, onu İmâm-ı Ahmed ve başkaları tad'if etmiştir. Hocası olan Ukbe ise bilinmeyen biridir. *el-Lisan* (IV, 179) kitabında Ukbe zikredilmiş, hakkında İmâm Buhârî şöyle demiştir: "Güvenirliğinde sorun vardır." İbn Hibbân *es-Sikât* (V, 228) isimli eserinde ismini zikretmiş. (Yani kendisine güvenilir biri demiştir. Fakat İbn Hibbân'ın "mütesahil" oluşunda âlimlerimizin çoğu hem fikirdir.) (*Müstedrek*, II, 155).

[81] Ahmed, *Müsned*, IV, 103; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, III, 298; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 1280.

zilleti ile o eve sokmasın. Öyle bir izzet ki, Müslümanlar onla aziz, öyle bir zillet ki kâfirler de onun vasıtasıyla zelil olacaktır." Temim-i Dârî şöyle devam ediyor: "Bunu ailemde müşahede ettim. Müslüman olanlar hayırlı, şerefli ve izzet sahibi oldular. Kâfir olanlara ise zelillik, alçaklık ve cizye verme nasip oldu."[82]

i) Hz. Ömer'in murtedlerin İslam'a döndürmeleri çabası ve gayreti

56. Abdurrezzak, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Mûsâ, Tuster şehrinin fetih haberini vermem için beni Hz. Ömer'e (radıyallahu anh) gönderdi. Bekr b. Vail kabilesinden altı nefer İslam'dan dönmüş, müşriklerle birlik olmuşlardı. Hz. Ömer, 'Bekr b. Vâil kabilesinden olan neferler ne yaptı?' diye sordu. Ben de 'Ey müminlerin emiri! Bunlar İslam'dan irtidad edip müşriklerle birlik olan bir kavimdir ki cezaları ölümdür' dedim. Hz. Ömer (radıyallahu anh) 'Onları sulh yoluyla elde etmen bana güneşin üzerinde doğduğu sarı (altın) ve beyaz (gümüş)'dan daha sevimlidir' dedi. Ben de 'Onları elde edince onlara ne yapacaksın' diye sordum. Hz. Ömer şöyle cevap verdi: 'Onlara çıktıkları kapıyı (yani İslamı) arz edip girmelerini sunacağım. Eğer bu teklifimi kabul ederlerse bir şey demeyeceğim, ama kabul etmezlerse onları hapse tıkacağım."[83]

57. İmâmı Mâlik, İmâmı Şafii, Abdurrezzak, Ebû Ubeyde (el-Ğarib adlı eserinde) ve Beyhakî Abdurrahman el-Kârî'den şöyle rivayet ederler: "Ebû Mûsâ (radıyallahu anh) tarafından gönderilmiş bir elçi Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) huzuruna geldi. Hz. Ömer (radıyallahu anh) insanların durumu hakkında sorular sordu, adam da bilgi verdi. Sonra Hz. Ömer, 'garip bir olay var mı' diye sordu. Elçi de 'evet; bir adam müslüman olduktan sonra murted oldu' dedi. Hz. Ömer (radıyallahu anh) 'Ne yaptınız ona?' diye sordu. Elçi 'Kendisini yaklaştırıp boynundan vurduk' dedi. Hz. Ömer (radıyallahu anh) 'Keşke onu üç gün hapsedip günlük yemeğini de verip tövbe etmesini talep etmiş olsaydınız, belki tövbe eder, Allâh'ın dinine geri dönerdi! Ya rabbim! Ben orda değildim.

---

[82] *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 14, VIII, 262). Heysemî: "İmâmı Ahmed'in isnadındaki râviler "Sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevaid,* VI, 14). Taberânî[82] hadisi, bu lafıza yakın bir lafızla el-Mikdâd'dan rivayet etmektedir. (*el-Mu'cemu'l-kebîr,* XX, h. 601).

[83] *Kenzu'l-ummâl,* I, 79; Beyhakî, *es-Sünen* (VIII, 207) adlı eserinde hadisi bu manayla rivayet etmiştir.

Ben öldürülmesini emretmedim. Haberi bana ulaşınca da yapılan işten razı olmadım!' dedi (ve Allâh'a özrünü beyan etti.)" [84]

58. Müsedded ve İbn Abdilhekem Amr b. Şu'ayb←babası←dedesi[85] tarîki ile şöyle rivayet etmektedir: "Amr b. Âs (radıyallahu anh), mektup gönderek Hz. Ömer'e (radıyallahu anh) 'Müslüman olup dinden dönen, sonra bir daha müslüman olup dinden dönen ve bunu birkaç defa tekrar eden kişinin İslam'ı kabul edilir mi?' diye sordu. Hz. Ömer (radıyallahu anh) 'Allâh'ın kendilerinden kabul ettiği İslam'ı ben de kabul ederim. Mürted olan kişiye müslüman olmasını tavsiye et. Eğer Müslüman olursa karışma, yok olmazsa boynunu vur' diye yazıp mektup gönderdi."[86]

j) Hz. Ömer'in, bir rahibin çabasına ağlaması

59. Beyhakî, İbn Munzir ve Hâkim[87] Ebû İmrân el-Cuveynî'den şöyle rivayet etmektedirler: "Hz. Ömer (radıyallahu anh), bir rahibe rastladı ve durdu. Rahibe biri seslendi ve kendisine 'Bu adam mü'minlerin emiridir' denildi. (Çıkınca) Hz. Ömer kendisine muttali oldu, bir de ne görsün hasta, yorgun, dünyayı terk etmiş bir insan. Hz. Ömer onu böyle görünce ağlamaya başladı. Hz. Ömer'e 'O bir Hıristiyan ama!' dendi. Hz. Ömer "Evet, biliyorum, ancak ona acıyorum. Allâh'ın **"Durmadan çalışır, (fakat boşuna) yorulur, Kızgın ateşe girer"** (Gaşiye: 3, 4) ayetlerini hatırladım ve onun sıkıntı çekip bitkin düşmesine rağmen ateşe girmesine acıdım" dedi."[88]

---

[84] Malik, *el-Muvatta*, 2986; Beyhakî, *es-Sünen*, s. 206,207.

[85] Çocukların babalarından rivayet hususuna verilen en yaygın örnek budur. Amr'ın babası Şuayb, tabiî olan Muhammed b. Abdillah b. Amr b. Âs'ın oğludur. Şuayb'ın dedesi ise sahabî olan Abdullah b. Amr'dır. Alimlerin çoğuna göre "ceddihi" lafzından kastedilen Amr'ın değil babası olan Şuayb'ın dedesi Abdullah (radıyallahu anh)'dır. Yani İsnad şöyledir: Amr←babası Şuayb←Şuayb'ın dedesi Abdullah b. Amr şeklindedir. Ebû Davud, İbn Hibban ve Darekutnî gibi bazı alimlere göre ise "ceddihi" lafzından kastedilen Amr'ın dedesidir ve bu isnada o zaman mürsel olmaktadır. (Emin Aşıkkutlu, *Rical ilmine giriş*, s. 126).

[86] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 79.

[87] Hâkim, *Müstedrek,* II, 522.

[88] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 175.

KİŞİLERİN TEKER TEKER İSLAMA DAVETİ

a) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Ebû Bekr'i (radıyallahu anh) İslam'a davet etmesi

60. Hafız el-Etrâbulusî, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr çıkmış Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) arıyordu. Cahiliyye döneminde de Hz. Peygamber kendisinin yakın dostuydu. Peygamber efendimize rastladı ve 'Ey Ebû'l-Kâsım! (Peygamber efendimizin künyesidir.) Artık kavminin meclislerindeki makamını kaybettin. Ayrıca annelerine ve babalarına (yani atalarına) laf attığını söylemektedirler' dedi. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de *'Ben Allâh'ın elçisiyim, seni Allâh'a davet ediyorum'* dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sözünü bitirdiği gibi Hz. Ebû Bekr müslüman oldu. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de ayrılıp gitti. Hz. Peygamber'i iki dağ arasında (yani Mekke'de) Hz. Ebû Bekr'in İslam ile şereflenmesinden daha mutlu edecek başka bir kimse mevcut değildi. Hz. Ebû Bekr mutlu bir şekilde Hz. Osman b. Affân'a, Hz. Talha b. Ubeydillâh'a, Hz. Zübeyr b. Avvam'a, Sa'd b. Ebî Vakkâs'a (radıyallahu anhum) gitti ve hepsi müslüman oldu. Ertesi gün Hz. Osmân b. Maz'ûn, Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrah, Hz. Abdurrahman b. Avf, Hz. Ebû Seleme b. Abdulesed, Hz. Erkâm b. Ebî'l-Erkam'a (radıyallahu anhum) geldi, onlar da müslüman oldu."[89]

61. İbn İshâk şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr (radıyallahu anh), Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) ile karşılaştı ve 'Ya Muhammed! Kureyşliler, ilahlarımızı terk ettiğini, akıllarımızı hiçe saydığını ve atalarımıza karşı nankörlük ettiğine dair sözler sarf ettiğini söyledi. Bu doğru mu?' diye sordu. Peygamber efendimiz *'Evet, doğrudur. Ben Allâh'ın elçisi ve peygamberiyim. Allah (celle celâlühü), risâlet görevimi tebliğ edeyim diye beni gönderdi. Seni hak olan Allâh'a davet ediyorum. Allâh'a yemin olsun! O haktır. Ey Ebû Bekr! Ben seni ortağı olmayan ve tek olan Allâh'a davet ediyorum. O'ndan başkasına ibadet etme. İtaat devamlı onadır'* buyurdu. Peygamber efendimiz, kendisine Kur'an okudu, önce ne ikrar etti, ne de inkâr etti. Akabinde müslüman oldu ve putları inkâr edip Allâh'a şirk koşulan şeyleri attı ve İslam'ın hak din olduğunu ikrar etti. Hz. Ebû Bekr, evine mü'min ve İslam'ı tasdik eden biri olarak geri döndü."

---

[89] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 29.

62. İbn İshâk, Muhammed b. Abdurrahmân b. Abdullâh b. Hüseyin et-Temîmî'den şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber efendimiz, 'Ebû Bekr müstesna kimi İslam'a davet ettiysem illa kendisinde bir tereddüt oluştu. Ebû Bekr'e söyleyince ne durakladı ne de tereddüt etti (direk iman etti)' buyurdu."[90]

63. Buhârî, Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer arasındaki husumeti vurgulayan Ebû Derdâ hadisinde Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle dediğini aktarır: *"Allâh (celle celâlühü) beni size peygamber olarak gönderdi, siz ise beni yalanladınız. Fakat Ebû Bekr beni tasdik edip canını ve malını feda etti. Benim hatırım için arkadaşımı bırakın, ona karışmayın!"* bu sözü iki defa tekrarladı. Ondan sonra Ebû Bekr asla incitilmedi. Bu, Hz. Ebû Bekr'in ilk iman etmiş kişi olduğunun açık kanıtıdır."[91]

b) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Ömer b. Hattâb'ı (radıyallahu anh) İslam'a davet etmesi

64. Taberânî, Abdullâh b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) rivayet ettiği hadiste Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle dua etti: *"Ey Allâh'ım! İslam'ı Ömer b. Hattab veya Ebû Cehl b. Hişâm ile aziz kıl."* Allâh (celle celâlühü), Peygamber efendimizin duasını Ömer b. Hattab lehine kabul etti ve İslam'ı onun üzerine inşa etti, putları da onun vasıtasıyla kırdı."[92]

65. Taberânî,[93] Sevbân'dan rivayet ettiği hadiste –hadis metni tam olarak Sa'îd b. Zeyd ile hanımı Hz. Ömer'in kardeşi olan Fatıma hakkında "Sahabîlerin çektiği sıkıntı" bölümü altında gelecektir- şöyle denmiştir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ömer'in bileklerinden tutup silkti ve 'Ne istiyorsun, neden geldin' diye sordu. Hz. Ömer (radıyallahu anh) 'Davet

---

[90] İbn İshâk'ın geçen rivayetinde **"Ne ikrar etti, ne de inkâr"** cümlesi "Münker" bir rivayettir. Çünkü İbn İshâk ve başkaları şöyle rivayet etmektedirler: "Hz. Ebû Bekr, Peygamberlik gelmeden Peygamber efendimizin dostuydu. Peygamber efendimizin sadakatini, güvenirliğini, güzel tabiatını ve ahlakının güzel olduğunu biliyordu. Peygamber efendimizin böyle olması, insanlara yalan atmasını engelliyordu. Allâh'a karşı nasıl yalan atabilirdi ki! Bundan dolayı Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Ebû Berk'e (radıyallahu anh) kendisinin Allâh'ın elçi olarak gönderildiğini söylediği gibi onu tasdik etti. Geri durmadı ve hiç duraklamadı, hemen iman etti."

[91] Buhârî, V, 6, VI, 75; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, XIV,396; İbn Kesîr,*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III,26,27

[92] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 10314. Heysemî: "Mecalid b. Sa'îd müstesna hadisin isnadındaki râvîler sahîh hadis râvîleridir. Mecâlid de tavsik edilmiş biridir (yani sika olması ihtilaflıdır)." (*Mecma'z-Zevaid,* IX, 61.

[93] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 1428.

ettiğin şeyi bana arz eder misin?' dedi. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de *'Tek ve ortağı olmayan Allâh'a ve Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet et!'* buyurdu. Akabinde Hz. Ömer hemen orda müslüman oldu ve Peygamber efendimiz 'Artık gidebilirsin' dedi."

66. Ebû Nu'aym, Elsem'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer (radıyallahu anh), bize hitaben 'Size müslüman olma kıssamı anlatmamı ister misiniz?' dedi. Biz de 'Evet' dedik. Hz. Ömer de şöyle anlattı: Resûlullâh'ın en azılı düşmanlarındandım. Resûlullâh'ın Safa'daki evine geldim ve önünde oturdum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), gömleğimin yakasında tutup 'Ey İbn Hattâb! Müslüman ol! Ey Allâh'ım! Onu hidayete erdir' dedi ve ben de 'Allâh'tan başka ilah olmadığına, senin onun Resûlü olduğuna şahadet ederim' dedim. Müslümanlar da tekbir getirdiler. Öyle tekbir getirdiler ki, sesleri Mekke sokaklarından duyulmuştu..."[94]

c) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Osman b. Affân'ı (radıyallahu anh) İslam'a davet etmesi

67. Medâinî, Amr b. Osman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Teyzem Ervâ b. Abdulmuttalib'i ziyaret için yanına gitmiştim. Sonra Resûlullâh da (teyzesi olan Erva'nın yanına) girdi, ben de kendisini izliyordum. O gün kendisine bir şeyler zuhur etmişti, dönüp bana *'Ne oluyor sana ey Osman!'* dedi. Ben de 'İçimizdeki durumuna ve senin aleyhine söylenen şeylere hayret ediyorum' dedim. Hz. Peygamber, *'Lâ ilâhe illallâh, de!'* dedi. Allâh'a yemin olsun! kıllarım diken diken oldu. Sonra şu ayeti okudu:

﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ (٢٢) فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ﴾

"Semada rızkınız ve size vaat edilen başka şeyler vardır. Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki bu vaad, sizin konuşmanız gibi kesin ve gerçektir." (Zariyat: 51/22, 23). Sonra çıkıp gitti, ben de ardından çıkıp kendisine yetiştim ve müslüman oldum."[95]

---

[94] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 41. Bezzâr, (*Müsned*, 279) hadisi başka bir siyakla rivayet etmektedir ve hadis ilerde gelmektedir.

[95] İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, IV, 225, h. 1779.

d) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Alî'yi İslam'a davet etmesi

68. İbn İshâk şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Alî, (bir gün) Peygamber efendimiz ile Hz. Hatice namaz kılarken eve geldi. Hz. Alî 'Ya Muhammed! bu nedir' diye sordu. Peygamber efendimiz *'Bu, Allâh'ın elçileri vasıtası ile gönderdiği ve kendisi için seçtiği bir dindir. Seni ortağı olmayan Allâh'a inanmaya, ona ibadet etmeye ve Lat, Uzza'yı da inkâr etmeye davet ediyorum'* buyurdu. Hz. Alî 'Bu, hiç duymadığım bir şeydir. (Babam) Ebû Tâlib'e danışmadan karar veremem' dedi. Peygamber efendimiz, İslam davetini aşikârca ilan edene kadar bu sırrın yayılmasını istemedi. Hz. Alî'ye *'Ey Alî! İman etmezsen de bu söylediğimi gizli tut (kimseye söyleme)'* dedi. Hz. Alî o gece durdu. Sonra Allâh (celle celâlühü), kalbine İslam sevgisini koydu, erkenden Peygamber efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi 'bana arz ettiğin neydi' diye sordu. Peygamber efendimiz de *'Allâh'ın tek ve ortağı olmadığına şahadet edeceksin. Lat ve Uzza'yı inkâr edip tüm şirklerden sakınacaksın'* dedi. Hz. Alî de öyle yapıp müslüman oldu ve orda kaldı. Ebû Tâlib'den korktuğu halde gizli gizli Resûlullâh'ın yanına gelirdi. Hz. Alî, Müslüman olduğunu (babasından) gizler, izhar etmezdi."[96]

69. İmâm-ı Ahmed ve başkaları,[97] Habbe el-Urenî'den şöyle rivayet etmektedirler: "Hz. Alî'yi minber üzerinde gülerken gördüm. Böyle dişleri gözükecek şekilde aşırı güldüğünü hiç görmemiştim. Akabinde Hz. Alî, 'Ebû Tâlib'in sözünü hatırladım (da ondan güldüm)' dedi. Mekke'de Batni Nahle denen yerde Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber namaz kılarken Ebû Tâlib bizi gördü. 'Ne yapıyorsunuz' diye sordu. Resûlullâh, onu İslama davet etti. Ebû Tâlib (Hz. Alî'nin babası) şöyle cevap verdi: 'Yaptığınız şeyde bir beis yok, fakat benim mak'adım benden daha yüksekte olamaz (yani ey yiğenim! Sen benim mak'adım yerindesin benden asla üstün olamazsın).' Hz. Alî, babasının bu sözüne çok güldü, sonra şöyle dedi: 'Ya rabbim! Hz. Peygamber hariç ümmetinden hiç kimsenin benden önce sana ibadet etiğini bil-

96 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 24.

97 Ahmed, *Müsned*, 1/99, 114; Tayâlisî , *Müsned*, 188; Bezzâr, *Müsned*, 751; Hâkim, *Müstedrek*, III, 112; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 447.

miyorum. –Bu sözü üç defa tekrar etti- insanlar sana namaz kılmazdan önce ben henüz yedi yaşındayken senin için namaz kıldım."[98]

e) Hz. Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) Amr b. Abese'yi (radıyallahu anh) İslam'a davet etmesi

70. İmâm-ı Ahmed,[99] Şeddad b. Abdullâh'tan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Umame, 'Ey Amr b. Abese! Sen neye dayanarak dördüncü sırada müslüman olduğunu iddia ediyorsun?' dedi. Amr, 'Ben cahiliyye döneminde insanları sapıklık içinde görür, putlara değer vermezdim. Sonra bir adamdan Mekke'de cereyan eden bazı haberler, bilgiler aldım. Bineğime binip Mekke'ye geldim. Kavmi kendisine karşı cüretkâr davrandığı anda kendimi gizli tutuyordum. Neyse ince, kibar davranıp Hz. Peygamber'in huzuruna girdim. Kendisine 'Sen kimsin' diye sordum. Ben *'Ben Allâh'ın peygamberiyim'* dedi. Kendisine 'Allâh'ın peygamberi ne demektir' diye sordum. *'Allâh'ın elçisi demektir'* dedi. 'Allâh mı seni gönderdi?' diye sordum. *'Evet'* dedi. "Seni niçin gönderdi?' dedim. *'Tek olan Allâh'a inanılsın, ona karşı şirk koşulmasın, putlar kırılsın ve sıla-i rahm yapılsın diye gönderildim'* buyurdu. 'Bu davada seninle beraber kim var?' dedim. *'Hür de köle de'* veya *'köle de hür de'* buyurdu. O an yanında Ebû Bekr ve azatlı kölesi Bilal bulunuyordu. Hz. Peygamber'e 'Sana uyup yanında kalmak istiyorum' dedim. Hz. Peygamber, *'Bu gün bunu yapamazsın. Şimdilik sen ailenin yanına dön. Daveti izhar ettiğimi duyunca gelir, bize katılırsın' buyurdu.* Müslüman olup ailemin yanına döndüm. Resûlullâh, muhacir olarak Medine'ye hicret etti. Ben de onun hakkındaki haberleri araştırıyordum. Derken bir topluluk Yesrib'den[100] geldi. Ben de kervana 'Size gelen o Mekke'li kimdir' diye sordum. Dediler ki: 'Kavmi kendisini öldürmek istemiş, fakat buna güçleri yetmemiş, onlarla kendisi arasına engel girip öldürmeleri nasip olmamış bir kişidir. Bıraktığımızda insanlar ona koşarak gidiyorlardı.' Amr b. Abese anlatıyor: Bineğime bindim. Medine'ye gelip kendisinin huzuruna girdim. 'Ya Resûlallâh! Beni tanıdın mı' diye sordum. Resûlullâh, *'Evet, Mekke'de yanıma gelen kişi değil misin'* diye

---

[98] Heysemî: "İmâm-ı Ahmed, Ebû Ya'lâ muhtasar olarak, Bezzâr (*Müsned*inde), Taberânî (*el-Evsat* kitabında) rivayet etmiştir. İsnadı hasendir." *Mecma'u'z-zevâid,* 9/102). Beşşâr Avvâd ise hadisin zayıf ve münker olduğunu belirtmektedir.

[99] *Müsned,* 4/112; el-*Müsned*ü'l-Câmi', 14/165.

[100] Yesrib: Medine'nin eski ismidir. Hz. Peygamber ismini değiştirmiştir.

sordu. Ben de 'Evet ben o kişiyim. Ya Resûlallâh! Ben cahilim, Allâh'ın sana öğrettiğini bana öğret' dedim..."[101]

71. İmâm-ı Ahmed,[102] ayrıca hadisi Ebû Ümâme'den, o da Amr b. Abese'den rivayet etmiştir. Hadiste şöyle denmiştir: "Amr, Hz. Peygamber'e 'Allâh seni niye gönderdi' diye sordu. Resûlullâh, *'Akraba bağları sıkı olsun, kanların akması engellensin, yollar emniyetli olsun, putlar kırılsın, tek olan Allâh'a ibadet edilsin ve ona şirk koşulmasın diye geldim'* buyurdu. Ben de dedim ki: 'Allâh, seni ne güzel şey için göndermiş! Sana iman edip tasdik ettiğime şahadet ederim. Senin yanında kalayım mı, Ne dersin?'. Dedi ki: *'Peygamberlik görevimden dolayı insanların bana nasıl öfke güttüğünü görüyorsun. Ailenin yanına git, benim hicret edeceğim yere gittiğimi duyunca bana gel!'*

f) Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Hâlid b. Sa'îd b. Âs'ı (radıyallahu anh) İslam'a davet etmesi

72. Beyhakî,[103] Cafer b. Muhammed b. Hâlid b. Zübeyr←babası (veya Muhammed b. Abdullâh b. Amr b. Osman tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Halib b. Sa'îd b. Âs, İslam'la şereflenmesi çok önceden olmuştu. Kardeşleri içinde ilk müslüman olan kendisiydi. İslam'a girişi şöyle olmuştu: 'Rüyasında cehennem uçurumunda olduğunu görür. Cehennem çukurunun genişliğini Allah daha iyi bilir. Rüyasında babasının kendisini cehennem çukuruna atıyor olduğunu görür. Düşmemek için Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) kemerinden tutunur. Korkarak uykudan uyanır ve 'Allâh'a yemin olsun! Bu rüya hak rüyadır' der. Sonra Hz. Ebû Bekr b. Ebî Kuhafe'ye (radıyallahu anh) rastlar, ona rüyasını anlatır. Hz. Ebû Bekr de 'Senin için hayır umuyorum. Bu adam, Allah'ın elçisidir, ona ittiba et. İlerde ona tabi olup İslam'a gireceksin. İslam da senin cehennem çukuruna girmene engel olacaktır. Baban ise cehenneme girecektir' dedi. Sonra Hâlid b. As, Ecyad[104] denen yerde Peygamber efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) rastladı. 'Ya Resûlallâh neye davet ediyorsun?' diye sordu. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de *'Tek olan ve ortağı olmayan Allâh'a,*

---

[101] Ahmed, *Müsned,* IV, 112. İbn Sa'd, bu hadisi uzun şekliyle Amr b. Abese'den rivayet etmektedir (*et-Tabakat,* IV, 215, VII, 403).

[102] Ahmed, *Müsned,* IV, 111.

[103] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* II, 172.

[104] Ecyâd: Mekke'nin aşağı kısmında bir yerin ismidir.

Muhammed'in onu kulu ve elçisi olduğuna iman etmeye davet ediyorum. İşitmeyen, zarar vermeyen, görmeyen, menfaati olmayan, kendisine ibadet edenin ve etmeyenin kim olduğunu bilmeyen taşlara ibadet etmekten vazgeçmene çağırıyorum' buyurdu. Hâlid 'Allâh'tan başka ilah olmadığına, senin de Allâh'ın elçisi olduğuna şahadet ederim' dedi. Resûlullâh, onun müslüman olmasına çok sevindi. Hâlid, bir müddet ortalıkta gözükmedi. Babası, müslüman olduğunu öğrendi ve kendisini bulup getirmesi için birini gönderdi. Adam, Hâlid'i alıp babasına getirdi. Babası, onu azarladı, elindeki kapı tokmağı ile vurdu, tokmağı başında kırdı. Ve 'Allâh'a yemin olsun! Sana yemek vermeyeceğim' dedi. Hâlid 'Yemeğimi engellersen Allâh yaşayacağım kadar bana rızık verir' deyip Resûlullâh'ın yanına gitti. Resûlullâh da ona ikram etti ve artık Resûlullâh'ın yanında kaldı."[105]

73. Hâkim, Vâkidî←Cafer b. Muhammed b. Hâlid b. Zübeyr← Muhammed b. Abdullâh b. Amr b. Osman tariki ile hadisi rivayet eder ve hadiste şöyle demektedir: "Babası, Hz. Hâlid'i bulmaları için müslüman olmayan diğer kardeşlerini gönderdi. Onun üzerinden Mevlalığını da kaldırmıştı (yani himayesinde olmadığı için isteyen ona işkence yapabilecekti). Kendisini buldular ve babaları olan Ebû Uhayha'ya getirdiler. Babası, onu azarladı, elindeki gemle ona vurdu ve başında kırdı. Sonra kendisine 'Sen Muhammed'e mi tabi oldun! Onun kendi kavmine muhalefet ettiğini, onların ilahlarına ve atalarına laf atan sözlerini bilmene rağmen!' dedi. Hz. Hâlid 'Allâh'a yemin olsun! Doğru söylemiştir, evet ona tabi oldum' dedi. Babası Ebû Uhayha çılgına döndü ve kendisine hakaret etti, küfretti. Sonra 'İstediğin yere Git! Ey pis şey! Allâh'a yemin olsun sana yemek vermeyeceğim' dedi. Hz. Hâlid de 'Bana vermesen Allâh azze ve celle yaşayacağım kadar beni rızıklandırır' dedi. Babası onu kovdu ve çocuklarına 'Sakın! hiç kimse onunla konuşmasın. Konuşursa ona yaptığımı kendisine de yaparım' dedi. Hz. Hâlid, babasının yanından ayrıldı. Resûlullâh'ın yanına gitti. Resûlullâh ona ikram etti. Resûlullâh'ın yanında kalmaya başladı."[106]

74. İbn Abdilber, hadisi Vâkidî'den rivayet etmekte ve şu eki yapmaktadır: "Hz. Hâlid, Mekke civarında babasına gözükmez ve sonunda sahabîlerle

[105] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 32.

[106] Hâkim, *el-Mustedrek,* III, 248. İbn Sa'd, hadisi Vâkidî'den, o da Cafer b. Muhammed'den, o da Muhammed b. Abdullâh'tan buna yakın mutavvel şekilde rivayet etti. *(et-Tabakât,* IV, 94).

beraber Habeşistan topraklarına ikinci hicrette o da hicret eder. Habeşistan'a ilk hicret eden kimselerdendir."[107]

75. Hâkim, Hz. Hâlid b. Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "(Hz. Halid'in babası olan) Sa'îd b. As b. Ümeyye hastalanır ve 'Allâh üzerimdeki hastalığı kaldırır, bana şifa verirse İbn Ebî Kebşe'nin ilahına (Allâh'a) Mekke bölgesinde ibadet edilmeyecektir' dedi. Hz. Hâlid b. Sa'îd de o esnada 'Ya Rabbim ona şifa verme!' dedi ve bu hastalıktan dolayı babası öldü."[108]

g) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Dimad'ı İslam'a davet etmesi

76. Müslim ve Beyhakî İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ezdu Şenûe kabilesinden olan Dimâd Mekke'ye gelir. Kendisi Millete muska yapan cincilerdendi. Mekke sefihleri 'Muhammed cinlenmiştir' deyince Dimad, 'Bu adam nerdedir? Belki Allâh elimle ona şifa verir' dedi. Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) rastladım. Hz. Peygamber'e 'Bu cin hastalığı için muska yapmaktayım ve Allâh elimle dilediğine şifa vermektedir. Bana yaklaş, sana da bakayım' dedim. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem):

﴿الحمد لله أحمده وأستعينه وأؤمن به وأتوكل عليه، من يهده الله فلا مضلّ له ومن يضلله فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له﴾

"Övgü ve hamd yalnız Allâh'ındır. Ona hamd eder, ondan yardım dileriz. Allâh kimi hidayete erdirirse, bir başkası onu asla saptırmaz. Kimi saptırırsa da onu doğru yola getiren asla olmaz. Tek ve ortağı olmayan Allâh'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahadet ederim" Bunu üç defa tekrar etti. Hz. Dimad, Hz. Peygamber'e 'Kâhinleri dinledim, sihirbazları dinledim, şairleri dinledim ama Allâh'a yemin olsun! böyle kelimeler asla duymadım. Elini uzat da İslam üzere bey'at edeyim' dedi. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de elini uzatıp kendisiyle bey'atlaştı. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Kavmin yerine de mi bey'at ediyorsun'* diye sordu. O da 'Evet kavmim yerine de' diye cevap verdi. Peygamber efendimiz bir keresinde askerleri sefere gön-

---

[107] İbn Abdilber, *el-İstî'âb,* I, 401.

[108] Hâkim, *el-Mustedrek,* III, 349. İbn Sa'd da hadisi bu şekilde rivayet etmektedir. *(et-Tabakât,* IV, 95).

dermişti. Onlar da Dimâd'ın kavmiyle karşılaştılar. Komutan, seriyyedekilere 'Bu kavme bir zarar verdiniz mi' diye sordu. Biri 'Onlardan matara aldık' dedi. Komutan, onlardan aldığını geri ver! Bunlar, Hz. Dimad'ın (radıyallahu anh) mensup olduğu kavimdir."[109]

77. Ebû Nu'aym, Vâkidî←Muhammed b. Süleyt←babası← Abdurrahman el-Adevî←Dimad'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mekke'ye umre için gittim, Ebû Cehl, Utbe b. Rabîa, Ümeyye b. Halef'in de bulunduğu bir mecliste oturdum. Ebû Cehl, orda bulunanlara 'Bu adam, cemaatimizi parçaladı. Akıl dünyamızı sefahete nisbet etti. Ölen atalarımızı sapıklığa nisbet etti. İlahlarımıza laf attı' dedi. Sonra Ümeyye, 'Bu adam hiç şüphesiz cinlenmiştir' dedi. Dimad anlatıyor: Ne söylüyor acaba merak ettim. Onlara 'Ben insanları cin çarpması hastalığından tedavi etmekteyim' dedim. Bu meclisten kalktım, Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) aradım, o gün kendisini göremedim. Ertesi gün oldu, ona gittim, Makam-ı İbrahîm'in arkasında oturup namaz kıldığını gördüm. Namazını bitirene kadar oturdum. Sonra kendisine 'Ey Abdulmuttalib oğlu!' diye seslendim, kendisi de bana dönüp *'Ne istiyorsun' ?* dedi. Kendisine 'Ben cin hastlağından tedavi etmekteyim. İstersen seni tedavi ederim. Hastalığını büyütme, senden daha feci hasta olanları tedavi ettim ve iyileştiler. Kavminden senin hakkında kötü şeyler duydum; onların akıl dünyasını sefahate nisbet etmek, cemaatlerini parçalamak, atalarını sapıklığa nisbet etmek, ilahlarına laf atmak gibi. Ben de kendi kendime 'Bunları yapan ancak cinlenmiş biri olmalıdır' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

﴿الحمد لله أحمده وأستعينه وأؤمن به وأتوكل عليه، من يهده الله فلا مضلّ له ومن يضلله فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أنّ محمداً عبده ورسوله﴾

"Hamd Allâh'a olsun! Ona hamd eder, ondan yardım diler, ona iman eder ve ona tevekkül ederim. Allâh kimi hidayete erdirirse, bir

---

[109] Müslim, I, 593; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, IX, 558; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, II, 222-224; *el-Kübrâ*, III, 214.
Bir rivayette Dimad'ın (radıyallahu anh) Resûlullâh'a şöyle dediği rivayet edilir: "Denizin en derinine ulaşan (yani edebiyatın zirvesine çıkan) o kelimeleri bir daha tekrarlar mısın?" (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 36).

başkası onu asla saptıramaz. Kimi saptırırsa da onu doğru yola getiren asla olmaz. Tek ve ortağı olmayan Allâh'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim." Hz. Dimad, kendisine 'Çok kelam işittim, ama bundan daha güzelini hiç işitmemiştim' dedim. Sonra Peygamber efendimizden bir daha tekrar etmesini rica ettim, kendisi de tekrarladı. Dimad 'Neye davet ediyorsun' dedim. Hz. Peygamber *'Ortağı olmayan tek Allâh'a iman etmeye, kendi mülkünde olan putları yıkmaya, Allâh'ın kulu ve elçisi olduğuma şahadet etmene davet ediyorum'* buyurdu. Ben de 'Dediklerini yaparsam benim için mükâfat olarak ne vardır?' dedim. Hz. Peygamber *'Senin için cennet vardır'* diye buyurdu. Ben de 'Ortağı olmayan ve tek olan Allâh'tan başka hiçbir ilahın olmadığına şahadet ederim. Kendi boynumda olan putları kırarım ve onlardan beri olduğumu belirtirim. Senin Allâh'ın kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim' dedim. Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında ikame etmeye devam ettim ve Kur'an'da birçok süre öğrendim. Sonra da kavmime gittim."

Abdullâh b. Abdullâh el-Adevî devamında şöyle demektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Alî b. Ebî Tâlib'i (radıyallahu anh) bir seriyyeye komutan olarak gönderdi. Bir yerde yirmi deve gördüler ve onları sürüp götürdüler. Alî b. Ebî Tâlib'e (radıyallahu anh) develerin Dimad'ın (radıyallahu anh) kavmine ait olduğuna dair haber ulaşınca 'Onlara develerini geri verin' diye emretti ve develer geri verildi."[110]

h) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) İmrân'nın babası Husayn'ı (radıyallahu anhuma) İslam'a davet etmesi

78. İbn Huzeyme,[111] İmran b. Hâlid b. Tuleyk b. Muhammed b. İmrân b. Husayn'dan, o da babasından, babası da kendi babasından şöyle rivayet etmektedir: "Kureyş eşrafı, Husayn'ın yanına geldiler. Kendisine saygı gösterirlerdi. Kureyş eşrafı, 'Bizim için bu adamla (Muhammed sav) bir konuş! İlahlarımıza hakaret ediyor' dedi. Husayn ile Kureyş eşrafı gidip (yer dar olduğu için) Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) kapısına yakın bir yerde oturdular. Peygamber efendimiz *'Şeyh'e (Husayn'i kasdediyor) yer*

---

[110] Ebû Nu'aym, *Delâilu'n-Nübüvvet,* s. 77.

[111] Elimizde olan matbu olan Sahîh-i İbn Huzeyme'de bu hadis yoktur. Fakat Tirmizî (3483), bu hadisi muhtasar olarak İmrân'dan rivayet etmiştir. (B).

verin!' diye emretti. Hz. İmran ve sahabîler kalabalıktı. Husayn, 'Kulağımıza gelen nedir? Sen ilahlarımıza hakaret edip onların kötü olduğunu mu sanıyorsun? Senin baban (Abdullâh), dinine bağlı ve hayırlı biriydi' dedi. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ya Husayn! Benim babam da senin baban da cehennemliktir. Ya Husayn! Kaç tane ilaha tapıyorsun?'* buyurdu. Husayn, 'Yedisi yeryüzünde, bir tane de semada (toplam sekiz taneye)' dedi. Resûlullâh, *'Hastalanınca hangisine dua edersin?'* diye buyurdu. Husayn 'Semada olanı çağırırım' dedi. Resûlullâh *'Malın helak olunca hangisine dua edersin?'* diye buyurdu. Husayn, 'Semada olanı çağırırım' dedi. Resûlullâh, *'Onlardan bir tanesi tek yardımına icabet ediyor, sen ise başkalarını ona ortak ederek şirke düşüyorsun. Ona şükrederek onu razı ediyor musun, yoksa sana gâlip geleceğinden mi endişe ediyorsun?'* buyurdu. Husayn, 'Hiç biri' dedi. Resûlullâh, *'Benim öyle kelimeler (küfürlü kelimeler) sarf etmediğimi bilirsin. Ya Husayn! Müslüman ol, kurtul!'* buyurdu. Husayn 'Benim kavmim ve aşiretim var, onlara ne diyeceğim?' dedi. Resûlullâh, kendisinden şöyle demesini istedi: *'Ey Allâh'ım doğru yola girmek için senden hidayet talep ediyorum. Bana menfaati olan ilim ihsan eyle.'* Husayn, bu cümleleri ikrar etmeden ordan kalkmadı ve müslüman oldu. Hz. İmran kalktı ve (babası olan) Husayn'ın başından, ellerinden ve ayaklarından öptü. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bunu görünce ağlamaya başladı ve şöyle buyurdu: *'İmran'ın durumuna ağlıyorum. Babası kâfir olarak girdi ve İmran kendisi için ayağa kalkmadı, babasına doğru dahi bakmadı. (Babası) Husayn müslüman olunca da hakkını verdi. Bundan dolayı kalbime rikkat ve şefkat geldi.'* Hz. Husayn, çıkmak isteyince Peygamber efendimiz, ashabına *'Kalkın! Onu evine kadar uğurlayın!'* buyurdu. Husayn, kapının eşiğinden çıkınca Kureyşliler, 'Husayn, Muhammed'e meyletti (müslüman oldu)' dediler ve yanından ayrıldılar."[112]

ı) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), ismi belirtilmeyen bir sahabîyi İslam'a davet etmesi

79. İmâm-ı Ahmed,[113] Ebû Temime el-Huceymî←kavminden bir adamdan şöyle rivayet etmektedir: "Adam, Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna geldi. Bir rivayette "Resûlullâh'ın yanında bulunduğum

[112] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 337
[113] *Müsned*, IV, 65, V, 377; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, XVIII, 643.

bir anda yanına biri geldi." Adam, 'Sen Allâh'ın elçisi misin?' veya 'Sen Muhammed misin?' diye sordu. Resûlullâh da *'Evet'* diye buyurdu. Adam 'Neye davet ediyorsun?' diye sordu. Resûlulah, *'Tek olan Allâh'a (celle celâlühü) davet ediyorum. Öyle bir zat ki, hasta olduğun zaman kendisine dua ettiğinde sana şifa veren, kıtlık isabet edince kendisine dua ettiğinde yeşillikler bitiren, uçsuz bucaksız bir çölde bineğini kaybettiğin zaman kendisine dua ettiğinde sana bineği geri gönderendir'* buyurdu. Adam hemen müslüman oldu. Sonra da 'Ya Resûlallâh! Bana ne tavsiye edersin?' diye sordu. Resûlullâh da *'Hiçbir şeye küfretme!' veya 'hiçbir kişiye küfretme!* dedi. (Hadisin lafzında şüpheye düşen kişi Hakem'dir). Adam, 'Resûlullâh bana vasiyet ettiği günden beridir ne deveye, ne keçiye hiç bir şeye sövmedim' dedi."[114]

i) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Muâviye b. Hayde'yi (radıyallahu anh) İslam'a davet etmesi

80. İbn Abdilber *el-İst'iâb* adlı eserinde Mu'âviye b. Heyde el-Kuşeyrî'den hadisi rivayet eder ve hadise sahîh der: "Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) vardım ve 'Ya Resûlallâh! Parmak uçlarım adedince yeminler etmiştim, sana ve dinine gelmeyeceğim diye. Ama yine de geldim. Allâh'ın bana öğrettiği bilgi haricinde kendisi hakkında hiçbir şey bilmediğim bir şey için geldim. Azîm olan Allâh hakkı için soruyorum. Rabbimiz seni niçin bize gönderdi?' dedi. Hz. Peygamber, *'İslam dini için'* diye yanıtladı. 'İslam dini nedir?' dedim. Hz. Peygamber, *"(Ey Allah'ım!) Yüzümü sadece sana teslim ettim ve putlardan uzaklaştım deyip namaz kılacaksın, zekât vereceksin. Müslüman kanı müslümana haramdır. Müslümanlar yardımlaşan iki kardeş gibidirler. Allâh, müslüman olduktan sonra bir daha şirk koşan kişiyi müşriklerden ayrılmadıkça hiçbir amelini kabul etmez. Kemerlerinizi tutup da sizi ateşten koruyacak değilim. İyi dikkat edin! Muhakkak ki rabbim beni çağırıp bana kullarıma tebliğ yaptın mı diye soracak, ben de 'Ey rabbim! tebliğ ettim' diyeceğim. İyi dinleyin! hazır olanınız gaib olana (burada olmayana) ulaştırsın. İyi bilin ki siz ağızlarınız bağlı olarak çağrılacaksınız. Sonra amellerinizi ilk haber veren dizleriniz ve elleriniz olacaktır."* Mu'âviye, 'Ya Resûlallâh! Bu dinimiz

---

[114] Heysemî: "İsnadında Hakem b. Fudayl vardır. Kendisini Ebû Dâvud ve başkası tarafından tavsik edilmiştir (yani güvenilir biri olduğunu demişlerdir). Ebû Zur'a ve başkası da zayıf biridir, demiştir. Diğer râvileri (kişiler) ise "Sahîh Hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 72).

midir?' dedi. *Resûlullâh, 'Bu senin dinindir. Nerede iyilik yaparsan o sana kâfidir...'* buyurdu."[115]

81. İbn Abdilber bu hadisten evvel Hakîm b. Mu'âviye'nin hadisini rivayet etmektedir: "Hakîm, 'Ya Resûlallâh! Rabbimiz seni niye gönderdi?' dedi. Resûlullâh, *'Allâh'a ibadet edesin, hiçbir şeyi ona şirk koşmayasın, namazını kılasın, zekâtını veresin diye gönderdi. Müslümanın kanı müslümana haramdır. Bu senin dinindir. Nerde olursan sana kâfidir.'"*[116]

j) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), Adiyy b. Hâtim'i (radıyallahu anh) İslam'a davet etmesi

82. İmâm-ı Ahmed,[117] Adiyy b. Hâtim'den şöyle rivayet etmektedir: "Muhammed'in, Allâh'ın elçisi olarak gönderildiğini duyunca Resûlullâh'ın peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkışına çok kızmıştım. Rum tarafına –başka rivayette Kayser tarafına- gittim. O bölge, bana Muhammed'in peygamber olarak gönderilmesinden daha kötü geldi. Kendi kendime 'Vallâhi bu adama gideceğim. Eğer yalancı biriyse bana zarar veremez. Yok, eğer doğruysa ben de öğrenmiş olurum' dedim. Yola çıktım ve kendisine geldim. Huzuruna varınca insanlar, 'Adiyy b. Hâtim, Adiyy b. Hâtim geldi!' dedi. Resûllah'ın yanına girdim. Bana üç defe *'Ey Adiy! Müslüman ol, kendini (ateşten) koru!'* dedi. Ben, 'Zaten bir din üzereyim' dedim. Bana *'Senin dinini senden daha iyi biliyorum'* buyurdu. Ben de 'Benim dinimi benden daha mı iyi biliyorsun?' dedim. Resûlullâh, *'Evet, daha iyi biliyorum. Sen Rakûsiyye*[118] *dinine mensup değil misin, kavmine gelen ganimetin dörtte birini alıp yemiyor musun?'* dedi. Ben de 'Evet, doğru' dedim. Resûlullâh *'Bu, senin dinine göre sana haramdır'* dedi. Resûlullâh durmadan bende olanları söylüyor, ben de kendisine alçak gönüllü davranıyordum. Dedi ki: *Senin İslam'a girmene mani olan şeyi biliyo-*

---

[115] Bu hadis, sabit ve maruf isnadla gelen sahîh bir hadistir. Bu hüküm sadece Muâviye b. Heyde hadisi içindir, Hakîm b. Ebî Mu'âviye (Hakîm Ebî Muaviye diye gelen nüshalar yanlıştır) hadisi için değil.

[116] İbn Ebî Heyseme de hadisi böyle rivayet etmektedir. Bu tarikle gelen hadislerin isnadı zayıftır. (*el-İstîâb*, I, 323). Hafız İbn Hacer: Bu hadisin (Hakîm b. Muâviye hadisi) başka bir hadis olma ihtimali vardır. İki kişinin aynı soruları sormaları uzak değildir. Özellikle tahric edenler farklıysa bu ihtimal daha da güçlenir. İbn Ebî Âsım *el-Vahidan* adlı eserinde hadisi İbn Ebî Heyseme'nin hocası olan Abdulvahhab b. Necde el-Hevtî'den rivayet etmektedir." (*el-İsâbe*, I, 350).

[117] *Müsned*, IV, 257, 258, 377, 379; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, XII, 298-500.

[118] Rakûsiyye: Hıristiyanlık ve Sabilik karışımı yıldızlara kutsallık atfedilen bir dindir.

rum. İçinden 'Ona (Muhammed'e) insanların en mağdurları, en güçsüzleri, arapların kendilerini terk ettikleri insanlar tabi olmuşlar (ben nasıl bu insanlarla beraber olurum)' diyorsundur. Hz. Peygamber, *'el-Hire'yi bilir misin?* diye sordu. Ben de 'Görmedim ama duydum' dedim. Resûlullâh, *'Nefsim elinde olan zata yemin olsun! Allâh (celle celâlühü), bu dinini tamamlayacaktır. Öyle bir zaman gelecek ki, yolculuk yapan bayan el-Hire'den tek başına çıkıp Kâ'be'yi tavaf edecektir. Allâh'a yemin olsun! Kisra b. Hürmüz'ün hazineleri fethedilecektir'* buyurdu. Ben 'İbn Hürmüz'ün hazineleri mi!' dedim. Kendisi de *'Evet Kisra b. Hürmüz'ün hazinesi... Öyle bir zaman gelecek ki mal dağıtılacak (muhtaç olmadığından) kimse kabul etmeyecek'* buyurdu." Adiyy b. Hâtim anlatıyor: "İşte şu an kadın tek başına ta el-Hîre'den gelip kâ'be'yi tavaf ediyor (yani Peygamber efendimiz birinci sözü gerçekleşmiş oldu). Vallâhi ben Kisra hazinelerini fetheden asker içinde yer aldım (yani ikinci sözü de gerçekleşmiş oldu). Nefsim elinde olan Allâh'a yemin olsun! Üçüncüsü de gerçekleşecektir, çünkü o sözü Resûlullâh söylemiştir."[119]

83. İmâm-ı Ahmed,[120] Adiyy b. Hâtim'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'ın akıncıları geldi, ben o sıra Akreb denen yerdeydim. Halamın da içinde olduğu insanları esir aldılar, Resûllah'ın huzuruna getirip saf şeklinde dizdiler. Halam olayı şöyle anlatmaktadır: Dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Yardımcım uzaktır, çocuğum da yoktur. Ben yaşlı biriyim, hizmet de edemem. Bana minnet et (bırak beni) Allâh da sana minnet etsin.' Resûlullâh, *'Seni ziyaret eden kim?* diye soradu. Halam da 'Adiyy b. Hâtim' dedi. Resûlullâh *'Allâh ve Resûlünden kaçan kişi mi?'* buyurdu. Akabinde Resûlullâh tarafından serbest bırakıldım. Resûlullâh dönünce yanında biri vardı -Hz. Alî'ydi (radıyallahu anh) galiba- 'Resûlullâh'tan binek iste!' dedi. Halam da istedi, Resûlullâh da verilmesi için emretti. Adiy şöyle devam eder: "Halam bana geldi ve şöyle dedi: 'Babanın dahi yapmadığı bir suç işledin. Ya isteyerek ya da korkarak Resûlullâh'ın yanına git! Filan geldi, Muhammed ona ihsanda bulundu, filan geldi ihsanda bulundu, diye saydı. Ben de kalkıp Resulullah'ın huzuruna vardım, o sırada yanında bir kadın, iki de çocuk -veya bir çocuk- vardı. Onların Resûlullâh'a ne kadar yakın olduklarını zikretti. Bunu görünce kendisinin Kisra ve Kayser meliki gibi olmadığını fark ettim."

---

[119] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 66. Beğavi, hadisi *Mu'cem* adlı eserinde hadisi bu mealde rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, II, 468).
[120] *Müsned*, 4/378; el-*Müsned*ü'l-Câmi', 12/298-500.

Resûlullâh, *"Ey Adiyy b. Hâtim! niye firar ettin, lâilâheillallâh demek istemediğinden mi? Allâh'tan başka ilah var mı? Sen neden kaçtın, en büyük Allâh (Allâhu ekber) demek istemediğinden mi kaçtın, Allâh'tan daha büyük bir şey var mı?"* diye sordu.

Adiy şöyle devam eder: Müslüman oldum ve akabinde Resulullah'ın yüzünün güldüğünü gördüm. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Allâh'ın kendilerine kızdığı kavim, Yahudilerdir. Allah'ın sapıttığı kavim ise Hıristiyanlardır. (Hz. Peygamber, bu sözle Fatiha süresinin son iki ayeti tefsir edilmektedir.)"*

Adiy şöyle devam eder: "Sonra (huzurunda olanlar) Resûlullâh'tan bir şeyler istediler. Hz. Peygamber de Allâh'a hamd etti, övgüler yağdırdı. Sonra *'Emma ba'd: Ey insanlar! Size nafakanızdan fazla olanı vermeniz vardır'* dedi. Biri bir sa', bazısı yarım sa', bazısı bir avuç, bazısı yarım avuç getirdi. (Şu'be, zannıma göre Adiy şöyle dedi: Bir hurma, yarım hurma getiren dahi oldu.) Resûlullâh akabinde şöyle buyurdu: *"Her biriniz Allâh ile karşılacaktır. Allâh kendisine şu dediğimi soracaktır: 'Seni, kulağınla işiten, gözlerinle gören biri olarak yaratmadım mı, sana mal ve evlat vermedim mi, sen ne yaptın? Kişi de önüne ve arkasına bakar, sağına soluna bakar hiçbir şey göremez ve yüzüyle kendisini cehennemden korunmaya çalışır. Bir hurma tanesi kadar dahi olsa cehennemden kendinizi koruyun! Bir hurma bulamazsanız, yumuşak bir kelimeyle kendinizi koruyunuz! Sizin fakir olacağınızdan korkmuyorum. Allâh'a yemin olsun! Allâh size yardım edecek ve size bol nimet verecektir (veya size fetihler nasip kılacaktır). Öyle bir zaman gelecek ki, kadın el-Hîre ile Yesrib (Medine'nin eski ismi) arası veya daha uzun mesafe yolculuğa tek başına çıkacak ve kendi nefsi için hırsızlardan da korkmayacaktır."*[121]

k) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Zü'l-evşen ed-Debâbî'yi (radıyallahu anh) İslam'a davet etmesi

84. Taberânî,[122] Zü'l-cevşen ed-Debâbî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir savaşından geldikten sonra kendisine dedim ki: Ya Resûlallâh! Bu at el-Kerha isimli atımın doğurduğu attır, alıp binmeniz için size getirdim. Resûlullâh,

---

[121] Tirmizî, (*Câmi*, 2953, 2954) bu hadisi rivayet edip şöyle demektedir: "Bu hadis Hasen ve Garib'tir. Bu hadisi yalnız Semmâk tarikiyle rivayet edildiğini biliyoruz." Beyhakî,[121] hadisin sonundan bir kısım ve Buhârî[121] hadisi muhtasar olarak rivayet etmektedir." (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 65).
[122] *el-Kebîr*, 7216.

'Kendisine ihtiyacım yok. Bedir'de elde edilen bir zırhla mukâyede usulu (yani malı mal ile satma) olarak istersen mübadele ederim' buyurdu. Ben de 'Bu gün onu güzel, kaliteli bir atla dahi değiştirmek istemem' dedim. Resûlullâh, *'Binmek için ihtiyacım yok'* buyurdu. Sonrasında *'Ey Ze'l-cevşen! Niye müslüman olmuyorsun? Olursan ilk Müslümanlardan olursun'* dedi. Ben de 'Yok, olmaz' dedim. Resûlullâh, *'Niye olmuyorsun?'* dedi. Ben, 'Görüyorum ki, kavmin seni öldürmekle ve yalanlamakla uğraşmaktadır' dedim. Resûlullâh, *'Bedir ile alâkalı haberler kulağına nasıl geldi?'* dedi. 'Evet (onları mağlub ettiğinize dair) haberler bize ulaştı' dedim. Resûlullâh, *'Muhakkak ki, biz senin hidayete ermen için doğruları anlatacağız'* dedi. Ben, 'Eğer müşriklere karşı galib gelip Kâ'be'yi egemenliğinizin altına alır, orayı mesken edinirseniz ben de (size tabi olup) oraya gelirim' dedim. Resûlullâh, *'Eğer yaşarsan bunu göreceksin'* dedi. Sonra şöyle devam etti: *Ey Bilal! Bu adamın heybesini al, azık için içine taze hurmaları doldur.*' Ben çekip gidince Resûlullâh, arkamdan *'Bu adam, Benî Âmir kabilesinin en iyi savaşçısıdır'* dedi. Allâh'a yemin olsun! Ben el-Ğur denen yerde ailemin yanında bulunuyordum. Bir süvari geldi, kendisine insanların ne yaptığını sordum. 'Allâh'a yemin olsun! Muhammed (müşrikleri mağlub edip) Kâ'be'ye hâkim oldu. Orayı mesken edindi' dedi. Ben de 'Annem matemimi tutsun! O gün müslüman olsaydım ve Resûlullâh'tan el-Hire'yi isteseydim, Resûlullâh yönetimini bana verirdi' dedim."

85. Başka bir rivayette: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Müslüman olmana mani olan şey nedir?'* dedi. Zü'l-cevşen, 'Görüyorum ki, kavmin seni yalanlamış, seni diyarından sürgün etmiş ve seninle savaşmıştır. Bir bak kendine ne yapıyorsun? Şayet kavmine gâlip gelirsen sana iman eder, tabi olurum. Onlar sana gâlip gelirlerse sana tabi olmam' dedi."[123]

l) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Beşir b. Hasâsiyye'yi (radıyallahu anh) İslam'a davet etmesi

86. İbn Asâkir, Beşir b. Hasâsiyye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'ın huzuruna geldiğimde beni İslam'a davet etti. Sonra

---

[123] Heysemî: İmâmı Ahmed (*Müsned*, III, 484) ve oğlu Abdullâh (*Müsned*, III, 484, IV, 67, 86) hadisi rivayet etmekte fakat metni tam olarak zikretmemektedirler. Taberânî (*el-Kebîr*, 7216) de hadisi rivayet etmektedir. İkisinin de isnadındaki râvîler sahîh hadis râvileridir (yani hepsi sıka ve güvenilirdir.) Ebû Dâvud, (2786) hadisin bir bölümünü rivayet etmektedir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 162).

'ismin nedir' diye sordu. 'İsmim Nezîr'dir'[124] dedim. Rasulullah, *'nezîr (korkutucu) değil, bilakis beşir (müjdeleyici)*sin' buyurdu. Beni, Suffe ehli içinde kalmam için onların içine götürdü. Kendisine bir hediye gelirse bizi hediye edilen şeye ortak eder, kendisine sadaka verilince bizim için harcardı. Bir gece Resûlullâh (mescitten) dışarı çıktı, ben de peşinden gittim. Hz. Peygamber Bekî mezarlığına vardı ve şöyle dedi:

السلام عليكم دار قوم مؤمنين، وإنّا بكم لاحقون، وإنّا لله وإنّا إليه راجعون. لقد أصبتم خيراً بجيلاً، وسبقتم شرّاً طويلاً

"Ey mü'minlerin diyarı! Allâh'ın selamı üzerinize olsun! Biz de peşinizden geleceğiz. Muhakkak ki biz Allâh'tan geldik, yine ona döneceğiz. Allâh'a yemin olsun! Siz büyük hayra isabet ettiniz. Şerden geçip çok uzaklaştınız."

Sonra (karanlıkta tam sezemediğinden olsa gerek) bana dönüp *'sen kimsin'* dedi. Ben de 'ben Beşîr!' dedim. Resûlullâh, *"Allâh senin kulağını, kalbini, gözünü alıp İslam'a verdi. 'kendileri olmasaydı, yeryüzü tüm insanlığı alıp yerin dibine batırırdı' diye düşünen Rabey'atu'l-Feres kabilesiden kurtardığına sevinmiyor musun?"* diye sordu. Ben de 'evet çok memnunum ya Resûlallâh! diye cevapladım. Resûlullâh, *'neden buraya geldin'* diye sordu. Ben de 'Düşmenizden veya yerdeki zararlı bir hayvanın (yılan ve akrep gibi) size zarar vermesinden korktuğum için geldim' dedim."

87. İbn Asâkir, Taberânî, ve Beyhakî şöyle rivayet etmektedir. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Ey Beşir! Allâh'a hamd etmiyor musun? Allâh (celle celâlühü), senin perçeminden tutup Rabîa kavmi arasından alıp İslam dinine koydu. Rabîa kavmi, kendileri olmasa, yer insanları tutup içine baktırırdı diye inan bir kavimdir."*[125]

m) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), ismi belirtilmeyen birini İslam'a davet etmesi

88. Ebû Ya'la;[126] Harb b. Sureyc'den (radıyallahu anh), o da Bel'adeviyye kavminden olan birinden, o da dedesinden şöyle rivayet etmektedir: "Medine'ye gittim, el-Vadî denen yerde durdum. O sırada iki kişi bir keçi âlim

---

[124] Ahmed, *Müsned,* V, 225; Buhârî, *Edebu'l-Müfred,* 830; *Taberânî,* 1230; *Beyhakî,* IV, 80. Bu kitapların hepsinde ismi Nezîr değil de Zahm olarak zikredilmektedir.

[125] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 1230; Beyhakî, *es-Sünen,* IV, 80; *el-Munteheb,* V, 146.

[126] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 6830.

satımı üzerinde pazarlık yapıyorlardı. Müşteri, satıcıya 'benimle güzel pazarlık yap' diyordu. Kendi kendime bu adam, insanları saptıran kişi olmasın, bu o adam olabilir, diye düşündüm. O sırada güzel vücutlu, geniş alınlı, ince burunlu, ince kaşlı, göğsü üstünden göbeğine kadar siyah bir ip gibi (yani az, ama göbeğine kadar) kılları olan bir kişiydi. Üstünde eski iki parça elbise bulunuyordu. Bize yaklaştı ve *es-Selamu aleyküm*, dedi. Biz de selamını aldık. Az zaman geçmedi ki, müşteri, gelip 'Ya Resûlallâh! Satıcıya söyle de benimle iyi pazarlık yapsın (ucuz satmasını kastediyor)' dedi. Resûlullâh da elini uzatıp *'Mallarınıza siz mâliksiniz (ben bir şey diyemem). Kıyamet günü Allâh'la karşılaştığımda hiç kimse malında, kanında, ırzında kendisine zulmettim diye benden hakkını talep etmesin. Satışı, satın almayı, alışı, verişi, hükmetmede, hakkı eda etmede kolaylık sağlayan kişiye Allâh rahmet etsin'* deyip gitti. Ben de 'Allâh'a yemin olsun! Onunla konuşacağım. Kendisi güzel sözlü biridir. Peşinden gittim ve kendisine 'Ya Muhammed!' diye seslendim. Tüm vücudu ile bana dönerek *'buyur, ne istiyorsun'* dedi. Ben de 'Sen insanları saptırdın. Onları helak ettin. Atalarının taptığı putlardan onları alıkoydun' dedim. Resûlullâh, *'Bunu yapan (ben değil) Allâh'tır'* buyurdu. Ben, 'Neye davet ediyorsun?' dedim. Resûlullâh, *'Allâh'ın kullarını Allâh'a davet ediyorum'* buyurdu. Ben de '(Müslüman olmak için) Ne söylemek gerekir' diye sordum. Resûlullâh da

أشهد أن لا إله إلا الله وأنِّي محمد رسول الله، وتؤمن بما أنزله عليَّ، وتكفر باللات والعُزَّى، وتقيم الصلاة، وتؤتي الزكاة

"Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) de Allâh'ın elçisi olduğuna şahadet ederim (demelisin). Allâh'ın bana indirdiğine iman edeceksin, Lat ve Uzza putlarını inkâr edeceksin, namaz kılacaksın, zekât vereceksin" buyurdu. Zekât nedir, diye sordum. Resûlullâh da 'Zenginlerimizin fakirlerimize yardımda bulunup onlara mal vermeleridir' buyurdu. Ben, 'Davet ettiğin şey ne güzeldir! Allâh'a yemin olsun! Yeryüzünde Resûlullâh'tan daha buğz ettiğim başka bir kimse yaşamıyordu. Öyle oldu ki, şuan kendisi benim için çocuğumdan, babamdan ve tüm insanlardan daha sevimli oldu.' Ben de 'Evet şimdi öğrendim' dedim. Resûlullâh, *'Öğrendin mi?'* dedi. Ben de 'Evet, öğrendim. Ya Resûlallâh! Ben çok insanın etrafında toplandığı bir suyun başında durup beni davet ettiğin dine onları da davet etmek istiyorum. Onların da sana tabi olmalarını istiyorum (bana izin

verir misin?)' dedim. Resûlullâh, 'Evet git, onları İslam'a davet et!' buyurdu. Bu su etrafında toplanan -kadın erkek demeden- herkes müslüman oldu. Resûlullâh da (bundan dolayı) başımı sıvazladı."[127]

89. İmâmı Ahmed,[128] Enes b. Mâlik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh, Benî Neccâr kabilesinden (hasta olan) bir adamı ziyaret için yanına gitmişti. Resûlullâh, hasta olan adama *'Ey dayım la ilahe illallah de!'* buyurdu. Adam 'Ben dayın mıyım, amcan mıyım' diye sordu. Resûlullâh *'Yok amcam değil, dayımsın'*[129] dedi. Resûlullâh (bir daha) *'Lâ ilâhe ilallâh de!* Adam 'Bunu söylemek benim için daha mı hayırlı?' dedi. Resûlullâh *'Evet'* diye buyurdu."[130]

90. Buhârî ve Ebû Dâvud[131] Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Yahudilerden bir köle Peygamber efendimize hizmet ederdi ve (bir gün) hastalandı. Resûlullâh kendisini ziyaret etti, başı ucunda oturdu, kendisine *'Müslüman ol'* dedi. Yahudi olan köle, yanındaki babasına şöyle bir baktı, babası 'Ebû'l-Kasım'a (Peygamber efendimizin künyesidir) itaat et' dedi. Köle de müslüman oldu. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), evden çıkarken *'Beni, onun ateşten kurtuluşu için sebep kılan Allâh'a hamd olsun'* dedi."

91. İmâm-ı Ahmed ve Ebû Ya'la[132] Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir adama *'Müslüman ol, kendini (cehennem ateşinden) kuru!'* dedi. Adam da 'İslam'dan hoşlanmadığımı görüyorum' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Hoşlanmasan dahi müslüman ol'* buyurdu."[133]

---

[127] Heysemî: "İsnadında ismi bilinmeyen bir râvi var. Diğer râviler ise tavsik edilmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 18).

[128] *Müsned,* III, 102, 104, 267; *el-Müsnedü'l-câmi',* I, 193.

[129] Çünkü Hz. Peygamber'in dedesi Abdulmuttalib'in annesi Selmâ, Hazrec kabilesinin Beni Neccar boyundandı.

[130] Heysemî: "Hadisi, İmâm-ı Ahmed rivayet etmiştir. İsnadındaki râviler "sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 305).

[131] Buhârî, II, 118, VII, 152; Ebû Dâvud, 3095; *Cem'u'l-fevâid,* I, 124.

[132] Ahmed, *Müsned,* III, 109, 181; Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 3765.

[133] Heysemî: "İkisinin (Ahmed, Ebû Ya'la) de râvileri "sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 305).

n) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Kuhâfe'yi İslam'a davet etmesi

92. Taberânî, Esmâ bt. Ebî Bekr'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Mekke'nin fethedildiği gün Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Kuhâfe'ye (Hz. Ebû Bekr'in babasına) hitaben *'Müslüman ol, kendini (cehennem ateşinden) koru!'* buyurdu."[134]

93. İbn Sa'd, Esmâ (radıyallahu anha)'dan şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh Mekke'ye girdi, sorunları halledip rahatladıktan sonra mescitte oturdu. Hz. Ebû Bekr, (babası olan) Ebû Kuhafe ile beraber yanına geldi. Resûlullâh, Ebû Kuhafe'yi görünce *'Ey Ebû Bekr! Niye yaşlı adamı yerinde bırakmadın! Ben yürüyüp onun huzuruna giderdim'* buyurdu. Hz. Ebû Bekr, 'Ya Resûlallâh! Onun sana gelmesi, senin onun ayağına gitmenden daha uygundur' buyurdu. Resûlullâh, Ebû kuhafe'nin önüne oturdu. Elini onun kalbinin üstüne koydu. Sonra *'Ey Ebû Kuhâfe! Müslüman ol, kendini kurtar!'* buyurdu. Hemen müslüman oldu, hak olan kelime-i şahadeti getirdi. Saçları ve sakalları bembeyaz olduğu halde Resûlullâh'ın huzuruna getirilmişti. Resûlullâh *'Bu beyazlıkları başka renklerle değiştirin (beyazlıkları kapatın), fakat siyah renkten sakınınız'* buyurdu." [135]

---

[134] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, h. 236, 237, 238. Heysemî: "Hadisin isnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 305).

[135] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 451; *İbn Hibbân*, 7208, isnadı hasendir.

HZ. PEYGAMBER'İ MÜŞRİKLERİ TEKER TEKER İSLAMA DAVET ETMESİ

a) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Cehl'i İslam'a davet etmesi

94. Beyhakî, Müğîre b. Şü'be'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'ı ilk Ebû Cehl b. Hişâm ile beraber Mekke sokaklarında yürüdüğüm bir gün tanımıştım. Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) rastladık. Resûlullâh, Ebû Cehl'e *'Ey Ebû'l-Hakem!*[136] *Allâh ve Resûlüne gel, seni Allâh'a davet ediyorum'* dedi. Ebû Cehl, 'Ya Muhammed! İlahlarımıza hakaret etmeyi bırakır mısın artık! Sen, sadece tebliğ ettiğin şeye şahadet etmemizi mi istiyorsun? Biz senin tebliğ görevini yerine getirdiğine şahadet ederiz (yani bırak artık bizi). Allâh'a yemin olsun! Senin dediklerinin doğru olduğunu bilseydim sana tabi olurdum' dedi. Resûlullâh yanımızdan ayrıldı. Ebû Cehl, 'Bana döndü ve Allâh'a yemin olsun Muhammed'in dediklerinin hak olduğunu biliyorum. Ancak beni men eden şey 'Beni Kusay kabilesi Hicâbet görevi bizdedir' dedi. Biz de peki dedik. 'Sikâyet (hacılara su verme) görevi bizde olsun' dedi. Ona da peki dedik. Sonra 'Şura Meclisi mesabesinde olan Nedve Meclisi[137] görevi bizim olsun' dedi, biz yine peki dedik. Sonra '(Savaşta) bayrak taşıma görevi bizim olsun' dedi, biz ona da peki dedik. Sonra gelen hacılara yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Nerdeyse eşit derecedeydik ki 'Bizden peygamber var' dediler. Allâh'a yemin olsun! Bunu yapamam!"[138]

---

[136] Ebû Cehl'in künyesi Ebû'l-Hakemdir. Manası hikmet ve bilge babası iken, cehaletin babası olarak değiştirilmiştir.

[137] Nedve: Peygamber efendimizin dedelerinden olan Kusay bu meclisi kurmuştu. Yaşlıların iştirak ettiği danışma meclisiydi. Peygamber efendimize yapılan ambargo bu mecliste alınmıştı.

[138] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, II, 207; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 64. İbn Ebî Şeybe, bu hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş. Hadisinde şöyle bir cümle var: "Ey Ebû'l-Hekem! Allâh'a, Resûlüne ve kitabına gel. Seni Allâha davet ediyorum." (el-*Musannef*, XIV, 91; *Kenzu'l-ummâl*, VII, 129).

b) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Velîd b. Müğire'yi İslama davet etmesi

95. İshâk b. Rahûyeh[139] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Velîd b. Müğîre, Resûlullâh'ın yanına geldi. Resûlullâh, kendisine Kur'an okudu. Kalbi (İslam'a) karşı biraz yumuşadı. Ebû Cehl'e durumu ulaşır ulaşmaz hemen geldi ve 'Ey amca! Kavmin senin için mal toplamak istiyor' dedi. Velîd, 'Niye ki' diye sordu. Ebû Cehl 'Sana vermek istiyorlar, çünkü Muhammed yanındaki malı sana versin diye sen kendisine geldin' dedi. Velîd 'Kureyş biliyor ki, ben onların en zenginlerindenim' dedi. Ebû Cehl, 'Muhammed aleyhinde bir söz söyle ki, senin Muhammed'i inkâr ettiğin kavmine ulaşsın' dedi. Velîd 'Ne söylememi bekliyorsun. Allâh'a yemin olsun! İçinizde benden daha iyi şiir bileniniz yok. Şiirin recezini (uyumunu), kasidesini, cin şiirlerini benden daha iyi bileniniz de yok. Allâh'a and olsun! Bu adamın dediği bu saydıklarımdan hiç birine benzemiyor, onun söyledikleri farklı bir şey! Allâh'a yemin olsun! Söylediği sözlerde bir tatlılık ve güzellik var. O sözün üstünde meyveler yeşermiş, altında ise bolluk vardır. Söylediği o söz (Kur'an) en yüce sözdür. Hiçbir kelam ona üstünlük sağlayamaz. Kesinlikle o kelam, altındaki tüm kelamları param parça eder (yani onla atışacak başka bir kelam yoktur)' dedi. Ebû Cehl 'Kavmin, Muhammed aleyhine bir söz söylemedikçe senden razı olmaz' dedi. Velîd, 'Biraz dur, düşüneyim' dedi. Düşündükten sonra (riyaset ve makamından korkmuş olacak ki) şöyle dedi: 'Bu kâhinlerden öğrenilmiş bir sihirden başka bir şey değildir.' Akabinde şu ayetler nazil oldu: **"Tek olarak yarattığım, kimseyi bana bırak, Kendisine geniş servet verdim, Göz önünde duran oğullar (verdim)"** (Müddessir: 11-13).[140]

96. Hammed b. Zeyd, Eyyüb'den, o da İkrime'den "mürsel şekilde[141] bu hadisi rivayet etmekte ve hadiste şöyle demektedir: "Peygamber efendimiz Velîd b. Müğire'ye şu ayeti okudu:

﴿إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾

[139] Hadisçiler İshâk b. Râhûyeh diye okumakta, dil bilimciler ise İshan b. Râheveyh diye okumaktadır.

[140] Beyhakî, hadisi Hâkim'den, o da Abdullâh b. Muhammed es-San'ânî'den, o da İshâk (b. İbrâhîm)'dan bu mealde rivayet eder. (*Delâilü'n-nübüvvet*, II, 198; *Müstedrek*, II, 506).

[141] Mürsel: Tabiinin sahabîyi zikretmeden direk Resûlullâh'dan rivayet ettiği hadistir.

Allâh'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"Muhakkak ki Allâh, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor."** (Nahl, 16/90).[142]

[142] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 60. İbn Cerîr, bu hadisi İkrime'den rivayet etmektedir, İbn Kesîr de tefsirinde öyle zikretmiştir. (Tefsîri İbn Kesîr, IV, 443).

PEYGAMBER EFENDİMİZİN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) İNSANLARI İKİŞER İKİŞER İSLAM'A DAVETİ

a) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Süfyân ve hanımı Hind'i İslam'a davet etmesi

97. İbn Asâkir, Mu'âviye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Süfyân kendisine ait bir araziye doğru giderken arkasına (hanımı) Hind'i de bindirmişti, ben de henüz çocuktum, onların önünde bir merkep üzerinde ilerliyordum. O sırada Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) sesini duyduk, (babam) Ebû Süfyân 'Ey Muâviye! Sen merkebden in! Muhammed binsin' dedi. Ben de merkebden indim, Resûlullâh bindi. Hz. Peygamber önümüzde kısa bir süre gittikten sonra bize dönerek şöyle buyurdu: *'Ey Ebû Süfyân! Ey Hind bt. Utbe Allâh'a yemin olsun hepiniz öleceksiniz, sonra da dirileceksiniz. Sonra iyilik yapan cennete, günahkâr olan ise cehenneme girecektir. Ben size hakkı söylüyorum. Sizler benim ilk uyardığım kimselersiniz.'* Sonra Resûlullâh Fussilet süresinin birinci ayetinden on birinci ayetine kadar okudu. Ebû Süfyân, kendisine 'Ya Muhammed bitti mi' dedi. Resûlullâh da *'Evet'* dedi. Resûlullâh, merkebden indi (veya indirildi), ben bindim. Hind, Ebü Süfyân'a dönerek 'Bu sihirbaz için mi oğlumu merkebden indirdin' diye sordu. Ebû Süfyân, 'Hayır, vallâhi Muhammed ne sihirbaz ne de yalancıdır' dedi."[143]

b) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Osman ile Hz. Talha'yı (radıyallahu anhuma) İslam'a davet etmesi

98. İbn Sa'd, Yezîd b. Rûmân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Osman b. Affân ve Hz. Talha b. Übeydillâh (radıyallahu anhuma) Zübeyr b. Avvâm'ın ardından Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna girdiler. Resûlullâh kendilerinden müslüman olmalarını istedi ve kendilerine Kur'an okudu, İslam'ın verdiği hakları anlattı ve Allâh'tan bolluk geleceğini va'd etti. İkisi (Osman ve Talha) de iman etti ve Resûlullâh'ı tasdik ettiler. Hz.Osman (radıyallahu anh), 'Ya Resûlallâh! Yeni Şam'dan döndüm. Biz, Me'ân ve Zerkâ arasında uyukluyorduk ki, bir münâdi şöyle seslendi: 'Ey uykuda olanlar! Kalkın! (İncil'de va'd edilen) Ahmed Mekke'de zuhur etmiştir.' Biz de yola koyulduk, geldik ve senin hâdiseni duyduk. Hz. Osman'ın müslüman oluşu,

---

[143] *Kenzu'l-ummâl*, VII, 94. Taberânî, (*el-Evsat* adlı eserinde) hadisi bu lafızla rivayet etmektedir. Heysemî: "İsnadında Humeyd b. Münhib var, onu tanımıyorum. Diğer râviler ise sıka ve güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 20).

Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Dâru'l-Erkam'ı mesken tutmadan evvel vuku bulmuştu." [144]

c) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Ammar ve Hz. Süheyb'i (radıyallahu anhuma) İslam'a davet etmesi

99. İbn Sa'd,[145] Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammâr'dan, o da Ammâr b. Yâsir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Süheyb b. Sinân'a Daru'l-Erkam'ın kapısının önünde rastladım, Resûlullâh da içeride bulunuyordu. Kendisine 'burda ne arıyorsun' diye sordum. O da bana *'sen ne arıyorsun'* diye sordu. Ben de 'Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına gidip kelamını duymak istiyorum' dedim. Kendisi ben de 'onu düşünüyorum' dedi. Huzuruna vardık, Hz. Peygamber, bize İslam'ı arz etti, biz de müslüman olduk. Gün boyunca böyle beraber kaldık, gece olunca gizlenerek evden çıktık. Ammar'ın ve Süheyb'in (radıyallahu anhuma) müslüman olmaları otuz küsür sahabîden (radıyallahu anhum) sonra vuku bulmuştu."

d) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Es'ad b. Zürâre ile Hz. Zekvân'ı (radıyallahu anhuma) İslam'a davet etmesi

100. İbn Sa'd,[146] Hubeyb b. Abdurrahman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Es'ad b Zürâre ve Zekvân b. Abdikays Mekke'ye Utbe b. Rabîa'yı hakem seçtikleri bir dava için gelmişlerdi. Resûlullâh'ın şanını duydular ve huzuruna gittiler. Resûlullâh, kendilerine İslam'ı arz etti, Kur'an okudu. Akabinde onlar da müslüman oldu. Sonra da Utbe b. Rabîa'ya hiç uğramadan, Medine'ye geri döndüler. Es'ad ve Zekvân, Medine'ye ilk İslam'ı götüren zatlardır."

---

[144] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 55.
[145] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 247.
[146] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 608.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN İNSANLARI TOPLUCA İSLAM'A DAVETİ

a) Kureyş reislerinin aşırı inad etmeleri ve meydan okumaları

101. İbn Cerîr, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Rabîa'nın iki oğlu olan Utbe ve Şeybe, Ebû Süfyân b. Harb, Abduddâr kabilesinden bir adam, Ebû'l-Behterî, Benî Esed'den biri, Esved b. Abdulmuttalib b. Esed, Zem'a b. Esved, Velîd b. Muğîre, Ebû Cehl b. Hişâm, Abdullâh b. Ebî Ümeyye, Ümeyye b. Halef, Âs b. Vâil, Benî Sehm kabilesinden olan Haccac'ın iki oğlu Nebih ve Münebbih güneş battıktan sonra Kâ'be'nin duvarı yanında toplandılar. Aralarında 'Muhammed'e birilerini gönderelim de onla konuşsunlar, onunla tartışsınlar ki ilerde yapacakları icraatlarından dolayı mazur görülsünler. Resûlullâh'a kavmin eşrafının seninle konuşmak için toplandıklarını söylemek için birini gönderdiler, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da hemen geldi. Resûlullâh kendilerine İslam dini konusunda yeni bir şey zuhur ettiğini (yani müslüman olacaklarını) zanneder. Hz. Peygamber onların müslüman olmasını çok arzuluydu. Onların reşid (olgun) olmalarını istiyor, kendi babalarının dinlerini odun gibi taklit edip İslam'a muhalefet etmeleri kendisini çok üzüyordu. Hz. Peygamber gelip yanlarında oturdu. Kureyş eşrafı, 'Ey Muhammed! bizim sana elçi göndermemizin amacı ilerde olacaklar için bizi mazur görmendir. Allâh'a and olsun! senin, kendi kavmin içine attığın felaketi araplardan hiç kimsenin kendi kavmine attığını bilmiyoruz. Sen babalarımıza küfrettin, dinimizi ayıpladın, akıllarımızı hiçe saydın, ilahlarımıza dil uzattın, birliğimizi parçaladın, bizimle kendi arana sokmadığın kötülük kalmadı. Eğer sen bunları sadece mal için öne sürdüysen kendi mallarımızdan senin için toplar, sen de en zenginimiz olursun. Eğer sen içimizde şerefe nail olmak istiyorsan seni kendimize önder yaparız. Eğer melik olmak istiyorsan seni kendimize melik yaparız. Eğer bu söyediklerin sana gelen cinler vasıtasıyla (yani cin çarpmasından dolayı) iseyse -genelde bu ondan olur- tıpta ya bir çare bulana kadar ya da çare tükenene kadar mallarımızı senin tedavin için harcarız' dedi. Resûlullâh cevaben şöyle buyurdu: *"Dediklerinizden hiçbiri bende mevcut değildir. Getirdiğim dinden amacım sizden mal toplamak, içinizde şerefe nail olmak, üzerinize melik olmak değildir. Sadece Allâh (celle celâlühü), beni size elçi olarak gönderdi. Bana bir kitap indirdi. Allâh (celle celâlühü), bana size uyarıcı ve müjdeleyici olmamı emretti.*

Size rabbimizin tebliğatını ulaştırdım ve size nasihat ettim. Eğer size getirdiğim şeyi kabul ederseniz bu sizin dünya ve ahiretteki kazancınız olur. Yok, eğer kabul etmez de red ederseniz Allâh, benim ve sizin aranızda hükmedene kadar onun emrini bekleyeceğim." Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bu lafızla veya buna yakın bir lafızla cevap verdi. Kureyş eşrafı, 'Ya Muhammed! Sana önerdiğimiz önerileri kabul etmiyorsan, muhakkak ki sen, toprak bakımından en dar, mal konusunda en fakir insanlar olduğumuzu çok iyi bilirsin. Bizden daha zor durumda olan yoktur. Seni, görevin için gönderen rabbinden rica et de, bizim için şehrimizi sıkıştıran bu dağları yürütüp bizden uzaklaştırsın, şehirlerimizi genişletsin. Ortasından Şam ve Irak'da olduğu gibi nehirler fışkırtsın. Geçmiş atalarımızı bizim için bir daha diriltsin. Bizim için dirilenler içinde Kusay b. Kilâb da olsun, çünkü o doğru sözlü bir büyüğümüzdü. Onlara senin getirdiğinin hak mı, batıl mı olduğunu sorarız. Eğer senden istediklerimizi yaparsan ve dirilen atalarımız da seni tasdik ederse biz de seni tasdik ederiz. Senin Allâh katındaki makamını da öğrenmiş olur, dediğin gibi onun seni gönderdiğini öğrenmiş oluruz' dedi. Resûlullâh, kendilerine *'Ben, bundan dolayı gönderilmedim. Ben ancak Allâh tarafından beni gönderdiği görev için gönderildim. Gönderildiğim görevimi de size tebliğ ettim. Eğer onu kabul ederseniz bu dünya ve ahirette sizin için mükâfat olacaktır. Yok, kabul etmeyip red ederseniz Allâh'ın emrine, benim ve sizin aranızda hükmedene kadar sabredecğim'* dedi. Kureyş eşrafı, 'Bizim için bunları yapmıyorsan en azından kendin yap! Rabbine söyle de söylediklerini tasdik edecek bir melek göndersin, seni bizden korusun. Allâh'tan iste de sana bahçeler, hazineleri köşkler, altınlar ve gümüşler versin. Onları sana vermekle seni gödüğümüz çalışmandan mustağni kılsın. Sen de biz gibi pazarlarda duruyor, maişetini kazanıyorsun. Sana bunları yapsın ki, eğer gönderilmiş elçi isen, Allâh katında makamını öğrenmiş oluruz' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Dediklerinizi yapmayacağım. Ben rabbimden bunları isteyen olmayacağım. Ben size bunun için gönderilmedim. Allâh sadece beni müjdeleyici ve uyarıcı olayım diye gönderdi. Eğer size getirdiğim dini kabul ederseniz dünya ve ahirette karlı olacaksınız. Yok, eğer red ederseniz Allâh'ın emrini aramızda hükmedene kadar bekleyeceğim'* dedi. Kureyş eşrafı, 'Söyledğin gibi eğer rabbin semayı üstümüze yıkabiliyorsa söyle de üstümüze yıksın. Bunu yapmayana kadar sana iman etmeyeceğiz' dedi. Resûlullâh, kendilerine *'Bu Allâh'a kalmış bir şeydir, dilerse size bunu yapar'* buyurdu. Kureyş eşrafı, 'Ya

Muhammed! Senin rabbin, seninle beraber oturacağımızı, sana neler soracağımızı, senden neler yapmanı isteyeceğimizi bilmiyor muydu ki, önceden sana muracaat edeceğimiz şeyler hakkında bilgi vererek bildireydi, senin bize getirdiğin şeyleri kabul etmediğimizde bize neler yapacağını haber verseydi. Bize ulaştı ki, bu bilgileri sana Yemâme'de er-Rahman adında bir adam öğretiyormuş. Allâh'a yemin olsun ki biz asla er-Rahman'a iman etmeyeceğiz. Ey Muhammed muhakkak ki, biz sana özrümüzü belirtik (yani bizden günah gitti). Allâh'a yemin olsun! Seni bize yaptıklarınla bırakmayacağız, ya biz seni öldüreceğiz ya da sen bizi!' dedi. Onlardan biri, 'Bizler Allâh'ın kızları olan meleklere ibadet ediyoruz' dedi. Başka biri, 'Sen Allâh ve melekleri kendine kefil ve yardımcı olarak getirmediğin müddetçe sana iman etmeyeceğiz' dedi.

Bunu söyleyince Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) kalkıp yanlarından uzaklaştı. Kendisi ile beraber Abdullah b. Ebî Ümeyye b. Muğîre b. Abdullâh b. Ömer b. Mahzûm da kalktı. Resûlullâh'ın halası olan Âtike bt. Abdulmuttalib'in oğlu idi. Resûlullâh'a 'Ya Muhammed! Kavmin sana önerilerecek tüm önerileri sundu, sen hiç birini kabul etmedin. Sonra Allâh katında makam ve mevkini öğrensinler diye senden bir şeyler istediler onu da yapmadın. Sonra kendilerini tehdit ettiğin azabı acele getirmeni istediler (onu da yapmadın). Allâh'a yemin olsun! Sana asla iman etmeyeceğim. Semaya merdiven dayayıp, o merdivenle semaya çıkıp, seni izlediğim bir halde yanında açık bir sahife ve söylediklerinin doğru olduğuna şahitlik edecek dört meleği alıp gelirsen belki. Allâh'a yemin olsun! Galiba bunları da yapsan yine de seni tasdik etmeyeğim. Sonra Resûlullâh'ın yanından ayrıldı, Resûlullâh da ailesi yanına üzgün, sıkıntılı bir halde döndü. Çünkü kavmi kendisini çağırdığında umduğu şeyi (onların müslüman olacağını) bulamamış ve kendisinden çok uzak olduklarını müşahede etmişti."[147]

---

[147] Taberî, *Tefsîr,* XV, 164-166. Ziyâd b. Abdullâh el-Bekâî, hadisi İbn İshâk'dan, o da bazı ilim erbabından, o da Saîd b. Cübeyr ve İkrime'den, onlarda İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) bu lafızla rivayet eder. (*Sîretu İbn Hişâm,* I, 295-298; İbn Kesîr, *Tefsîr,* III, 62; *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 50).

b) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû'l-Heysem ve Abduleşhel oğullarından olan bazı gençleri İslama davet etmesi

102. Ebû Nu'aym, Benî Eşhel'in kardeşi olan Mahmûd b. Lebîd'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû'l-Heysem[148] Enes b. Râfi, içlerinde İyâs b. Mu'âz da olan Benî Eşhel kabilesinden bazı gençlerle beraber Mekke'ye gitti. Kavimleri ile Kureyş kabilesi arasında antlaşma yapmak için gelmişlerdi. Resûlullâh, onlarn geldiğini işitti, yanlarına gitti ve oturdu. Hz. Peygamber, onlara '*Buraya gelmenize sebep olan şeyden daha hayırlı bir şey size teklif edeyim mi?*' buyurdu. Onlar da 'Nedir o?' dediler. Resûlullâh, *'Ben, Allâh'ın elçisiyim. Allâh, beni insanlara onları Allâh'a ibadet etmeye, hiçbir şeyi şirk koşmamaya davet edeyim diye gönderdi ve bana bir kitap indirdi'* buyurdu. Sonra onlara İslam'dan bahsetti, Kur'an okudu. Genç bir delikanlı olan İyâs b. Mu'âz kavmine hitaben 'Ey kavmim! Vallâhi bu söylenen, buraya gelmemize sebep olan şeyden daha hayırlıdır' dedi. Ebû'l-Heysem Enes b. Rafi, Betha denilen yerden bir avuç toprak alıp İyas b. Mu'âz'ın yüzüne atarak 'Bizi terk et! Vallâhi biz Muhammed'e iman etmek için gelmedik, başka şey için geldik' dedi. İyâs sustu, Resûlullâh da yanlarından kalktı, onlar da Medine'ye doğru yola çıktılar. Evs ve Hazrec arasında Buas savaşı oldu ve İyas b. Mu'âz da vefat etti. Mahmûd b. Lebîd Ölüm anında yanında hazır olan kavminden biri, İyâs canını teslim edene kadar Allâh'ı zikrettiğini, Allâh'a tekbir getirdiğini, Allâh'ı tesbih ettiğini duyduklarını aktardı. İyas'ın Müslüman olarak öldüğünden hiç şüphe etmiyorlar. Hz. İyâs, İslam'ın hak olduğunu Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) dinlediği o mecliste farketmiş ve İslam'ı orda kabul etmişti."[149]

---

[148] En doğru ve meşhur olan künyesi Ebû'l-Hayser'dir.

[149] *Kenzu'l-ummâl*, VII, 11. Hadisi İmâmı Ahmed ve Taberânî de rivayet etmektedir. Heysemî'nin de belirtiği gibi hadisin râvileri sıka (güvenilir)'dır. (Ahmed, *Müsned*, V, 427; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 36). İbn İshâk, hadisi *el-Meğâzî* kitabında Mahmûd b. Lebîd'den bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. Bir cemaat râvi, bu hadisi İbn İshâk'dan rivayet etmiş, bu Sahîh olan hadislerindendir. (*Sîretu İbn Hişâm*, I, 427; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 91).

PEYGAMBER EFENDİMİZİN TOPLULUKLARI İSLAMA DAVET ETMESİ

a) Hz. Peygamber'in yakın akarabalarını ve Kureyş boylarını İslama davet etmesi

103. İbn Sa'd, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: **(Önce) en yakın akrabanı uyar."** (Şuara: 214) ayeti nazil olunca Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Merve tepesinin en zirvesine çıktı ve *'Ey Fihr ailesi!* diye seslendi. Kureyş kabilesinin tüm boyları toplandı. Ebû Leheb b. Abdulmuttalib 'Bu huzurunda bulunan Fihr kabilesidir, buyur ne diyeceksin!' dedi. Resûlullâh bu kez *'Ey Ğalib ailesi!'* diye seslendi. Fihr'in iki oğlu olan Meharib ve Hâris oğulları geri döndü. Resûlullâh bu kez *'Ey Luey b. Ğâlib ailesi!'* diye seslendi. Teymu'l-Edrem b. Ğâlib oğulları geri döndü. Resûlullâh bu kez *'Ey Murre b. Ka'b ailesi!'* diye seslendi. Adiyy b. Ka'b, Sehm ve Cümeh b. Amr Husays b. Ka'b b. Luey oğulları da dağıldı. Resûlullâh bu kez *'Ey Kilab b. Mürre ailesi!'* diye seslendi. Mahzûm b. Yakaza b. Mürre ve Teym b. Mürre oğulları da dağıldı. Resûlullâh bu kez *'Ey Kusay ailesi'* diye seslendi. Zühre b. Kilâb oğulları dağıldı. Resûlullâh *'Ey Abdumenaf ailesi!'* diye seslendi. Abduddâr b. Kusay, Esed b. Abduluzzâ b. Kusay ve Abd b. Kusay oğulları da dağıldı. Ebû Leheb, 'Bu huzurunda bulunanlar Abdumenaf oğullarıdır, buyur söyle!' dedi. Resûlullâh şöyle buyurdu: *"Muhakkak ki Allâh, bana en yakın akrabalarımı uyarmamı emretti. Siz Kureyş'in bana en yakın olanlarısınız. Ben siz için Allâh tarafından ne dünyada ne de ahirette hiçbir yarar sağlayamam. Ancak siz lâilâheillallâh derseniz, Allâh huzurunda bunu söylediğinize şahadet ederim. Araplar sizin emrinize girecek, acemler de size zelil olup itaat edeceklerdir.'* Ebû Leheb, 'Kahrolasın, bizi bunun için mi çağırdın' diyerek kızdı. Allâh (celle celâlühü), bu olayın akabinde şu ayeti nazil etti: **"Ebû Leheb'in iki eli kurusun (kahrolsun)! Kurudu da."** (Mesed, 1). Ebû Leheb'in gerçekten de elleri kurudu."[150]

104. İmâm-ı Ahmed,[151] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allâh (celle celâlühü), **"(Önce) en yakın akrabanı uyar."** (Şuara: 214) ayetini indirince, Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) safa tepesinin en zirvesine çıktı. Sonra *'Ya sabaha!'* diye seslendi. İnsanlar top-

---

[150] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 199,200; *Kenzu'l-ummâl*, I, 277.

[151] Ahmed, *Müsned*, I, 281, 307.

landı, gelebilen bilfiil geldi, gelemeyenler ise elçi gönderdi. Resûlullâh *'Ey Abdulmuttalib oğulları! Ey Fihr oğulları! Ey Ka'b oğulları! Size şu dağın eteğinde size saldırmak isteyen hazır bir süvari birliğinin olduğunu haber versem beni tasdikler misiniz?'* Hepsi birden 'Evet' dedi. Resûlullâh, *'Muhakkak ki, ben önünüzde bulunan şiddetli azabdan dolayı sizi uyarıyorum'* diye buyurdu. Ebû Leheb, 'Ey tüm gün gezen adam, Kahrolasın, bizi bunun için mi çağırdın!' dedi. Allâh (celle celâlühü), akabinde şu ayeti indirdi: **"Ebû Leheb'in iki eli kurusun (kahrolsun)! Kurudu da."** (Mesed, 111/1)."[152]

---

[152] Şeyhân, hadisi bu lafıza yakın bir lafızla rivayet etmektedir. Buhârî, II, 224, VI, 140, 153, 221, 222; Müslim, I, 134; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, IX, 440, 441; *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 38.

HZ. PEYGAMBER'İN HAC MEVSİMLERİNDE ARAP KABİLELERİNİ İSLAM'A DAVETİ

a) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Âmir ve Muhârib oğullarını İslam'a davet etmesi

105. Ebû Nu'aym, Abdullâh b. Ka'b b. Mâlik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), üç yıl nübüvveti gizlice yaydı. Dördüncü yıldan sonra ilân edip açıktan davet etmeye başladı. On sene boyunca (açık) davet etti. Hac mevsimlerini bekliyor, hacıların peşinden menzilleri olan Ukkâze[153], Mecenne[154], Zü'l-mecaz[155] panayırlarına gidiyor, teker teker kabilelerden iman etmeleri için istekte bulunuyordu. Son olarak Âmir b. Sa'sa'a kabilesine gitti, hayatında hiç kimseden görmediği eziyeti onlardan gördü. Onların konakladığı yerden ayrıldı, arkasından taş yağmuruna tuttular. Nihayet Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Muharib b. Hasafe oğullarına geldi, onların içinde yüz yirmi yaşında bir ihtiyar vardı, onunla konuştu, onu İslam'a ve Rabbinin risalet görevini yerine getirsin diye kendisini korumaya davet etti. İhtiyar adam, 'Ey adam (Resûlullâh'ı kasdediyor)! Senin kavmin senin durumunu daha iyi bilir. Allâh'a yemin olsun ki, seni kabul eden kişi senden dolayı memleketine buraya gelen hac ehlinin en şerlisi olarak dönmek zarunda kalır (yani Kureyş'in gazabına uğrar). Lütfen! Bizden uzak dur' dedi. O sırada Ebû Leheb de ayakta el-Muhâribî'yi dinliyordu, sonra Muhâribî'nin önünde durdu ve 'Şayet hacıların hepsi senin gibi davranmış olsa, bu adam dinini bırakmak zorunda kalırdı. Bu adam (Resûlullâh'ı kasdediyor) sapıtmış, bir yalancıdır' dedi. el-Muhâribî de 'Allâh'a yemin olsun ki, sen kendisini daha iyi tanıyorsun, ne de olsa senin kardeşinin oğludur, senden bir parçadır. Ey Ebû Utbe (Ebû Leheb'in gerçek künyesidir)! Belki de kendisinde cin vardır? Bizimle beraber Hey kabilesinden olan bir adam var, cin çarpma hastalığını tedavi etmektedir' dedi. Ebû Leheb kendisine hiç cevap vermedi. Ebû Leheb, Resûlullâh'ın bir arap kabilesinin yanında durduğunu görse 'O adam, sapıtmış ve yalancı biridir' diye seslenmekten geri durmazdı."[156]

---

[153] Nehle ve taif arasında olan en büyük panayırdır. Şevval ayında yapılırdı.
[154] Merru Zehran denen yerdeydi. Zi'l-ka'ade ayında yirmi gün kalırlardı.
[155] Arafe'nin solunda Zü'l-Mecaz'dan oraya gelinir, hac günlerine kadar devam ederdi.
[156] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 101.

b) Resûlullâh'ın Abese oğullarını İslam'a davet etmesi

106. Ebû Nu'aym, Vâkidî←Abdullâh b. Vâbise el-Abesi←babası←babası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh, Minâ'daki menzilimize geldi. Biz de el-Heyf mescidinden sonra gelen Cemretu'l-ûlâ'dan iniyorduk. Resûlullâh merkebin üzerindeydi, arka kısmına da Zeyd b. Hârise binmişti. Hz. Peygamber bize seslendi. Vallâhi kendisine icabet etmedik. Yazıklar olsun bize! Biz hac mevsiminde onu ve isteğini ve arzusunu dinledik. Üzerimizde durup bizi İslam'a davet etti, kendisine icabet etmedik. Yanımızda Meysere b. Mesrûk el-Abesî bulunuyordu. Meysere 'Allâh'a yemin olsun! Bu adamı tasdik eder de aramıza alırsak bu çok güzel bir fikir olacaktır. Allâh'a yemin olsun ki, onun daveti ulaşabileceği her yere ulaşacak ve her dine üstünlük sağlayacaktır' dedi. Kavmi, Meysere'ye 'Bizden uzak dur, gücümüzün kaldıramaycağı gücü bize yükleme!' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Meysere'nin müslüman olmasını arzuladı ve kendisiyle konuştu. Meysere, 'Senin sözün çok tatlı, çok nurludur! Ancak kavmim bana muhalefet etti. Kişi ancak kavmiyle beraberdir, kavmi kişiye destek çıkmazsa kişinin düşmanları asla destek çıkmaz' dedi. Resûlullâh da dönüp geldi, onlar da memketlerine doğru yola çıktı. Meysere, kavmine 'Bizi Fedek ehline götürün, orda yahudiler var, onlara bu adamı soralım' dedi. Yahudilere doğru gittiler, Yahudiler de kitaplarını getirip ortaya koydular ve Resûlullâh'ın özelliklerini okudular. Kitaplarda (son peygamber'in özellikleri) şöyle zikrediliyordu: "Arap kabilesinden olup okuma yazma bilmeyen bir peygamberdir. Deveye biner, az bir ekmek parçasıyla yetinir, ne uzun, ne de kısa orta boylu biridir. Ne çok kıvırcık ne de düpdüz, dalgalı saçları vardır. Gözünde kırmızılık, kırmızı içinde beyaz karışımı vardır." Yahudi din adamları, 'Eğer sizi davet eden bu adam ise ona icabet edin ve dinine giriniz. Biz ona karşı hased yapıyoruz ve kendisine tabi olmayacağız. Biz çok yerde ondan büyük acılar çekeceğiz. Araplardan hiç kimse kalmayacak ki illa ya kendisine tabi olacak ya da onunla savaşacak. En iyisi siz ona tabi olanlardan olunuz' dedi. Meysere, 'Ey kavmim! Durum açık ve bellirgindir (yani o adamın burda zikredilen adam olması apaçıktır)' dedi. Kavmi 'Seneye haca gider, onunla karşılaşırız' dedi. Memleketlerine döndüler, fakat seneye haca gitmekten vazgeçtiler, hiç kimse gidip Hz. Peygamber'e tabi olmadı. Resûlullâh, Medine'ye hicret etti. Uzun zaman sonra veda haccını eda ettiği sırada Meysere kendisiyle karşılaştı, Resûlullâh'ı tanıdı ve şöyle der: 'Ya Resûlallâh! Seninle ilk karşılaştığımızda sana tabi olmayı çok arzulamıştım.

Sonra olan oldu. Görüyorsun ki, Allâh İslam'ı kabul etmemi geciktirdi. O gün benle beraber olanların geneli öldü. Ya Resûlallâh! Onların girdiği yer neresidir?' diye sordu. Resûlullâh, *'İslam dini üzere ölmeyen herkes cehenneme girer'* buyurdu. Meysere, 'Allâh'a şükürler olsun! Allah, beni (cehennemden) korudu' dedi. Meysere, İslam'ı kabul etti ve güzel bir müslüman oldu. Kendisine Hz. Ebû Bekir çok değer verirdi."[157]

c) Resûlullâh'ın Kindelileri İslam'a davet etmesi

107. Ebû Nu'aym, Vâkidî←Muhammed b. Abdullâh b. Kesîr b. Salt b. Rûmân ve Abdulllah b. Ebî Bekr ve başkası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, Araplar içinde kendilerinden daha yumuşak ve kibar bir kabile olmayan Kinde kabilesini Ukkâze'de menzillerinde ziyaret etti. Resûlullâh kendilerinin çok yumuşak ve kendisine çok iltifat yaptıklarını görünce onlarla konuşmaya başladı. *'Sizi eşi olmayan ve tek olan Allâh'a davet ediyorum. Kendi nefsinizi koruduğunuz şeylerden beni de korumanızı istiyorum. Şayet tüm dinlere üstünlük sağlarsam siz istediğiniz şeyi tercih etmede serbest olursunuz'* buyurdu. Hepsi 'Bu ne güzel sözdür! Ancak biz atalarımızın taptıklarına taparız' dedi. Kavim içinde en küçük kişi, 'Ey kavmim! Sizden önce kimse davranmadan bu adama ilk siz tabi olun. Allâh'a yemin olsun ki, Ehli Kitap, Herem-i Şerif'den bir peygamber geleceğini ve vaktinin yakın olacağını söylüyorlar' dedi. Kavmin içinden şaşı bir adam 'Durun, bekleyin bu adamı aşireti kovmuştur, siz onu himaye mi edeceksiniz? Siz tüm arap âlemiyle savaşa mı girişeceksiniz? Hayır, hayır, olmaz' dedi. Resûlullâh da hüzünlü bir halde onlara sırtını dönüp gitti. Topluluk da kendi kavmine doğru gidip olanları onlara haber verdiler. Yahudilerden biri, 'Allâh'a yemin olsun ki, siz kendi elinizle hata yaptınız. Şayet bu adama ilk tabi olan olsaydınız tüm Araplara hâkim olurdunuz. Biz onun vasıflarını kendi kitabımızda görüyoruz' dedi. Yahudi din adamı, Hz. Peygamber'i gören topluluğa gelecek peygamber'in vasıflarını anlattı, hepsi gördükleri adamın bu vasıfta olduğunu tasdik ettiler. Yahudi, '(Peygamber'in) Çıkış yerinin Mekke, hicret yerinin Yesrib (Medine) olacağını biliyoruz' dedi. Bunun üzerine kavmin hepsi gelecek mevsimde hacca hideceklerine dair karar verdiler. Ancak efendileri o sene hacca gitmelerine izin vermedi, onlardan hiç biri verdiği sözü yerine getirmedi. Aka-

---

[157] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 102. İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (III, 145) adlı eserinde Vakidî'den bu lafızla rivayet etmektedir.

binde o yahudî öldü ve ölüm esnasında Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) iman edip onu tasdik ettiği işitildi."[158]

d) Resûlullâh'ın Ka'b oğullarını İslam'a davet etmesi

108. Ebû Nu'aym, Abdurrahman el-Âmirî←Kavminden bazı yaşlılar tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh, Ukkâze'de iken yanımıza geldi. Resûlullâh, *'Hangi kavimdensiniz'* diye sordu. Biz de 'Âmir b. Sa'sa' oğullarındanız' dedik. Resûlullâh, *'Âmir oğulların hangi kolu'* diye sordu. Biz de 'Ka'b b. Rabîa oğullarındanız' dedik. Resûlullâh *'İçinizde olan birini koruyabilicek güçte misiniz'* diye sordu. Biz de 'Bize sığınanları kimse istemez, ateşimizle kimse ısınmaz (yani bize kimse kafa tutamaz)' dedik. Resûlullâh kendilerine '*Ben Allâh'ın elçisiyim, size gelip sığınırsam Allâh'tan aldığım görevi yerine getirene kadar beni korur musunuz? Sizden hiç kimseyi bir şeye zorlamayacağım'* dedi. Biz de 'Sen Kureyş'in hangi boyundansın' diye sorduk. Resûlullâh da *'Ben Abdulmuttalib oğullarındanım'* dedi. Onlar da 'Peki Abdumenaf oğulları katında değerin nedir' sordu. Resûlullâh da *'Beni ilk Yalanlayan ve kovan kimselerdir'* diye yanıtladı. Onlar da 'Tamam seni kovmayız, sana iman da etmeyiz, ancak sen, Rabbinin risaletini tebliğ edene kadar seni koruruz' dediler. Resûlullâh kabileye katıldı, kabile de alış veriş yapıyordu, o sırada Bücre b. Kays el-Kureşî de onların yanına geldi ve 'Bu yanınızda gördüğüm adam da kimdir, onu tanımıyorum' dedi. Onlar da 'Muhammed b. Abdullâh el-Kureşî'dir' dediler. Bücre 'sizle onun arasında ne irtibat var' diye sordu. Onlar da 'Bize Allâh'ın elçisi olduğunu söyledi, bizden Rabbinin risaletini tebliğ edene kadar kendisini korumamızı rica etti' dedi. Bücre, 'Siz ona ne cevap verdiniz' diye sordu. Onlar da Kendisine hoş geldin, safa getirdin. Seni memleketimize götürür, kendi nefsimizi koruduğumuz gibi seni koruruz' dedik. Bücre 'Bu panayır ehlinden hiç kimsenin sizden daha şerli bir şeyle ehline döneceğini bilmiyorum. İnsanlarla kavgaya başladınız bile, Araplar topluca bir yaydan size ok atmaya başlayacaklar (yani size karşı birlik olacaklar). Onun kavmi onu daha iyi tanır, şayet onda bir hayır görmüş olsaydılar, onunla en iyi geçinen, ondan en mumnun olan kendileri olurdu. Siz, kavminin tard ettiği, yalanladığı sefil insanı mı bağrınıza basıp yardımcı olmaya çalışıyorsunuz! Ne kötü bir fikri benimsemiş durumdasınız!' dedi. Bücre, sonra Resûlullâh'a dönerek şöyle dedi: 'Şimdi kalk! Kavmine git,

---

[158] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 103.

Allâh'a yemin olsun ki, şu an kavmimin yanında olmasaydın seni boynundan vururdum.' Resûlullâh, devesine doğru kalktı ve devesine bindi. Habis ruhlu Bücre, devenin kalça kısmına (çubuk) batırınca deve huylanıp sıçradı ve Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) düşürdü. O sırada Âmir oğulları yanında amcaoğullarını ziyaret eden Dubâ'a bt. Âmir b. Kurd vardı. Mekke'de Resûlullâh'a iman etmiş olan kadınlardan biriydi. 'Ey Âmir oğulları! –benim için artık Âmir diye biri yoktur- önünüzde Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) bu yapılıyor ve kimse engel olmuyor öyle mi?' diye seslendi. Amcaoğullarından üç kişi Bücre üzerine yürüdü. Bücre'ye de iki kişi yardım etti. Amcaoğullarından her biri onlardan birini alıp yere çaktı ve göğsüne oturup yüzlerini tokatlamaya başladı. Resûlullâh da *'Ey Allâh'ım bunları (kendisine yardımcı olanları) mübarek kıl, onlara (Bücre ve arkadaşlarına) da lanet et'* dedi. (Duası da makbul oldu.) Rasulullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) yardımcı olan üç kişi müslüman oldu ve sonra da İslam yolunda şehid oldular. Diğer üçü ise lanetlenmiş şekilde helak oldular. Bücre b. Firas'a yardım eden iki kişinin adı Hüzn b. Abdullâh ve Mu'âviye b. Ubâde idi. Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) yardım eden üç kişinin ismi ise Sehl'in iki oğlu olan Ğitrif, Ğetefân ve Urve b. Abdullâh (radıyallahu anhum) idi."[159]

109. İbn İshâk, (İbn Şihâb) ez-Zühri'den şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) Âmir b. Sa'sa'a oğullarına geldi, onları Allâh'a davet etti, kendisini korumaları için onlara teklifte bulundu. Behîra b. Firas adında bir adam 'Allâh'a yemin olsun ki, şayet bu genci kaparsam, bu genç vasıtası ile tüm arapları yerim (yani galib gelirim)' dedi. Sonra Behîra şöyle devam etti: 'Senin davet ettiğin şeyi kabul edersek, sonra da Allâh muhaliflerimize karşı bizi gâlip getirirse senden sonra saltanat bize mi olur?' Resûlullâh, *'Emir Allâh'ındır, o dilediğine verir'* dedi. Behîra, 'Biz boynumuzu senin için tüm Araplara hedef yapacaz ve sonra Allâh da seni gâlip getirecek, saltanat da başkasının olacak öyle mi? Senin dinine ihtiyacımız yok' dedi. Hepsi Resûlullâh'dan yüz çevirdi (iman etmediler). İnsanlar panayırdan geri dönünce Âmir oğulları yaşı çok ileri olduğu için kendileriyle beraber hac mevsiminde panayıra gitmeye güç yetiremeyen yaşlı adama geldiler. Panayırdan geri döndüklerinde panayırda olan biten hakkında kendisine bilgi verirlerdi.

---

[159] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 100. Ayrıca bu hadisi Hafız Sa'îd b. Yahyâ b. Sa'îd el-Ümevi *el-Meğâzî* adlı eserinde babasından, aynı isnadla rivayet etmektedir. (İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 141).

Bu panayır dönüşü de yanına geldiler, yaşlı adam da onlara panayırda olan biteni sordu, onlar da şöyle anlattırlar: 'Kureyş'ten Abdulmuttalib oğullarından bir delikanlı bize geldi, kendisinin peygamber olduğunu söyledi. Bizden kendisini korumamızı, onla beraber olmamızı, onu kendi memleketimize getirmemizi teklif etti.' Yaşlı adam elini başına koydu ve şöyle dedi: 'Ey Âmir oğulları! Bunun telafisi var mıdır? Elinizinden kaçırdığınızı bir daha yakalama fırsatı bulabilecek misiniz? Filanin nefsi elinde olan Allâh'a yemin ederim ki, İsmail oğullarından hiç kimse peygamberlik iddiasında yalan atmamıştır. O adamın nübüvveti haktır. Sözde fikir sahibisiniz! Fikriniz, ileri görüşlü oluşunuz nerede!"[160] İbn İshâk,[161] (İbn Şihâb) ez-Zühri'den şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) Kinde kabilesini menzillerinde ziyaret etti. İçlerinde önderleri olan Müleyh bulunuyordu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onları Allâh'a davet etti ve onlara kendi nefsini arz etti (yani Allâh'ın risaletini tebliğ edene kadar kendisini korumalarını rica etti.) Onlar ise kabul etmedi."

e) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Kelb oğullarını İslam'a davet etmesi

110. Muhammed b. Abdurrahman b. Husayn'dan şöyle rivayet edilmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Kelb kabilesinden bir boy olan Abdullâh oğullarını menzillerinde ziyaret etti, onları İslam'a davet etti ve nefsini (kendisine sahip çıksınlar diye) onlara arz etti. Ta ki *'Ey Abdullâh oğulları! Allâh babanızın ismini ne güzel kılmıştır'* diye övdü, ancak onlar kendilerine sunulan teklifi kabul etmediler."

f) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Hanîfe oğullarını İslam'a davet etmesi

111. Abdullâh b. Ka'b b. Mâlik'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet edilmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hanîfe oğullarını menzillerinde ziyaret etti, onları Allâh'a davet etti ve nefsini (korumaları için) onlara

---

[160] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 424; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 139. Ebû Nu'aym, İbn İshâk'dan, o da (İbn Şihâb) ez-Zührî'den hadisi rivayet etmekte ve baş kısmı şöyledir: "İnsanlar (memleketlerine) dönünce Âmir oğulları, kavmindeki yaşlı adama giderler..."

[161] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 424.

arz etti. Araplar içinde Hanîfe kabilesi[162] gibi çirkefçe onu reddeden olmamıştır."[163]

g) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Bekr kabilesini İslam'a davet etmesi

112. Hafız Ebû Nu'aym, Hz. Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), bana dedi ki: *Ben ne senin yanında, ne de kardeşin (Ebû Leheb) yanında korunduğumu görmüyorum. Yarın benimle panayıra iner misin, insanların kabilelerinin menzillerine gidelim.*' Arapların toplandığı yere geldik. Ben, 'Bu, Kinde ve kabilesidir. Yemen'den gelip Kâ'be'yi ziyaret eden en hayırlı kabiledir. Bu da Bekr b. Vâil kabilesinin menzilidir. Bu da Âmir b. Sa'sa'a kabilesinin menzilidir, istediğini seçip yanına gidebilirsin' dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ilk Kinde kabilesinden başladı. Onlara gelip kimden olduklarını sordu, onlar da Yemen halkından olduklarını söylediler. Resûlullâh *'Yemen'in hangi kabilesinden'* diye sordu. Onlar da 'Kinde kabilesinden' diye cevap verdiler. Resûlullâh *'Kinde'nin hangi boyundan?* diye sordu. Onlar da Amr b. Mu'âviye boyundan olduklarını söylediler. Resûlullâh *'Hayırlı bir şey yapmak ister misiniz'* diye sordu. Onlar da 'Hayırlı dediğin nedir ki' diye sordular. Resûlullâh *'Allâh'tan başka ilah olmadığına şahadet edeceksiniz, namazınızı kılacaksınız, Allâh katından gelen vahye iman edeceksiniz'* buyurdu."

113. Abdullâh b. Ecleh, Babasından, o da kavmin yaşlılarından şöyle rivayet etmektedir: "Kinde kabilesi, Resûlullâh'a 'Muzaffer gelirsen senden sonra mülk bizim mi olur' diye sordu. Resûlullâh '*Mülk sadece Allâh'ındır. Onu dilediğin verir'* buyurdu. Onlar da 'Bize getirdiğin teklife ihtiyacımız yok' dediler. Kelbî, onların dediklerini şöyle aktarır: "Hz. Peygamber'e 'Sen ilahlarımızı terk edelim, Araplarla savaşalım diye mi bize geldin? Git kavmine ilhak ol, sana ihtiyacımız yok' dediler. Resûlullâh da onların yannından ayrılıp gitti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Bekr b. Vâil kabilesine geldi ve kimlerden olduklarını sordu. Onlar da 'Bekr b. Vâil kabilesindeniz' dediler. Resûlullâh *'Hangi Bekr b. Vâil'* diye sordu. Onlar da Kays b. Salebe oğullarından olduklarını söylediler. Resûlullâh, kaç kişi olduklarını sordu, onlar da toprak taneleri kadar çok kişi olduklarını belirtirler. Resûlullâh, *'himaye gücü-*

---

[162] Yemenli bir kabile olup, yalancı peygamber olan Müseylimetu'l-Kezzab'ın kabilesiydi.

[163] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 139.

nüz nasıldır' diye sordu, onlar 'himaye gücümüz yok! Farslılara (İranlılara) komşuyuz, fakat onlara karşı kendimizi mudafaa edemiyoruz, onlara karşı olan kimseyi de himaye edemeyiz' dediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Allâh size ömür verirse İranlıların menzillerine konacak, kadınlarını nikâhlayacak, çocuklarını köle edinecek olursanız Allâh'ı otuz üç defa Sübhenellâh, otuz üç defa el-hamdu lillah, otuz dört defa da Allâh'u ekber demeyi üzerinize vacip kılıyor musunuz?'* buyurdu. Onlar 'Sen de kimsin' diye sordular. Resûlullâh da *'Ben, Allâh'ın elçisiyim'* dedi. Sonra çekip gitti. Resûlullâh sırtını dönüp gidince Resûlullâh'ın amcası Ebû Leheb ardından gelip insanlara 'Onun sözüne kanmayın' dedi. Kavim, Ebû Leheb'e 'O adamı tanıyor musunuz' diye sordu. O da 'Evet, tanıyorum. Bizim en büyük ailemizden biridir. Onun neyini soruyorsunuz?' dedi. Onlar da Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) kendilerini davet ettiği şeyi söylediler. Kendisinin Allâh'ın elçisi olduğunu iddia ettiğini söylediler. Ebû Leheb de 'Sakın söylediği sözü kale almayın, o başının içinden hezeyanlar akıtıyor' dedi. Onlar da 'Evet, İranlılar hakkında söylediği sözleri söyleyince biz de farkettik' dediler."[164]

h) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Mina'daki kabileleri İslam'a davet etmesi

114. İbn İshâk,[165] Rabîa b. Abbad'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ben, genç bir delikanlı iken babamla Minâ'da beraber bulunmuştum. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), arap kabilelerinin menzillerine gidip durur, şöyle buyururdu: *"Ey filanın oğulları! Ben Allâh tarafından size gönderilmiş elçiyim. Allâh'a ibadet etmenizi ve ona karşı hiçbir şey şirk koşmamanızı, Allâh'ın haricinde taptığınız ve Allâh'a şirk koştuğunuz şeylerden kurtulmanızı, bana iman etmenizi, beni tasdik etmenizi, Allâh'ın beni görevlendirdiği şeyi açıklayana kadar beni himaye etmenizi emrediyorum.'* Hemen ardında gözü şaşı, yüzü ateş közü gibi yanan, saçlarını iki örük yapmış, üzerinde (Yemen'in) Aden şehrinin kumaşından güzel bir kürk olan biri, Resûlullâh sözünü ve davetini bitirdiği gibi şöyle derdi: 'Ey filanın oğulları! Bu adam ancak sizinle Lat ve Uzzâ arasına yapılmış boynunuzdaki ahdi bozmaya, Mâlik b. Ukayş oğullarından olan cin dostlarınızı terke davet edip bidat ve sapıklığa

---

[164] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 140.
[165] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 423.

davet ediyor, ona itaat etmeyiniz ve onu dinlemeyiniz!' Babama 'Ey babacığım! Adamın ardından gidip onun dediklerini red eden kişi kimdir' diye sordum. Babam 'Amcası Abduluzza b. Abdulmuttalib Ebû Leheb'dir' dedi."[166]

115. Taberânî, Müdrik'den[167] şöyle rivayet etmektedir: "Babamla beraber hacca gitmiştim. Minâ'ya vardığımızda -bir cemaatla beraberdik- babama 'Bu cemaat da niye toplanmış' diye sordum. O da 'Bu adam, sapıtmış bir insandır' dedi. Resûlullâh o an şöyle buyuruyordu: *'Ey insanlar! Lâ ilâhe illallâh (Allâh'tan başka ilah yoktur) deyin, (ahirette) hayatınızı kurtarın!'*"[168]

116. Buhârî *Târîh*inde, Ebû Zur'a (ed-Dımaşkî), Beğavî, İbn Ebî Âsim ve Taberânî Hâris b. Hâris el-Ğâmidî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz Minâ'da iken babama 'Bu cemaat niye toplanmıştır' diye sordum. Babam, 'Bu cemaat, içlerinde sapıtan bu insan için toplanmıştır' dedi. Yüksek yerden bir de baktım ki, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) insanları tevhide davet ediyor, onlar ise kabul etmiyordu."[169]

117. Vâkidî, Hassan b. Sâbit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hacca gittim, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), insanları İslam'a davet ediyor, sahabîlere işkenceler yapılıyordu. Hz. Ömer'in yanında durdum. Hz. Ömer, (henüz imam etmemişti) Amr b. Müemmel oğullarının cariyesine işkence yapıyordu. Sonra Zinnîre'nin üzerine vardı, ona da aynı işkenceyi yaptı."[170]

ı) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Şeyban oğullarını İslam'a davet etmesi

118. Ebû Nu'aym, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh), o da Alî b. Ebî Tâlib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allâh (celle celâlühü),

---

[166] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 138. Abdullâh b. Ahmed (b. Hanbel) ve Taberânî Bu hadisi Rabîa'dan bu mealde rivayet etmektedir. (*Müsned*, III, 492; *Taberânî*, 4582, 4583). Heysemî: "İsnadında zayıf olan Hüseyin b. Abdullâh b. Übeydullah vardır. Kendisini İbn Ma'în bir rivayette tavsik etmiş (yani sıka, güvenilir demiştir)." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 36). Ben (Kandehlevî) diyorum ki: "İbn İshâk'ın rivayetinde ayrıca "mübhem" biri vardır."

[167] Müdrik b. Ğâmidî (*el-İsâbe*, III, 394).

[168] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, h. 806. Heysemî: "Hadisin isnadınaki rical sikadır (yani güvenilir insanlardırlar)." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 21).

[169] Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, II, terceme, 2396; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, 3373, XXII, h. 1052; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 275.

[170] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 312. Dr. Beşşar: Bu haber sahîh değildir. Çünkü Vakidî metruk biridir. Sahîh olan azap eden kişinin Ebû Cehl olmasıdır.

Resûlüne nefsini arap kabilelerine arz etmesini emrettiği zaman ben ve Ebû Bekr Resûlullâh ile beraber Minâ'ya çıktık. Arap meclislerinden bir meclise geçtik, Ebû Bekr önden gidip selam verdi. Ebû Bekr hep önden giderdi, kendisi nesep hususunda bilgin idi. Ebû bekr, hangi kabileden olduklarını sordu, onlar da Rabî'a kavminden olduklarını söylediler. Hz. Ebû Bekr, 'Hangi Rabîa?' diye sordu..." Hadisi uzunca rivayet etti. Hadiste şöyle denmektedir: "Son olarak üzerlerinde sekînet ve vakar olan bir meclise vardık, yaşlılarında değer ve kadr-ı kıymet vardı. Ebû Bekr önden giderek selam verdi. Hz.Alî şöyle devam eder: 'Hz. Ebû Bekr her işte önde giderdi.' Ebû Bekr onlara hangi kavimden olduklarını sordu. Onlar da 'Biz Şeybân b. Salebe oğullarındanız' dediler. Hz. Ebû Bekr, Resûlullâha doğru bakarak 'Babam ve annem sana kurban olsun, kavimlerinde bunlardan daha izzet sahibi kimseler yoktur' dedi. O kavimde Mefrûk b. Amr, Hânî b. Kabîsa, Müsennâ b. Hârise, Nu'mân b. Şerîk vardı. Kavimden Hz. Ebû Bekr'e en yakın olan Mefrûk b. Amr idi. Mefrûk, arap dili ve edebiyatında hepsinden daha üstün bir mevkiye sahipti. Göğsüne kadar inen iki örük saçı vardı. O mecliste Hz.Ebû Bekr'e en yakın o idi. Hz. Ebû Bekr, ona 'Kaç kişisiniz' diye sordu. O da 'Biz bin kişiden fazlayız, bin kişi azlıktan dolayı mağlup olmaz' diye yanıtladı. Hz. Ebû Bekr, 'Himayeniz, savunmanız nasıldır' diye sordu. O da 'Var gücümüzle koruruz, her kavmin bir gücü vardır' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Düşmanlarınızla nasıl savaşırsınız' diye sordu. O da 'Düşmanla karşı karşıya geldiğimiz an en öfkeli olduğumuz andır. En çok çarpışmak istediğimiz an, en kızgın olduğumuz andır. Bizler hızlı koşan kişileriz, atları çocuklarımıza ve silahı çok süt veren deveye tercih etmekteyiz (yani biz savaşçı bir milletiz). Yardım sadece Allâh'tandır. Bazen yardımı bize gelir, bazen de düşmanımıza. Herhalde sen (Resûlullâh'ı kasdediyor) Kureyş kardeşisin (yani Kureyş'tensin)' dediler. Hz. Ebû Bekr, 'Eğer Allâh'ın elçisine dair haber size ulaştıysa, işte bu adam (Resûlullâh'ı işaret ediyor) o kişidir' dedi. Mefrûk da 'Kulağımıza Allâh'ın Resûlü olduğunu iddia ettiği haberi geldi' dedi. Mefrûk, sonra Resûlullâh'a dönerek 'Neye davet ediyorsun ey Kureyşli!' diye sordu. Resûlullâh da öne gelip oturdu. Hz. Ebû Bekr kalktı ve elbisesiyle ona gölge yaptı. Resûlullâh şöyle buyurdu: *'Tek olan Allâh'tan başka ilah olmadığına, benim de onun elçisi olduğuma, beni bağrınıza basmaya, Allâh'ın bana emrettiğini eda edene kadar bana yardımcı olmaya davet ediyorum. Muhakkak ki, Kureyş, Allâh'ın emrine karşı çıktı, Allâh'ın elçisini yalanladı, batıla sarılarak haktan müstağni oldu. Asıl zengin ve*

övülmeye müstahak olan Allâh'dır.' Mefrûk, bir daha 'Neye davet ediyorsun ey Kureyşli!' diye sordu. Resûlullâh da şu ayeti okudu:

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى وَبِعَهْدِ اللهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

"De ki: Gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin -sizin de onların da rızkını biz veririz-; kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın ve Allâh'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allâh'ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız. Rüşd çağına erişinceye kadar, yetimin malına, sadece en iyi tutumla yaklaşın; ölçü ve tartıyı adaletle yapın. Biz, herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız dahi olsa adaletli olun, Allâh'a verdiğiniz sözü tutun. İşte Allâh size, iyice düşünesiniz diye bunları emretti. Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allâh'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allâh size bunları emretti." (En'am, 151–153).

Mefrûk bir daha 'Ey Kureyşli! Neye davet ediyorsun? Allâh'a and olsun ki, bu kelâm yeryüzündekilerin kelamı değildir. Onların kelamı olsaydı bilirdik' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) akabinde bu ayeti okudu:

﴿إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾

"Muhakkak ki Allâh, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." (Nahl: 16/90).

Mefrûk akabinde 'Allâh'a and olsun ki, ey kureşli! Güzel ahlaka, iyi amellere davet ettin. Seni yalanlayan, sana karşı çıkan kavmin kendisi yalan atmıştır' dedi. Mefrûk, Hâni b. Kabîsa'nın konuşmaya iştirak etmesini istediğinden şöyle dedi: Bu Hâni b. Kabîsa'dır, kendisi yaşlılarımızdan biri ve dinimiz hususunda söz sahibidir.' Hâni, 'Ey Kureyş'inli! Kelâmını dinledim, söylediklerini tasdik ettim. Ancak şimdi bizlen ilki ve sonu olamayan bir oturuşundan dolayı dinimizi terk edip senin dinine tabi olursak bu düşünmeden bir işte karar vermek olur. Bizi davet ettiğin şeyi, fikren yanlış, akıl bakımından çılgınlık, neticeleri hakkında düşünmeme olarak görüyoruz. Hatalar, acele karar vermekle olur. Arkamızda bir kavmimiz var, onların aleyhine bir akit yapmak istemeyiz. Fakat sen de dön, biz de dönelim. Sen de bak düşün, biz de düşünelim.

Hâni, Müsennâ b. Hârise'yi de konuşmaya iştirak etmek istediğinden 'Bu kişi yaşlılarımızdan ve dinimizde söz sahibi olan Müsennâ'dır' dedi. Müsennâ da 'Kelamını dinledim, ey kureşli! Kelamın hoşuma gitti. Konuştukların beni çok mutlu etti. Sana verecek cevabımız Hâni b. Kabîse'nin cevabıdır. Bizler halkın üzerine çöktüğü iki su birikintisi arasında bulunuyoruz; birisi Yemâme, diğer, Semave suyudur (yani stratejik ve tehlikeli bir yerde bulunuyoruz)' dedi. Resûlullâh, *'Bu iki su birikintisinden ne kasdediyorsun'* diye sordu. Müsennâ, 'Birisi yeryüzünün ve arap topraklarının en değerli toprağı, diğeri ise Faris (İran) toprağı, Kisra nehirleridir. Bizler o toprağa Kisra ile yaptığımız bir antlaşma ile konakladık. Kisra, bizden hiçbir hadise çıkarmamak, hiçbir suçluyu barındırmamak üzere söz aldı. Belki bizi davet ettiğin şey, (İran) meliklerin sevmediği bir şeydir (bu da sonumuzun gelmesine sebeb olur). Arap topraklarında vuku bulan hatalarda hata sahibi af olunur, özrü de makbul olur. Faris (İran) topraraklarında yapılan hatalarda ise hata yapanın suçu affedilmez, özrü de makbul olmaz. Arap topraklarında vuku olan şeylerde yardım etmemizi istiyorsan onu yaparız' dedi.

Resûlullâh şöyle buyurdu: *'Sizler doğruları itiraf ettiğinizden kötü cevap vermiş olmadınız. Muhakkak ki, Allâh'ın dini ancak dini tüm hatlarıyla ihata eden kişiler tarafından ayakta durur.'* Sonra Resûlullâh Hz. Ebû Bekr'in elinden tutarak kalktı. Sonra Evs ve Hazrec'in oturduğu meclise gittik. Evs ve

Hazrec, Resûlullâh'a bey'at ettikten sonra meclisten ayrıldık. Hz. Alî, kendileri için 'Doğru sözlü ve çok sabırlı insanlardı' dedi."[171]

119. İbn Kesîr,[172] bu hadisi, Ebû Nu'aym,[173] Hâkim (en-Neysâbûrî) ve Beyhakî rivayet etmektedir, lafız Ebû Nu'aym'ın lafzıdır' dedikten sonra hadisi şöyle zikretmektedir. Hadiste 'Muhakkak ki Allâh'ın dini ancak dini tüm taraflarıyla ihata eden kişiler tarafından ayakta durur' sözünden sonra şöyle devam demektedir: "Sonra Resûlullâh şöyle buyurdu: *'Kabul ederseniz, çok az bir zaman sonra Allâh size İranlıların memleketini ve mallarını ihsan edecek, kızlarını da size cariye kılacaktır. Allâh'ı tesbih ve takdis etmeyi kabul ediyor musunuz?'* Nu'mân b. Şüreyk, Resûlullâh'a 'Ey Kureyşli! bunlar sana olsun (biz istemiyoruz)' dedi. Resûlullâh da şu ayeti okudu:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾

"Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Allâh'ın izniyle, bir davetçi ve nûr saçan bir kandil olarak (gönderdik)." (Ahzab: 33/45, 46).

Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ebû Bekr'in elinden tutup kalktı ve bize bakarak şöyle buyurdu: *'Ey Alî! Cahiliyye döneminde Arapların ahlak yapısı neydi! Ne güzel bir ahlaktı! Öyle ki, onunla dünya hayatında birbirlerine karşı düşmanlığı engellemekteydiler.'* Sonra Evs ve Hazrec meclislerine gittik, ordan kalktığımızda hepsi Resûlullâh'a bey'at etmiş olmuşlardı. Hz. Alî onlar hakkında 'Onlar sabırlı ve sadık insanlardı' demektedir. Hz.Ebû Bekr'in onların neseplerini bilmesi Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) çok mutlu etmişti. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) az durduktan sonra sahabîlerin huzuruna çıktı, sahabîler'e *'Allâh'a çok hamd edin! Bu gün Rabîa oğullarını, Faris ehline karşı muzaffer ettim. Onların meliklerini öldürdüler, ordularının kökünü kazıdılar. Benden dolayı (Allâh'tan) yardım olundular'* buyurdu."[174]

---

[171] Ebû Nu'aym, *Delâilün'-nübüvvet*, s. 96.
[172] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 142.
[173] *Delâilü'n-nübüvvet*, II, 422-427.
[174] İbn Kesîr: "Bu hadis gerçekten "Ğarib"dir (yani başka Râvilerin zikretmediği fazlalıklar vardır, bu da hadisi garib yapar). Bu hadisi (zayıf olmasına rağmen) buraya almamızın nedeni

120. Bu hadis başka yollarla da rivayet edilmiş. Hadiste şöyle denmektedir: *"Rabîa oğulları ile İranlılar karşı karşıya gelirler. Fırat nehrine yakın olan Kurakir bölgesinde karşılaşırlar. Rabî'a oğulları, parolalarını Muhammed ismi yaparlar ve bundan dolayı İranlılara karşı muzaffer olurlar. Bu olayın akabinde de bundan dolayı hemen müslüman olurlar."*[175]

i) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Evs ve Hazreci İslam'a davet etmesi

121. Ebû Nu'aym, Vâkidî, o da İshâk b. Hübab'dan, o da Yahya b. Ya'la'dan, o da Alî b. Ebî Tâlib (radıyallahu anh) tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Alî (radıyallahu anh) bir gün ensarın faziletini ve onların İslam'a ilk girenler olduğunu söyledi ve akabinde şöyle dedi: "Ensarı sevmeyen, onların kadir kıymetini bilmeyen asla mümin olamaz. Allâh'a yemin olsun! Muhakkak ki, onlar itina ile terbiye edilen taylar gibi kılıçları, dilleri ve canlarıyla cömertlik ederek İslam'ı terbiye etiler. Resûlullâh, her panayır döneminde kabileleri İslam'a davet ederdi. Hiç kimse kendisinin isteğini kabul edip kendisine icabet etmedi. Kabileler Micenne, Ukkâze ve Mina panayırlarına gelirler, Resûlullâh da onları karşılar, (yorulmak nedir bilmeden) her sene yine ziyaret ederdi. Nihayet kendi nefsini onlara çokça arz ettiği için kabilelerden şöyle diyenler oldu: 'Artık bizden ümidini kesme vaktin gelmedi mi?' (Böyle devam etti.) Ta ki Allâh, ensardan bu kabileyi kendi iradesine mazhar etti, Resûlullâh da nefsini kendilerine arz etti, onlar da icabet ettiler, süratlı şekilde dine girdiler, Resûlullâh'ı bağrına bastılar, yardım ettiler, sıkıntılarını gidermeye çalıştılar. Onların memleketine geldik, onlarla beraber evlerinde oturduk, bizden dolayı (yani misafir etmek için) bazen tartıştılar, ta ki bizim için kura çektiler. Sonra onların kendi mallarında onlardan daha hak sahibi olduk, kendileri bundan dolayı hiç rahatsız, hoşnutsuz olmadılar. Sonra kendilerini Hz. Peygamber için feda ettiler. Allâh'ın rahmeti Resûlullâh'a ve tüm ensara olsun."[176]

122. Ebû Nu'aym, Ümmü Sa'd bt. Sa'd b. Rabî''dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'de

---

hadisteki nübüvvet delilleri, güzel ahlak ve mizac örnekleri, arap fesahatini içinde barındırdığı içindir." (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 145).

[175] Hafız İbn Hacer: "Bu hadisi Hâkim (en-Neysâbûrî), Ebû Nu'aym, Beyhakî "ed-Delâil" adlı eserinde hasen bir isnadla İbn Abbâs, o da Alî b. Ebî Tâlib (radıyallahu anhum) tariki ile rivayet etmişler." İbn Hacer, hadisin bir parçasını da zikreder." (*Fethu'l-Bârî,* VII, 156).

[176] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet,* s. 105.

ikame ettiği müddetçe kabileleri Allâh'a davet ediyordu, eziyet görüyor, hakaretlere maruz kalıyordu. Ta ki sonunda Allâh, ensardan olan bu kabileye mazhar ettiği kerameti irade etti. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Akabe'de onlardan olan bazı şahısların yanına vardı, onlar da saçlarını traş ediyorlardı. Râvi diyor ki 'Onlar kimlerdi ey anneciğim!' diye sordum, Ümmü Sa'd da şöyle buyurdu: 'Altı veya yedi kişiydi; Neccar oğullarından üç kişi vardı. Bunlar, Es'ad b. Zürâre ve Afrâ'nın iki oğluydu.' (Râvi, Ümmü Sa'd'ın diğerlerinin isimlerini söylemediğini aktarır.) Ümmü Sa'd şöyle devam eder: 'Resûlullâh, onların yanına oturdu, onları Allâh azze ve celle'ye davet etti ve onlara Ku'an okudu. Onlar da Allâh ve Resûlüne icabet ettiler. Bir sonra ki yılda gelme sözü verdiler. Bu birinci Akabe idi. Sonra diğer Akabe olayı (yani ikinci Akabe) gerçekleşti. Râvi: Ümmü Sa'd'a 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'de ne kadar müddet ikame etti' diye sordum. Ümmü Sa'd 'Sen Ebû Sirme Kays b. Ebî Enes'in sözünü duymadın mı?' diye sordu ben de sözünü bilmediğimi söyledim. O da bana onun şu şiirini okudu:

ثَوَى فِي قُرَيْشٍ بِضْعَ عَشْرَةَ حِجَّةً يُذَكِّرُ لَوْ يَلْقَى صَدِيقًا مُؤَاتِيَا

Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) Kureyş içinde on küsur yıl kalarak öğüt verdi.

Yardımcı bir dosta rastladığı gibi öğüt vermeye başlardı.[177]

123. Ebû Nu'aym, Ukayl b. Ebî Tâlib ve Zührî (radıyallahu anhuma)'den şöyle rivayet etmektedir: "Müşrikler, Peygamber efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) aşırı baskı yapınca Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) amcası Hz. Abbâs b. Abdulmuttalib'e (radıyallahu anh) *'Ey amcam! Allâh (celle celâlühü) öyle bir kavmi dinine yardımcı kılacak ki, onların gözünde Allâh'ın zatındaki izzetten dolayı Kureyş'in zilleti çok kolay gözükecektir. Beni, Ukkâze panayırına götür, bana arap kavimlerinin yerlerini göster ki, onları Allâh'a (celle celâlühü), beni himaye edip korumaya, Allâh'ın beni gönderdiği görevimi tebliğ edene kadar beni bağrılarına basmaya davet edeyim'* dedi. Abbâs (radıyallahu anh), 'Ey kardeşimin oğlu! Haydi kalk Ukkâze panayırına doğru yola çık, ben de gelip kabilelerin yerlerini göstereceğim' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), o sene Sakif kabilesinden başlarak tüm kabileleri araştırdı. Bir sonra ki sene olunca -Bu sene Allâh'ın Resûlüne açıkça davetini

---

177 Ebû Nu'am, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 105. İbn Abbâs'ın Nusret bahsinde zikredilecek hadisinde şiirin tüm beytleri zikredilecektir.

ilân etmesini emrettiği seneydi- Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hazrec ve Evs kabilelerinden olan altı kişiyle; Es'ad b. Zürâre, Ebû Heysem Teyyihan, Abdullâh b. Ravaha, Sa'd bi Rabîa, Nu'mân bi Hârise, Ubâde b. Sâmit karşılaştı. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Cemretu'l-Akabe yanında gece vakti bunlarla karşılaştı, yanlarında oturdu, onları Allâh'a (celle celâlühü), ona ibadete, Allâh'ın peygamber ve Resûlleriyle gönderdiği dine yardım etmeye davet etti. Onlar da Resûlullâh'tan kendilerine vahyi arz etmesini istediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da İbrâhîm süresinin 35. Ayeti olan

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ﴾

"Hatırla ki İbrahim şöyle demişti: "Rabbim! Bu şehri (Mekke'yi) emniyetli kıl, beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!" ayetinden başlayarak sürenin sonuna kadar okudu. Ayetleri dinledikleri zaman kalpleri yumuşadı, içlerine Allâh korkusu girdi ve Hz. Peygamber'e icabet ederek müslüman oldular. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onlarla karşılıklı konuşurken Abbâs b. Abdulmuttalib ordan geçiyordu, Peygamber efendimizin sesini tanıdı ve dedi ki: 'Ey kardeşimin oğlu! Yanında olan bu kişiler kimlerdir?' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Bunlar Yesrib'in sakinleri olan Evs ve Hazrec kabilelerine mensup kişilerdir. Onları, kendilerinden evvel kabileleri davet ettiğim şeye davet ettim, onlar da bana icabet ettiler, beni tasdik ettiler ve beni kendi memleketlerine götüreceklerini söylediler'* dedi. Hz.Abbâs (radıyallahu anh) bineğinden indi, bineğini de bağladı ve akabinde onlara şöyle dedi: 'Ey Evs ve Hazrec cemaati! Bu kardeşimin oğlu ve benim için en sevimli olan kişidir. Onu tasdik edip ona iman ettiyseniz, onu kendinizle beraber bu memleketten çıkarmak istiyorsanız içim rahat olsun diye sizden bir söz almak istiyorum ki, onu hayal kırıklığına uğratmayasınız ve onu aldatmayasınız. Yahudiler sizin komşunuzdur ve yiğenime de düşmandırlar. Yahudilerin hilelerinden emin olamıyor, endişe ediyorum.' Es'ad b. Zürâre -Hz. Abbâs'ın kendilerini itham eden sözü onun ağrına gitmişti- 'Ya Resûlulellâh! İzin ver de, kalbinizi kırmadan, sizi mutsuz edecek bir şey demeden sadece sana olan icabetimizi ve imanımızı tasdik için ona cevap verelim' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'İtham etmeksizin ona cevap verebilirsiniz'* buyurdu. Es'ad b. Zürâre, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) dönerek şöyle dedi: 'Ey Allâh'ın elçisi! İster yumuşak olur, ister sert

olur, her davetin bir metodu vardır. Sen bu gün insanlara ağır gelen, insanları ürküten bir şeye davet ettin. Bizi dinimizi terk edip kendi dinine tabi olmaya davet ettin. Bu zor bir iştir, ama bu iş konusunda sana icabet ettik. Bizi, insanlarla aramızdaki komşuluk ve akraba bağıyla bağlı olan yakın-uzak herkesle bağları kesmeye davet ettin, zor bir iş olmasına rağmen biz bunu da kabul ettik. Biz yurdumuzda güçlü ve herkesten kendimizi koruyabilen bir güçe sahiptik. Hiç kimse, kavminden tecrid edilmiş, amcası tarafından teslim edilmiş, kendi kavimlerinden olmayan birini kendilerine başkan yapmayı istememesine rağmen sen bizi buna davet ettin. Çok zor bir iş olmasına rağmen bunu da kabul ettik. Bu saydıklarım, Allâh'ın kendisine rüşd verdiği, akibetinde büyük hayırlar vermek istediği kişiler hariç tüm insanların sevmediği, arzulamadığı şeylerdir. Biz bunu da dillerimizle, kalplerimizle ve ellerimizle kabul ettik. Bize getirdiğin şeye iman ettiğimizden, kalplerimizde sebat eden marifetullahı tasdik sebebiyle bunlar üzerinde sana, Rabbine ve Rabbimize bey'at ediyoruz. Allâh'ın eli hepimizin elinin üstündedir. Kanımız, senin kanının yanıdır, ellerimiz senin ellerinin yanıdır. Nefislerimizi, çocuklarımızı, kadınlarımızı koruduğumuz gibi seni de koruyacağız. Verdiğimiz bu sözleri yerine getirirsek, bunu sadece Allâh için yapmış olacağız. Yok, kendisini aldatırsak Allâh'ı aldatmiş oluruz ve bundan dolayı da şakîlerden oluruz. Ya Resûlallâh! Bizdeki sıdk budur. Yardım, sadece Allâh'tandır.' Sonra Es'ad, Hz. Abbâs'a yüzünü dönerek dedi ki: 'Ey Bize Resûlullâh yanında laf sokuşturan kişi! -Allâh bu sözünle neyi irade ettiğini daha iyi bilir- bu zatın, kardeşinin oğlu olduğunu, senin için en sevimli kişi olduğunu söyledin. Muhakkak ki biz, kendimize yakın olan, uzak olan, akraba olan herkesle bağımızı kestik. Onun Allâh'ın elçisi olduğuna şahadet ederiz. Allâh onu kendi katından gönderdi ve o yalan söyleyen biri değildir. Onun getirdiği vahiy, hiçbir insanın kelamına benzememektedir. Fakat senin onun hakkında bize güvenmediğinden dolayı bizden söz almana gelince; birinden güvence için söz almak güzel bir haslettir, hele bunu Resûlullâh için isterse hiç kimseden esirgemeyiz. İstediğin güvenceyi iste ve al!' dedi. Es'ad Resûlullâh'a bakarak 'Ya Resûlallâh! Kendi nefsin için istediğin güvenceyi iste ve al! Rabbin için de hangi şartları koşmak istersen koş..." dedi. Sonra bey'atları hakkındaki hadisi uzunca zikretti.[178]

---

[178] Ebû Nu'aym, *Delâilü'-Nübüvvet,* s. 105. Bey'at hakkındaki hadisler, "Hz. Peygamber'e yardım üzerinde yapılan bey'at" bahsinde (317. Hadiste) gelecektir. Bu konu hakkındaki

RESÛLULLÂH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) PANAYIRLARDA İNSANLARI İSLAM'A DAVET ETMESİ

a) Hz. Peygamber'in Zu'l-mecâz panayırında İslam'a davet etmesi

124. İmâmı Ahmed,[179] Dîl oğullarından olan Rabîa b. Ubbâd'dan -kendisi cahiliyye ehlindendi ve müslüman oldu- şöyle rivayet etmektedir: "Cahiliyye döneminde Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) Zü'l-mecaz panayırında şöyle derken gördüm: *"Ey insanlar! "Lâ ilâhe illallâh" deyin ki, kurtuluşa eresiniz"* insanlar etrafına toplanıyordu. Ardından yüzü parlak, gözü şaşı, saçları iki örük olan bir adam da 'Bu adam yalancı ve sapıtmıştır' diyordu. Resûlullâh nereye gitse bu adam ardından gidiyordu. O adamın kim olduğunu sordum, amcası Ebû Leheb olduğunu söylediler." (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 41).[180]

125. Taberânî,[181] Târik b. Abdullâh'tan şöyle rivayet edtmektedir: "Ben Zü'l-meçaz panayırında iken üzerinde kırmızı bir kürk olan biri, yanımdan geçti, şöyle diyordu: *'Ey insanlar! Lâ ilâhe illallâh deyin ki, kurtuluşa eresiniz.'* Ardından bir adam da onun baldırlarına ve ayaklarına taş atıp baldır ve ayaklarını kana bulamıştı. Arkasında gelen bu adam da 'Ey insanlar! Bu adam yalancıdır, ona itaat etmeyiniz' diyordu. Bunların kimler olduğunu sordum, bana 'Bu Haşim oğullarından kendisini Allâh'ın elçisi olduğunu iddia eden kişi, diğeri de amcası Abduluzzâ (Ebû leheb)' olduğunu söylediler..."[182]

---

hadisler "Ensarınn ilk zamanlardaki yardımı" babında inşallâh gelecektir.

[179] Ahmed, *Müsned,* III, 492, IV, 341; *el-Müsnedü'l-Câmi',* V, 414-417.

[180] Heysemî: İmâmı Ahmed, oğlu (Abdullâh), Taberânî *Mu'cemu'l-kebîr* adlı eserinde bu lafza yakın, *el-Mu'cemu'l-evsat* adlı eserinde muhtasar olarak birkaç isnadla rivayet etmektedir. Abdullâh b. Ahmed'in isnadlarından birinin râvileri sika (güvenir) kimselerdir. (Ahmed, *Müsned,* III, 492, IV, 341; *Müsned,* III, 492; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 4582-4590; *Mecma'u'z-zevâid,* VII, 22).
Hafız İbn Hacer Fethu'l-Bârî adlı eserinde hadisi, Beyhakî ve İmâm-ı Ahmed'e nisbet etmekte İbn Hiban'ın hadisi tashih ettiğini (yani hadise sahîh dediğini) aktarmaktadır. (*el-Feth,*VII, 156).
Heysemî: "Bir rivayette: "Resûlullâh kendisinden (Ebû Lehb'den) kaçıyor, o ise peşinden gidiyordu." Başka bir rivayette: "İnsanlar, (Resûlullâh'ı işitmek, görmek için) izdihama sebep oluyorlardı. Kendisinden başka hiç kimseden ses çıkmıyordu." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 22).
Bu hadisin başka bir isnadı peygamberimizin (Minâ'da) kabileleri İslam'a davet etme konusunda (113. Hadiste) geçti.

[181] *Taberânî,* 8175.

[182] Heysemî: "İsnadında mudellis" olan Ebû Cenâb (Asılnüshada Hubâb olarak gelmiştir. Bu yanlıştır. B.A.M) el-Kelbî vardır. Kendisini İbn Hibbân tavsik etmiş (yani sıka demişt), diğer

126. İmâm-ı Ahmed,[183] Mâlik b. Kinâne oğullarından olan bir adamdan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Zü'l-mecaz panayırında her tarafı karış karış gezerek şöyle diyordu: *'Ey insanlar! Lâ ilâhe illallâh deyin ki, kurtulaşa eresiniz.'* Ebû Cehl de Hz. Peygamber'in yüzüne toprak atarak şöyle diyordu: 'Bu adam sizi aldatarak sizi dininizden alıkoymasın. Bu adam sadece dininizi, Lat ve Uzza'yı terk etmenizi istiyor.' Resûlullâh, kendisine hiç iltifat etmiyor, dikkate almıyordu. Râvi anlatıyor: Dedim ki 'Bize Resûlullâh'ın özelliklerini anlat' Sahabe de şöyle anlattı: 'İki kırmızı kürk içinde, normal boylu, etine dolgun, güzel yüzlü, saçları aşırı siyah, teni çok beyaz ve düz saçlı biriydi."[184]

râvileri ise sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 23). Bu hadisi, ayrıca Nesâî, *el-Müctebâ,* VIII, 55; İbn Hibbân, 6562; Hâkim, *Müstedrek,* II, 611, 612 rivayet etmiştir.

[183] Ahmed, *Müsned,* IV, 63; *el-Müsnedü'l-Câmi',* XVIII, 552.

[184] Heysemî: "Hadisi, İmâm-ı Ahmed rivayet etmiş, isnadındaki râviler "sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 21). Beyhakî, hadisi bu mealde rivayet etmiş, ancak hadiste Peygamber efendimizin özellikleri zikredilmemiştir.

İbn Kesîr: "Bu geçen hadisin akışında peygamberimiz ardından gelip ona tabi olmayın diyen kişinin Ebû Cehl olduğu rivayet edilmiştir. Fakat bu hatadır (doğrusu Ebû Leheb'tir). Veya aynı sözü bazen Ebû Leheb, bazen de Ebû Cehl söylemektedir. Çünkü ikisi Peygamber efendimize eziyet çektirmede yarış içindeydiler." (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 139).

Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Ukkâze panayırındaki daveti "Kabileleri İslam'a davet etme" konusunda daha önce geçti.

RESÛLULLÂH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) YAKIN AKRABALARINI İSLAM'A DAVET ETMESİ

a) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Fatıma, Hz. Safiye ve diğerleri hakkında sözleri

127. İmâmı Ahmed,[185] Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "(Önce) en yakın akrabanı uyar." (Şu'ara, 26/214) ayeti nazil olunca, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) kalktı, şöyle buyurdu: *"Ey Fatıma bt. Muhammed! Ey Safiye bt. Abdilmuttalib! Ey Abdulmuttalib oğulları! Malımdan istediğiniz şeyi isteyeiîlirsiniz, ancak Allâh'ın hakkından hiçbir şeyi size vermeye mâlik değilim."*[186]

b) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) akrabaların ve ehli beytini Allâh'a davet etmek için onları yemeğe davet etmesi

128. İmâmı Ahmed, Hz. Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "(Önce) en yakın akrabanı uyar." (Şu'ara, 26/214) ayeti nazil olunca Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) aile fertlerinden otuz kişi topladı. Yediler, içtiler, akabinde de kendilerine şöyle buyurdu: *'Kim borçlarımı ve sözlerimi üstlenip bana yardımcı olmak ister, kim benimle cennette beraber olmak, ailem içinde benden sonra halifem olmak ister?'* diye sordu. İçlerinden biri 'Ey Resûlullâh! Sen bir denizsin, yerini kim doldurabilir ki!' dedi. Resûlullâh bu cümlesini üç defa tekrarladı. Ehli beytinden olan herkese (teker teker) teklif etti, (hiç kimse kabul etmedi.) Akabinde Hz. Alî (radıyallahu anh) ben istiyorum, dedi."[187]

129. İmâm-ı Ahmed,[188] Hz. Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), büyük bir topluluk olan Abdulmuttalib oğullarını topladı (veya davet etti). Her biri bir keçi, üç sa' büyüklüğünde olan bir kab içki içebilecek kişilerdi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) onlar için bir mud (avuç) yemek yaptı, hepsi yemek yedi ve doydu. Fakat yemek halen eskisi gibi sanki kendisine hiç dokunulmamış gibi kalmıştı. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) küçük bir bardak süt istedi, onu da

---

[185] Ahmed, *Müsned,* VI, 136, 187.

[186] Hadisi Müslim tek rivayet etmiştir (yani Buhârî rivayet etmemiştir.) Müslim, I, 133; Tirmizî, 2310, 3184; *Nesâî,* VI, 250

[187] Taberî, *Tehzîbu'l-Âsâr* adlı eserinde zayıf bir isnadla rivayet etmektedir. (B)

[188] Ahmed, *Müsned,* I, 111.

içtiler ve doydular. Fakat süt bardağına sanki hiç dokunulmamış (veya hiç içilmemiş) gibi aynen kalmıştı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ey Abdulmuttalib oğulları! Ben özelde size, genelde tüm insanlara peygamber olarak gönderildim. Soframda gördüğünüz mücizeleri gördünüz, kim bana kardeş ve arkadaş olmak üzere bey'at eder?'* diye buyurdu. Hiç kimse kalkmadı. Hz. Alî (radıyallahu anh) 'Ben kendisi için kalktım. Cemaatin en küçüğü bendim' dedi. Râvi şöyle anlatıyor: 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ey Alî! sen otur'* dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) bu sözünü üç defa tekrar etti, her defasında ben kalktım, o da bana sen otur dedi. Hatta üçüncüsünde elini elime vurarak otur dedi."[189]

130. Bezzâr, Hz. Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "(Önce) en yakın akrabanı uyar." (Şu'ara: 26/214) ayeti nazil olunca Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *'Ey Alî! Bir koyun budu ile bir sa' buğdayla bir yemek hazırla ve benim için Haşim oğullarını topla!'* -onlar o zaman kırk veya otuz dokuz kişiydiler- Hz. Alî anlatıyor: 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) yemeği istedi, ortaya koydu. Onlar da doyuncaya kadar yediler. Hâlbuki onlardan bazıları tek başına bir keçiyi katığı ile beraber yiyebilecek yapıya sahipti. Sonra onlara bir bardak süt verdi, onlar da doyana kadar içtiler. Bazısı 'Böyle sihir hiç görmedik' dedi. Söyleyenin Ebû Leheb olduğu rivayet edilmiştir. (Başka bir gün) Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *'Ey Alî! Bir koyun budu ile bir sa' buğdayla bir yemek hazırla! Ayrıca bir kap süt hazırla!'* Hz. Alî (radıyallahu anh) anlatıyor: 'Ben de yaptım, birinci gün olduğu gibi yine yediler ve içtiler, birinci günde olduğu gibi yine her şey eksilmeden aynen kalmıştı. Birisi şöyle dedi: 'Bu gün ki sihir gibi sihir hiç görmedik.' Resûlullâh (başka bir gün) yine *'Ey Alî! Bana Haşim oğullarını topla!'* dedi. Ben de onları topladım, yediler, içtiler, onlar bir şey söylemeden Resûlullâh acele davranarak şöyle buyurdu: *'İçinizden borcumu kim öder?'* Hz. Alî (radıyallahu anh) ben dahil cemaatte hiç kimse kokuşmadı, herkes sustu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) sözünü bir daha tekrarladı. Bu kez 'Ben isterim ya Resûlallâh!' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Sen mi ey Alî! Sen mi ey Alî!'* dedi."[190]

---

[189] İbn Kesîr, *Tefsîr,* III, 350.

[190] Heysemî: "Hadisi, Bezzâr rivayet etmiş, bu lafız onun lafzıdır. İmâm-ı Ahmed (*Müsned,* I, 111) muhtasar olarak rivayet etmiş. Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde muhtasar olarak rivayet

131. İbn Ebî Hâtim, ise hadisi bu manayla rivayet etmiş, hadisinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber, '*Hanginiz borcumu eda eder, aile içinde halifem olur?*' dedi. Hz. Alî (radıyallahu anh) anlatıyor: Hepsi sustu, Abbâs da bu sorumluluk tüm malını ihata edeceğinden (dolayı korktu ve) sustu. Abbâs yaşça büyüğümüz olduğu için ben de sustum (yani söz hakkı bana düşmez düşüncesiyle konuşmadım). Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) bir daha tekrarladı. Abbâs (radıyallahu anh) yine sustu. Herkesin sustuğunu görünce 'Ben ya Resûlallâh' dedim. O gün onların en çelimsiziydim, gözlerim rahatsızdı, yaşarıyordu. Göbeğim büyük, ayaklarım tırmalanmış, yara bere içindeydi."[191]

etmiş. İmâm-ı Ahmed'in ve Bezzâr'ın bir isnadının râviler Şerîk müstesna diğerleri sahîh hadis râvileridir. Şerîk de sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 302).

[191] İbn Kesîr, *Tefsîr,* III, 351. Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet* (II, 179) adlı eserinde hadisi rivayet etmektedir. İbn Cerîr, (*Tefsîr,* XIX, 121, 122) hadisi zayıf senedle bu metinden daha uzun bir metinle rivayet eder. (İbn Kesîr Tefsiri, III, 350; *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 39). Bu hadis başka bir siyakla daha önce Resûlullâh'ın toplantılarda insanları İslam'a davet etme konusunda İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) rivayet edilmişti.

RESÛLULLÂH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) YOLCULUKTA İNSANLARI İSLAM'A DAVET ETMESİ

a) Resûlullâh'ın Hicret yolculuğunda İslam'a daveti

132. İmâm-ı Ahmed,[192] İbn Sa'd'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) Rakûba[193] denen yerde klavuzluk yapan kişiydi. İbn Sa'd (radıyallahu anhuma) şöyle anlatır: "Babamdan duydum ki: 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ebû Bekr ile beraber kendilerine gelmişti. Hz. Ebû Bekr, daha önce bizim kabileden bir kadına emzirmesi için bir kızını vermişti. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kısa yoldan Medine'ye ulaşmak istiyordu. (Babam) Sa'd, Resûlullâh'a 'Bu yol, Rakûba'dan geçen bir dere yoludur. Bu yol üzerinde Eslem kabilesinden olan, kendilerine Muhânâni[194] denen iki hırsız var. İstersen onların olduğu yol üzerinden gideriz' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Tamam bizi o yoldan götür'* buyurdu. Sa'd anlatıyor: 'Yola çıktık, ta ki iki hırsızla karşılaştık. Onlardan biri arkadaşına 'Bu Yemenlidir' dedi. Resûlulllah (sallallahu aleyhi ve sellem) ikisini de çağırdı, onlara İslam'ı arz etti, onlar da müslüman oldular. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) onların isimlerini sordu, onlar biz Muhânâni'yiz (kıymetsiz iki kişi manasında bir lakap). Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Yok bilakis sizler Mukremân (yani kıymetli ve değerli iki kişisiniz)'* dedi. Onlara Medine'ye gelmelerini emretti..."[195]

b) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Seferde İken A'râbî'yi İslam'a Daveti

133. Hâkim[196] Ebû Abdullâh en-Neysâbûrî, İbn Ömer (radıyallahu anhuma)'den şöyle rivayet etmektedir: "Biz Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber seferde iken bize doğru bir arâbî yöneldi. Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) yaklaşınca Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'nereye gidiyorsun?'* diye sordu. Arâbî de 'Aileme gidiyorum' dedi.

---

[192] İmam-ı Ahmed değil, oğlu Abdullah bu hadisi rivayet etmiştir. *Müsned*, 4/74; el-Msnedü'l-Câmi', 7/13, 14.

[193] Mekke Medîne arasında Arc denen yerin yakınında bir yerin ismidir.

[194] Muhânâni: kıymetsiz iki kişi manasında bir lakaptır.

[195] Heysemî: "Hadisi, Abbdullah b. Ahmed (b. Hanbel), rivayet etmiş, Sa'd'ın oğlunun ismi Abdullâh'tır. Kendisi hakkında yapılmış cerh veya ta'dil bilmiyorum. Diğer Râviler sika ve güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 58).

[196] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, 6/14, 15.

Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Sana hayırlı bir şey teklif etmemi ister misin'* diye sordu. Arâbî de 'Hayırlı şey dediğin nedir?' diye sordu. Resûlullâh, *'Allâh'tan başka ilah olmadığına, Allâh'ın da tek olduğuna, ortağı olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet etmendir'* buyurdu. Arâbî 'söylediğinin hak olduğuna dair bir delil var mıdır?' diye sordu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Bu ağaç delilimdir'* dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) vadi kıyısında olan ağacı çağırdı, ağaç da toprağı yara yara gelip Peygamber efendimizin önünde durdu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), ağaca söylediğinin hak olduğuna dair şahadet etmesini üç defa talep etti. Ağaç da üç defa dediği gibi şahadet etti. Sonra yine eski yeşerdiği yere gitti. Arâbî, kavmine dönerken şöyle dedi: 'Kavmim bana tabi olursa onlarla beraber gelir, sana katılırız, gelmezlerse ben döner, senin yanında kalırım."[197]

c) Resûlullâh'ın, hicret esnasında Büreyde b. Husayb ve yanındakileri İslam'a daveti etmesi

134. İbn Sa'd,[198] Âsım el-Eslemî'den şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'den Medine'ye hicret ederken el-Ğamîm[199] denilen yere geldiğimizde Büreyde b. Husayb kendisine geldi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onu İslam'a davet etti, yanındakilerle beraber müslüman oldu. Seksen hane civarındaydılar. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), yatısı namazını kıldı, onlar da arkasında ona tabi oldular."

[197] İbn Kesîr: "Bu isnad, "Ceyyid" (kuvvetli) bir isnaddır, ancak (Sahîh kitap sahipleri) bu hadisi rivayet etmemişler, İmâmı Ahmed de rivayet etmemiştir." (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, VI, 125).
Heysemî: "Hadisi Taberânî (*el-Kebîr*, h. 13582) rivayet etmiş, isnadındaki Râviler de sahîh hadis râvileridir. Ayrıca hadisi Ebû Ya'la (*Müsned*, 5662) ve Bezzâr rivayet etmiştir." (*Müsned*, 2411; Dârimî, 16; *İbn Hibbân*, 6505; *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 292).

[198] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 242.

[199] Mekke'ye iki konak mesafede olan bir vadidir.

RESÛLULLÂH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) DAVET İÇİN YAYA YOLCULUK YAPMASI

a) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Davet İçin Yaya Olarak Tâife Gitmesi

135. Taberânî, Abdullâh b. Ca'fer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Tâlib vefat edince Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Tâif'e yaya olarak gitti ve onları İslam'a davet etti. Fakat onlar iman etmediler. Resûlullâh da Tâif'den döndü, bir ağacın gölgesine gelip iki rekât namaz kıldı ve sonra şöyle dedi: *'Ey Allâh'ım! Gücümün zayıflığını, insanlar gözünde küçümsenmemi sana şikâyet ediyorum. Ey rahmet edenlerin en merhametlisi! -sen, rahmet edenlerin en merhametlisisin- kimi bana emanet ediyorsun? Üstüme saldıran düşmanıma mı, yoksa işime sahip çıkan bir yakın akrabama mı? (Ey Allâh'ım) Bana kırgın değilsen, (gerisi önemli değil) başka şeyi umursamam. Bana verdiğin afiyet benim için yeterli, çok da. Gazabın ve öfken üzerime inmesin, bana helal olmasın diye karanlıkları aydınlatan dünya ve ahireti nizama sokan zatına sığınırım. Benden razı olana kadar sadece senin rizanı talep ederim. Güç ve kuvvet yalnız Allâh'ındır.'"*[200]

---

[200] Heysemî: "Hadisin isnadında sıka (güvenilir) ama müdellis olan İbn İshâk vardır, diğer râviler ise sika ve güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 35). Bu hadis mutavvel (uzunca) olarak "Hz. Peygamber'in Allâh'a davet ederken katlandığı baskı ve sıkıntılar" bahsinde Zührî ve başkalarının yoluyla gelecektir.

RESÛLULLÂH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) SAVAŞ ALANINDA ALLÂH'A DAVET ETMESİ

a) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem), İslam'a Davet Etmeden Hiçbir Kavimle Savaşmaması

136. Abdurrezzak,[201] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) İslam'a davet etmeden hiçbir toplumla savaşmamıştır."[202]

b) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) gönderdiği heyetlere insanlara karşı iyi davranıp İslam'a davet etmelerini emretmesi

137. İbn Mende ve İbn Asâkir Abdurrahman b. Âiz'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), bir yere heyet yollayınca şöyle buyururdu: *'İnsanlara karşı yumuşak ve sevecen davranın, onları İslam'a davet etmeden sakın onlara hücum etmeyin. Yeryüzünde ne kadar çamurdan yapılan ev, kıldan yapılan çadır varsa hepsinin ahalisini müslüman olarak bana getirmeniz, benim için erkekleri öldürüp çocuk ve kadınlarını getirmenizden çok daha iyidir.'*"[203]

c) Resûlullâh'ın seriyye komutanına İslam'a davet etmesini emretmesi

138. Ebû Dâvud, Müslim, İbn Mâce ve Beyhakî[204] Büreyde'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve

---

[201] Abdurrezzâk, *el-Musannef,* 9427.

[202] Hadisi ayrıca Hâkim (en-Neysâbûrî) *Müstedrek,* (I, 15) adlı eserinde rivayet etmekte, akabinde şöyle demektedir: "Hadisin isnadı sahîhtir, fakat Şeyhân (Buhârî ve Müslim) hadisi rivayet etmemiştir." İmâm-ı Ahmed, *Müsned* (I, 231) adlı kitabında, Taberânî, Mu'cem adlı kitabında rivayet etmiştir. (*el-Mu'cemu'l-kebîr,* 11159, 11269, 11270, 11271; *Nesbu'r-râye,* II, 278).
Heysemî: "İmâmı Ahmed, Ebû Ya'la (*Müsned,* 2494) ve Taberânî hadisi birkaç isnadla rivayet etmektedirler. Bir isnadındaki râviler "sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* 5/304). Ayrıca İbn Neccar (*Kenzu'l-ummâl,* II, 298) VE Beyhakî de rivayet etmektedir. *(es-Sünen,* IX, 107).

[203] (*Kenzu'l-ummâl,* II, 294). Hadisi ayrıca İbn Şahîn, Beğavî rivayet etmiştir (*el-İsâbe,* III, 152). Ayrıca Tirmizî[203] rivayet etmiştir. *(es-Sünen,* I, 195).
Beşşâr Avvâd Ma'rûf: Tirmizî, böyle bir hadis hiç rivayet etmemiştir. Bu hadisi, Tirmizî'nin rivayet ettiğini kitabın yazarı Kandehlevî'den başka hiç kimse söylememiştir.

[204] Ebû Dâvud, 2612, 2613, Müslim, II, 82; İbn Mâce, *es-Sünen,* s. 210; Beyhakî, *es-Sünen,* IX, 184.

sellem) seriyye veya ordu gönderince komutanına önce kendisinin Allâh'tan çok korkmasını ve kendisi ile beraber olan müslümanlara karşı çok iyi davranmasını tavsiye ederdi. Komutana şöyle buyururdu:

'Müşrik olan düşmanlarınla karşı karşıya gelince üç özellikten birine davet etmenin gereğine vurgu yapıyordu. Bunlardan hangisi şıkkı kabul ederlerse sen de kabul et, onlardan elini çek (onlara zarar verme).

1) Öncelikle İslam'a davet et, eğer kabul ederlerse kabul et ve onlardan elini uzak tut.

2) Sonra onlara memleketlerini bırakıp başka yere hicret etmeye davet et ve onlara bunu yaparlarsa hicret edenlerin lehine ve aleyhine ne hukuk varsa kendileri içinde aynen geçerli olacağını söyle! Yok, eğer kabul etmezler de memleketlerinde kalmak isterlerse onlara şunu bildir ki, kendileri üzerinde aynen müslüman ârabiler üzerinde olduğu gibi İslam hukuku geçerli olacaktır. Onlara fey (vergi) ve ganimet payı ancak bilfiil cihada iştirak ettiklerinde olur, yoksa olmayacaktır.

3) Yok, eğer bunu da kabul etmezlerse onlara cizye vermelerini söyle! Eğer kabul ederlerse, sende kabul et ve onlardan elini çek (onlara zarar verme). Yok, eğer bunu da kabul etmezlerse Allâh'tan yardım dile ve savaşa başla. Onları kaleye sıkıştırıp kaleyi kuşattığında senden kendilerine Allâh'ın hükmüyle muamele etmeni isterlerse kabul etme! Çünkü Allâh'ın onlar hakkında nasıl hükmedeceğini bilemezsiniz. Onları sadece kendi hükmünüze razı olduklarında çıkarın, sonra onlar hakkında dilediğiniz şekilde hüküm verirsiniz.'[205]

d) Resûlullâh'ın, Hz. Alî (radıyallahu anh)'ye İslam'a Davet Etmeden Savaşa Başlamamasını Emretmesi

139. Taberânî, Mu'cemu'l-Evsat adlı eserinde Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Alî'yi ordu komutanı olarak bir kavimle savaşmaya gönderdi, ardından bir kişiyi

---

[205] Tirmizî, "Bürde (radıyallahu anh)'nin hadisi "Hasen ve/veya Sahîh"tir" demektedir. Hadisi ayrıca bunlar rivayet etmektedirler: *Müsned,* V, 352, 358; eş-Şâfiî, *Müsned,* II, 114, 115; Dârimî, 2444, 2447; Tahâvî, *Şerhu meani'l-âsâr,* III, 206, 207; *el-Müşkil,* 3572, 3573; İbn Hibbân, *Sahîhi,* 4739; İbn Cârûd, *el-Munteka,* 1042; Nesâî, *el-Kubrâ,* 1929; Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 1413.

göndererek kendisine şöyle dedi: *'Hz. Alî'nin Peşini bırkma, Hz. Alî'ye 'Onları davet etmeden sakın savaşma!' diye tembihte bulun!'*[206]

140. İbn Râhûyeh, Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Alî'yi bir yere gönderdi. Sonra bir adama *'Ona yetiş ve peşini bırakma! Ona de ki: Peygamber efendimiz senden beni beklemeni emretti. Ayrıca kendisine 'Bir kavmi İslam'a davet etmeden sakın onlarla savaşma!' de!'*[207]

141. Abdurrezzak, Hz. Alî'den şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Alî'yi (komutan olarak) bir yere gönderince kendisine şöyle buyurdu: *'Bir kavmi İslam'a davet etmeden sakın onlarla savaşma!'*[208]

142. Buhârî ve başkaları, Sehl b. Sa'd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Alî'ye Hayber gazvesinde şöyle buyurdu: *"Onların sahasına girene kadar yavaş yavaş ilerle. (Sahalarına varınca) onları İslam'a davet et, İslam'da Allâh'ın hakkından kendilerine düşen görevleri onlara bildir. Allâh'a yemin olsun! Senin vasıtanla Allâh onlardan birine hidayet nasip ederse, bu senin için kırmızı develerden daha hayırlıdır.'*[209]

e) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Ferve el-Ğutayfî'ye (radıyallahu anh) Savaş Anında Öncelikle İslam'a Daveti Emretmesi

143. İbn Sa'd, İmâm-ı Ahmed,[210] Ebû Dâvud, Tirmizî (hadise hasen demiştir) Taberânî, el-Hâkim[211] Ferve b. Müseyk el-Kutay'î[212]'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna geldim, 'Ya Resûlallâh! Kavmimden iman edenlerle birlik olup imandan sırt çevirenlere karşı savaşayım mı' diye istekte bulundum. Resûlullâh da

---

[206] Heysemî: "Sıka olan Osman b. Yahyâ el-Kurkusânî hariç hadisteki tüm râviler, "sahîh hadis" râvileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 305).

[207] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 297.

[208] Abdurrezzâk, *el-Müsannef,* 9424; Zeylaî, *Nesbu'r-râye,* II, 378.

[209] Bu hadis daha önce 49 numaralı hadiste geçti.

[210] İbn Sa'd'ın *et-Tabakât* adlı eserinde böyle bir hadisi görmedim. İmam-ı Ahmed'in *Müsned*inde bu hadis düşmüştür. (B).

[211] el-*Müsned*ü'l-Câmi', XIV, 433-435, h. 11108; Ebû Dâvud, 3988; Tirmizî, 3222; *el-Kebîr,* XVIII, h. 834, 835, 836, 838; *Müstedrek,* II, 424.

[212] Bazı nushalarda el-Ğutayfî olarak gelmiştir, doğru olan da bu olsa gerek, çünkü hadis kitaplarında hep böyle geldiğini görürüz. Allâh daha iyi bilir.

'Evet, savaşabilirsin' buyurdu. Sonra aklıma geldi ve Resûlullâh'a 'Ya Resûlallâh! Onlar Sebe ehlindenler, daha izzetli daha güçlüdürler' dedim. Resûlullâh, savaşmamı emretti ve Sebe ehli ile savaşmama izin verdi. Resûlullâh'ın huzurundan çıkınca Allâh (celle celâlühü), Sebe ehli hakkında süre nazil etti. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Bu el-Kati'î ne yaptı acaba'* diye sordu ve sonra da evime birini gönderdi. Elçi, yola çıktığımı gördü ve beni geri çevirdi. Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna geldiğimde Resûlullâh oturmuş, sahabîler de atrafında idiler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Kavmini İslam'a davet et, davetini kabul edenlerin imanını kabul et, davetini kabul etmeyenler hakkında acele karar verme! Onlar hakkında bir haber gelenceye kadar bekle!'* buyurdu. Cemaattan biri, 'Ya Resûlallâh Sebe nedir, bayan mı, yer ismi mi?' diye sordu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Ne yer ismi ne de bayan ismidir, fakat Araplardan on kabilenin kendisinden türediği bir adam ismidir. Altısı Yemen'e yerleşmiş, dördü Şam'a yerleşmişlerdi. Şam'a yerleşenler; Felhem, Cüzâm, Ğassân, Âmile'dir. Yemen'e yerleşenler ise Ezd, Kinde, Himyer, Eş'ariyyûn, Enmâr, Mezhec'tir'* dedi. Adam 'Enmâr kimlerdir, Ya Resûlallâh!' diye sordu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Has'am ve Bicîle kabilelerinin kendisinden türediği kimselerdir.'*"[213]

144. İmâm-ı Ahmed[214] ve Abd b. Humeyd, Ferve'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna geldim ve Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Ya Resûlallâh! Kavmimden iman edenlerle birleşip imandan yüz çevirenlerle savaşayım mı?' diye sordum. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Evet, kavminden iman edenlerle birleşip yüz çevirenlerle savaş!'* dedi. Dönüp gidince beni çağırdı, şöyle buyurdu: *'Onları İslam'a davet etmeden sakın onlarla savaşma!'* Ben de 'Sebe'den ne kasdediyorsun, Sebe vadi mi, dağ mı, nedir bu Sebe?' diye sordum. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Hayır, Sebe; Araplardan on kabilenin kendisinden türediği bir adamın ismidir...'* buyurdu."

Bu hadisin isnadında her ne kadar Ebû Cebâb el-Kelbî varsa da -Ebû Cebâb[215] hakkında muhaddisler kötü konuşmaktadırlar.[216]- hadis hasendir.

---

[213] el-Hindî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 260.

[214] *Müsned* de düşmüştür. *el-Müsnedü'l-Câmi',* XIV, 435, h. 11109.

[215] Kitabın aslında Hubâb gelmiştir, bu hatadır. (B).

[216] Çok tedlis yaptığı için muhaddisler kendisini tad'if etmektedirler. (B)

Hadisi İbn Cerîr Taberî, (Tefsiri, 22/77), Ebû Kureyb el-Ankazî[217]'den, o da Esbât b. Nasr'dan, o da Yahyâ b. Hânî el-Murâdî'den, o da amcası veya babasından (Esbât şek etmiştir) rivayet etmektedir: "Ferve b. Müseyk Resûlullâh'e (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi..."[218]

f) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Hâlid b. Sa'îd'i (radıyallahu anh) Yemen'e Gönderince Kendisine Öncelikle İslam'a Davet Etmesini Emretmesi

145. Taberânî,[219] Hâlid b. Sa'id'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), beni Yemen'e göndermek isteyince şöyle buyurdu: *'Araplar içinde ezan sesi duyduğun kabileye sakın dokunma! İçinde ezan sesi duymadığın kabileyi İslam'a davet et!'*"[220]

g) İslam'a Davet Edilmeden Tutsak Edilen İnsanları Resûlullâh'ın Tekrar Memleketlerine Göndermesi

146. Beyhakî (*Sünen*, 9/107), Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) Lat ve Uzza'ya tapanlardan bazı esirler getirildi.' Râvi anlatıyor: 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Onları (esir almadan önce) İslam'a davet ettiniz mi?'* diye sordu. Sahabîler 'hayır' diye cevap verdiler. Resûlullâh bu kez esirlere dönerek *'Sizi İslam'a davet ettiler mi?'* diye sordu. Onlar da 'hayır' diye yanıtladılar. Bunun üzerine Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Yollarını açın, kendilerini emniyette hissettikleri yere (memleketlerine) gitsinler'* buyurdu. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) şu iki ayeti okudu:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾

"Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Allâh'ın izniyle, bir davetçi ve nûr saçan bir kandil olarak (gönderdik)." (Ahzâb: 33/45, 46).

---

[217] Asıl da el-Akberî gelmiştir, hatadır. (B)

[218] İbn Kesîr, Tefsirinde, III, 531.

[219] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 4116.

[220] Heysemî: "Hadisin isnadında zayıf olan Yahyâ b. Abdulhümeyd el-Himmânî vardır." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 307).

﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللهِ آلِهَةً أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ﴾

"De ki: Hangi şey şahadetçe en büyüktür? De ki: (Hak peygamber olduğuma dair) benimle sizin aranızda Allâh şahittir. Bu Kur'an bana, kendisiyle sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu. Yoksa siz, Allâh ile beraber başka tanrılar olduğuna şahitlik mi ediyorsunuz? De ki: "Ben buna şahitlik etmem." "O ancak bir tek Allâh'tır, ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden kesinlikle uzağım" de." (En'âm: 6/19).[221]

147. Hâris, Vâkidî yoluyla şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Lat ve Uzza'ya tapanlar üzerine bir ordu gönderdi. Sahabîler Araplardan bir kabileye saldırdı ve düşman askerlerini, ailelerini tutsak ettiler. Esirler, 'Ya Resûlallâh! Bunlar bizi İslam'a davet etmeden hücum ettiler' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) seriyye ehline de sordu, onlar da tasdik edince şöyle buyurdu: *'Onları kendilerini emniyetli gördükleri yere (yani memleketlerine) geri götürün, sonra da onları İslam'a davet edin'* diye emretti."[222]

---

[221] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 107. Beyhakî: "Revh b. Müsâfir zayıftır."
[222] el-Hindî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 297.

RESÛLULLÂH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) ALLÂH VE RESÛLÜNE DAVET İÇİN FERTLERİ GÖREVLENDİRMESİ

a) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Mus'ab'ı (radıyallahu anh) Medine'ye göndermesi

148. Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde, Urve b. Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ensar, Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) kelamını dinleyince davetinin hak olduğuna inandılar, Resûlullâh'ın davetine iç dünyaları tatmin oldu. Bundan dolayı da Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) tasdik ettiler ve ona iman ettiler. Onlar hayırlı kimselerdi. Bir sonra ki seneye bir daha buluşmak üzere söz verdiler ve memleketlerine döndüler. Ensar, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) elçi göndererek kendisinden Allâh'ın kitabına davet etmesi için bir öğretmen istedi. Halkın İslam'a girmesi böyle daha kolay olurdu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da Abduddar oğullarının kardeşi (yani Abduddar oğullarından) olan Mus'ab b. Ümeyr'i (radıyallahu anh) gönderdi. Hz. Mus'ab, Ğenm oğullarından Es'ad b. Zürâre'nin evinde konakladı, onlara sohbet etti, Kur'an'ı anlattı. Mus'ab, Sa'd b. Mu'âz'zın yanında ikame ediyor, insanları İslam'a davet ediyordu. Allâh, Mus'ab'in vasıtası ile birçok insana hidayet nasip etti. Öyle oldu ki, artık Ensar'dan çok istisna ev hariç hepsinde elbet birileri müslüman olmuş, en önde gelenleri müslüman olmuştu. Bilhassa Amr b. Cemûh müslüman olmuştu, putları da kırıldı. Mus'ab (görevini bitidikten sonra), Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geri döndü, (Kur'an'ı güzel anlattığı ve milleti İslam davet konusunda başarılı olduğundan) artık kendisi Mukri (Kur'an okutucu, iyi kıraat okuyan) diye çağrılıyordu."[223]

149. Taberânî,[224] Urve'den (radıyallahu anh) hadisi uzunca rivayet eder. Resûlullâh'ın Ensar'a İslam'ı arzetmesini zikreder -Ensar'ların başlangıçta durumları bahsinde hadis zikredilecektir- hadiste şöyle denmektedir: "(Birinci Akabe'de müslüman olan altı) Ensar, kavmine döner, gizlice İslam'a davet ederler, Resûlullâh'ı anlattılar, gönderilme gayesini açıklarlar, Kur'an'a davet ederler. Öyle güzel davet ederler ki, Ensar evleri içinde müslüman bulunmayan ev yok denecek kadar az kalır. Sonra Resûlullâh'taa (sallallahu aleyhi ve sellem) kendilerine bir öğretmen göndermesi için elçi gönderirler. Ta ki, gelen

---

[223] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 107.

[224] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XX, h. 849.

elçi Allâh'ın kitabına davet etsin, çünkü bu insanların İslam'a tabi olmalarını daha kolaylaştırırdı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da Abduddar oğullarından olan Mu'ab b. Ümeyr'i (radıyallahu anh) gönderdi. Mus'ab Ğenm oğullarından Es'ad b. Zürâre'nin evinde misafir oldu, sonra da insanları davet etmeye başladı. İslam dini yayıldı, Müslümanlar çoğaldı, ancak insanlar henüz müslüman olduklarını gizli tutuyorlardı. Sonra Hz. Mus'ab, Sa'd b. Mu'âz'ı davet ettiğini, onun ve Abduleşhel oğullarının da müslüman olduğunu söylemektedir.[225]

Râvi şöyle devam eder: "Neccâr oğulları, Mus'ab b. Ümeyr'i Medine'den çıkarıp Es'ad b. Zürâre'ye de kızarlar. Mus'ab da Sa'd b. Mu'âz'ın yanına taşınır. Hz. Mus'ab, durmadan İslam'a davet eder ve Allâh onun elleri vasıtası ile birçok insanı hidayete erdirir. Öyle ki, Ensar evleri içinde müslüman bulunmayan ev yok denecek kadar az kalır. Medine'nin önde gelenleri müslüman olur, bilhassa Amr b Cemûh Müslüman olur, onların putları kırılır. Müslümanlar Medine'nin en güçlüleri olur, işleri rayına girer. Mus'ab da (görevini bitirdiği için) Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geri döner. Arık kendisi Mukri (Kur'an okutucu, iyi kıraat okuyan) diye çağrılır."[226]

150. Ebû Nu'aym, Zührî'den Urve'nin hadisi mealinde muhtasar şekilde hadisi rivayet etmekte ve hadisinde şöyle denmektedir: "Ensar; Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) insanları Allâh'ın kitabına davet edecek birini gördermesi için Mu'âz b. Afrâ, Râfi b. Mâlik'i gönderir. Çünkü böyle birine tabi olmak daha uygundu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da onlara Mus'ab b. Ümeyr'i (radıyallahu anh) gönderir..."[227]

b) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Umâme'yi (radıyallahu anh) Kavmi Olan Bâhile'ye Göndermesi

151. Taberânî,[228] Ebû Umâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kendi kavmimi Allâh'a (celle celâlühü) davet edeyim, İslam şeriatını onlara arz edeyim diye beni kavmime gönderdi. Onların yanına vardığımda develerini sulamış, sütünü sağmış, iç-

---

[225] Bu husus Mus'ab'ın daveti konusunda gelecektir.

[226] Heysemî: "Hadisin isnadında az zayıflıkla beraber hadisi hasen olan İbn Lehî'a vardır, diğer râvileri ise sikadır." *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 42). Ebû Nu'aym *Delâilü'n-nübüvvet* adlı eserinde hadisi uzunca rivayet etmiştir. (s. 108).

[227] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 107.

[228] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 8073, 8074.

mişlerdi. Beni gördüklerinde 'Suday b. Aclân! Hoş geldin. Duyduk ki, o adama (Hz. Muhammed) meyletmiş (onun dinine girmişsin)' dedi. Ben ise 'hayır, ben sadece Allâh'a ve Resûlüne iman ettim' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), size İslam'ı ve şeriatı arz edeyim diye beni gönderdi. Biz böyle konuştuğumuz sırada bir çanak getirdiler, ortaya koydular, etrafına toplanarak yemeğe başladılar. Bana 'buyrun yemeğe gel!' dediler, ben ise 'size yazıklar olsun! Ben bunu size yasaklayan birinin yanından geliyorum. Ancak Allâh'ın emrettiği şekilde kesilen müstesna' dedim. Onlar 'Allâh ne buyurmuş' diye sordular, ben de şöyle dedim: 'Allâh tarafından şu ayet nazil oldu:

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ
وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ
وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا
تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ
لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ﴾

"Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, (taş, ağaç vb. ile) vurulup öldürülmüş, yukarıdan yuvarlanıp ölmüş, boynuzlanıp ölmüş (hayvanlar ile) canavarların yediği hayvanlar -ölmeden yetişip kestikleriniz müstesna- dikili taşlar (putlar) üzerine boğazlanmış hayvanlar ve fal oklarıyle kısmet aramanız size haram kılındı. Bunlar yoldan çıkmaktır. Bugün kâfirler, sizin dininizden (onu yok etmekten) ümit kesmişlerdir. Artık onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim. Kim, gönülden günaha yönelmiş olmamak üzere açlık halinde dara düşerse (haram etlerden yiyebilir). Çünkü Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir." (Maide: 5/3).

Onları İslam'a davet ediyordum, fakat onlar kabul etmiyorlardı. Onlara 'Yazıklar olsun size! Çok susadım, bana içmem için bir su verir misiniz' dedim. Üzerimde de sarığım vardı. Onlar 'hayır, seni susuzluktan ölüme terk edece-

ğiz' dediler. Sarığımı sarıp başıma koydum, kızgın güneş altında kaynayan kumlar üstüne (uzanıp) uyudum. Uykuda iken yanıma insanların daha güzelini göremedikleri bir cam bardak ile biri geldi. Cam bardağın içinde de insanların tatmadığı güzellikte bir içecek vardı. İçeceği bana sundu, ben de içtim. İçer içmez de uyandım. Hayır, vallâhi ondan sonra bir daha susamadım. Bu içecekten sonra susamanın ne olduğunu da unuttum."

Heysemî: "Hadisin isnadında zayıf olan Beşîr b. Süreyc vardır." [229]

152. Ebû Ya'la, hadisi muhtasar olarak rivayet etmekte, hadisin sonunda şu eki yapmaktadır: "Onlardan biri, 'Kavminizin önde gelenlerinden biri size geldi ve siz ona yemek sunmuyorsunuz!' dedi. Adam, böyle dediğinden dolayı bana süt getirdiler, ben de 'İstemiyorum, ihtiyacım yok' dedim. Onlara karnımı gösterdim, hepsi müslüman oldu."

153. Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet* (VI, 126, 127) adlı eserinde hadisi rivayet etmekte ve şöyle bir ek yapmaktadır: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onu kavmi olan Bâhile'ye gönderdi."[230]

c) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) bir sahabîyi Sa'd oğullarına göndermesi

154. İbn Ebî Âsım, Ahnef b. Kays'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz.Osman döneminde Kâ'be'yi tavaf ettiğim bir sırada Leys oğullarından biri elimden tuttu. 'Sana bir müjde vereyim mi' dedi, ben de 'Evet, ver' dedim. Adam şöyle dedi: 'Hatırlıyor musun, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), beni sizin kavme göndermiş, ben de kavminize İslam'ı arz ediyor, onları İslam'a davet ediyordum. Sen de (bana dönerek) 'Sen bizi muhakkak ki, iyiliğe davet ediyorsun. (sonra kavmine de dönerek) Bu adam gerçekten iyiliğe davet ediyor' demiştin. Bu sözün Peygamber efendimize ulaştığında *'Ey Allâh'ım Ahnef'i bağışla'* diye dua etti. Ahnef 'Peygamber

---

229 Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 387. Asılda Şureyh olarak gelmiş, yanlıştır. (B). İbn Asâkir, hadisi böyle uzunca aynı lafızla rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* VII, 94).

230 İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 182. Taberânî, hadisi iki farklı isnadla rivayet etmiştir. Birinci isnadı hasen'dir. İsnadında tavsik edilen Ebû Ğâlib vardır. Hâkim *Müstedrek* adlı eserinde, hadisi rivayet etmiş, Zehebî de 'İsnadında İbn Ma'în'nin zayıf dediği Sadeke b. Hürmüz vardır, demiştir. (*Müstedrek,* III, 641).

efendimizin o duasından daha çok beni (Ahiret hayatı için) umutlandıran bir amelim olmadı' dedi."[231]

155. Ahmed[232] ve Taberânî de hadisi rivayet etmekte ve hadiste şöyle denmektedir: "Hatırlıyor musun, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) beni kavminiz olan Sa'd oğullarına gönderdi. Onları İslam'a davet ediyordum. Sen (benim için)'Vallâhi sadece iyi şeyler anlattı veya sadece güzel şeyler duydum' dedin. Ben dönünce Peygamber efendimize senin sözünü anlattım, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Ey Allâh'ım Ahnef'i bağışla!'* diye dua etti. Ahnef de '(Ahiret hayatı için) Resûlullâh'ın duasından daha ümit verici bir şeyim yoktur' dedi."[233]

d) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) bir sahabîyi cahiliyye büyüklerine göndermesi

156. Ebû Ya'la,[234] Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), bir sahabeyi cahiliyye büyüklerden birini Allâh'u Teâlâ'ya davet etsin diye gönderdi. Adam, (sahabîye) 'Beni davet ettiğin Rabbin nedir? Demirden mi, bakırdan mı, gümüşten mi, altından mıdır?' diye sordu. Sahabî de Resûlullâh'a geldi, olanları anlattı. Resûlullâh ikinci defa gönderdi, adam yine aynı şeyi sordu, sahabî de Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi, haber verdi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) üçüncü defa gönderdi, adam yine aynı soruyu sordu. Sahabî de Resûlullâh'a geldi, olanları anlattı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Allâh, şu an gittiğin adama yıldırım düşürdü ve yıldırım adamını kül etti'* buyurdu. Akabinde şu ayet nazil oldu:

﴿وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ﴾

---

[231] Bu hadiste kendisinde zayıflık bulunan Alî b. Zeyd teferrüd etmiştir, başka yollarla gelmemiştir. (*el-İsâbe*, I, 100). Hâkim (en-Neysâbûrî) de hadisi *Müstedrek* adlı eserinde rivayet etmiştir. (III, 614).

[232] Ahmed, *Müsned*, V, 372.

[233] Heysemî: "İmâmı Ahmed'in Râvileri -Alî b. Zeyd hariç- sahîh hadis râvileridir. Alî de Hasenu'l-hadis'tir (hadisleri makbuldur)." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 2).

[234] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 3341, 3342.

"Onlar, Allâh hakkında mücâdele edip dururken O, yıldırımlar gönderip onlarla dilediğini çarpar. Ve O, azabı pek şiddetli olandır." (Ra'd: 13/13).

157. Hadisi Ebû Ya'la, Bezzâr bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş, ancak hadiste Bezzâr, "Resûlullâh, (sallallahu aleyhi ve sellem) sahabîyi Arap firavunlarından birine (gönderdi)' demiştir. Sahabî ise 'Firavunlardan daha azgın biridir' demiştir. Râvi şöyle anlatır: 'Sahabî, üçüncü defa yine adama gider, adam aynı kelâmını tekrarlar. O tam konuşurken Allâh başının üstüne bir bulut gönderir, gök gürler, başına bir yıldırım düşerek kafatasını koparır."[235]

---

[235] Heysemî: (*Mecma'u'z-zevâid,* 7/42). Taberânî, hadisi Mu'cemu'l-Evsat adlı eserinde bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş, şöyle demiştir: "Gök gürledi, Yıldırım çakarak (etrafı) aydınlattı."Bezzâr'ın Râvileri -Deylem b. Ğezvân hariç- "Sahîh hadis" râvileridir. Deylem de sika ve güvenilirdir. Ebû Ya'lâ ve Taberânî'nin isnadında zayıf olan Alî b. Ebî Sare (Bazı nüshalarda yanlış olarak Alî b.Ebî Şâre diye gelmiş, yanlıştır) vardır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 42).

Daha önce Hâlid b. Sa'îd'in "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) beni Yemen'e gönderdi. Araplar içinde ezan sesi duyduğun kabileye sakın dokunma! İçinde ezan sesi duymadığın kabileyi İslam'a davet et!" hadisi, "Savaşta Allâh'a davet" bahsinde (144. Hadiste) geçti. Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Amr b. Mürre el-Cühenî'yi kavmine davet için gönderme hadisi ilerde gelecektir.

RESÛLULLÂH'IN ALLÂH'A DAVET İÇİN HEYETLER GÖNDERMESİ

a) Resûlullâh'ın'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) davet için Abdurrahman b. Avf'ı Dûmetu'l-Cendel'e göndermesi

158. Dârekutnî, İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Abdurrahman b. Avf'ı çağırdı, kendisine 'Hazırlan, seni bir seriyye başında (davet için) göndereceğim' diye buyurdu..." Hadisin bir bölümünde şöyle denmiştir: "Abdurrahman b. Avf çıktı ve ashabına ulaştı. Gitti ve Dûmetu'l-Cendel'e[236] vardı. Şehre girince üç gün boyunca onları İslam'a davet etti. Üçüncü gün olduğunda Hıristiyan ve kabile başkanı olan Esbeğ b. Amr el-Kelbî müslüman oldu. Abdurrahman, Cüheyne kabilesinden olan Râfi b. Mekîs denen biriyle Resûlullâh'a mektup göndererek haber verdi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da kendisine Esbeğ'in kızıyla evlenmesi için mektup yazdı, o da evlendi. İsmi Tumâdir idi. Abdurrahman b. Avf'ın o hanımından Ebû Seleme b. Abdirrahman diye bir çocuğu doğdu."[237]

b) Resûlullâh'ın Amr b. As'ı İslam'a davet için Belî kabilesine göndermesi

159. İbn İshâk,[238] Muhammed b. Abdirrahman et-Temîmî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) Amr b. As'ı (Belî kabilesine) Arapları İslam'a davet etsin diye gönderdi. Amr b. Âs'ın gönderilmesinin nedeni, babası olan Âs b. Vâil'in annesinin Belî kabilesine mensup olmasıydı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onlarla daha iyi anlaşır diye Amr'ı gönderdi. Cüzam kabilesinin arazisinde bulunan Selâsil suyu denen bir suya geldi. Bu sudan dolayı bu gazveye Selâsil gazvesi denmiştir. Râvi şöyle anlatır: 'Amr, suyun üstüne gelince korktu ve Resûlullâh'tan yardım talep etti. Resûlullâh da kendisine Ebû Ubeyde b. Cerrah başkanlığında ilk muhacilerden oluşan bir birlik gönderdi. İçlerinde Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer de bulunuyordu..."[239]

---

[236] Şam ile Medine arasında Tay dağlarına yakın bir kale ve köydü adıdır.
[237] Dâkutnî, hadisi el-Efrâd adlı eserinde rivayet etmiştir. İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 108.
[238] *Sîretu İbn Hişâm,* II, 623, 624.
[239] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 273.Hadis tam olarak İmare babında gelecektir.

c) Resûlullâh'ın Hâlid b. Velîd'i Yemen'e göndermesi

160. Beyhakî,[240] Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) Hâlid b. Velîd'i Yemenlileri İslam'a davet etmek için gönderdi. Berrâ şöyle anlatır: 'Ben Hâlid b. Velîd ile beraber çıkanlar içindeydim. Bizler altı ay boyunca onları İslam'a davet ettik, fakat onlar kabul etmediler. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Alî'yi gönderdi ve ona Hâlid askerleri ile beraber geri gelsin ancak onlar içinde Hz. Alî ile beraber kalmak isteyen kalabilir diye emretti. Berrâ anlatıyor: 'Ben Hz. Alî ile beraber kalanlar içindeydim. Kavme yaklaştığımızda onlar da bizi karşılamak için bize doğru çıkmışlardı. Hz. Alî öne geçip bize namaz kıldırdı. Sonra bizi tek saf yaparak önümüze geçti. İnsanlara Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) mektubunu okudu, Hemdân kabilesinin tamamı müslüman oldu. Hz. Alî, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) mektup yazarak Hemdân kabilesinin müslüman olduğunu haber verdi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) mektubu okuyunca şükür secdesine kapandı, sonra başını secdeden kaldırarak *'Allâh'ın rahmeti Hemdân kabilesi üzerine olsun! Allâh'ın rahmeti Hemdan kabilesi üzerine olsun!'* dedi."[241]

d) Resûlullâh'ın Hâlid b. Velîd'i Necrân'a göndermesi

161. İbn İshâk[242] şöyle anlatmaktadır: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hâlid b. Velîd'i (radıyallahu anh) Necrân'da Hâris b. Ka'b oğullarına gönderdi, savaşa başlamadan önce üç gün boyunca onları İslam'a davet etmesini emretti. Eğer İslam'ı kabul ederlerse, onların müslüman olduklarını kabul etmesini, kabul etmezlerse onlarla savaşmasını emretti. Hz. Hâlid çıktı, oraya vardı. Her tarafa süvarileri gönderdi, süvariler de insanları İslam'ı davet ediyor, şöyle diyorlardı: 'Ey İnsanlar! Müslüman olun, canınızı kurtarın' insanlar müslüman oldu, davet edildikleri İslam'a girdiler. Hâlid b. Velîd (radıyallahu anh) kalktı, onlara İslamı, Allâh'ın kitabını, Peygamber efendimizin sünnetini öğretti. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), eğer müslüman olur, savaşmazlarsa böyle yapmasını emretmişti. Sonra Hâlid b. Velîd (radıyallahu anh) (durumu haber vermek için) Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) mektup yazdı."

---

240 Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, V, 396.

241 Buhârî, (V, 206, 207) hadisi muhtasar olarak rivayet etmektedir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 105).

242 *Sîretu İbn Hişâm*, II, 592.

Hâlid b. Velîd'in (radıyallahu anh) mektubu:

Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla...

Hâlid b. Velîd'den Allâh'ın elçisi ve peygamberi olan Muhammed'e

Allâh'ın selamı, rahmeti, bereketi üstüne olsun. Kendisinden başka ilah olmayan ey Allâh'ım! sana hamd ederim. Emma ba'd: "Ya Resûlallâh! Sen, beni Hâris b. Ka'b oğullarına gönderdin, bana onlara gittiğinde üç gün boyunca İslam'a davet etmeden onlarla savaşmamamı emrettin. Eğer müslüman olurlarsa onların Müslümanlıklarını kabul edip, onlara İslam'ın esaslarını, Allâh'ın kitabını ve Peygamber efendimizin sünnetini öğretmemi emrettin. Müslüman olmadıklarında ise onlarla savaşmamı emrettin. Onların yanına ulaştım ve onları Resûlullâhın emrettiği gibi üç gün boyunca İslam'a davet ettim. Onlara suvariler gönderdim, onlar da 'Ey Hâris oğulları Müslüman olun, canınızı kurtarın' diye seslendiler. Hâris oğulları da müslüman oldu, savaşmadılar. Onlara Allâh'ın emirlerini emrediyor, Allâh'ın yasaklarından onları sakındırıyorum. Onlara İslam'ın esaslarını, Resûlullâh'ın sünnetini öğretiyorum. Bana mektubun ulaşıncaya kadar da devam edeceğim. Allâh'ın selamı, rahmeti, bereketi üstüne olsun Ya Resûlallâh!"

Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Hâlid'e (radıyallahu anh) Yazdığı Mektup

Resûlullâh şöyle yazdı:

"Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla...

Allâh'ın elçisi ve peygamberi olan Muhammed'den Hâlid b. Velîd'e...

Allâh'ın selamı üstüne olsun. Kendisinden başka ilah olman Ey Allâh'ım! Sana hamd ederim. Emma Ba'd: "Elçinin getirdiği mektup bana ulaştı. Mektupta Hâris b. Ka'b oğullarıyla savaşmadan müslüman olduklarını, onlara davet ettiğiniz İslam'ı kabul ettiklerini, Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in onu kulu ve elçisi olduğuna şahadet ettiklerini bildiriyorsun. Allâh onları hidayeti ile hidayete erdirmiş. Onlara müjdeler ver, onları uyar ve geri dön! Senle beraber onlardan bir heyet de gelsin. Allâh'ın selamı, rahmeti, bereketi üzerine olsun."

e) Hz. Hâlid'in (radıyallahu anh), Hâris Oğullarından Bir Heyetle Beraber Resûlullâh'a Dönmesi

162. Hz. Hâlid, Hâris oğullarından bir heyetle beraber Peygamber efendimize doğru yola çıkar. Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) vardıklarında Peygamber efendimiz onları görünce *'Hindlilere benzeyen bu kişiler kimlerdir?'* diye sordu. Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) onların Hâris b. Ka'b oğulları oldukları söylenir. Resûlullâh'ın önünde durduklarında selam verirler ve şöyle derler: 'Şahadet ediyoruz ki, sen Allâh'ın elçisisin, Allâh'tan başka da ilah yoktur.' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ben de şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, ben de Allâh'ın elçisiyim.'* Sonra şöyle devam etti: *'Savaşa soyunduklarında ilerleyen, siz misiniz?'* sustular, kimse cevap vermedi. Sonra aynı soruyu ikinci, üçüncü defa tekrarladı, yine kimse cevap vermedi. Dördüncü kez sorunca Yezîd b. Abdulmedân, 'Evet Ya Resûlallâh! Bizler savaşa soyunduğumuzda ilerleyenleriz' –dört defa tekrar etti- Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) de *'Şayet Hâlid, sizin müslüman olup savaşmadığınızı yazmasaydı, kellelerinizi uçurur ayaklarınızın altına atardım'* buyurdu. Yezîd b. Abdulmedân 'Vallâhi ne sana ne de Hâlid'e teşekkür etmeyiz' dedi. Resûlullâh da *'Kime teşekkür edeceksiniz'* diye sordu. Onlar da 'Senin vasıtanla bizi hidayate erdiren Allâh'a hamd ve şükür ederiz' dedi. Resûlullâh da *'Evet, doğru söylediniz'* buyurdu. Resûlullâh onlara *'Cahiliyye döneminde savaştığınızda neden hep gâlip geliyordunuz'* diye sordu. Onlar ise 'Kimseyi yenmiş değiliz' dediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Evet, siz savaştıklarınızı devamlı yeniyordunuz'* buyurdu. Onlar da 'Ya Resûlallâh! Savaşta gâlip gelmemizin nedeni bize karşı savaşanla savaştığımızda, birlik oluyor, dağılmıyor ve haksız yere savaşa ilk biz başlamıyorduk' dediler. Resûlullâh da '*Doğru söylediniz'* diyerek tasdik etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), başlarına da Kays b. Husayn'i başkan tayin etti."[243]

---

[243] İbn Kesîr, (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* V, 98). Vâkidî, hadisi İkrime b. Abdirrahman b. Hâris yoluyla rivayet etmiştir. (*el-İsâbe,* III, 660).

İSLAM'IN ESASLARINA DAVET ETME

a) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Cerîr'i İslam'ın esaslarına davet etmesi

163. Beyhakî,[244] Cerîr b. Abdullâh'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) gelmem için bana bir elçi gönderdi (ben de geldim) ve *'Ey Cerîr! Neden geldin?* dedi. Ben de 'Huzurunda müslüman olmaya geldim' dedim. Bana bir aba verdi ve ashabına dönerek şöyle buyurdu: *'Kavmin eşrafından biri geldiğinde ona (saygı gösterip) ikramda bulunun.'* Sonra *'Ey Cerîr! Seni Allâh'tan başka ilah olmadığına, benim de Allâh'ın elçisi olduğuna şahadet etmeye, Allâh'a, Ahiret gününe, kaderin hayır ve şerrine iman etmeye, farz olan namazı ve zekâtı eda etmeye davet ediyorum'* diye buyurdu. Ben de dediği gibi yaptım. Bundan sonra beni gördüğünde hep tebessüm ederdi."[245]

b) Resûlullâh'ın, Hz. Mu'âz'a İslam'ın esaslarını nasıl davet edeceğini öğretmesi

164. Buhârî,[246] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Mu'âz'ı (radıyallahu anh) Yemen'e gönderince şöyle buyurdu: *'Sen ehli kitab olan bir kavme gidiyorsun. Onlara gittiğinde onları Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de Allâh'ın elçisi olduğuna şahadet etmeye davet et. Bu konuda sana itaat ederlerse onlara Allâh'ın kendilerine bir gün bir gecede beş vakit namaz farz kıldığını söylersin. Bu konuda da itaat ederlerse onlara Allâh'ın kendilerine zekâtı farz kıldığını, bu zekâtın da zenginlerden alınıp fakirlere verileceğini söylersin. Bu konuda da itaat ederlerse, zekât olarak en iyi mallarına elini uzatma! Mazlumun bedduasından kork! Çünkü onun bedduası ile Allâh arasında engel yoktur (yani Allâh bedduasını kabul eder.)'*[247]

---

[244] *Delâilü'n-nübüvvet*, V, 347.

[245] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 78). Taberânî (*el-Kebîr*, 2266) ve Ebû Nu'aym, Cerîr'den (radıyallahu anh) bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 19).

[246] Buhârî, II, 130.

[247] Bu hadisi diğer İmâmlar (Kütüb-i Sitte İmâmları) da rivayet etmektedirler. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 100).

c) Resûlullâh'ın Havşeb Zü-züleym'i İslam'ın esaslarına davet etmesi

165. Ebû Nu'aym, Havşeb Zü-züleym'den şöyle rivayet etmektedir: "Allâh Muhammed'i gâlip getirince kırk süvari askeri Abduşer başkanlığında Resûlullâh'a gönderdim. Medine'ye mektubu ulaştırdıklarında Abduşer 'Hanginiz Muhammed'dir' diye sorunca sahabîler Peygamber efendimizi işaret ederler. Abduşer 'Bize ne getirdin? Eğer, haksa sana tabi olacağız' der. Resûlullâh da *'Namaz kılacaksınız, zekât vereceksiniz, kan dökmeyeceksiniz, iyiliği emredecek, kötülükten alıkoyacaksınız'* diye buyurdu. Abduşer 'Elbette, bu güzel bir şeydir. Elini uzat, biy'at edeyim' der. Resûlullâh *'İsmin nedir'* diye sorar. '*Abduşer (günahın kulu)*' diye cevap verir. Resûlullâh da *'Hayır, bilakis Abduhayr'sın (iyiliğin kulu)'* diye buyurur. Resûlullâh da İslam üzere kendisiyle bey'atlaşır. Resûlullâh, Havşeb Zu-züleym'e mektup yazar Abduhayr ile beraber gönderir ve Ahşeb de iman eder."[248]

d) Resûlullâh'ın Abdulkays heyetine İslam'ın esaslarını davet etmesi

166. Buhârî,[249] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdulkays kafilesi, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi, Resûlullâh da *'Hoş geldiniz, utanç duymayacak, pişman olmayacaksınız'* dedi. Kafile 'Ya Resûlallâh! Bizimle sizinn aranızda Mudar müşrikleri var. Biz sana ancak haram ayda ulaşabiliriz. Bize öyle güzel şey söyle ki, onu yaptığımızda cennete girelim ve arkamızda bıraktıklarımızı o şeye davet edelim' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Size dört şey emrediyor, dört şeyden de sakınmanızı diliyorum; a) Allâh'tan başka ilah olmadığına şahadet edip Allâh'a iman etmek b) namaz kılmak c) zekât vermek d) ramazan orucunu tutmak e) ganimetin beşte birini (beytu'l-male) vermek. Dört şeyden sakındırıyorum; Dübbâ, Nakîr, Hantem ve Müzeffet denilen kablarda yapılan içkiden sizi menediyorum'* dedi."[250]

---

[248] *Kenzu'l-ummâl,* V, 325. İbn Mende ve İbn Asâkir de bu hadisi rivayet etmişler. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 84). İbn Seken de hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (*el-İsâbe,* I, 382).

[249] Buhârî, I, 20, 32, 139, 131, IV, 98, 220.

[250] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* V, 46. Tayâlisî (*Müsned,* 2747), hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmekte ve sonunda 'Bu söylediklerimi ezberleyiniz, kavminizi de bunlara davet ediniz' ekini yapmaktadır. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* V, 46).

e) Alkame hadisi ve Peygamber efendimizin onun iman hakikati ve iyilik hasletlerini açıklarken yaptığı fesahete hayran kalması

167. Hâkim,[251] Alkame b. Hâris'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'ın huzuruna geldim. Kavmimden gelen yedi kişinin yedincisiydim. Resûlullâh'a selam verdik, o da selamımızı aldı. Kendisiyle konuştuk, kelamımız hoşuna gitti. *'Siz kimsiniz'* diye sordu. Biz 'müminiz' dedik. Resûlullâh *'her kavim için bir hakikat vardır, sizin imanınızın hakikati nedir'* diye sordu. Biz de dedik ki, on beş haslettir; beşini sen bize emrettin, beşini gönderdiğin elçilerin öğretti. Diğer beşini de cahiliyye döneminden biliyoruz. Şimdilik bunlara bağlıyız, ancak sen bizi bunlardan nehyedersen biz de terk ederiz. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Size emrettiğim beş şey nedir'* diye sordu. Biz de 'Allâh'a, meleklerine, kitaplarına, elçilerine, kaderin hayır ve şerrine iman etmekle bize emirde bulundun' dedik. Resûlullâh *'Elçilerimin size emrettiği beş şey nedir'* diye sordu. Biz de 'Elçilerin bize, Tek olan ve ortağı olmayan Allâh'tan başka ilah olmadığına, senin de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet etmeyi, farz namazları eda etmeyi, farz olan zekâtı vermeyi, Ramazan ayında oruç tutmayı, gücümüz yetiyorsa hacca gelmeyi emrettiler' dedik. Resûlullâh *'Cahiliyye döneminden kalan (beş) hasletleriniz nedir'* diye sordu. Biz de 'Bolluk esnasında şükretmek, müsibet esnasında sabırlı olmak, harp esnasında doğruluk, kazaya rıza göstermek, düşmanımıza dahi isabet etse müsibete sevinmemek' dedik. Resûlullâh da *'Fakihtirler, ediptirler, nerdeyse peygamber olacaklar. Bunlar ne güzel hasletler!'* dedi ve bize tebessüm etti. Sonra *'Allâh sizde iyilik hasletlerini mükemmel kılsın diye size beş haslet tavsiye ediyorum; yemeyeceğiniz şeyleri toplamayın, oturmayacağın evler yapmayınız, yarın kaybedeceğiniz şeylerde çekişmeyiniz, ona kavuşup huzurunda toplanacağınız Allâh'tan korkunuz, varacağınız ve ebedi kalacağınız ahiret hayatı için çabalayınız'* buyurdu."[252]

168. Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde, Suveyd b. Hâris'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kavmimden gelen yedi kişiden yedinci olarak Peygamber efendimize geldim. Onun huzuruna girdiğimizde onunla konuş-

---

[251] Bu hadisi, Hâkim'in rivayet ettiğini görmedim. Yazar da *Kenzu'l-ummâl* dan aktarmış.

[252] *Kenzu'l-ummâl,* I, 69. Ebû Sa'îd en-Neysâbûrî, hadisi Şerefu'l-Mustafa adlı kitapta Alkame b. Hâris'den (radıyallahu anh) rivayet etmiştir. el-Askerî, er-Reşatî ve İbn Asâkir hadisi Suveyd b. Hâris'den hadisi uzunca rivayet etmiştir. Bu konudaki en meşhur hadis bu hadistir. (*el-İsâbe,* II, 98).

tuk, bizde gördüğü uslubu çok beğendi. *'sizler kimlersiniz'* diye sordu. Biz de 'Müminiz' dedik. Resûlullâh da tebessüm ederek *'Her kavim için bir hakikat vardır, sizin imanınızın hakikati nedir'* diye sordu. Süveyd de dedi ki, on beş haslettir; beşini elçilerin iman edelim diye emrettiler, beşini gönderdiğin elçilerin amel edelim diye emrettiler. Diğer beşini de cahiliyye döneminden biliyoruz, bunları yapmaya devam ediyoruz, ancak sen bizi onlardan nehyedersen (biz de terk ederiz). Yukardaki hadis mealince hadisi rivayet etmiştir, fakat 'Kaderin hayır ve şerrine iman' yerine 'Ölümden sonra dirilmeye iman' dedi. Ayrıca 'Müsibet düşmanımıza dahi isabet etse sevinmemek' cümlesi yerine 'Düşman sevinci esnasında sabretmek' cümlesi kullanılmıştır.[253]

169. Daha önce Bel'adeviyye kabilesinden birinin, dedesinden rivayet ettiği hadis geçmişti. O hadiste şöyle denmişti: "Ravî, '(Ya Resûlullâh!) Neye davet ediyorsun' dedi. Resûlullâh da *'Allâh'ın kullarını Allâh'a davet ediyorum'* buyurdu. Ben de, (Müslüman olmak için) 'Ne söylersin' diye sordum. Resûlullâh da

﴿أشهد أن لا إله إلا الله وأنّي محمد رسول الله، وتؤمن بما أنزله عليَّ، وتكفر باللات والعُزَّى، وتقيم الصلاة، وتؤتي الزكاة﴾

"Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) *de Allâh'ın elçisi olduğuna şahadet ederim (demelisin). Allâh'ın bana indirdiğine iman edeceksin, Lat ve Uzza putlarını inkâr edeceksin, namaz kılacaksın, zekât vereceksin.'*[254]

---

[253] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* IX, 279.

[254] Bu hadis, Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), ismi söylenmeyen birini İslam'a davet etme bahsinde, 84. Numaralı hadis olarak geçmişti.

RESÛLULLÂH'IN, KOMŞU DEVLET KRALLARINI VE DİĞER DEVLET MELİKLERİNİ ALLÂH'A VE İSLAM'A DAVET İÇİN MEKTUPLAR GÖNDERMESİ

a) Hz. Peygamber'in ashabını davet görevini ifa etmeye, bu hususta ihtilafa düşmemeye teşvik etmesi ve onları dünyanın farklı bölgelerine göndermesi

170. Taberânî,[255] Misver b. Mehreme'den (radıyallahu anh) şöyle rivavet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), ashabının huzuruna çıktı ve şöyle buyurdu: *"Allâh beni tüm insanlığa rahmet olarak gönderdi. Üzerinize düşen görevi eda ediniz! -Allâh size rahmet etsin- Havarilerin, İsa (a.s) hakkında düştükleri ihtilafa düşmeyiniz. Size davet ettiğim şeyin benzerine o da havarileri davet etmişti. Görev yeri uzak oralara gitmeyi istemediler. Hz. İsa b. Meryem, bunu Allâh'a şikâyet etti. Sabahladıklarında kişi hangi kavme gönderilmek istenmişse o milletin dilini biliyor olarak uyandı. Hz. İsa onlara 'Bu Allâh'ın size verdiği bir görevdir, görevinizi yerine getirin'* dedi". Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Ashabı 'Ya Resûlallâh! Sana karşı olan görevimizi eda edeceğiz, bizi dileğin yere gönder' dedi. Resûlullâh da Abdullâh b. Huzeyfe'yi (radıyallahu anh) Kisra'ya (İran'a), Selît b. Amr'ı (radıyallahu anh) Yemâme emiri Hevze b. Alî'ye, Alâ b. El-Hadramî'yi (radıyallahu anh) Hecer emiri Münzir b. Sâvâ'ya, Amr b. As'ı (radıyallahu anh) Ummân melikleri olan El-Cülendî'inin iki oğlu olan Ceyfer ve Abbad'a, Dihye el-Kelbî'yi (radıyallahu anh) Kayser'e, Şüca' b. Vehb el-Esedî'yi (radıyallahu anh) Münzir b. Hâris b. Ebî Şimr el-Ğassanî'ye ve Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi (radıyallahu anh) Necâşi'ye (davet görevi için) gönderdi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), vefat etmeden Alâ b. el-Hadramî (radıyallahu anh) hariç hepsi döndü. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) vefat edince Alâ Bahreyn'de bulunuyordu."[256]

171. Müslim, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) vefat etmeden önce Kisra'ya, Kayser'e,

---

[255] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, h. 12.

[256] Heysemî: "Hadisin isnadında zayıf olan Muhammed b. İsmâil b. Ayyâş mevcuttur." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 306). Hafız İbn Hacer: "Siyer sahipleri, şu eki yapmışlardır: 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Muhâcir b. Ebî Ümeyye (radıyallahu anh)'yi de Hâris b. Abdukulâl'a, Cerîr (radıyallahu anh)'i de Mukavkıs'a göndermiştir." (*Fethu'l-bârî*, VIII, 89).

Necâşiye ve tüm azgın diktatörlere mektup yazarak onları Allâh'a davet etmiştir. Burdaki Necaşî üzerinde giyabi namaz kıldığı (Habeşistan kralı) Nceaşî değildir." [257]

172. İmâm-ı Ahmed[258] ve Taberânî (*el-Evsat* adlı eserinde), Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), vefat etmeden Kayser'e, Kisra'ya ve tüm diktatörlere mektup yazıp gönderdi."[259]

b) Resûlullâh'ın Habeşistan kralı Necâşi'ye gönderdiği mektup

173. Beyhakî,[260] İbn İshâk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Ca'fer b. Ebî Tâlib ve arkadaşlarının durumunu öğrenmek için bir mektup yazıp Amr b. ed-Damrî'yi (radıyallahu anh) Necâşi'ye gönderdi:

"Rahman ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla...

Allâh'ın elçisi olan Muhammed'den Habeş kralı olan Necâşî Esham'a güç ve kudret sahibi olan Kuddûs, Mü'min ve Müheymin olan Allâh'a hamdederim. Şahadet ederim ki; İsa, ruhullah ve Allâh'ın Betül (çok ibadet eden), temiz, iyi, İffetli olan Meryem'e ilka ettiği bir kelimedir. Meryem de Hz. İsa'ya hamile kaldı. Allâh (c.a), Hz. Âdem'i eli ve nefesiyle yarattığı gibi Hz. İsa'yı ruhundan ve nefesinden üfleyerek yarattı. Ben; seni, tek olan, ortağı olmayan ve kendisinden başka da ilah olmayan Allâh'a imana, devamlı ona ita'ât etmeye, bana tabi olup bana ve getirdiğim dine iman etmeye davet ediyorum, çünkü ben Allâh'ın elçisiyim. Sana amcaoğlum Ca'fer'i ve yanındaki arkadaşlarını gönderdim. Sana ulaştıklarında onları güzelce ağırla, misafir et, kendilerine zülüm etmekten sakın. Ben seni ve askerlerini Allâh'a (celle celâlühü) davet ediyorum. Ben, (görevim olan) tebliğ ve nasihatı yaptım, sen de nasihatimi kabul et. Allâh'ın rahmeti doğru yola tabi olana olsun."

c) Necâşî'nin Peygamber efendimize mektubu

Necâşî, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) şu mektubu yazdı:

"Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla...

---

[257] Müslim, V, 166. İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 262.
[258] Ahmed, *Müsned*, III, 133.
[259] Heysemî: "Hadisin isnadında hadisi hasen olan İbn Lahî'a vardır, diğer râviler ise sıka ve güvenilirdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 305).
[260] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, II, 309.

Esham b. Ebher en-Necâşî'den Allâh'ın elçisi olan Muhammed'e... Allâh'ın selamı, rahmeti, bereketi üzerine olsun ey Allâh'ın peygamberi! Allâh'tan başka ilah yoktur. Beni hidayete erdirip İslam'a koyan O'dur. Ey Allâh'ın elçisi, Hz. İsa hakkında yazdığın mektup bana ulaştı. Sema ve yeryüzünün Rabbine yemin olsun ki, söylediğinden daha fazla değildir. Bize gönderdiğin şeyi biliyorduk. Amcaoğlun (Cafer b. Ebî Tâlib) ve arkadaşlarını misafir ettik. Şahadet ederim ki, sen sadık ve Allâh tarafından da tasdik edilmiş Allâh'ın elçisisin. Sana ve amcaoğluna bey'at ettim. Onun huzurunda âlemin Rabbi olan Allâh için müslüman oldum. Ey Allâh'ın peygamberi! sana (oğlum) Erîha b. Esam b. Ebher'i gönderdim. Ben ancak kendi nefsime malîkim. Ey Allâh'ın elçisi! Gelmemi istersen hemen yaparım. Şahadet ederim ki, söylediğin her şey haktır.[261]

d) Resûlullâh'ın, Rum meliki olan Kayser'e mektubu

174. Bezzâr, Dihyetü'l-Kelbî'den[262] (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Kayser'e mektubu götürmem için beni gönderdi. Yanına vardım, mektubu verdim. Yanında yüzü kırmızı, gözleri mavi, düz saçlı olan bir yiğeni vardı. Mektubun ilk cümlesi olan "Allâh'ın elçisi olan Muhammed'den Rum diyarının sahibi Hırakl'a" okudu. Râvi anlatıyor: 'Yiğeni iyice soluklayıp kızdı ve 'Bu mektup, bugün okunmaz' dedi. Kayser kendisine 'niçin' diye sordu. O da 'Mektuba kendi ismiyle başlamış ayrıca 'Rum sahibi' demiş, Rum meliki dememiş' dedi. Kayser 'And olsun ki okuyacaksın' diye emretti. Yiğeni mektubu okudu ve huzurunda olanlar ayrıldı. Beni, huzuruna aldı. Piskoposu çağırdı, ona haber vermişlerdi. Kayser de haber verdi ve mektubu okuttu. Piskopos, 'Bu, beklediğimiz, Hz. İsa'nın müjdelediği peygamberdir' dedi. Kayser, ona 'Ne yapmamı istersin' diye sordu. Piskopos, '(Seni bilmem) Ama ben onu tasdik edip ona tabi olacağım' dedi. Kayser de ona 'Ama ben öyle yaparsam tüm mülküm gider' dedi. Sonra Kayser'in yanından çıktık, Kayser, o gün Ebû Süfyân'a (gelmesi için) birini gönderdi. Kayser, 'Memleketinizde zuhur eden bu adamdan bahset, kimdir bu adam?' diye sordu. Ebû Süfyân, 'delikanlı biridir' dedi. Kayser, 'içinizde nasıl bir nesebe mensuptur' diye sordu. Ebû Süfyân, 'İçimizde kendilerinden daha üstünü olmayan bir nesebe mensuptur' dedi. Kayser 'İşte bu nübüvvet

---

[261] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 83.

[262] Yakışıklılığı ile meşhur bir sahabe idi. Cibrîl (a.s) onun suretinde nazil olurdu. (İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 161).

alemetidir' dedi ve 'Doğru sözlü müdür' diye sordu, Ebû Süfyân 'Hiç yalan söylediği görülmemiştir' dedi. Kayser 'Bu da nübüvvet alemetidir' dedi. Kayser 'Sizden biri onun cemaatina girince bir daha çıktığı oluyor mu' diye sordu, Ebû Süfyân 'hayır' diye cevap verdi. Kayser 'Bu, da nübüvvet alemetidir' dedi. Kayser 'Arkadaşları arasında savaşırken savaşta bazen yeniliyor mu' diye sordu, Ebû Süfyân 'Bir kavimle savaştılar, bir kez yendiler, bir kez de galip geldiler' diye yanıtladı. Kayser 'Bu da nübüvvet özelliğidir' dedi. Râvi anlatıyor: 'Sonra Kayser, beni çağırdı. Bana 'Efendine bildir, onun peygamber olduğuna kesin inanıyorum, fakat krallığımı terk edemem' dedi. Piskoposun huzurunda her Pazar günü insanlar toplanırdı, o da çıkıp onlara konuşur, nasihat ederdi. Pazar günü olunca evinden çıkmadı. Diğer pazar gününe kadar evine kapandı. Ben yanına gidiyor, onunla konuşuyordum, o da bana sorular soruyordu. Öbür Pazar gelince insanlar onun evden çıkmasını beklediler, ancak o hastalığını bahane ederek yine çıkmadı. Bunu birkaç pazar yaptı. En son kendisine haber göndererek 'ya insanlara nasihat etmek için evinden çıkacaksın ya da eve girip seni öldüreceğiz, zaten bu arab geldiğinden beri tavrını anlamıyoruz' dediler. Piskopos 'Bu mektubu al, efendinin (Hz. Muhammed'in) yanına git, ona selamlarımı ilet. Ona haber ver de ki; Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed de onun elçisidir. Ben kendisine iman ettim, onu tasdik ettim, ona tabi oldum. İnsanlar iman etmemden hoşlanmadılar. Gördüklerini Muhammed'e tebliğ et' dedi. Sonra Piskopos, insanların huzuruna çıktı ve onu öldürdüler..."[263]

175. Abdân, İbn İshâk'dan, o da bazı ilim ehlinden şöyle rivayet etmektedir: "Hırakl, Dihye'ye (radıyallahu anh) dedi ki: 'Çok yazık! Allâh'a yemin olsun ki, arkadaşın gönderilmiş bir peygamberdir. Fakat kendi nefsim için Rum ehlinden korkuyorum (yaşatmazlar beni). Bu korkum olmasaydı, ona kesin tabi olurdum. Piskoposa git, arkadaşının (Hz. Muhammed'in) durumunu ona anlat, o Rum diyarında benden daha büyük ve sözü daha geçerli biridir. Dihye, kendisine gidip anlattı. Piskopos 'Arkadaşın, Allâh'a yemin olsun ki, gönderilmiş peygamberdir. Onu, sıfatı ve ismi ile (kitaplarımızdan) biliyoruz.

---

[263] Heysemî: "Hadisin isnadında zayıf olan İbrahim b. İsmail b. Yahya vardır." (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 236, 237). Taberânî, (*el-Kebîr,* 4198) Dihye (radıyallahu anh)'in hadisini muhtasar olarak rivayet etmiştir. İsnadında zayıf olan Yahya b. Abdulhamid el-Himmânî vardır (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* V, 306). Ebû Nu'aym, hadisi bu mealde muhtasar olarak rivayet etmiştir. (Delîlü'n-Nübüvvet, s. 121). Abdân b. Muhammed el-Mirvezî, Hadisi Abdullâh b. Şeddâd'dan bu lafza yakın, ama daha kâmil bir lafızla rivayet etmiştir.

Sonra içeri girip elbiselerini çıkardı, beyaz elbiseler giydi ve Rum ehli huzuruna çıktı. Hak şahadeti (kelime-i şahadeti) getirdi, üzerine saldırdılar ve kendisini öldürdüler." [264]

176. Abdullâh b. Ahmed[265] ve Ebû Ya'lâ[266] Sa'îd b. Ebî Râşid'den şöyle rivayet etmektedir: "Humus'da Hırakl'ın Resûlullâh'a gönderdiği mektubun elçisi olan et-Tennûhî'yi gördüm. Benim komşumdu ve çok yaşlı idi. Kendisine 'Hırakl'ın Resûlullâh'a ve Resûlullâh'ın Hırakl'a gönderdiği mektuptan bahseder misin?' dedim. O da 'Tabiki, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Tebûk'e ulaştığında Dihyetü'l-Kelbî'yi (radıyallahu anh) Hırakl'a gönderdi. Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) mektubu gelince Hırakl, ileri gelen Rum ilim adamlarını ve patriği çağırdı. Sonra kapıyı kapattı. 'Gördüğünüz gibi bu adam (peygamber olarak) zuhur etti, bana mektup göndererek beni üç şeye davet etmekte; kendi dinine tabi olmaya davet etmekte veya toprağımız elimizde kalarak ona cizye vermemizi istemekte veya kendisiyle savaşmamızı istemektedir. Allâh'a and olsun ki, kitaplardan okuyarak biliyorsunuz ki, ayağımızın altında olan topraklarımız alınacaktır. Gelin onun dinine tabi olalım veya topraklarımıza karşılık cizye verelim. Hepsi bir ağızdan homurdanarak başlarına taktıkları şeyi çıkardılar ve şöyle dediler: 'Sen, hıristiyanlığı terk etmemizi mi istiyorsun, yoksa Hicaz'dan gelen bir göçebeye köle olmamızı mı istiyorsun!' Hırakl, insanların huzrundan böyle çıktıkları takdirde fesat çıkaracaklarını ve saltanatın elinden gideceğini anlayınca 'Bunu sadece dininize ne kadar bağlı oldğunuzu öğrenmek için söyledim' dedi. Sonra Hırakl, Tucîb Araplarından Hıristiyan arapların başkanını çağırdı, bana 'İyi Arapça bilip sır saklayabilen birini getir, adamın mektubuna cevap yazıp ona (Hz. Muhammed'e) göndereyim' dedi. Hrakl bana gelip bana göğüs kemiği üstüne yazılmış bir mektup verdi ve 'Bu mektubumu bu adama (Hz. Muhammed'e) götür' dedi. 'Onu dinlerken üç şeyi iyice hafızanda tut; bana gönderdiği mektubundan bahsedip, etmediğine dikkat et, mektubumu okunca gece hakkında konuşup konuşmadığına dikkat et, sırtına seni şüpheye düşürecek bir şeyin olup olmadığına dikkat et' dedi. Mektubu alıp Tebûk'e gittim, vardığımda Resûlullâh, bir su üstünde Ashabı içinde oturuyordu. Ben 'Efendiniz nerdedir'

---

[264] Bu olayı Yahya b. Saîd el-Ümevî el-Meğâzî adlı eserinde ve Taberî (*Târîhu'l-Ümem ve'l-Mulûk*, II, 650-651) İbn İshâk'dan aynen rivayet etmektedir. (*el-İsâbe,* II, 216).

[265] *Müsned*, 3/74, 75.

[266] Ebû Ya'lâ, 1597.

diye sordum, işaret edilerek 'işte o kişidir' dendi. Ona doğru yürüdüm, önünde oturdum. Mektubu verdim, alıp koynuna koydu, sonra şöyle buyurdu: *'Kimlerdensin?'* Ben de 'Tenûh kabilesindenim' dedim. Bana *'Baban İbrahîm'in dini olan Hanîf dinine girer misin?'* diye sordu. Ben de 'Ben kavmin elçiyim, onların dini üzereyim, onlara geri dönmeden onların dininden de dönmem' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾

'(Resûlüm!) Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin; bilakis, Allâh dilediğine hidayet verir ve hidayete girecek olanları en iyi O bilir.' (Kasas: 28/56). *Ey Tenuh kabilesinden olan kişi! Ben Necâşi'ye*[267] *bir mektup yazdım, o da tutup mektubumu yırttı. Allâh onu ve mülkünü parçalayacaktır! Sizin efendinize de (Hırakl'a) mektup yazdım, mektubu elinde tuttu (yani kabul etti, yırtmadı.) Hayatta hayır oldukça insanlar onun cefasını çekecektir.'* Kendi kendime kralın bana vasiyet ettiği üç şeyden biri buydu, dedim. Sadağımdan bir ok çıkarıp kılıcımın kını üzerine bunu yazdım. Resûlullâh, sonra (kendisine verdiğim) mektubu alıp solundaki birine verdi. Ben 'Size mektup okuyacak olan kişi kimdir' diye sordum, Mu'âviye'dir, dediler. Benim efendimin mektubunda şöyle yazıyor, dedi: *'Muttakiler için hazırlanmış, genişliği yer ve gökler kadar olan Cennet'e davet ediyorsun, öyleyse cehennem nerdedir?'* Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Subhânellâh! Peki, gündüz gelince gece nereye gider?'* Ben, sadağımdan bir ok çıkarıp kılıcımın kını üzerine bunu yazdım. Mektubu okumayı bitirince *'Sen elçisin, senin üzerimizde hakkın var. Yanımıza hediye edebileceğimiz bir şey olsaydı onu sana hediye ederdik. Biz de seferdeyiz ve azığımız da bitmiştir.'* Râvi anlatıyor: 'İnsanlardan biri 'ben ona hediye veririm' diye seslendi. Torbasını açtı ve Safûriyye işi olan bir aba getirip heybeme koydu. Ben 'Bu aba sahibi kimdir' diye sordum. Osman'dır, denildi. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) '*Bu adamı kim misafir edecek'* diye sordu. Ensar'dan bir genç ben dedi. Ensar kalktı ben onla beraber kalktım. Meclisten kalkıp cemaattan çıktıktan sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) bana *'Ey Tanuhlu!* diye seslendi. Ben dönüp önceki oturduğum yere gelip durdum. Sırtından kaftanını çıkararak *'Buraya dikkat et,*

---

[267] Bu kral Müslüman olan habeş kralı değil, başka bir zorba kraldır.

emrolunduğun yere bak' dedi. Sırtını incelediğimde bir de baktım kürek kemiği üstünde hacama kadar bir mühür var." [268]

e) Ebû Süfyân'ın Rum meliki Hırakl ile konuşması

177. Buhârî,[269] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbas, Ebû Süfyân'ın kendisine şunları anlattığını aktarır: 'Kureyş kervanı içinde bulunduğum bir anda Hırakl bana elçi gönderdi – kervan, o zaman ticaret için Şam'da bulunuyorlardı– Bu olay Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Süfyân ve kâfirlerle Hudeybiye antlaşması yaptığı dönemdi. Kudüs yakınlarında bir yer ismi olan Îliyâ'da iken haber kendilerine ulaştı ve Hırakl'a geldiler. Hırakl, onları Rum diyarının önde gelenlerinin de olduğu bir meclise davet etti. Onları ve tercümanı da çağırdı. Hırakl 'Kendisine peygamber diyen bu adama nesep olarak en yakınınız kimdir' diye sordu. Ebû Süfyân 'Ben nesep olarak en yakınıyım' dedim. Hırakl 'O kişiyi ve arkadaşlarını bana yaklaştırın, arkadaşlarını da onun arkasına yerleştirin' dedi. Hırakl, Tercümana dönerek onlara söyle: 'Ben bu adama (Ebû Süfyân'ı kasdediyor) peygamberlik iddiasında olan adam hakkında soru soracağım, eğer yalan söylerse, onun yalanını ispatlayın!' Ebû Süfyân, 'Allâh'a yemin olsun ki, eğer yalanımı çıkaracak olmasalardı onun (Hz. Muhammed'in) hakkında hep yalan söyleyecektim' dedi. Sonra Hırakl, ilk olarak 'İçinizde nesebi nasıl bilinir' diye sordu. Ben de 'O, bizim içimizde iyi bir nesebe mensuptur' dedim. Hırakl, 'Sizden hiç kimse ondan önce böyle bir iddada bulundu mu' diye sordu. Ben 'hayır' dedim. Hırakl 'Atalarından melik olan var mı' diye sordu. Ben 'Hayır' dedim. Hırakl 'Kavminizin eşrafı mı, garibanları mı ona tabi oldu' diye sordu. Ben de 'Eşrafı değil, garibanları tabi oldu' dedim. Hırakl 'Fazlalaşıyorlar mı, azalıyorlar mı' diye sordu. Ben de 'Azalmıyorlar, bilakiz nufusları git gide artıyor' dedim. Hırakl 'Onun dinine girip dinini beğenmeyerek terk eden var mı' diye sordu. Ben de 'Hayır, yok' dedim. Hırakl 'Peygamberlik iddiasından evvel onu yalancılıkla itham edeniniz var mıydı' diye sordu.

[268] Heysemî: "Ebû Ya'lâ'nın ve Abdullâh b. Ahmed'in isnadındaki râviler sıkadırlar. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 235, 236).
İbn Kesîr: "Bu hadisi, İmâm-ı Ahmed (*Müsned,* 4/441, 442) de rivayet etmiştir. Bu hadis, "garib"tir (yani başka yollarla gelmemiştir), isnadında ise bir beis yoktur. Bu hadiste İmâmı Ahmed tek kalmıştır." Ayrıca hadisi Ya'kûb b. Süfyân rivayet etmektedir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* VI, 27).
[269] Buhârî, I, 5, 20, 22, 123, III, 236, IV, 54, 66, VI, 43, VIII, 5, IX, 94.

Ben de 'hayır, yoktu' dedim. Hırakl 'insanları aldatır mı, onlara hile yapar mı' diye sordu. Ben de 'Hayır, yapmazdı, ama uzun bir müddettir ne yaptığını bilmiyoruz' dedim. Ebû Süfyân 'İmkân bulupta Muhammed'in aleyhine sokuşturduğum tek kelime buydu' dedi. Hırakl 'Onunla hiç savaştınız mı' diye sordu. Ben de 'Evet, savaştık' dedim. Hırakl 'Onunla savaşınız nasıl neticelendi' diye sordu. Ben de 'Aramızda savaşlar çekişmeli olur, bazen o yener, bazen biz yeneriz' dedim. Hırakl 'size ne emrediyor' diye sordu. Ben de 'Tek olan Allâh'a İbadet edin, ona hiçbir şey şirk koşmayın, atalarınızın dediklerini terk edin, diyor. Bize namaz kılmayı, doğru sözlü olmayı, namuslu olmayı, akrabalık ilişkimize dikkat etmemizi emrediyor' dedim.

Hırakl, tercümana dönerek 'Ona söyle ki, sana nesebini sordum, sen asil bir nesepten geldiğini söyledin, peygamberler de kavimlerinin asil nesebinden (seçilir öyle) gönderilir. Sana sordum; sizden kimse ondan evvel bu iddiada bulundu mu diye sen ise yok dedin. Ben de eğer ondan önce bu iddiada bulunan bir varsa kendisi de onun iddiası üzerine iddiasını temellendirip söyleyebileceğini derdim. Sana atalarından melik olan var mı diye sordum, sen ise hayır dedin. Şayet var deseydin, adam kendi atasının melikliğini talep ediyor, derdim. Sana iddia ettiği şeyden evvel hiç kimse onu yalancılıkla itham etti mi diye sordum, sen ise yok dedin. Çünkü biliyorum ki, insanlara yalan atmaktan korkmayan, Allâh'a da yalan atabilir. Sana 'İnsanların eşrafı mı, garibanları mı tabi oldu' diye sordum. Sen garibanları tabi oldu dedin, paygamberlerin tabileri hep garibanlar olur. Sana 'Fazlalaşıyorlar mı azalıyorlar mı' diye sordum. Sen fazlalaştıklarını söyledin. İman, tamamlanana kadar böyle fazlalaşır. Sana 'Onun dinine girip dinini beğenmeyerek terk eden var mı' diye sordum, sen ise yok dedin. İmanın samimiyeti, neşesi kalplere bir kez girdi mi asla çıkmaz. Sana hile yapıp yapmadığı sordum, sen hayır, yapmıyor, dedin. Peygamberler de hile yapmazlar. Sana 'size ne emrediyor' diye sordum. Sen, size Allâh'a ibadet etmenizi, Allâh'a şirk koşmamanızı emrettiğini, putlara tapmaktan sakınmanızı, akraba bağlarınızı koparmamanızı, doğru sözlü ve namuslu olmayı emrettiğini söyledin. Eğer söylediklerin doğruysa ayak bastığım bu yerler yakında onun hâkimiyetine girecektir. Bu sıralar çıkacağını biliyordum, ama sizden çıkacağını zannetmiyordum. Ona sağ sâlim ulaşacağımı bilseydim, onunla karşılaşmak için tüm güçlüklere katlanırdım. Yanında olmuş olsaydım, ayaklarını yıkardım.

Hırakl, akabinde Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Dihye (radıyallahu anh) ile gönderdiği ve Dihye'nin de Busra valisine verdiği, onun da Hırakl'a gönderdiği mektubu istedi. Şöyle yazıyordu:

"Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla... Allâh'ın kulu ve elçisi olan Muhammed'den, Rum büyüğü Hırakl'a... Hidayete tabi olana selam olsun. Emma Ba'd: 'Seni İslam'ın daveti ile davet ediyorum. Müslüman ol, hayatını kurtar. Allâh iki defa mükâfatını verecektir. Eğer kabul etmez, yüz çevirirsen hizmetinde olan tüm insanların günahı da sanadır.

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾

"(Resûlüm!) de ki: Ey ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze geliniz: Allâh'tan başkasına tapmayalım. O'na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allâh'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilâhlaştırmasın. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, işte o zaman: Şahit olun ki biz müslümanlarız! deyiniz." (Al-i İmran: 3/64).

Ebû Süfyân 'Hırakl, sözünü bitirip mektubu da okumayı bitirince sesler yükselmeye, feryatlar kopmaya başladı. Bizi dışarı çıkardılar. Ebû Süfyân anlatıyor: 'Çıktığımızda arkadaşlarıma dedim ki, İbn Ebî Kebşe'nin[270] (Peygamber efendimizi kasdediyor) işi daha da büyüdü. Esfer oğullarının[271] meliki (Hırakl) dahi ondan korkuyor! Artık inanıyordum ki, Muhammed gâlip gelmeye devam edecek ve Allâh (c.a) da İslam sevgisini içime koyacaktır.

Îliyâ valisi, Hırakl'ın arkadaşı, Şam hıristiyanların Piskoposu İbn Nâtûr, şöyle anlatıyor: 'Hırakl, Kudüs'e gelince bir gün sıkıntılı ve rahatsız sabahladı. Bazı patrikler, Hırakl'a 'Halini iyi görmüyoruz' dediler. Hırakl, müneccimdi, yıldızlara bakarak yorumlar yapardı. Patrikler kendisine sorduğunda şöyle cevap verdi: 'Yıldızlara bakınca sünnetli bir melikin zuhur ettiğini gördüm. Hangi millet sünnet olur' diye sordu. Patrikler de 'Sadece Yahudiler sünnet olur, onlar da seni endişelendirmesin. Senin hâkimiyetinde olan valilere mektup gönder de, memleketlerinde olan Yahudileri öldürsünler' dedi. Onlar

---

270 Ebû Kebşe, Peygamber efendimizin sütannesi olan Halime'nin kocasının künyesiydi. Müşrikler, Resûlullah'a bundan dolayı Ebû Kebşe'nin oğlu da derdiler.

271 Araplar Rumlara Esfer oğulları derdiler.

bu konuyu konuştukları bir anda Ğassan melikinin Hırakl'a gönderdiği elçisi geldi. Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) hadisesini anlattı. Hırakl bu haberi alınca 'Gidin, bakın bu adam sünnetli midir, değil midir' diye emretti. Araştırdılar, sordurdular ve sünnetli olduğunu söylediler. Hırakl 'Araplar sünnet olurlar mı' diye sordu. Onların da sünnet olduğunu söyledi. Hırakl 'İşte ümmetin meliki olan kişi bu adamdır ve zuhur etti' dedi. Sonra kendisi gibi bilgili olan Roma'daki arkadaşına mektup yazdı. Hırakl, Humus'a gitti, arkadaşının mektubu gelene kadar bekledi. Mektup geldi, baktı ki arkadaşı da kendisi gibi bu adamın zuhur eden peygamber olduğu fikrindedir. Bunun üzerinde Hırakl, Humus'daki köşkünde Rumların ileri gelenlerini toplantıya çağırdı. Sonra kapıların kapanmasını emretti ve kapılar kapandı. Sonra huzura çıktı ve şöyle dedı: 'Ey Rum cemaati! Akıllı davranmak, canınızı kurtarmak ve mülkünüzün elinizde kalmasını istemez misiniz, o zaman gelin, bu peygambere tabi olun!' Toplantıda olanlar, vahşi eşekler gibi zıplayıp kapılara koştular. Baktılar ki kapılar kapalı. Hırakl, onların bu nefretini görünce, iman edeceklerine dair ümidi kırılınca (adamlarına) 'onları bana geri getirin' emir verdi ve onlara 'Biraz önce söylediklerimi sadece dininize ne kadar bağlı olduğunuzu sınamak için dedim. Çok bağlı olduğunuzu gördüm' dedi. Huzuruda bulunanlar da Hırakl'a secde etti ve ondan razı oldular. İşte Hırakl'ın son durumu böyleydi."[272]

f) Resûlullâh'ın, İran meliki Kisra'ya mektup yazması

178. Buhârî, Leys'den, o da Yunus'dan, o da Zühri'den, o da Ubeydullah b. Abdullâh b. Utbe, o da İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), mektubu bir sahabîye verdi ve Kisra'ya gönderdi. Mektubu Bahreyn meliğine vermesini emretti. Bahreyn meliği de Kisra'ya verdi. Kisra mektubu okuyunca alıp par-

---

[272] Buhârî, bu hadisi Sahîh'inin birçok yerinde birçok lafızla rivayet eder. İbn Mâce müstesna diğer Kütüb-i Sitte İmâmları (Müslim, V, 163, 166; Ebû Dâvud, 5136; Tirmizî, 2717; *Nesâî,* 4850) da birkaç yoldan rivayet eder. Bir yolu; Zührî'den, o da Übeydullah b. Abdullâh b. Utbe b. Mes'ûd, o da İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh)... (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 266). Ayrıca İbn İshâk, Zuhrî'den uzunca rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 262). Ebû Nu'aym, Zühri'den mutavvel olarak bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Delâilü'n-nübüvvet,* s. 119). Beyhakî, aynı isnadla mutavvel olarak bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (*es-Sünen,* IX, 178).

çaladı. Ravî: 'Zannedersem (Sa'îd) İbn Museyyeb 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onların param parça olması için beddua etti' dedi." [273]

179. Abdullâh b. Vehb, Yunus'dan, o da Zühri'den, o da Abdurrahman b. Abdulkârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh bir gün hatib olarak minberin üzerine çıktı, Allâh'a hamd etti, Allâh'ı övdü ve şahadet getirdi. Sonra şöyle buyurdu: *'Emma Ba'd: 'Bazılarınızı acem meliklere göndermek istiyorum. İsrailoğullarının Hz. İsa b. Meryem'e muhalefet ettiği gibi bana karşı muhalefet etmeyin.'* Muhacirler 'Ya Resûlallâh! Söylediğin hiçbir şey hakkında ihtilaf etmeyeceğiz. Bize dileğini emret, bizi istediğin yere gönder' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Şücâ b. Vehb (radıyallahu anh)'i Kirsa'ya gönderdi. Kisra, taht salonunun süslemesini emretti. Sonra İran'ın önde gelenlerini çağırdı, akabinde de Şücâ b. Vehb'i (radıyallahu anh) çağırdı. İbn Vehb salona girince kral, mektubun kendisinden alınmasını emretti. Şücâ b. Vehb 'Hayır, Resûlullâh'ın emri gereği ben kendim krala vereceğim' dedi. Kisra 'yaklaş' dedi. İbn Vehb yaklaşınca Kisra'ya mektubu verdi. Kisra Hireli olan kâtibini çağırdı, katib okudu: "Allâh'ın kulu ve elçisi olan Muhammed'den Faris'in büyüğü olan Kisra'ya..."

İbn Abbâs şöyle anlatır: 'Resûlullâh'ın isminin kralın isminden önce yazılması kendisini kızdırdı, haykırdı, öfkelendi, mektubu içinde neyin olduğunu öğrenmeden, okumadan parçaladı. Vehb b. Şücâ'ın da huzurundan çıkarılmasını emretti. Vehb, bunu görünce bineğine binip yola çıktı. Sonra kendi kendine 'Vallâhi, her iki durumda da benim için değişen bir şey yok, çünkü ben (görevim olan) mektubu Kisra'ya verdim' dedi. İbn Abbâs devam ediyor: 'Kisra'nın öfkesi geçince Şücâ'a içeri girmesi için emir verir, fakat aransa da bulunmaz. Kisra, Hire'deki valîye haber verdi, geçmeden tutup getirmesi için, ancak Şücâ, orayı da geçmişti. Şücâ, Peygamber efendimize gelince Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) Kisra'nın yanında olanları ve mektubu yırttığını anlattı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Kisra kendi mülkünü parçaladı'* diye buyurdu."[274]

180. Ebû Sa'îd en-Neysâbûrî, *"Şerefu'l-Mustafa"* adlı eserinde İbn İshâk←Zühri tarîki ile Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) mektubu Kisra'ya

---

[273] Buhârî, I, 25, IV, 10, IX, 111.

[274] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 269.

takdim edilince, mektubu okudu ve paramparça etti. Sonrasında Yemen valîsi olan Bâzân'a mektup göndererek, iki güçlü adamını Hicazdaki o adama (Hz. Muhammed'i kasdediyor) göndermesini ve onu alıp kendisine getirmelerini emretti. Bâzân da, Farsça dilini ve hesap işini iyi bilen müşaviri Ebânûh ve yanına da İranlı Ced Cemîre adında birini verdi. Resûlullâh'ın bu iki kişiyle beraber Kisra'ya gitmesini emrettiği bir mektup yazdı ve onlara verdi. Bâzân, ayrıca müşavirine 'Bu adamı araştır, onunla konuş, bana sağlam bilgi getir' diye emretti. İki adamı yola çıkıp Tâif'e geldiler. Kureyş'ten olan tüccarları gördüler, onlara Hz. Muhammed hakkında sorular sordular. Onlar da kendisinin şu an Yesrib'de olduğunu söylediler ve Kureyşli tüccarlar çok mutlu oldu. 'Kisra demek onun peşine adamlarını dikmiş, Kisra onun hakkında gelir' dediler. Bâzân'ın İki adamı, Taif'ten de yola çıkıp Medine'ye vardılar. Peygamber efendimizle Ebânûh konuştu, kendisine 'Kisra, Bâzân'a mektup yazarak, birilerini sana göndererek senin de onlarla beraber Kisra'ya gitmeni emretti. Bâzân da, seni görtürmem için beni gönderdi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), '*Şimdi gidin, yarın gelin konuşuruz'* buyurdu. Ertesi gün sabah vaktinde geldiler. Resûlullâh, onlara Allâh'ın Kisra'yı öldürdüğünü, oğlu Şîraveyh'i kendisine mûsâllat kıldığını ayı ve gecesini de belirterek kendilerine söyledi. İki adam, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Ne dediğini biliyor musun? bunu Bâzân'a yazalım mı' diye sordular. Resûlullâh da *'Evet, yazın'* diye buyurdu. Ayrıca kendisine müslüman olursa, elinin altında olan yerin hâkimiyetini kendisine vereceğimi yazın. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Ced Cemîre'ye kendisine hediye edilmiş içinde altın ve gümüş olan bir kuşak verdi. İki elçi Vali Bâzân'nın yanına dönüp olanları anlattılar. Bâzân 'Bunlar bir meliğin konuşması değil, dediğinin doğru mu olduğunu bir araştıralım' dedi. Çok geçmeden Şîraveyhîn mektubu kendine ulaştı. Mektupta şöyle yazıyordu:

"Emma Ba'd: 'Ben, Kisra'yı İranlıların eşrafını sudan sebeplerle eziyet edip öldürdüğü için ona olan öfkemden dolayı öldürmüş bulunuyorum. Yanında bulunanlardan benim için itaat sözü al! Kisra'nın, getirmen için mektup gönderdiği kişiyi (Hz. Muhammed'i) sakın küçük düşürme!"

Bâzân, mektubu okuyunca, şöyle dedi: 'Muhakkak ki bu adam (Hz. Muhammedi kasdediyor) gönderilmiş bir peygamberdir. Bu vesileyle Bâzân ve Yemen'de yanında bulunan tüm İranlılar müslüman oldular.[275]

181. İbn Ebî Dünya, *Delâilü'n-nübüvvet* kitabında İbn İshâk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Kisra'yı İslam'a davet etmek için Abdullâh b. Huzeyfe'yi (radıyallahu anh) mektupla beraber Kisra'ya gönderdi. Kisra, mektubu okuyunca mektubu yırttı. Sonra Yemen valîsi olan Bâzân'a mektup yazdı... Yukarıdaki hadisin mealinde hadisi rivayet etmektedir. Hadiste şöyle bir fark vardır: 'Bâzân'ın iki adamı Medine'ye geldi. Bâbeveyh, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) ile şöyle konuştu: 'Şahların şahı Kisra, melik Bâzân'a mektup yazarak seni (Hz. Muhammed'i) kendisine getirecek birini göndermesini emretmiştir. Eğer kabul edersen sana yarar sağlayacak bir şeyler yazarım. Yok, eğer kabul etmezsen Kisra, seni ve kavmini öldürür, memleketinizi de yerle bir eder' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onlara '*Şimdilik gidin, yarın gelin*' buyurdu." Ebû Nu'aym devamında yukardaki hadisin lafzına yakın bir lafızla hadisi devam ettirir.[276]

182. İbn Cerîr,[277] İbn İshâk←Yezîd[278] b. Ebî Habîb tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Abdullâh b. Huzeyfe'yi (radıyallahu anh) İran meliki Kisra b. Hurmuz'a şu mektubu vererek gönderdi:

"Rahman ve rahim olan Allâh'ın adıyla...

Allâh'ın elçisi olan Muhammed'den İran'ın büyüğü Kisra'ya... Hidayete tabi olup Allâh'a ve Resûlüne iman edene, tek olan ve ortağı olmayan Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet edene selam olsun. Seni Allâh'ın davetine davet ediyorum. Ben; diri olanları uyarmak, kâfirleri de Allâh'ın azabına mustahak kılmak için tüm insanlığa gönderilmiş Allâh'ın elçisiyim. Müslüman olursan, hayatını kurtarırsın. Yok, kabul etmezsen tüm mecusilerin günahı da senin üzerinedir.

Kisra, mektubu okuyunca mektubu alıp yırttı ve 'Köle olan biri nasıl olur da bana böyle bir mektup yollar!' diye haykırdı. Sonra Kisra, Bâzân'a mektup

---

[275] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet* kitabında bu olayı İbn İshâk'dan hikâye etmekte fakat Ced Cemîre yerine Harhasre ismini kullanmakta, arkadaşı olan Ebânûh'un ismini aynen vermektedir. (*el-İsâbe*, I, 259).

[276] İbn Ebî Dünya, hadisi Sa'îd el-Makburî'den çok kısaltarak rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, I, 169).

[277] İbn Cerîr, Târîh, II, 654-657.

[278] Kitabın aslında Zeyd diye gelmiştir, o yanlıştır.

yazdı..." İbn Cerîr devamında İbn İshâk'ın hadisinde geçenleri zikretti. Fakat şu ayrıntıyı zikretti: 'Bâzân'ın iki adamı Resûlullâh'ın yanına geldi. Sakallarını traş etmiş, bıyıklarını bırakmışlardı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kendilerine bakmak istemedi ve şöyle buyurdu: *'Yazıklar olsun! Bu yaptılarınızdan dolayı!'* onlar da 'Rabbimiz (yani Kisra), bize bunu emretti' dediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Fakat benim Rabbim bana sakallarımı salı verip bıyıklarımı kısaltayım diye emretti'* buyurdu."[279]

183. Taberânî, (*el-Kebîr* adlı eserinde) Ebû Bekre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), peygamber olarak gönderilince Kisra, Yemen ve civarındaki arap memleketlerinin genel valîsi olan Bâzân[280] adındaki valîsine şöyle yazdı: 'Duydum ki senin tarafta kendisine peygamber diyen biri zuhur etmiş. Ona söyle ki, bu iddiasından vazgeçsin, yoksa onu ve kavmini öldürecek bir ordu gönderirim.' Bâzân'ın elçisi Resûlullâh'a geldi, bunu Resûlullâh'a anlattı. Peygamber efendimiz, kendisine şöyle buyurdu: *'Kendi katımdan bir şey söylüyor olmuş olsaydım söylemekten vazgeçerdim, fakat Allâh, beni peygamber olarak gönderdi.'* Elçi ayakta duruyordu ki Resûlullâh ona *'Rabbim Kisra'yı öldürdü. Bu günden sonra Kisra diye biri yoktur. Kayseri de öldürdü. Bu günden sonra Kayser diye biri de yoktur'* buyurdu. Râvi anlatıyor: 'Elçi, prygamber efendimizin konuştuğu anı, günü ve ayı not tuttu, sonra Bâzân'a geri döndü, baktı ki, Kisra ölmüş, Kayser de öldürülmüştür."[281]

184. Bezzâr, Dihyetü'l-Kelbî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), bana mektup vererek beni Kayser'e gönderdi. Resûlullâh'ın Kayser'e gönderdiği mektupta zikrettiği hadisi aynen devamında zikretti ve sonunda şu eki yapmıştır: 'Dihye, Resûlullâh'ın yanına geldi. Resûlullâh'ın yanında Kisra'nın San'â'da olan valîlerinin elçileri bulunuyordu. Kisra onları göndermiş, San'â valisini de tehdit eden bir mektup yazmıştı. Mektupta şöyle diyordu: 'Senin toprakların üzerinde beni dinine davet eden, kabul etmediğim takdirde cizye vermemi emreden biri zuhur et-

---

[279] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 269.

[280] Meşhur olan Bâzâm veya Bâzân olmasıdır. *Mecma'u'z-zevâid* de Bâdâm olarak gelmesi yanlıştır. (B)

[281] Heysemî: "Taberânî'nin isnadındaki râviler Kesîr b. Ziyâd hariç hepsi "Sahîh hadis" râvileridir. Kesîr de sıka biridir. İmâm-ı Ahmed ve Bezzâr'ın yanında bu hadisin bir bölümü vardır. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 287).

miştir. Benim için ya onun hakkından geleceksin ya da and olsun ki, seni öldürürüm veya sana bunu bunu yaparım.' San'â valîsi de Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) yirmi beş kişilik bir heyet gönderdi. Dihye de (Kayser'in yanından dönünce) onları Resûlullâh'ın yanında gördü. Onların reisi mektubu okuyunca Resûlullâh on beş gece onlarla görüşmedi. On beş gece geçtikten sonra Resûlullâh'ın önünden geçtiklerinde onları gördü, şöyle buyurdu: '*Efendinize gidin, ona deyin ki; Benim Rabbim onun Rabbini bu gece öldürdü'* Heyette yola çıkıp gitti, San'â valisine olanları anlattılar. San'â valisi de 'O geceyi hesaplayın ve hafızanızda tutun' diye emretti. Sonra 'Söyleyin bakalım, onu nasıl gördünüz' diye sordu. Onlar da 'Onun kadar alçak gönüllü melik görmedik, insanların içinde gezer, bir şeyden kormaz. Gayet sade giyinir, koruması olmaz, huzurunda kimse sesini yükseltmez' dediler. Dihye anlatıyor: 'Sonra haber geldi, Peygamber efendimizin söylediği gece öldüğü anlaşıldı." [282]

g) Reulullah'ın İskenderiyye meliki Mukavkıs'a mektubu

185. Beyhakî,[283] Abdullâh b. Abdulkârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hâtıb b. Belte'a'yı (radıyallahu anh) İskanderiyye kralı olan Mukavkıs'a gönderdi. Hâtıb, mektupla beraber Mukavkısâ gitti. Mukavkıs, mektubu öptü, Hatıb'a ikramda bulundu, iyi ağırladı. Hâtıb'ı Resûlullâh'a doğru yolcu edince Hâtıb'a bir elbise, eyeri ile beraber bir katır ve iki cariye hediye vererek gönderdi. Cariyelerden biri Hz. Peygamber'in (oğlu) İbrahim'in annesine (yani Hz. Mariye'ye)'dir. Diğeri ise Cehm[284] b. Kays el-Abdî'ye hediye ettiğidir."

186. Beyhakî,[285] ayrıca Hâtib b. Belte'a'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), beni İskenderiyye meliki olan Mukavkıs'a gönderdi. Ben Mukavkıs'a Resûlullâh'ın mektubunu getirdim. Beni kendi evince misafir etti, bir müddet yanında kaldım. (Sarayında) Patriklerini topladığı bir toplantı için beni çağırdı ve şöyle dedi: 'Sana soru soracağım, beni adınlatmanı istiyorum.' Hatıb 'Ben de buyrun, sorun! dedim. Mukavkıs 'Efendinden bana bahset, yoksa o, nebi değil midir' dedi. Ben 'Ha-

---

[282] Heysemî: "Hadisin isnadında İbrahim b. İsmail ve babası var, ikisi de zayıftır." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 309).
[283] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* IV, 395.
[284] Kitabın aslında Muhammed diye yazılmış, bu hatadır. (B)
[285] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* IV, 396.

yır, o gerçek nebidir' dedim. Mukavkıs 'Şayet gerçek nebiyse kavmi onu memleketinden sürgün edince niye onlara beddua etmedi' diye sordu. Ben de 'Hz. İsa b. Meryem'in gerçekten Allâh elçisi olduğuna inanıyor musun' diye sordum. Mukavkıs da 'tabiki' dedi. Ben de 'Kavmi onu alıp çarmıha germek isteyince Allâh onu semaya yükselteceğine niye Hz. İsa, Allâh onları helak etsin diye onlara beddua etmedi' dedim. Mukavkıs 'Sen, filozof yanından gelen bir filozofsun. Bunlar, Muhammed'e göndereceğim hediyelerdir. Ayrıca seninle beraber seni güvenli yere kadar koruyacak bir koruma heyeti gönderiyorum' dedi. Râvi anlatıyor: 'Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) üç cariye hediye etti. Biri Peygamber efendimizin oğlu İbrâhîm'in annesi (Mâriya), birini de Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hassan b. Sâbit el-Ensârî''ye hediye etti. (Diğerini de Peygamber efendimizin, Muhammed b. Kays el-Abdî'ye hediye ettiğini bir önceki hadiste zikretmiştik). Ayrıca melik kendilerinin kıymetli eşyalarından hediyeler yollamıştı."

ğ) Resûlullâh'ın Necran ehline mektubu

187. Beyhakî,[286] Yunus b. Bukeyr'den, o da Seleme b. Yesû', o da babasından, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Önceden hıristiyan olan, akabinde müslüman olan Yunus şöyle anlatır: 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Necrân ahalisine Neml süresi inmeden şöyle bir mektup yazdı:

İbrahim'in, İshâk'ın, Ya'kûb'un ilahının ismi ile...

Allâh'ın elçisi ve peygamberi olan Muhammed'den Necran piskoposuna ve ahalisine... Sizler akıllı ve barış ehli kimselersiniz. Ben de sizler gibi İbrahîm'in, İshâk'ın, Ya'kûb'un ilahına hamd ediyorum. Emma ba'd: Ben sizi kullara ibadet etmek yerine Allâh'a ibadete davet ediyorum. Kulların egemenliği altına gireceğinize Allâh'ın egemenliğine girmenizi davet ediyorum. Eğer kabul etmezseniz cizye vermek zorunda kalırsınız. Bunu da kabul etmezseniz size savaş açarız. Ve's-selam."

Piskoposa mektup ulaşınca, mektubu okudu, çok korktu, dehşete düştü ve çok panikledi. Necran ahalisinden olan Şurahbîl b. Vedâ'a adında birini çağırması için birini gönderdi. Bu adam sorun ve sıkıntı anında kendisine ilk başvurulan kişiydi. Hemdanlı olan bu adama başvurulmadan ne eyheme[287]

---

[286] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* IV, 385.

[287] Fikri asla geri çevrilmeyen kendisine kesin itaat edilen fikir babasıdır.

ne başkan ne de akıba[288] başvurulurdu. Piskopos, Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) mektubunu Şurahbîl'e verdi, Şurahbîl de okudu. Piskopos 'Ey Ebû Meryem! Fikrin nedir?' diye sordu. Şurahbîl, 'Allâh'ın İbrahim'e İsmail'in zürriyetinden gelecek birine peygamberlik sözü verdiğini biliyorsun. Bu adamın o adam olduğundan nasıl emin olacağız ki! Peygamberlik hakkında bir fikrim yok, dünya işlerinden bir şey olmuş olsa o konuda sana bir şeyler işaret eder, içtihat ederdim' dedi. Piskoposi Şurahbîl'e 'Buyrun şöyle otur, Şurahbîl de geçip bir kenara oturdu. Piskopos Necran ahalisinden Himyerli Zi-esbeh kabilesinden olan kendisine Abdullâh b. Şurahbîl denilen birini çağırmak için birini gönderdi. Mektubu ona da okuttu, onun fikrini de sordu. O da Şurahbîl'in dediği gibi fikir beyan edemeyeceğini söyledi. Piskopos 'Sen de buyur, otur' dedi. Abdullâh da bir tarafa çekilip oturdu. Piskopos Necran ahalisinden Hâris b. Ka'b oğulları kabilesinden olan, Hamas oğullarından biri olan Cabbar b. Feyd'i çağırmak için birini gönderdi. Ona da mektubu okuttu, onunda fikrini sordu. Cebbar da Şurahbîl ve Abdullâh'ın dediği gibi fikir beyan edemeyeceğini belirtti. Piskopos ona da oturmasını emretti o da çekilip bir tarafa oturdu. Hepsinin aynı nokta üzerinde fikir birliği yapınca Piskopos, çanların çalınması, ateşin yakılmasi ve manastırın kulelerine kıldan yapılmış bayrakların asılması için emir verdi. Gündüz önemli ve ürkütücü bir şey olunca böyle yaparlardı. Gece vakti korku ve ürkütücü bir şey olursa çanlar çalınır ve manasıtırın kulelerinde ateşler yakılırdı. Çanlar çalınıp bayrak asılınca vadinin altından üstünden tüm insanlar toplandı. Vadinin uzunluğu hızlı koşan bir at binicisinin bir günlük yolu kadardı. Vadide yetmiş üç köy, yüz yirmi bin savaşçı bulunuyordu. Piskopos, onlara Resûlullâh'ın gönderdiği mektubu okudu. Onların fikirini sordu. Onların ileri görüşlüleri Şurahbîl b. Veda'a el-Hemdânî, Abdullâh b. Şurahbîl el-Esbehî ve Cabbar b. Feyd el-Hârisî'yi Resûlullâh'a gönderip ondan haber getirmeleri konusunda karar birliğine vardılar. Heyet yola çıktı, Medine'ye girmek üzere iken yolculuk elbiselerini çıkarıp yerden sürüklenen Yemen kürklerini giydiler, altın yüzüklerini taktılar, sonra Resûlullâh'a gittiler. Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) selam verdiler, fakat Resûlullâh selamlarını almadı. Gündüz boyunca Resûlullâh ile konuşmak istediler, fakat Resûlullâh kendileri ile konuşmadı. Üzerlerinde yemen kürkleri ve taktıkları altınlar bulunuyordu. Önceden tanıdıkları Osman b. Affân ve Abdurrahman b. Avf'ı aramaya koyuldular. Onları, Ensar ve Mu-

---

[288] Başkandan sonra gelen kişi, başvezir yerindedir.

hacirlerden oluşan bir mecliste oturdularını gördüler. Heyet, 'Ey Osman, Ey Abdurrahman! Peygamberiniz bize bir mektup yazdı, bizler de cevap vermek için kendisine doğru yola çıktık. Fakat geldik, selam verdik, selamımızı almadı. Gündüz boyunca bizle konuşması için çabaladıksa da, bizle konuşmadı. Fikriniz nedir, ne önerirsiniz, geri mi dönelim' diye sordular. Hz. Osman ve Hz. Abdurrahman da mecliste olan Hz. Alî'ye 'Ey Ebû Hasan! Bunlar hakında ne dersin, ne yapsınlar' diye sordular. Hz. Alî, Osman ve Abdurrahman'a 'Bence bu kürklerini ve yüzüklerini öncelikle çıkarsınlar, sonra yolculuk elbiselerini giyinsinler ve Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna dönsünler' dedi. Onlar da öyle yapıp Resûlullâh'ın yanına gittiler, selam verdiler ve Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), selamlarını aldı, akabinde de şöyle buyurdu: *'Beni peygamber olarak gönderen zata yemin olsun! ilk geldiğinizde İblis sizle beraberdi.'* Sonra Resûlullâh onlara, onlar da Resûlullâh'a sorular sordular. Devamlı karşılıklı bir şeyler soruyorlardı ve ta ki heyet Resûlullâh'a 'İsa hakkında ne dersin? Bizler kavmimize döneceğiz ve kavmimiz hıristiyan bir topluluktur. Gerçekten peygamber isen Hz. İsa hakında fikrinizi duymak isteriz' dediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Bu gün onun hakkında bir şey söyleyecek durumda değilim, durun bekleyin ki, size Rabbimin İsa hakkında söyledilerini haber vereyim'* dedi. Ertesi gün oldu Allâh (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti:

﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٥٩) الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ (٦٠) فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾

'Allâh nezdinde İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allâh onu topraktan yarattı. Sonra ona "Ol!" dedi ve oluverdi. Gerçek, Rabbinden gelendir. Öyle ise şüphecilerden olma. Sana bu ilim geldikten sonra seninle bu konuda çekişenlere de ki: Geliniz, sizler ve bizler de dâhil olmak üzere, siz kendi çocuklarınızı biz de kendi çocuklarımızı, siz kendi kadınlarınızı, biz de kendi kadınlarımızı çağıralım, sonra da dua edelim de Allâh'tan yalancılar üzerine lânet dileyelim. (Âl-i İmran: 59 – 61).

Fakat onlar Müslüman olmayı ikrar etmediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onlara Hz.İsa hakkında fikrini söyledikten bir gün sonra Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i elbisesinin içine almış, Hz. Fatıma da arkasında yürüyor olduğu halde lanetleşmeye geldi. Yanında o an birkaç eşi de vardı.

Şurahbîl iki arkadaşına 'Bilirsiniz ki, vadinin ha üstünde, ha altında olan Necran ehlinden hiç kimse fikrimi almadan bir konuda ne itiraz eder, ne de kabul eder. Şu an ağır bir yükü yüklendiğimizi görüyorum. Allâh'a yemin olsun ki, şayet bu adam gönderilmiş peygamberse onun gözünde ilk kötü konuşan, ilk karşı çıkan biz olmuş oluruz. O zaman da ne onun ne da ashabının gönlü, başımıza büyük bir felaket getirmeden rahat olmayacaktır. Biz komşu olarak da ona en yakın kavimiz. Ayrıca bu adam gönderilmiş bir peygamberse ona lanet edersek yeryüzünde bize ait ne tırnak ne de bir kıl kalır, her şeyimiz yok olur' dedi. İki arkadaşı 'Fikrin ne nedir ey Ebû Meryem!' diye sordular. Şurahbîl 'Onunla konuşmayı düşünüyorum. Gördüğüm bu adam asla yanlış hüküm verip kimseye zülüm etmez' dedi. İki arkadaşı da 'Tamam, siz aranızda konuşun' dediler. Râvi anlatıyor: 'Şurahbîl, Resûlullâh'ın yanına vardı, 'lanetleşmekten daha güzel bir fikrim var' dedi. Resûlullâh *'Nedir, o fikrin'* diye sordu. O da 'Fikrimiz, bu gündüzden akşama kadar, akşamdan bir daha sabaha kadar düşünüp hakkımızda ne hüküm verirsen bizim de verdiğin o hükme razı olmamızdır' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Peki arkanda bıraktığın Necran ehli bu hükmüne razı olmaz da kınayacak olurlarsa ne olur'* diye buyurdu. Şurahbîl 'iki arkadaşıma sorabilirsin' dedi. Resûlullâh da, onlara sordu. Onlar da 'Vadi ehli (Necranlılar), Şurahbîl'in onayı olmadan ne bir hükme itiraz eder, ne de kabul eder' diye cevap verdiler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da evine döndü, onlarla lanetleşmedi. Ertesi gün olunca yanlarına geldi, onlara şu mektubu yazdı:

"Rahman ve rahim olan Allâh'ın adıyla... Bu Allâh'ın elçisi olan Muhammed'in Necran ehline yazdığı mektuptur. Hakkınızda verdiği hüküm şöyledir: 'Tüm meyveleriniz, altınlarınız, gümüşleriniz, hububatlarınız, köleleriniz sizin olsun. Bunların hepsi her Receb ve Safer ayında bin hulle olmak üzere iki yüz hulle karşılığı size bırakılmıştır..." Şartların tamamını zikretti.[289]

188. İbn Kesîr "*el-Bidâye ve'n-nihâye*" adlı eserinde 'Şartların tamamını zikretti' cümlesinden sonra ek olarak şöyle demektedir: "Bu mektubun şahit-

---

[289] İbn Kesîr, *Tefsîr*, I, 369.

leri; Ebû Süfyân b. Harb, Ğeylan b. Amr, Nasr oğullarından Mâlik b. Avf, Akra' b. Hâbis el-Hanzelî ve Muğîre'dir. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) mektubu yazdı. Şahitler huzurunda yazılan bu mektubu aldılar, Necran'a doğru yola çıktılar. Piskoposunun yanında anneden kadeşi olan, nesepten amcaoğlu Bişr b. Muâviye vardı. Künyesi, Ebû Alkame idi. Heyet, Resûlullâh'ın mektubunu piskoposa verdi. Piskopos, Ebû Alkame ile beraber hem yürüyor, hem de mektubu okuyordu. Ebû Alkame devesinden düştü. Bişr de açık ismini kullanarak helak olsun diye beddua etti. Pikopos hemen kendisine 'Allâh'a yemin olsun ki, sen gönderilmiş bir peygambere beddua ettin' dedi. Bişr de ona 'Önemli değil, vallâhi o zaman Resûlullâh'a varmadan hiçbir düğümü açmayacağım' dedi ve devesini Medine'ye doğru sürdü. Piskopos da devesini onun ardına sürdü. Piskopos (onu caydırmak için), 'Biraz anlayışlı ol. O cümleyi sadace Araplar duysun diye söyledim. Çünkü Arapların, onun hakkını almış olduğumuzu veya sesine razı olduğumuzu veya Arapların en kuvvetlisi, en çok nufusa sahip olmamıza rağmen hiçbir arabın boyun eğmediği bu adama boyun eğdiğimizi görmelerini istemiyorum' dedi. Bişr ise ona 'Hayır, ağzından çıkan hiçbir şeye inanmayacağım'dedi. Piskoposa sırtını dönmüş halde devesine vurdu ve şu şiiri okudu:

إليكَ تغدو قَلِقاً وضينها   معترضاً في بطنها جنينُها

مخالفاً دينَ النصارى دينُها

Devem, sana doğru yola çıkmış, eyeri itiraz ediyor

Karnında yavrusu varken, dini de hıristiyanların dinine muhalif iken

Resûlullâh'ın huzuruna geldi ve müslüman oldu. Resûlullâh'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) hiç ayrılmadı ve sonunda Hz. Peygamber'in yanında şehit oldu.

Râvi anlatıyor: 'Heyet Necran'a girdi. Heyet, Rahib İbn Ebî Şimr ez-Zebîdî'nin yanına geldi. Rahib, kilisenin kulesinde idi. Heyet ona Tihâme'ye bir peygamber gönderildiğini ve Necran heyetinin Resûlullâh'la olan olaylarını, Resûlullâh'ın heyete lanetleşme teklif ettiğini ama heyetin kabul etmediğini ve Biş b. Muâviye'nin Resûlullâh'a gidip müslüman olduğunu anlattı. İbn Ebî Şimr 'Beni buradan indirin, yoksa kendimi bu kuleden aşağı atarım' dedi. Râvi anlatıyor: 'İbn Ebî Şimr'i indirdiler. İbn Ebî Şimr yanına bazı hediyeler de alarak Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına gitti. Hediyeler ara-

sında halifelerin halen giydikleri bu kürk, büyük bir bardak ve asa vardı. Bir müddet Resûlullâh'ın yanında ikame etti, vahyi, dinliyordu. Sonra kavmine döndü, İslam kendisine nasip olmadı. Bir daha döneceğine söz verdi, ama geri dönme kendisine nasip olmadı. Ta ki Resûlullâh vefat etti. Daha sonra Piskopos Ebû Hâris, yanında Seyyid[290], Âkıb[291] ve kavmin önde gelenleri olduğu halde Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi. Resûlullâh'ın yanında ikame ettiler, Allâh'ın indirdiği vahyi dinlediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine mektup yazan bu piskoposa ve diğer Necran piskoposlarına şu mektubu yazdı:

Hz. Peygamber'in Piskopos Ebû Haris'e mektubu

"Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla...

Peygamber olan Muhammed'den piskopos Ebû Hâris ve Necran piskoposlarına, kâhinlerine, rahiplerine ve ellerinin altında olan herkese... Allâh ve Resûlünün teminatıdır; piskoposun piskoposluğu, rahibin rahipliği, kâhinin kehaneti değiştirilmeyecek. Kendilerinin hiçbir hakkına dokunulmadığı gibi saltanatlarına da dokunulmayacaktır. Haklarından hiçbir hak değiştirilmeyecektir. Onlar islah ve nasihat ettikleri müddetçe Allâh ve Resûlünün teminatı onlar için olacaktır ve hiçbir zülme ve zâlime maruz kalmayacaklardır." Bu mektubu Muğîre b. Şu'be yazmıştır.[292]

h) Resûlullâh'ın Bekr b. Vâil'e mektubu

189. İmâm-ı Ahmed,[293] Mersed b. Zabyân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) bize bir mektup geldi. Bize okuyacak birini bulamadık. Sonunda Dabî'a'dan birini bulduk ve bize okudu:

"Resûlullâh'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) Bekr b. Vâil'e... Müslüman olun, hayatınızı kurtarın..."[294]

---

290 Ordu ve kervan komutanı olan Ebhem adında biriydi. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*)

291 Neccran kabilesinin lideri ve söz olarak en etkin kişisi olan Abdulmesih adında biriydi. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*)

292 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 55.

293 Ahmed, *Müsned*, V, 68; *el-Müsnedü'l-Câmi'*, XV, 120.

294 Heysemî: "Hadisin isnadınaki Râviler "Sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 305). Hadisi ayrıca Bezzâr, Ebû Ya'lâ ve Taberânî *el-Mu'cemu's-sağîr* kitabında Hz. Enes'den (radıyallahu anh) bu mealde rivayet etmişer. Heysemî: "Bezzâr ve Ebû Ya'lâ'nın Râvileri "Sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 305).

ı) Resûlullâh'ın Cüzame oğullarına mektubu

190. Taberânî, Ümeyr b. Ma'bed[295] el-Cüzâmî, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Rufa'a b. Zeyd, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) bir heyet gönderdi. Resûlullâh da kendisine şu mektubu verdi:

"Allâh'ın elçisi Muhammed'den (sallallahu aleyhi ve sellem) Rufa'a b. Zeyd'e...

Bu mektubu kavmine ve kavmin içinde olan herkese yolladım. Onları Allâh'a ve resûlüne davet ediyorum. Kim iman ederse Allâh'ın ve Resûlün topluluğundandır. Kim ki kabul etmez de sırt çevirirse ona iki ay mühlet vardır. "Heyet, kabilesine dönünce Resûlullâh'a icabet ettiler..."[296]

---

[295] Kitabın aslında Mukbil diye gelmiştir, bu yanlıştır. (B)

[296] Heysemî: "Taberânî (*el-Kebîr,* XX, h. 801) hadisi muttasıl olarak bu şekilde rivayet etmiştir. Muhtasar ve munkatı olarak da İbn İshâk'dan (*el-Kebîr,* 4562) rivayet etmiştir. Muttasıl olan rivayette bilmediğim birçok kişi vardır. İki rivayetin de İbn İshâk'a isnadı ceyyid'dir. (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 310). el-Umevî, el-Meğâzî kitabında İbn İshâk tariki ile Umayr b. Me'bed b. filân el-Cüzâmî, o da babası rivayetiyle hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir. (İbn Hacer, *el-İsâbe,* III, 441).

RESÛLULLAH'IN İNSANLARI HİDAYETE ERDİRMEK İÇİN SARF ETTİĞİ ÇABA VE AHLAKİ TUTUMU

a) İsrailoğullarının önde gelen âlimlerinden Zeyd b. Sa'ne el-Habr'ın müslüman olması

191. Taberânî,[297] Abdullâh b. Selam'dan şöyle rivayet etmektedir: "Allâh (celle celâlühü), Zeyd b. Su'ne'nin hidayetini irade edince Zeyd şöyle dedi: 'Resûlullah'ın yüzüne baktığımda nübüvvet alâmetlerinden ikisi mustesna hepsini görüyordum. İkisinin varlığını ise hele tecrübe edemedim. Bunlar da hâlimliğinin cehaletini yenmesi ve karşısında olan birinin cehaletinin arttığı yerde onun hâlimliğinin artmasıdır.' Zeyd b. Sa'ne 'Resûlullâh bir gün hücrelerinde Hz. Alî ile beraber çıkıyordu. Bedeviler gibi birisi bineği ile Resûlullah'ın yanına geldi ve 'Ya Resûlallâh! Falan köyde benim bir cemaatim var. Bunlar müslüman olup İslam dinine girdiler. Onlara eğer müslüman olurlarsa Allâh kendilerine bol rızık vereceğini söyledim. Onlara kıtlık, sıkıntı ve kuraklık isabet etti. Ya Resûlallâh! Ben, bir şeyler arzuladıklar için girdikleri bu dinden yine bir şeyleri tama ettikleri için çıkmalarından endişe ediyorum. Onlara yardımcı olabilecek bir şeyler göndermek istersen gönder' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), yanında bulunan kişiye baktı, zannedersem Hz. Alî idi. Hz. Alî de 'Ya Resûlallâh! Hiçbir şey kalmadı' dedi. Zeyd b. Sa'ne şöyle anlatıyor: 'Resûlullah'a yaklaştım ve 'Ey Muhammed! Filan oğullarının bahçesinde bulunan hurmalarından belli miktarda hurmaları, beli zamana kadar, bu bu zamana kadar satar mısın' dedim. Resûlullah ise *'Filanın bahçesindeki hurmaların diye belirleme'* dedi. Ben de 'Tamam' dedim. Benimle alış veriş yaptı. Ben de kesemi açtım, içinden seksen miskal altını belli zamana kadar olan belli hurmalar mukabilinde verdim. Kendisi de altını alıp gelen adama verdi[298] ve *'onlara adeletli dağıt, onlara yardımcı ol'* dedi.

Zeyd b. Sa'ne devam ediyor: 'Borç ödeme gününe iki veya üç gün kalmıştı ki; Resûlullah, yanında Ebû Bekr, Ömer, Osman'ın (radıyallahu anhum) da içinde olduğu ashabından bir cemaatla beraber çıktı. Cenaze üzerine namaz kılıp duvarın yanına oturmak için yaklaşınca gelip yakasından ve gömleğinden tuttum, yüzüne de sert şekilde bakarak 'Ey Muhammed! Hakkımı ödemeyecek misin, vallâhi siz Abdulmuttalib oğullarını borcunu geciktirmeyle

---

[297] *el-Kebîr,* 5147.

[298] Asılda "adam bana verdi" diye gelmiş, bu doğru değildir. (B)

tanırdık, ancak bil fiil içinize girerek kesin öğrenmiş oldum' dedim (Zeyd'in amacı, o görmediği iki nübüvvet alemetini görmekti ve bunu hususi yapıyordu). Hz. Ömer'e baktım, geminin döndüğü gibi kızgınlıktan gözleri yüzünde dönüyordu. Sonra Ömer bana öyle bir göz atarak 'Gördüğüm şeyi mi yapıyorsun (yani gözlerime inanamıyorum), nefsim elinde olan Allâh'a yemin olsun ki, (mümin olma ümidinin) fevt olmasından korkmasaydım kılıcımla başını koparırdım' dedi. Resûlullah ise sukunet ve teenni içinde bana bakıyordu. Resûlullah, şöyle buyurdu: *'Ey Ömer! Ben ve ona daha farklı davranman gerekiyordu. Bana güzellikle borcumu ödememi, ona da güzel şekilde istemesini emretmen gerekirdi. Ömer (radıyallahu anh) onu al, götür, hakkını ver. Korkuttuğun içinde yirmi sa' fazla ver'* buyurdu.

Zeyd anlatıyor: 'Ömer (radıyallahu anh), beni götürdü, yirmi sa' fazlasından hakkımı verdi. Ben 'Ey Ömer, bu fazlalık nedir' diye sorunca, Hz.Ömer (radıyallahu anh) de 'Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), seni korkuttuğum için fazla olarak vermemi emretti' dedi. Zeyd, 'Ey Ömer! beni tanıyor musun' diye sordum. Hz. Ömer, hayır dedi. 'Ben Zeyd b. Su'ne'yim' dedim. Hz. Ömer de 'Âlim olan mı' diye sordu. Ben de 'Evet, âlim olan' dedim. Hz. Ömer, 'Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) yaptığını yapmana, söylediklerini söylemene sevk eden nedir' diye sordu. Ben de 'Ey Ömer! Nübüvvet alâmetlerinden iki şey mustesna ne varsa hepsini Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) simasında gördüm bu iki şeyi tecrübe etmemiştim. Bunlar da Hâlimliğinin cehaletini geçmesi, ona yapılan cehaletin de onda sadece hâlimliği artırması alemetleriydi ki, bunları da tecrübe ettim. Ey Ömer şahit ol ki, ben Allâh'ı rab edinmeye, İslam'ı din olarak kabul etmeye, Muhammedi peygamber olarak kabul etmeye razı oldum. Seni şahit tutuyorum ki, malımın yarısını –çok mal sahibiyim- Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetine sadaka olarak bağışlıyorum' dedi. Hz. Ömer veya Hz. Alî, 'Ümmetin bir kısmı de! Ümmetin hepsine gücün yetmez' dedi. Ben de 'Veya bir kısmına (sadaka) olsun' dedim. Hz. Ömer ve Zeyd, Peygamber efendimizin yanına döndüler, Zeyd 'Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammedin de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim' dedi. Resûlullah'a iman etti, onu tasdik etti, ona bey'at etti, Resûlullah'la birçok meşhede katıldı ve sonunda Tebûk

gazvesinde[299] geri durmayarak, öne atılarak şehit oldu. Allâh Zeyd'e (radıyallahu anh) rahmet etsin."[300]

---

[299] Bu munker bir haberdir. Çünkü Tebûk'te savaş olmamıştır. Savaş yokken nasıl olur da atılır da ölür? (B)

[300] Heysemî: "Hadisi, Taberânî (*el-Kebîr*, 5147) rivayet etmiş, râvilere de sika ve güvenilirdir. İbn Mâce (2281) de bir bölümünü rivayet etmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 240).

İbn Hacer: "Hadisi, ayrıca İbn Hibbân (*Sahîhi*, 288) Hâkim (*Müstedrek*, III, 604, 605) Ebû Şeyh *Ahlâku'n-nebi* adlı eserinde ve başkası da rivayet etmiştir. İsnadın râvileri tavsik edilmişlerdir. Velîd işittiğini belirtmiş. Hadis, Velîd'den rivayet eden Muhammed b. Ebî Serî üzerinde dönmektedir. Velîd'e de İbn Main sıka demiş (Suâlâtu İbn Cüneyd, terceme, 554) Ebû Hatım zayıf demiştir (*el-Cerh ve't-Ta'dîl*, VIII, terceme 452). İbn Adiy (*Tehzîbu'l-Kemâl*, XXVI, 358) ise çok hata yapıyor demiştir. Allâh daha iyi bilir. Bu kıssa için başka isnadla bir şahid buldum, ancak o hadiste de ismi bilinmeyen biri var. İbn Sa'd, Yezîd'den, o da Cerîr b. Hâzım'dan, o da Zührî'den, o da bir yahudiden şöyle rivayet etmektedir: 'Resûlullah'ın tevratta zikredilen tüm alâmetlerini kendisinde müşahede ettim, halimlik mustesna...' Sonra kıssayı anlatır." (İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 566). Ebû Nu'aym de hadisi rivayet etmiştir. (*Delâilü'n-nübüvvet*, s. 23).

HUDEYBİYE ANTLAŞMASI

a) Kureyş'in yaptıkları ve Resûlullâh'ı Kâ'be'yi ziyaretten men etmeleri

192. Buhârî, Misver b. Mehreme ve Mervân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hudeybiye antlaşması zamanında bir müddet yol aldıktan sonra Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) Hâlid b. Velîd komutasında bir Kureyş süvari birlik, *Ğamim*[301] *denen yerde (pusuya)düşürmek üzereydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), 'Sağa doğru yönelin'* diye buyurdu. Allâh'a yemin olsun! Hâlid, onların atlarının ayak tozunu görmeden onları fark etmemişti. Hâlid, Kureyş kabilesini uyarmak için atını koşturma başladı. Peygamber efendimiz, yoluna devam etti ve Seniyye denen yere geldi, devesi çöktü. İnsanlar deveye 'Kalk, yürü! Kalk, yürü!' diyordu, fakat deve kalkmıyordu. 'Kasva (devenin ismi), yere kapandı, yürümüyor. Kasva, yere kapandı, yürümüyor' dediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Hayır, Kasva yürümemezlik yapmaz, öyle bir yapısı yoktur. Onu, (fil vakasındaki) fili aklıkoyan (Allâh) alıkoyuyor'* diye buyurdu. Sonra *'nefsim olan Allâh'a yemin olsun ki! Kureyşliler, Allâh'ın yasaklarına tazim babından ne isterler onlara vereceğim (yeter ki, ka'beyi ziyaret edelim)'* diye buyurdu. Sonra devesi Kasva'ya seslendi, o da sıçradı. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Kureyşlilerin olduğu bölümden ayrıldıp Hudeybiye'nin uzak kısmında az suyu bulunan bir kaynak su üzerinde konakladı. Az az suyu alıyorlardı. Fazla gecikmeden insanlar tüm suyu çekip kuruttular. Resûlullah'a susuzluktan dolayı şikâyette bulunuldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), sadağından bir ok çıkardı, sonra kaynağın içine dikilmesi tâlimatı verdi. (Sahabiler de öyle yaptı) Akabinde Allâh'a yemin olsun ki, öyle su çıktı ki, oradan ayrılana kadar herkes doya doya içti." [302]

b) Büdeyl'in Hz. Peygamber'e haber vermesi

193. Onlar öyle oldukları bir anda Budeyl b. Verkâ el-Huzâ'î Tihame ehlinden olan ve kendisinin kavmi olan Huzâ'a kabilesinden bir cemaat neferle geldi. Benî Huzâ'a Peygamber efendimizin sırdaş ve kendilerine güvendiği bir kavimdi. Budeyl Peygamber efendimize hitaben şöyle dedi: '(Gelirken) arkamda Ka'b b. Luey ve Âmir b. Luey kabilelerine rastladım.

---

[301] Râbi ve Cühfe arasında bir yerin ismidir.

[302] Buhârî, II, 206, III, 252, V, 157, 161.

Hudeybiye (bir yerin ismi) sularının akıcı tarafında konaklamışlardı. Yanlarında kadın çocuk demeden tüm fertleri bulunuyordu. Onlar seninle savaşacaklar, Mescidi Haram'a girmene engel olacaklar. Peygamber efendimiz şöyle yanıt verdi: *'Bizler, kimseyle savaşmak için gelmedik. Biz sadece ümre ziyareti yapmak için burada bulunuyoruz. Muhakkak ki harp Kureyş'i yorgun düşürmüş ve kendilerine zarar vermiştir. Dilerlerse onlarla bir müddet sulh eder, savaşmayız ve onlar da benimle insanlar arasına girmeyecekler. Eğer ben gâlip gelirsem, onlar dilerse insanların girdiği dine girerler. Yok, girmek istemezlerse istirahat etmiş olurlar. Eğer beni engellemeye çalışırlarsa nefsim elinde olan zata (yani Allâh'a) yemin ederim ki, görevimi yerine getirmeme engel olduklarından dolayı tek başıma kalana kadar onlarla savaşırım. Allâh'a and olsun ki Allâh'ın emri yerine gelecektir (yani en gür seda İslamın sedası olacaktır).* Budeyl, 'söylediklerini onlara iletirim' dedi ve yanlarına varıncaya kadar gitti. Budeyl, 'Bizler, yanınıza o adamın (Hz. Muhammed'i kasdediyor) yanından geldik. Söylediklerini dinledik. Eğer söylediklerini arz etmemizi isterseniz arz ederiz. Ahmak olanlar, 'Ondan bişey iletmenize ihtiyacımız yok' dediler. İleri görüşlü olanlar ise 'Konuşurken ondan duyduklarını söyle' dediler. Budeyl de bunu bunu duydum diyerek Resûlullah'ın dediklerini anlattı.[303]

c) Urve b. Mes'ûd'un Resûlullah'la diyaloğu

194. Urve b. Mes'ûd kalktı ve 'Ey kavim (Kureyşliler)! sizler atamız değil misiniz' diye sordu, onlar 'Evet, öyleyiz' dediler. 'Ben sizin evladınız değil miyim' diye sordu, Kureyşliler de 'Evet, öylesin' dediler. 'Beni yalan üzere itham eder misiniz' diye sordu, Kureyşliler ise 'Hayır' diye yanıtlarlar. 'Bilmiyor musnuz ki, Ukkâze ehlini size yardım etsinler diye davet ettim, fakat kabul etmediler. Ben de ailem, çocuklarım ve bana itaat edenleri alıp size yardım için geldim?' dedi, onlar da 'Evet, biliyoruz' dediler. Urve şöyle devam etti: 'Size sunulan bu öneri (yukardaki bölümde geçen), sizin için en uygun olan şeydir, onu kabul edin ve bana izin verin ona (Hz. Muhammed'e) gideyim (sizin için konuşayım.)' dedi. Kureyşliler de 'Olur, gidin' dediler. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) gitti, konuşmaya başladı. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Budeyl'e dediğinin benzerini ona da söyledi. Urve de o sırada şöyle dedi: 'Ey Muhammed! şayet kendi kavminin kökünü kazıp yok edersen, senden evvel hiçbir arabın böyle bir şey yaptığını duydun mu? Ama yok, ikinci

---

[303] Bu hadis 47. Numaralı hadis olarak geçmişti. Bkz.

şık olursa (yani mağlup olursan) Allâh'a yemin ederim ki etrafında hiçbir yüz görmeyeceğim. Etrafında her an kaçacak, seni yalnız bırakacak farklı kabilelerden bir topluluğun varlığını görüyorum' dedi. Hz. Ebû Bekr 'Lat'ın fercini emesin! Biz Resûlullah'ı bırakıp kaçacak mıyız' dedi. Urve 'Bu kimdir' diye sordu. Resûlullah da *'Ebû Bekr'dir'* dedi. Urve 'Nefsim elinde olan Allâh'a yemin ederim ki, önceden bana yapmış olduğun iyiliğin olmamış olsaydı, sana cevap verirdim' dedi. Urve, Resûlullah'la konuşmaya devam etti. Her konuştuğunda Peygamber efendimizin sakallarından tutuyordu. Muğîre b. Şu'be başında miğfer elinde kılıç olduğu halde, Peygamber efendimizin başı ucunda ayakta duruyordu. Urve ne zaman elini Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) sakallarına uzatmak istese kılıcın sırtıyla eline vuruyordu. Muğîre, elini Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) sakallarından uzak tutmasını emretti. Urve, başını kaldırarak 'Bu da kim' diye sordu. Sahabîler '(Yiğenin) Muğîre'dir' dediler. Urve, 'Ey vefasız! Az mı hilelerinin peşinden koşup hallettim' dedi. Muğîre b. Şu'be, cahiliyye döneminde bir cemaatla beraber olmuş, sonra onları öldürerek mallarını almış ve sonrasında gelip müslüman olmuştu. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Müslüman olmanı kabul ederim, ama malla alakam olmaz'* diye buyurmuştu. Urve, gözleriyle sahabîleri süzüyordu. (sonra sahabîlerin vasıflarını) şöyle anlatır: 'Allâh'a yemin ederim ki, Resûlullah'ın ne zaman ağzından bir şey çıksa sahabîlerden birinin elinde düşer ve teberruken onu alır yüzlerine ve ciltlerine sürerlerdi. Emrettiğinde emrini hemen yerine getirirlerdi. Resûlullâh, Abdest almak isteyince de abdest suyu için savaşırcasına yarışırlardı. Konuşmaya başlayınca huzurunda seslerini alçatırlardı. Saygıdan dolayı Resûlullah'ın yüzüne direk bakmazlardı.' Urve, Kureyşlilerin yanına dönünce şöyle dedi: 'Ben birçok heyetle beraber meliklere gittim. Heyet içinde Kayser'e, Kisra'ya, Necaşi'ye gittim. Allâh'a yemin olsun ki; hiçbir melikin ashabından Muhammed'in kendi ashabından gördüğü saygı kadar saygı gördüklerini görmedim. Vallâhi, Muhammed tükürse o tükrüğü hemen biri alır teberrüken yüzüne ve cildine sürerdi. Onlara bir şey emredince hemen emrini yerine getirirlerdi. Abdest almak isteyince suyunu getirmek için savaşırcasına yarışırlardı. Resûlullah, konuşmaya başlayınca huzurunda sesini alçatıyorlardı. Ona saygıdan kendisine direk bakmazlardı. Muhakkak ki, size en uygun şey sunulmuştur, onu kabul ediniz."

d) Kinâne kabilesinden birinin Resûlullah'la diyaloğu

195. Kinâne oğullarından biri 'Bırakın, bu kişiye (Hz. Muhammed'e) ben gideyim' dedi. Kureyşliler de 'Tamam, git' dediler. Adam, Resûlullah ve ashabına yaklaşınca Resûlullah, *'Bu adam, Kâ'be'de hacılar için kesilen kurbanlara saygı gösteren filan kavimdendir. Kurbanlık develerini ona doğru sürün'* diye buyurdu. Develer ona doğru sürüldü ve sahabe adamı lebbeyk getirerek karşıladılar. Adam bu manzarayı görünce 'Sübhânellâh! Bunların Kâ'be'den men edilmemeleri gerekir!' dedi. Adam, Kureyş'e dönünce arkadaşlarına 'Kulaklarına kurbanlık olduklarını bildiren alâmetler asılmış develer gördüm. Onların Kâ'be'den alıkonmalarını doğru bulmadım' dedi. Cemaattan Mikrez b. Hafs adında biri kalktı, 'Müsaade edin ben gideyim' dedi. Kureyşliler de 'Tamam, git' dediler. Sahabîlere yaklaştığında Resûlullâh 'Bu, zâlim olan Mikrez'dir' diye buyurdu. Resûlullah'la konuşmaya başladı, o konuşurken yanlarına Süheyl b. Amr da geldi.

e) Süheyl b. Amr'ın, Resûlullah'la konuşması ve Hudeybiye antlaşmasının şartları

196. Ma'mer, Eyyûb'den, o da İkrime'den şöyle rivayet etmektedir: "Süheyl b. Amr gelince Resûlullâh 'Haydi işiniz kolay oldu' buyurdu. Ma'mer, Zührî hadisinde şöyle dedi: "Süheyl geldi ve 'Haydi aramızda bir belge yaz!' dedi. Resûlullâh, kâtibi çağırdı, 'Bismillâhirrahmânirrahim (Rahman ve rahim olan Allâh'ın adıyla)' yaz, diye buyurdu. Süheyl "Rahmân'ın kim olduğunu vallâhi bilmiyorum. Fakat önceden olduğu gibi "Ey Allâh'ım senin isminle" diye yaz" dedi. Müslümanlar, 'Vallâhi ancak Bismillâhirrahmânirrahim (Rahman ve rahim olan Allâh'ın adıyla) yazarız' dediler. Peygamber efendimiz, kâtibe *'Ey Allâh'ım senin isminle'* diye yaz, dedi. Sonra *'Bu Allâh'ın elçisi olan Muhammed'in kararıdır'* diye yazmasını söyledi. Süheyl, 'Vallâhi senin Allâh'ın elçisi olduğunu bilseydik, seni Kâ'be'den alıkoymaz ve seninle savaşmazdık. Muhammed b. Abdullah olarak yazsın' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Vallâhi siz yalanlasınız da ben Allâh'ın elçisiyim. Tamam Muhammed b. Abdullâh yaz'* diye buyurdu. Zuhrî, 'Resûlullâh'ın onun her isteğini yerine getirmesinin nedeni 'Allâh'ın yasaklarına tazim babından ne isterler onlara vereceğim (yeter ki, ka'beyi ziyaret edelim)' diye verdiği sözden dolayıydı,[304] dedi. Peygamber efendimiz, *'Antlaşmanın şartıolarak bizimle*

304 verdiği söz 196. Hadiste geçmişti.

Kâ'be arasından çekileceksiniz, biz de Kâ'be'yi tavaf edeceğiz' dedi. Süheyl 'Araplar arasında zor kullanarak bize bu antlaşmayı kabul ettirdiniz denmesin diye bu sene değil, (Kâ'be için) önümüzdeki sene gelin' dedi. Katib de öyle yazdı. Süheyl ek olarak 'Antlaşma, biz sana teslim etmeden bizden biri müslüman dahi olsa sana gelmemesi şartıyla olacak' dedi. Müslümanlar, 'Subhânellâh! Müslüman gelse nasıl müşriklere teslim edilir' deyip hayretlerini dile getirdiler."

f) İbn Cendel (radıyallahu anh) olayı

Onlar tam antlaşma yaparken Ebû Cendel b. Süheyl b. Amr (radıyallahu anh) zincirler içinde geldi. Mekke'nin alt kısmından çıkıp kendini müslümanların içine attı. Süheyl, 'Ey Muhammed! Senle yaptığım antlaşma gereği ilk şey bana bu kişiyi geri vermendir' dedi. Resûlullâh, *'Biz henüz antlaşmayı imzalamadık'* diye buyurdu. Süheyl, 'Öyleyse vallâhi senle hiçbir şey üzerine antlaşma yapmam' dedi. Peygamber efendimiz *'Benim için bunu geçerli kabul et'* dedi. Süheyl 'Hayır, senin için yapamam' dedi. Resûlullâh, *'Hayır, yapacaksın'* dedi. Süheyl 'yapmayacağım' dedi. Mikrez 'taman, onu sana verdik' dedi. Ebû Cendel, 'Ey müslüman topluluğu! Müslüman olarak gelmeme rağmen ben müşriklere geri mi verileceğim! Karşılaştığım acıyı görmüyor musunuz?' dedi. -Allâh yolunda çok işkenceye maruz kalmıştı- Hz. Ömer şöyle anlatıyor: Resûlullah'a vardım, 'Sen hak peygamber değil misin' dedim, o da *'Evet, ben hak peygamberim'* dedi. 'Biz hak, düşmanımız batıl üzere değil midir' dedim, o da *'Evet, öyledir'* dedi. 'O zaman niye dinimize karşı bu alçaklığı yapıyoruz' dedim, Resûlullâh da *'Ben, Allâh'ın elçisiyim. Allâh, bana yardımcı olduğu halde ona isyan edemem'* buyurdu. Ben, 'Sen değil miydin diyordun, Kâ'be'ye gideceğiz, Kâ'be'yi tavaf edeceğiz?' dedim. Resûlullâh da *'Evet, ama sana bu sene gideceğiz dedim mi'* buyurdu. Ben de 'hayır' dedim. Resûlullah da *'Sen Kâ'be'ye gelecek ve tavaf yapacaksın'* dedi. Akabinde Ebû Bekr'in yanında geldim 'Ey Ebû Bekr! Bu hak peygamber değil midir' dedim. Ebû Bekir 'Tabiki hak peygamberdir' dedi. 'Biz hak, düşmanımız batıl üzere değil midir' dedi. O da 'evet' dedi. 'O zaman niye dinimize karşı bu alçaklığı yapıyoruz' dedim. Ebû Bekr 'Ey adam! O zat Allâh'ın elçisidir. Rabbi ona yardımcı olduğu halde Rabbine isyan etmez. Sen ona (Hz. Muhammed'e) sımsıkı tutun, ona muhalefet etme! Allâh'a yemin olsun ki o (Hz. Muhammed) hak üzeredir' dedi. Ben de 'Bize demiyor muydu, Kâ'be'ye geleceğiz, onu tavaf edeceğiz diye' dedim. O da 'Evet, ama sana bu

sene geleceksin dedi mi?' dedi. Ben de 'hayır' dedim. Ebû Bekr, 'Sen muhakkak ki, Kâ'be'ye geleceksin ve onu tavaf edeceksin' dedi. Ömer, 'Yaptığım bu hatadan dolayı (Allâh affetsin diye) çok salih amel işledim.

Râvi anlatıyor: 'Antlaşma bitince Resûlullah ashabına *'Kalkın, kurbanlarınızı kesin, traş olun'* diye buyurdu. Vallâhi üç kere tekrar etmesine rağmen sahabîlerden hiç kimse kalkmadı. Kimse kalkmayınca Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Ümmü Seleme'nin (radıyallahu anha) yanına gitti, karşılaştığı durumu anlattı. Ümmü Seleme, 'Ey Allâh'ın elçisi! Yapmalarını istiyor musun? O zaman çık, hiç biri ile konuşmadan deveni kes, sonra berberini çağır seni traş etsin' dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) da çıktı, hiç kimse ile konuşmadan bunları yaptı, devesini kesti, berberini çağırdı, kendisini traş etti. Msülümanlar bunu görünce kalktılar, kurbanlarını kestiler ve birbirlerini traş ettiler. Öyle ki bazıları öfkelerinden az kalsın birbirlerini öldürüyordu. Sonra mü'minlerin anneleri geldi ve akabinde Allâh şu ayeti nazil etti:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ اللهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآتُوهُمْ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَاسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنْفَقُوا ذَلِكُمْ حُكْمُ اللهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

"Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size geldiği zaman, onları, imtihan edin. Allâh onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz de onların inanmış kadınlar olduklarını öğrenirseniz onları kâfirlere geri göndermeyin. Bunlar onlara helâl değildir. Onlar da bunlara helâl olmazlar. Onların (kocalarının) sarfettiklerini (mehirleri) geri verin. Mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmenizde size bir günah yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın." (el-Mumtehine: 60/10).

Hz. Ömer o gün müşrik olan iki eşini boşadı. Birisiyle Mu'âviye b. Ebî Süfyân, diğeri ile Safvân b. Ümeyye evlendi."

g) Ebû Busayr ile Onu talep etmek İçin Gönderilen İki Kişinin Olayı

Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye döndü. Ebû Busayr huzuruna geldi. -Kendisi Kureyş'ten müslüman olan biriydi- Kureyşliler, onu talep etmek için iki kişi gönderdiler. Gelenler 'Aramızda yaptığımız antlaşmaya uy!' dediler. Resûlullah da Ebû Busayr'ı gelen iki kişiye verdi. Ebû Busayr ile beraber Ze'l-huleyfe[305] denen yere vardıklarında kendi hurmalarını yemek için indiler. Ebû Busayr birisine 'Ey Filan! Vallâhi senin bu kılıcın çok güzel gözüküyor' dedi. Diğeri kılıcını kınından çıkardı 'Evet, vallâhi çok güzel! Onu denedim, onu denedim.' Ebû Busayr 'Ver, bir bakayım' dedi, o da verdi. Ebû Busayr de kılıcı alıp ona vurdu ve öldürdü. Diğeri ise kaçıp Medine'ye geldi, koşarak mescide girdi. Resûlullah onu görünce *'Bu korkunç bir şey görmüş'* buyurdu. Peygamber efendimizin yanına vardığında 'Vallâhi arkadaşım öldü, ben de ölü hükmündeyim' dedi. Ebû Busayr geldi ve 'Ey Allâh'ın elçisi! Vallâhi sen vazifeni yaptın, beni onlara teslim ettin, ama Allâh beni onlardan kurtardı. Peygamber efendimiz *'Seni doğuran annene yazıklar olsun!*[306] *Yanında biri daha olsaydı savaşı alevlendirmişti!'* Ebû Busayr bunu duyunca Resûlullah'ın kendisini yine teslim edeceğini anladı ve Medine'den çıkıp deniz sahiline doğru gitti.

ğ) Ebû Cendel'in Ebû Busayr ile birlik olup Kureyş kervanlarının yolunu kesmesi

Râvi anlatıyor: "Ebû Cendel b. Süheyl b. Amr (radıyallahu anh) Ebû Busayr'la birleşti. Kureyş'ten müslüman olan kimseler Ebû Busayr'a katıldı. Öyle ki, onlarla beraber (100 kişilik) bir birlik oldular. Kureyş'in hangi kervanın Şam'a doğru çıktığını duysalar, hemen yolunu keser, onları öldürür ve mallarını alırlardı. Kureyş kabilesi, Peygamber efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) elçi gönderdi. Allâh ve sila-ı rahm üzere yemin ederek Resûlullah'ın (sahil kenarında pusu kurmuş) Ebû Busayr birliğini çağırmasını ve kendisine gelenlerin emniyette olacağını bildirdiler. Peygamber efendimiz de onlara elçi gönderdi ve akabinde Allâh şu ayeti nazil etti:

---

305 Medine'den altı mil uzaklıkta olan bir köydür.

306 Zem cümlesidir, ama Araplar bu cümleyle medh, övgü kasdederler. (Avnu'l-ma'bud)

﴿هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَئُوهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللّٰهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾

"O sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke'nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir. Allâh, yaptıklarınızı görendir. Onlar, inkâr eden ve sizin Mescid-i Haram'ı ziyaretinizi ve bekletilen kurbanların yerlerine ulaşmasını menedenlerdir. Eğer (Mekke'de) kendilerini henüz tanımadığınız mümin erkeklerle mümin kadınları bilmeyerek çiğnemeniz sebebiyle üzüntüye kapılmanız ihtimali olmasaydı (Allâh savaşı önlemezdi). Dilediklerine rahmet etmek için Allâh böyle yapmıştır. Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı elbette onlardan inkâr edenleri elemli bir azaba çarptırırdık. O zaman inkâr edenler, kalplerine taassubu, cahiliyye taassubunu yerleştirmişlerdi." (Fetih, 48/24-26).

Onların asıl gayretleri Hz. Muhammed'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) peygamber oluduğunu kabullenmemek, "Bismillâhirrahmânirrahim" cümlesini ikrar etmemek ve müslümanlarla Kâ'be arasına engel oluşturmaktır."[307]

h) Resûlullah'ın Hudeybiye'de konakladıktan sonra Hz. Osman'ı Mekke'ye göndermesi

197. İbn Asâkir ve İbn Ebî Şeybe,[308] Peygamber efendimizin Hudeybiye'de konaklaması hakkında Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullah Hudeybiye'de konaklayınca Kureyşliler çok korkmuştu. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) da sahabîlerden birini göndermek istedi ve Hz. Ömer b. Hattâb'ı Kureyşlilere göndermek için çağırdı. Hz. Ömer, 'Ya Resûlallâh! Ben

---

[307] İbn Kesîr: "Bu hadisin akışında İbn İshâk'ın Zührî'den rivayet ettiği hadiste olmayan fazlalıklar ve güzel faydalar barındırmaktadır." ((*Sîretu İbn Hişâm*, II, 308; *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 177). Ayrıca Beyhakî, hadisi uzunca rivayet etmiştir. *(es-Sünen*, IX, 218).

[308] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef,* XIV, 444-451.

her an Kureyş'i lanetliyorum. Ka'b oğullarından (kendi kabilesidir) kimse Mekke'de bulunmuyor ki, ben işkenceye maruz kalınca kızıp beni savunsun. Sen en iyi Hz. Osman'ı gönder, çünkü onun aşireti orda bulunuyor ve senin istedikleri onlara (kolay) ulaştırır' dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) da Hz. Osman'ı çağırdı ve onu Kureşlilere gönderdi. Kendisine şöyle buyurdu: *'Onlara söyle ki, bizler savaşmak için gelmiş bulunmuyoruz, bizler sadece ümre yapmak için geldik ve onları İslam'a davet et.'* Ayrıca Hz. Osman'a Mekke'de bulunan mü'min erkek ve kadınları ziyaret etmesini, onları yakında olacak fetihle müjdelemesini ve onlara Allâh'ın (celle celâlühü) dinini Mekke de hâkim kılmasının yakın olduğunu ve hiç kimsenin imanlarını gizlemeyeceğini söylemesini emretti. Râvi anlatıyor: 'Hz. Osman, yola çıktı ve Baldah[309] denen yerde Kureşlilerle karşılaştı. Kureyşliler 'Nereye gidiyorsun' diye sordular. Hz. Osman 'Resûlullah, sizi Allâh'a ve İslam'a davet edeyim diye beni size gönderdi. Ayrıca size kimseyle savaşmak için gelmediğimizi, sadece ümre yapmak için geldiğimi haber vermemi istedi. Resûlullah'ın kendisine emrettiği gibi onları İslama davet etti. Kureyşliler 'Dediklerini dinledik, sen işine bak' dedi. Ebân b. Sa'îd b. Âs, Hz. Osman'a doğru kalktı, onunla merhabalaştı, kendi atının eyerini hazırlayıp Hz. Osman'ı ata bindirdi. Kendisi de Hz. Osman'ın arakasına binerek Mekke'ye kadar kendisine eşlik etti. Sonra Kureyşliler, Budeyl b. Verkâ el-Huzâ'î'yi ve Kinane oğullarından birini gönderdiler. Ardından da Urve b. Mes'ûd es-Sekafî geldi..."[310]

j) Hz. Ömer'in Hudeybiye antlaşması hakkında görüşü

198. İbn Sa'd,[311] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) Hz. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Muhakkak ki Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekkelilerle bir sulh yaptı ve onlara bir şeyler (yani önemli haklar) verdi. Şayet Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), başıma birini emir yapsa ve emir olan kişi böyle bir şey yapmış olsa onu ne dinler, ne de ona itaat ederdim. Resûlullah'ın o gün onlara verdiği hak şuydu: 'Kâfirlerden kim (Müslüman olursa) müslümanlara sığınırsa kabul edilmeyecek, onlara geri

---

309 Mekke yakınında bir yerin ismidir.

310 *Kenzu'l-ummâl,* V, 288. Hadisi, İbn Ebî Şeybe başka bir isnadla uzunca Urve'den rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* V, 290). Hadisi ayrıca Beyhakî, Mûsâ b. Ukbe'den rivayet etmiştir. *(es-Sünen,* IX, 221).

311 İbn Sa'd, *et-Tabakât,* II, 101.

verilecektir. Müslümanlardan biri (dinden dönerse) onlara sığınırsa onlar onu müslümanlara geri vermeyeceklerdi. (*Kenzu'l-ummâl,* V, 286).

k) Hz. Ebû Bekr'in Hudeybiye antlaşması ile alakalı görüşü

199. İbn Asâkir, Vâkidî'den şöyle aktarır: "Hz. Ebû Bekr şöyle dedi: 'Hudeybiye fethi gibi İslam'da başka bir fetih olmamıştır. Fakat insanlar o gün peygamber ile Rabbi arasında olanı göremediler. Allâh'ın kulları acele ediyor, ama Allâh kulları gibi acele etmiyordu. Ta ki, Allah (celle celâlühü), işleri istediği şekilde sonuçlandırdı. Veda hacında Süheyl b. Amr'ı izliyordum; kurbanlık yerinde ayakta durmuş Peygamber efendimize kurbanlıklar getiriyor, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) da kendi eliyle kesiyordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), berberini çağırdı, berber kendisini traş etti. Ben o sırada Suheyl'i izliyordum. Süheyl, Peygamber efendimizin saçlarını alıp (teberruken) gözlerine koyuyordu. Süheyl'in Hudeybiye günü 'Bismillâhirrahmânirrahîm' ve 'Muhammed Allâh'ın elçisi' cümlelerini yazılmasını kabul etmeyişi gözümün önüne geldi ve onu İslam'la hidayete erdiren Allâh'a çok şükrettim."[312]

[312] *Kenzu'l-ummâl,* V, 286.

AMR B. ÂS'IN (RADIYALLAHU ANH) MÜSLÜMAN OLMA KISSASI

200. İbn İshâk,[313] Amr b. Âs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ahzâb günü Hendek savaşından dödüğümüzde Kureyş'ten benim fikrime saygı duyan, beni dinleyen bazı kişileri topladım. Onlara 'Malumunuzdur ki, Muhammed'in işi gün geçtikte her şeye korkunç üstünlük sağlıyor. Bir fikrim var, ne düşünürsünüz?' dedim. Onlar da 'Ne düşünüyorsun' diye sordular, ben de 'Necâşî'ye sığınalım, onun yanında kalalım. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), kavmimize gâlip gelirse biz Necâşî yanında kalırız. Onun egemenliğinde kalmamız Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) egemenliğinde kalmamızdan çok daha iyidir. Eğer bizim kavim gâlip gelirse zaten biz tanıdıklarıyız ve bize sadece iyilik yaparlar' dedim. Onlar da 'Güzel fikir' dediler. Ben 'Kral Necâşî'ye hediye için bir şeyler toplayın' dedim. Topraklarımızda onun için en değerli hediye tabaklanmış derilerdi. Necâşî için çok tabaklanmış deri topladık, ona doğru yola çıktık ve kendisine vardık. Allâh'a yemin olsun ki, yanına vardığımızda huzuruna Amr b. Ümeyye ed-Damrî girdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisini Ca'fer (b. Ebî Talib) ve arkadaşlarının durumu için göndermişti. Kralın yanına girdi ve az sonra huzurundan çıktı. Arkadaşlarıma dedim ki: 'Bu kişi Amr b. Ümeyye'dir. Necâşî'nin yanına girip onu kendisine teslim etmesini isteyeceğim. Verince de boynunu vuracağım. Bunu yapınca Kureyş'in gözünde Muhammed'in elçisini öldürdüğümden dolayı onları ödüllendirmiş olacağım.' Necaşi'nin huzuruna girdim, her zaman ki gibi kendisine secde ettim. Necâşî 'Merhaba ey dostum! Memleketinden bana hediyeler getirdin mi' dedi. Ben de 'Evet, sana hediye olarak tabaklanmış çok deri getirdim' dedim. Sonra derileri kendisine yaklaştırdım, çok hoşuna gitti ve çok sevindi. Sonra kendisine 'Ey melik! Biraz önce birinin huzurundan çıktığını gördüm. O kişi bize düşman olan birinin elçisidir. Onu bana ver de onu öldüreyim, çünkü onu gönderen kişi bizim eşrafımızı ve önde gelenlerimizi öldürmüştür' dedim. Necâşî, çok kızdı, sonra elini uzatıp burnuna (veya burnuma) öyle vurdu ki kırıldı sandım. Keşke yer yarılsaydı da korkudan içine girseydim. Sonra şöyle dedim: 'Ey melik! Allâh'a and olsun ki, kızacağın bir şey olduğunu bilseydim asla istemezdim.' Necâşî 'Benden, Musa gibi kendisine de büyük Nâmus'un (Cebrâil'in) geldiği birinin elçisini sana

---

[313] *Sîretu İbn Hişâm,* II, 276; *Târîhu't-Taberî,* III, 29-31.

teslim etmemi mi istiyorsun ve sonra da öldüreceksin' dedi. Ben 'Ey melik! Gerçekten bu adam öyle biri midir' dedim. Necâşî de 'Ey Amr, Sana yazıklar olsun! Bana itaat et ve ona tabi ol. Allâh'a yemin olsun ki, Hz. Muhammed hak üzeredir. Allâh, Musa b. İmran'ı Firavun'a ve askerlerine karşı nasıl gâlip kıldıysa onu da tüm muhaliflerine karşı gâlip kılacaktır' dedi. Ben 'Resûlullah yerine İslam üzere bey'âtımı kabul eder misin' dedim. Necâşî de 'evet' dedi ve elini uzattı, ben de İslam üzere bey'ât ettim. Sonra huzurundan çıktım, artık fikrim çok değişmişti. Müslüman olduğumu arkadaşlarımdan gizledim. Sonra Resûlullah'a doğru müslüman olmak için yola çıktım. Hâlid b. Velîd ile karşılaştım. Mekke'nin fethinden biraz önceydi. O da Mekke'den Medine'ye doğru yönelmişti. Ona 'Ebû Süleymân (Hâlid b. Velîd'in künyesidir), nereye' dedim. Hâlid 'Vallâhi hak açığa çıkmış, o adam (Hz. Muhammed) kesinlikle Allâh'ın peygamberidir. Ona gidiyorum vallâhi müslüman olacağım. Nereye kadar böyle devam edeceğiz' dedi. Ben de 'Vallâhi ben de sırf müslüman olmak için gidiyorum' dedim. Sonra Medine'ye Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna geldik. İlk Hâlid b. Velîd girdi, müslüman oldu ve bey'ât etti. Sonra ben yaklaştım ve 'Ya Resûlallah! Geçmiş hatalarımı affedesin diye sana bey'ât ediyorum' dedim. Gelecek günahların affını da söyleme aklıma gelmedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Ey Amr! Bey'ât et, çünkü İslam, kendinden öncekileri siler atar. Allâh yolunda hicrette önceki hataları keser atar'* diye buyurdu. Ben de bey'ât ettim, sonra huzurundan çıktım."[314]

201. Beyhakî, Vâkidî tariki ile hadisi burdakinden daha uzun, daha güzel bir şekilde rivayet etmiştir. Hadisin bir bölümünde şöyle denmiştir: "Amr b. Âs şöyle demektedir: 'Sonra gittim. el-Hidde[315] denen yere vardığımda az önümde iki kişinin çadıra girmek üzere olduklarını gördüm. Biri çadıra girmiş, diğeri binekleri tutmuştu. Baktım ki Hâlid b. Velîd! 'Nereye gidiyorsun' diye sordum. Hâlid, 'Muhammed'e gidiyorum. Aklı başında olan hiç kimse kalmadı, herkes İslam'a girdi. Şayet biraz daha beklersek, Muhammed gelir, sırtlan ininde boynundan yakalandığı gibi Muhammed de bizi enseler' dedi. Ben 'Vallâhi Muhammed'e gitmeyi ve müslüman olmayı düşünüyorum' de-

---

[314] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 142. Hadisi, İmâm-ı Ahmed (*Müsned*, IV, 198) ve Taberânî de Amr'dan bu lafza yakın mutavvel olarak rivayet etmişler. Heysemî: "İmâmı Ahmed ve Taberânî'nin isnadlarının râvileri sıka ve güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 351).

[315] Mekke ve Tâif şehirleri arasında bir yerin ismidir.

dim. Osman b. Talha, çadırdan çıktı ve benimle merhabalaştı. Hepimiz çadırda konakladık. Sonra birlik olup Medine'ye geldik. Ebû Atabe kuyusunun yanında rastladığımız adamın sesini hiç unutmam. 'Ey Rebâh! Ey Rebâh! Ey Rebâh!' diye seslendi. Sözünü hayra yorduk ve bizi mutlu etti. Sonra bize baktı ve şöyle dediğini duyuyor gibiyim 'Bu iki kişiden sonra artık Mekke hâkimiyetini kaybetmiştir' dedi. Beni ve Hâlid b. Velîd'i kasdettiğini biliyordum. Mescide doğru yöneldi, koşarak gidiyordu. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldiğimizi müjdelemek için gittiğini düşündüm, düşündüğüm gibi de oldu. el-Hirre denen yerde develerimizi çökerttik, en güzel elbiselerimizi giydik. Sonra ikindi ezanı okundu, biz de çıktık. Ta ki Hz. Peygamber'i gördük. Yüzünde sevinç parlıyordu. Müslümanlar da Hz. Muhammedin etrafındaydılar, müslüman olduğumuza çok sevinmişlerdi. Önce Hâlid b. Velîd gidip bey'ât etti. Sonra Osmân b. Talha gidip bey'ât etti. Sonra da ben gittim. Allâh'a yemin olsun ki, önüne oturdum, utancımdan başımı kaldırıp kendisine bakamadım. Geçmiş tüm günahlarım affedilsin diye bey'ât ettim. Gelecek günahlar aklıma gelmedi (yoksa onların da affedilmesi üzere bey'ât ederdim). Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *'İslam öncesini keser (Anneden doğar gibi günahsız yapar). Allâh yolunda hicrette öncesini keser, atar.'* Allâh'a yemin olsun ki; Allâh Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), biz müslüman olduğumuzdan beri ne zaman önemli bir iş olsa sahabîlere gitmeden ben (Amr b. Âs) ve Hâlid b. Velîd'le hallederdi."[316]

[316] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 237.

HÂLİD B. VELÎD'İN (RADIYALLAHU ANH) MÜSLÜMAN OLMA KISSASI

202. Vâkidî,[317] Hâlid'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allâh (celle celâlühü), bana hayır irade edince kalbime İslam sevgisi koydu. Olgun ve akıllıca düşünmeye başladım. Dedim ki: 'Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) karşı olan tüm savaşlara katıldım. Hangi savaş için ayrıldıysam illa ki kendi nefsimde faydasız bir şey peşinde olduğumu ve Muhammed'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) de gâlip geleceğini düşünüyordum. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hudeybiye'ye geldiğinde müşriklerden bir süvari birlik ile çıktım, Usfân denen yerde Resûlullâh'ın ashabı içinde olduğunu gördüm. Taarruz etme için tam hizasında durdum. Ashabına öğle namazını kıldırıyordu. Onlara hücum etmek istedik, fakat bunu da yapmadık. Bu işte bir hayır vardı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kalbimizde olanı fark etmiş olacak ki, sahabîlere ikindi namazını korku namazı olarak kıldırdı. Böyle yapması kalbimizde etki yapmıştı. Dedim ki: 'Bu adam, korunuyor.' Bizden uzaklaştı, suvarilerimizin olduğu yoldan saptı ve sağ tarafa geçti. Resûlullâh, Kureyşlilerle Hudeybiye antlaşması yapınca, Kureyşliler de (seneye) gelmesine izin verince kendi kendime dedim ki: 'Ne kaldı! Nereye gideceğim! Necâşî'ye mi gideyim, o da Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) tabi oldu, sahabîler de onun yanında emniyet içindeler. Hırakl'a mı gideyim, dini mi bırakıp Hıristiyan veya Yahudi mi olayım, acemlerin memleketine mi gideyim, kendi memleketimdekilerle beraber mi kalayım?' Ben böyle düşünceler içinde iken Resûlullâh, hükme bağlanmış ümre için Mekke'ye geldi. Ben Mekke'den çıktım, Mekke'ye girişinde yoktum. Kardeşim Velîd b. Velîd, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber bu umreyi gerçekleştiriyordu. Beni aramış, ama bulamamıştı. Bana şöyle bir mektup yazdı:

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Emma ba'd: Sendeki bu akıl ile İslamı kabul etmeyişine hayret ediyorum ve anlam veremiyorum. Nasıl kişi, İslam gibi bir dini kabul etmez! Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), seni benden sordu. *'Hâlid nerededir'* dedi. Ben de 'Allâh onu getirir' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Onun gibisi nasıl İslam'ı tanımaz! Gücünü ve çabasını müslümanlarla beraber harcasaydı, onun için daha hayırlı olurdu ve onu baş-*

---

[317] Vâkidî, *el-Meğâzî*, II, 746.

kasına takdim ederdik' dedi. Ey kardeşim! Kaybettiğin, kaçırdığın hayırlı şeyleri bundan sonra telafi et!"

Kardeşimin mektubu bana ulaşınca çok mutlu oldum, Medine'ye gitmek istedim. İslam'a karşı isteğim fazlalaştı. Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) beni sorması beni çok mutlu etmişti. Rüyamda dar ve kıtlık olan bir şehirde yaşadığımı gördüm. Ordan geniş ve yeşillik bir şehre doğru gidiyordum. Kendi kendime bu rüyanın hak olduğunu söyledim. Medine'ye gidince bunu Ebû Bekr'e anlatacağım dedim ve anlattım. Ebû Bekr de 'Darlık içinde olduğun şirk, gittiğin yer ise Allâh'ın seni İslam'a doğru hidayete erdirmesidir' demişti. Resûlullâh'a gitmeye tam karar verince kimle beraber Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) gideyim diye düşündüm. Sefvân b. Ümeyye'ye rastladım, ona 'Ey Ebû Vehb, içinde olduğumuz durumu görmüyor musun? Biz, dişler sayısıncayız. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), arap ve acemlere gâlip geldi. Muhammed'e gitsek, ona tabi olsak ne güzel olurdu, çünkü Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) şerefi bizim şerefimizdir' dedim. Dediğime çok kızarak fikrimi reddetti ve 'Benden başka kimse kalmasa dahi ona asla tabi olmayacağım' dedi. Akabinde biz de ayrıldık. Kendi kendime 'Bu adamın kardeşi ve babası Bedir'de öldürüldü (kabul etmemesi normaldır)' dedim. Sonra İkrime b. Ebî Cehl'e rastladım, Safvân'a söylediklerimi ona da söyledim. O da bana Safvân'ın dediğini söyledi. Ona 'Düşüncemi gizli tut, kimseye söyleme' dedim. O da 'Kimseye söylemem' dedi. Sonra evime gittim, iki binek emrettim, onlarla çıktım ve yolda Osman b. Talha'ya rastladım. Kendi kendime 'Bu adam, benim dostumdur. Düşüncemi ona söylesem iyi olur' dedim. Sonra atalarından ölenleri hatırladım, söylemek istemedim. Sonra kendi kendime bana ne olacak ki! Saatimde yola çıkacağım' dedim. Sonra kendisine işin vardığı noktayı söyledim. 'Biz, ininde olan tilki gibiyiz, şayet içine bir kova su dökülse tilki çıkmak zorunda kalacaktır' dedim. Diğer iki arkadaşıma söylediklerimin benzerini ona da dedim, hemen kabul etti. Ona dedim ki 'Ben bu gün çıkacağım, artık gitmek istiyorum. Bu bineğim de Fah[318] denen yerde çökmüş olacaktır. Hâlid anlatıyor: 'Ye'cuc[319] denen yerde buluşmak üzere sözleştik. O önce varırsa beni bekleyecekti, ben önce varırsam onu bekleyecektim. Seher vakti erkenden yola çıktık, güneş doğmadan Ye'cuc denen yerde buluştuk. Çıktık, ta ki el-Hidde denen yere vardık. Orda

---

[318] Asıl da Fec gelmiştir. onun bir manası yoktur. Fah ise mekke'de bilinen bir vadinin ismidir.

[319] Mekke'ye sekiz mil uzaklıkta olan bir yerin ismidir.

Amr b. Âs'ı gördük. Âmr 'Merhaba ey cemaat!' dedi. Biz de 'Sana da merhaba' dedik. Âmr 'Gidişiniz, nereye doğru' diye sordu. Biz 'Sen niye çıktın' dedik. Âmr 'Siz niye çıktınız' dedi. Biz 'İslam'a girmek, Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) tabi olmak için çıktık' dedik. Âmr 'Beni de memleketten çıkaran budur' dedi. Beraberce yola devam ettik, ta ki Medine'ye vardık. el-Hirre denen yerde bineklerimizi çöktürdük. Haberimiz Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) ulaştı ve çok sevindi. En güzel elbiselerimi giydim, sonra Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) doğru çıktım. Kardeşimle karşılaştık, bana 'Acele et. Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geliş haberin ulaştı ve gelişine çok sevindi. Şu an sizi bekliyor' dedi. Hızlı yürüdük ve Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) gördüm. Yanına varıncaya kadar bana bakıp tebessüm etti. Nübüvvet selamı ile selam verdim, güler yüzle selamımı aldı. 'Allâh'tan başka ilah olmadığına ve senin onun elçisi olduğuna şahadet ederim' dedim. Kendisi de *'Gel'* dedi. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), şöyle buyurdu: *'Seni hidayete erdiren Allâh'a hamd olsun. Seni sadece hayırlı şeylere yöneltecek iyi bir aklının olduğunu biliyordum.'* Ben 'Ya Resûlallâh! Müşahede ettiğim savaşlarda benim hakka karşı inatça savaştığımı gördün, Allâh'a dua et de, beni bağışlasın' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'İslam, öncesini kesip atar'* diye buyurdu. Ben de 'Ya Resûlallâh! daha fazlasını istiyorum' dedim. Resûlullâh da *'Ey Allâh'ım! Hâlid'in senin yoluna sed olarak çabaladığı her hatasını affet!'* diye özel dua etti. Hâlid dedi ki: 'Âmr ve Osman da geldi. Onlar da Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) bey'ât ettiler. Biz, Medine'ye hicri sekizinci yılın Safer ayında ulaşmıştık. Allâh'a yemin olsun ki, müslüman olduğumdan beri Resûlullâh için önemli hangi iş çıksa benden başka sahabîye udul etmezdi."[320]

---

[320] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 238. Hadisi, ayrıca İbn Asâkir mutavvel olarak buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* VII, 30).

MEKKENİN FETHİ (Allah, şerefini artırsın)

a) Resûlullâh'ın Mekke'nin fethi için Medine'den çıkması ve Merri'z-zehran denen yerde konaklaması

203. Taberânî, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), çıktı ve Medine'ye de Ebû Ruhm Kulsum b. Husayn el-Ğiffarî'yi vali olarak bıraktı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Ramazan'ın onunda yola çıktı. Peygamber efendimiz de sahabiler de oruçlu idiler. Usfân ve Emc denen yer arasında ki Kudeyd suyuna vardıklarında Resûlullâh iftar etti. Sonra yola devam etti, ta ki Merru'z-zehrân denen yerde müslümanlardan on bin askerle beraber konakladı. Süleym ve Müzeyne kabilelerinden biner kişi bulunuyordu. Her kabileden silahları ile beraber gelen mücahitler vardı. Muhacir ve ensardan hiç kimse geride kalmamış, hepsi Peygamber efendimize eşlik etmişlerdi."

b) Kureyş liderlerinin gizlice bilgi almaya çalışmaları

Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Merru'z-zehran denen yere varınca - Kureyş'ten her şey gizli yapılmıştı. Resûlullâh'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara hiç haber gelmemişti. Resûlullâh'ın ne yaptığını da bilmiyorlardı- O gece Ebû Süfyân b. Harb, Hakîm b. Hizâm, Budeyl b. Verkâ gizlice haber almak için Mekke'den çıktılar. Bir haber veya bir şeyler duymak için araştırma yapıyorlardı. Abbâs b. Abdulmuttalib (radıyallahu anh), yolda Resûlullâh'la karşılaştı. Ebû Süfyân b. Hâris b. Abdulmuttalib ve Abdullah b. Ebî Ümeyye b. Muğîre de Mekke ve Medîne arasında Resûlullâh'la karşılaştılar. Huzuruna varmak istediler. Ümmü Seleme ikisi için Resûlullâh'la konuştu. Ümmü Seleme 'Ya Resûlallâh! Biri amcaoğlun, diğeri de hem kayının hem de halaoğlundur[321]' dedi. Resûlullâh *'İkisine de ihtiyacım yok. Amcaoğlum, Mekke'de (şiirleriyle) onurumu çiğnedi. Halaoğlum ve kayınım olan ise Mekke'de bana demediğini bırakmadı'* buyurdu. Resûlullâh, bunu söylemek içi çadırdan çıkınca Ebû Süfyân'la beraber küçük bir oğlu vardı. Ebû Süfyân 'Allâh'a yemin olsun ki, ya bana izin vereceksin ya da çocuğumun elinden tutup çöle atacağım, ta ki susuzluk ve açlıktan ölsün' dedi. Bu, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve

---

[321] Ebû Süfyan b. Hâris b. Abdulmuttalib, amcasın oğluydu. Yanında olan Abdullah b. Ebî Ümeyye ise Peygamber efendimizin hanımı olan Ümmü Seleme'nin kardeşi ve halasının oğluydu.

sellem) ulaşınca onlara karşı kalbi yumuşadı. Sonra onlara izin verdi ve onlar da çadıra girip müslüman oldular.

c) Hz. Abbâs'ın, Resûlullâh'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) emân istemeleri hususunda Kureyşlileri teşfik etmesi

204. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Merru'z-zehrân denen yerde konaklayınca Hz. Abbâs şöyle dedi: 'Vay Kureyş'in haline! Allâh'a yemin olsun ki, şayet Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Kureyş emân istemeden zor kullanarak girerse bu hayatın sonuna kadar Kureyş'in sonu olur. Hz. Abbâs anlatıyor: 'Resûlullâh'ın beyaz katırına bindim, çıktım ve Erâk denen yere geldim. Dedim ki, belki odun toplamak, süt sağmak için veya başka bir ihtiyacı için Mekke'ye gelenler olmuştur, onlara Resûlullâh'ın yerini söyleyim de, Resûlullâh Mekke'ye zor kullanıp girmeden gidip ondan emân dilesinler.

d) Ebû Süfyân'ın Hz. Abbâs ve Hz. Ömer ile konuşması

Hz. Abbâs devam ediyor: "And olsun ki, ben deve üzerinde çıkış amacımı (yani Kureyş'in emân dilemesi için) gerçekleştirmek için dolaşıyordum ki, Ebû Süfyân ve Budeyl b. Verkâ'nın Mekke'ye dönüyor oldukları halde seslerini işittim. Ebû Süfyân 'Bu gün gördüğüm asker ve ateşi daha önce hiç görmemiştim' dedi. Budeyl de 'Allâh'a yemin olsun ki, bu ateşler Huzâ'a kabilesinin ateşidir. Bu ateşi harb alevlendirmiştir' dedi. Ebû Süfyân 'Allâh'a yemin olsun ki, bu Huzâ'a kabilesinin ateşidir. Bu ateşlerin ve askerlerin onların olması ne zelil ve kötü bir şeydir' dedi. Hz. Abbâs anlatıyor: 'Ebû Süfyân'ın sesini tanıdım. 'Ey Ebû Hanzala (Ebû Süfyânın künyesidir)' diye seslendim. O da sesimi tanıdı ve 'Ebû'l-Fadl (Hz. Abbâs'ın künyesidir) sen misin' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Ebû Süfyân 'Anam babam sana feda olsun ne yapıyorsun' dedi. Dedim ki: 'Yazıklar olsun size ey Ebû Süfyân! Resûlullâh burada insanların içindedir. Vallâhi Kureyş'e yazık olacak!' Ebû Süfyân 'Anam babam sana feda olsun bunun çözümü nedir' dedi. Ben de 'Şayet sana gâlip gelse vallâhi senin boynunu vurur. Benimle beraber bu deveye bin, seni Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) götüreyim ve senin için emân dileyeyim' dedim.

Hz. Abbâs şöyle anlatıyor: 'Devenin arkasına bindi, iki arkadaşı Mekke'ye geri döndü. Ben onla yola çıktım. Msülümanların yaktıkları hangi ateşin yanından geçsem 'Bu kimdir?' diyorlardı. Resûlullâh'ın devesini gördüklerinde bu, Resûlullâh'ın devesine binmiş amcasıdır' diyorlardı. Hz. Ömer b. Hatâb'ın yanından geçerken 'Kimsin' diye sordu ve önümde durdu. Devenin üstünde

Ebû Süfyân'ı görünce 'Bu Allâh'ın düşmanı Ebû Süfyân! Bir akd ve ahd olmaksızın senin buraya gelme (yani seni öldürme) imkânını veren Allâh'a hamd olsun' dedi. Hz. Ömer acele ederek Resûlullâh'a doğru yöneldi. Binek, yaya gidenden daha hızlı gitmesinden dolayı katıra vurarak onu geçtim. Katırdan indim ve Resûlullâh'ın huzuruna girdim. Hz. Ömer de girdi ve 'Ya Resûlallâh! Bu Ebû Süfyân'dır. Allâh, akd ve antlaşma olmadan imkân sağladı, müsaade et de boynunu vurayım' dedi. Ben 'Ya Resûlallâh! Ben onu himaye ettim' dedim. Sonra Resûlullâh'ın yanında oturdum ve 'Hayır, vallâhi benden başka hiç kimse bu gece onun yanında kalmayacaktır (öldürülecek endişesi vardır)' dedim. Hz. Ömer, öldürme işi için ısrar edince ben de bağırarak 'Ey Ömer! Vallâhi şayet Ebû Süfyân, Adî b. Ka'b kabilesinden (Hz. Ömer'in kendi kabilesidir) olsaydı sen bunu demezdin, fakat biliyorsun ki, o Abdumenâf oğullarındandır' dedim. Hz. Ömer de bağırarak 'Ey Abbâs! Vallâhi senin bu gün müslüman olman (ki Müslüman oldun) benim için babam şayet müslüman olacak olsaydı onun Müslüman olmasından daha hoşuma giderdi. Çünkü benim için sadece bu vardır ki, biliyorum Peygamber efendimiz için senin Müslüman olman (babam olan) Hattâb'ın Müslüman olmasından daha sevimlidir. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da akabinde bana *'Kaldığın yere götür. Sabah olunca onu bana getir'* dedi. Ben de Ebû Süfyân'ı aldım, yanımda geceledi. Sabah olunca da erken vakitte onu Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) getirdim.

e) Ebû Süfyân'ın, Hz. Peygamberin ahlak yapısının mükemmel olduğunu söylemesi ve İslam'a girmesi

"Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Süfyân'ı görünce *'Ey yazık olasıca Ebû Süfyân! Artık iman etme zamanın gelmedi mi'* diye buyurdu. Ebû Süfyân da 'Anam babam sana feda olsun! Ne kadar naziksin, ne kadar yumuşaksın, ne kadar akraba bağların güçlüdür! Allâh'a yemin olsun ki, eğer Allâh'tan başka tanrılar olsaydı, bana bir faydaları dokunurdu' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Yazıklar olsun sana ey Ebû Süfyân! Allâh'ın elçisi olduğuma iman etme zamanın gelmedi mi'* diye buyurdu. Ebû Süfyân da 'Anam babam sana feda olsun! Ne kadar naziksin, ne kadar yumuşaksın, ne kadar akraba bağların güçlüdür! Yemin olsun ki, bu dediğin şu ana kadar hep içimde var olan bişeydi' dedi. Hz. Abbâs 'Yazıklar olsun ey Ebû Süfyân! Boynun vurulmadan müslüman ol ve Allâh'tan başka ilah olma-

dığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet et' dedi. Ebû Süfyân da hak şahadeti getirdi ve Müslüman oldu."

f) Mekke'nin fethinde Hz. Peygamber'in emân verdiği kişiler

Hz. Abbâs anlatıyor: "Dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Ebû Süfyân övgüyü sever, ona övgüden bir şeyler ver.' Resûlullâh da *'Tamam, Ebû Süfyân'ın evine giren emniyettedir. Kapısını kapatan emniyettedir. Mescid-i Haram'a giren emniyettedir'* buyurdu. Ebû Süfyân, gitmek isteyince Hz. Peygamber *'Ey Abbâs! Ebû Süfyân'ı dağın geçit yerindeki ucunda tut ki, Allâh'ın askerleri geçince görsün'* buyurdu. Hz. Abbâs anlatıyor: 'Beraber çıktık, Vadinin en dar yerinde Resûlullâh'ın emrettiği gibi onu tuttum. Kabileler bayrakları ile geçiyorlardı. Hangi kabile geçse 'Ey Abbâs! Bunlar kimlerdir' diye soruyordu. (Bir kabile geçince bunlar kimlerdir diye sordu) ben de 'Süleym oğullarıdır' deyince 'Yok benim Süleym'le işim yok' dedi. Sonra başka kabile geçti 'Bunlar kimlerdir' diye sordu, ben de 'Müzeyne kabilesi' dedim. O ise 'Benim Müzeyne ile de alakam yok' dedi. Kabilelerin hepsi geçene kadar her kabile için 'Bunlar kimlerdir' diye soruyordu, ben de 'Filan oğullarıdır' diyordum, o da 'Benim onlarla işim yok' diyordu. Nihayet kılıç parıltıları arasında Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), gözlerinden başka yerleri gözükmeyen Muhacir ve Ensar ordusu içinde geçti. Ebû Süfyân 'Subhenallâh! Ey Abbâs bunlar kimlerdir' diye sordu, ben de 'Bu, Ensar ve Muhacirler içinde olan Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem)'dır' dedim. Ebû Süfyân 'Kimse bunlara karşı koyamaz ve kimsenin de gücü yetmez. Allâh'a and olsun ki, ey Ebû'l-Fadl (Abbâs)! Senin yiğenin saltanatı yarın çok büyük olacaktır' dedi. Ben de 'Ey Ebû Süfyân! Bu nübüvvet (alâmeti)'dir, dedim. Ebû Süfyân da 'Öyleyse ne güzel!' dedi. Kendisine 'Kavmine dön' dedim. Ebû Süfyân yola çıkıp Mekke'ye geldi ve en yüksek sesiyle şöyle seslendi: 'Ey Kureyş! Muhammed'e karşı koyamayacağınız bir orduyla size gelmiş bulunuyor. Ebû Süfyânın evine kim girse o emândadır.' Eşi Hind bt. Utbe kalktı, bıyıklarından tuttu ve 'Bu zayıf ve siyah adamı öldürünüz! Bu ne kötü başkandır!' dedi. Ebû Süfyân 'Azab olasıcalar! Bu kadın sizi aldatmasın! Muhakkak ki Muhammed, karşı koyamayacağınız bir ordu ile size geldi. Kim Ebû Süfyân'ın evine girerse o emniyettedir' dedi. Kureyşliler 'Azap olasıca senin evin bizi kaldırmaz' dediler. Ebû Süfyân da 'Kim kapısını kapatırsa o emniyettedir. Kim Mescid-i Haram'a

girerse o emniyettedir' dedi. Akabinde insanlar da evlerine ve mescide dağıldılar."[322]

g) Resûlullâh'ın Mekke'ye giriş şekli

205. Beyhakî,[323] hadisi uzunca rivayet etmektedir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/291). İbn Asâkir ise hadisi Vâkidî[324] tarîki ile İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) Taberânî'nin lafzına yakın bir lafızla rivayet etmekte ve şöyle bir ek yapmaktadır: "Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Abbâs'a Ebû Süfyân çıktıktan sonra şöyle dedi: *'Ebû Süfyân'ı vadinin en dar boğazında dağın ucunda tut.* Ebû Süfyân'ı vadinin en dar yerinde tutunca Ebû Süfyân 'Ey Haşim oğulları bana hile mi yapıyorsunuz' dedi. Hz. Abbâs 'Nübüvvet ehli asla hile yapmaz, sadece burada sana ihtiyacım var' dedi. Ebû Süfyân 'Niye önceden demedin ki?' diye sordu. 'Sana ihtiyacım var, korkma bir şey yok' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), sahabîlerle hazırlığını yapmış, hareket emrini vermişti. Kabileler komutanlarıyla, bölükler sancaklarıyla geçiyorlardı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), en önce Hâlid b. Velîd komutasında Süleym oğulların gitmesi için emir verdi. Onlar bin kişiydiler. (Üç bayrak taşıyıcıları vardı.) Bir bayrağı Abbâs b. Mirdâs, birini Hufâf b. Nudbe, diğerini de Heccac b. İlât taşıyordu. Ebû Süfyân 'Bunlar kimlerdir' diye sordu. Hz. Abbâs 'Bu, Hâlid b. Velîd'dir' dedi. Ebû Süfyân 'Delikanlı olan mı' dedi, ben de 'evet' dedim. Hâlid b. Velîd, Hz. Abbâs ve Ebû Süfyân'nın hizasına gelince Süleym oğulları üç kez tekbir getirip geçtiler. Onun ardından Zübeyr b. Avâm komutasında Muhacir ve diğer kabilelerden olan beş yüz kişi yanlarında siyah bayrakla geçtiler. Zübeyr, Ebû Süfyân'ın hızasına gelince üç defe tekbir getirdi, sahabîler de tekbir getirdi. Ebû Süfyân 'Bu kimdir' diye sordu. Hz. Abbâs da 'Zübeyr b. Avâm'dır' dedi. Ebû Süfyân 'Kız kardeşinin oğlu Zübeyr mi' diye sordu, Hz. Abbâs da 'evet' dedi. Ğıffar kabilesinden üç yüz kişi bayraklarını Ebû Zerr el-Ğıffarî taşıyor olduğu halde geçtiler -Bazı rivayetlere göre bayrağı taşıyan kişinin İmâ b. Rahda olduğu söylendi- tam hizaya geldiklerinde üç defa tekbir getirdiler. Ebû Süfyân 'Ey Ebû'l-Fadl! Bunlar kimlerdir' diye sordu. Hz. Abbâs da 'Ğıffar oğullarıdır' dedi. Ebû Süfyân 'Benim Ğıffar oğullarıyla işim yok' dedi. Sonra Eslem kabi-

---

[322] Heysemî: "Hadisi Taberânî rivayet etmiş, râvileri "sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 167).

[323] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, V, 32-35.

[324] Vâkidî, *el-Meğâzî*, II, 816.

lesi dört yüz kişiyle, iki bayrakla geçti. Bayrağın tekini Büreyde b. Husayb, diğerini Nâciye b. A'cem taşıyordu. Tam hizaya geldiklerinde üç defa tekbir getirdiler. Ebû Süfyân 'Bunlar kimlerdir' diye sordu, Hz.Abbâs 'Eslem kabilesidir' dedi. Ebû Süfyân 'Ey Ebû'l-Fadl! Benim Eslem kabilesi ile işim yok. Onlarla aramızda hiç düşmanlık olmamıştır' dedi. Hz. Abbâs 'Bunlar İslam'a girmiş Müslüman bir kavimdir' dedi. Sonra Ka'b b. Amr oğulları beş yüz kişiyle bayraklarını da Busr b. Süfyân[325] taşıyor olduğu halde geçtiler. Ebû Süfyân 'Bunlar kimlerdir' diye sordu, Hz. Abbâs 'onlar Ka'b b. Amr oğullarıdır' dedi. Ebû Süfyân 'Tamam, bunlar Muhammed'in müttefikleridir' dedi. Onlar da tam hizaya geldiklerinde üç defa tekbir getirdiler. Sonra Müzeyne kabilesi, yüz atlı, üç bayarklı, bin kişiyle geçti. Bayraklarını Nu'mân b. Mukarrin, Bilal b. Hâris, Abdullah b. Amr taşıyordu. Tam hizasına geldiklerinde tekbir getirdiler. Ebû Süfyân 'Bunlar kimlerdir' diye sordu, Hz. Abbâs 'Müzeyne kabilesidir' dedi. Ebû Süfyân 'Ey Ebû'l-Fadl! Benim Müzeyne ile işim yok. Gelmişler silahlarını şakırdatıyorlar' dedi. Sonra Cüheyne kabilesi Sekiz yüz kişilik asker komutanlarıyla beraber geçtiler. Onlarda dört bayrak vardı. Birini Ebû Rav'a[326] Ma'bed b. Hâlid, birini Suveyd b. Sahr, birini Râfi' b. Mukeys, diğerini de Abdullah b. Bedir taşıyordu. Onlar da tam hizasına geldiklerinde üç defa tekbir getirdiler. Sonra Kinâne kabilesinden Leys, Damre, Sa'd b. Bekr oğullarından iki yüz kişi geçti. Bayraklarını Ebû Vakıd el-Leysî taşıyordu. Tam hizasına geldiklerinde üç defa tekbir getirdiler. Ebû Süfyân 'Bunlar kimlerdir' diye sordu, Hz. Abbâs da 'Bekr oğullarıdır' dedi. Ebû Süfyân 'Evet, vallâhi bunlar, uğursuz kişilerdir. Bunlar Muhammed'in kendilerinden dolayı bizlen savaştığı kimselerdir.[327] Vallâhi o savaş hakkında ne bana danışılmış, ne de biliyordum. Bana haber gelince de istemedim, fakat kader böyleymiş. Hz. Abbâs, Ebû Süfyan'a 'Allâh, Resûlullâh'ın sizle savaşmasında sizin için hayır kılmıştır, çünkü hepiniz İslam'a girdiniz' dedi."

206. Vâkidî,[328] Abdullah b. Âmir'den, o da Ebû Amr b. Himâs'dan şöyle rivayet etmektedir: "Leys oğulları tek geçti. Onlar iki yüz elli kişiler idi. Bayraklarını da Sa'b b. Cüsâme taşıyordu. Geçtiklerinde üç defa tekbir getirdiler.

---

325 Asılda Bişr b. Şeybân olarak gelmiş, bu hatadır.

326 Asılda Ebû Zur'a gelmiş, bu hatadır.

327 Bekr oğulları, antlaşmayı bozup Hz. Peygamber'in muttefiki olan Huzâ' kabilesine saldıran kabiledir. Hz. Peygamber de bundan dolayı onlara yardım etti ve Mekke'yi de fethetti.

328 El-Meğâzî, 2/820.

Ebû Süfyân 'Bunlar kimlerdir' diye sordu, Hz. Abbâs 'Leys oğullarıdır' dedi. Sonra Eşce' kabilesi geçti. Onlar en son geçenlerdi. Üç yüz kişiydiler, bayraklarının birini Me'kıl b. Sinân, diğerini Nu'aym b. Mes'ûd taşıyordu. Ebû Süfyân 'Bunlar Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) en düşman olanlardı' dedi. Hz. Abbâs 'Allâh (celle celâlühü), İslam'ı onların kalplerine yerlerştirdi. Bu Allâh'ın (onlara) faziletidir' dedi. Ebû Süfyân da sustu. Ebû Süfyan, 'Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), henüz geçmedi mi' dedi. Hz.Abbâs, 'Henüz geçmedi. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) içinde olduğu bölüğü görünce sadece demir, at ve insanlar görürsün. Hiç kimsenin ona gücü yetmez' dedi. Ebû Süfyân, 'Vallâhi biliyorum ey Ebû'l-Fadl! Kim bunlara güç yetirebilir ki!' dedi. Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) içinde olduğu yeşile bürünmüş bölüğü görününce atların ayak tozlarından etraf toz, duman olup karartı oluştu. İnsanlar geçiyordu. Kim geçse 'Muhammed henüz geçmedi mi' diye soruyordu. Hz. Abbâs da 'hayır' diyordu. Nihayet Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Kasvâ devesinin üstünde Hz. Ebû Bekr ve Hz. Üseyd b. Hudayr arasında onlarla konuşarak geçti. Hz. Abbâs 'İşte bu yeşil bölüğün içinde olan Resûlullâh'tır' dedi. Bölüğün içinde Muhacir ve Ensar bulunuyordu. İçinde birçok bayrak ve sancak vardı. Her Ensar boyu[329] yanında bir bayrak ve bir sancak bulunuyordu. Zırhlar içinde olup gözlerinden başka hiçbir yerleri gözükmüyordu. Hz. Ömer'den yüksek ses yükseliyordu. Zırh içinde olup yüksek sesle haykırıyor Müslümanları tertip düzene sokuyordu. Ebû Süfyân 'Ey Ebû'l-Fadl! Bu konuşan kimdir' diye sordu. Hz. Abbâs 'Ömer b. Hattâb' dedi. Ebû Süfyân 'Adî oğullarının (Hz. Ömer'in kabilesi) işi büyüdü. Vallâhi zelil ve az idiler' dedi. Hz. Abbâs 'Ey Ebû Süfyân! Allâh, dilediğini dilediği makama yükseltir. Hz. Ömer de İslam'ın yücelttiği insanlardandır' dedi. Bölükte bin[330] zırhlı sahabî vardı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), bayrağı Sa'd b. Ubâde'ye vermişti. Sa'd bölüğün önünde idi. Sa'd Resûlullâh'ın bayrağı ile geçince Ebû Süfyân'a şöyle seslendi: 'Bu gün kılıçların çarpıştığı gündür. Haramlar bu gün helal olmuş, bu gün Allâh (celle celâlühü), Kureyş'i zelil edecektir.' Ebû Süfyân, Resûlullâh'a döndü. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Süfyân'ın hizasına gelince Ebû Süfyân 'Ya Resûlallâh! Sen kavminin ölüm fermanını mı verdin' diye seslendi. Sa'd ve yanındakiler yanımızdan geçince Sa'd 'Ey Ebû Süfyân! Bu gün kılıçların çar-

---

[329] Asılda "Batn" yerine "batal" yani pehlivan gelmiş, yanlıştır. (B)

[330] Asılda iki bin şekilnde gelmiştir, o yanlıştır.

pıştığı gündür. Bu gün haramlar helal olmuştur. Bu gün Allâh, Kureyş'i zelil edecektir. Allâh'ı şahit olsun ki sen kavmin içinde en iyi durumda olansın' dedi. Abdurrahman b. Avf ve Osman b. Affân 'Ya Resûlallâh! Sa'd'ın Kureyş'e saldırmasından endişe ediyoruz' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Ey Ebû Süfyân bu gün merhamet günüdür. Bu gün Allâh'ın Kureyş'i izzetli kıldığı gündür'* diye buyurdu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), elçi gönderdi ve Hz. Sa'd'ı azletti, bayrağın Kays'a verilmesini istedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), bayrağın Sa'd'ın oğlu Kays'a verilmesiyle Hz. Sa'd'dan çıktığı anlamına gelmediğini biliyordu. Sa'd Resûlullâh'tan bir işaret gelmeden bayrağı teslim etmeyeceğini söyledi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da sarığını gönderdi ve Sa'd sarığı tanıdı. Akabinde bayrağı oğlu Kays'a verdi."

207. Taberânî, İbn Ebî Leylâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber efendimizin yanında bulunuyorduk. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Süfyân'ın Erâk denen yerde olduğunu söyledi. Gidip onu yakaladık. Müslümanlar kılıçlarıyla etrafını sardılar. Onu alıp Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) getirdiler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Ey Ebû Süfyân yazıklar olsun! Size hem dünya hem ahireti getirdim. Müslüman olun ki hayatınızı kurtarın'* buyurdu. Hz. Abbâs, Ebû Süfyân'ın dostu idi. Hz. Abbâs, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Ya Resûlallâh! Ebû Süfyân övülmeyi sever' dedi. Resûlullâh da Mekke'ye bir elçi göndererek *'Kim evinin kapısını kapatırsa emniyettedir. Kim silahını bırakırsa emniyettedir. Kim Ebû Süfyân'ın evine girerse o da emniyettedir'* diye nida etti. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Abbâs'ı Ebû Süfyân'la beraber (vadinin) yüksek patika bölümünde oturmaları için gönderdi. Süleym oğulları yaklaştı. Ebû Süfyân 'Ey Abbâs! bunlar kimlerdir' diye sordu. Hz. Abbâs 'Süleym oğulları' dedi. Ebû Süfyân 'Benim Süleym'le bir işim yok' dedi. Sonra Hz. Alî, Muhacirler içinde yaklaştı. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) Ensar içinde yaklaştı. Ebû Süfyân 'Ey Abbâs! Bunlar kimlerdir' diye sordu. Hz. Abbâs 'Bunlar kızıl ölümdür. Ensar içinde olan bu kişi Resûlullâh'tır' dedi. Ebû Süfyân 'Ben Kisrâ ve Kayser saltanatını da gördüm. Ama senin yiğenin saltanatı gibisini hiç görmedim' dedi. Hz. Abbâs 'Bu (saltanatlık değil) Sadece nübüvvettir' dedi."[331]

---

[331] Heysemî: "Hadisi Taberânî rivayet etmiş. İsnadında Harb b. Hasan Tahhân vardır. Kendisi (bazıları tarafından) tavsik edilmiş bir zayıftır." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 170).

208. Taberânî, Mürsel olarak Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Muhacir, Ensar, Eslem, Gıffâr, Cüheyne, Süleym oğulların'dan oluşan on iki bin askerle hareket etti. Atlarını sürdüler, ta ki Merru'z-zehrân denen yerde konakladılar. Kureyş'in onlardan haberleri yoktu. Kureyşliler, Hakîm b. Hizâm ve Ebû Süfyân'ı ya Resûlullâh'dan bir teminat alın veya savaş ilan edeceğimizi bildirin diye Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) gönderdiler. Ebû Süfyân b. Harb ve Hakîm b. Hizam yola çıktı. Yolda Budeyl b. Verkâ ile karşılaştılar, onu da yanlarına aldıp Erâk denen yere akşam vakti geldiler. Çadır ve askerleri gördüler, at kişnemelerini işittiler. Bundan korktular ve çok ürktüler. Birbirlerine 'Bunlar Ka'b oğullarıdır. Savaş onları bir araya getirmiştir' dediler. Budeyl 'Bunlar Ka'b oğullarından daha çoklar. Onların toplamı bu kadar etmez. Yoksa Havâzin kabilesi bizim toprakları işgal mi etti. Allâh'a yemin olsun ki, bunu da bilmiyoruz. Fakat bunlar hacceden insanlar gibi çoklar' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), önlerinde casusları yakalamaları için atlılar göndermişti. Huzâ'a kabilesi de yolu kesmiş, kimsenin geçişine izin vermiyordu. Ebû Süfyân ve arkadaşları, askerlerin içine girince atlılar, gece karanlığında onları yakaladı. Canlarından korkuyorlardı, onları tutsak edip getirdiler. Hz. Ömer b. Hattâb kalktı. Ebû Süfyân'ın boğazını vurmak istedi, onu tuttular. Ebû Süfyân'ı Resûlullâh'ın huzuruna götürmek için yola çıktılar. Ebû Süfyân, öldürülmekten çok korkuyordu. 'Neden hakkımda hüküm vermek için Abbâs'a götürmüyorsunuz' diye yüksek sesle bağırdı. Hz. Abbâs cahiliyye döneminde onun halis dostu idi. Hz. Abbâs geldi, onu mudafaa etti. Hz. Abbâs, Resûlullâh'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Süfyân'ı kendisine teslim etmesini istedi. (O da izin verdi) Ebû Süfyân'ı alıp insanlar içinden mekânına doğru yürüdü. Gece karanlığında Hz. Abbâs, Ebû Süfyan'ı bineğe bindirerek askerlerin içinden çıktılar. Öyle ki hepsini görüyorlardı. Hz. Ömer, Ebû Süfyân'ı boğazından vurmak isteyince 'Vallâhi sakın Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) yaklaşma, ölürsün!' dedi. Hz. Ömer böyle deyince Ebû Süfyân, Hz.Abbâs'dan yardım talep etti ve 'ben ölüyüm' dedi. Hz. Abbâs, ona karşı kötü davranmalarını engelledi. Ebû Süfyân insanların çok olduğunu ve Hz. Peygamber'e nasıl itaat ettiklerini görünce 'Bu gün gördüğüm gibi hiç toplanmış topluluk görmedim' dedi. Hz. Abbâs, onu Müslümanların elinden kurtardı. Hz. Abbâs, kendisine 'Müslüman olmaz ve Muhammed'in Allâh'ın elçisi olduğunu şahadet etmezsen sen ölüsün' dedi. Ebû Süfyân, Hz. Abbâs'ın kendisine emrettiği

şeyleri söylemek istiyordu, ama dili dönmüyordu. Gece Hz. Abbâs ile beraber kaldı. Hakîm b. Hizâm ve Budeyl b. Verkâ, Resûlullâh'ın huzuruna girdi ve Müslüman oldu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke halkı hakkında onlardan bilgi alıyordu. Sabah ezanı okununca insanlar namaz için çıktılar. Ebû Süfyân çok korktu. 'Ey Abbâs! Ne yapıyorsunuz' dedi. Hz. Abbâs 'Onlar müslümanlardır, Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna gitmek için hazırlanıyorlar' dedi. Hz. Abbâs, Ebû Süfyânla beraber çıktı. Ebû Süfyân, onları görünce 'Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), bunlara ne emretse hemen yaparlar mı' diye sordu. Hz. Abbâs, 'Onlara yemeyin, içmeyin diye emretse sahabe yine de kendisine itaat eder. Resûlullâh ile kavmin için konuşmalısın, belki Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onları affeder' dedi. Hz. Abbâs, Ebû Süfyânı aldı, Peygamber efendimizin huzuruna getirdi. Hz. Abbâs 'Ya Resûlallâh! Bu Ebû Süfyân' dedi. Ebû Süfyân 'Ey Muhammed! Ben kendi ilahımdan yardım talep ettim, sen de kendi ilahından talep ettin. Allâh'a yemin olsun ki, her defasında bana gâlip geldin. Şayet benim ilahım hak olsaydı ve senin ilahında batıl olsaydı sana kesinlikle gâlip gelirdim' dedi. Sonra Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onu kulu ve elçisi olduğuna şahadet etti. Hz. Abbâs 'Ya Resûlallâh! Bana izin vermeni istiyorum, kavmine gideyim, onları olacak kötü şeylerden dolayı uyarayım, Allâh ve Resulüne davet edeyim' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da izin verdi. Hz. Abbâs 'Onlara ne diyeyim, bana öyle bir teminat söyle ki, onların da içi rahat etsin' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *'Onlara de ki: 'Kim tek olan, ortağı olmayan Allâh'a, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederse o emniyettedir. Kim silahını indirip Kâ'be yanında oturursa o emniyettedir. Kim kapısını kapatırsa o emniyettedir.'* Hz. Abbâs 'Ya Resûlallâh! Ebû Süfyân, amcamızın oğludur, benimle beraber dönmek istiyor, ona özel bir lutufta bulunsan!' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Ebû Süfyân'ın evine giren de emniyettedir'* diye buyurdu. Ebû Süfyân, anlamak için devamlı sorular soruyordu. Ebû Süfyân'ın evi Mekke'nin en yüksek kısmındaydı. *'Kim silahını bırakır Hakîm b. Hizam'ın evine girerse o da emniyettedir'* buyurdu. Hakîm'in evi Mekke'nin en alt kısmındaydı. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Abbâsı Dihyetü'l-Kelbî'nin kendisine hediye ettiği beyaz devesine bindirdi. Hz. Abbâs terikesine Ebû Süfyân'ı da alarak gitti. Hz. Abbâs gidince Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), ardından birilerini gönderdi ve kendile-

rine 'Abbâs'a yetişin, onu alıp geri getirin' buyurdu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), çekindiği şeyi onlara anlattı. Elçi, Hz. Abbâs'a yetişti, ama Hz. Abbâs dönmek istemedi. Hz. Abbâs 'Yoksa Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), insanların azlığından istifade ederek Ebû Süfyân'ın dönünce yine kâfir olacağını mı düşünüyor' dedi. Hz. Peygamber, 'Bari onu orda tutsun' diye haber yolladı. Hz. Abbâs da onu yolda tuttu. Ebû Süfyân 'Ey hilebaz Haşim oğulları!' dedi. Hz. Abbâs 'Biz hile yapmıyoruz, fakat sana bazı konularda ihtiyacım var' dedi. Ebû Süfyân 'Nedir o ihtiyacın, söyle de senin için halledeyim' dedi. Hz. Abbâs 'Hâlid b. Velîd ve Zübeyr b. Avâm gelince anlarsın' dedi. Merru'z-zehrân denen yerin en alt kısmında olan Erâk vadisinin ucunda (hepsine görebilecekleri) dar yerde durdular. Ebû Süfyân Hz. Abbâs'ın dediğini anlamıştı. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), süvarileri ardı ardına gönderdi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), süvarileri ikiye ayırmıştı. Önce Hâlid b. Velîd'i (bölüğü ile beraber) gönderdi. Ardından Zübeyr'i Eslem, Ğıffar, Kuda'a kabilelerinden muteşekkil askerlerle gönderdi. Ebû Süfyân 'Ey Abbâs! Resûlullâh o mudur' diye sordu. Hz. Abbâs 'Hayır, o Hâlid b. Velîd'dir' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), önünde Ensar'dan oluşan bölükle Sa'd b. Ubâde'yi gönderdi. Hz. Sa'd, 'Bu gün, kılıçların çarpıştığı gündür. Bu gün haram (kan dökme) mubah olur' dedi. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), iman bölüğü dediği Ensar ve Muhacirlerden muteşekkil bölükle (vadiye) girdi. Ebû Süfyân tanımadığı çok simayı görünce 'Ordunun sayısını mı artırdın, yoksa bu kişileri kavmine tercih mi ettin' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Sen ve kavmin bunu yaptı. Bu kişiler; siz beni yalanlarken onlar beni tasdik etti. Siz beni sürgün edince onlar bana yardım etti'* diye buyurdu. Resûlullâh'la beraber o anda Akra' b. Hâbis, Abbâs b. Mirdâs, Uyeyne b. Hasn b. Bedr el-Fezârî bulunuyordu. Ebû Süfyân onları Resûlullâh'ın etrafında görünce 'Bunlar kimdir ey Abbâs!' diye sordu. Hz. Abbâs da 'Bu Peygamber efendimizin bölüğüdür. Bunlarla beraber kızıl ölüm vardır. Bunlar Ensar ve Muhacirlerdir' dedi. Ebû Süfyân, 'Ey Abbâs haydi gidelim. Bu gün gördüğüm asker ve topluluk gibisini hiç görmemiştim' dedi. Zübeyr, insanlarla beraber ilerledi ve Hecûn denen yerde durdu. Hâlid hiç durmadan ilerledi. Mekke'nin alt kısmından Mekke'ye girdi. Bekr oğullarından bir bölük serseri ile karşılaştı, onlarla çarpıştı ve Allâh, onları bozguna uğrattı. Hezvere[332] denen yerde hepsi öldürüldü. İnsanlar evlerine girdiler. Bir

---

[332] Mekke'de bir yerin ismidir.

cemaat atlı Handeme dağının üstüne çıktı, Müslümanlar da ardından gittiler. Peygamber efendimiz son kafile sahabîlerle Mekke'ye girdi. Münâdi şöyle seslendi: 'Kim kapısını kapatır, elini de olaylardan çekerse o emniyettedir.' Ebû Süfyân da 'Müslüman olun, canını kurtarın!' diye seslendi. Allâh (celle celâlühü), Hz. Abbâs vasıtasıyla onların canını korudu. (Ebû Süfyân'ın eşi) Hind bt. Utbe, Ebû Süfyân'ın sakalından tutarak 'Ey Ğalib ailesi! Bu yaşlı ve ahmak adamı öldürün' diye seslendi. Ebû Süfyân 'Sakalımı bırak! Allâh'a yemin ederim ki, Müslüman olmazsan boynun vurulur. Azap olasıca Muhammed, hak dini getirdi. Sen odana gir! (Râvi zannedersem Hind'e 'Sen sus!') dedi."[333]

h) Süheyl b. Amr'ın Müslüman olması ve Resûlullâh'ın güzel ahlakına şahadeti

209. Vâkidî,[334] İbn Asâkir ve İbn Sa'd Süheyl b. Amr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'ye girince ve gözükünce evime kapandım. Evimin kapısını da kapattım. Oğlum Abdullah b. Süheyl'i Hz. Muhammed'den (sallallahu aleyhi ve sellem) bana can güvenliği talep etmesi için gönderdim. Öldürülme endişem vardı, emin olamıyordum. Abdullah b. Süheyl gitti ve 'Ya Resûlallâh! Babama teminat veriyor musun' diye sordu. Hz. Peygamber de *'Evet, baban Allâh'ın teminatı ile emniyettedir, çıkabilir'* diye buyurdu. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) etrafındakilere *'Hanginiz Süheyl ile karşılaşırsa ona sert bakmasın ki, dışarı çıksın. Ömrüme yemin olsun ki, Süheyl akıllı ve onurlu biridir. Süheyl gibi birinin İslam hakkında bilgisiz kalmaması gerekir. Süheyl olduğu durumun kendisine fayda sağlamayacağını fark etmiştir'* buyurdu. Abdullah, babasına gitti, Resûlullâh'ın dediğini ona bildirdi. Süheyl 'Vallâhi Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), küçük olsun büyük olsun herkese karşı şefkatli ve iyidir' dedi. Süheyl bir ileri gidiyor, bir geri geliyordu (yani iman edip etmeme de tereddüt yaşıyordu.) Hüneyn savaşında Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber savaşa çıktı. Süheyl halen şirk üzereydi. Nihayetinde Ci'rane'de Müslü-

---

[333] Heysemî: "Hadisi, Taberânî "mürsel" olarak rivayet etmiş. Hadisin isnadında; hadisi hasen, ama kendisinde zayıflık olan İbn Lehî'a vardır." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 173). Hadisi ayrıca İbn Âiz, *"Meğâzi Urve"* adlı eserinde uzunca rivayet etmiş (*Fethu'l-bârî,* VIII, 4). Buhârî (V, 186), hadisi muhtasar olarak Urve'den rivayet etmiş. Beyhakî de Buhârî gibi Urve'den muhtasar olarak rivayet etmiştir. (*es-Sünen,* IX, 119).

[334] Vâkidî, *el-Meğâzî,* II, 846.

man oldu ve Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hüneyn ganimetinden kendisine yüz deve verdi."[335]

ı) Resûlullâh'ın fetih günü Mekkelilere hitabı

210. İbn Asâkir, Ömer b. Hattab'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Fetih günü, Resûlullâh Mekke'de idi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Safvân b. Ümeyye'ye, Ebû Süfyân b. Harb'a, Hâris b. Hişâm'a elçi gönderdi. Hz. Ömer kendi kendime 'Allâh, imkân verdi, onlara önceden yaptıklarının hesabını soracağım' dedim. Ta ki, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), şöyle buyurdu: '*Benim ve sizin durumunuz, Hz. Yusuf'un kardeşlerine söylediği bu gibidir:*

﴿لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾

"**Bugün sizi kınamak yok, Allâh sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir**." (Yusuf, 12/92).

Hz. Ömer anlatıyor: 'Resûlullâh'tan hayâ ettiğimden dolayı kalbimden geçen şeylerden dolayı kendimi çok kötü hissettim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onlara dediklerini demişti."[336]

211. İbn Zencûyeh, Emvâl adlı eserinde İbn Ebî Husayn tarîki ile şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'yi fethedince Kâ'be'ye girdi. Sonra çıktı, kapının iki tarafına elini koydu ve şöyle buyurdu: *'(Size ne yapacağım hakkında) Ne düşünüyor, ne diyorsunuz'* diye sordu. Süheyl b. Amr 'Hayırlı şeyler düşünüyor, iyi olacağını sanıyoruz. Kerim bir kardeşsin, kerim kardeşin oğlusun, her şeye gücün yeter' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'kardeşim Yusuf'un dediğini söylüyorum: Bugün sizi kınamak yok'* dedi."[337]

212. Beyhakî,[338] Kâsım b. Selâm b. Miskîn, o da babasından, babası da Sâbit el-Bunânî'den, o da Abdullah b. Rebâh'dan, o da Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) hadisi uzunca rivayet etmekte ve hadiste şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber sonra Kâ'be'ye geldi, Kâ'be kapısının iki tarafına elini koyarak '*Ne diyorsunuz, ne (yapacağımı) sanıyorsunuz'* diye sordu. Onlar da şöyle

---

[335] *Kenzu'l-ummâl,* V, 294. Hadisi, ayrıca Hâkim (en-Neysâbûrî) *Müstedrek* adlı kitabında bu lafızla rivayet etmiştir. (III, 281).
[336] Kenzu'l-ummâl, V, 292.
[337] İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 93.
[338] Beyhakî, *es-Sünen,* IX, 118.

düşündüklerini söylediler: 'Kardeşoğlu, amcaoğlu hem hâlim, hem de çok şefkatlidir.' Bunu üç defa dediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Ben Hz. Yusuf'un dediği gibi:*

﴿لا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾

"**Bugün sizi kınamak yok, Allâh sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir.**" (Yusuf: 12/92). *Mekkeliler, sanki kabirlerden yeniden dirilmiş gibi çıktılar ve İslam'a girdiler."*

213. Beyhakî şöyle demektedir: "İmâmı Şafi'nin, Ebû Yusuf'tan bu kıssa hakkında yaptığı rivayette: 'Mekkeliler mescidin yanında toplanınca Peygamber efendimiz onlara *'Size nasıl davranacağımı düşünüyorsunuz'* diye sordu. Onlar da 'Hayırlı bir şey yapacağını düşünüyoruz, çünkü sen kerim bir kardeş, kerim kardeşin oğlusun' dediler. Resûlullâh da *'Gidin, siz tulakasınız*[339] *(yani serbestsiniz)'* diye buyurdu."[340]

[339] Tulaka, Mekke'nin fethinden sonra kendilerine dokunulmayan köle gibi azad edilen müşriklerdi. Fakat çoğu müslüman olur.

[340] Beyhakî, *es-Sünen,* IX, 118.

İKRİME B. EBÎ CEHL (RADIYALLAHU ANH)'İN MÜSLÜMAN OLMA KISSASI

a) İkrime'nin Hanımının onun için Hz. Peygamber'den eman istemesi ve onun da vermesi

214. Vâkidî[341] ve İbn Asâkir, Abdullah b. Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mekke'nin fethedildiği gün, İkrime b. Ebî Cehl'in hanımı Ümmü Hakîm bt. Hâris b. Hişâm Müslüman oldu. Sonra Ümmü Hakîm, 'Ya Resûlallâh! İkrime senden korktuğu için Yemen'e kaçtı. Senin kendisini öldüreceğinden endişe etti, ona emân ver' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'O emniyettedir'* dedi. Yanında Rum olan kölesi ile beraber İkrime'yi aramaya koyuldu. Kölesi ona sarkıntılık yaptı. Ümmü Hakîm de onu oyalacak güzel şeyler söylüyordu. Akke kabilesine vardıklarında kabileden yardım talep etti ve köleyi bağladılar. Ümmü Hakîm, İkrime'ye, Tihâme sahili sonunda gemiye bindiği anda yetişti. Geminin kaptanı İkrime'ye 'Canını kurtar' diyordu. İkrime 'Ne diyeyim de hayatımı kurtarayım' diye sordu. Kaptan "Lailaheillallâh" de!" dedi. İkrime 'Ben sırf bunu söylemeyeyim diye kaçtım' dedi. Hal böyle iken Ümmü Hakîm kendisine elle işaret ediyor ve 'Ey amcaoğlum! İnsanlar içinde akraba bağı en güçlü, en iyiliksever ve en hayırlı olan kişi yanından geliyorum. Sakın hayatını perişan etme!' dedi. İkrime, eşini bekledi ve eşi ona yetişti. Eşi 'Ben senin için Resûlullâh'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) emân aldım' dedi. İkrime 'Sen mi aldın dedi' dedi. Eşi de 'Evet, ben konuştum ve sana emân verdi' dedi. İkrime eşiyle beraber döndü. Eşi 'Senin Rum kölen bana neler yaptı, biliyor musun?' dedi. Onun yaptıklarını anlattı. İkrime de köleyi öldürdü. İkrime henüz Müslüman olmamıştı."

b) Hz. İkrime'nin Müslüman olması ve Hz. Peygamber'in mükemmel olduğuna şahadet etmesi

İkrime, Mekke'ye yaklaşınca Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) sahabîlere *'İkrime b. Ebî Cehl, mümin ve muhacir olarak size geliyor, sakın babasına hakaret etmeyin! Ölüye sövmek, diriye zarar verir, ölüye ulaşmaz'* dedi. İkrime, eşiyle ilişkiye girmek istedi ama eşi izin vermedi 'Sen kâfir, ben ise müslümanım' dedi. İkrime 'Seni benden alıkoyan şey büyük bir şeydir' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), İkrime'yi görünce sevinçten üstüne

---

[341] el-Meğâzî, 2/850.

rıdasını almadan ona doğru hızlı şekilde ilerledi. Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) oturdu. İkrime ve yüzü kapalı olan eşi peygamberimizin önünde oturdu. İkrime 'Ey Muhammed! bu ümmü Hakîm senin bana emân verdiğini haber verdi' dedi. Resûlullâh da *'Evet, doğru demiş, sen emniyettesin'* dedi. İkrime 'Ey Muhammed! neye davet ediyorsun' diye sordu. Hz. Peygamber *'Seni, Allâh'tan başka ilah olmadığına ve benim Allâh'ın elçisi olduğuma şahadet etmeye, namaz kılmaya, zekât vermeye, bunu bunu yapmaya... davet ediyorum'* dedi. İslamın özelliklerini saydı. İkrime 'Allâh'a yemin olsun ki, sadece hakka ve güzel şeylere davet ettin. Allâh'a yemin olsun ki, sen şu an davet ettiğine davet etmeden de içimizdeydin ve sen o zamanda en doğru sözlümüz, en iyiliksever kişiydin' dedi. Sonra İkrime 'Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), buna çok sevindi. Sonra İkrime 'Ya Resûlallâh! Bana en hayırlı şeyi öğret ki, onu söyleyim' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim' de'* buyurdu. İkrime 'Sonra ne söyliyeyim' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), İkrime'ye *'Allâh'ı ve hazırda bulunanları şahid tutuyorum ki, ben Müslüman, mücahid ve mühacirim' de'* buyurdu ve İkrime de öyle dedi."

j) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) İkrime (radıyallahu anh)'ye duası

Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Bu gün ne istersen -hiç kimseye vermediğimi- sana vereceğim'* buyurdu. İkrime 'Sana karşı yaptığım tüm düşmanlıklarımı, aleyhine attığım her adımımı, seninle karşılaştığım her mekânı, ha yüzüne ha gıyabında söylediğim her kelamı Allâh'ın affetmesi için mağfiret dilemeni istiyorum' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Ey Allâh'ım! İkrime'nin, bana karşı yaptığı her düşmanlığı, nurunu söndürmek için bir yere doğru attığı her adımını affet. (Ey Allâh'ım!) Ha yüzüme ha gıyabımda bana yaptığı hakaretleri affet'* diye dua etti. İkrime 'Ya Resûlallâh! Çok memnun oldum' dedi. Sonra şöyle devam etti: 'Ya Resûlallâh! Allâh'a and olsun ki, Allâh'ın yolundan alıkoymak için sarfettiğim malın iki katını Allâh yolunda sarfedeceğim. Allâh'ın yolundan alıkoymak için ne kadar savaştımsa onun iki mislini Allâh yolunda yapacağım' dedi. Sonra şehid olana kadar tüm gücüyle Allâh yolunda cihad etti. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve

sellem), zevcesini yeniden nikâh kıymadan önceki nikâhı ile kendisine geri verdi."

215. Vâkidî, aynı isnadla şöyle rivayet etmektedir: "Süheyl b. Amr, Hüneyn günü dedi ki: 'Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashabı İkrime'nin eşini[342] sınamadılar. Râvi anlatıyor: 'İkrime, Süheyl'e 'Bu, Muhammed'in fikri değildir. Her şey Allâh'ın elinde, Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) elinde bir şey yok. Bu gün bu savaş onun aleyhine de olsa yarın onun lehine olacaktır. Süheyl de 'Vallâhi sen önceden bunun tersini söylüyordun' dedi. İkrime de 'Ey Ebû Yezîd (Süheyl'in künyesi)! Vallâhi işi doğru yere koymuyorduk. Aklımız yine bu aklımızdı. Biz ise faydası ve zararı olmayan taşlara tapıyorduk' dedi." [343]

216. Hâkim (en-Neysâbûrî),[344] hadisi Abdullah b. Zübeyr'den kısaltarak rivayet etti ve şöyle sonlandırdı: "İkrime, Peygamber efendimizin kapısına ulaşınca Resûlullâh çok mutlu oldu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onun gelişine çok sevindiğinden ona doğru hızlı şekilde yürüdü."

217. Hâkim,[345] Urve b. Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İkrime (radıyallahu anh) dedi ki: 'Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına varınca, 'Ey Muhammed! bu eşim senin bana emân verdiğini söyledi?' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Sen emniyettesin'* buyurdu. Ben de 'Şahadet ederim ki, tek olan, ortağı olmayan Allâh'tan başka ilah yoktur ve sen onun kulu ve elçisin. Sen insanların en iyilikseveri, insanların en doğru sözlüsü, insanlar içinde en sözünde duran kişisin' dedim. İkrime anlatıyor: 'Bunları söylerken utancımdan Resûlullâh'ın yüzüne bakamıyordum, başımı eğmiştim.' Sonra dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Allâh'ın affetmesi için, Sana karşı yaptığım düşmanlıktan, şirki izhar etmek için bir yere doğru attığım her adım için istiğfar taleb etmeni istiyorum.' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle dua etti: *'Ey Allâh'ım! İkrime'nin, bana karşı yaptığı tüm düşmanlığı, senin yolundan alıkoymak için bir yere doğru attığı her adımını affet!'* Ben, 'Ya Resûlallâh! Bildiğin en hayırlı şeyi bana emret ben de öğreneyim' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim'* de-

---

[342] Asılda zamir tesniye gelmiştir, o yanlıştır.
[343] Vakidî, *el-Meğâzî,* III, 910, 911; *Kenzu'l-ummâl,* VII, 75.
[344] Hâkim, *Müstedrek,* III, 241.
[345] Hâkim, *Müstedrek,* III, 242.

memi ve Allâh yolunda cihad etmemi emretti. Dedim ki: Ya Resûlallâh! Allâh'a yemin olsun ki, Allâh'ın yolundan alıkoymak için sarfettiğim malın iki katını Allâh yolunda sarfedeceğim. Allâh'ın yolundan alıkoymak için ne kadar savaştımsa onun iki mislini Allâh yolunda yapacağım"

k) İkrime'nin (radıyallahu anh) var gücüyle savaşması ve Allâh yolunda şahadeti

İkrime müslüman olduktan sonra var gücüyle Allah yolunda cihad etti ve Hz. Ebû Bekr'in (radıyallahu anh) hilafeti döneminde Ecnâdîn[346] savaşında şehid oldu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), İkrime'yi (radıyallahu anh) Hevâzin kabilesine zekât toplama görevi için göndermişti. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), vefat edince İkrime (radıyallahu anh) (Yemende bir yer olan) Tebâle'de[347] bulunuyordu."[348]

---

[346] Esah olan Yermûk savaşında şehit omasıdır. (B)
[347] Yemen'de meşhur bir şehrin adıdır.
[348] Taberânî, de İkrime'nin Müslüman olma kıssasını Urve'den (radıyallahu anh) muhtasar olarak rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 174).

SEFVÂN B. ÜMEYYE'NİN (RADIYALLAHU ANH) MÜSLÜMAN OLMA KISSASI

a) Hz. Ümeyr'in onun için eman istemesi ve kendisine eman verilmesi

218. Vâkidî[349] ve İbn Asâkir, Abdullah b. Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mekke'nin fethedildiği gün, Sefvân b. Ümeyye'nin hanımı Beğûm bt. Muzzell[350] Müslüman oldu. Sefvân b. Ümeyye Mekke'den kaçtı ve Şu'ayb denen yere geldi. Sefvân, Kölesi Yesâr'a -O gün ondan başkası yoktu- 'Azap olasıca, bir bak kimi görüyorsun' dedi. Kölesi 'Ümeyr b. Vehb'i görüyorum' dedi. Servân 'Ümeyr'i ne yapayım! Vallâhi o, alehime Muhammed'e sırt çıkmış, ancak beni öldürmek için gelmiştir' dedi. Ümeyr yetişti. Sefvân ona 'Ey Ümeyr! Bana yaptığın yetmedi mi! Hem borcunu hem de ailenin yükünü bana yükledin, sonra da beni öldürmek için geliyorsun!' dedi. Ümeyr, 'Ey Ebû Vehb! Sana kurban olurum. İnsanların en iyiliksever, akrabalarına karşı bağı en güçlü olan kişinin yanından sana geldim.' Ümeyr Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle demişti: 'Ya Resûlallâh! Kavmimin seyyidi kendini denize atmak için kaçarak (Mekke'den) çıktı. Ona emân vermeyeceğinden korktu. Anam babam sana feda olsun ona emân ver!' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Ona emân verdim'* buyurmuştu. Ümeyr de, Sefvân'ın peşinden çıkmıştı. Sevfan'a 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) sana emân verdi' diye haber verdi.

b) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) sarığını emân alâmeti olarak Sefvân'a göndermesi

Sefvân 'Hayır, Allâh'a yemin olsun ki, (eman verildiğine dair) tanıdığım bir alamet gelmeyene kadar senle geri dönmeyeceğim' dedi. (Bunun üzerine Ümeyr, geri döndü) Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) da Ümeyr'e *'Sarığımı al'* diye buyurdu. Ümeyr de Resulullah'ın sarığı ile Sevfân'a geri geldi. Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) o gün Mekke'ye girdiğinde büründüğü Yemen kumaşından yapılmış sarığıydı. Ümeyr ikinci defa Sefvân'a doğru yola çıktı ve sarığı (alamet olarak) ona getirdi. Sefvân'a şöyle dedi: 'Ey Ebû Vehb! İnsanların en hayırlısı, akraba bağı en güçlü olanın, en hayırseverinin, en hâ-

---

[349] el-Meğâzî, 2/853.

[350] Asılda Muaddel diye gelmesi hatadır.

lim olan kişinin huzurundan geliyorum. Onun onuru senin onurun, onun izzeti senin izzetin, onun mülkü senin mülkündür. Kendisi senin anne ve babanın oğludur (yani aynı aile ve kabiledensiniz). Nefsin için sana Allâh'ı hatırlatıyorum' dedi. Sefvân 'Öldürülmekten korkuyorum' dedi. Ümeyr 'Resûlullâh, sen İslam'a giresin diye çağırdı. Eğer istersen İslam dinine girersin. Yok, girmezsen sana iki aylık mühlet verdi. İnsanların en vefalısı (sözünde duranı), en hayırseveridir. Mekke'ye girerken başına sardığı sarığını sana gönderdi' dedi. Sefvân, sarığı tanıdı ve 'Tamam, ona doğru yola çıkalım' dedi. Ümeyr de 'tamam' dedi. Sefvân geri döndü. Resûlullâh'a vardığında Resulullah, Mescidi Haram'da insanlara ikindi namazını kıldırıyordu. Ayakta durdular. Sefvân 'Bir gün bir gece içinde kaç namaz kılıyorlar' diye sordu. Ümeyr 'Beş vakit' dedi. Sefvân 'Muhammed mi onlara namaz kıldırıyor' diye sordu. Ümeyr 'evet' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), selam verince Sefvân, şöyle seslendi: 'Ey Muhammed! Ümeyr b. Vehb, bana sarığını getirdi ve bana senin benim gelmem için davet ettiğini, İslam'ı kabul edersem ne âlâ, kabul etmezsem iki ay mühlet verdiğini söyledi?' Resûlullâh 'Ey *Ebû Vehb! Önce bineğinden in, otur (öyle konuşalım)'* dedi. Sefvân 'Hayır, vallâhi bana bunu açıklamayana kadar bineğimden inmem' dedi. Resûlullâh *'Sana iki ay değil, dört ay mühlet'* dedi. Sefvân da inip oturdu."

c) Sefvân'ın, Resûlullâh ile beraber Hevâzin'e gitmesi ve Müslüman olması

Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hevâzin'e doğru çıktı, Sefvân da onunla beraber çıktı. Kendisi henüz iman etmemişti. Resûlullâh, kendisine elçi gönderdi, silahlarını ödünç olarak vermesini istedi. Sefvân da yüz zırh ve savaş aletlerini ödünç olarak verdi. Sefvân, Resûlullâh'a 'Zorla mı istiyorsun, yoksa verip vermemek isteğime mi bağlı' diye sordu. Resûlullâh *'(Zor kullanmıyorum) Geri verilmek üzere ödünç olarak istiyorum'* dedi. Sefvân da verdi. Hüneyn'e taşıması için emretti. Sefvân da Hüneyn'e taşıdı. Sefvân, Hüneyn ve Tâif savaşlarında bulundu. Sonra Resulullah, Ci'rânne'ye döndü. Resûlullâh, ganimetler arasında geziyor, ganimetlere bakıyordu. Sefvân da yanındaydı. Sefvân b. Ümeyye, dereyi dolduran deve, koyun ve sürülere doğru devamlı bakıyordu. Resûlullâh da onu izliyordu. Resûlullâh *'Ey Ebû Vehb! Bu dere çok hoşuna gitti galiba'* dedi. Sefvân da 'Evet' dedi. Resûlullâh da *'Dere ve içindekiler senindir'* buyurdu. Sefvân bunun üzerine 'Nebi hariç hiç kimse bunu gönül hoşnutluğuyla yapamaz. Allâh'tan başka ilah olmadı-

ğına ve Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim' dedi. Orada Müslüman oldu."[351]

219. İmâm-ı Ahmed; hadisi, Ümeyye b. Sefvân b. Ümeyye'den, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Sefvân'dan Hüneyn günü birçok zırh ödünç aldı. Sefvân 'Gasp mı etmek istiyorsun' dedi. Resulullah *'Hayır, zararı ödemek üzere ödünç olarak istiyorum'* dedi. Râvi anlatıyor: 'Bazısı zayi oldu. Resulullah da, Sefvân'a zararını karşılayacağını belirtti. Sefvân ise 'Ya Resûlallâh! Ben bu gün İslam'a girmek çok istiyorum' dedi."[352]

---

[351] *Kenzu'l-ummâl,* V, 294. Hadisi; İbn İshâk, Muhammed b. Cafer b. Zübeyr'den, o da Urve'den, o da Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) muhtasar olarak rivayet etmektedir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 308). Dr. Beşşşar Avvad, itiraz edip İbn Hişâm, (*Sîret,* II, 417, 418) Aişe'den rivayet ettiğini söylememektedir, demektedir. Doğru olan Hz. Aişe'den değil, direk Urve'den rivayet edilmesidir.

[352] Ahmed, *Müsned,* VI, 465.

HUVEYTIB B. ABDULUZZA'NIN (RADIYALLAHU ANH) MÜSLÜMAN OLMA KISSASI

a) Ebû Zerr'in Huveytıb'ı İslam'a davet etmesi onun da Müslüman olması

220. Hâkim,[353] Munzir b. Cehm'den şöyle rivayet etmektedir: "Huveytıb dedi ki: 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Fetih senesinde Mekke'ye girince çok korktum. Evimden çıktım, ailemi de değişik yerlere dağıttım, oralarda emniyette olsunlar diye düşündüm. Avf'ın bahçe duvarına vardım, içine girdim. Bir de baktım Ebû Zerr el-Ğıfârî orda. Ebû Zerr'le aramızda önceden dostluk vardı. Dostluk, daima insana zarar gelmesini engellemektedir. Fakat ben onu görünce ondan kaçtım. Ebû Zerr 'Ebû Muhammed' diye seslendi, ben de 'buyur' dedim. Ebû Zerr 'neyin var' diye sordu, ben 'korkuyorum' dedim. Ebû Zerr 'korkma, sen Allâh'ın emanı ile emniyettesin' dedi. Geri döndüm, gelip Ebû Zerr'e selam verdim. Ebû Zerr 'Evine git' dedi. Ben 'Eve gidecek yol mu var! Allâh'a yemin olsun ki, eve sağ sâlim ulaşacağıma inanmıyorum. Öyle ki yolda biriyle karşılaşır, öldürülürüm veya evime girilir orda öldürülürüm. Aile efradım da zaten farklı farklı yerdedir' dedim. Ebû Zerr 'Aile efradını bir yere topla, evine kadar sana eşlik edeceğim' dedi. Huveytıb anlatıyor: 'Ebû Zerr bana eşlik etti ve benim için şöyle sesleniyordu: 'Huveytıb emniyettedir, ona dokunmayın!' Sonra Ebû Zerr (radıyallahu anh), Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına gitti, ona bilgi verdi. Hz. Peygamber *'Ölüm fermanını verdiğim kişiler hariç tüm halk emniyette değil mi zaten'* diye buyurdu. İçim rahat oldu. Aile efradımı evime yolladım. Ebû Zerr bana geldi, dedi ki: 'Ey Ebû Muhammed! ne zamana kadar, ne zamana kadar! Bir sürü hayırlı şeyden mahrum kaldın, çok hayır kaçırdın, ama halen fırsat kaçmış değil, daha çok hayır var. Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) git, Müslüman ol ki, hayatını kurtarasın, selamete eresin. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), insanların en iyilikseveridir, akraba bağı en güçlü olanıdır, insanların en hâlimidir. Onun şerefi senin şerefindir, onun izzeti senin izzetindir.' Ben de 'Senle beraber çıkıp ona gideyim' dedim. Onla beraber çıktım ve Bethâ denen yerde Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına geldim. Yanında Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer vardı. Başı ucunda durdum, Ebû Zerr'e 'Ona selam verilmek istenilse ne denir' diye sordum. Ebû Zerr de 'Ey Pey-

[353] *Müstedrek*, III/493.

gamber efendimiz! es-Selâmu aleyk ve rehmetullahi ve berakatuhu (Allâh'ın selamı, rahmeti ve bereketi üstüne olsun ey nebi!)' söylememi istedi. Ben de öyle dedim. Resûlullâh da *'Aleyküm selam Huveytıb!'* diye selamı aldı. Ben 'Allâh'tan başka ilah olmadığına ve senin de Allâh'ın Resulü olduğuna şahadet ederim' dedim. Resûlullâh da 'Seni hidayete erdiren Allâh'a hamd olsun' dedi. Huveytıb anlatıyor: 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Müslüman olmamdan dolayı çok sevindi. Benden ödünç para istedi, ben de kırk bin dirhem ödünç verdim. Resûlullâh'la beraber Hüneyn, Tâif savaşlarına katıldım. Hüneyn savaşında ganimet olarak bana yüz deve verdi."[354]

221. Hâkim, ayrıca İbrâhîm b. Cafer b. Mahmûd b. Muhammed b. Seleme el-Eşhelî'den, o da babasından'dan şöyle rivayet etmektedir: "... Huveytıb dedi ki: 'Kureyşlilerden atalarının dini üzere baki kalan büyüklerinden hiç kimse benim kadar Mekke'nin fethedilmesine karşı değildi. Ancak takdiri ilahi işte... Müşriklerle beraber Bedir savaşında bulundum, ibretlik şeyler gördüm; yer ve gök arasında melekler gördüm. Müşrikleri öldürüyor ve esir alıyorlardı. Kendi kendime 'Bu adam (Allâh tarafından) korunuyor' dedim. Fakat gördüklerimi kimseye anlatmadım. Hezimete uğrayarak Mekke'ye geri döndük. Mekke'de ikame ettim, Kureyşliler de teker teker Müslüman oldular. Hudeybiye antlaşması olduğu gün ben de hazır bulundum, antlaşmaya şahit oldum, antlaşma tamamlanana kadar orda çabaladım. Bunların hepsi İslam'ı güçlendiriyordu. Allâh da, iradesinin haricinde olan şeyleri engelliyordu. Hudeybiye antlaşması yazdığımızda son şahit bendim. Dedim ki: 'Kureyş, Muhammed'den sadece kendilerini üzen şeyler görüyordu. Ben o gün mızraklarla savunma yapma taraftarıydım. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kaza ümresi yapmak için (Mekke'ye) gelince Kureyş Mekke'den çıktı. Ben Mekke'de kalanlar içindeydim. Ben ve Süheyl, antlaşma gereği vakti dolduğunda Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'den çıkarmak ile görevliydik. Üç gün dolunca ben ve Süheyl Hz. Peygamber'e 'Şartın doldu, memleketimizden çık!' dedik. Resûlullâh da *'Ey Bilal! Güneş batmadan bizle beraber gelen hiçbir Müslüman Mekke'de kalmasın'* diye seslendi."[355]

---

[354] Hâkim, *el-Mustedrek,* III, 493). İbn Sa'd, hadisi "*Tabakât*" adlı kitabında Münzir b. Cehm ve başkaları vasıtasıyla Huveytıb'den bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (İbn Sa'd, *et-Tabakât,* V, 554; İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 364).

[355] Hâkim, el-Mustedrek, III, 492.

HÂRİS B. HİŞÂM'IN (RADIYALLAHU ANH) MÜSLÜMAN OLMA KISSASI

222. Hâkim, Abdullah b. İkrime'den şöyle rivayet etmektedir: "Mekke'nin fetih günü Hâris b. Hişâm ve Abdullah b. Ebî Rebî'a Ümmü Hânî bt. Ebî Tâlib'in yanına gittiler ve ona iltica ettiler. 'Biz senin himayendeyiz' dediler. Ümmü Hânî de onları himaye etti. İçeri (kardeşi olan) Alî b. Ebî Tâlib girdi, onlara baktı ve kılıcını kınından çekerek onlara saldırdı. Ümmü Hânî kendini onların önüne atıp Hz. Alî'ye sarıldı. 'İnsanlar içinde bunu mu bana yapıyorsun! Onlardan önce benden başla!' dedi. Hz. Alî 'Müşrikleri mi koruyorsun' dedi ve evden çıktı. Ümmü Hânî anlatıyor: 'Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldim, dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Annemin oğlu (yani kardeşim) olan Alî'den neler neler çektim! Elinden az kalsın kurtulamıyordum. Müşriklerden iki akrabamı himayeme aldım. Hz. Alî, Onları öldürmek için saldırdı.' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Bunu yapmamalıydı. Himayene aldığını biz de himaye ettik, eman verdiğine biz de eman verdik'* dedi. İki akrabama döndüm, onlara Hz. Peygamber'in dediklerini anlatım ve onlar da evlerine gittiler. Birisi, Resûlullâh'a Hâris b. Hişâm ve Abdullah b. Ebî Rebî'a'nın ze'feranla boyalı elbiseler içerisinde gururlu bir şekilde kendilerini övüp durduğunu haber verdi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Onlara dokunulamaz, çünkü onlara eman verdik'* buyurdu. Hâris b. Hişâm anlatıyor: 'Utancımdan Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) beni görmesini istemiyordum. Müşriklerin olduğu her yerde beni gördüğünü hatırlıyordum. Sonra onun iyilikseverliğini, şefkatini düşündüm. Mescitte olduğu bir anda kendisine gittim. Beni güler yüzle karşıladı. Durdu ve yanına gittim, kendisine selam verdim ve hak şahadeti getirdim.' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Seni hidayete erdiren Allâh'a hamd olsun. Senin gibi birinin İslam'la tanışmaması doğru olmazdı'* dedi. Ben de, 'Allâh'a yemin olsun ki, İslam gibi bir dine karşı insan cahil kalamaz' dedim." [356]

---

[356] Hâkim, *Müstedrek,* III, 277.

NUDAYR B. HÂRİS'İN (RADIYALLAHU ANH) İSLAM'A GİRME KISSASI

223. Vâkidî, İbrahim b. Muhammed b. Şurahbîl el-Abderî'den, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Nudayr b. Hâris, insanların en bilginiydi. Hep şöyle derdi: 'Bizi İslamla onurlandıran, Muhammed'i (sallallahu aleyhi ve sellem) bize lutfeden ve babalarımızın öldüğü din üzerine ölmediğimizden Allâh'a hamd olsun.' Kureyşlilerle her yönde beraberdim. Fetih senesine kadar bu böyle devam etti. Muhammed, Hüneyn savaşına çıktı. Biz de onla beraber çıktık. Gayemiz, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), hezimete uğrayınca biz de savaştığı kişilere yardım edelim, fakat Allâh, bize böyle bir imkân vermedi. Ci'râne gelince ben o zamanda önceden olduğum düşünce üzereydim. Resûlullâh'ın beni sevinçle karşıladığını farkettim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Nudayr!'* diye seslendi. Ben de 'Buyur' dedim. Resûlullâh *'Bu Hüneyn günü irade ettiğin şeyden daha hayırlıdır'* dedi. Nudayr anlatıyor: 'Hızlı şekilde ona doğru gittim. Resûlullâh *'İşte şu an artık içinde olduğun şeyi görmelisin'* dedi. Ben de 'Görüyorum' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Ey Allâh'ım! Nudayr'a İslam dininde sebat ver!'* diye dua etti. Nudayr anlatıyor: 'Onu Hak olan dinle gönderen Allâh'a yemin olsun ki, kalbim (Resulullah'ın duasından sonra) İslam dininde sebat, hak dinine yardımcı olma konusunda sarsılmaz taş gibi oldu. Sonra evime döndüm, sadece Dueyl oğullarından birinin şöyle dediğini fark ettim: 'Ey Ebû Hâris! Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), sana yüz deve verilme emri verdi. Bana da mukafat olarak biraz ver, çünkü boynumda borcum var' dedi. Nudayr anlatıyor: 'Almak istemedim. Kendi kendime bu bana kalbim İslam'a ısınsın diye veriliyor, ben İslam dini için rüşvet kabul edemezdim. Sonra kendi kendime 'Vallâhi ne talep edecem ne de isteyecem' dedim. Sonra verilen develeri kabul ettim, onlardan on deve Dueyl oğullarından olan kişiye verdim."[357]

---

[357] İbn Hacer, *el-İsâbe,* III, 558.

TAİF AHALİSİNDEN SAKÎF KABİLESİNİN MÜSLÜMAN OLMASI

a) Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Sakîf dönüşü ve Urve b. Mesûd'un müslüman olması

224. İbn İshâk[358] olayı şöyle anlatmaktadır: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Sakîf'den dönünce peşine Urve b. Mes'ûd takıldı, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye varmadan kendisine yetişti. Hemen Müslüman oldu ve Müslüman olarak kavmine gitmek için izin istedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine '*Onlar seni öldürür*' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kabilesinin içinde olan birine karşı çok sert davranacaklarını biliyordu. Urve 'Ya Resûlallâh! Ben onlar için genç kız çocuklarından daha sevimli biriyim' dedi. Gerçekten de Urve onların içinde çok sevilen, sözü dinlenen biriydi.

b) Urve'nin kavmini İslam'a davet etmesi ve Allâh yolunda şehid olması

Urve yola çıktı, kavmi nezdinden değerli biri olduğundan kendisine muhalefet etmeyeceklerini umduğu için kavmini İslam'a davet etti. Kabilesi içinde olan yüksek tepeye çıktı ve onları İslam'a davet etti, mensup olduğu dini onlara ilan etti. Her taraftan onu ok yağmuruna tuttular, bir ok kendisine isabet etti ve Urve'yi öldürdü. Urve'ye can vermeden 'Kanında ne görüyorsun' diye sorulunca, şöyle dedi: 'Allâh'ın bana ikram ettiği kerameti, Allâh'ın bana nasip ettiği şahadeti görüyorum. Benim hâlim, Hz. Peygamber buradan ayrılmadan muhasara yaptığınızda Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında öldürülen şehitlerin hali gibidir. Beni onlarla beraber gömün.' İnsanlar, Urve'yi de onların yanına gömdüler. Resûlullâh'ın Urve hakkında şöyle dediğini söylediler: *'Urve'nin durumu, Yâsîn süresinde kavmine giden adamın durumuna benzer.*[859]

---

[358] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 537, 538.

[359] Yasin süresinin 20. ve sonraki ayet tefsirlerine bakılabilir. Kavmine giden elçi Habib en-Neccar'dı. Kavmi ise Antakyalılardı. Onlar da Habib en-Neccar'ı öldürmüşlerdi. "Urve b. Mes'ûd'un (radıyallahu anh) Sakîf kabilesini İslam'a davet etmesi" bahsinde gelecektir.

c) Sakîf kabilesinin Abduyâleyl b. Amr'ı ve bir heyeti Resûlullâh'a göndermesi ve onların Resûlullâh'la konuşması

Sakîf kabilesi, Urve'nin ölümünden sonra birkaç ay beklediler. Sonra aralarında konuştular ve etrafındaki Araplarla savaşmaya güçlerinin olmadığına karar verdiler. Hz. Peygamber'e bey'ât ettiler, Müslüman oldular. Sonra aralarından birini Resûlullâh'a göndermeye karar verdiler. Abduyâleyl b. Amr'ı, muttefiklerinden iki kişiyi ve Malik oğullarından da üç kişiyi gönderdiler. Medine'ye yaklaştıklarında su kanalı yanına konakladılar. Sahabîlerin hayvan otlatma nöbetinin kendisine gelen Muğîre b. Şu'be'yi gördüler. Muğîre, onları görünce Resûlullâh'a bir an önce müjde vermek için koştu. Yolda Ebû Bekr'e rastladı. Ebû Bekr'e Sakîf heyetinin geldiğini, Resûlullâh, kendilerine şartlar koşarsa, onların da kavimlerine şartları yazacaklarını ve kabul edilirse bunun sonucunda bey'ât edip Müslüman olacaklarını haber verdi. Hz. Ebû Bekr, Muğîre'ye 'Yemin ederim ki, izin vereceksin, bunu sen değil, ben Resûlullâh'a söyleceğim' dedi. Muğîre de izin verdi. Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'in huzuruna girdi ve Resûlullâh'a sakif heyetinin geldiğini haber verdi. Sonra Muğîre, Sakîh ahalisinin yanına gitti. Onlarla beraber develeri getirdiler. Muğîre (radıyallahu anh) onlara Resûlullâh'a nasıl selam vereceklerini öğretti, ancak onlar cahiliyye selamı ile selam verdiler. Resûlullâh'ın yanına vardıklarında Mescitte onlar için bir çadır kuruldu. Hâlid b. Sa'îd b. Âs onlarla Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) arasında antlaşmayı sağlıyordu. Resûlullâh tarafından onlara yemek gelince Hâlid b. Sa'îd yemeden onlar başlamıyorlardı. Onların antlaşma mektubunu da Hâlid yazmıştı. Râvi anlatıyor: 'Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) ilk koştukları şart üç sene boyunca kendilerine Resûlullâh'ın putlara tapma musadesi vermesiydi. Sonra iki sene de direttiler, Resûlullâh onu da kabul etmedi. Sonra Resûlullâh'dan tek ay için müsaade istediler ki, kendileri öncü olsun, cahilleri de bu zaman zarfında alışsınlar. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), puta tapma müsadesi için hiçbir rakam kabul etmedi. Sadece kendilerine Ebû Süfyân ve Muğîre'yi putları yıkmak için göndereceğini belirtti. Resûlullâh'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) ayrıca namaz kılmayacaklarını ve putları da kendi elleriyle kırmayacaklarını söylediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Putları kendi ellerinizle kırmamanızı kabul ederiz de, namaza gelince namazsız dinin hiç faydası olmaz'* buyurdu. Heyet de 'Bu, biz düşüklük olsa da senin için kılacağız' dediler."

225. İmâm-ı Ahmed, Osman b. Ebî Âs'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sakîf heyeti, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi. Resûlullâh, onları kalpleri yumuşasın diye mescitte misafir etti. Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) 'Savaşa katılmasınlar, zekât vermesinler, kendilerine gönderilen vergi memuru ve başlarına tayin edilecek idarecinin kendilerinden olmayan biri olmasın!' şartları öne sürdüler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Tamam da savaşmayınız, vergi memuru olarak gönderilen ve başınıza idareci olanın sizden olmayan biri olmaması da neyse, rukusuz (namazsız) dinde hayır olmaz ki!'* buyurdu. Osman b. Ebî Âs 'Ya Resûlallâh! Bana kur'ân'ı öğret ve beni kavmime imâm olarak tayin et' dedi." Hadisi Ebû Dâvud (3026) da rivayet etmiştir." [360]

226. Ebû Dâvud, hadisi ayrıca Vehb'den rivayet etmektedir: "Cabir (radıyallahu anh)'e 'Sakîf kabilesi bey'ât yapınca durumları nasıldı' diye sordum. Cabir 'Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) zekât ve cihad yapmayacaklarını şart koştular. Resûlullâh, onları dinledikten sonra *'Müslüman olacaklarsa hem zekât verecekler, hem de cihad edecekler'* diye buyurdu. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, 5/29 muhtasar olarak)." [361]

227. İmâm-ı Ahmed, Ebû Dâvud ve İbn Mâce,[362] Evs b. Huzeyfe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) Sakîf'den bir heyet olarak geldik. Muttefiklerimiz, Muğîre b. Şu'be'ye (radıyallahu anh) misafir oldular. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Malik oğullarını kendisine has olan bir çadırda ağırladı. Her akşam yatısıdan sonra gelir ayakta bizle konuşurdu. Öyle çok ayakta kalır dı ki, ayaklarını dinlendirmek için ayaklarına ağırlık vermede nöbetleşe yapardı. Bize genelde kavmi olan Kureyş kabilesin'den gördüğü şeyler hakkında konuşurdu. Sonra şöyle derdi: *'Üzülmüyorum, bizler Mekke'de çok mazlum ve hor görülürdük. Medine'ye hicret ettiğimizde bizler ile onlar arasında savaşlar başladı. Bazen biz gâlip geldik, bazen onlar gâlip geldi.'* Bir akşam, her zaman geldiği vakitte gelmedi, gecikti. Biz 'Bu gece geç kaldın' dedik. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve

---

[360] Ahmed, *Müsned*, IV, 218.

[361] Ebû Dâvud, *es-Sünen*, 3025.

[362] Ahmed, *Müsned*, IV, 9, 343; Ebû Dâvud, 1393; İbn Mâce, 1345; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 32). İbn Sa'd, hadisi Evs'den (radıyallahu anh) bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir. *(et-Tabakât*, V, 150).

sellem) *'Kur'an'dan bir bölüm nazil oldu, onu tamamlamadan gelmek isteme-dim'* buyurdu."

SAHABÎLERİN, İNSANLARI TEKER TEKER İSLAM'A DAVET ETMELERİ

a) Hz. Ebû Bekr'in insanları İslam'a davet etmesi

228. İbn İshâk anlatıyor: "Hz. Ebû Bekr Müslüman olup Müslüman olduğunu izhar edince Allâh'a (celle celâlühü) davet etmeye başladı. Hz. Ebû Bekr, kavmi tarafından sevilen, yumuşak biriydi. Kureyş içinde neseb ilmini en iyi bilen kişiydi. Kureyş'in içindeki iyi ve kötüyü de en iyi bilendi. Kendisi ticaretle ilgilenen iyilik ve güzel ahlak sahibi biriydi. İlminden, güzel ticaretinden, sohbeti güzel olduğundan dolayı Kureyşliler, birçok işinde ona gelir, onunla konuşur, ona danışırlardı. Hz. Ebû Bekr de kavmi içinde güvendiği, sır saklamayı bilen ve kendisiyle oturmaya gelenleri İslam'a davet ederdi. Benim bildiğim kadarıyla onun elinden müslüman olan; Zübeyr b. Âvâm, Osman b. Affân, Talha b. Ubeydillah, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Abdurrahman b. Avf'dır (radıyallahu anhum). Hz. Ebû Bekr ile beraber Hz. Peygamberin yanına geldiler, Hz. Peygamber de onlara İslam'ı arzetti, onlara Kur'ân okudu, onlara hak olan İslam'dan bahsetti, onlar da iman ettiler. Bu sekiz kişi,[363] ilk İslam'a giren kimselerdi. Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) tasdik ettiler, Allâh indinde inen Kur'ân'a iman ettiler."[364]

b) Hz. Ömer b. Hattâb'ın insanları İslam'a davet etmesi

229. İbn Sa'd,[365] Estak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ben Hz. Ömer'in kölesiydim ve Hıristiyandım. Hz. Ömer, bana İslam'ı arz eder ve şöyle derdi: 'Eğer Müslüman olmuş olsaydın emanetim (Halifelik işlerinde) hakkında senden yardım talep ederdim. Fakat Müslümanların emaneti (dini ve devlet işleri) hakkında senden yardım almam bana helal olmaz, çünkü sen onların dini üzere değilsin.' Ben ise kabul etmezdim. Hz. Ömer de 'İslam'da zorlama yoktur' derdi. Hz. Ömer, ölüm döşeğindeyken beni azat etti, ben de Hıristiyandım. Hz. Ömer 'dilediğin yere git, serbestsin' dedi."[366]

---

363 Bu beş kişiden evvel de Hz. Ebû Bekr, Hz. Alî, Zeyd b. Hârise Müslüman olmuştu, toplam sekiz kişi oldular.

364 *Sîretu İbn Hişâm*, I, 250-252; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 29.

365 *et-Tabakât* adlı eserinde hadisi görmedim. (B).

366 Bu hadisi, ayrıca Sa'îd b. Mansur, İbn Ebî Şeybe, İbn Münzir, İbn Ebî Hâtim bu lafza yakın şekilde muhtasar olarak rivayet ettiler. (*Kenzu'l-ummâl,* V, 50).

230. Ebû Naum, hadisi Vasak er-Rûmî'den bu lafızla rivayet etmiş, ancak onun rivayetinde şöyle denmiştir: 'Müslümanların emaneti hakkında senden yardım talep etmek isterdim. Fakat onların emaneti hakkında onların dini üzere olmayan birinden yardım talep etmem doğru olmaz."[367]

231. Dârekutnî ve İbn Asâkir, Eslem'den şöyle rivayet etmektedir: "Biz Şam'da iken Hz. Ömer'e abdest alması için su getirdim. Bana 'Bu suyu nerden getirdin, onun kadar güzel ne bir tatlı su, ne de yağmur suyu gördüm' dedi. Ben de 'Bu Hıristiyan yaşlı kişinin evinden getirdim' dedim. Abdest aldıktan sonra yaşlı kadına gitti ve 'Ey ihtiyar kadın! Müslüman ol, Allâh'u Te'âlâ Muhammed'i hak din ile gönderdi' dedi. İhtiyar kadın, başını açtı, Seğâme[368] bitkisi gibi saçları bembeyazdı. İhtiyar kadın 'Ben yaşlı biriyim ve yakında zaten öleceğim (yani Müslüman olmama gerek yok)' dedi. Hz. Ömer davet ettikten sonra 'Ey Allâh'ım şahid ol!' dedi." [369]

---

[367] Ebû Nu'aym, *Hiyetu'l-evliyâ*, IX, 34.

[368] Çiçeği ve meyvesi sarı olan bir bitkidir.

[369] Dârekutnî, I, 32; *Kenzu'l-ummâl*, V, 142.

HZ. MUS'AB B. ÜMEYR'İN İSLAM'A DAVET ETMESİ

a) Hz. Mus'ab'ın Üseyd b. Hudayr'i İslam'a daveti

232. İbn İshâk,[370] Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm ve başkalarından şöyle rivayet etmektedir: "Es'ad b. Zürâre, Mus'ab b. Ümeyr ile beraber Abduleşhel oğullarının ve Zafer oğullarının diyarına doğru gitmek için yola çıktılar. Sa'd b. Mu'âz, Es'ad b. Zurare'nin teyze oğlu idi. Es'ad, Mus'ab ile beraber Zafer oğullarının bahçesinde bulunan Merek kuyusu denilen bir kuyuya gittiler. Bahçede oturdular, yanlarına Müslüman olanlar toplandı. Sa'd b. Mu'âz ve Üseyd b. Hudayr Abduleşhel oğullarından olan kendi kavimlerinin liderleriydiler. İkisi de müşrik ve kavimlerinin dini üzereydiler. Bu hadiseyi duyduklarından Sa'd, Üseyd'e 'Ey babası olmayası! Bu diyarımıza gelip saflarımızı aldatmaya gelen iki kişiye git ve onlara kız, diyarımıza gelmelerinden alıkoy! Es'ad b. Zurâre benden bir parça olmasaydı sana bırakmaz, ben giderdim, ancak Es'ad benim teyze oğlumdur, onun üstüne gidemem' dedi. Üseyd b. Hudayr, mızrağını eline alıp onların üstüne yürüdü. Es'ad, onu görünce Mus'ab'a 'Bu kavmin efendisidir. Sana geliyor, onu Allâh'ın doğru yoluna getir' dedi. Mus'ab da 'Oturursa konuşurum' dedi. Üseyd, karşılarında kötü şeyler sayarak durdu ve şöyle dedi: 'Sizi, bize getiren nedir, saf olanlarımızı kandırmak için mi, geldiniz. Eğer canınıza ihtiyacınız varsa (yani yaşamak istiyorsanız) bizden uzak durun!' Mus'ab, Üseyd'e 'Oturup dinlemek ister misin? Eğer razı olduğun bir şeyse kabul edersin. Sevmezsen sevmediğin şey de senden uzak olur' dedi. Üseyd, 'Adil davrandın' dedi. Râvi anlatıyor: 'Sonra mızrağını yere dikti ve oturdu. Mus'ab, kendisine İslam'ı anlattı, ona Kur'ân okudu. Es'ad ve Mus'ab'dan zikredildiğine göre ikisi de 'Allâh'a yemin olsun ki, yüzündeki ışıltı ve yumuşaklıktan konuşmadan İslam'ı kabul ettiğini anladık. Sonra 'Bu ne güzel şeydir, Bu ne güzel şeydir! Bu dine girmek istediğinizde ne yaparsınız' diye sordu. İkisi de 'Yıkanırsın, bedeni ve elbiselerini temizlersin. Sonra hak şahadeti getirirsin, sonra da namaz kılarsın' dediler. Üseyd, kalktı, gusül aldı, elbiselerini temizledi, hak olan kelime-i şahadeti getirdi. Akabinde kalktı, iki reka'at namaz kıldı. Sonra onlara 'Arkamda biri var ki, o size tabi olursa kavminden hiç kimse size muhalefet etmeyecektir. Onu yani Sa'd b. Mu'âz'ı şimdi size göndereceğim' dedi.

---

[370] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 435; *Târîhu't-Taberî*, II, 357.

Hz. Mus'ab'ın Sa'd b. Mu'âz'ı İslam'a davet etmesi

Üseyd, sonra mızrağını alıp Sa'd ve kavminin yanına gitti. Onlar toplantı yerinde oturuyorlardı. Sa'd b. Mu'âz, Üseyd'e doğru bakınca 'Vallâhi Üseyd, yanınızdan ayrıldığı sima ile yanınıza dönmüyor' dedi. Toplantı yerinde Üseyd oturunca Sa'd kendisine 'Ne yaptın' diye sordu. Üseyd 'İkisiyle konuştum. Vallâhi kendilerinde korkulacak bir şey görmedim. Onları men ettim onlar da 'isteğini yaparız' dediler. Ancak bana Hârise oğullarının Es'ad b. Zurare'yi öldürmek için çıktıkları haberi ulaştı. Onlar, Es'ad'ın senin teyze oğlun olduğunu biliyorlar, seni aşağılamak istiyorlar' dedi. Râvi anlatıyor: 'Sa'd b. Mu'âz kızarak, hızlı bir şekilde Hârise oğulları hakkında duyduğu şeyler yüzünden de korkarak kalktı. Mızrağını aldı sonra 'Vallâhi senden hiçbir fayda görmedim' dedi ve onların yanına çıktı. Onları rahat tavırlarıyla görünce Üseyd'in kendisine oyun yaptığını anladı. Üseyd, sadece onları dinlesin diye böyle demişti. Sövüp sayarak yanlarında durdu. Sonra Sa'd, Es'ad b. Zürâre'ye 'Ey Ebû Umame! Vallâhi aramızda bu akrabalık bağı olmasaydı sen bunu yapamazdın! diyarımızı sevmediğimiz şeylerle doldurmak mı istiyorsun' dedi. Es'ad, Mus'ab'a dönerek 'Ey Mus'ab! Vallâhi yanına, arkanda bulunan kavmin efendisi geldi. Eğer sana tabi olursa kavminden iki kişi dahi sana muhalefet etmez' dedi. Mus'ab, Sa'd b. Mu'âz'a 'Oturup dinlemek ister misin? Eğer razı olduğun ve arzuladığın bir şeyse kabul edersin. Yok, eğer nefret ettiğin bir şeyse sevmediğin şeyi senden uzaklaştırırız' dedi. Sa'd da 'Adilce davrandın' dedi. Sonra mızrağını yere dikti ve oturdu. Mus'ab, kendisine İslam'ı arz etti, Kur'ân okudu. Musa b. Ukbe, Mus'ab'ın, Zuhruf süresinin ilk ayetlerini okuduğunu söyledi. Mus'ab ve Es'ad 'Allâh'a yemin olsun ki, yüzündeki ışıltıdan ve yumuşaklıktan henüz konuşmadan İslam'ı kabul ettiğini yüzünden anladık.' Sonra Sa'd, onlara 'Bu dine girdiğinizde, Müslüman olduğunuzda ne yaparsınız' diye sordu. Onlar da 'Yıkan, bedenin temizlensin. Elbiselerini temizle, akabinde hak Kelime-i şahadeti getir. Sonra da iki reka'at namaz kıl' dediler. Râvi anlaytıyor: 'Sa'd kalktı, gusül aldı, elbiselerini temizledi, hak kelime-i şahadeti getirdi ve iki rek'at namaz kıldı. Sonra mızrağını alıp kavminin toplantı yerine doğru gitti. Üseyd b. Hudayr da onların içinde bulunuyordu.

b) Hz. Sa'd b. Mu'âz'ın Abduleşhel oğulları ile konuşup onları İslam'a davet etmesi

Kavmi, Sa'd b. Mu'âzı kendilerine doğru geldiğini görünce birbirlerine 'Allâh'a yemin olsun ki, Sa'd yanınızdan gittiği sima ile size doğru gelmiyor' dediler. Yanlarına gelip durunca 'Ey Abduleşhel! yönetimimi nasıl buluyorsunuz' diye sordu. Onlar da 'Efendimiz, fikir bakımından en faziletlimiz, kişilik olarak bakımından en iyimizsin!' dediler. Sa'd 'Erkek ve bayanlarınız, Allâh'a ve Resulüne iman edinceye kadar sizle konuşmam haram olsun' dedi. Râvi anlatıyor: 'And olsun ki, Abduleşhel oğullarına mensup her erkek ve kadın Müslüman olarak akşam vaktine girdi (müslüman olmayan hiç kimse kalmadı). Es'ad ve Mus'ab, Es'ad b. Zürâre'nin evine döndüler. Mus'ab b. Ümeyr, onun evinde kalıyor, insanları İslam'a davet ediyordu. (İslam çok yayıldı) öyle ki, kendisinde Müslüman erkek ve kadın bulunmayan hiçbir ensar evi kalmadı. Ancak Evs kabilesinden olan Ümeyye b. Zeyd oğulları, Hatme oğulları, Vâil oğulları, Vâkıf oğullarının diyarı kalmıştı."[371]

233. Taberânî,[372] Ebû Nu'aym (*Delâilü'n-nübüvvet* kitabında) Urve'den uzunca rivayet eder. Urve, Resûlullâh'ın Ensar'a İslam'ı arzettiğini, Ensarın da Peygamber efendimize iman ettiğini söyledi, bu konu zaten "Ensar'ların ilk durumları" konusunda gelecektir. Sonra Urve, Ensarın gizlice kavimlerini İslam'a davet ettiğini, Resûlullâh'dan insanları İslam'a davet etmek için birini yollamasını istediklerini, Resûlullâh'ın da Mus'ab'ı kendilerine gönderdiğini zikretti. Önceden de bu, Resûlullâh'ın, fertleri Allâh ve Resulüne davet için gönderme konusunda geçmişti.[373] Sonra Urve şöyle devam etti: "Es'ad b. Zürare ve Mus'ab kalktı ve Merak kuyusuna veya yakın bir yerine kadar geldiler, orda oturup yöre halkından bir cemaatin gelmesi için birini gönderdiler. Onlar da gizlice geldiler. Mus'ab b. Ümeyr, onlarla konuştu, onlara Kur'ân okudu. O sırada Sa'd b. Mu'âz olandan haberbar oldu ve silahını kuşanıp geldi. Yanında mızrağı olduğu halde yanlarına gelip durdu ve 'Zayıflarımızı, saçma şeylerle kandıran, onları o saçmalıklara davet eden kovulmuş, tuhaf olan tek bir kişi yüzünden niye bizim diyarımıza geliyorsunuz? Bir daha sizi memleketimizde görmeyeyim' dedi. Onlar da geri döndüler. İkinci defa Merak kuyusuna veya yakınına geldiler. Sa'd b. Mu'âz'ın yine haberi oldu, bu kez

---

[371] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 152.

[372] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XX, h. 849.

[373] 147 ve 148. Hadîse bakılabilir.

birincide olduğundan çok daha düşük seviyede tehdit etti. Es'ad, onun yumuşak olduğunu görünce 'Ey Teyze oğlum! Bir onun sözünü dinle! Eğer kötü bir şey duyarsan bu adam (Mus'ab'ı kasdediyor) da bir daha söylemesin. Yok, hayırlı bir şey duyarsan sen de Allâh'a icabet et' dedi. Sa'd 'Ne diyor ki' diye sordu. Mus'ab da kendisine şu ayetleri okudu:

﴿حم (١) وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ (٢) إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾

"Hâ. Mîm. Apaçık Kitab'a andolsun ki, Biz, anlayıp düşünmeniz için onu Arapça bir Kur'an kıldık."

Sa'd, 'Sadece doğru bildiğim şeyler duydum' dedi ve geri döndü. Allâh'u Teâlâ, onu hidayete erdirdi, fakat dönünceye kadar Müslüman olduğunu kimseye açığa vurmadı. Kavmine gitti, Abduleşhel oğullarını İslam'a davet etti ve Müslüman olduğunu izhar etti. Şöyle dedi: 'Küçük-büyük, erkek-kadın kim İslam'dan şüphe ediyorsa bundan daha doğru bir şey getirsin biz de onu alıp ona iman edelim. And olsun, öyle bir din geldi ki, tüm boyunlar ona karşı yumuşayacaktır' dedi. Hz. Sa'd Müslüman olunca ve onları da İslam'a davet edince zikredilmeyen (değersiz) birkaç kişi müstesna Abduleşhel oğullarının hepsi müslüman oldu. Ensar'dan toplu olarak Müslüman olan ilk kavim Abduleşhel oğulları oldu..."[374]

[374] Bu hadis Resûlullâh'ın, fertleri Allâh ve resulüne davet için görevlendirme bahsinde geçmişti (147. Ve 148. hadîse bakılabilir). Hadisin sonunda şöyle denir: "Sonra Mus'ab b. Ümeyr (radıyallahu anh), Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına Mekke'ye geri döndü."

HZ. TULEYB B. ÜMEYR'İN İSLAM'A DAVET ETMESİ

Tuleyb'in, Annesi Ervâ bt. Muttalib'i İslam'a daveti

234. Vâkidî,[375] Muhammed b. İbrahim b. Hâris et-Teymî'den[376] şöyle rivayet etmektedir: "Tuleyb b. Ümeyr, Müslüman olunca Annesi Ervâ bt. Abdilmuttalib'in yanına gitti ve kendisine 'Ben Müslüman oldum, Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) tabi oldum...' dedi. Tuleyb, annesine 'Seni Müslüman olmaktan, Muhammed'e tabi olmaktan men eden nedir? Kardeşin Hz. Hamza da Müslüman oldu' diye sordu. Annesi 'Kızkardeşlerimi bekliyorum, onlar ne yapacak diye. Sonra ben de onlara uyup onlardan biri olurum' dedi. Tuleyb anlatıyor: 'Dedim ki: 'Senden Allâh hakkı için gidip Muhammed'e selam verip onu tasdik etmeni istiyorum.' Annesi de Allâh'tan başka ilah olmadığına şahadet etti ve 'Ben şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed de onun elçisidir' dedi. Ervâ, sözleriyle Resûlullâh'a destek verdikten sonra oğluna Hz. Muhammed'e yardım etmesini ve onun işlerini yapması için teşvik ederdi."[377]

235. Hâkim, hadisi İshâk b. Muhammed el-Ferevî'den, o da Musa b. Muhammed b. İbrahim b. Hâris et-Teymî'den, o da babasından, o da Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Tuleyb b. Ümeyr, Erkam'ın evinde müslüman oldu. Sonra çıkıp annesinin huzuruna gitti. Annesi Abdulmuttalib'in kızı Ervâ idi. Tuleyb, annesine 'Hz. Muhammed'e tabi oldum, âlemin Rabbi olan Allâh'a –zikri yüce olsun- teslim oldum' dedi. Annesi 'Senin yardımına ve desteğine en mustahak dayıoğlundur (çünkü Hz. Erva, Peygamber efendimizin halasıydı). Allâh'a yemin olsun ki, bizlerde erkeklerin gücü olmuş olsaydı Muhammed'e tabi olur ve onu mudafaa ederdim' dedi. Tuleyb anlatıyor: 'Dedim ki: 'Ey anneciğim, seni ona tabi olmaktan seni men eden nedir ..."[378]

---

375 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 123.

376 Yazar böyle demiştir. Hâlbuki doğru olan kendisinden değil, oğlu olan Mûsâ b. Muhammed b. İbrâhîm'den rivayet etmiştir. (B).

377 İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, IV, 225. Vâkidî, bu hadisi Vâkidî yoluyla aynı lafızla rivayet etmiştir. (*el-İsabe*, IV, 277).

378 Hâkim, *el-Mustedrek*, III, 239. İbn Sa'd, hadisi (Musa b.) Muhammed b. İbrahim et-Teymî'den, o da babasından aynı lafızla rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, III, 123). Hâkim en-Neysâbûrî hadise sahîh ve ğarîbdir. Buhârî'nin şartı üzere gelmiş, ancak Şeyhân (Buhârî ve Müslim) rivayet etmemiştir" dedi. (*el-Mustedrek*, III, 239). Hafız İbn Hacer, Hâkim'e itiraz

HZ. ÜMEYR B. VEHB EL-CUMAHÎ'NİN DAVETİ VE MÜSLÜMAN OLMA KISSASI

a) Ümeyr b. Vehb'in Sefvân b. Ümeyye ile olan hadisesi

236. İbn İshâk,[379] Muhammed b. Cafer b. Zübeyr'den, o da Urve b. Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ümeyr b. Vehb el-Cumahî, Sefvân ile beraber Hicr[380] denen yerde oturdu. Bedir savaşı hezimetinden bir süre sonraydı. Ümeyr b. Vehb, Kureyş şeytanlarından biriydi. Mekke'de iken Resûlullâh ve ashabı kendisinden çok eziyet ve kötülük görmüşlerdi. Oğlu Vehb b. Ümeyr Bedir savaşında esir olan kişiler arasındaydı. Ümeyr b. Vehb, öldürülüp kuyuya atılan müşrikleri andı, çektikleri musibetleri zikretti. Sefvân 'Allâh'a yemin olsun ki, bunların ölümünden sonra yaşamanın bir anlamı yoktur' dedi. Ümeyr de kendisine 'Doğru söyledin. Vallâhi şu an ödeyeceğim borcum olmasaydı, ailemin benden sonra perişan olacağından korkmasaydım, hemen biner gider Muhammed'i (sallallahu aleyhi ve sellem) öldürürdüm. Onlardan çektiğim acım var, oğlum da onların elindedir' dedi. Safvân bunları fırsat ve ganimet bildi şöyle dedi: 'Borcun benim üzerimedir, ben öderim. Ailen benim aile ile beraber olacak, sağ oldukları muddetçe onlara ben bakacağım. Benim için olan her bolluktan istifade edecek, mahrum kalmayacaklar' dedi. Ümeyr de ona 'Benim seninle olan antlaşmamı gizli tut, kimseye söyleme' dedi. Sefvân da 'oldu, öyle yaparım' dedi.

Râvi anlatıyor: 'Sonra Ümeyr, kılıcını istedi, kılıcı bilendi ve zehir sürüldü ve akabinde yola çıkıp Medine'ye gitti. Medine'ye vardığında Hz. Ömer b. Hattab Müslümanlardan bir cemaatla beraber Bedir savaşından bahsediyorlardı; Allâh'ın kendilerine verdiği ikramı, düşmanlarına verdiği korkudan bahsediyorlardı. Hz. Ömer, Ümeyr b. Vehb'e baktı. Ümeyr, kılıcını kuşanmış mescidin kapısında devesini çökertiyordu. Hz. Ömer 'Bu, Allâh'ın düşmanı olan köpek Ümeyr b. Vehb'dir. Bu ancak şer için gelmiştir. Aramızda fitne ve fesat çıkaran, Bedir savaşında sayımızı tahminen belirten kişidir' dedi.

---

ederek şöyle demiştir: "Hâkim'in dediği gibi değildir, Musa zayıf biridir. Ebû Seleme'nin Tuleyb'den rivayeti de mürseldir. Çünkü Ebû Seleme, Tuleyb dedi ki, 'Ey Anneciğim...' diye anlatıyor. (Yani Ebû Seleme, Tuleyb'i görmemiş, ama ondan rivayet etmektedir.) (*el-İsabe*, II, 234).

[379] *Sîretu İbn Hişâm*, 1/661-663.

[380] Mekke'de bir yerin ismidir.

b) Ümeyr'in Peygamber efendimizle konuşması

Sonra Hz. Ömer, Resûlullâh'ın yanına vardı 'Ey Allâh'ın peygamberi! Allâh'ın düşmanı Ümeyr b. Vehb kılıcını kuşanıp gelmiş' dedi. Hz. Peygamber *'Onu yanıma getir'* diye emretti. Râvi anlatıyor: 'Hz. Ömer, boynunda olan kuşandığı kılıcın kayışını tutup çekti. Yanındaki ensara 'Resûlullâh'ın yanına gidin oturun. Bu pislikten onu koruyun. Bu adam güvenilir biri değildir' dedi. Hz. Ömer, Ümeyr'i Peygamber efendimizin yanına götürdü. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ömer'in onun kılıcının kınından tutup boynundan çektiğini görünce *'Ey Ömer! Bırak onu, Ümeyr! Sen de yaklaş* bana' buyurdu. Ümeyr yaklaştı sonra hayırlı sabahlar' dedi. Cahiliyye ehlinin selamı öyle idi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Allâh, bize senin selamından çok daha güzel bir selam ihsan etti ve bize ihsan ettiği cennet ehlinin selamıdır'* buyurdu. Ümeyr 'And olsun, Ey Muhammed! ben onu yeni duyuyorum' dedi. Hz. Peygamber *'Ey Ümeyr! Seni buraya kadar getiren nedir'* diye sordu. Ümeyr 'Elinizde esir olan kişi (oğlum) için geldim. Ona iyi davranın' dedi. Hz. Peygamber *'Boynundaki kılıç niye'* diye sordu. Ümeyr 'Allâh, kılıçları kahretsin. Hiç bize faydası oldu mu sanki!' dedi. Hz. Peygamber *'Bana doğru söyle! Niçin geldin'* dedi. Ümeyr 'Sadece bunun için geldim, başka bir şey yok' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *'Hayır onun için değil, bilakis sen ve Sefvân Hicr denen yerde oturdunuz, kuyuları atılan Kureyş ölülerini andınız. Sonra sen üzerimdeki borç ve ailem olmasa, gidip Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i öldürürdüm dedin. Sefvân da, beni öldürmen karşılığı borcunu ödeme ve ailene bakma görevini üstlendi. Fakat Allâh, (bana haber vererek) senin ve bunların arasına engel oldu'* buyurdu.

c) Ümeyr'in Müslüman olması ve Mekke ehlini davet etmesi

Ümeyr bunu duyunca şöyle dedi: 'Şahadet ederim ki, sen Allâh'ın elçisisin. Ya Resûlallâh! Biz, semadan sana gelen haber ve sana inen vahiy yüzünden seni yalanlıyorduk. Bu söylediklerini sadece ben ve Sefvân biliyorduk, başkası yoktu. Allâh'a yemin olsun ki, şu an inanıyorum, sana haberleri getiren sadece Allâh'tır. Beni hidayete erdirip İslam dinine koyan, beni bu yola sürükleyip getiren Allâh'a hamd olsun' dedi. Sonra hak kelime-i şahadeti getirdi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), akabinde şöyle buyurdu: *'Kardeşinize dinini ve Kur'ânı öğretin ve esirini salıverin!'* sahabîler de öyle yaptılar. Sonra Ümeyr 'Ya Resûlallâh! Ben İslam nurunu söndürmek için çabalayan, Allâh'ın dini üzere olanlara kötü işkence yapan biriydim. Artık Mekke'ye gidip

onları Allâh'a, Resulüne ve İslam'a davet emek için bana izin vermeni istiyorum. Belki Allâh, onları hidayete erdirir. Yok, Müslüman olmazlarsa senin sahabîlerine eziyet ettiğim gibi bundan sonra da onlara işkence ederim' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine izin verdi, o da Mekke'ye gitti. Sefvân, Ümeyr Mekke'den çıkınca müşriklere 'Yakında size Bedir'i unutturacak bir olay olacak ki, şimdiden size müjdeler olsun' diyordu. Sefvân, gelen kervanlara Ümeyr'i soruyordu. Ta ki, bir süvari geldi, Sevfan'a Ümeyr'in müslüman olduğunu haber verdi. Sefvân da onla asla konuşmayacağına ve ona hiçbir surette (ailesi de dâhil) yardım etmeyeceğine dair and içti."[381]

d) Birçok insanın, Ümeyr vasıtasıyla Müslüman olması

237. İbn Cerîr,[382] Urve'den (radıyallahu anh) uzunca rivayet etti ve şu eki yaptı: "Ümeyr, Mekke'ye gelince, Mekke'de ikame etti, insanları İslam'a davet ediyor, kendisine muhalefet edenleri sert eziyetler ediyordu. Onun vasıtasıyla çok insan Müslüman oldu."[383]

e) Ümeyr Müslüman olduktan sonra Hz. Ömer'in ona sözü

238. Taberânî,[384] hadisi Urve'den bu lafza yakın şekilde mürsel olarak rivayet etti ve şöyle rivayet etmektedir: "Allâh, Ümeyr'i hidayete erdirince Müslümanlar mutlu oldu. Hz. Ömer şöyle dedi: 'İlk gördüğümde domuz benim için ondan daha sevimli idi. Fakat bu gün bana bazı çocuklarımdan dahi daha sevimli biridir."[385]

239. Vâkidî,[386] Abdullah b. Amr b. Ümeyye'den, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ümeyr b. Vehb Müslüman olduktan sonra Mekke'ye geldi. Doğrudan ailesinin yanına gitti. Safvan ile görüşmedi. Müslüman oldu-

---

[381] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 313.
[382] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh*, III, 313.
[383] (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 81). Taberânî (*el-Kebîr*, XVII, 118) de hadisi bu lafza yakın şekilde Muhammed b. Cafer b. Zübery'den (radıyallahu anh) rivayet etti. Heysemî: "Hadisin isnadı ceyyiddir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 286).
[384] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVII, h. 117.
[385] Hadisin isnadı hasen (yani sağlam)'dir. Taberânî (*el-Kebîr*, XVII, h. 120) hadisi ayrıca Hz. Enes'den bu mealde muttasıl, ama muhtasar olarak rivayet etmiş. Heysemî: "Hadisin İsnadındaki râviler "sahîh hadis" râvileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 287).İbn Mende de hadisi muttasıl olarak Hz. Enes'den rivayet etmiş, fakat hadisi "ğarîb"dir, çünkü Ebû İmrân'dan sadece böyle geldiğini biliyoruz (yani isnad tek kalmış, başkaları tarafından güçlenmemiştir). (İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 36).
[386] Vâkidî, *el-Meğâzî*, I, 127.

ğunu izhar etti, İslam'a davet etti. Bu, Sefvân'a ulaşınca şöyle dedi: 'Bunu, evine uğramadan ilk bana gelmemesinden anlamıştım. O, dininden dönmüş, Muhammed'e meyletlemiştir. Onunla asla konuşmayacağım, ne ona ne ailesine hiç yardımcı olmayacağım' dedi. Sevfan, Hicr'de iken Ümeyr onu çağırdı, ama Sefvân yüz çevirdi. Ümeyr kendisine 'Sen eşrafımızın efendisisin. Sen, daha önce taşlara ibadet edip onlara kurban kesmemizin ne olduğunu söylebilir misin? Bu din midir? Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim' dedi. Sefvân yine de bir kelime etmedi."[387]

[387] İbn Abdilber, *el-İstî'âb,* II, 486). Ümeyr'in, Sefvânı İslam davet için ne kadar çabaladığı (222. Hadiste) geçmişti.

HZ. EBÛ HÜREYRE'NİN ANNESİNİ İSLAM'A DAVET ETMESİ VE ONUN DA MÜSLÜMAN OLMASI

240. Müslim,[388] Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Annem, müşrikti, ben de onu İslam'a davet ediyordum. Bir gün yine davet ettim, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) hakkında hiç sevmediğim şeyler söyledi. Ağlayarak Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna geldim. Dedim 'Ya Resûlallâh! Ben annemi İslam'a davet ediyorum, o ise inat edip kabul etmiyor. Bu gün yine onu İslam'a davet ettim, hiç sevmedğim şeyler bana söyledi. Allâh'a dua et de, Allâh Ebû Hüreyre'nin annesini hidayete erdirsin!' Hz. Peygamber de *'Ey Allâh'ım! Ebû Hüreyre'nin annesini hidayete erdir'* diye dua etti. Resûlullâh dua ettiğinden dolayı mutlu şekilde huzurundan çıktım. Eve geldiğimde kapıya yöneldim, baktım ki kapı kapalı. Annem, ayak seslerimi duyduğundan 'Ebû Hüreyre! Biraz dur! dedi. (Annem gusül alıyordu) Suyun sesini duyuyordum. Annem, entarisini giydi, başını örtemeden kapıyı açtı. Şöyle dedi: 'Ey Ebû Hüreyre! Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed de onun elçisidir.' Ben hemen Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) döndüm, ona kendisine annemin Müslüman olduğunu haber verdim. O da Allâh'a hamd etti ve *'hayırlı olsun'* buyurdu."[389]

241. İbn Sa'd,[390] Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: *"Allâh'a yemin olsun ki, beni duyan hiçbir mümin erkek veya kadın yok ki beni sevmesin."* Râvi anlatıyor: Ben, Ebû Hüreyre'ye 'Nerden biliyorsun' dedim. Ebû Hüreyre şöyle dedi: 'Ben, annemi İslam'a davet ediyordum...' İbn Sa'd, sonunda şu eki yapmaktadır: Ebû Hüreyre 'Önceden nasıl üzüntüden ağlıyor idiysem, bu kez mutluluktan gözyaşlarım dökülerek Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) koştum. Dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Müjdeler olsun! Allâh, duanı kabul etti ve Ebû Hüreyre'nin annesini hidayete erdirip Müslüman etti. Sonra dedim ki 'Ya Resûlallâh! Allâh'a dua et ki; Allâh, beni ve annemi tüm mümin erkek ve kadınlara sevdirsin.' Bunun üzerine Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle dua etti: *'Ey Allâh'ım! bu kulcağızını ve anne-*

---

[388] Müslim, VII, 165; *el-Müsnedü'l-câmi'*, XVIII, 209, 17886.
[389] *İmâm-ı Ahmed (Müsned, II, 319) de, hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (İbn Hacer, el-İsâbe, IV, 241).*
[390] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 328.

sini tüm mümin erkek ve kadınına sevdir.' Hz.Ebû Hüreyre 'Ondan sonra beni duyan her mümin erkek ve kadın sevmiştir' dedi."

ÜMMÜ SÜLEYM'İN (RADIYALLAHU ANHA) İSLAM'A DAVETİ

Ümmü Süleym'in kendisine talib olan Ebû Talha'yı İslam'a davet etmesi ve onun müslüman olması

242. İmâm-ı Ahmed, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talha İslam'a girmeden, Ümmü Süleym'le evlenmek istedi. Ümmü Süleym 'Ey Ebû Talha! İbadet ettiğin ilahın yerden yeşerdiğini biliyor musun' dedi. Ebû Talha 'Evet' dedi. Ümmü Süleym 'Ağaca tapmaya utanmıyor musun? Eğer Müslüman olursan seninle evlenirim ve başka mehir istemem' dedi. Ebû Talha 'Biraz müsaade et, düşüneyim' dedi ve gitti. Sonra geldi ve şöyle dedi: 'Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed de onun elçisidir.' Ümmü Süleym de 'Ey Enes! Beni Ebû Talha ile evlendir' dedi, Enes de evlendirdi."[391]

[391] İbn Sa'd da, hadisi bu manayla rivayet etmiştir. *(et-Tabakât,* VIII, 426; *el-İsâbe,* IV, 461).

SAHABÎLERİN ARAP KABİLELERİNİ İSLAMA DAVETİ

a) Dimâm b. Sa'lebe'nin Sa'd b. Bekr oğullarını İslam'a daveti

Hz. Dimâm'ın, Hz. Peygamber'e elçi olarak gönderilmesi, Hz. Peygamber'le konuşması ve İslam'a girmesi

243. İbn İshâk,[392] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd b. Bekr oğulları, Dimâm b. Sa'lebe'yi elçi olarak Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) gönderdiler. Peygamber efendimize geldi, devesini mescidin kapısında çökertti, sonra devenin ayağını bağladı ve mescide girdi. O sırada Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), sahabîlerle oturuyordu. Dimâm, gür saçlı, güçlü biriydi, saçlarını iki örgü yapmıştı. İlerledi ve sahabîlerin içinde bulunan Hz. Peygamber'in yanında durdu. 'Abdulmuttalib oğlu olan hanginizdir' diye sordu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Abdulmuttalib'in oğlu benim'* dedi. Dimâm 'Sen Muhammed misin?' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'evet'* dedi. Dimâm 'Ey Abdulmuttalib oğlu! Sana bazı sorular soracam ve sertçe soracam sakın kızma.' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Yok kırılmam, istediğini sor'* dedi. Dimâm 'Senin, senden öncekilerin ve senden sonra yaşayacakların ilahı olan Allâh adına soruyorum, Allâh mı seni bize peygamber olarak gönderdi' diye sordu. Hz.Peygamber de *'Evet Allâh'ım bana emretti'* dedi. Dimâm 'Senin, senden öncekilerin ve senden sonra yaşayacakların ilahı olan Allâh adına soruyorum; Tek olan Allâh'a ibadet edip hiçbir şeyi şirk koşmamayı ve atalarımızın taptığı bu ortaklara ibadet etmeyi terketmeyi bize emretmen için Allâh mı seni görevlendirdi' dedi. Hz. Peygamber *'Evet, Allâh'ım bana emretti'* dedi. 'Senin, senden öncekilerin ve senden sonra yaşayacakların ilahı olan Allâh adına soruyorum; Beş vakit namaz kılmamızı Allâh mı sana emretti' dedi. Hz.Peygamber de *'Evet Allâh'ım emretti'* dedi. Sonra İslam'ın diğer fazlarını da teker teker saymaya başladı; zekât, oruç, hac, diğer tüm İslam esaslarını saydı. Allâh adına yemin ederek farzları teker teker söyledi. Bitirdikten sonra Dimâm şöyle dedi: 'Şahadet ederim ki, Allâh'tan baka ilah yoktur, Muhammed de onun elçisidir. Bu farzları eda edeceğim, beni sakındırdığın kötülüklerden sakınacağım, ne üzerine ek bir şey yapacağım, ne de noksan yapacağım.' Sonra çekip devesinin yanına gitti. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem),

---

[392] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 573-574.

Dimâm gittikten sonra '*Şu saçları iki örgülü adam (Dimâm'ı kasdediyor), sözünde durursa cennete* girecektir' dedi."

b) Sa'd oğullarının Müslüman olması ve Hz. İbn Abbâs'ın Dimâm hakkında sözü

Râvi devam ediyor: "Hz. Dimâm, Devesinin yanına geldi, devenin ayağına bağladığı ipi açtı. Sonra çıkıp kavmine gitti. Kavmi etrafında toplandı. Hz. Dimâm'ın ilk cümlesi 'Lât ve Uzzâ ne kötüdür' oldu. Kavmi 'Sus ey Dimâm! (Onlara laf attığından) Sonra alaca, cüzzam hastalığına yakalanır veya aklını kaybeder delirirsin' dediler. Dimâm, 'Yazıklar olsun size! Allâh'a yemin olsun ki, onlar ne zarar verir, ne de fayda verir. Allâh, bir elçi göndermiştir. O elçisine de sizi içinde bulunduğunuz yanlışlıklardan kurtarsın diye bir kitap indirmiştir. Ben şahadet ederim ki, tek olan, ortağı olmayan Allâh'tan başka ilah yoktur. Yine şahadet ederim ki, Muhammed onun kulu ve elçisidir. Onun yanından size emir ve yasaklarını getirdim' dedi. Râvi anlatıyor: 'O gün akşama kadar hazır olanlar içinde müslüman olmayan erkek ve kadın kalmadı.' Râvi anlatıyor: 'İbn Abbâs diyordu ki: 'Kabile elçileri içinde Dimâm b. Sa'lebe kadar faziletlisini duymadım."[393]

244. Vâkidî'nin hadisinde şu ek vardır: "O gün akşama, hazır olanlardan müslüman olmayan erkek ve kadın kalmadı. Mescitler inşa ettiler. Namaz için ezan okudular."[394]

---

[393] İmâm-ı Ahmed (*Müsned*, I, 250, 264, 265) ve Ebû Dâvud *(es-Sünen*, 487) da bu hadisi İbn İshâk yoluyla bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedirler.

[394] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* I, 299. İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 60). Hâkim (*Müstedrek*, III, 54) de hadisi İbn İshâk yoluyla bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. Sonra şöyle demiştir: 'Buhârî ve Müslim (*Câmi*, I, 32) Dimâm'ın Medine'yi gittiğini rivayet ettiler, ama hadisi uzunca rivayet etmemeltedirler. Bu hadis sahîhtir. Hafız Zehebî de kendisine muvafık olup 'Bu hadis sahîhtir' demektedir.

HZ. AMR B. MÜRRE EL-CÜHENÎ'NİN (RADIYALLAHU ANH) KAVMİNİ İSLAM'A DAVET ETMESİ

Hz. Amr'ın rüyasında Hz. Peygamber'in gönderildiğini görmesi

245. Rûyânî ve İbn Asâkir Amr b. Mürre el-Cühenî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Cahiliyye döneminde kavmimden oluşan bir grupla hac yapmak için yola çıktık. Mekke'deyken rüyamda Kâ'be'den bir nur yayıldığını ve bu nurun Yesrib'i (Medine) ve Cüheyne'deki Eş'ar dağını dahi aydınlattığını gördüm. Nurun içinden şöyle bir ses işittim: 'Karanlıklar çekildi, aydınlıklar yayıldı. Son peygamber gönderildi.' Sonra bir daha nur aydınlattı, ta el-Hire köşklerini, Medâin'nin beyaz saraylarını gördüm. Nur içinden şöyle bir ses duydum: 'İslam zuhur etti. Putlar kırıldı. Akraba bağları sıkıca bağlandı.' Korkudan irkilip uyandım. Kavmime dedim ki: 'Allâh'a yemin olsun ki, şu Kureyş kabilesinde bir şey olacaktır!' sonra rüyamı onlara anlattım.

Amr'ın Hz. Peygamber'in yanına gitmesi ve Müslüman olması

Sonra memleketimize döndüğümüzde haber geldi, denildi ki: 'Ahmed, peygamber olarak gönderilmiş.' Çıktım, ona geldim. Rüyamda gördüğümü haber verdim. Dedi ki: *'Ey Amr b. Murre! Ben tüm insanlara gönderilmiş bir peygamberim. Onları İslam'a davet ediyorum. Kan dökmemelerini, akraba bağlarını güçlü tutmalarını, tek olan Allâh'a ibadet etmelerini, putları ibadet etmeyi terk etmeyi, Kâ'be'yi tavaf etmeyi, on iki aydan bir ay olan Ramazan ayı orucunu tutmayı emrediyorum. İcabet edip kabul eden için cennet vardır. Karşı çıkıp isyan edene ise cehennem vardır. Ey Ümeyr, Allâh'a iman et ki, Allâh da seni cehennem dehşetinden emin kılsın!'* Akabinde dedim ki: 'Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, sen de onun elçisisin. Getirdiğin ha helal, ha haram her şeye iman ettim. Her ne kadar birçok kabile kabul etmese de.' Kendisini duyduğumda kendisi hakkında söylediğim birkaç beytten oluşan şiirimi okudum. Bir putumuz vardı, babam da onun hizmeti ile meşguldü. Kakıp onu kırdım, sonra Resûlullâh ile karşılaştım ve şu beytleri okuyordum:

شهدتُ بأن الله حق وإنني   لآلهة الأحجار أول تارك

وشمَّرت عن ساقي الإزار مهاجراً   أجوب إليك الوَعْثَ بعد الدَّكادك

لأصحبَ خير النَّاس نفساً ووالداً   رسول مليك النَّاس فوق الحبائك

Allâh'ın hak olduğuna şahadet ettim / Taş olan ilahları ilk terk edenlerdenim

Paçalarımı çekip yola koyuldum / Zor yolları, büyük dağları aşıp geliyorum

Bunları kişilik ve babalık yönünden insanların en hayırlısına

Semanın üstünde insanların yaradanın elçisine arkadaş olmak için yapıyorum.

Peygamber efendimiz akabinde *'Hoş geldin ey Amr!'* diye buyurdu. Ben de 'Anam babam sana feda olsun! Beni kavmime gönder, umulur ki Allâh, bana lutufta bulunduğu gibi, bu kez benim vasıtamla onlara lutufta bulunur' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da beni gönderdi ve şöyle buyurdu: '*Yumuşak, şefkatli ve doğru sözlü ol! Kaba, kibirli, hased edici olma!'* kavmime geldim, dedim ki: 'Ey Rifâ'a oğulları! Ey Cüheyne kabilesi! Ben Allâh Resulünün size gönderdiği elçisiyim. Sizi İslam'a davet ediyorum. Size kan dökmemeyi, akraba bağlarınıza riayet etmeyi, tek olan Allâh'a ibadet etmeyi, putlara tapmayı terk etmeyi, Kâ'be'yi tavaf etmeyi, on iki aydan bir ay olan Ramazan ayında oruç tutmayı emrediyorum. Kim kabul eder bana icabet ederse ona cennet vardır. Kim karşı çıkarsa ona da cehennem vardır. Ey Cüheyne kabilesi! Allâh, sizi mensup olduğunuz milletin en hayırlısı kıldı. Allâh, sizin dışınızdaki Araplar tarafından sevilen şeyleri size kötü gösterdi. Çünkü sizin dışınızdaki araplar, iki kızkardeşi aynı nikâhta topluyor, haram aylarda savaşıyor, kişi babasıne halef olarak babasının eşini alıyordu. Luey b. Ğalib oğullarından olup gönderilen bu peygambere uyunuz ki, dünya şerefini ve ahiret kerametini elde edesiniz. Bunu dediğimde içlerinde sadece biri bana gelerek 'Ey Amr b. Cüheyne! Allâh, senin hayatını zehir etsin, bize ilahlarımızı terk etmemizi mi, cemaatimızı dağıtıp asil ve yüce olan atalarımızın dinini terk edip bu çöl ehlinden olan Kureyşlinin bize davet ettiği şeye tabi olmamızı mı emrediyorsun! Artık sana ne sevgi ne de saygı vardır' dedi. Sonra habîs adam şu şiiri okudu:

إنَّ ابن مرّة قد أتى بمقالة　　ليست مقالة من يريد صلاحاً

إنِّي لأحسب قولَه وفِعالَه　　يوماً وإن طال الزمان ذُباحا

ليسفِّه الأشياخ ممن قد مضى　　مَنْ رامَ ذلك لا أصاب فلاحا

İbn Murre öyle bir makale getirdi ki
İyiliği isteyenin makalesi değildir.
Zannediyorum ki sözleri ve yaptıkları
Zaman uzun olsa dahi boğazı acıtacağını sanıyorum
Geçmiş ataları ahmak saydığından dolayı
Bunu arzulayan kişi asla felaha ulaşmayacaktır.

Amr da kendisine şöyle cevap verdi: 'Ben ve senden hangimiz yalancı ise Allâh, onun hayatını zehir etsin, dilini lal etsin, onu kör etsin!' Râvi anlatıyor: 'Vallâhi o adam, dişleri dökülmeden, gözleri kör olmadan, bunamadan ölmedi. Yemekten de tad alamıyordu.

Hz. Amr'ın Kavminden Müslüman Olan Kişilerle Beraber Hz. Peygamber'in Yanına Gelmesi ve Kavmine Mektubu

Hz. Amr, kavminden Müslüman olanlarla Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onlarla selamlaştı, merhabalaştı. Onlara bir mektup yazdı, mektupta şöyle yazıyordu:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu mektup, Aziz olan Allâh'ın elçisi lisanı ile yazılmış hak bir mektuptur. Bu natık mektup, Amr b. Murre ile Cüheyne b. Zeyd kabilesine gönderilmiştir. Ganimetin beşte birini vermeniz, beş vakit namaz kılmanız şartıyla arazilerin ova kısmında, düz olan kısımda, derelerde, vadilerin sırtlarında otlatabilir, sularını içebilirsiniz. Birine ait olan koyun[395] *ve deve sürüsü*[396] *içinde iki koyun, farklı kişilerin olsalar birer koyun verirler. Çift hayvanı ve atlar için zekât yoktur. Allâh ve burada bulunan müslümanlar aramızdaki antlaşmaya şahittirler. Kays b. Şemmas yazmıştır."*[397]

---

[395] Bazı rivayetler sığır sürüsü denmiştir.

[396] Burda sürüden kastedilen deve için beş adet olması, koyun için ise kırk adet olmasıdır.

[397] *Kenzu'l-ummâl,* VII, 64. Ebû Nu'aym da hadisi uzunca rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* II, 351). Taberânî de, hadisi uzunca rivayet etmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 244).

URVE B. MES'ÛD'UN (RADIYALLAHU ANH) SAKÎF KABİLESİNİ İSLAM'A DAVET ETMESİ

Hz. Urve'nin (radıyallahu anh) Müslüman olması, kavmini İslam'a daveti ve kavminin onu öldürüp şehid etmesi

246. Taberânî,[398] Urve b. Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, hicri dokuzuncu senesinde hacca gelmeye başladıklarında Urve b. Mesud (radıyallahu anh) da Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) Müslüman olarak gelmişti. Peygamber efendimizden kabilesine gitmek için izin istedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) '*Seni öldürmelerinden korkuyorum*' buyurdu. Urve, 'Beni uyurken görseler uyandırmaya dahi kıyamazlar' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), ona izin verdi ve o da Müslüman olarak kavmine döndü. Akşam vakti vardı, Sakîfliler hoş geldin demek için ona geldiler. Urve, onları İslam'a davet etti. Sakifliler, kendisini itham etti, onu öfkelendirecek şeyler dediler, kötü laflar ettiler ve sonunda da öldürdüler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) onun hakkında şöyle buyurdu: *'Onun durumu Yasîn süresinde geçen adamın durumuna benzer. O da kavmini İslam'a davet etmiş ve onlar da onu öldürmüşlerdi.*[399]

Urve'nin (radıyallahu anh) Allâh yolunda şehid olmakla sevinmesi ve kavmine vasiyeti

247. İbn Sa'd,[400] Vâkidî'den, o da Abdullah b. Yahya'dan, o da birçok ilim ehlinden hadisi rivayet etmektedir. Hadisi uzunca zikreder ve hadisin bir bölümünde şöyle demektedir: "Urve (radıyallahu anh), Tâif'e akşam vakti ulaştı. Evine girdi. Sakif kabilesi kendisini ziyaret edip cahiliyye selamı ile hoş geldin diyerek selam verdiler. Urve onlara kızdı (cahiliyye selamı vermemelerini istedi). Urve 'Cennet ehlinin selamı olan "es-Selam" lafzını söylemeniz lazım' dedi. Urve'ye eziyet ettiler, ona hakaret ettiler. O ise karşılık vermedi.

---

[398] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XVII, h. 374.

[399] Heysemî: "Hadisi, Taberânî rivayet etmiş, ayrıca Zuhrî'den[399] bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir. (*el-Kebîr,* XVII, h. 375). İki hadis de "mürsel"dir, fakat isnadları hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 386). Hâkim (en-Neysaburi) de hadisi bu manayla rivayet etmiştir. (III, 616). Yasin süresinin 20. ve sonraki ayet tefsirlerine bakılabilir. Kavmine giden elçi Habib en-Neccar'dı. Kavmi ise Antakyalılardı. Onlar da Habib en-Neccar'ı öldürmüşlerdi. "Sakîf kabilesinin Abduyâleyl b. Amr'ı ve bir heyeti Resûlullâh'a göndermesi ve onların Resûlullâh'la konuşması" bahsinde geçmişti.

[400] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* V, 503.

Onlar da yanından çıktılar. Onun aleyhine halkı kışkırtıyorlardı. Sabah namazı vakti olunca Urve, yüksek olan evinin üstüne çıktı ve ezan okudu. Her taraftan sakifliler ona doğru geldiler. Malik oğullarından biri olan Evs b. Avf ona ok attı ve bilek damarından vurdu. Kanı durdurulamadı. Gaylân b. Seleme, Kinâne b. Abdiyâleyl, Hakem b. Amr ve kabilenin ileri gelenleri ayaklandılar, silahlarını kuşandılar, çarpışmak için hazırlandılar ve şöyle dediler: 'Hepimiz ölene kadar savaşacağız veya Urve'ye mukabil Malik oğullarının ileri gelenlerinden on kişiyi öldürerek intikamını alacağız.' Urve onların yapmak istediklerini görünce 'Benim için birbirinizi öldürmeyin! Ben kanımı, beni öldüren arkadaşa sadaka olarak verdim ki, aranızda sulh sağlayayım. Kanımın akması benim için Allâh tarafından bana verilen bir ikram ve Allâh'ın bana nasip ettiği bir şahadettir. Şahadet ederim ki, Allâh'ın elçisi Muhammed, bana sizin beni öldüreceğinizi bildirmişti' dedi. Sonra kavmini çağırdı ve şöyle dedi: 'ölürsem beni, Resûlullâh gitmeden onla beraber gelip burada şehid olan kişiler içinde defnedin.' Sonra öldü ve onu şehitlerin yanına defnettiler. Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) ölüm haberi gelince şöyle buyurdu: *'Urve'nin durumu...'* Önceden Sakiflilerin Müslüman olma kıssası, İnsanları hidayete erdiren amel ve ahlak bahsinde geçmişti.

HZ. TUFEYL B. AMR'IN, ED-DEVSÎ'NİN KABİLESİNİ İSLAM'A DAVETİ

Tufeyl b. Amr'ın Mekke'ye gelip Kureyş kabilesini İslam'a daveti

248. Ebû Nu'aym,[401] Muhammed b. İshâk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kavminden gördüğü eziyet ve cefalara rağmen onlara devamlı nasihat ederdi, onları içinde oldukları durumdan men ederek kurtuluşa davet ederdi. Allâh, Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) Kureyş'in fenalığından koruduğu zaman onlar da insanları ve Mekke'ye gelen Arapları Hz. Peygamber'den sakındırıyorlardı. Tufeyl b. Amr ed-Devsî, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'de iken kendisinin Mekke'ye gittiğini anlatmaktadır. Kureyş kabilesinden bazıları kendisine gelip –Tufeyl, şeref sahibi, şair, akıllı biriydi- şöyle dediler: 'Ey Tufeyl! Memleketimize geldin. Aramızdan çıkan bu adam işimizi bozdu, topluluğumuzu dağıttı. Onun sözü sihir gibi kişi ile babasını, kişi ile kardeşi, karı ile kocayı birbirinden ayırmaktadır. Biz başımıza gelen fena şeylerin sen ve kavminin başına da gelmesinden korkuyoruz. O adamla asla konuşma! Onu asla dinleme!' Tufeyl anlatıyor: 'Allâh'a and olsun ki, beni bırakmadılar, ta ki ondan hiçbir şey işitmemeye ve onla asla konuşmamaya karar verdim. Bundan dolayı Kâ'be'nin yanına sabah gittiğimde onun sözünü işitirim korkusuyla kulaklarıma pamuk tıkadım. Ondan hiçbir şey duymak istemiyordum."

Tufeyl b. Amr'ın Müslüman olması

Tufeyl şöyle devam ediyor: "Sabah Mescid-i Haram'a gittim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Kâ'be'nin yanında ayakta namaz kılıyordu. Ona yakın bir yerde durdum. Allâh, bana istememe rağmen Resûlullâh'ın bazı sözlerini işittirdi. Çok güzel bir kelam işittim. Kendi kendime 'Annem beni kaybetsin (bana yazıklar olsun)! Ben akıllı ve şair biriyim. Ben iyi ve kötüyü ayırt edebilirim. Bu adamın söylediklerini dinlememe engel olan nedir ki! Eğer güzel bir şey getirirse kabul ederim, kötü bir şey getirirse de terkederim' dedim. Durdum ve nihayet Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) evine doğru çıktı. Onu takip ettim, eve girince ben de girdim. Dedim ki: 'Ya Muhammed! Senin kavmin senin için böyle böyle diyor. Bana anlattıkları kişi tuhaf biri!

---

[401] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 78.

Allâh'a yemin olsun ki, beni sana karşı öyle korkuttular ki, sözlerini işitmemek için kulaklarıma pamuk tıkadım. Fakat Allâh, bazı sözlerini bana duyurdu. Ben de güzel sözler duymuş oldum. Bana getirdiğin dini arzet!' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da, bana İslam'ı arzetti, Kur'an okudu. Tufeyl anlatıyor: 'Allâh'a yemin olsun ki, bundan daha güzel söz duymamıştım. Bundan daha adaletli bir şey görmemiştim. Ben de Müslüman oldum. Hak kelime-i şahadeti getirdim. Dedim ki: 'Ey Allâh'ın Peygamberi! Ben kavmim içinde kendisine itaat edilen biriyim, onlara dönüp onları İslam'a davet edeyim. Benim için Allâh'a dua et ki, Allâh bana bir alamet ihsan etsin de, o alamet onları davet ettiğim şey konusunda bana yardımcı olsun.' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) de *'Ey Allâh'ım! Ona bir ayet ve keramet ihsan eyle'* diye dua buyurdu."

Hz. Tufeyl'in kavmine dönüp onları İslam'a daveti, Allâh'ın da onu teyid edecek bir ayet ihsan etmesi

Tufeyl anlatıyor: "Kavmime gitmek üzere çıktım. İki dağ arasında beni görebilecekleri bir yere varınca alnımın ortasında kandile benzer bir nur oluştu. Dedim ki: 'Ey Allâh'ım! Yüzümün dışında bir yerde olsun. Dinlerini terk ettiğimden hastalıktan dolayı yüzümde çıkan bir hastalık olarak düşünmelerinden korkuyorum.' Nur yer değiştirdi, asamın başında parlamaya başladı. O sırada orda hazır olanlar asamın ucundaki asılı kandile benzeyen nuru görüyorlardı. Ben de dağ arasından onlara doğru iniyordum. Onlara vardım ve onlara katıldım.

Hz. Tufeyl'in babasını ve hanımını İslam'a daveti

Tufeyl anlatıyor: "Eve vardığımda babam geldi. Kendisi yaşlı biriydi. Ona 'Ey babacığım! Benden uzak dur, sen benden değil, ben senden değilim' dedim. Babam 'Ey çocuğum! neden ki' diye sordu. Ben de 'Müslüman oldum, Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) dinine tabi oldum' dedim. Babam da 'Senin dinin benim dinimdir' dedi. Gusül aldı, elbiselerini temizledi sonra geldi. Ona İslam'ı arzettim, o da Müslüman oldu. Tufeyl anlatıyor: 'Sonra hanımım geldi. Ona dedim ki: 'Benden uzak dur! ben senden değilim, sen de benden değilsin.' Hanımım 'Anam, babam sana feda olsun neden ki?' diye sordu. Ben de İslam, ikimizin arasını ayırdı' dedim. O da Müslüman oldu. Devs kabilesini (kendi kabilesidir) İslam'a davet ettim, ama onlar çok gevşeklik gösterip iman etmediler."

Hz. Tufeyl'in Devs kabilesini İslam'a daveti, onlarla beraber Hz. Peygamber'in yanına gitmeleri

Tufeyl anlatıyor: "Sonra Mekke'de Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına gittim. Dedim ki: 'Ey Allâh'ın peygamberi! Devs kabilesi beni mağlup etti, onlara beddua et!' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ey Allâh'ım! onları hidayete erdir! Kavmine geri dön, onları İslam'a davet et ve onlara yumuşak davran'* buyurdu. Tufeyl anlatıyor: 'Geri döndüm, durmadan hep onları İslam'a davet ettim. Ta ki, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye hicret etti. Bedir, Uhud ve Hendek savaşları yaptı. Sonra Resûlullâh Hayber'de iken kavmimden Müslüman olanlarla beraber Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına gitmek üzere yola çıktım. Devs kabilesinden yetmiş veya seksen aile ile beraber Medine'ye geldim."[402]

249. İbn Abdilber, el-Umevî'nin İbn el-Kelbî'den, o da Ebû Salih'den, o da İbn Abbâs'dan, o da Tufeyl b. Amr'dan rivayet ettiği hadisi zikreder. Tufeyl'in Müslüman olma kıssasını, babasını, hanımını, kavmini İslam'a davetini ve Tufeyl'in Mekke'ye gelme kıssasını geçen hadis gibi zikreder sonra şu eki yapar: 'Hz. Tufeyl'in Zu'l-Keffeyn putunu yıkması için gönderildiğini, sonra Yemame savaşı için cihada çıktığını, orda gördüğü rüyayı zikreder ve Yemame'de şehid olduğunu belirtir."[403]

250. İbn Hacer el-Askalânî aktarmaktadır: "Ebû'l-Ferec el-Esbehânî, İbn El-Kelbî tariki ile "Tufeyl'in, Mekke'ye vardığında Kureyş kabilesinden bazı kişiler kendisine Peygamber efendimizin durumunu anlatır. Kureyşliler, Tufeyl'e Hz. Peygamber'i sınamasını isterler. Tufeyl de Hz. Peygamber'e gelir, bazı şiirlerini okur. Peygamber efendimiz de ona İhlas ve Muavvezeteyn (Nas ve Falak) sürelerini okur, Tufeyl hemen Müslüman olur. Sonra kavmine döner. el-Esbehanî, Hz. Tufeyl'in asa ve nurun kıssasını da zikreder. Şöyle devam eder: 'Hz. Tufeyl, anne ve babasını İslam'a davet etti, babası Müslüman oldu, annesi olmadı. Kavmini İslam'a davet etti, kavminden sadece Hz. Ebû Hüreyre icabet etti. Sonra Hz. Peygamber'in huzuruna geldi ve 'Aşılmaz bir

---

[402] İbn Kesîr, İbn İshâk'dan kısa bir ek yaparak rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 100). İbn Hacer el-Askalanî: "Hadisi, İbn İshâk diğer nushalarda isnadsız rivayet etmiştir. Meğâzî sahibi bir nushada Salih b. Keyân, o da Tufeyl b. Amr tariki ile Tufeyl'in Müslüman olma kıssasında uzunca rivayet etmiştir. İbn Sa'd mutavvel olarak başka bir isnadla rivayet etmiştir. *(et-Tabakât,* IV, 237). el-Umevî de İbn el-Kelbî'den başka bir isnadla muhtasar olarak rivayet etmiştir." (*el-İsâbe,* II, 225).

[403] İbn Abdilber, *el-İstî'âb,* II, 232).

kaleye ve geçilmez orduya ihtiyacın var mı' diye sordu. Hz. Tufeyl, kabilesi olan Devslilerin toprağını kasdediyordu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), onlara dua edince Hz. Tufeyl 'Ben bunu istemiyorum (yani beddua etmeni istiyorum)' dedi. Hz. Peygamber de *'Sen gibiler o kabile içinde çoktur'* buyurdu. Cündeb b. Amr b. Hameme b. Avf ed-Devsî cahiliyye döneminde şöyle derdi: 'İnsanları yaratan biri vardır, ancak kim olduğunu bilmiyorum.' Peygamber efendimizi duyunca kavminden yetmiş beş erkekle beraber Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi, hepsi Müslüman oldu. Ebû Hüreyre şöyle anlatır: 'Cündeb, onları teker teker takdim etti."[404]

---

[404] Daha önce Hz. Alî'nin Hemdân kabilesini, Hz. Hâlid b. Velîd'in Hâris b. Ka'b oğullarını, Hz. Ebû Umame'nin kendi kavmini İslam'a davet etme konusu geçti.

SAHABÎLERİN İSLAM DAVETİ İÇİN FERT VE HEYET GÖNDERMELERİ

a) Hz. Hişâm b. Âs ve başkasının Hirakl'a gönderilmesi

251. Beyhakî,[405] Ebû Umame el-Bâhilî'den, o da Hişâm b. Âs el-Umevî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ben ve başka biri Rum meliki Hirakl'ı İslam'a davet etmek için gönderildik. Çıktık, ta Ğuveta'ya vardık -yani Dimaşk'a- (o diyarın meliki olan) Cebele b. Eyhem el-Ğassânî'ye misafir olduk, huzuruna girdik. Kendisi tahtı üstünde idi. Bize kendisiyle konuşmamız için bir elçi gönderdi. Biz dedik ki: 'Allâh'a yemin olsun ki, elçi ile konuşmayacağız. Biz sadece melike gönderildik. Eğer izin verirse kendisi ile konuşuruz. Yok, izin vermezse elçi ile konuşmayacağız' dedik. Elçi melike gitti, ona dediklerimizi haber verdi. Melik de bize izin verdi ve buyurun konuşun dedi. Hişâm b. Âs kendisi ile konuştu, Hişam da meliki İslam'a davet etti. O sırada melikin üstünde siyah elbiseler bulunuyordu. Hişâm 'Bu üstündeki de nedir' dedi. Melik de 'Bu elbiseyi giydim, sizi Şam'dan çıkarmayana kadar bu elbiseyi çıkarmayacağıma dair and içtim' dedi. Biz de 'Allâh'a yemin olsun ki, bu meclisini senin elinden alacağız, Allah'ın izni ile büyük melikliği de senden alacağız. Bunu bize Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) bildirdi' dedik. Melik, 'Siz onlar değilsiniz. Onlar gündüzleri oruç tutan geceleri ibadet edenler kişilerdir' dedi..." Hadisi uzunca zikretti."[406]

252. Ebû Nu'aym, Musa b. Ukbe el-Kureşî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hişâm b. Âs, Nu'aym b. Abdullah ve ismini söylediği başka biri Hz. Ebû Bekr döneminde Rum melikine gönderildiler. Hişâm şöyle anlatır: 'Dimaşk'da Cebele b. Eyhem'in huzuruna vardık. Üzerinde siyah renkte elbiseler bulunuyordu. Etrafında olan her şey siyahtı. Cebele 'Ey Hişâm! Konuş' dedi. Hişâm da konuşmaya başladı ve onu İslam'a davet etti..."[407]

---

[405] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, I, 386.

[406] Hadis "gaybi takviyeler" bahsinde gelecektir. Hadisi ayrıca Hâkim (en-Neysâbûrî) uzunca bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (İbn Kesîr Tefsiri, II, 251).

[407] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 9.

SAHABÎLERİN ALLÂH'A VE İSLAM'A DAVET ETMEK İÇİN MEKTUP GÖNDERMESİ

a) Hz. Zeyd b. Hâris es-Sudâî'nin kavmine mektubu

253. Beyhakî,[408] Zeyd b. Hâris es-Sudâî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldim, İslam üzere onunla bey'âtlaştım. Hz. Peygamber'in bir süvariyi kavmime gönderdiği haberi bana geldi. Dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Süvarileri geri çağır, ben kavmimin Müslüman olmalarını ve sana itaat etmelerini sağlarım.' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), bana dedi ki: *'Git, onları geri çevir.'* Ben de 'Ya Resûlallâh! Benim bineğim yoruldu' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da birini gönderdi ve onları geri çevirdi. Sudâî anlatıyor: 'Kavmime bir mektup yazdım. Kabilemin gönderdiği heyet Müslüman olduklarını belirtmek için geldi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), bana şöyle buyurdu: *'Ey Sudâalı! Sen kavmin içinde kendisine itaat edilen birisin.'* Ben de 'Hayır, benden dolayı değil, bilakis Allâh onları hidayete erdirdi' dedim. Hz. Peygamber *'Seni onlara emir olarak tayin etmemi istemez misin?'* buyurdu. Ben de 'Olur ya Resûlallâh!' dedim. Resûlullâh da beni emir olarak tayin ettiğine dair mektup yazdı. Dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Onların zekâtlarını toplamam içinde bana emir de bulun.' Resûlullâh da *'evet'* dedi ve onun içinde bir mektup yazdı.

Sudâî şöyle devam eder: 'Bu olay bir yolculuk esnasında olmuştu. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), bir menzilde konakladı. Bu yörenin halkı Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) gelip valilerini şikâyet ediyorlardı. Şöyle diyorlardı: 'Başımıza görevli olan vali, cahiliyye döneminde bizimle onun kavmi arasında cereyan eden bir olaydan dolayı bizi cezalandırdı.' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Gerçekten öyle mi yaptı?'* diye sordu. Onlar da 'evet' dediler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), ashabına dönerek -ben de onlar içindeydim- şöyle buyurdu: *'Mümin biri için başkanlık görevinde hayır yoktur.'* Sudâî anlatıyor: 'Hz. Peygamberin sözü içime oturdu.' Sonra başka biri geldi 'Ya Resûlallâh! Bana bir şeyler ver' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) de şöyle buyurdu: *'Zengin bir kimse halktan sadaka isterse baş ağrısı ve karın ağrısı çeker.'* Sadaka isteyen kişi 'Bana sadaka ver' dedi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Allâh'u Teâlâ, ne peygamberin ne de bir başkasının zekât konusunda hükmüne razı olmadı ve kendisi bizzat*

---

[408] *Delâilü'n-nübüvvet*, 5/355.

zekât hususunda hükmünü verdi. Zekâtı sekiz sınıfa ayırdı. Eğer bu sekiz sınıftan isen sana zekât veririm' buyurdu. Sudâî şöyle anlatıyor: Bu sözler de içime oturdu. Çünkü ben zenginim ve zekât istiyorum. Hadisin tamamını zikeretti. Hadiste şöyle denmiştir: Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), namazı kılınca iki mektupla beraber Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına geldim. Dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Beni bu iki görevden muaf tut!' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Ne oldu ki?'* diye sordu. Dedim ki: 'Senin şöyle dediğini işittim: *'Mümin biri için başkanlık görevinde hayır yoktur'* ben Allâh ve Resulüne iman ediyorum. Zekât isteyene de şöyle dediğini duydum: 'Zengin bir kimse halktan sadaka isterse baş ağrısı ve karın ağrısı çeker.' Ben zenginim ve senden sadaka istedim' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) de *'Sana kalmış, ister valiliği kabul edersin, ister bırakırsın'* buyurdu. Ben de 'bırakıyorum' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Bana birini söyle ki onu vali olarak atayayım'* buyurdu. Ben de Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) gelen heyet içinde olan birini kendisine önerdim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da o zatı vali olarak atadı."[409]

b) Hz. Büceyr b. Zuheyr b. Ebî Sulma'nın kardeşi Ka'b'a mektubu

254. Hâkim,[410] İbrâhîm b. Munzir el-Hizâmî'den, o da Heccâc b. Zu'rrukeybe b. Abdurrahmân b. Ka'b b. Zuheyr b. Ebî Sulmâ el-Müzenî, o da babasından, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Zuheyr'in iki oğlu olan Ka'b ve Büceyr Ebrak el-Uzzâf denen yere geldiler. Büceyr, Ka'b'a şöyle dedi: 'Sen, burada koyunların yanında kal, ben bu adamın –yani Resûlullâh'ın- yanına bir gideyim de dediklerini dinleyeyim.' Ka'b durdu, Büceyr de çıktı, Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) yanına gitti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ona İslam'ı arzetti, Büceyr de Müslüman oldu. müslüman olduğu Ka'b'a ulaşınca şöyle dedi:

---

[409] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 83. Beğavî ve İbn Asâkir bu hadisi uzunca rivayet etmiş. İbn Asâkir: 'Bu hadis hasen hadistir.' (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 38). İmâm-ı Ahmed (*Müsned*, IV, 169), hadisi uzunca rivayet etmiş. (*el-İsâbe*, I, 557). Taberânî (*el-Kebîr*, 5285), hadisi uzunca rivayet etmiş. Heysemî: "Hadisin isnadında zayıf olan Abdurrahman b. Ziyad b. En'am vardır. Abdurrahman için Ahmed b. Salih güvenilir sıka biridir dedi ve hakkında söylenen cerhleri reddetmiştir. Diğer râviler ise sıka ve güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 204).

[410] Hâkim, *Müstedrek*, III, 579.

ألا أبلغا عني بُجيراً رسالةً على أيّ شيء وَيْب غيرك دلّكا

على خُلُقٍ لم تُلفِ أماً ولا أباً عليه ولم تدرك عليه أخاً لكا

سقاك أبو بكر بكأس روية وأنهلك المأمون منه وعلّكا

Hemen benden Büceyr'e haber ulaştırın

Yazıklar olsun ki, bir başkası seni yönlendirdi

Ananda, babanda ve kardeşinde görmediğin ahlâk üzere

Ebû Bekr sana doyurucu bir kadeh içirdi.

O güvendiğin adam sana ilk ve son kadehi içirdi.

Bu beytler Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) ulaşınca Hz. Peygamber Ka'b'ın kanını helal kıldı ve şöyle buyurdu: *'Kim Ka'b'a rastlarsa hemen onu öldürsün'* buyurdu. Büceyr, kardeşine mektup yazarak bunu söyledi. Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) kanını helal kıldığını zikretti ve şöyle dedi: 'Canını kurtar, canını kurtaracağını sanmıyorum.'

Sonra Büceyr, kardeşine şu mektubu yazdı:

"Şunu bil ki, Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de Allâh'ın elçisi olduğuna şahadet eden kim kendisine gelirse Resûlullâh, kendisini kabul eder. Mektubum sana ulaşınca Müslüman ol ve hemen buraya doğru yola çıkıp gel."

Ka'b sonra Müslüman oldu ve Resûlullâh'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) medhettiği kasidesini söyledi. Sonra yola çıktı. Ta ki bineğini mescidi nebevinin kapısında çökertti. Sonra mescide girdi. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), ashabı ile grup grup sofra üstünde idiler. Bazen bu gruba döner, bazen diğerlerine döner konuşurdu. Ka'b anlatıyor: 'Bineğimi mescidin kapısında çökerttim. Resûlullâh'ı az da olsa tanıyordum. Sonra yürüdüm ve yanına varıp oturdum. Müslüman oldum. Dedim ki: 'Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, sen de Allâh'ın elçisisin. Bana eman ver ya Resûlallâh!' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'Sen kimsin?'* diye sordu. 'Ben Ka'b b. Zuheyr'im' dedim. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) *'O şiiri söyleyen kişi sen miydin?'* dedi. Hz. Ebû Bekr'e yöneldi 'Ey Ebû Bekr nasıldı o şiir' diye sordu. Hz. Ebû Bekr de şiiri okudu:

سقاك أبو بكر بكأس رويّة وأنهلك المأمور منها وعلّكا

Ebû Bekr sana doyurucu bir kadeh içirdi

O görevli adam sana ilk ve son kadehi içerdi.

Ka'b 'Ya Resûlallâh! Öyle demedim' dedi. Resûlullâh da *'ya nasıl demiştin?'* diye sordu. Ka'b da 'Şöyle dedim buyurdu:

سقاك أبو بكر بكأس روية وأنهلك المأمون منها وعلّكا

Ebû Bekr sana doyurucu bir kadeh içirdi

O güvendiğin adam sana ilk ve son kadehi içirdi.

Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da *'Vallâhi Ebû Bekr güvenilir biridir'* buyurdu. Sonra Hz. Ka'b, sonuna kadar tüm kasidesini okudu..."[411]

255. Hâkim (en-Neysâbûrî),[412] İbrahim b. Munzir'den, o da Muhammed b. Fuleyh'den, o da Musa b. Ukabe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ka'b 'Bânet Su'âdu' adlı kasidesini Mescidi Nebevi'de Peygamber efendimize okudu.

إنَّ الرسول لَسَيْفٌ يُستضاء به وصارم من سيوف الله مسلول

في فتية من قريش قال قائلهم ببطن مكة لما أسلموا زُولوا

Allâh'ın elçisi ışıldayan, parlayan kılıçtır

Keskin ve kınından çıkmış Allâh'ın kılıçlarından bir kılıçtır

Kureyş'ten biri bu Müslüman olan delikanlı guruba

Müslüman olduklarında 'Yok olun' demişti.

Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), ashabına dinlemeleri için kolunun yeni ile işaret ediyordu. Büceyr, kardeşi Ka'b b. Züheyr b. Ebî Sulmâ'ya mektup yazmıştı. Kardeşini uyarıyor ve İslam'a davet ediyordu. Mektupta şu beytleri söylüyordu:

من مبلغٌ كعباً؟ فهل لك في التي تلوم عليها باطلاً؟ وهي أحزم

إلى الله لا العزّى ولا اللات وحدَه فتنجو إذا كان النَّجاء وتسلم

لدى يومِ لا ينجو وليس بمفلتٍ من النار إلا طاهرُ القلب مسلم

---

[411] Meşhur kaside-i Burede'yi okudu.

[412] Hâkim, *Müstedrek*, III, 582.

فدين زهيرٍ وهو لا شيء باطلٌ   ودين أبي سُلمى عليَّ محرّم

Ka'b'a kim ulaştıracak? Batıl diye eleştirdiğin
Bu dinden daha hayırlı din var mıdır senin için?
Lat ve Uzza'ya değil! Tek olan Allâh'a yönel ki,
Kurtuluş anında kurtuluşa eresin ve selamette olasın o gün
Öyle bir gün ki, ateşten kalbi temiz ve Müslüman hariç
Hiç kimse kurtulmayacak, kaçamayacaktır.
Züheyr'in dini batıldır, bir şey değildir
Ebû Sulmâ'nın dini ise bana haramdır.[413]

c) Hâlid b. Velîd'in İranlılara mektubu

256. Taberânî,[414] Ebû Vâil'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hâlid b. Velîd (radıyallahu anh), İranlılara mektup yazarak onları İslam'a davet etti:

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Hâlid b. Velîd'den Rüstem, Mehrân ve İranlılara... Hidayete tabi olana selam olsun. Emma ba'd: Sizi İslam'a davet ediyoruz. Eğer daveti kabul etmezseniz aşağılanmış halde elden bize cizye vereceksiniz. Eğer bunu da kabul etmezseniz benle beraber öyle bir ordu var ki, İranlıların şarabı sevdiği gibi onlar da Allâh yolunda şehid olmayı seviyorlar. Hidayete tabi olana selam olsun."[415]

---

[413] Hâkim (en-Neysâbûrî): "Bu hadisin birkaç isnadı vardır. İbrahim b. Munzir el-Huzâmî isnadların hepsini toplamıştır. Muhammed b. Fulayh'in Musa b. Ukbe'den rivayet ettiği, Haccâc b. Zi'r-rukeybe'nin rivayet ettiği hadislerin ikisi de sahîhdir. Bu iki hadisi Muhammed b. İshâk el-Kureşî (*Sîretu İbn Hişam*, II, 501-515), el-Meğâzî kitabında muhtasar olarak rivayet etmiştir. Ayrıca hadisi kendi isnadıyla İbn İshâk'a isnad ederek rivayet etmiştir. (*Müstedrek*, III, 583). Taberânî (*el-Kebîr*, XIX, h. 402), hadisi İbn İshâk'dan rivayet etmiş. Heysemî: "İsnadındaki râviler İbn İshâk'a kadar hepsi sıka ve güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 394). İbn Ebî Âsım, hadisi "el-Ehâd ve'l-Mesânî" kitabında Yahya b. Amr b. Cüreyc'den, o da İbrahim b. Munzir'den, o da Heccâc'dan geçen hadis manasıyla rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, III, 395). Beyhakî, hadisi İbn Munzir'den aynı isnadla rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 372).

[414] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, s. 3806.

[415] Heysemî: "Hadisi Taberânî rivayet etmiş. Hadisin isnadı hasendir veya sahîhdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 310).

d) Hâlid b. Velîd'in Medâin halkına mektubu

Hâkim, el-Müstedrek adlı eserinde (3/299) Ebû Vâil'den bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir.

257. İbn Cerîr,[416] Mecâlid'den, o da Şabî'den şöyle rivayet etmektedir: Bukayle oğulları, Halid b. Vel'id'in Medâin ahalisine gönderdiği mektubu bana okudu:

"Hâlid b. Velîd'den İranlı idarecilerine...

Hidayete tabi olana selam olsun. Emma Ba'd: Birliğinizi paramparça eden, elinizdeki saltanatınızı alan, hilelerinizi etkisiz hale getiren Allâh'a hamd olsun. Kim bizim namazımız gibi namaz kılar, kıblemize yönelir, kestiğimiz kurbanları yerse o müslüman biridir ve bizim lehimize ve aleyhimize olan her husus onun içinde vardır. Emma Ba'd: Mektubum size ulaşınca bana rehineler gönderin ve himayeme girmeyi kabul edin. Bunu yapmazsanız kendisinde başka ilah olmayan Allâh'a yemin ederim ki, size öyle bir ordu gönderirim ki onlar, yaşamayı sevdiğiniz gibi ölümü severler."

İdareciler, mektubu okuyunca hayrete kapıldılar. Bu olay hicri on ikinci yılında gerçekleşti.

e) Hâlid b. Velîd'in Hürmüz'e gönderdiği mektup

258. İbn Cerîr,[417] *et-Tarîh* adlı eserinde Mecâlid'den, o da Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hâlid b. Velîd, Ezâzibe Ebû Ziyâzebe üzerine yürümeden Hürmüz'e mektup yazdı. İkisi de o sırada Yemâme'de bulunuyorlardı. Hürmüz, o zaman İran sınırlarında stratejik yerlerde görevliydi. Mektup şöyle:

Emma Ba'd: Müslüman ol, hayatını kurtar! Veya kendi ve kavmin yerine himaye altına girip cizye vermeyi kabul et. Aksi halde olacaklardan sadece sen sorumlu olursun, kendini kınarsın. Üstüne öyle bir ordu ile gelirim ki, hayatı sevdiğiniz gibi onlar ölümü arzuluyorlar."

259. İbn Cerîr,[418] kendi isnadıyla rivayet ettiği hadiste olayı şöyle anlatmaktadır: "Hz. Hâlid, Irak'ın bir bölümünü ele geçirince Hirelilerden birini çağırdı. Bir mektup yazarak onunla beraber İranlılara gönderdi. İranlılar o zaman Medain'e gidip geliyor, Erdeşîr'i öldürmek için birbirlerine destek veri-

---

[416] Taberî, *et-Târîh,* III, 346.
[417] İbn Cerîr, *Târîhu't-Taberî,* II, 347, 348.
[418] İbn Cerîr, *Târîhu't-Taberî,* II, 369, 370.

yorlardı. Behursîr[419] şehrinde öncü olsun diye önce Behmen Câzeveyh denen kişiyi gönderdiler. Behmen Câzeveyh ile beraber Ezâzibe isminde kendisine benzeyen biri de vardı. Hz. Hâlid, Salûbâ denen yerden başka birini daha çağırdı. Her birine ikişer mektup yazıp verdi. Bir mektup ileri gelenler için, diğeri ise halk için yazılmıştı. Onlardan biri Hireli, diğeri Nebatli idi. Hz. Hâlid, Hirelilerin elçisine 'İsmin nedir' diye sordu. Elçi 'Mürre (Acı manasındadır)' dedi. Hz. Hâlid, 'Al bu mektubu, İran ehline git. Allâh, ya onların hayatlarını acı ve zehir eder veya Müslüman olurlar da Allah'ın dinine dönüş yaparlar' dedi. Salûba şehrinin elçisine 'İsmin nedir' diye sordu. Elçi 'Hizkîl' dedi. Hz. Hâlid 'Al mektubu. Ey Allâh'ım onların canını al' dedi.

Gönderilen iki mektup:

"Bismillâhirrahmâmirrahîm. Hâlid b. Velîd'den İran meliklerine...

Emma Ba'd: Düzeninizi çözüp bozan, hilelerini küçümseyip boşa çıkaran, birliğinizi dağıtan Allâh'a hamd olsun. Şayet Allâh böyle yapmasaydı, durumunuz daha vahim olacaktı. Hakimiyetimize girin ki, sizi ve topraklarınıza karışmayalım ve başkalarına geçelim. Aksi durumda hayatı arzuladığınız gibi ölümü arzulayan bir ordu tarafından mağlup olmak istemezsiniz galiba."

"Bismillâhirrahmâmirrahîm. Hâlid b. Velîd'den İran'ın yöneticilerine...

Emma Ba'd: Msülüman olun, hayatınızı kurtarın! İslamı kabul etmiyorsanız himayeme girme konusunda akit yapın ve cizye verin. Yok, bunu da kabul etmezseniz üzerinize öyle bir ordu ile gelirim ki, onlar, şarabı sevdiğiniz gibi ölümü arzuluyorlar.

---

[419] O dönem İran başkenti olan Medâin şehrine yakın bir yerin ismidir.

HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE SAHABÎLERİN SAVAŞTA İSNANLARI İSLAM'A DAVET ETMESİ

a) Hâris b. Müslim et-Temîmî'nin İslam'a daveti

260. Hasan b. Süfyân ve Ebû Nu'aym Abdurrahman b. Hassân el-Kinânî[420], o da Hâris b. Müslim'den, o da babasından rivayet ettiğine göre "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), kendilerini bir seriyyeye gönderdi. Saldırı anı olunca atımı hızlı sürüp arkadaşlarıma ulaştım. Kabileye doğru yüksek sesle seslendik. Kabileye 'Allâh'tan başka ilah olmadığını söyleyin de canınızı kurtarın' dedim. Onlar da söyleyip Müslüman oldular. Arkadaşlarım gelip beni eleştirdiler ve şöyle dediler: 'Elimize düşmüş ganimetten bizi mahrum ettin!' Geri döndüğümüzde bunu Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) anlattılar. Hz. Peygamber de beni çağırdı *'Yaptığın çok güzel! Allâh (celle celâlühü), Müslüman olan her kişi için sana bu kadar, bu kadar sevap yazdı'* buyurdu. Abdurrahman şöyle devam eder: 'Ben onların Müslüman olmalarına vesile olmuştum.' Sonra Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), şöyle buyurdu: *'Sana bir mektup yazıp verecem ve (mektupta) kendimden sonra gelecek mü'minlerin emirlerine seni tavsiye edeceğim.'* Hz. Peygamber dediğini yaptı, mektubu mühürledi ve bana verdi. Bana şöyle (yapmamı) buyurdu: *'Sabah namazını kıldıktan sonra hiç kimseyle konuşmadan şöyle de: "اللهم اجِرْنا مِنَ النّارِ" 'Ey Allâh'ım beni ateşten koru' cümlesini yedi defa söyle ki, o günün gündüzünde vefat edersen Allâh (celle celâlühü), seni ateşten koruyacaktır. Akşam namazını kıldıktan sonra da hiç kimse ile konuşmadan 'اللهم أجِرْنا مِنَ النّارِ' 'Ey Allâh'ım beni ateşten koru' cümlesini yedi defa söyle ki, o gece vefat edersen Allâh (celle celâlühü), seni ateşten koruyacaktır.'*

Allâh (celle celâlühü), Hz. Peygamber'in ruhunu kabzedince Hz. Ebû Bekr'e gittim. Hz. Ebû Bekr, mührü açtı, mektubu okudu ve bana yardım edilmesi için emir verdi. Sonra da mektubu tekrar mühürledi. Sonra (hilafeti döneminde) Hz. Ömer'e geldim o da bana öyle davrandı. Sonra (hilafeti döneminde) Hz. Osman'a geldim, O da bana öyle davrandı. Müslim b. Hâris anlatıyor: 'Hâris, Hz. Osman'ın hilafeti döneminde vefat etti. Mektup bizde bulunuyordu. Ta ki, Ömer b. Abdulaziz halife oldu. Bizim bölgede bulunan

420 Asılda el-Kittânî olarak yazılmış, fakat bu yanlıştır.

valisine mektup yazdı. Validen Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Müslim b. Hâris et-Temîmî'nin babasına yazdığı mektubu kendisine göstermesini istedi. Ben de kendisine gösterdim. Mektubu okudu, bana yardım edilmesi için emir verdi. Sonra da mektubu mühürledi."[421]

b) Ka'b b. Ümeyr el-Ğiffarî'nin İslam'a daveti

261. Vâkidî,[422] Muhammed b. Abdullah, o da [423]Zührî'den şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Ka'b b. Ümeyr el-Ğifârî'yi on beş kişilik bir grupla gönderdi. Şam'da Zatu Etlâ' denen yere ulaştılar. Orda büyük insan topluluğu gördüler. Hemen onları İslam'a davet ettiler. Ordaki topluluk, İslam'a icabet etmedi ve sahabîleri ok yağmuruna tuttular. Resûlullâh'ın sahabîleri, bunu görünce şehit olana kadar var güçleri ile savaştılar. Sahabîlerden biri can çekişerek ölülerin içinde yatıyordu. Gece bastırınca zorda olsa kalktı ve Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onlara ordu göndermek istedi, fakat kendisine saldıranların orayı terkedip başka yere gittikleri haberi geldi."[424]

İbn Hacer el-Askalanî: "İbn Sa'd, kıssayı üçüncü tabaka bölümünde zikretmiş. Olay, Rebî'u'l-Evvel ayının sekizinde olmuştur."[425]

c) İbn Ebî Evcâ'nin İslam'a daveti

262. Beyhakî; Vâkidî←Muhammed b. Abdullah b. Müslim←Zührî tarîki ile şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), Hudeybiye antlaşması sonrasında ümre kazasından (Hicri) yedinci senesinin Zi'l-hicce ayında döndü. Akabinde İbn Ebî Evcâ es-Sülemî'yi (radıyallahu anh) elli süvari ile gönderdi. Gözcü, sahabîlerin geldiğini kavme haber verip onları uyardı ve haberdar etti. Kabile de büyük bir topluluk topladı. İbn Ebî Avcâ, onlara gelince onlar savaş için hazırlanmışlardı. Peygamber efendimizin sahabîleri,

---

[421] *Kenzu'l-ummâl,* VII, 28, *el-Muntehab,* IV, 162.
[422] Vâkidî, *el-Meğâzî,* II, 752.
[423] Asılda "an" harfi düşmüştür.
[424] (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 241). İbn Sa'd, hadisi Vâkidî'den, o da Muhammed b. Abdullah'tan, o da Zührî'den bu lafızla rivayet etmektedir. (*et-Tabakât,* II, 127). İbn İshâk, hadisi Abdullah b. Ebû Bekr'den rivayet etmektedir: "... Ka'b b. Ümeyr o gün şehid oldu..." Ayrica hadisi Musa b. Ukbe, İbn Şihâb'dan rivayet etmiş. Ebû Esved de Urve'den rivayet etmiş. (*el-İsâbe,* III, 301).
[425] Elimizdeki kitapta son cümleyi İbn Sa'd söylüyor gibi zikredilmiş, ama el-İsabe'ye baktığımızda tercüme ettiğimiz gibi İbn Hacer'in sözü olduğunu görürüz.

onları böyle büyük topluluk halinde görünce onları İslam'a davet etmeye başladılar. Onlar ise hiç kulak vermeden ashabı ok yağmuruna tuttular ve 'Davet ettiğiniz şeye ihtiyacımız yoktur' dedi. Bir saat boyunca sahabîleri ok yağmuruna tuttular ve arka kısımdan onlara yardım da gelerek tüm sahabîleri çembere aldılar. Sahabîler de onlarla var güçleri ile çoğu şehid olana kadar cihad etti. İbn Ebî Evcâ'ya birçok yara isabet etti. Var gücünü kullanarak yanındaki sağ kalanlarla Hicri sekizince senesinin Safer ayının ilk gününde Medine'ye döndü." [426]

---

[426] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* IV, 342; Vakidî, *el-Meğâzî,* II, 741. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 235). İbn Sa'd da, kıssayı bu lafızla isnadsız olarak rivayet etmiştir. *(et-Tabakât,* II, 123).

HZ. EBÛ BEKR ZAMANINDA SAHABÎLERİN İSLAM'A DAVETİ HZ. EBÛ BEKR'İN DE KOMUTANLARA BUNU TAVSİYE ETMESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in orduyu Şam tarafına gönderince komutanlara İslam'a daveti emretmesi

263. Beyhakî ve İbn Asâkir Sa'îd b. Müseyyib'den rivayet ettiklerine göre "Hz. Ebû Bekr, askerleri Şam tarafına gönderince Yezîd b. Ebû Süfyân'ı, Amr b. Âs'ı, Şurehbîl b. Hasene'yi komutan olarak tayin etti. Askerler bineklerine binince Hz. Ebû Bekr, komutanlarıya veda tepesine kadar eşlik edip onları uğurladı. Komutanlar 'Ey Resûlullâh'ın halifesi! Sen yürüyor, bizler ise binek üstündeyiz (olmaz böyle)!' dediler. Hz. Ebû Bekr de 'Attığım bu adımları Allâh yolunda atılan adımlar olarak kabul ediyorum' buyurdu. Sonra onlara şöyle tavsiyede bulundu: "Size Allâh'tan korkmayı tavsiye ediyorum. Allâh yolunda cihad edin. Allâh'ı inkâr edenlere karşı savaşın. Muhakkak ki Allâh, dinine yardım edip dinini gâlip kılacaktır. Ganimetten bir şey çalmayınız, kimseyi aldatmayınız, korkmayınız, yeryüzünde fesad çıkarmayınız, size verilen emirlere karşı gelmeyiniz. Allâh izin verir de düşmanlarımız olan müşriklerle karşılaştığınızda onları üç şeye davet edin. Eğer icabet ederlerse siz de onları öyle kabul edin, onlardan elinizi uzak tutunuz. 1- onları İslam'a davet edin. Eğer kabul ederlerse onların Müslüman olduklarını kabul edin, elinizi onlardan uzak tutunuz. Sonra diyarlarından çıkıp muhacirlerin diyarına hicret etmelerini söylersiniz, eğer bunu yaparlarsa onlara söyleyin ki, muhacirlerin lehine veya aleyhine ne hukuk varsa (haksızlık edilmeden) kendileri içinde olacaktır. Yok, eğer Müslüman olup diyarlarını seçip orda kalmak isterlerse onlara söyleyin ki; 'Kendileri, Müslüman arabîler gibidirler. Allâh, müminlere hangi hükmü farz kılmışsa onlar içinde aynı hüküm geçerli olacaktır. Müslümanlarla beraber cihad etmedikleri müddetçe kendilerine fey ve ganimetten bir şey verilmeyecektir. 2- Eğer İslam'a girmeyi kabul etmezlerse onları cizye vermeye davet edin. Eğer bunu yaparlarsa siz de kabul edin, kendilerine bir şey yapmayın. 3- Yok, eğer cizye vermeyi de kabul etmezlerse Allâh'dan yardım talep ederek Allâh'ın izni ile onlarla savaşın. Hurma ağaçlarını kesmeyiniz, yakmayınız, hayvanları ve meyve ağaçlarını kesmeyiniz, ehli kitabın ibadethanelerini yıkmayınız, çocukları, yaşlıları ve bayanları öldürmeyiniz. Manastırlarda inzivaya çekilmiş kişiler göreceksiniz onları kendi hallerine bırakınız. Başka bir

gurubu şeytan için saçlarının ortasını traş ettiklerini görürsünüz onlarla karşılaştığınızda Allâh'ın izni ile boyunlarından vurunuz."[427]

b) Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Hâlidî murtedlere karşı savaş için gönderdiğinde İslam'a davet için emirde bulunması

264. Beyhakî,[428] Urvė'den şöyle aktarmaktadır: "Hz. Ebû Bekr Sıddık (radıyallahu anh), dinden dönen Arapların üstüne ordu gönderince Hâlid b. Velîd'i (radıyallahu anh) komutan olarak tayin etti ki, onları bir daha İslam'a davet etsin, onların lehine ve aleyhine olan şeyleri açıklasın, hidayete ermeleri için çaba sarfetsin. İnsanlardan (renk ve ırk ayrımı yapmaksızın) kızıl veya beyaz tenli kim olursa olsun kendisine icabet edenleri kabul etmesini belirtir. Çünkü cihad sadece kâfirlerin Allâh'a iman etmeleri için yapılır. Davet edilen kişi şayet icabet eder, Allâh'a imanı tasdik ederse hiç kimsenin ona bir şey deme hakkı olmaz. Onu sadece Allâh hesaba çekebilir. İslam'a davet etme hususunda kendisine icabet etmeyen murtedleri de öldürmesini emretti."[429]

c) Hâlid b. Velîd'in Hire ehlini İslam'a davet etmesi

265. İbn Cerîr et-Taberî,[430] İbn Humeyd'den, o da Seleme'den, o da İbn İshâk'dan, o da Salih b. Keysân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hâlid, Hire denen yere varınca Hire ehlinin eşrafı, valileri olan Kubaysa b. İyâs b. Hayye et-Tâî ile beraber Hz. Hâlid'in yanına geldiler. Kisrâ, Nu'mân b. Münzir'den sonra Kubaysa'yı vali olarak atamıştı. Hz. Hâlid, vali ve adamlarına hitaben 'Sizi Allâh'a ve İslam'a davet ediyorum. Eğer icabet ederseniz siz de Müslümanlardan olursunuz. Onların lehine olan sizin lehinize, onların aleyhine olan da sizin de aleyhinize olacaktır. Yok, İslam'a girmeyi kabul etmezseniz cizye verirsiniz. Cizye de vermeyi kabul etmezseniz üzerinize öyle bir ordu ile geleceğim ki, onlar sizin hayatı sevdiğinizden daha çok ölümü arzularlar. Allâh aramızda hüküm verene kadar sizle cihad ederiz. Kubaysa, 'Sizinle savaşmaya ihtiyacımız yoktur. Bilakis bizler dinimiz üzerinde kalır, size

---

[427] *es-Sünen*, IX, 85; *Kenzu'l-ummâl*, II, 295. Hadisi; ayrıca İmâm-ı Malik, Abdurrezzâk, Beyhakî, İbn Ebî Şeybe rivayet etmektedir. İbn Ebî Şeybe hadisi Yahya b. Sa'îd'den, Beyhakî ise hadisi Salih b. Keysân'dan rivayet etmiştir. İbn Zencûyeh hadisi İbn Ömer'den (radıyallahu anh) muhtasar olarak rivayet etmiştir. *el-Muvatta*, h. 918; *el-Musannef*, h. 9375; *es-Sünen*, IX, 86; *el-Musannef*, XII, 383, 384; *es-Sünen*, IX, 90; *Beyhakî*, IX, 85; *Kenzu'l-ummâl*, II, 295, 296).

[428] Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 201.

[429] *Kenzu'l-ummâl*, III, 143

[430] İbn Cerîr, *Târîhu't-Taberî*, III, 344.

cizye veririz' dedi. Hz. Hâlid de onlarla doksan bin dirhem cizye vermek üzere antlaştı.

266. Beyhakî,[431] Yunus b. Bukeyr'den, o da İbn İshâk'dan hadisi rivayet etmiş. Hadiste şöyle denmiştir: "Hz. Hâlid 'Sizi İslam'a, Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet etmeye, namaz kılmaya, zekât vermeye, Müslümanların hakkını kabul etmeye, onların lehine olan şeyin sizinde lehinize olduğuna, onların aleyhine olan şeyin sizinde aleyhinize olduğuna davet ediyorum. Hânî isminde biri 'Bunu kabul etmesem ne olur' dedi. Hz. Hâlid 'Eğer bunu kabul etmezseniz elden cizye verirsiniz' dedi. Hânî 'Bunu da kabul etmezsek ne olur?' dedi. Hz. Hâlid 'Bunu da kabul etmezseniz sizi öyle bir ordu ile çiğnerim ki, kendileri sizin hayatı sevdiğinizden daha çok ölümü arzularlar. Hânî 'Bu gece bize müsaade et, biz de durumumuz hakkında düşünelim' dedi. Hz.Hâlid de 'Müsaade ettim' dedi. Ertesi gün kavim sabahlayınca Hânî şöyle dedi: 'Cizye verme üzere karar kıldık. Gel de anlaşmamızı yapalım..." kıssayı anlattı.

267. İbn Kesîr devamını şöyle anlatır: "Yermük harbine yakın zamanda Ebû Übeyde, Yezîd b. Süfyân ve yanlarında Dirâr b. Ezver, Hâris b. Hişâm, Ebû Cendel b. Süheyl olduğu halde gittiler ve 'Komutanınızla toplantı yapmak istiyoruz' diye seslendiler. (Hirakl'ın kardeşi olan) Tezâruk, huzuruna gelmeleri için izin verdi. Tezâruk[432] o sırada ipekten yapılmış çadırında bulunuyordu. Sahabîler 'O çadıra girmemiz bize helal değildir' dediler. Tezâruk de dışarıda onlar için ipekten bir sergi serilmesini emretti. Sahabîler 'Bunun üstünde de oturamayız' dediler. Tezâruk da, sahabîlerin istediği yerde onlarla beraber oturdu. Aralarında antlaşma hakkında sıkı pazarlık yaptılar.[433] Sahabîler, onları Allâh'a (celle celâlühü) davet ettikten sonra geri döndüler, fakat bir sonuç alınamadı."[434]

---

[431] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 187.
[432] Hırakl'ın kardeşidir. (B)
[433] Asılda "sulh üzerine antlaştılar, razı oldular" denmiştir, bu yanlıştır.
[434] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, VII, 9.

d) Hz. Hâlid'in Yermuk savaşında Rum komutanı Cerece'yi İslam'a davet etmesi, onun da Müslüman olması

268. İbn Kesîr, Vâkidî'den ve başkalarından[435] şöyle aktarmaktadır: "Büyük komutanlardan olan Cerece Yermük savaşında ileri çıkarak Hâlid b. Velîd'i istedi. Hz. Hâlid ilerledi ve öyle yaklaştı ki, atlarının boyunları birbirine girecekti. Cerece şöyle dedi: 'Ey Hâlid! Bana doğru söyle, yalan söyleme. Çünkü hür olan yalan söylemez. Beni aldatma, çünkü asil ve şerefli insan Allâh için samimi olan kişiyi aldatmaz. Acaba Allâh (celle celâlühü), peygamberinize gökten bir kılıç mı indirdi de, kendisi de kılıcı sana verdi ve bundan dolayı da sen kime doğru o kılıcı çeksen hezimete uğratıyon?' Hz. Hâlid 'Hayır, yok öyle bir şey' dedi. Cerece 'Neden sana Allâh'ın kılıcı deniyor' diye sordu. Hz. Hâlid de 'Allâh (celle celâlühü), içimize peygamberini gönderdi. Peygamberi de bizi Allâh'a davet etti. Fakat biz ondan nefret ettik ve kendisinden topluca uzaklaştık. Sonra bazımız onu tasdik etti ve ona tabi oldu. Bazımız da kendisini yalanladı ve ondan uzak durdu. Ben de onu yalanlayan ondan uzak duranlardandım. Sonra Allâh (celle celâlühü), kalbimizden ve perçemlerimizden tuttu onun vesilesiyle bizi hidayete erdirdi. Biz de kendisine bey'at ettik. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da bana *'Sen Allâh'ın müşrikler üzerine çektiği kılıçlarından bir kılıçsın'* buyurdu. Cerece, 'Ey Hâlid! Neye davet ediyorsun' diye sordu. Hz. Hâlid de 'Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet etmeye, kendisinin Allâh (celle celâlühü) katından getirdiği Kur'ân'ı ikrar etmeye davet ediyorum' dedi. Cerece 'Size icabet etmeyen ne olur?' diye sordu. Hz. Hâlid 'Cizye verir, biz de onları koruruz' dedi. Cerece 'Cizye vermezse ne olur?' diye sordu. Hz. Hâlid de 'Ona karşı savaş ilan eder, sonra onla savaşırız' diye cevap verdi. Cerece 'Bu gün size icabet edip dininize girenin makamı ve mevkii nedir' diye sordu. Hz. Hâlid 'Makam ve mevkilerimiz Allâh'ın bize yüklediği görevler konusunda hep aynıdır. Asil olanla olmayan arasında, ilk iman edenle son iman eden arasında fark yoktur. Cerece 'Bu gün iman edip dininize girenin mukafatı sizin ecriniz ve mukafatınızla eşit midir' diye sordu. Hz. Hâlid de 'Evet, daha da fazladır' dedi. Cerece 'Siz ondan önce dine girmenize rağmen nasıl olur da sizle eşit olabiliyor?' diye sordu. Hz. Hâlid de 'Biz bu dini boyun eğerek, yenilerek kabul ettik. Peygamberimiz aramızda sağ

[435] Taberî, Seyf b. Ömer tariki ile rivayet etmektedir. *et-Târîh*, III, 398, 399.

iken, gökten bize haberler getiriyor iken, bize Kur'ân'dan haber verip mucizeler gösteriyor iken bey'at ettik. Gördüğümüzü gören, işittiğimizi işiten kişinin Müslüman olup Hz. Peygamber'e bey'at etmesi çok normaldır. Sizler, bizim gördüğümüz, işittiğimiz hayret verici ve kuvvetli delilleri ne gördünüz ne de işittiniz. Sizden her kim, ihlâslı ve ciddiyetle bu dine girerse bizden daha faziletli olur' diye cevap verdi. Cerece 'Allâh adına yemin et, benimle doğru mu konuştun, beni aldatmadın değil mi' dedi. Hz. Hâlid 'Evet, Allâh'a yemin olsun ki, sana doğru konuştum. Bu konuda Allâh şahidimiz vekilimiz olsun'. Bunu duyduğu gibi kalkanını indirdi. Hz. Hâlid'e doğru yöneldi 'Bana İslam'ı öğret' dedi. Hz. Hâlid de onu alıp çadırına doğru yöneldi. Kendisine bir kırba su vererek abdest aldırdı. Sonra birlikte iki rekât namaz kıldılar. Rumlar, komutanlarının Hz. Hâlid ile çadıra girdiğini gördüklerinde bunu bir harp taktiğini olduğunu sandılar ve saldırdılar. Koruyucu birlik hariç tüm Müslümanları yerlerinden geri püskürttüler. Koruyucu birliklerin başında İkrime b. Ebî Cehl ve Hâris b. Hişâm vardı. Hz. Hâlid ve Cerece atına bindi. Rumlar da o sırada Müslümanların içine karışmışlardı. Hz. Hâlid, İnsanlara haykırdı, onlar da geri dönüp bilinçli hale geldiler. Rumlar da önceki yerlerine geri püskürtüldü. Hz. Hâlid Müslüman ordusu ile ilerledi. Öyle ki kılıç kılıca savaşmaya başladılar. Hz. Hâlid ve Cerece Müslümanlar içinde durmadan gündüz aydınlığından güneşin batmaya meyline kadar savaştılar. Müslümanlar o gün öğle ve ikindi namazını îmâ ve işaret yoluyla kıldılar. Hz. Cerece (radıyallahu anh) o gün, ağır yaralandı ve şehit oldu. Hz. Hâlid ile beraber kıldığı iki rekât haricinde Allâh için hiç namaz kılmamıştı."[436]

269. İbn Kesîr, Hz. Hâlid'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz.Hâlid, o gün insanlara hitab etmek için ayağa kalktı. İnsanlara acemlerin (kâfirlerin) beldelerini fethetmeye teşfik etti. Arap topraklarının ne kadar verimsiz olduğunu vurguladı. Hz. Hâlid 'Burdaki yiyecek çeşitlerini görmüyor musunuz? Allâh'a yemin olsun ki, Allâh yolunca cihad ve İslam'a davet için mükellef olmamış olsaydık bile sadece buradaki güzel yaşantı için savaşılırdı. Sırf bu ekili arazi-

---

[436] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, VII, 12. Hafız İbn Hacer: "Bu Kıssayı, İbn Yunus el-Ezdî "Futuhu'ş-Şam" kitabında zikretmiş. Ebû Nu'aym'ın "ed-Delâil" kitabındaki tarikinde komutanın ismini 'Cerecîr' diye isimlendirmiştir. Seyf b. Ömer ise "el-Futuh" kitabında Cerece diye isimlendirmiştir. Seyf b. Ömer, Cerece'nin Hz. Hâlid vesilesiyle Müslüman olduğunu Yermük savaşında şehid olduğunu belirtir. Bu Kıssayı Ebû Huzeyfe İshâk b. Bişr de "el-Futuh" kitabında zikretmekte fakat komutanın ismini söylememektedir. (*el-İsâbe*, I, 260).

leri elde edip buraya hâkim olmak için savaşmak güzel bir fikirdir. Açlığı sefaleti size katılmayıp geride kalanlara bırakacağız."[437]

[437] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, VI, 345). İbn Cerîr, hadisi Seyf, o da Muhammed b. Ebî Osman tariki ile bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (*et-Tarih,* II, 559).

HZ. ÖMER ZAMANINDA SAHABÎLERİN İSLAM'A DAVETİ HZ. ÖMER'İN DE KOMUTANLARA BUNU TAVSİYE ETMESİ

a) Hz. Ömer'in, İnsanları üç gün boyunca İslam'a davet etmesi için Hz. Sa'd'a mektubu

270. Ebû Ubeyd,[438] Yezîd b. Ebî Hubeyb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, Sa'd b. Ebî Vakkas'a (radıyallahu anhuma) şu mektubu yazdı:

"Bu mektubu inanları üç gün boyunca İslam'a davet edesin diye yazdım. Savaştan önce kim davetine icabet ederse o Müslümanlardan bir fert olur. Müslümanlar için olan hakları o da elde eder. Ganimetten de kendisi için pay vardır. Savaştan veya mağlup olduktan sonra kim davetine icabet ederse Müslümanlar için olan ganimet payından kendisi için bir şey yoktur. Çünkü Müslümanlar, bu ganimeti o Müslüman olmadan hak kazanmışlardı. Bu sana verdiğim emir ve sana gönderdiğim mektuptur."

b) Selman-ı Farisi'nin Kasr-ı Ebyed savaşında İnsanları üç gün İslam'a daveti

271. Ebû Nu'aym,[439] Ebû'l-Bahterî'den şöyle rivayet etmektedir: "Müslüman ordularından bir ordu Selman-ı Farisî komutasında İran saraylarından bir sarayı muhasara etti. İnsanlar 'Ey Ebû Abdullah! Savaş için hücum etmeyeceğiz mi?' dedi. Selman 'Bırakın da onları Resûlullâh'dan (sallallahu aleyhi ve sellem) duyduğum gibi İslam'a davet edeyim' dedi. Selman, İranlılara 'Ben sizden olan bir İranlıyım. Görüyorsunuz ki Araplar bana itaat ediyorlar. Eğer Müslüman olursanız bizim lehimize olan sizin de lehinize, aleyhimize olan sizin de aleyhinize olur. Yok, Müslüman olmaz da dininizde kalmak isterseniz sizi dininizle baş başa bırakırız, fakat zelil olmuş şekilde elden cizye vermek zorunda kalırsınız' dedi. Hz. Selman sonra farsça bir şeyler söyledi. Cizye verirseniz hiç de onurlu olmayacaksınız. Yok, onu da kabul etmezseniz hepinize topluca savaş açarız' diye hitab etti. İranlılar 'Bizler Müslüman olmayacağız. Cizye de vermeyeceğiz. Fakat sizle savaşacağız' dediler. İnsanlar 'Ey Ebû Abdullah! Onlara hücum etmeyelim mi?' dediler. Hz. Selman 'Hayır' dedi. Üç

---

[438] Ebû Ubeyd, *el-Emvâl,* h. 268; *Kenzu'l-ummâl,* II, 297.
[439] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 189.

gün boyunca böyle İslam'a davet etti. Hz. Selman sonra 'saldırın' dedi. Onlar da saldırdılar ve kaleyi fethettiler."[440]

272. İbn Cerîr,[441] hadisi Ebû'l-Bahterî'den rivayet etmekte ve hadiste şöyle denmektedir: "Müslümanların komutanı Selman Farisî idi. Müslümanlar Hz. Selman'ı İranlılar için davetçi kılmışlardı. Atiyye: Müslümanlar, Selman'ı (O zaman İran başkenti olan) Behuresîr ahalisini, Kasru'l-Ebyad gününde de insanları davet etmesi için onu davetçi yaptılar. Selmân da, onları üç gün boyunca İslam'a davet etti.

c) Nu'mân b. Mukarrin ve arkadaşlarının Kâdisiyye savaşında Rüstem'i İslam'a davet etmeleri

273. İbn Kesîr şöyle anlatmaktadır: "Sa'd b. Ebî Vakkas (radıyallahu anh), önde gelen bir topluluğu gönderdi. İçlerinde Nu'mân b. Mukarrin, Furât b. Heyyân, Hanzala b. Rabî et-Temîmî, Utârid b. Hacib, Eş'as b. Kays, Muğîre b. Şü'be, Amr b. Ma'dîkeribe (radıyallahu anhum) vardı. Rüstem'i Allâh'a davet ettiler. Rüstem onlara 'Sizi buraya getiren nedir?' diye sordu. Onlar da 'Bizler Allâh'ın bize vad ettiği şeyden dolayı geldik; Memleketinizi almak, kadın ve çocuklarınızı tutsak edinmek, mallarınızı almak. Biz bunları yapacağımıza kesin inanıyoruz' dediler. Rüstem rüyasında gökten bir melek indiğini, İranlıların silahlarını mühürleyip hepsini Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) verdiğini, Hz. Peygamberin de silahları Hz. Ömer'e verdiğini gördü."[442]

d) Muğîre b. Şu'be'nin Rüstem'i İslam'a daveti

274. Seyf (b. Ömer et-Temimî), hocalarından şöyle nakletmektedir "İki Ordu karşı karşıya gelince Rüstem, Hz. Sa'd'a (radıyallahu anh) kendisine, soracağı şeyleri bilen akıllı birini göndermesi için bir elçi gönderdi. Sa'd b. Ebî Vakkas da Muğîre b. Şu'be'yi gönderdi. Muğîre gidince Rüstem, kendisine şöyle dedi: 'Siz komşumuzsunuz, biz size hep iyilik yapıyorduk, sıkıntılarınızı gideriyorduk. Memketinize geri dönün, biz de memleketimize gelip ticaret yapmanızı engellemeyeceğiz. Muğîre cevaben 'Bizler dünya hayatını talep

---

[440] İmâm-ı Ahmed, *Müsned* (V, 40) adlı eserinde hadisi rivayet etmiştir. Hâkim de "*el-Mustedrek*" adlı eserinde hadisi bu manayla rivayet etmektedir. Hadiste şöyle denmiştir: "Dördüncü gün olunca insanlara saldırı için emir verdi. İnsanlar da sabahın erken vaktinde saldırıp kaleyi fethettiler. (*Nasbu'r-râye,* III, 378). İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef,* XII, 298) de hadisi rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* II, 298).

[441] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh,* IV, 14.

[442] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* VII, 38.

etmiyoruz. Bizim tüm derdimiz, amacımız ahiret hayatıdır. Allâh (celle celâlühü), bize bir peygamber gönderdi ve kendisine şöyle dedi: 'Ben, bu cemaati dinimi din olarak edinmeyenlere musallat ettim. Ben onlardan bu cemaat vasıtasıyla intikam alacağım. Onlar bu din üzere sabit kaldıkları müddetçe onları gâlip kılacağım. Bu din hak dindir. Bu dinden sadece zelil olan yüz çevirir. Bu dine de sadece izzet ve onur sahibi olan sarılır' dedi. Rüstem, kendisine 'Bu, nasıl bir dindir?' diye sordu. Muğîre cevaben 'Bu dinin vazgeçilmez direği, temel taşı Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in onu elçisi olduğuna şahadet etmek ve Allâh'ın yanından getirdiği Kur'ânı ikrar etmektir' dedi. Rüstem 'Bu ne güzel şeydir! Başka ne var?' dedi. Muğîre de 'Kulları kula kul olmaktan alıkoyup Allâh'a kul etmektir' dedi. Rüstem 'Bu da güzel! Başka ne var?' dedi. Muğîre de 'İnsanlar, Âdemoğullarıdır. Anne ve babadan kardeştirler' dedi. Rüstem 'Bu da güzel!' dedi. Râvi anlatıyor: 'Hz. Muğîre, Rüstem'in yanından ayrılınca Rüstem, kavmin ileri gelen eşrafı ile İslam hakkında fikir alışverişi yaptı. Fakat eşraf, İslam'a girme fikrini güzel karşılamadı ve İslam'a girmeyi kabul etmedi. Allâh (celle celâlühü), onları rezil, rüsva etsin ve etti de."

e) Hz. Rib'î b. Âmir'in Rüstem'i İslam'a daveti

Seyf b. Âmir'in hocaları devamında şöyle demektedirler: "Sonra Hz. Sa'd, Rüstem'in talebi ile başka bir elçi gönderdi. Elçi Rib'î b. Âmir idi. Rib'î, Rüstem'in huzuruna girdi. Rüstem'in oturduğu yeri, altın süslemeli yastıklarla, ipekten yapılmış sergilerle süslediler. Etrafa yakut ve inciden olan pahalı, büyük zinet eşyalar takılmıştı. Rüstem'in üstünde tacı ve başka değerli şeyler vardı. Altın tahtın üstünde oturmuştu. Rib'î, ise kaba elbiselerle, kılıcıyla, kalkanı ve çelimsiz atıyla girdi. (İpekten olan) serginin ucuna kadar çiğnemeyene kadar atından inmedi. Sonra atından indi, (altın süslemeli) yastıklardan bir yastığa atını bağladı. Üzerinde silahı, zırhı ve başında miğferi olduğu halde Rüstem'e doğru yöneldi. Askerler Rib'î'ye 'Silahını bırak' dediler. Ben kendiliğimden size gelmedim. Siz beni davet ettiğiniz için geldim. Benim böyle olmama izin veriyorsanız ne âlâ yoksa dönerim. Rüstem 'İzin verin ona' diye emir verdi. Yastıkların üzerinde olan mızrağına yaslanarak Rüstem'e doğru yürüdü. Mızrağıyla tüm yastıkları deldi. Rib'î'ye 'Sizi buralara kadar getiren nedir?' dediler. Rib'î de 'Allâh (celle celâlühü), dilediklerini kullara kulluktan kurtarıp Allâh'a kul yapmaya, dünya sıkıntısından kurtarıp dünya rahatlağına, dinlerin zülmünden kurtarıp İslam adeletine doğru çıkarmamız için bize bir

peygamber gönderdi. Allâh (celle celâlühü), insanları onun dinine davet edelim diye bize dinini gönderdi. Kim bu dini kabul ederse biz de kabul eder, kendisine dokunmadan geri döneriz. Kim bu dini kabul etmezse onunla Allâh'ın bize va'd ettiği şeye kadar devamlı savaşırız' dedi. Onlar 'Allâh'ın size va'd ettiği nedir?' diye sordular. Rib'î cevaben 'İslam dini kabul etmeyene karşı yapılan savaşta şehid olana cennet, geri kalanlara zeferdir' dedi. Rüstem 'Dediklerinizi dinledim. Bu konuda siz de biz de biraz düşünelim, bize az mühlet veririn' dedi. Rib'î 'Evet olur. Kaç gün istersiniz; bir gün mü iki gün mü?' dedi. Rüstem 'Hayır, İleri görüşlü ve önde gelenlerimizle yazışana kadar erteleyelim' dedi. Rib'î 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), bize düşmanla karşılaştığımızda üç günden fazla mühlet vermemize izin vermedi. Kendi ve yanındakilerin durumuna bir bak ve üç günlük zamandan birini seç' dedi. Rüstem 'Sen kavmin lideri misin?' dedi. Rib'î 'Hayır değilim. Fakat Müslümanlar tek vucut gibidirler. Onların en alt tabakasından olan kişi dahi en üst mevkiye sahip olan birini korunma hakkı verir' dedi. Rüstem, kavminnin ileri gelenleri ile toplantı yaptı ve onlara şöyle dedi: 'Siz bu adamdan daha izzetli, ondan işittiğiniz kelamdan daha iyi bir kelam hayatınız boyunca duydunuz mu_' diye sordu. Önde gelenler 'Maâzallâh! Olmaya ki bu adamın bir şeyine meyledesin, dinini bu köpek için terk edesin! Bu adamın elbiselerine bakmıyor musun?' dediler. Rüstem 'Yazıklar olsun size! Elbiselere bakmayın. Fikire, kelama ve hayat tarzına bakın. Araplar, elbise ve yiyeceklere pek aldırmazlar, ama soylarını korur, çok dikkat ederler.

f) Hüzeyfe b. Muhsin ve Muğîre b. Şu'be'nin ikinci ve üçüncü günde Rüstem'i İslam'a davet etmeleri

Sonra ikinci gün İranlılar Hz. Sa'd'ın kendilerine birini göndermesi için elçi gönderdiler. Hz. Sa'd da Huzeyfe b. Mihsan'ı gönderdi. Rib'î'nin söylediği şeyler babında şeyler konuştu. Üçüncü gün Muğîre b. Şu'be gönderildi. Muğîre uzun ve güzel bir konuşma yaptı. Rüstem kendisine şöyle dedi: 'Sizin memleketimize girmenizin durumu, bal görmüş sineğin durumuna benzer. Sinek 'Kim beni bala ulaştırırsa kendisine iki dirhem vardır' der. İçine düşüp boğulmaya başlayınca bu kez kurtulmak ister ama bir kurtuluş yolu bulamaz ve bu kez de kim beni kurtarırsa ona dört dirhem vardır. Ayrıca durumunuz üzüm bağı içinde ininde olan zayıf tilkinin durumuna benzer. Bağ sahibi tilkiyi zayıf görünce ona acır ve karışmaz. Ama tilki semizlenip kuvvetlenince bağı bozmaya başlar ve bağ sahibi de vurur öldürür. Sizler de işte böyle memleke-

timizden çıkacaksınız'. Sonra aşırı öfkelenerek 'Güneş'e yemin olsun ki, sizi yarın öldüreceğim' dedi. Muğîre de 'Göreceksin' dedi. Sonra Rüstem, Muğîre'ye 'Emir verdim; Size bir elbise komutanınıza da bin dinar, elbise ve binek verilecek sonra çekip gideceksiniz.' Hz. Muğîre 'Gitmemiz, saltanıtınızı aşağılayıp izzetinizi yerle bir ettikten sonra mı olacak? Sizin memleketinize verdiğimiz bir mühlet var. Siz aşağılanmış olduğunuz halde sizden peşin olarak cizye alacağız ve istememenize rağmen bize köle olacaksınız' dedi. Muğîre bunları söyleyince Rüstem aşırı öfkelendi."[443]

g) Harp başlamadan önce Hz. Sa'd'ın sahabîlerden bir cemaati İslama davet için Kisra'ya göndermesi

275. İbn Cerîr,[444] Husayn[445] b. Abdurrahman'dan, o da Ebû Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd, Kâdisiyye denen yerde insanlarla beraber konakladı. Ebû Vail 'Tam emin değilim, galiba yedi bin veya sekiz binden fazla değildik. Müşrikler ise otuz bin kişiydiler. Bu rivayette böyle denmektedir. İbn Kesîr, Seyf ve başkalarından aktardığına göre müşrikler seksen bin kişiydiler. Başka bir rivayette 'Rüstem, yüz yirmi bin kişilik ordusu vardı. Seksen bin kişilik yedek bir ordu da bekliyordu. Ordusu içinde otuz üç fil bulunuyordu. O fillerden biri Sâbûr'un Ebyad ismindeki fili idi. Bu fillerin en büyüğü ve önde olan fildi. Diğer filler onu takip ediyorlardı. İranlılar 'Gücünüz, kuvvetiniz ve silahınız yok. Neye güvenerek geldiniz ki! Memleketinize geri dönün' dediler. Ebû Vail şöyle devam etmektedir: Geri dönmeyeceğizi söyledik. Onlar da oklarımıza gülüyor ve 'Dûk, Dûk' diyerek dalga geçiyorlardı. Müslümanların oklarını yünü eğiren iğneye benzetiyorlardı. Geri dönmeyeceğimizi söylediğimizde şöyle dediler: 'Âkil adamlardan birini gönderin de niye geldiğinizi bize açıklasın.' Muğîre b. Şu'be 'ben gideyim' dedi. Onlara doğru yürüdü ve Rüstem'le beraber koltuğa oturdu. Hz. Muğîre'nin orda oturmasına öfkelendiler ve bağırdılar. Hz. Muğîre 'Burda oturmam ne bana bir yücelik kazandırır, ne de kralınızın değerini düşürür' dedi. Rüstem 'Doğru söyledin. Sizi buraya kadar getiren nedir?' dedi. Muğîre cevaben 'Bizler, şer ve sapıklık

---

[443] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, VII, 38. Taberî (*et-Târîh,* III, 496), İbn Rüfeyl'den, o da babasından, Ebû Osman en-Nehdî'den ve başkalarından hadisi rivayet etmiş. Zühre'nin, Muğîre'nin, Rib'î'nin ve Huzeyfe'nin (radıyallahu anhum) İslama davetini geçen hadis mealiyle uzunca zikretmiştir.

[444] İbn Cerîr, et-Taberî, *et-Târîh,* III, 496.

[445] Asılda Huseyn gelmiş, yanlıştır.

içinde olan bir kavimdik. Allâh (celle celâlühü), bize bir peygamber gönderdi. Ve Allâh (celle celâlühü), bizi onun vasıtasıyla hidayete erdirdi, onun vasıtasıyla bizi rızıklandırdı. Bu memlekette yetişen buğday, Allâh'ın bize rızık olarak verdiği nimetlerdendir. Bizler, bu memlekette yetişen buğdayı yediğimiz ve ehlimize yedirdiğimiz zaman ehlimiz bize 'Sabrımız kalmadı artık. O topraklara bizi götürün de, o buğdaylardan devamlı yiyelim' dediler. Rüstem, 'Demek sizi öldüreceğiz?' dedi. Muğîre, 'Bizi öldürürseniz biz cennete gireriz. Ama biz sizi öldürürsek cehenneme gireceksiniz ve geri kalanlarınız da cizye vermek zorunda kalacaktır' dedi. Ebû Vail anlatıyor: 'Muğîre, onlara cizye vereceksiniz deyince öfkelenip bağırdılar ve 'Artık aramızda asla sulh olmayacaktır' dediler. Hz. Muğîre, 'Siz mi bize doğru geleceksiniz, biz mi size doğru gelelim?' dedi. Rüstem 'Biz geleceğiz' dedi. Müslümanlar biraz geri çekildi. Onlar da ilerlediler. Sonra Müslümanlar, onları bozguna uğrattı."[446]

276. Hâkim,[447] ayrıca Muâviye b. Kurra'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kâdisiyye savaşı olunca Muğîre b. Şu'be (radıyallahu anh) İran Kralına gönderildi. Hz. Muğîre 'Benle beraber on kişi daha gönderin' dedi. Müslümanlar da gönderdiler. Muğîre, elbise ve zırhını sıkıca giydi. Sonra kalkanını alıp gitti. İranlılara vardıklarında Hz. Muğîre 'Kalkanlarınızı yere koyun' dedi ve kendisi de kalkanların üstüne oturdu. İlc denen yiğit bir adam 'Siz arap toplulukların bize niçin geldiğinizi biliyorum. Siz, kendi memleketinizde doyacak miktarda yiyecek bulamayan bir topluluksunuz. Alın, size ihtiyacınız kadar yiyecek verelim. Bizler Mecusi bir topluluğuz. Sizi öldürüp topraklarımızı kanlarınızla kirletmenizi istemeyiz' dediler. Muğîre 'Allâh'a yemin olsun ki, onun için gelmedik. Fakat bizler put ve taşlara tapan bir toplum idik. Taptığımız taştan daha güzel bir taş gördüğümüzde onu atar gördüğümüz taşa tapardık. Allâh (celle celâlühü), bizden olan bir peygamber göndermeden Rabbi tanımıyorduk. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bizi İslam'a davet etti, biz de tabi olduk. Biz, yemek için gelmedik. Biz, İslam dininde olmayan düşmanlarımızla cihad etmekle emrolunduk. Biz yemek için değil. Fakat savaşçılarınızı öldürüp çocuklarınızı esir edinmek için geldik. Bahsettiğin yemek

---

[446] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* VII, 40. Hâkim (*Müstedrek,* III, 451), kıssayı Husayn b. Abdurrahman, o da Ebû Vail tariki ile rivayet etmiş: "Ebû Vail 'Ben Kâdisiyye'de bulunuyordum. Muğîre b. Şu'be (radıyallahu anh) gitti..." kıssayı muhtasar olarak rivayet etmiştir.

[447] Hâkim, *Müstedrek,* III, 51, 452.

meselesine gelince hayatıma yemin olsun ki, doyacak yemek bulamıyor, bazen tokca içecek su dahi bulamıyoruz. Sizin topraklarınıza geldik, gördük ki burada yiyecek buğday, içilecek su çok fazla. Allâh'a yemin olsun ki, bu topraklar ikimizden birinin oluncaya kadar da buradan ayrılmayacağız. İlc denen kişi farsça 'Adam doğru söyledi' dedi. (Sonra Muğîre'ye dönerek) Yarın iki gözün de çıkacak' dedi. Ertesi gün kendisinin gözüne ok isabet etti ve gözü çıktı."[448]

Hâkim: Hadis, garip[449] ama isnadı sahîhtir. Fakat Şeyhân hadisi rivayet etmemektedir. Hafız Zehebî de "Hadis sahîhtir" demiştir.[450]

277. İbn Kesîr,[451] Seyf b. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd b. Ebî Vakkas (radıyallahu anh), savaştan önce ashabından bir grubu Allâh'a davet etmek için Kisra'ya gönderdi. Grup da Kisra'nın yanına girmek için izin istedi. Kisra da izin verdi. Şehir halkı, Müslümanların eşkâlini görmek için sokaklara çıkıp onlara bakıyordu. Onların abaları omuzlarında, kamçıları ellerinde, çarıkları ayaklarında, atları çok zayıf, atları yiyecek bir şey bulmak için yerleri ayağı ile eşiyorlardı. Şehir halkı, Müslümanların eşkâlini görünce hayretler içinde kaldılar. Nasıl olur da böyle kimseler, kendilerinden sayıca çok, teçhizat bakımından zengin bir orduyu mağlup edeceklerini düşünürler. Melik Yezdecüred huzuruna girmek için izin istediler. Melik de izin verdi ve onları önünde oturttu. Melik edepsiz ve mütekebbir biriydi. Oturduktan sonra Melik, onların elbiselerinden başlayarak; aba, çarık ve kamçılarının ismini ne olduğunu sormaya başladı. Ashab melike ne söylese o bunu kendi lehine uğur sayıyordu. Allâh (celle celâlühü), da onun uğurunu başına çaldı. Sonra melik onlara 'Sizi bu şehirlere getiren nedir? Zannederim ki, bizim iç karışıklığımızdan cesaret alarak üzerimize gelmeye cesaret ediyorsunuz' dedi. Numan b. Mukarrin cevaben 'Allâh (celle celâlühü), bize merhamet etti de bize bir peygamber gönderdi. O da bizi hayırlı işlere yönlendirdi, bize hayrı emretti, bize kötülüğün ne olduğunu öğretti ve kötülükten men etti. Kendisine icabet edene dünya ve ahiret mutluluğunu va'd etti. Hangi kabileyi davet ettiyse o kabile

---

448 Hâkim, *el-Mustedrek*, III, 451.

449 Hâkim, Sahîh der, Ğarîb değil, ama yazar Hakim'in metodunu bilmediği için hata yapmıştır.(B)

450 Taberânî, hadisi bu lafızla Muâviye'den (radıyallahu anh) rivayet etmiş. Heysemî: "Bu hadisin isnadındaki kişiler "sahîh hadis" râvileridir" demiştir. (*Mema'u'z-zevâid*, VI, 215).

451 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, VII, 41.

ikiye ayrıldı. Bazıları (İslam'ı kabul edip) kendisine yaklaştı bazıları ise (kabul etmeyip) kendisinden uzaklaştı. Dinine hep seçkin insanlar giriyordu. Allâh'ın dileği ile bir müddet böyle devam etti. Sonra Allâh (celle celâlühü), kendisine muhalif olan Araplarla savaşmak için ayaklanmasını ve önce onlardan başlamasını emretti. Hz. Peygamber de öyle yaptı. Araplar iki şekilde Müslüman oldular. Kimisi istemeyerek girdi, fakat girdikten sonra çok memnun kaldı. Kimisi de isteyerek girdi ve imanını artırdı. Hepimiz, Hz. Peygamber'in bize getirdiği dinin önceden olduğumuz düşmanlık ve sıkıntı hâlimizden çok daha iyi olduğunu öğrendik. Bizler, etrafımızda olan diğer milletleri insafa davet etmek için emrolunduk. Bizler, sizi dinimize davet ediyoruz. Bu din; güzeli güzelleştiren, çirkini çirkinleştiren İslam dinidir. Yok, eğer İslam dinine girmeyi kabul etmezseniz kötü bir şey ama diğer şıkka göre daha hafif olan cizye vermek zorunda bırakırız. Bunu da kabul etmezseniz o zaman sizle savaşırız. Dinimize icabet edip kabul ederseniz size Allâh'ın kitabını veririz ve içindeki kuralları uygulamanız üzere sizi görevlendiririz. Sizi memleketinizle baş başa bırakır geri dönüp gideriz. Bize cizye vermeyi kabul ederseniz onu da kabul eder, sizi himayemize alıp koruruz. Yok, onu da kabul etmezseniz o zaman savaşırız.

Râvi devam ediyor: 'Yezdecured konuşmaya başladı ve şöyle dedi: 'Yeryüzünde sizden daha şakî, sayıca daha az, kişilik olarak da birbirlerine karşı daha çirkin davranan bir topluluk bilmiyorum. Ordularımıza hiç gereksinim duymadan şerrinizden korunmak için sınır köylerini görevlendirmiştik. İranlılar, sizle savaşmak istemiyor, herhalde sizler de onlarla savaşmak istemiyorsunuz. Eğer sayınız fazlalaştıysa bu sizi bize karşı sakın aldatmasın. Eğer üretim sıkıntısı, sizi buraya getirmişse üretiminiz verimli olana kadar size belli miktarda yiyecek tahsis ederiz. Önde gelenlerinize ikram eder, size de kıyafetler veririz. Size de yumuşak davranan bir vali tayin ederiz. Öyle deyince herkes sustu. Muğîre b. Şu'be (radıyallahu anh), kalktı ve şöyle dedi: 'Ey Melik! Bu gördüklerin Arapların ileri gelenleri ve liderleridir. Bunlar asil insanlar olduklarından asil insanlara karşı saygılı olurlar. Asil insanlara ancak asil insanlar ikram eder, onların hakkını da ancak asil insanlar korur. Sana gönderilme gerekçelerinin hepsini söylemez, söylediğin her şeye cevap da vermezler. Kendilerine yakınşan gibi en güzel şekilde davrandılar. Şimdi sen bana cevap ver. Ben onların sözcüsü olacağım, onlar da buna şahitlik edecekler. Sen bizi hiç bilmediğimiz bir sıfatla tanımladın. Bizi kötü durumda olmakla tanımla-

mana gelince evet bizden daha kötü durumda olan yoktu. Açlığımız da normal açlığa benzemiyordu. Bizler, papuçtartan böceğini, bok böceğini, akrepleri ve yılanları yiyorduk. Yemeğimiz bunlardan ibaretti. Evlerimiz de toprağın üstünden ibaretti. Giysilerimiz de deve ve koyun, keçi yününden ördüklerimizden ibaretti. Dinimiz de birbirimizi öldürmekten, birbirmize zülmetmekten ibaretti. Bizler, yiyeceğine ortak olmasın diye diri diri kız çocuğumuzu gömerdik. Evet, önceden dediğin gibi durumumuz böyleydi. Fakat Allâh (celle celâlühü), bize tanıdığımız, soyunu bildiğimiz, yüzünü ve doğumunu bildiğimiz birini peygamber olarak gönderdi. Toprak olarak en hayırlı toprağımıza sahip, nesep olarak en asil soyumuza sahip, ev olarak en güzel aileye sahip, kabile olarak en hayırlı kabileye mensup biriydi. Kendisi, o zaman ki durumumuzda dahi en hayırlımız, en doğru sözlümüz ve en hâlim, yumuşak huylumuzdu. Bizi bir şeye davet etti. Ona ilk iman eden kendisine yaşıt olan ve kendisinden sonra halife olan zat Hz. Ebû Bekr'di. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), dediğini dedi, biz de dediğimizi dedik, fakat Hz. Ebû Bekr onu tasdik etti, biz ise yalanladık. Ona inananlar fazlalaştı, biz ise azaldık. Ne dediyse doğru çıktı. Allâh (celle celâlühü), onu tasdik etmeyi, ona tabi olmayı bizim kalbimize ilham etti. O, bizimle Allâh (celle celâlühü) arasında elçi oldu. Bize söyledikleri hep Allâh'ın kelamı, bize emrettikleri hep Allâh'ın buyruklarıydı. Bize dedi ki: *'Rabbiniz şöyle buyurdu: 'Ben, ortağı olmayan tek Allâh'ım. Ben vardım hiçbir şey yoktu. Ben müstesna her şey yok olacak. Her şeyi ben yarattım. Her şeyin dönüşü banadır. Size, şefkat ve merhametim erişti. Bundan dolayı size bu adamı (Hz. Peygamber) peygamber olarak gönderdim ki, ölümden sonra sizi azabımdan koruyacak, sizi kurtulaşa erdirecek yola sefketsin. O, sizin Daru's-selam olan cennetime girmenize vesile olacaktır.' Biz şahadet ediyoruz ki, kendisi Hak olan Allâh yanından hak olan dini getirmiştir.' Allâh (celle celâlühü) şöyle buyurdu: 'Kim size tabi olursa sizin lehinize ve aleyhinize olan şeylerde ayrım olmaksınız onun içinde olur. Kim ki, İslam dini kabul etmez yüz çevirirse ona Cizye vermeyi arz edin ve kendi nefsinizi koruduğunuz gibi onu da koruyun. Cizyeyi de kabul etmeyene savaş ilan edin. Aranızda hakem olan kişi benim. Sizden kim savaşıp şehid olursa onu cennetime koyar. Diğerlerine de yardım edip onları düşmanlarına karşı gâlip getireceğim.'* İstersen aşağılanmış şekilde cizye vermeyi kabul edersin. İstersen kılıcını çeker savaşırsın. İstersen Müslüman olup canını kurtarırsın.' Yezdecured 'Bana mı böyle karşılık veriyorsun?' dedi. Hz. Muğîre, 'Benimle konuşana ce-

vap veriyorum. Yok, eğer senden başkası benle konuşuyorsa sana değil, ona karşı söylemiş oluyorum' dedi. Yecdecured, 'Elçiler öldürelmez olmasaydı, sizi öldürürdüm. Yanımda hiçbir değeriniz yoktur. 'Bir toprak dolusu torba getirin. O torbayı bunların en eşrafı olanın sırtına verin. Sonra Medâin evlerinden çıkana kadar sürün. Gidin, komutanınıza haber verin ki, kendisini ve askerlerini Kâdisiyye hendeklerine gömmesi için Rüstem'i gönderdiğimi haber verin! Rüstem, hem ona hem de akabinde size gereken dersi verecektir. Sonra onu sizin memleketinize göndereceğim Sâbûrûn çıkardığı iç çatışmadan daha kötü iç çatışma çıkaracaktır' dedi. Sonra 'en şerefliniz kimdir' diye sordu. Sahabîler sustu. Sonra Âsım b. Amr (radıyallahu anh) hiç kimseye kırılmadan torba dolusu torbayı taşımak için liderin ve en şerefli olanın kendisi olduğunu, kendisine yüklemelerini söyledi. Rüstem 'Gerçekten en şereflisi bu mu' diye sordu. Sahabiler de cevaben 'Evet' dedi. Hz. Âsım b. Amr, torbayı boynuna aldı ve torbayla îvândan, saraydan çıktı. Ta ki bineğinin yanına geldi ve bineğine yükledi. Sonra Hz. Sa'd'a varmak için hızlı şekilde yola çıktı. Hz. Âsım, hepsini geçip Kudays[452] kapısına vardı ve torbayı dürdü ve şöyle dedi: 'Komutana zafer haberi verin. Allâh'ın izni ile zafer elde edeceğiz.' Sonra torba dolusu toprağı alıp arap topraklarına döktü. Akabinde dönüp Hz. Sa'd'ın huzuruna girdi ve olanları haber verdi. 'Müjdeler olsun ki, Allâh (celle celâlühü), onların mülklerinin anahtarını bize verdi. Bu olaydan yola çıkarak onların memleketlerini fethedeceklerine yorumladılar."[453]

h) Abdullah b. Mu'temm'in, Tekrit savaşında Tağlib oğulları ve başkalarını İslam'a davet etmesi

278. İbn Cerîr,[454] Seyf←Muhammed, Talha ve başkalarından rivayet ettiğine göre "Rumlar, Tekrît savaşında çıkış yolu bulamayacaklarını, her hucüm ettiklerinde yenileceklerini gördüklerinde komutanlarını terk ettiler. Eşyalarını gemilere yüklemeye başladılar. Tağlib, İyâd ve Nemr kabilelerinden gözcüler, Abdullah b. Mu'temm'e gelip durumu haber verdi. Gözcüler, Araplara barış teklifinde bulundular, kendilerine icabet ettiklerini haber verdiler. Abdullah b. Mu'tem de onlara elçi göndererek şöyle dedi: 'Eğer İslam'a girişinizde samimi iseniz Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun elçisi oldu-

---

[452] Kadisiyye denen yerde bir sarayın ismidir.

[453] İbn Cerîr et-Taberî, kıssayı Şu'ayb, o da Seyf, o da Amr, o da Şa'bî tariki ile bu lafızla rivayet etmiştir. (*et-Tarih*, IV, 94).

[454] Taberî, *et-Târîh*, IV, 35.

ğuna şahadet ediniz. Allâh (celle celâlühü) katından getirdiği Kur'ân'ı ikrar edin. Sonra da fikrinizi bize bildirin. Gözcüler de kabilelerine bu haberleri vermek için geri döndüler. Bu gözcüler, kabilelerinin Müslüman olduklarını Hz. Abdullah'a haber verdiler..."

ı) Amr b. Âs'ın, Mısır savaşında insanları İslam'a davet etmesi

279. İbn Cerîr, Seyf←Ebû Osman←Hâlid ve Ubâde'den rivayet ettiğine göre: "Hz. Ömer Medine'ye döndükten sonra Amr b. Âs (radıyallahu anh), Mısır'a doğru yola çıktı. Elyûn kapısına gelince Zübeyr de arkasından gelip birlik oldular. Orda Mısır Casilîki[455] olan Ebû Meryem ile karşılaştılar. Yanında Mukavkıs'ın şehri koruması için gönderdiği ve harb etmek isteyen ordunun patriği de bulunuyordu. Amr (radıyallahu anh), yanlarına varınca hemen onunla savaşmak istediler. Hz. Amr onlara elçi göndererek şöyle dedi: 'Bize karşı acele davranmayın. Size bazı tekliflerimiz olacak, siz de düşünüp sonra fikrinizi belirtin. Onlar da askerlerini geri çektiler. Hz. Amr da onlara elçi göndererek 'Ben meydana çıkıyorum. Sizden de Ebû Meryem ve Ebû Miryam meydana çıksın. Onlar da kabul ettiler. Her iki taraf da birbirlerine güven duydular. Amr b. Âs, onlara 'Siz ikiniz bu memleketin rahiplerisiniz, beni iyi dinleyin: 'Allâh (celle celâlühü), Muhammed'i hakkı olan şeyleri yapmak ve hakkı emretmek için gönderdi. Hz. Muhammed de bize bunu emretti. Kendisi ne ile emir olunmuşsa bize de onu emretti. Sonra Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), vefat etti. Bizi bu dost doğru yol üzere bıraktı. Hz. Muhammed'in bize verdiği emirlerden biri insanlarla savaşmadan önce insanlara hak olan İslam'ı teklif etmektir. Sizi İslam dinine davet ediyoruz. Kim, bu dine icabet ederse bizden biri olur. Kim, icabet etmezse ona cizye vermeyi arz ederiz, biz de ona eman verir, kendisini koruruz. Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), memleketinizi fethedeceğimizi bize haber verdi ve aramızda olan akrabalık bağını korumak için size karşı yumuşak davranmamızı vasiyet etti (çünkü Hz. İsmail'in annesi olan Hz. Hacer Mısırlı Kıptîlerden, Hz. İsmail ise Arapların atalarındandır). Eğer icabet eder Müslüman olursanız aramızda iyi bir ahd olur. Komutanlarımız da bize Kiptîlere iyi davranmamızı vasiyet etti. Resûlullâh da bize kiptîlere karşı iyi davranmamızı emretmişti. Çünkü sizinle aramızda akraba bağı ve antlaşmamız var' dedi. Onlar ise 'Aramızdaki akrabalık bağı uzak bir akrabalıktır. Bu gibi akrabalığı ancak peygamberler ulaşa-

---

455 Casilîk: İslam diyarındaki hıristiyanların başkanı olan patriğe denir.

bilir. Ama aramızdaki akrabalık değerli ve maruf bir akrabalıktır. Bizim melikimizin kızı (Hz. Hacer) Menf ahalisinden idi. Saltanat da onların elindeydi. Sonra Aynu Şems ahalisi, onları mağlub etti ve onu öldürdüler, saltanatlarını ellerinden aldılar ve onları sürgüne yolladılar. Bundan dolayı melikin kızı (Hz. Hacer) Hz. İbrahîm'e (a.s) vardı (onunla evlendi). Hz. İbrahim'e merhabalar olsun. Bize biraz mühlet ver de (düşünüp) sana dönelim' dediler. Amr b. Âs da 'Bunu iyi bilin ki, benim gibi biri aldatılmaz. Fakat size düşünmeniz ve kavminizle de görüşüp karar vermeniz için üç gün mühlet veriyorum. Aksi taktirde sizle savaşırız' dedi. Onlar ise 'Zamanı biraz fazlalaştır' dediler. Amr da bir gün daha fazlalaştırdı. 'Biraz daha uzat' dediler. Bir gün daha uzattı. İki papaz, doğruca Mukavkıs'a gitti (ve teklifi söylediler). Mukavkıs, kabul eder gibi oldu. Fakat Ertabon, Mukavkıs'ın onlara kabul cevabı vermesini istemedi, aksine Müslümanlarla savaşmayı emretti. İki papaz Mısır halkına 'Biz, var gücümüzle sizi mudafaa etmeye çalışacağız, müslümanların yanına bir daha dönmeyeceğiz. Geriye kaldı dört günümüz. Bu dört gün hiçbir saldırıya uğramayacağız çünkü size eman verildi. Hz. Amr b. Âs ve Hz. Zübeyr, Ferkab komutasında yapılan bir gece baskınına uğradı, ancak Hz. Amr hazırlıklıydı. Ferkab'a karşılık verdiler, onu ve yanındakileri öldürdüler. Sonra Müslümanlar bineklerine bindi ve Hz. Amr ve Zübeyr komutanlığında İslam ordusu Ayn Şems'e doğru hareket etti." [456]

280. Taberî,[457] Ebû Hârise ve Ebû Osman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Amr b. Âs, Ayn-ı Şems'de Mısırlılar üzerine saldırdığında Mısırlılar meliklerine 'Kisrâ ve Kayser'in boynunu eğen, onları mağlub eden bu kavim karşısında ne yapmayı düşünüyorsun? Onlarla sulh yap, onlarla antlaşma yap. Ne sen onlara karşı koy, ne de bizi karşı koymaya zorla' dediler. Bu olay mühlet verilen günlerin dördüncü gününde oldu. Kral, kabul etmedi, Müslümanlarla savaşa başladılar. Müslümanlar, onlara karşı gâlip geldiler ve Hz. Zübeyr, Ayn-ı Şems surlarının üstüne çıktı. Düşman ordusu bunu görünce kapıları açıp Hz. Amr'la sulh yapmak istediler. Hz. Amr da sulhu kabul etti. Fakat Hz. Zübeyr savaşarak içeri girmişti."

---

[456] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh,* IV, 107.
[457] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh,* IV, 108.

i) Sahabîlerin Seleme b. Kays el-Eşce'î komutasında savaşta İslam'a davet etmeleri

281. Taberî, Süleyman b. Büreyde'den şöyle rivayet etmektedir: "Müminlerin Emiri Hz. Ömer'in yanında iman ehlinden bir ordu hazırlanınca Hz. Ömer, onların başına âlim ve fakih birini komutan yapardı. Yine bir gün ordu toplandı. Hz. Ömer, onların komutasına Seleme b. Kays el-Eşce'î'yi gönderdi ve kendisine şöyle dedi: 'Allâh'ın ismiyle yürü. Allâh'ı inkar edenlerle Allâh yolunda cihad et. Müşriklerden olan düşmanlarınızla karşı karşıya geldiğinizde onları üç haslete davet et.

1- onları İslam'a davet et. Eğer Müslüman olurlar ve diyarlarında kalmayı tercih ederlerse onlara farz olan, mallarındaki zekâttır. Müslümanların elde ettiği ganimetlerde onların hakkı yoktur. Eğer sizle beraber savaşmayı tercih ederlerse sizin lehinize ve aleyhinize olan haklarda ayrım olmaksızın onlar da aynı haklara sahip olurlar.

2- İslam'a icabet etmezlerse cizye vereceklerini söylersin. Eğer cizye vermeyi kabul ederlerse onların düşmanlarıyla savaşın. Onları cizyeleriyle baş başa bırakınız. Güçlerinin yetmediğini şeyi onlara yüklemeyiniz.

3- Eğer cizye vermeyi de kabul etmezlerse onlarla cihad edin. Muhakkak ki Allâh (celle celâlühü) sizi gâlip getirecektir. Eğer bir kaleye girip sizden Allâh ve Resulünün hükmünü uygulamanızı isterlerse Allâh'ın hükmü ile hükmetme va'dini vermeyin. Çünkü Allâh ve Resulünün onlar hakkında ne hüküm vereceğini bilemezsiniz. Eğer sizden Allâh ve Resulünün zimmetine girmeyi isterlerse onlar Allâh ve Resulü adına teminat isterlerse öyle bir teminat vermeyin. Kendi adınıza onlara teminat verin. Sizle savaşırlarsa gece saldırmayınız, onları aldatmayınız, müslet[458] yapmayınız, çocukları öldürmeyiniz.' Hz. Seleme olayı şöyle anlatmaktadır: 'ilerledik ve düşmanımız olan müşriklerle karşı karşıya geldik. Müminlerin emiri Hz. Ömer'in emrettiği gibi onları davet ettik. Fakat Müslüman olmayı kabul etmediler. Cizye vermeye davet ettik, cizye vermeyi de kabul etmediler. Onlarla savaştık, Allâh bize yardımcı olduğundan onlara karşı gâlip geldik. Onların savaşçılarını öldürdük, zürriyetlerini tutsak edindik, mallarını da topladık..." [459]

---

[458] Müslet: Ölünün yüzünden veya başka yerinden bir şeyler kesmek, şekiller oluşturmaktır.
[459] İbn Cerîr, *et-Târîh,* IV, 186.

j) Hz. Ebû Musa el-Eş'arî'nin savaştan evvel Esbahân halkını İslam'a daveti

282. İbn Sa'd; Beşîr b. Ebî Ümeyye, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa el-Eş'arî, Esbahân'a gitti. Onlara İslam'ı arzetti, onlar ise kabul etmediler. Onlara cizye vermeyi arz etti ve cizye üzerinde anlaştılar. Sulh yapmış halde gecelediler. Düşman ordusu sözünden dönerek sabahladı. Ebû Musa (radıyallahu anh) da savaşa girişti, çok kısa zamanda Allâh (celle celâlühü) Hz. Ebû Musa'yı gâlip getirdi."[460]

---

[460] İbn Sa'd, *et-Tabakat,* IV, 110.

SAHABÎLERİN İNSANLARI HİDAYETE ERİDİREN AHLAK VE AMELLERİ

a) Amr b. Cemûh'un Müslüman olma kıssası, oğlu ve Mu'âz'ın onun Müslüman olması için çabası

283. Ebû Na'uym, İbn İshâk'dan[461] şöyle aktarmaktadır: "Ensar, Hz. Peygamer'e bey'at ettikten sonra Medine'ye döndüklerinde İslam Medine'de yayılmaya başladı. Kavimlerinde halen eski dinleri olan şirk üzere kalanlar vardı. Amr b. Cemûh onlardan biridir. Oğlu Hz. Mu'âz Akabe Bey'atına şahitlik etmiş, Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) bey'at etmişti. Amr b. Cemûh, Seleme oğullarının lideri ve eşraflarından biriydi. Evinde odundan yapılmış Menât adında bir putu ilah edinmişti. Kabilenin ileri gelenleri de hep öyle yaparlardı. O putu ilah edinir, temizliğini yapardı. Seleme oğullarının gençleri olan Mu'âz b. Cebel, oğlu Mu'âz b. Amr b Cemûh Müslüman olup Akabe'de hazır olan bazı gençlerle beraber gece karanlığı çökünce bu putu sırtlayıp lağam çukurlarından bir çukura baş üstü attılar. O lağam çukurunda insan pisliği bulunuyordu. Amr, sabahlayınca 'Azap olasıcalar! İlahımıza bu gece düşmanlık yapan kimdir?' dedi. Râvi anlatıyor: 'Sonra sabahın erken vakti aramaya koyuldu. Ta ki onu buldu, yıkadı, temizledi ve güzel kokular sürdü. Sonra şöyle dedi: 'Allâh'a yemin olsun! Sana kimin bunu yaptığını bilseydim onu rezil rüsva ederdim' dedi. Amr başka gece uyuyunca yine puta saldırıp aynısını yaptılar. Bunu çok defa tekrar ettiler, her defasında da Amr gidip attıkları yerden alıp çıkardı. Bir gün yine çıkardı, sonra yıkadı, onu temizledi, güzel kokular sürdü ve akabinde boynuna bir kılıç astı ve şöyle dedi: 'Allâh'a yemin olsun! Gördüğün şeyleri sana yapanı bilmiyorum. Eğer senden bir hayır geliyorsa bu kılıçla kendini koru' dedi. Amr, gece olunca yine uyudu. Gençler de putun boynundan kılıcı aldılar. Sonra bir köpek leşini alıp iple puta bağladılar. Akabinde de alıp Seleme oğullarının insan pisliğinin içinde olduğu bir kuyuya attılar. Sabah olunca Amr b. Cemûh, putu her zaman olduğu yerde bulamadı. Aramaya çıktı. Köpek leşiyle bitişik olarak baş üstü pislik kuyusunun içine atılmış olarak buldu. Bunu görünce ve putun durumuna bakınca, Müslüman olanlar da kendisiyle konuşunca Müslüman oldu. Allâh (celle celâlühü), kendisine rahmet etsin. İslamî yaşantısı da güzel oldu."[462]

---

[461] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 452, 453.

[462] Ebû Nu'aym, *ed-Delâil*, s. 109.

284. Mincâb, hadise ek olarak Ziyad'dan, o da İbn İshâk'dan, o da İshâk b. Yesâr'dan, o da Seleme oğullarından olan birinden şöyle rivayet etmektedir: "Seleme oğullarının gençleri Müslüman olunca Amr b. Cemûh'un eşi ve çocukları da Müslüman oldu (ama Amr'ın haberi yoktu). Amr, hanımına 'Ailenden hiçbir çocuğunu yalnız bırakma ki, onların ne yaptıklarını kontrol edelim' dedi. Hanımı da 'Tamam öyle yaparım. Fakat filan çocuğunun ne rivayet ettiğini duymak ister misin' dedi. Amr da 'Yoksa dinden dönüp Müslüman mı oldu' dedi. Hanımı 'Hayır, fakat onlarla beraberdi' dedi. Amr, oğlunu çağırmak için birini gönderdi. Oğluna 'söyle bakalım bu adamdan (Hz. Mus'ab'dan) ne duydun' dedi. Oğlu da şu ayetleri okdu:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٢) الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (٣) مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ (٤) إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (٥) اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (٦)﴾

"Hamd (övme ve övülme), âlemlerin Rabbi Allâh'a mahsustur. O, rahmândır ve rahîmdir. Ceza gününün mâlikidir. (Rabbimiz!) Ancak sana kulluk ederiz ve yalnız senden medet umarız. Bize doğru yolu göster." (Fatiha: 2-6).

Amr, 'Ne güzel, ne harika şey bu! Mus'ab'ın her kelamı böyle midir' dedi. Oğlu da 'Ey babacığım! Onun sözleri bundan daha güzeldir' dedi. Sonra babasına 'Kavmin çoğu bey'at etti. Sen de ona Bey'at edecek misin' dedi. Amr ise 'Hayır, Menât'a danışmadan yapamam. Bir bakayım o ne diyor' dedi. Menât putu ile konuşmak istediklerinde yaşlı bir kadın gelir, putun arkasında durur, putun yerine cevap verirdi. Râvi anlatıyor: 'Amr, putunun yanına geldi. Yaşlı kadın yoktu. Putun yanında durup teşekkür etti. 'Ey Menât! Altından sular aktı, sen ise halen gafilsin! Bir adam geldi, sana ibadet etmekten bizi alıkoyuyor, sana ibadet etmeyi bırakmamızı emrediyor. Seninle danışmadan ona bey'at etmek istemedim. Uzun müddet put ile konuştu, fakat put kendisine hiç cevap vermedi. Amr, 'Galiba kızgınsın! Bundan sonra asla sana bir şey yapmayacağım' dedi. Sonra putun üstüne çıkıp putu kırdı."İbrahim b. Seleme, İbn İshak'dan rivayet ettiği hadiste şöyle bir ek yapılmıştır: "Amr b. Cemûh, Müslüman olup Allâh'ı tanıdıktan sonra putunu ve onun hakkında gördüğünü hatırlıyor, kendisini bu körlük ve sapıklıktan kurtardığı için Allâh'a çok şükrediyordu:

أتوبُ إِلى اللهِ ممَّا مضى وأستنقذ اللهَ من ناره
وأُثني عليه بنعمائه إلهِ الحرام وأستاره
فسبحانه عدد الخاطئين وقطر السماء ومدراره
هداني وقد كنت في ظلمة حليفَ مَنَاة وأحجاره
وأنقذني بعد شيب القَذَال من شين ذاك ومن عاره
فقد كدت أهلِك في ظلمة تدارك ذاك بمقداره
فحمداً وشكراً له ما بقيت إله الأنام وجبَّاره
أريد بذلك إذ قلته مجاورة الله في داره

Geçmiş günahlarımdan Allâh'a tövbe ediyorum
Allâh'ın beni ateşinden korumasını diliyorum
Tüm nimetlerine karşı hamd ediyorum
Mescidi haram ve perdelerinin ilahı olan Allâh'a

Hata edenlerin hataları ve yağmurun damlaları
Sağanak yağmurun damlaları adedince seni tenzih ediyorum
Menat ve diğer taşların dostluğundaki karanlıkta iken
Allh (celle celâlühü) beni hidayete erdirdi

Şakaklarımdaki saçlarım beyazladıktan sonra
Beni bu putun kötülüğünden ve utancından kurtardı
Az kalsın karanlık içinde helak oluyordum
Fakat o kudretiyle beni karanlıktan kurtardı

Hayatta olduğum müddetçe hamd ve şükür ona olsun
O, insanların tanrısı ve en kudretli olanıdır
Bunları söyleyince bunlardan kasdım
Allâh'a cennetinde komşu olmaktır.

Putları da şöyle zemmediyordu:

تالله لو كنت إلهاً لم تكن أنت وكَلْبٌ وسْطَ بئر في قَرَن

أفَ لملقاك إلهاً مُستدن الآن فتّشناك عن سوء الغبن

الواهب الرزّاق ديّان الدِّيَن الحمد لله العليّ ذي المنن

أكون في ظلمة قبر مرتهن هو الذي أنقذني من قبل أن

Allâh'a yemin olsun ki sen ilah olmuş olsaydın
Kuyunun içinde köpeğe iple bağlı olmazdın
Senin gibi alçağı ilah edinene yazıklar olsun
Şu an seni anlayarak ahmaklıktan kurtulduk.

Minnet sahibi, yüce olan, karşılıksız veren, bol rızık veren
Kiyamet gününün meliki olan Allâh'a hamd olsun
Kabirde karanlık içinde rehin iken
Beni ordan kurtaran o zattır.

b) Hz. Ebû Derdâ'nın Müslüman olması ve Müslüman olması için İbn Revâha'nın çabası

285. Hâkim (en-Neysâbûrî),[463] Vâkidî'den şöyle aktarmaktadır: "Söylendiğine göre İslam'ın içine girdiği en son ev Ebû Derdâ'nın (radıyallahu anh) eviydi. Putuna çok bağlıydı. Üstüne bir mendil koymuştu. Abdullah b. Revâha, onu İslam'a davet ediyor, o ise kabul etmiyordu. Abdullah b. Revâha kendisinin evine doğru geliyordu -Abdullah b. Revâha onun cahiliyye döneminde kardeşi gibiydi- Hz. Abdullah, onun evden çıktığını görünce arkadan gitti ve eve girdi. Hanımı saçlarını tarıyordu, hemen kendini toparladı. Hz. Abdullah 'Ebû Derdâ nerde?' diye sordu. Hanımı 'Kardeşin az önce çıktı' dedi. Abdullah b. Revâha da yanına keser alıp Ebû Derda'nın putunun olduğu odaya girdi. Putu indirdi, paramparça etmeye başladı. İçinden tüm şeytanların isimlerini sayıyor ve 'Allâh'tan başka çağrılan her şey batıldır' diyordu. Sonra odadan çıktı. Ebû Derdâ'nın hanımı, Abdullah putu kırarken keser sesini duymuştu. 'Ey İbn Revâha! Bizi mahvettin!' dedi. Abdullah b. Revâha hiçbir şey yokmuş gibi evden çıktı. Ta ki Ebû Derdâ, evine doğru yola çıktı ve evine girdiğinde hanımının oturup kendisinden korktuğundan dolayı ağladığını gördü. Ebû Derdâ 'Ne oldu sana böyle?' dedi. Hanımı 'Kardeşin Abdullah b. Revâha evime girdi ve gördüğün şeyi yaptı. Ebû Derdâ çok kızdı sonra kendi kendine düşündü ve şöyle dedi: 'Eğer bu putta hayır olsaydı önce kendisine yararı olurdu. Sonra yola çıktı ve Resûlullâh'ın yanına geldi. İbn Revâha da Resûlullâh'ın yanında bulunuyordu. Akabinde Müslüman oldu."

c) Hz. Ömer'in Amr b. Âs'a cizye ve esirler hakkında yazdığı mektup

286. İbn Cerîr et-Taberî, Ziyâd b. Cez ez-Zübeydî'den şöyle rivayet etmektedir: "İskenderiyye şehrini Hz. Ömer zamanında fethettik..." Hadiste şöyle denmektedir: "Belhîb denen yerde durduk, Hz. Ömer'in mektubunu bekledik. Mektup geldi ve Amr b. Âs (radıyallahu anh) da bize okudu. Şunlar yazılıydı:

Emma ba'd: Bana ulaşan mektubunda İskenderiyye valisinin elde edilen topraklarında elde ettiğiniz esirlere karşılık Cizye vermeyi kabul ettiğini yazmışsın. Hayatıma and olsun! Bize ve bizden sonraki Müslümanlara devamlı gelen cizye benim için bir defalığına alınıp dağıtılan, sanki hiç alınmamış gibi

[463] *Müstedrek*, 3/336; *et-Tabakât*, 7/391.

yok olan ganimetten çok daha hayırlıdır. İskenderiyye valisine elinizde olan esirleri İslam ve önceki dinleri arasında seçim yapmada özgür bırakma karşılığı sana cizye vermesini arz et. Onlardan İslamı tercih eden olursa, Müslümanlardan biri olur. Müslümanların lehine ve aleyhine ne hukuk varsa ayrım olmaksızın onun içinde geçerli olur. Kim dinini tercih ederse kendi dininde olanlara konan cizye kendisine de konulur. Arap topraklarında dağılan kimi Mekke'ye kimi Medine'ye kimi Yemen'e ulaşan esirleri reddetmeye gücümüz yok. Yerine getiremeyeceğimiz bir konuda da antlaşma yapmayı sevmeyiz."[464]

d) İskenderiyye savaşında sahabîlerin içine düştüğü durum

Ziyad b. Cez ez-Zübeydî anlatmaktadır: "Amr b. Âs, İskenderiyye valisine bir elçi göndererek müminlerin emiri Hz. Ömer'in yazdığı mektubu haber verdi. Vali de kabul ettiğini belirtti. Râvi anlatıyor: 'Elimizde bulunan esirleri bir yere topladık. Hıristiyanlar da toplandı. Elimizde olan kişiyi getiriyor sonra İslam ve Hıristiyan dini arasında tercih yapması için özgür bırakıyoruz. İslam dinini seçince bir beldeyi fethettimizde getirdiğimiz tekbirden daha kuvvetli tekbir getiriyorduk. Sonra onu kendi tarafımıza alıyorduk. Hıristiyanlık dinini seçince Hıristiyanlar sevinçten bağırıyor, onu alıp içine alıyorlardı. Biz de üzerine cizye vecibesini koyuyorduk. Fakat kişi Hıristiyanlığı seçince sanki bizden biri çıkıp onların içine girmiş gibi çok acı duyuyorduk. Bu durum üzere bitirene kadar devam ettik. Esir olarak getirdiklerimizin için Ebû Meryem Abdullah b. Abdurrahman vardı. Kâsım 'Ona vardığımda kendisi Zübeyd oğullarının sözcüsüydü' dedi. Râvi devam ediyor: 'Ebû Meryem'i durdurduk, ona İslam ve Hıristiyan dinini arzettik. Babası, annesi ve kardeşleri Hıristiyanlar içindeydi. O ise İslam'ı tercih etti, onu içimize aldık. Babası, annesi ve kardeşleri kendilerini Ebû Meryem'in üstüne attılar, elimizden almak için kuvvetlice çekiyorlardı. Öyle ki üzerindeki tüm elbiseyi parçaladılar. (Aynı kabileye mensup olan râvi) ez-Zübeydî anlatıyor: 'Bunca zaman sonra kendisi halen bizim sözcümüzdür..."[465]

---

[464] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh*, IV, 105, 106.
[465] İbn Cerîr, et-Taberî, *et-Tarîh*, IV, 227.

e) Hz. Ali ve bir Hıristiyan arasında geçen zırh olayı ve Hıristiyanın Müslüman olması

287. Tirmizî ve Hâkim,[466] Şa'bîden şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Alî b. Ebî Tâlib (radıyallahu anh) pazara çıktı. Bir hıristiyanın, bir zırh sattığını gördü. Hz. Alî zırhı tanıdı ve 'Bu benim zırhımdır. Aramızda Müslümanların kadısı (hâkimi) hüküm versin' dedi. Müslümanların kadısı o zaman Kadı Şüreyh'di. Hz. Alî, onu kadı olarak atamıştı. Kadı Şureyh, müminlerin emirini mahkeme salonunda görünce kalktı, Hz. Alî'yi yerinde oturttu. Kadı Şureyh de önüne Hıristiyanın yanında oturdu. Hz. Alî 'Ey Şureyh! Hasmım Müslüman olsaydı yanında otururdum. Fakat Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle dediğini işittim: *'Onlarla musafahalaşmayın, onlara ilk siz selam vermeyin, hastalarını ziyaret etmeyin, öldüklerinde üzerinde namaz kılmayın, onlara sıkıntılı yollara sürükleyin, Allâh'ın onları zelil ettiği gibi onları küçümseyin!'* Ey Şureh! Şimdi aramızda hüküm ver' dedi. Kadı Şureyh 'Müminlerin emiri ne iddiada bulunuyorsun?' dedi. Hz. Alî 'Bu benim zırhımdır, uzun zamandır kaybetmiştim' dedi. Kadı Şureyh, 'Ey Hıristiyan! Sen ne diyorsun?' dedi. Hıristiyan 'Müminlerin emirini yalanlamıyorum. Fakat bu zırh benim zırhımdır' dedi. Kadı Şureyh, 'Zırhı, onun elinden almam için delilin var mı?' diye Hz. Alî'ye sordu. Hz. Alî 'Evet doğru söyledin Şurayh!' dedi. Hıristiyan 'Şahadet ederim ki bu yaptığınız peygamberler hukukudur. Müminlerin emiri kâdıya geliyor, kâdı da aleyhine hüküm veriyor. Allâh'a yemin olsun! Bu zırh senindir ey müminlerin emiri! Seni takip ettim, senin siyaha çalan beyaz devenden düştü, ben de aldım. Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed de onun elçisidir' dedi. Hz. Alî 'Müslüman olduysan o senin olsun'dedi ve ayrıca kendisine bir at hediye etti."

288. Hâkim'in[467] Şa'bî'den rivayet ettiği hadiste şöyle denmektedir: "Hz.Alî'nin (radıyallahu anh) zırhı, Cemel vakasında kayboldu. Bir adam zırhı alıp sattı. Sonra zırh yahudi birinin yanında bulundu. Hz. Alî, yahudi ile beraber Kadî Şureyh'in yanında mahkemeye çıktı. Hz. Alî'ye Hz. Hasan ve

---

[466] Yazar, bariz hata yapmıştır. Çünkü Tirmizî ve Hâkim bu hadisi rivayet etmemiştir. Yazarın hatasına sebep olan *Kenzu'l-ummâl*ın ilk baskısındaki hatadır. Çünkü orda Beyhakî ve İbn Asâkir yerine Tirmizî ve Hâkim'in bu hadisi rivayet ettiği söylenmiştir. Doğru olan bu hadisin, Beyhakî ve İbn Asâkir tarafından rivayet edilmesidir. Beyhakî, *el-Kübrâ,* X, 136. (B).

[467] Hâkim hadisi rivayet etmemiştir, bu hadisi İbn Asâkir rivayet etmiştir. Yazarın aynı hataya düşmesinin sebebi yine *Kenzu'l-ummâl*'dan naklettiği içindir. (B).

mevlası Kanber şahitlik etti. Kadı Şureyh, 'Hz. Hasan yerine bana başka bir şahit bul' dedi. Hz. Alî 'Sen Hz. Hasan'ın şahitliğini red mi ediyorsun?' dedi. Hz. Şurayh 'Hayır, ama senden ezberlediğime göre çocuğun, babasının lehine yaptığı şahitlik makbul değildir' dedi."

289. Hâkim (Ebû Ahmed) *el-Kunâ* adlı eserinde Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde hadisi mutavvel (uzunca) şekilde İbrahim b. Yezîd et-Temîmî'den, o da babası tariki ile rivayet etmiştir. Hadiste şöyle denmekte: "Kadı Şureyh, 'Senin azatlın olan Kamber'in, senin için şahitlik yapmasını kabul ederiz de, ama oğlunun senin için şahitlik yapmasını kabul etmeyiz' dedi. Hz. Alî 'Annen senin matemini tutsun ey Şureyh! Sen, Hz. Ömer'in Hz. Peygamber'den rivayet ettiği şu hadisi işitmedin mi? *'Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin cennet gençlerinin efendileridir.'* Kadı Şureyh sonra Yahudiye 'Zırhı al, senindir' diye hüküm verdi. Yahûdî, 'Müminlerin emiri benle beraber Müslümanların kadısının karşısına geldi ve kadı onun aleyhine hüküm verdi, kendisi de hükme razı oldu. Allâh'a yemin olsun! Ey müminlerin emiri! sen haklıydın. Bu zırh senindir. Devenden düşmüş ve ben de almıştım. Şahadet ederim ki Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed de onun elçisidir' dedi. Hz. Alî de Zırhı ona hediye etti ve ayrıca yedi yüz dirhem verdi. Hz. Alî ile beraber Sıffın savaşına katılıp şehit olana kadar yanından hiç ayrılmadı."[468].

---

[468] *Ebû Nu'aym, Hilyetu'l-evliyâ, IV, 139; Kenzu'l-ummâl, IV, 6.*

2. BÖLÜM:

BEY'AT

Sahabîlerin (radıyallahu anhum) Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi ve sellem) ve onun halifelerine yaptıkları Bey'atın keyfiyeti, ayrıca ne üzere bey'at ettikleri

İSLAM ÜZERE KALMAK ÜZERE BEY'AT ETMEK

a) Bu konu hakkında Cerîr'in hadisi

290. Taberânî,[469] Cerîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kadınların bey'at ettikleri hususlar üzerinde biz de bey'at ettik. Bizden kim ölür ve yapmayacağına dair yaptığı bey'atında sadık kalıp bir şey yapmazsa Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onun cennete gireceği garantisi vermiştir. Kim ölür ve yapmayacağına dair yaptığı bey'atta sadık kalmayıp bir şey yapar ve üzerine had (cezası) uygulanırsa o ceza kendisi için keffaret olur (ve cennete girer). Bizden kim ölür ve yapmayacağına dair verdiği bey'ata sadık kalmayıp bir şeyler yapıp onu gizlerse hesabı Allâh'a (celle celâlühü) kalmıştır."[470]

b) Büyüklerin, küçüklerin ve kadınların Fetih günü İslam üzere kalacaklarına dair bey'at etmeleri

291. İmâm-ı Ahmed;[471] Abdullah b. Osman b. Hüseym'den[472], o da Muhammed b. Esved b. Halef'den, o da babası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Babası Esved, Hz. Peygamber'i Fetih günü insanlarla bey'atlaştığını gördü. Hz. Peygamber, Maskale tepesine[473] oturdu ve insanlarla İslam ve şahadet üzere bey'atlaştı. Ben (Abdullah b. Osman) 'Şahadet nedir' diye sordum. Muhammed b. Esved b. Halef cevaben 'Allâh'a iman üzere ve Allâh'tan başka ilah olmadığına, Hz. Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet etmektir' dedi."[474]

---

[469] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, h. 2260.

[470] Heysemî: "Hadisin isnadında Seyf b. Harun vardır. Kendisine Ebû Nu'aym sıka, güvenilir demiş, ama bir cemaat alim ise zayıf demiştir. İsnadınaki diğer râviler "sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z'-zevâid*, VI, 36). İbn Cerîr, de hadisi rivayet etmiştir. Hadis, kadınların bey'atı bahsinde gelecektir. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 82).

[471] Ahmed, *Müsned*, III, 415, IV, 168.

[472] Asılda Haysem diye gelmiştir, bu yanlıştır. (B).

[473] Bazı rivayetlerde safa tepesinde, bazı rivayetlerde Semure'nin evi yakınına, bazı rivayetlerde Mesfele tepesine oturduğu söylenmiştir.

[474] İbn Kesîr hadisi aktardıktan sonra şöyle demektedir: "Hadiste İmâm-ı Ahmed teferrud etmiştir (yani başka tarikle gelmemiştir)." (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 318). Heysemî: "Hadisin isnadınaki râviler sıka, güvenilir kimselerdir." Beyhakî, hadisinde "İnsanlardan büyükler, çocuklar, adamlar ve kadınlar Hz. Peygamber'e geldiler. Hz. peygamber de İslam ve kelime-i şehadet üzere bey'atlaştı. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 37; *el-Bidaye*, IV, 318).

Taberânî, hadisi bu siyakla hem *el-Mu'cemu'l-kebîr* (h. 815) adlı eserinde hem de *el-Mu'cemu's-sağîr*[475] adlı eserinde rivayet etmektedir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 37).[476]

Mücâşi ve kardeşinin İslam ve cihad üzere bey'at etmesi

292. Şeyhân (Buhârî ve Müslim), Mücâşi' b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kardeşimle beraber Peygamber efendimize geldim. 'Hicret üzere bizle bey'atlaş' dedim. Hz. Peygamber *'Hicret, ehline mahsustu ve zamanı* geçti' buyurdu. Ben de 'Ne üzere bizle bey'atlaşacaksın' dedim. Hz. Peygamber de *'İslam ve cihad üzerine'* diye cevap verdi." [477]

Cerîr b. Abdillâh'ın İslam üzere bey'atı

293. Ebû Avâne,[478] Ziyâd b. Alaka'dan şöyle rivayet etmektedir: "Muğîre b. Şu'be'nin vefatında Cerîr'in (radıyallahu anh) (Minbere çıkıp) halka şöyle hitab ettiğini işittim: 'Size ortağı olmayıp tek olan Allâh'tan (celle celâlühü) korkmayı, vakarlı olmayı, ruhunuzun (İslam'la) sükûnet bulmasını tavsiye ediyorum. Ben şu elimle Hz.Peygamber'le İslam üzere bey'atlaştım. Her müslümana nasihat etmemi emretti. Kâ'be'nin Rabbine yemin olsun! Ben hepinize nasihat ediyorum ve Allâh'tan mağfiret taleb ediyorum.' Sonra da (minberden) indi."[479]

---

[475] Bu yanlıştır. Doğru olan Heysemî'nin de belirttiği gibi *el-Evsat* adlı eserinde rivayet ettiğidir. (B).

[476] Beğavî, İbn Seken, Hâkim (*Müstedrek,* III, 296) ve Ebû Nu'aym de hadisi rivayet etmektedirler. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 82).

[477] Buhârî, IV, 61; Müslim, VI, 27; Bedreddin el-Aynî, *Ubdetu'l-kârî,* VII, 16. İbn Ebî Şeybe de hadisi rivayet etmekte ve şu eki yapmaktadır: "Ebû Osman anlatıyor: 'Mücâşi''in kardeşiyle karşılaşınca olayı ona sordum. Kardeşi, 'Mücâşi' doğru anlatmış' dedi. (*el-Musannef,* XIV, 500; *Kenzu'l-ummâl,* I, 26, 83).

[478] Ebû Avâne, *Mustahrec,* I, 38.

[479] Buhârî, (I, 22, III, 247) hadisi daha güzel şekilde rivayet etmektedir. Beyhakî ve başkaları Ziyâd b. Hâris es-Sudâî'den (radıyallahu anh): "Hz. Peygamber'e geldim, kendisiyle İslam üzere bey'atlaştım..." Davet bahsinde geçtiği gibi hadisi uzunca rivayet eder. (*Delâilü'n-nübüvvet,* V, 355).

İSLAM ESASLARINI UYGULAMAK ÜZERE BEY'AT ETMEK

a) Beşîr b. Hasâsiyye'nin İslam'ın esasları, sadaka ve cihad üzerine bey'atı

294. Hasan b. Süfyân, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde, Ebû Nu'aym, Hâkim, Beyhakî[480] ve İbn Asâkir Beşîr b. Hasasiye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'a (sallallahu aleyhi ve sellem) bey'at etmek için geldim. 'Ne üzere benle bey'atlaşacaksın' dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) elini uzattı ve şöyle buyurdu: *'Tek olan, ortağı olmayan Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet edeceksin, beş vakit namazı vaktinde kılacaksın, farz olan zekâtı vereceksin, Ramazan orucunu tutacaksın, ka'be'yi tavaf edip hac görevini yerine getireceksin, Allâh (celle celâlühü) yolunda cihad edeceksin!'* Ben de 'Ya Resûlallâh! İkisi (zekât ve cihad) müstesna saydıklarının hepsine gücüm yeter. İkisine gücüm yetmez; zekât, and olsun ki ailemin içecek ve binek ihtiyacını gideren on devemden başka bir şeyim yok. Cihad konusu ise ben korkak biriyim. Savaştan yüz çeviren kişiye Allâh'ın gazabının olacağını söylüyorlar. Bir savaş patlak verirse kendi nefsimi tehlikeye atamayacağım endişesi taşıyorum. Bundan dolayı savaştan kaçıp Allâh'ın gazabına maruz kalırım.' Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), elimi tutup salladı. Sonra *'Ey Beşîr! Sadaka yok, cihad yok! O zaman cennete nasıl gireceksin'* buyurdu. Ben de 'Ya Resûlallâh! Elini uzat, sana bey'at edeyim' dedim. Hz. Peygamber de elini uzattı, ben de söylediği her şey üzere (istina etmeksiniz) bey'at ettim."[481]

b) Cerîr b. Abdillah'ın İslamın esasları ve tüm Müslümanlara nasihat üzere bey'atı

295. İmâm-ı Ahmed, Cerîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'la (sallallahu aleyhi ve sellem) namaz kılmak üzere, zekât vermek üzere, her müslümana nasihat etmek üzere bey'atlaştım."[482]

---

[480] Hâkim, *Müstedrek,* II, 80; Beyhakî, *es-Sünen,* IX, 20.

[481] Alî el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VI, 12. Hadisi ayrıca İmâm-ı Ahmed (*Müsned,* V, 224) rivayet etti. Heysemî'nin dediği gibi isnadındaki tüm râviler birileri tarafından tavsik edilmiş (yani güvenilirdir dediği) kişilerdir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* I, 42).

[482] Ahmed, *Müsned,* IV, 360, 365. İbn Cerîr, de hadisi bu lafızla rivayet etmiş. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 82). Şeyhân (Buharî, Müslim), Tirmizî de hadisi rivayet etmişler. (Buhârî, I, 22, 139, II, 131, III, 94, 247; Müslim, I, 54; Tirmizî, *es-Sünen,* 1925; el-Munzirî, *et-Terğîb,* III, 236).

296. İmâm-ı Ahmed[483] hadisi başka bir tarîkle Cerîr'den (radıyallahu anh) rivayet etmektedir: "Ya Resûlallâh! Sen şartları daha iyi bilirsin bana şartları koş (ben de onlar üzerine bey'at edeyim)' dedim. Hz. Peygamber de *'Tek olan Allâh'a ibadet edesin, ona hiç şirk koşmayasın, namazını kılasın, zekâtını veresin, her müslümana nasihat edesin ve şirkten beri olasın diye senle bey'atlaşıyorum'* buyurdu."[484]

297. Taberânî[485] de hadisi Cerîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Cerîr, Peygamber efendimize geldi. Hz. Peygamber *'Elini uzat ey Cerîr!'* dedi. Cerîr 'Ne üzere bey'atlaşacağız?' dedi. Hz. Peygamber *'Yüzünü Allah'a teslim edesin ve her müslümana nasihat edesin diye'* buyurdu. Cerîr de kabul etti. Hz. Cerîr akıllı biriydi. 'Ya Resûlallâh! Gücümün yettiği kadar bey'at ediyorum' dedi. Bu sözü ile kendisinden sonra gelenler içinde bir ruhsat (kolaylık) sağladı."[486]

c) Avf b. Mâlik ve ashabının İslam'ın esasları üzerine bey'atı

298. Rûyânî, İbn Cerîr ve İbn Asâkir Avf b. Malik el-Eşca'î'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh'ın yanında dokuz, sekiz veya yedi kişi bulunuyorduk. Hz. Peygamber *'Allâh'ın elçisine bey'at etmeyecek* misiniz?' dedi. Bu sözünü üç defa tekrarladı. Biz de elimizi uzattık ve bey'atlaştık. Dedik ki: 'Ya Resûlallâh! Senle bey'atlaştık, ama ne üzere bey'atlaştığımız bilmiyoruz' dedik. Hz. Peygamber *'Allâh'a ibadet edesiniz, Allâh'a hiçbir şey şirk koşmayasınız, beş vakit namaz kılasınız, -sesini kısarak- kimseden hiçbir şey dilenmemek üzere bey'atlaştık'* buyurdu. Râvi anlatıyor: 'Bu cemaattan bazılarını gördüm, binek üstünde iken çubuğu düşse bile birine çubuğu al, bana ver demezdi." (*Kenzu'l-ummâl,* I, 83).

Müslim(II, 97) Tirmizî[487] ve Nesâî[488] de bu hadisi rivayet etmektedir. (Munzirî, *et-Terğîb,* II, 98).

---

[483] Ahmed, *Müsned,* IV, 357; *el-Müsnedü'l-Câmi',* IV, 516, h. 3167.

[484] Hadisi Nesâî de (*el-Müctebâ,* VII, 147) rivayet etmektedir. İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* V, 78.

İbn Cerîr de hadisi bu lafızla rivayet etmiş, fakat şöyle demiştir: "Müslümanlara nasihat edeceksin, şirkten ayrılacaksın' (*Kenzu'l-ummâl,* I, 82).

[485] *el-Kebîr,* h. 2365.

[486] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 82.

[487] Munzirî, et-Terğîd adlı eserinde de rivayet ettiğini demiş, fakat Tirmizî bu hadisi rivayet etmemiştir. Bu hadisi, İbn Mâce, 2867; Ebû Dâvud, 1642, rivayet etmiştir.

d) Hz. Sevbân'ın kimseden hiçbir şey istememek üzere bey'atı

299. Taberânî, *Mu'cemu'l-kebîr*[489] adlı eserinde Ebû Ümame'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Kim bey'at edecek?'* dedi. Hz. Peygamber'in azatlısı Sevbân 'Biz bey'at edeceğiz ya Resûlallâh!' dedi. Hz. Peygamber de *'Kimseden bir şey istememek üzere olacak'* buyurdu. Hz. Sevbân 'Kendisine mükâfat olarak ne var?' diye sordu. Hz. Peygamber *'Cennet var'* buyurdu. Sevbân, hemen Hz. Peygamber'le bey'atlaştı. Ebû Ümame anlatır: 'Hz. Sevbân'ı Mekke'de insanların çok kalabalık olduğu bir yerde gördüm. Elinden çubuğu düşüyordu. Bazen adamın omzuna düşüyordu, adam çubuğu alıp vermek istiyordu. Fakat Hz. Sevbân almıyor, kendisini bineğinden iniyor, çubuğunu alıyordu." (et-Terğîb, 2/100).

İmâm-ı Ahmed, Nesâî ve başkaları[490] hadisi Hz. Sevbân'dan muhtasar (kısaca) olarak rivayet etmişler. İmâm-ı Ahmed ve Nesâî ayrıca Hz. Ebû Bekr'in çubuk meselesini zikretmektedir.[491]

e) Ebû Zerr'ın beş emir üzerine bey'atı

300. İmâm-ı Ahmed,[492] Ebû Zerr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), benle beş defa bey'atlaştı, yedi defa benden söz aldı, yedi defa Allâh'ı şahit edip kınayıcının kınamasından korkmamamı söyledi. Ebû Müsenna anlatıyor: 'Ebû Zerr dedi ki: 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), beni çağırdı ve *'Bey'at edip cennete girmek ister misin?'* buyurdu. Ben de 'Evet' dedim, elimi uzattım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kimseden hiçbir şey istememek şartı üzere bey'atlaşmayı söyledi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Peygamber *'hayır, çubuğun dahi düşse (kimseden vermesini isteme) sen bineğinden in ve çubuğunu (yerden) al'* buyurdu. Bir rivayette "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Sana altı gün mühlet, sana söyleneni iyi düşün sonra gel'* buyurdu. Yedinci gün olunca (Ebû Zerr geldi) Hz. Peygamber de *'Aşikar olur, gizli olur her*

---

488 Nesâî, *el-Muctebâ*, I, 229; Ahmed, *Müsned*, VI, 27; *İbn Hibbân*, 3385; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XVIII, h. 67, 68, 130.

489 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, h. 7832, 7892.

490 Ahmed, *Müsned*, V, 275, 277, 279, 281; Nesâî, *el-Müctebâ*, V, 96; Ebû Dâvud, 1643; İbn Mâce, 1837; Munzirî, *et-Terğîb*, II, 99, 101.

491 Bu yanlıştır, Ahmed ve Nesâî Ebû Bekr'in çubuk kıssasını zikretmemektedir. (B).

492 Ahmed, *Müsned*, V, 172; Munzirî, *et-Terğîb*, II, 99.

işinde Allâh'tan korkmanı tavsiye ederim. Bir kötülük işlersen hemen akabinde bir iyilik yap (ki o iyilik, kötülüğü gidersin). Kimseden hiçbir şey isteme, binek üstünde iken çubuğun elinden düşse bile. Emaneti asla zimmetine geçirme' buyurdu."

f) Sehl b. Sa'd ve başkasının İslamın amelleri üzerine bey'atı

301. Şaşî ve İbn Asâkir, Sehl b. Sa'd'dan (radıyallahu anh) rivayet ettiklerine göre "Ben (Sehl), Ebû Zerr, Übade b. Samit, Ebû Sa'îd el-Hudrî, Muhammed b. Mesleme ve altıncı biri; Hz. Peygamber'le Allâh için levme edenin levmesinden korkmayacağımız üzere bey'atlaştık. Altıncı kişi yapamayacağından muaf tutulmasını istedi, Hz. Peygamber de onu bu bey'attan muaf tuttu."[493]

Taberânî, hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir. Heysemî: "İsnadında zayıf olan Abdulmuheymin b. Abbâs[494] vardır."[495]

302. Müslim,[496] Übade b. Sâmit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Hz. Peygamber'e bey'at eden nukabâlardan (temsilcilerden) biriyim. Biz, Hz. Peygamber'e Allâh'a hiç şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina yapmamak, Allâh'ın öldürülmesini haram kıldığı kimseyi haksız yere öldürmemek, kimsenin malını gasp etmemek, Allah'a isyan etmemek üzere, bunları yaptığımızda da karşılığında cennet almak üzere bey'atlaştık. Bunlardan her hangi birini işlediğimizde hesabı Allâh'a olur."

303. İbn Cerîr, Ubade b. Sâmit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz, Hz. Peygamber'in yanındaydık. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Benle Allâh'a hiçbir şey şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina yapmamak üzere bey'atlaşın! Sizden kim bey'atında durursa mükâfatını Allâh verir. Kim ki bunlardan bir şey yapar ve gizlerse hesabı Allâh'a olur. Dilerse azaplandırır, dilerse affeder.'*"[497]

---

[493] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 82.
[494] Asılda Ayyaş diye gelmiş, bu yanlıştır.
[495] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 5725; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 264.
[496] Müslim, V, 127; Buhârî, V, 70, 9/4.
[497] *Târîhu't-Taberî*, II, 356; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 82.

g) Übâde b. Sâmit ve başkasının birince akabede bey'atı

304. İbn İshak, İbn Cerîr[498] ve İbn Asâkir, Ubade b. Sâmit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Birinci akabe[499] de on bir kişiydik.[500] Hz. Peygamber'le kadınların bey'atlaştığı şeyler üzere bey'atlaştık. Henüz cihad farz kılınmamıştı. Hz. Peygamber'e; Allâh'a hiçbir şey şirk koşmamak üzere, hırsızlık yapmamak üzere, zina yapmamak üzere, kendi katımızdan yalan uydurarak kimseye iftira atmamak üzere, evlatlarımızı öldürmemek üzere, Allâh'a maruftan sapıp asi olmamak üzere bey'atlaştık. Kim sözünde durursa ona cennet vardır. Kim ki bunlardan bir şey işlerse hesabı Allâh'a olur. Allâh (celle celalühü), dilerse azaplandırır, dilerse affeder. Sonra herkes bir daha ki seneye buluşmak üzere ayrıldı."[501]

---

[498] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 454; *Târîhu't-Taberî,* II, 356.

[499] Birinci akabe: Medinelilerin Mekke'ye gelip orda Müslüman olmaları ve Hz. Peygamber'i koruyacaklarına dair söz vermelerine denir. Bir sonraki sene bir daha gelip bey'at etmeleri ise ikinci akabe diye isimlendirilir.

[500] Asılda da 11 şeklinde gelmiştir. fakat doğru olan 12 kişi olmalarıdır. *Sîretu İbn Hişâm,* Taberî ve başka kitaplarda da öyle gelmiştir. (B)

[501] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 82). Şeyhân (Buhârî, I, 11, V, 104; Müslim, V, 126, 127) hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet ettiler. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 150).

HİCRET YAPMAK ÜZERE BEY'AT

a) Ya'lâ b. Münye'nin babasının yerine bey'at etmesi

305. Beyhakî, Ya'lâ b. Münye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mekke Fethi'nin ikinci gününde Hz. Peygamber'e vardım 'Ya Resûlallâh! Hicret üzere babamla bey'atlaş' dedim. Hz. Peygamber *'Hayır, Cihad etmek üzere bey'atlaşacağım. Mekke fethinden sonra hicret bitmiştir'* buyurdu. Mücâşi''in rivayet ettiği hadis geçmişti, hadiste şöyle denmişti: "Dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Hicret etmek üzere bizimle bey'atlaş.' Hz. Peygamber *'Hicret vakti hicret edenlere mahsustu ve geçti'* buyurdu. Cerîr'in hadisinde: "Şirkten (yani müşriklerden) ayrılacaksın (ve böylece hicret etmiş sayılacaksın)."[502]

b) Hendek savaşında insanların hicret üzere bey'at etmesi

306. İmâm-ı Ahmed, Buhâri *et-Târîh* adlı eserinde, İbn Ebî Heyseme, Ebû Avâne,[503] Beğavî, Ebû Nu'aym ve Taberânî;[504] Hâris b. Ziyâd es-Sâ'idî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hendek savaşında Hz. Peygamber'in yanına geldim, kendisi hicret etmek üzere insanlarla bey'atlaşıyordu. Zannettik bizi de bey'ata davet ediyorlar. Hz. Peygamber'e 'Ya Resûlallâh! Bu adamla hicret etme üzere bey'atlaşır mısın' dedim. Hz. Peygamber *'Bu kimdir?'* buyurdu. Ben de 'Amcaoğlum Havt b. Yezîd (ya da Yezîd b. Havt)' dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber *'Sizle (hicret üzere) bey'atlaşmıyorum. İnsanlar size hicret edecek, siz kimseye hicret etmeyeceksiniz. Nefsim elinde olan zata yemin olsun! Ensarı seven kim olursa Allâh (celle celâlühü) ile karşılaşınca Allâh (celle celâlühü) da kesinlikle onu sevecektir. Ensara kim buğz ederse, Allâh ile karşılaşınca Allâh (celle celâlühü) da ona buğz edecektir.'*[505]

---

[502] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 16. Beyhakî, Cerîr'in rivayet ettiği hadiste: "Mü'minlere nasihat edeceksin, müşriklerden ayrılacaksın." Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 13.

[503] Ebû Avâne, *Müsned,* IV, 351.

[504] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 3356, 3601.

[505] Ahmed, *Müsned,* III, 429, IV, 221; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* II, 2388; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 134. Ebû Dâvud (Dr. Beşşâr: Fedâilü'l-Ensâr adlı eserinde rivayet etmiş, fakat kitap bize ulaşmamıştır.) da hadisi rivayet etmiş. (*el-İsâbe,* I, 279). Heysemî: "Hadisi; Ahmed, Taberânî birkaç isnadla rivayet etmiş. Bazı isnadlarının râvileri -Muhammed b. Amr müstesna- "Sahîh hadis" râvileridir. Muhammed b. Amr ise "hasenu'l-hadis"tir (Yani hadisi ihticaca elverişlidir)." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 38).

307. Taberânî,[506] Ebû Üseyd es-Sâ'idî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, (Hendek savaşında) hendek kazmak için geldiler, Hz.Peygamber'le de hicret etme hususunda bey'atlaşıyorlardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bey'at bittikten sonra şöyle buyurdu: *'Ey Ensar toplumu! Siz hicret etme konusunda bey'atlaşmayın! Çünkü sadece insanlar size hicret ederler (siz kimseye hicret etmezsiniz). Kim Ensarı severek Allâh ile karşılaşırsa Allâh da onu sever. Kim Ensara buğz ederek Allâh (celle celâlühü) ile karşılaşırsa Allâh (celle celâlühü) da ona buğz eder."*

Heysemî: "Hadisin isnadında Abdulahamîd b. Süheyl[507] adında biri var, onun hakkında ne cerh ne de tadil bilmiyorum. Diğer râviler ise sıka, güvenilir kimselerdir." *(Mecma'u'z-zevâid, X, 38).*

---

[506] *El-Kebîr,* 19/ h. 591.

[507] Bu yanlıştır. Râvinin ismi Abdulhamîd b. Süheyl değil, Abdulmecîd b. Süheyl'dir. Kendisi sıka ve "sahîheyn" râvilerinden biridir. (B).

HZ. PEYGAMBER'E YARDIM HUSUSUNDA BEY'AT

a) Akabe'de yetmiş kadar erkeğin yardım etme üzere bey'at

308. Ahmed, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'de on yıl kaldı. İnsanları Ukkâze, Mecenne panayırı ve hac mevsimlerinde ziyaret ediyordu. *'Beni kim himaye eder? Rabbimden aldığım risalet görevimi tebliğ edene kadar kim bana yardımcı olursa ona cennet var'* diye seslenirdi. Kendisini barındıran, kendisine yardımcı olan hiç kimse bulamıyordu. Öyle ki Yemen veya Mudar'dan biri gelse hemen kavmi ve yakın akrabaları adama gidiyor şöyle diyorlardı: "Bu Kureyşli adamdan uzak dur ki, seni de fitneye düşürmesin.' Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kervanlar arasından geçer, onlar da parmaklarla işaret ederlerdi. Bu olay, Allâh (celle celâlühü), bizi Yesrib'e (Medine''ye) hicret ettirene kadar devam etti. Kendisini himaye ettik ve tasdik ettik. Bizden adam gider, ona iman eder, Hz. Peygamber de ona Kur'ân okur, sonra adam ailesine gelir ve onun Müslüman olmasıyla tüm aile Müslüman olurdu. Öyle oldu ki, her ensar evinde kesin İslamı yayan, Müslüman olan bir cemaat bulunurdu. Sonra Medineli Müslümanların hepsi istişare etti. Aramızda şöyle dedik: 'Daha ne zamana kadar Hz. Peygamberin, korku içinde Mekke dağlarına dönüp itildiğini bekleyeceğiz!' bizden yetmiş kişi hac mevsiminde bineklerine binip Hz. Peygamber'e gitti. Hz. Peygamber'le Akabe yolunda buluşmak üzere sözleştik. Birer ikişer orda hazır olmaya başlayıp hepimiz hazır olduk. Dedik ki: 'Ya Resûlallâh! Ne üzerine sana bey'at edelim?' Hz. Peygamber *'Gençlikte ve yaşlılıkta beni dinleme, bana itaat etme, zenginlik ve fakirlikte nafaka vereceğinize, iyiliği emredip kötülüktan sakındırmak üzere, Allâh için hakkı söyleyip kınayıcının kınamasından korkmamak üzere, size geldiğimde kendi, nefsinizi, eşlerinizi, çocuklarınızı koruduğunu gibi beni koruyacağınız üzere bey'at edin! Bunu yaptığınız taktirde karşılığında size cennet vardır'* buyurdu. Biz de yerimizden kalktık ve Es'ad b. Zürâre, Hz. Peygamberin elini tuttu. Es'ad, onların en ufağıydı. Beyhakî'nin rivayetinde 'Es'ad, ben müstesna yetmiş kişiden de ufaktı.' Es'ad 'Ey Yesrib ehli acele etmeyin! Biz buraya onun Allâh'ın elçisi olduğunu kesin bildiğimizden yola çıkıp bunca yol meşakkatlarına göğüs gerdik. Onu bu gün Mekke'den çıkarmak tüm Araplarla savaşı göze almak, ileri gelenlerin ölümünü göze almak ve kılıçların ısırığını göze almaktır. Eğer bunlara tahammül edeceğinize inanıyorsanız, onu (Hz.

Muhammed'i) alın! Ecriniz de Allâh üzerindedir. Yok, eğer kendi canınızdan korkuyorsanız onu bırakın ve kendisine bunu açık söyleyin! Bu Allâh, katında sizin için daha iyi bir mazeret olur' dedi. Ensar, şöyle cevap verdi: 'Ey Es'ad, sen uzaklaş, Allâh'a yemin olsun! Ne bey'atımızdan vazgeçer, ne de onu bırakacağız!' Râvi anlatıyor: 'Kalktık, Hz. Peygamber'e bey'at ettik. O da bize şart koştu, bizden söz aldı. Buna mükâfat olarak da bize cenneti vad ediyordu." [508]

309. İbn İshak,[509] Ka'b b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Akabe yolunda toplanıp Hz. Peygamber'i bekledik. Hz. Abbâs ile beraber geldi. Hz. Abbâs, henüz kavminin dini (şirk) üzereydi. Fakat yiğeninin işi üzerinde durmayı seviyor, emniyette olmasını istiyordu. Hz. Peygamber oturduktan sonra ilk sözü alıp konuşan Abbâs b. Abdulmuttalib oldu. Şöyle konuştu: 'Ey Hazrec cemaati! Bildiğiniz gibi Hz. Muhammed bizdendir. Kavmimizde bizim fikrimizde olanların (yani müşrik olanların) ona eziyet etmesini engelledik. Kavmi içinde izzetli ve memleketinde korunuyordu. Kendisi sizin içinize girip sizden biri olma konusunda ısrar etti. Eğer onu davet ettiğiniz konuda sözünüzü yerine getirecekseniz, onu kendisine muhalif olanların eziyetinden koruyacaksanız ve göğüs gereceğiniz şeylere de tahammul edecekseniz (size teslim edeyim). Yok, eğer size geldikten sonra onu düşmanlarına teslim etmeyi ve yüz üstü bırakmayı düşünüyorsanız şimdiden onu bırakın (götürmeyin). Çünkü kendisi, kavmi ve memleketinde onurlu ve himaye gören biridir.'

Râvi anlatıyor: 'Ona dedik ki: 'Tamam, (Abbâs) söylediklerinin hepsini dinledik. Ya Resûlallâh! Kendin ve Rabbin için dilediğin sözü bizden al!' Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), konuşmaya başladı, Kur'ân okudu, Allâh'a dua etti, İslam'a taşvik etti. Sonra şöyle dedi: *'Eşleriniz ve çocuklarınızı koruduğunuz gibi beni korumanız üzere sizinle bey'atlaşıyorum.'* Berrâ b.

---

[508] Ahmed, *Müsned,* III, 322, 323, 339. İmâm-ı Ahmed ve Beyhakî *(es-Sünen,* IX, 9; *ed-Delâil,* II, 442, 443, 444) bu tarikin haricinde başka tarikle de hadisi rivayet etmektedirler. Bu isnad Müslim'in şartı üzeredir ve isnad güzeldir. Ancak Şeyhân bu hadisi rivayet etmemiştir. (İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 159).
Hafız İbn Hacer el-Askalânî: "Bu hadisin isnadı hasendir. Hadise Hâkim (*Müstedrek,* II, 624, 625) ve İbn Hibban İbn Hibbân, (Sahîhi, 6274, 7012) sahîh demişler. (*Fethu'l-bârî,* VII, 157).
Heysemî: "İmâm-ı Ahmed'in isnadındaki kişiler "Sahîh hadis" râvileridir. Hadisi Bezzâr (*Müsned,* 1756) rivayet etmekte, hadiste şöyle denmektedir: "Ensar, 'bu bey'atı ne terk eder, ne de bozarız' dedi."

[509] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 441.

Ma'rûr, Hz. Peygamber'in elinden tuttu ve 'Evet, seni hak din için gönderen Allâh'a yemin ederiz ki, kendi nefsimizi, eşlerimizi ve çocuklarımızı koruduğumuz gibi seni koruyacağız. Ya Resûlallâh! Sana bey'at ettik. And olsun ki, biz savaş çocuklarıyız. Bu bize büyüklerimizden miras olarak kaldı' dedi. Berrâ Hz. Peygamber ile konuşurken Ebû Heysem et-Tiyyihân söze karıştı ve 'Ya Resûlallâh! Muhakkak ki bizimle bazı kavimler arasında antlaşmalarımız var ve onları kesmek zorunda kalacağız. -Yahudileri kasdediyor- Biz tüm bunları yaptıktan sonra Allâh (celle celâlühü), seni muzaffer kılarsa kavmine geri dönüp bizi terk eder misin?' dedi. Hz. Peygamber tebessüm etti, sonra şöyle buyurdu: *'Kanımın son damlasına kadar sizinleyim. Sizin yanınızda kalıp burada yaşayacağım ve burada öleceğim. Ben sizden biriyim, siz de benden birisiniz. Sizin savaştığınızla ben de savaşırım, barış yaptığınızla ben de barış yaparım.'*

b) Ensarın on iki temsilci seçmesi

Hz. Ka'b (radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Peygamber *'İçinizden on iki temsilci seçin. Kavmin işleri üzerinde onlar görevli olsunlar'* buyurdu. Ensar da dokuzu Hazrec, üçü de Evs'den olmak üzere on iki temsilci seçtiler."[510]

c) Ebû Heysem'in bey'atı ve arkadaşlarına sözü

310. Taberânî, Urve'den (radıyallahu anh) mürsel olarak şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e ilk bey'at eden kişi Ebû Heysem b. Tiyyihan (radıyallahu anh) dedi ki: 'Ya Resûlallâh! Bizimle insanlar arasında antlaşmalar var. Belki biz antlaşmaları bozmak zorunda kalacağız. Biz antlaşmaları keser, insanlarla savaşırsak sen de bizi bırakıp kavmine dönersen ne olur?' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sözüne güldü ve şöyle buyurdu: *"Kanımın son damlasına kadar sizinleyim. Sizin yanınızda kalıp burada yaşayacağım ve burada öleceğim.'* Ebû Heysem, Hz. Peygamber'in kendisine karşı verdiği cevaba memnun kalınca (Ensar'a dönerek) şöyle dedi: 'Ey Kavmim! Bu adam Allâh'ın elçisidir. Onun doğru sözlü olduğuna şahadet ederim. Ken-

---

[510] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 160. İmâm-ı Ahmed (*Müsned*, III, 160) ve Taberânî (*el-Kebîr*, III, 460) hadisi mutavvel olarak rivayet etmektedir. Heysemî de uzunca *Mecma'u'z-zevâid* kitabında serd etmiştir. Heysemî hadisin isnadı için 'İmâm-ı Ahmed'in isnadındaki kişiler İbn İshak müstesna hepsi "Sahîh hadis" râvileridir. İbn İshak (müdellistir, ama o) da işittiğini seraheten belirtmiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 42).
Hafız İbn Hacer: "Hadisi İbn İshak rivayet etmiştir. İbn Hibban, İbn İshak tariki ile gelen uzun hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir." (*Fethu'l-bârî*, VII, 157; *Sîretu İbn Hişâm*, I, 440; İbn Hibbân, *Sahih*, 1170; Hâkim, *Müstedrek*, III, 441.)

disi bu gün kavmi ve aşireti içinde Allâh'ın himayesinde ve emniyetindedir. İyi bilin ki, eğer onu alıp götürürseniz Arapların hepsi birlik olur size karşı savaş açacaktır. Allâh yolunda savaşmaktan, mallarınızın ve evlatlatlarınızın yok olmasından mutluluk duyuyorsanız kendisini memleketinize davet edin. Kendisi gerçekten Allâh'ın elçisidir. Eğer onu yüz üstü bırakacağınızdan korkuyorsanız bu gün bırakın!' Ensar da o zaman şöyle cevab verdi: 'Allâh ve Resulü bize ne görev veriyorsa şimdiden kabul ediyoruz. Ya Resûlallâh! Bizden istediğin her şeyi de sana veririz. Ey Ebû Heysem! Resûlullâh'la aramızdan çık da ona bey'at edelim.' Ebû Heysem de 'Ben bey'at edenlerin ilki olacağım' dedi. Ardından diğerleri de bey'at etti..."[511]

d) Hz. Abbas b. Übâde'nin bey'at esnasında sözü

311. İbn İshak, Âsım b. Ömer b. Katade'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, Hz. Peygamber'e bey'at için toplanınca Sâlim b. Avf'ın kardeşi olan Abbâs b. Ubâde b. Nadle, Ensar'a 'Ey Hazcer topluluğu! Ne üzere bu adamla bey'at edeceğinizi biliyor musunuz?' diye sordu. Ensar da 'Evet' dedi. Abbâs b. Ubâde 'Kızıl veya siyah tenli demeden herkese karşı savaş üzere bey'at ediyorsunuz. Eğer siz mallarınızın telef olduğunu, ileri gelenlerinizin öldürüldüğünü gördüğünüzde Hz. Peygamber'i düşmanlarına teslim etmeyi düşünüyorsanız şimdiden bırakın! Allâh'a and olsun! Öyle bir şey yaparsanız bu dünya ve ahirette sizin için rezalet olur. Yok, eğer mallarınız telef olsa, ileri gelen eşrafınız öldürülse bile davet ettiğiniz şey konusunda sözünüzü tutacağınızı düşünüyorsanız onu alın, götürün. Allâh'a yemin olsun ki, dünya ve ahirette en hayırlı şey budur' buyurdu. Ensar da 'Evet biz onu mallarımızı ve eşrafımızın yok olmasını göze alarak onu alıp götüreceğiz. Ya Resûlallâh! Sözümüzde durursak bize mükâfat olarak ne vardır?' diye sordular. Hz. Peygamber de *'Cennet vardır'* dedi. Ensar da Hz. Peygamber'e 'Elini uzat' dediler. Hz. Peygamber de elini uzattı ve onlar da bey'at etti." [512]

312. İbn İshak; Ma'bed b. Ka'b, o da kardeşi Abdullah tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Artık bineklerinizin başına dönün' buyurdu.* Abbâs b. Ubade dedi ki: 'Ya Resûlallâh! Seni hak dini için gönderen Allâh'a yemin olsun eğer istersen ya-

---

[511] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XIX, 566. Heysemî: "Hadisin isnadında kendisinde biraz zayıflık olan, ama hadisi hasen olan İbn Lehî'a vardır." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 47).

[512] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 446; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 162.

rın Mina'dakilere karşı kılıçlarımızla hucüm ederiz.' Hz. Peygamber cevaben *'Onunla henüz emrolunmadık. Siz bineklerinizin başına dönün'* buyurdu." [513]

[513] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 447.

CİHAD ETMEK ÜZERE BEY'AT

313. Buhârî, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), (Hendek savaşı sırasında) kazılan hendeğe gitti. Muhacir ve Ensar sabahın soğuğunda hendek kazıyorlardı. Kendi yerine çalışacak köleleri de yoktu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onlardaki yorgunluk ve açlığı görünce şöyle bir şiir söyledi:

فاغفرِ الأنصارَ والمهاجرة   اللّهم إنَّ العيش عيشُ الآخرة

"Ey Allâh'ım! Hayat ahiret hayatıdır

Sen, Ensar ve Muhacirleri bağışla"

Sahabîler de cevaben şu şiiri söylediler:

على الجهاد ما بقينا أبداً   نحن الذين بايعوا محمداً

"Bizler, Muhammed'e bey'at etmişiz

Hayatta olduğumuz müddetçe cihad etmek üzere" [514]

Mücâşî hadisi önceden geçti, şöyle denmişti: "Ne üzere bizle bey'atlaşacaksın' dedim. Hz. Peygamber *'İslam ve cihad üzere'* cevap verdi."

Beşîr b. Hasasiye hadisi de geçti, şöyle denmişti: "(Hz. Peygamber) *'Ey Beşîr! Sadaka yok, cihad yok. O zaman ne ile cennete gireceksin'* buyurmuştu. (Beşîr) Ben de uzat elini bey'at edeyim dedim. Hz. Peygamber de elini uzattı, ben de bey'at ettim.

Ya'lâ b. Münye hadisinde şöyle denmişti: "Babam yerine hicret üzere bey'atlaş' dedim. Hz. Peygamber de *'Hicret değil de cihad üzere bey'atlaşırım (çünkü hicret dönemi bitti)'* buyurdu."

---

[514] Buhârî, IV, 30, 31, 61, V, 42, 137, IX, 96; Müslim, V, 188; Tirmizî, 3857; *Cem'u'l-fevâid,* II, 51).

ÖLÜM ÜZERİNE BEY'AT

a) Seleme b. Akva'ın ölüm üzere bey'atı

314. Buhârî,[515] Seleme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber' ile bey'atlaştım, sonra ağacın gölgesine geçtim. İnsanlar azalınca Hz. Peygamber *'Ey İbn Ekva' bey'at etmeyecek misin?'* dedi. Ben de 'Bey'at ettim ya Resûlallâh!' dedim. *'Yine bey'at et'* buyurdu. Ben de ikinci defa bey'at ettim. Râvi anlatıyor: 'Ey Ebû Müslim! O gün ne üzere bey'at ediyordunuz?' diye sordum. Ebû Müslim 'Ölmek üzere' dedi." [516]

315. Buhârî, Abdullah b. Zeyd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Harre olayı[517] olunca biri kendisine gelip '(Abdullah) İbn Hanzala[518] insanlarla ölüm üzere bey'atlaşmaktadır' dedi. Abdullah b. Zeyd de 'Hz. Peygamber'den sonra hiç kimse ile böyle bey'atlaşmam' dedi."[519]

---

[515] Buhârî, IV, 61, V, 159, IX, 97, 98.

[516] Müslim, VI, 27; Tirmizî, 1592; *el-Müctebâ*, VII, 141; el-Aynî, Ubdetu'l-kârî, VIII, 16. Beyhakî, *es-Sünen*, VIII, 146; İbn Sa'd, *et-Tabakat*, IV, 39.

[517] Harre, Medine'nin hemen dışında siyah taşın çok olduğu bir arazinin adıdır. Yezîd b. Mu'âviye emriyle Şam askerleri Müslim b. Ukbe komutasında bu Harre gününde Medine'yi yağmalamışlardı. Bu olay Hicri 63. Senesinde Zilhicce ayında meydana gerçekleşmişti. Yezîd de bu olaydan sonra helak olmuştur. Bu vaka ismini, bu siyah taşları çok olan araziden almıştır. Olay da burada cereyan etmiştir.

[518] Yezîd adına bey'at alan bir validir.

[519] Buhârî, 415; Müslim, VI, 27; *el-Aynî,* VII, 15; *Beyhakî,* VIII, 146.

HZ. PEYGAMBER'İ DİNLEME VE ONA İTAAT ETME ÜZERE BEY'AT

a) Übâde b. Sâmit'in bu konu hakkında konuşması

316. Beyhakî, Ubeyd b. Rifâ'a[520]'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir şarap dolusu kabı alıp Ubade b. Samit'e (radıyallahu anh) gittim. Onu alıp parçaladı ve şöyle dedi: 'Biz, Hz. Peygamber'i dinlemede, ona gençlikte ihtiyarlıkta itaat etmede, zenginlik ve fakirlikte nafaka vermede, iyiliği emredip kötülüğü nehyetmede, Allâh için doğruyu söyleyip kınayıcının kınamasından korkmamada, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Yesrib'e (Medine'ye) gelince canımızı, hanımlarımızı ve çocuklarımızı koruduğumuz gibi onu himaye etme hususunda bey'at ettik. Bunun karşılığında bize cennet va'd edildi. Bu, Hz. Peygamber'e yaptığımız bey'at şeklidir." [521]

317. Yunus, İbn İshak←Ubade b. Velîd b. Ubade b. Samit← babasından← o da kendi babası tariki ile Ubade b. Samit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz, Hz. Peygamber'e savaş üzere bey'at ettik. Darlıkta, kolaylıkta, sevdiğimiz, sevmediğimiz konularda kendisini dinleyeceğimize, ona itaat edeceğimize ve onu kendi nefsimize tercih edeceğimize, işin erbabı ile nizalaşmamada, kınayıcının kınamasından korkmayıp olduğumuz her yerde doğruyu söyleme noktasından Hz. Peygamber'e bey'at ettik."[522]

318. İbn Cerîr, Cerîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kendisini dinlemek, kendisine itaat etmek ve Müslümanlara nasihat etmek hususunda Hz. Peygamber'e bey'at ettim."

b) Cerîr b. Abdullah'ın dinleme, itaat ve Müslümanlara nasihat üzere bey'atı

319. İbn Cerîr, Cerîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldim 'Hoşuma gitsin gitmesin seni dinleme, sana itaat etme konusunda bey'at etmek istiyorum' dedim. Hz. Peygamber de *'Buna gücün yeter mi (veya takatın yeter mi)'* dedi. İtiraz edip *'gücümün yettiği kadar'* de-

---

[520] Asılda Râfi', diye gelmiş, yanlıştır.

[521] *Delâilü'n-nübüvvet*, II, 451, 452. Bu isnad ceyyid ve güçlüdür. Ancak sahîh hadis İmâmları, hadisi rivayet etmemişler.

[522] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 163. Şeyhân (Buhârî, IX, 69; Müslim, VI, 16) hadisi bu manayla rivayet etmektedir. (*et-Terğîb*, IV, 3).

memi istedi. Ben de 'Gücüm yettiği kadar' dedim. Saydıklarım ve Müslümanlara nasihat etme üzere benle bey'atlaştı."[523]

320. Ebû Dâvud ve Nesâî, Cerîr'in (radıyallahu anh) hadisini şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'i dinleme ve ona itaat etme, her müslümana nasihat etme hususunda bey'atlaştım. Bu zat, bir şey satsa veya satın alsa şöyle buyururdu: 'Senden aldığım sana verdiğimden daha değerlidir. İster ver, ister verme."[524]

c) Hz. Peygamber'in, bey'at esnasında "gücüm yettiği kadar de!" sözü

321. Buhârî,[525] İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz, Hz. Peygamber'e onu dinleyeceğimiz üzere, ona her türlü şeyde itaat edeceğimiz üzere bey'at ettik. Kendisi *'Gücümün yettiği kadar (bey'at edeceğim)'* deyin diye buyurdu."[526]

322. Beğavî, Ebû Nu'aym ve İbn Asâkir, Utbe b. Abd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e yedi defa bey'at ettim. Beş bey'atım; her türlü işte itaat etmek üzere, ikisi ise muhabbet ve sevgi üzereydi."[527]

323. İbn Cerîr, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e gücümün yettiği kadar onu dinlemek, ona itaat etmek üzere bu elimle bey'at ettim."[528]

---

[523] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 82.

[524] Ebû Dâvud, 4945; Nesâî, el-Müctebâ, VII, 140; Munzirî, *et-Terğîb*, III, 237.

[525] Buhârî, IX, 96; Müslim, VI, 29.

[526] Hadisi Nesâî ve İbn Cerîr de bu manayla rivayet etmektedir. (el-Muctebâ, VII, 152; *el-Kübrâ*, 8724; *Kenzu'l-ummâl*, I, 83).

[527] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 83.

[528] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 82.

KADINLARIN BEY'AT ETMESİ

a) Ensar hanımların Hz. Peygamber'e gelip bey'at etmesi

324. Ahmed, Ebû Ya'lâ ve Taberânî -Heysemî'nin dediği gibi râvileri de sıkadır- Ümmü Atiyye'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye gelince Ensar kadınlarını bir eve topladı. Sonra Hz.Ömer'i onlara yolladı. Hz. Ömer de kapıda durup onlara selam verdi, onlar da selamı aldılar. Hz. Ömer 'Ben Hz. Peygamber'in size gönderdiği bir elçiyim.' Onlar da 'Hz. Peygamber'e ve onun elçisine merhaba olsun, hoş geldiniz' buyurdular. Hz. Ömer, 'Allâh'a hiçbir şeyi şirk koşmamak üzere, hırsızlık yapmamak üzere, zina yapmamak üzere, evlatlarınızı öldürmemek üzere, kendi yanınızdan yalan uydurarak kimseye iftira atmamak üzere, iyiliğe karşı isyan etmemek üzere bey'at edeceksiniz' dedi. Ensar kadınlar da 'evet' dediler. Hz. Ömer de elini kapının arkasından uzattı, onlarda içerden elini uzattılar sonra Hz. Ömer 'Ey Allâh'ım şahid ol!' dedi. Ümmü Atiye anlatıyor: 'Hz. Ömer, Ramazan ve Kurban bayramlarında bizlerin, olgun ve henüz çok genç olan kızlarımızı çıkarmamız (bayramın bereketinden istifade etmeleri için), cenazelere takılıp peşinden gitmememiz noktasında emir de bulundu. Üzerimize de Cuma namazının farz olmadığını belirtti. Hz. Ömer'e buhtan (iftira) ve *'iyi işi işlemekte sana karşı gelmesinler'* (Mümtehine, 60/12) ayetini sordum. Hz. Ömer cevaben 'Ölüler arkasında bağırıp çağırmama kasdedilmiştir' dedi." [529]

Ebû Dâvud,[530] hadisi muhtasar (kısaca) olarak rivayet etmektedir. (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 38).

325. Ahmed, Ebû Ya'lâ ve Taberânî -Heysemî'nin dediği gibi isnadındaki raviler sıka, güvenilirdir- Selma bt. Kays'dan (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Selmâ, Resûlullâh'ın teyzelerinden biridir. Hz. Peygamber'le beraber iki kıbleye doğru da namaz kılmıştır. Adî b. Neccâr oğullarına mensup bir kadındı. Şöyle dedi: 'Hz. Peygamber'e gittim. Bazı ensar kadınlar ile beraber ona bey'at ettim. Bize bey'at için 'Allâh'a hiçbir şey şirk koşmamamayı, hızsızlık yapmamayı, zina etmemeyi, evlatlarımızı öldürmemeyi, kendi katımızdan uydurarak kimseye iftira atmamayı ve Allâh'ın emirlerine isyan et-

---

[529] Ahmed, *Müsned,* V, 85, VI, 408; Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 226; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XXV, 85.

[530] Ebû Dâvud, 1139, ama hadisinde Bey'at kıssası yoktur.

memeyi bize şart koştu. Ayrıca 'Eşlerinizi aldatmayın' dedi. Biz de kendisine bey'at ettik ve gittik. Kadınlardan birine dedim ki: 'Geri dön de, Hz. Peygamber'e 'kocamızı aldatmak' nedir? diye sor.' Kadında gidip sordu, Hz. Peygamber de *'Kocanınn malını alıp başkasına vermenizdir'* buyurdu."[531]

326. İmâm-ı Ahmed,[532] Âişe bt. Kudâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet edilmektedir: "Hz. Peygamber, bey'at için gelen hanımlardan ayet-i kerimeye uygun şekilde bey'at alıyordu:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللّٰهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allâh'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işi işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allâh'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allâh, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir." (Mümtehine, 60/12; İbn Kesîr, 4/353).

b) Akîle bt. Übeyd'in bey'at etmesi

327. Taberânî, *el-Kebîr*[533] ve *el-Evsat* adlı eserlerinde Akîle[534] bt. Ubeyd b. Hâris'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ben ve Annem Karîre bt. Hâris el-Utvâriyye bazı muhacir kadınlarla beraber Hz. Peygamber'e bey'at ettik. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), vadide kendisi için kurulmuş bir çadırda bulunuyordu. Şirk koşmamak üzere bizden söz aldı ve Mümtehine süresinin 12. Ayetinde geçenlerin sözünü de aldı. Hepsini ikrar ettik ve bey'at etmek için elimizi uzattık. Hz. Peygamber *'Ben, bayanların*

---

[531] Ahmed, *Müsned,* VI, 379; Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 7070; 422; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XIV, 751; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 38).

[532] Ahmed, *Müsned,* VI, 365.

[533] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XIV, 854.

[534] Asılda ve *Mecma'u'z-zevâid* adlı eserde Ğufeyle diye gelmiş, yanlıştır. (B)

ellerini tutmam' buyurdu. Hz. Peygamber bizim için mağfiret diledi. Bey'atımız böyle gerçekleşti."[535]

c) Ümeyme bt. Rukayka'nın İslam üzere bey'atı

328. İmâm-ı Malik'in ve İbn Hibban[536] -hadise sahîh demektedir- Ümeyye bt. Rukayka'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bazı kadınlarla beraber Hz. Peygamber'e bey'at etmek için geldim. Dedik ki: 'Ya Resûlallâh! Allâh'a hiçbir şeyi şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, evlatlarımızı öldürmemek, kendi yanımızdan uydurup kimseye iftira atmamak ve Allâh'ın emrettiği şeylere isyan etmemek üzere bey'at etmek istiyoruz.' Hz. Peygamber, *'Gücünüz ve takatınız yettiği kadar, deyiniz'* buyurdu. Biz de 'Allâh ve Resulü bize bizden daha merhametli davranıyor. Gel de bey'at edelim ya Resûlallâh!' dedik. Hz. Peygamber *'Ben bayanlarla tokalaşmam. Benim 100 kadına söylediğim söz, bir kadına söylediğim söz gibidir'* buyurdu."

Tirmizî ve başkaları[537] hadisi muhtasar olarak rivayet etmektedir. (el-İsâbe, IV, 240).

329. Taberânî -İsnadındaki râviler sıka ve güvenilirdir- Abdullah b. Amr'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ümeyme b. Rukayka, Hz. Peygamber'e İslam üzere bey'at etmek için geldi. Hz. Peygamber *'Allâh'a hiçbir şey şirk koşmayasın, hırsızlık etmeyesin, zina etmeyesin, evladını öldürmeyesin, kendi yanında uydurup kimseye iftira atmayasın, cenaze arkasında bağırıp çağırmayasın, ilk cahiliyye dönemi gibi açılıp saçılmayasın diye senle bey'atlaşıyorum'* buyurdu."[538]

d) Fâtıma bt. Utbe'nin bey'atı

330. İmâm-ı Ahmed ve Bezzâr -İsnadındaki râviler "Sahîh hadis" râvileridir- Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Fatıma bt. Utbe b. Rabî'a (radıyallahu anha), bey'at etmek için Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber de şirk koşmamaları, zina etmemeleri konusundaki Mümtehine süresinin 12. ayetindeki sözleri aldı. Hz. Âişe anlatıyor: 'Fatıma,

---

[535] Heysemî: "Hadisin isnadında zayıf olan Musa b. Ubeyde vardır." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 39)
[536] Malik, *el-Muvatta,* h. 897; İbn Hibbân, 4553.
[537] Tirmizî, 1597, hasen ve/veya sahîhtir; Ahmed, *Müsned,* VI, 357; İbn Mâce, 2874; *Nesâî,* VII, 149;
[538] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 37. Nesâî, İbn Mâce ve İmâm-ı Ahmed hadisi rivayet etmektedir. Tirmizî de hadise sahîh demiştir. (Nesâî, VII, 149; İbn Mâce, 2874; Tirmizî, 1597; İbn Kesîr, Tefsirinde, IV, 352).

utancından elini başına koydu. Hz. Peygamber de kendisinde gördüğü şey karşısında hayret etti. Hz. Âişe de 'Ey Kadın! Bu bey'atı ikrar et. Allâh'a and olsun! Biz de bunun üzerine bey'at ettik' dedi. Fatıma da 'Tamam, o zaman' dedi. Ayette geçenler üzerinde bey'at etti."[539]

e) Azze bt. Hâyil'in Hz. Peygamber'e bey'atı

331. Taberânî,[540] Azze bt. Hâbil[541]'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldi ve şunlar üzerinde bey'at etti: 'Zina etmeyeciksiniz, hırsızlık yapmayacıksınız, gizli vey aşikar çocuklarınızı yerin altına gömmeyeceksiniz!' Aşikar gömmeyi anladım. fakat gizliden gömmeyi (anlamadım), Hz. Peygamber'e de sormadım, o da söylemedi. Kendi kendime ondan kasd ettiği çocuk düşürmektir. Allâh'a and olsun! Asla çocuk düşürmeyeceğim."[542]

f) Fâtıma bt. Utbe ve kız kardeşi ve Ebû Süfyân'ın eşi olan Hind'in bey'atı

332. Hâkim,[543] Fatıma bt. Utbe b. Rabî'a b. Abdişems'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "(Kardeşim) Ebû Huzeyfe b. Utbe (radıyallahu anh), beni ve Hind bt. Utbe'yi Hz. Peygamber'e bey'at için götürdü. Fatıma şöyle anlatır: 'Bizden söz aldı ve bize şart koştu. Ben de kendisine 'Ey amcaoğlum! Sen kavmindeki bu kötü kadınları (zina eden, hırsızlık eden kadınları) biliyor musun?' dedim. Ebû Huzeyfe 'Sus, Hz. Peygamber'e bunlar üzerinde bey'at yapılır ve böyle şartlar koşulur' dedi. Hind, 'Hırsızlık etmemek üzere bey'at etmiyorum. Çünkü ben kocamın malını çalıyorum' dedi. Hz. Peygamber de elini çekti, Hind de elini çekti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Süfyân'a hakkını helal etsin diye elçi gönderdi. Ebû Süfyân 'Yaş olan meyveler de hakkımı helal ediyorum, ama kuru olanlarda etmiyorum' dedi. Fatıma devam eder: Hz. Peygamber'e bey'at ettik. Sonra Fatıma şöyle dedi: Bir zamanlar senin çadırından daha nefret ettiğim çadır yoktu. Allâh'ın helâk etmesi durumun daha mutlu olacağım başka çadır yoktu. Allâh'a yemin

---

[539] Ahmed, *Müsned*, VI, 151; Heysemî, Mecma'z'zevâid, VI, 37.
[540] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, 853.
[541] Asılda Hâyil diye gelmiş, yanlıştır.
[542] Heysemî: "Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserlerinde hadisi bu lafza yakın şekilde Atâ b. Mes'ûd el-Ka'bî, o da babası tarîki ile rivayet etmiş. Mes'ûd hakkında bir şey (cerh veya tadil) bilmiyorum. Diğer râviler ise sıka, güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 39).
[543] Hâkim, *Müstedrek*, II, 486.

olsun! Bu gün ise Allâh'ın, senin çadırını mamur etmesinden, senin çadırın içini bereketli kılmasından daha çok mutlu olduğum başka çadır yoktur' dedi. Hz. Peygamber *'Allâh'a yemin olsun ki, Sizin için ben, evladınız ve babanızdan daha sevimli olmazsam kâmil mümin olamazsınız'* buyurdu."[544]

333. Ebû Ya'lâ,[545] Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hind bt. Utbe b. Rabî'a, Hz. Peygamber'e bey'at etmek için geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hind'in eline baktı ve *'Git elinin rengini değiştir öyle gel'* dedi. Râvi anlatıyor: "Hind gitti, ellerini kınaladı. Sonra Hz. Peygamber'e geldi. Peygamber efendimiz de *'Senle Allâh'a hiçbir şey şirk koşmayasın, hırsızlık etmeyesin, zina yapmayasın diye bey'atlaşıyorum'* buyurdu. Hind, 'Hür kadın zina eder mi?' dedi. Hz. Peygamber *'Fakirlik korkusundan evlatlarınızı öldürmeyiniz'* buyurdu. Hind, 'Bize evlat bıraktın mı ki, öldürelim' dedi. Râvi anlatıyor: 'Hind, Hz. Peygamber'e bey'at etti. Hind sonra –üzerinde altından iki bilezik vardı- Hz. Peygamber'e 'Bu iki bilezik hakkında ne dersin' diye sordu. Hz. Peygamber de *'Cehennemin alevli korlarından iki kordur'* buyurdu."[546]

334. İbn Hacer Askalânî: Hind'in kadınlarla beraber yaptığı bey'at kıssası meşhur bir kıssasdır: "Hz. Peygamber, *'Kadınlar hırsızlık yapmasın, zina etmesinler'* buyurdu. Hind, 'Hür kadın zina eder mi?' dedi. Hz. Peygamber *'Evlatlarını öldürmesinler'* dedi. Hind, 'Biz, çocuklarımızı küçükken yetiştirdik, terbiye ettik, sen (Hz. Muhammed) ise büyüdüklerinde onları öldürdün' dedi." İsnadlarından biri İbn Sa'd'ın sahîh ve mürsel olarak Şa'bî ve Meymûn b. Mehrân'dan rivayet ettiği hadisin isnadıdır. Şa'bî'nin rivayetinde: "Hz. Peygamber *'zina etmeyiniz'* dedi. Hind ise 'Hür kadın zina eder mi' dedi. Hz. Peygamber *'Evlatlarınızı öldürmeyin'* dedi. Hind ise Hz. Peygamber'e 'Onları sen öldürdün' dedi. Başka bir rivayette buna yakın bir lafızla fakat Hind şöyle demiştir: 'Bedir savaşında bize evlat bıraktın mı (ki öldürelim)?' dedi."[547]

335. İbn Mende, olayı şöyle rivayet etektedir: "(Hind anlatıyor) Ben, Hz. Muhammed'e bey'at etmek istedim. Biri, Hind'e 'Hani ona inanmıyor, onu

---

[544] Hâkim: "Bu hadisin isnadı sahîhtir, fakat Buhârî ve Müslim rivayet etmemiştir. İmâm-ı Zehebî de kendisine muvafık karar vererek hadise 'Sahîh' demiştir.

[545] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 4754.

[546] Heysemî: "Hadisin isnadında kendileri hakkında cerh veya tadil olduğunu bilmediğim kimseler var." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 37). İbn Ebî Hâtim, hadisi muhtasar (kısaca) olarak rivayet etmiş. (*İbn Kesîr Tefsîri,* IV, 354).

[547] İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 425.

inkâr ediyordun' dedi. Hind 'Evet vallâhi öyleydi. Bu geceden evvel bu mescitte Allâh'a layıkı ile ibadet edildiğini görmemiştim. Allâh'a yemin olsun! Ayakta, rükûda ve secdede namaz kılarak gecelediler' dedi.' Adam, 'Sen yapacağını yaptın (yani kötü şeyler yaptın. Hz. Hamza'yı öldürme ve benzeri olaylar) en iyisi sen kavminden birini al, onla beraber Hz. Peygabmer'in yanına git' dedi. Hind, Hz. Ömer'in yanına gitti, onla beraber Hz. Peygamber'in yanına gitti. Hz. Ömer, Hind için izin istedi, Hind de yüzünü kapatmış şekilde Hz. Peygamber'in huzuruna girdi." İbn Mende olayı devam ederek anlatır. Orda Şa'bînin zikredilen Mürsel hadisinde şöyle bir ek yapaktadır: "Hind 'Ben Ebû Süfyân'ın malını çok harcadım' dedi. Ebû Süfyân da 'Harcadığın sana helal olsun' dedi." Muhtasar olarak böyle zikretmektedir.

336. İbn Cerîr,[548] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) hadisi uzunca rivayet etmekte, İbn Kesîr de Tefsirinde olayı zikretmektedir. Hadiste şöyle denmiştir: "Ebû Süfyân 'Geçmişte harcadığın, ilerde harcayacağın sana (Hind'e) helal olsun' dedi. Hz. Peygamber güldü. Hind'i tanıdı, yanına çağırdı, elinden tuttu.[549] Hz. Peygamber *'Sen Hind'sin'* dedi. Hind ise 'Allâh, geçmişi affetsin' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), yüzünü çevirdi ve *'zina etmeyeceksiniz'* dedi. Hind 'Hür kadın zina eder mi?' dedi. Hz. Peygamber de *'Hayır vallâhi hür kadın zina etmez'* buyurdu. Devamla 'Evlatlarınızı öldürmeyiniz' buyurdu. Hind 'Sen, Bedir savaşında zaten onları öldürdün. Sen ve onlar ince düşüncelisiniz!' dedi. Hz. Peygamber *'Kendi yanından yalan uydurup kimseye iftira atmayınız'* sonra *'Allâh'ın emirlerine karşı isyan etmeyiniz'* buyurdu. Hz. Peygamber şöyle devam etti: *'Onlara yasak olan ölünün arkasından bağırıp çağırmalarıdır.' Cahiliyye döneminde kadınlar elbiselerini parçalar, yüzlerini tırmalar, saçlarını çekip koparır ve ölmek için mersiye söylerlerdi."*

İbn Kesîr hadisi zikrettikten sonra 'Bu hadis "ğarîb"dir[550] (yani başka isnadlarla güçlenmemiş, tek kalmıştır)' demektedir. (İbn Kesîr, *Tefsîr,* IV, 353).

---

[548] Taberî, *Tefsîr,* XXVIII, 78.

[549] Bu hadis Münkerdir. Peygamber efendimiz kadınlarla tokalaşmazdı. Bu hadisin isnadı çok zayıftır.

[550] Metin olarak da sorunludur. Çünkü hadiste Hz. Peygamber'in, Hind'in elini tuttuğu belirtilmiştir. Bu diğer rivayetlere ters düştüğünden Münker durumuna düşer. Hadis zaten İbn Kesîr'in dediği gibi Ğarîb yani zayıftır. Zayıf bir hadis, sahîh hadislere muhalefet edince ona şaz dahi denmez, o hadise Münker denir.

337. İbn Ebî Hâtim, Üseyd b. Ebî Üseyd Bezzâr←O da bey'at eden kadınlardan birinin tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Kadın dedi ki: 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Allâh'ın emirlerine isyan etmeme, (ölünün arkasından ağlayarak) yüzümüzü tırmalamama, saçlarımızı dışarı atmama, gömleklerimizi yırtmama ve ölümü istememe noktasında bizden söz aldı."[551]

[551] İbn Kesîr, *Tefsiri,* IV, 355.

ÇOCUKLARIN BEY'ATI

a) Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. İbn Abbas ve Hz. İbn Cafer'in bey'atı

338. Taberânî, Muhammed b. Alî b. Hasan'dan (radıyallahu anhum) şöyle rivayet etmektedir: "Peygamber efendimiz; Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Abdullah b. Abbâs, Hz. Abdullah b. Cafer ile çocuk olmalarına rağmen bey'atlaştı. Onlar, henüz buluğ çağına ermemiş, bıyıkları terlememişti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), çocuklardan sadece bizle bey'atlaştı."[552]

b) İbn Zübeyr ve İbn Cafer'in bey'atı

339. Taberânî, Abdullah b. Zübeyr ve Abdullah b. Cafer'den (radıyallahu anhum) şöyle rivayet etmektedir: "İkisi henüz yedi yaşında iken Hz. Peygamber ile bey'atlaştı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onları görünce tebessüm etti, elini uzattı ve onlarla bey'atlaştı."[553]

340. Ebû Nu'aym ve İbn Asâkir hadisi Urve'den şöyle rivavet ederler: "Abdullah b. Zübeyr ve Abdullah b. Cafer -başka bir rivayette Cafer b. Zübeyr- Hz. Peygamber'e henüz yedi yaşında iken bey'at etti..."[554]

341. Nesâî,[555] Hirmâs b. Ziyâd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Çocukken bey'at edeyim diye elimi Hz. Peygamber'e uzattım. Fakat benle bey'atlaşmadı."[556]

---

552 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 2843. Heysemî: "Hadisdeki râviler sıka, ama hadis "Mürsel"dir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 40).

553 Heysemî: "Hadisin isnadında İsmail b. Ayyaş var. Kendisi hakkında (zayıf mı güvenilir mi diye) farklı görüşler var. Diğer râviler ise "Sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 285).

554 *el-Muntehab*, V, 227.

555 Nesâî, *el-Müctebâ*, VII, 150.

556 Rûdânî, *Mecma'u'l-fevâid*, I, 14.

SAHABÎLERİN HALİFELERİN ELİNDE BEY'ATI

a) Sahabîlerin Hz. Ebû Bekr'e bey'at etmesi

342. İbn Şâhîn es-Sahabe adlı eserinde İbrahim b. Muntesir'den, o da babasından, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Allâh (celle celâlühü), bey'at ile alakalı **"Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allâh'a biat etmektedirler."** Ayeti inzal edince Hz. Peygamber'in insanlarla yaptığı bey'at, Allâh'a ve ona itaat üzere yapılan bey'at idi. Hz. Ebû Bekr'in bey'atı 'Allâh'a itaat ettiğim müddetçe bana bey'at ediniz' şeklindeydi. Hz. Ömer'in ve ondan sonraki halifelerin insanlarla yaptığı bey'at ise Peygamber efendimizin bey'atı gibiydi."[557]

343. Beyhakî, İbn Afîf'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'i gördüm, Hz. Peygamber vefat ettikten sonra insanlarla bey'atlaşıyordu. Kalabalık bir cemaat yanında toplanıyor, Hz. Ebû Bekr de 'Allâh'ı, kitabını sonra da halifeyi dinleme, ona itaat etme üzere bana bey'at edin' diyordu. Onlar da 'Evet' diyor, bey'atlaşıyorlardı. Bir saat yanında kaldım. O zaman yeni buluğ çağına ermiştim (veya daha büyüktüm). İnsanlara şart koştuğu şeyleri öğrendim. Sonra yanına vardım, hiçbir şey demeden ben başladım ve şöyle dedim: 'Önce Allâh'ı, kitabını sonra da halifesini dinleyeceğim ve ona itaat edeceğim diye bey'at ediyorum.' Başını kaldırdı, sonra da beni aşağıdan yukarıya kadar bir süzdü. Bu yaptığımın onun çok hoşuna gittiğini gördüm."[558]

344. Müsedded, Ebû Sefer'den (radıyallahu anh)[559] şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Şam'a orduyu göndermek üzereyken onlarla düşmana vurma ve müsibetlere sabretme üzere bey'atlaşıyordu."[560]

b) Sahabîlerin Hz. Ömer'in elinde bey'atı

345. İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe ve et-Tayâlisî,[561] Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Medine'ye geldiğimde Hz. Ebû Bekr vefat etmişti, Hz. Ömer onun yerine halife olmuştu. Hz. Ömer'e dedim ki: 'Elini kaldır da

---

[557] İbn Hacer, *el-İsâbe,* III, 458.

[558] Beyhakî, *es-Sünen,* VIII, 146).

[559] Hz. Ebû Bekrî görmemiştir, ondan yaptığı rivayetler munkatıdır.

[560] Alî el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 323).

[561] Tayalisî, *Müsned,* 2150.

senden önce arkadaşına bey'at etiğim gibi gücümün yettiği kadar seni dinleme ve sana itaat etme üzere bey'at edeyim' dedim." [562]

346. İbn Sa'd, Ümeyr b. Atiyye el-Leysî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab'a geldim ve 'Ey Müminlerin emiri! Elini kaldır –Allâh elini yüceltsin- da Allâh'ın ve Resulünün sünneti üzere sana bey'at edeyim' dedim. O da elini kaldırdı, güldü ve 'Bu bizim sizin üzerinizde olan hakkımız, sizin de bizim üzerimizde olan hakkınızdır' dedi." [563]

347. (İbn Sa'd) Abdullah b. Ukaym[564]'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'e bu elimle onu dinleme ve ona itaat etme üzere bey'at ettim." [565]

c) el-Hamra'dan gelen heyetin Hz. Osman'ın elinde bey'at etmesi

348. İmâm-ı Ahmed, es-Sünne adlı eserinde Süleym Ebû Âmir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İranlılardan Müslüman olmuş bir grup, Hz. Osman'a geldi ve ona Allâh'a hiçbir şey şirk koşmamak, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak, Mecusilerin bayramını terk etmek üzere bey'at etti. Onlar da kabul edip 'Evet' dedince, Hz. Osman da bey'atlarını kabul etti." [566]

d) Müslümanların Hz. Osman'a hilafet konusunda bey'atı

349. Buhârî, Misver b. Mahreme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in halifelik seçimi için görevlendiriği grup toplanıp istişare etti. Hz. Abdurrahman (b. Avf), onlara 'Sizle bu işte (halifelik konusunda) yarışa girecek biri değilim. Fakat dilerseniz birinizi halife olarak seçme noktasında size yardım edebilirim' dedi. Onlarda görevi Hz. Abdurhhamn b. Avf'a verdiler. Halife seçiminde Abdurrahman'ı görevlendirince insanlar Abdurrahman'a meyl etmeye başladı. Öyle oldu ki artık hiç kimse, Hz. Ömer'in halife seçimi için görevlendiği gruba tabi olmuyor, peşlerinden de yürümüyordu. Halk, Hz. Abdurrahman'a yöneldi, halk geceleri onla istişare ediyordu. Sabahında Hz. Osman'a bey'at ettiğimiz geceye kadar durum böyle

---

[562] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 21.
[563] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VII, 125; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 81.
[564] Asıl da Hakîm diye gelmiştir, yanlıştır. (B)
[565] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* VI, 113.
[566] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 81.

devam etti. Misver anlatıyor: 'Gecenin bir vakti Hz. Abdurrahman, kapımı çaldı. Beni uyandırana kadar kapıya vurdu. Sonra 'Bakıyorum uyumuşsun. Vallâhi bu gece gözüme uyku girmemiştir. Git Hz. Zübeyr (b. Avam) ve Hz. Sa'd (b. Ebî Vakkâs)'ı çağır' dedi. Ben de gidip çağırdım. Hz. Abdurrahman onlarla istişare etti. Sonra beni yine çağırdı, 'Git Hz. Alî'yi çağır' dedi. Onu da çağırdım. Onla beraber gizlice şafak sökmeye yakın zamana kadar konuştular. Sonra Hz. Alî, onun yanından kalktı. Hz. Alî, halife seçilirim düşünsecindeydi. Hz. Abdurrahman, Hz. Alî'den bazı hususlarda korkuyordu. Sonra bana 'Hz. Osman'ı çağır' dedi. Ben de çağırdım. Onla gizlice konuştu ve müezzin, sabah namazı için ezan okumasıyla konuşmalarını kesti. İnsanlar, sabah namazını kılınca Hz. Ömer'in halife seçimi için görevlendiği bu grup minber yanında toplandı. Hz. Abdurrahman, muhacir ve ensardan seferde olmayanların toplanması için elçi gönderdi. Ordu komutanlarına da bir elçi gönderdi. Komutanlar, o sene Hz. Ömer'le beraber hac yapmak için gelmişlerdi. Herkes toplandıktan sonra Hz. Abdurrahman, şahadet getirerek şöyle konuştu: 'Emma Ba'd: Ey Alî, insanların fikrine baktım. İnsanların (halifelik konusunda) Hz. Osman'dan başkasına udul ettiklerini görmedim. İçinde başka şey düşünme! Hz. Abdurrahman, Hz. Osman'ın elinden tuttu ve 'Sana, Allâh'ın, Resulünün ve ondan sonraki iki halifenin sünneti üzere bey'at ediyorum' dedi. Abdurrahman, bey'at ettikten sonra halk da; muhacir, ensar, komutanlar ve müslümanlar Hz. Osman'a bey'at etti."[567]

[567] Buhârî, IX, 97. Beyhakî de hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet eder. *(es-Sünen,* VIII, 147).

3. BÖLÜM

ALLÂH YOLUNDA BASKILARA KATLANMA

Hz. Peygamber ve ashabının dini yayma uğruna eziyet, baskı, açlık ve sussuzluğa katlanmaları, Allâh yolunda Allâh'ın kelimesini yüceltme uğruna nefislerini hiçe saymaları

ALLAH YOLUNDA BASKILARA TAHAMMÜL

a) Hz. Miktad'ın, Hz. Peygamber'in gönderildiği anda insanlığın durumu hakkında konuşması

350. Ebû Nu'aym, *el-Hilye*[568] adlı eserinde Abdurrahman[569] b. Cübeyr b. Nüfeyr←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün Miktad b. Esved'in (radıyallahu anh) yanında oturuyorduk. Ordan bir adam geçti ve 'Hz. Peygamber'i gören bu iki göze müjdeler olsun! Allâh'a and olsun ki senin gördüklerini görmeyi, senin şahid olduklarına şahid olmayı çok isterdik' dedi. Kendisini dinledim, sadece hayırlı şeyler söylemesi beni çok mutlu etmişti. Fakat sonra Hz. Miktad, ona dönerek şöyle dedi: 'Allâh'ın kendisine nasip etmediği zamanda var olmayı kimse arzulamasın. Çünkü o zaman yaşamış olsa nasıl biri olacağını kişi bilemez! Allâh'a yemin olsun ki, Hz. Peygamber'in huzuruna öyle toplumlar geldi ki Allâh (celle celâlühü), onları tepetakla Cehenneme attı. Çünkü onlar, Hz. Peygamber'e icabet etmediler, onu tasdik etmediler. Allâh'a niye şükür ve hamd etmiyorsunuz ki! Allâh (celle celâlühü), sizi öyle bir dönemde var etti ki, Rab olarak sadece Allâh'ı tanıyorsunuz, Peygamber'inizin getirdiği Kur'ân'ı da tasdik ediyorsunuz ve bunun cefasını da başkaları çekti! Allâh'a and olsun ki, Peygamber efendimiz, peygamberler içinde en kötü durumda gönderilen peygamberdir. Kendisi, putlara tapmaktan daha hayırlı ibadet olduğuna inanmayan kişilere cahiliyye ve fetret dönemlerinde peygamber olarak gönderilmiştir. Hak ile batılı birbirinden ayıran bir Furkan getirdi. Baba ve oğlun arasını ayırdı. Öyle oldu ki kişi; babasını, oğlunu ve kardeşini kâfir olarak görüyordu. Allâh (celle celâlühü), onun kalbine iman koysun diye kalbindeki kilidi açtı ve bunun vasıtasıyla Cehenneme girenin helak olduğunu biliyordu. Kişi, dostunun ateşe girmesiyle asla mutlu olmaz. Allâh'u Teâlâ'nın şu ayette vurguladığı da budur:

﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾

---

[568] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 175.

[569] Asılda Cübeyr b. Nüfeyr denmiştir, yanlıştır. (B).

(Ve o kullar): "Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takvâ sahiplerine önder kıl! derler." (Furkan, 25/74).[570]

b) Hz. Hüzeyfe'nin bu konu hakkında sözleri

351. İbn İshak, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den şöyle rivayet etmektedir: "Küfe ehlinden biri, Hüzeyfe b. Yemân'a (radıyallahu anh) 'Ey Ebû Abdullah! Siz Hz. Peygamberi görüp onla arkadaşlık ettiniz mi?' dedi. Hz. Hüzeyfe de 'Evet ey yeğenim!' dedi. Küfeli 'Ne yapıyordunuz' diye sordu. Hz. Hüzeyfe cevaben 'Var gücümüzle çalışıyor, çabalıyorduk' dedi. Küfeli, 'Allâh'a yemin olsun ki, Hz. Peygamber'e yetişmiş olsaydık yeryüzünde yürüme zahmetine katlanmasına dahi izin vermez, Onu omuzlarımızda taşırdık' dedi. Râvi anlatıyor: Hz. Hüzeyfe, kendisine şöyle dedi: 'Ey yeğenim! Vallâhi Hendek savaşındaki durumumuzu gördüm... Sonra maruz kaldıkları aşırı korku, aşırı açlık ve aşırı soğukluğu anlattı." [571]

352. Müslim, şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hüzeyfe, Küfe'liye 'Sen o dönem yaşasaydın bunları mı yapardın! Biz, Hz. Peygamberle beraber Ahzab gecesi (Hendek savaşı gecesi) öyle dondurucu ve şiddetli bir fırtına yaşadık ki..." [572]

353. Hâkim ve Beyhakî: "Hz. Hüzeyfe, Küfeliye 'Hz. Peygamber'le aynı zamanda yaşamayı isteme! (Çünkü çok sıkıntı ve acılar vardı)' dedi." [573]

---

[570] Heysemî: "Taberânî (*el-Kebîr,* XX, 600, 607, 608), hadisi bu manada farklı isnadlarla rivayet etmektedir. Bir isnadında Yahya b. Salih var. Kendisine Zehebî sıka, diğer âlimler ise zayıf olduğunu belirtmişlerdir. İsnadınaki diğer râviler ise "Sahîh hadis" râvileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 17).

[571] *Sîretu İbn Hişâm,* II, 231.

[572] Müslim, V, 177.

[573] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* III, 451.

HZ. PEYGAMBER'İN, ALLÂH'A DAVET YOLUNDA ÇEKTİĞİ SIKINTI VE ACI

a) Hz. Peygamber'in bu konudaki sözü

354. İmâm-ı Ahmed,[574] Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*Hiç kimsenin çekmediği eziyetlere ben Allâh için maruz kaldım. Hiç kimsenin çekmediği feci şeyleri ben Allâh için dehşet içinde çektim. Öyle otuz gün geçirdim ki ne benim ne de Bilal'in koltuğunun altında sakladığı az yiyecek dışında hiç bir şey yoktu.*"[575]

b) Hz. Peygamber'in, amcasının artık kendisine yardımcı olmayacağını zannedince kendisine söyledikleri

355. Taberânî, *el-Kebîr*[576] ve *el-Evsat* adlı eserinde Ukayl b. Ebî Talib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kureyş'in ileri gelenleri, Ebû Talib'e gelip şöyle dediler: 'Ey Ebû Talib! yiğenin (Muhammed) toplantı yerlerimize ve meclislerimize gelip bize dokunan şeyler söylüyor. Eğer onu bizle ilgilenmekten alıkoyabiliyorsan yap!' Ebû Talib, bana dönüp 'Ey Ukayl! Amcaoğlunu bulup çağır bana' dedi. Ebû Talib'in küçük olan bir evinde kendisini buldum, alıp getiriyordum. Kendisi çok yorgundu. Benle beraber gelirken yürüyebilmek için gölgelik arıyordu. Fakat bulamıyordu. Ebû Talib'in yanına vardık. Ebû Talib kendisine 'Ey yiğenim! Vallâhi ben seni hep bana itaat eden olarak biliyorum. Kavmin, geldi, senin Kâ'be'ye ve meclislerine gidip onlara dokunan şeyler söylediğini söyledi. Bundan vazgeçmeni istesem yapar mısın!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), gözünü semaya çevirip şöyle buyurdu: *'Allâh'a and olsun ki, ben gönderildiğim görevimi terk etme nokasında bu Güneş'ten bir kor koparıp almak isteyenden daha muktedir değilim.'* Ebû Talib de şöyle konuştu: 'Allâh'a yemin olsun! yiğenim asla yalan söylememiştir. Aklınızı başınıza alıp geri dönün!"[577]

---

[574] Ahmed, *Müsned,* III, 120, 286.

[575] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 47. Tirmizî (2472) ve İbn Hibbân (*Sahîh,* 6560) hadisi rivayet etmekte Tirmizî, hadise "Bu hadis, hasen ve/veya sahîhtir" demektedir. (el-Munzirî, *et-Terğîb,* V, 159). İbn Mâce (151) ve Ebû Nu'aym (*Hilyetu'l-evliyâ,* I, 150) de hadisi rivayet etmektedir.

[576] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XVII, 511.

[577] Heysemî: "Hadisi, Taberânî ve Ebû Ya'lâ başından az kısaltarak rivayet etmişler. Ebû Ya'lâ'nın isnadındaki kişiler sahîh hadis râvileridir." Buhârî, Hadisi et-Tarîh adlı eserinde bu

356. Beyhakî, olayı şöyle anlatmaktadır: "Ebû Talib, Hz. Peygamber'e 'Ey yiğenim! Kavminin önde gelenleri, bana geldi, böyle böyle dediler. Bana ve kendine acı! Senin de benim de taşıyamayacağımız yükü bana yükleme! Kavminin istemediği şeyleri söylemeyi terk et!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), amcasının fikrinin değiştiğini, kendisini yüz üstü bırakacağını, onlara teslim edeceğini, artık kendisini himaye etmeyeceğini zannetti. Sonra şöyle buyurdu: *'Ey Amca! Güneş, sağ âlime Ay, ise sol elime koyulsa da bu görevimi bırakmam. Sonunda Allâh (celle celâlühü), ya bu dini muzaffer kılar ya da ben bu yolda yok olur giderim.'* Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), gözyaşlarını tutamayarak ağladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), dönüp çıkmak üzere iken amcası onun bu durumunu görünce 'Ey yiğenim benim!' dedi. Sonra dönerek şöyle devam etti: 'Git işine devam et, istediğini yap! Allâh'a yemin olsun ki hiçbir şey için seni onlara teslim etmeyeceğim.' [578]

c) Hz. Peygamber'in, amcasının ölümünden sonra maruz kaldığı eziyetler

357. Beyhakî,[579] Abdullah b. Cafer'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talib vefat edince Kureyş ahmaklarından biri kendisine saldırdı, üzerine toprak attı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), evine döndü. Kızlarından biri gelip Hz. Peygamber'in yüzündeki toprağı temizliyor, hem de ağlıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Ey yavrucuğum ağlama! Allâh (celle celâlühü), senin babanı korur'* buyurdu ve şöyle diyordu: *'Ebû Talib, vefat etmeyene kadar Kureyş kabilesi çirkin gördüğüm bir şeye yeltenmedi. Öldükten sonra başladılar.'*[580]

358. Ebû Nu'aym,[581] Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talib vefat edince şiddet uyguladılar. Hz. Peygamber de *'Ey Amca! Yokluğunu, ne kadar çabuk hissettim'* buyurdu."

---

lafza yakın şekilde rivayet etmiş. (Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr,* VII, terceme, 230; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 42).

[578] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* II, 187; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 42.
[579] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* II, 350.
[580] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 134.
[581] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* VIII, 308.

d) Hz. Peygamber'in, Kureyş kabilesinden gördüğü eziyet ve onlara verdiği yanıt

359. Taberânî,[582] Hâris b. Hâris'den şöyle rivayet etmektedir: "Babama 'Bunlar niye toplanmışlar' diye sordum. Babam 'Bu cemaat, kendi dinlerinden dönen (Müslüman olan) biri için toplanmıştır' dedi. Hâris anlatıyor: 'Kalabalığın yanına vardığımızda baktık ki Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem), insanları Allâh'ın (celle celâlühü) vahdaniyetine (tek olduğuna) ve imana davet ediyor. Onlar ise kabul etmiyorlar ve kendisine eziyet ediyorlardı. Bu durum gün ortasına kadar devam etti. Gün ortası (sıcaklığı) olunca insanlar dağıldı. Göğsü açık şekilde havlu ve su şişesi taşıyan bir kadın, ona doğru ilerledi. Su şişesi uzattı, Hz. Peygamber de alıp içti ve abdest aldı. Sonra başını kaldırdı ve *'Yavrucuğum! Göğsünü kapat! Baban için de korkma!'* buyurdu. 'Bu kadın kimdir?' diye sorduk. 'Kızı Zeynep'tir' dediler."[583]

360. Taberânî,[584] Menîb[585] el-Ezdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Cahiliyye döneminde Hz. Peygamber'i gördüm, şöyle diyordu: *'Ey İnsanlar! Lâ ilâhe illallâh deyin ki kutuluşa eresiniz!'* bazısı yüzüne tükürüyor, bazısı üzerine toprak saçıyor, bazısı ise kendisine hakaret ediyor, küfrediyordu. Bu olay günün ortasına kadar devam etti. Elinde büyük su şişesi olan bir kadın geldi. Hz. Peygamber de yüzünü ve ellerini yıkadı, sonra şöyle buyurdu: *'Yavrucuğum! babana tuzak kurulacağından ve babanın zelil olacağından korkma!'* Râvi anlatıyor: Ben, 'Kim bu kadın?' diye sordum. 'Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) kızı Zeynep'tir' dediler. Kendisi, genç ve nur yüzlü biriydi."[586]

361. Buhârî,[587] Urve'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Âs'a (radıyallahu anh) sordum. Dedim ki 'Müşriklerin, Hz. Peygamber'e yaptıkları en kötü şeyin ne olduğunu söyler misin?' Bana şöyle dedi: 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Kâ'be'nin yanındaki Hicr'de namaz kılıyordu. O sırada Ukbe b. Ebî Mu'ayt, ona doğru yürüdü, elbisesini onun boynuna attı ve boğmaya çalıştı. Hz. Ebû Bekr geldi ve Ukbe'nin omzundan tutup Hz. Peygamber'in üstünden attı ve şöyle dedi: 'Siz bir adamı "**Rabbim**

---

[582] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 3373, 22, 1052.
[583] Heysemî: "Hadisin isnadındaki kişiler sıka ve güvenilirdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 21).
[584] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XX, h. 805.
[585] Asılda Menbit diye gelmiş, böyle biri yoktur, bu yanlıştır. (B).
[586] Heysemî: "Hadisin isnadında Munîb b. Mudrik adında biri var onun hakkında bir şey bilmiyorum. Diğer râviler ise sıka, güvenilir kişilerdir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 21).
[587] Buhârî, V, 58.

Allâh'tır" diyor diye öldürecek misiniz? Hâlbuki o, size Rabbinizden apaçık mucizeler getirmiştir. (Mümin, 40/28)"[588]

362. İbn Ebî Şeybe,[589] Amr b. Âs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kureyşlilerin, hiç Peygamber efendimizi öldürmeye çalıştıklarını görmedim. Fakat bir gün Kureyş'in ileri gelenleri, Kâ'be'nin gölgesinde oturupHz. Peygamber'e komplo yapmak için istişare ettiler. Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) da Makam-ı İbrahim de namaz kılıyordu. Ukbe b. Ebî Mu'ayt kalktı, rıdasını Hz. Peygamber'in boğazına dolayarak boğazını sıkmaya başladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), dizleri üzerine düşene kadar sıkmaya devam etti. İnsanlar, Hz. Peygamber'in öldüğünü zannederek bağrışmaya başladı. Hz. Ebû Bekr, ilerledi ve çok kızdı. Hz. Peygamber'in arkadan omzundan tutup kaldırdı ve 'Rabbim Allâh'tır diyen birini öldürecek misiniz?' dedi. Sonra müşrikler, dağıldı. Hz. Peygamber kalktı, namazını kıldı. Namazını kıldıktan sonra müşrikler Kâ'be'nin gölgesinde oturuyordu, onlarla karşılaştı ve şöyle buyurdu: *'Ey Kureyş topluluğu! Nefsim elinde olan Allâh'a yemin ederim ki ben ancak size kesmek için gönderildim.'* Elini boğazına doğru işaret etti. Ebû Cehl, kendisine 'Sen cahil biri değildin' dedi. Hz. Peygamber de *'Sen onlardan birisin'* buyurdu."[590]

363. Ahmed, Urve b. Zübeyr'den←Abdullah b. Amr (radıyallahu anh) tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Amr'a dedim ki: 'Kureyş'in ileri gelenleri, Hz. Peygamber'e karşı düşmanlığını gösterdiklerinde gördüğün en kötü olay hangisiydi?' Abdullah (radıyallahu anh) şöyle dedi: 'Kureşin ileri gelenleri Kâ'be'nin yanında Hicr denen yerde toplanmış oldukları bir anda yanlarına geldim. Kureyş'in önde gelenleri, 'Bu adama (Hz. Muhammed'i kasdediyorlar) tahammül ettiğimiz kadar hiç kimseye tahammül etmedik. Bizi ahmak yerine koydu, atalarımıza hakaret etti, dinimizi eleştirdi, toplumumuzu parçaladı, ilahlarımıza sövdü. Biz bu ağır şeylere rağmen adama fazlasıyla tahammül ettik!' dediler. -veya buna yakın bir şeyler dediler- onlar böyle konuşurken Hz. Peygamber geldi, ilerledi ve Rükn'e doğru yöneldi. Sonra

---

[588] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 46.

[589] el-*Musannef,* 14/297.

[590] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 327. Ebû Ya'lâ (*Müsned,* 7339) ve Taberânî, hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet eder. Heysemî: "Hadisin isnadında Muhammed b. Amr b. Alkame vardır. Hadisi hasendir. Taberânî'nin diğer râvileri ise "Sahîh hadis" râvileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 16). Ebû Nu'aym de hadisi Delâilu'n-Nübüvvet adlı eserinde rivayet eder. (s. 67).

Kâ'be'yi tavaf ederken onlarla karşılaştı. Hz. Peygamber, onların yanından geçerken söylediği bazı şeylerden dolayı gözleriyle işaret ederek kendisiyle dalga geçiyorlardı. Abdullah anlatıyor: 'Hz. Peygamber'in kızdığını yüzünden okuyordum. Sonra geçip devam etti. Tavaf ederken ikinci defa onların yanından geçti, onlar yine kaş göz işaretleriyle dalga geçtiler. Yine kızdığını yüzünden okudum. Sonra yoluna devam etti. Üçüncü defa yanlarından geçerken yine kaş göz işaretleriyle dalga geçtiler. Hz. Peygamber de şöyle dedi: *'Ey Kureyş topluluğu! Beni dinliyor musunuz? Nefsim elinde olan Allâh'a yemin ederim ki, size ölümü getirdim.'* Bu sözü, Kureyşlileri fena çarptı. Öyle ki herkes başında kuş varmış gibi sessizliğe büründü. Sözünden evvel ona en sert davranan dahi ona en güzel sözler kullanarak onu sakinleştirmek, kızmasını dindirmekle meşguldü. En kızgın kişi (Ebû Cehl), 'Ey Ebû Kasım! Olgunluk göstererek geri dön. Allâh'a and olsun ki, sen cahil biri değilsin' dedi. Hz. Peygamber de gitti. Ertesi gün olunca Kureyş'in ileri gelenleri Hirc denen yerde toplandı, ben de onlarla beraberdim. Bazısı, bazısına 'Sizin ona söylediğinizi, onun da size nasıl karşılık verdiğini biliyorsunuz. Size hiç hoşlanmadığınız şeyler dedi, siz de kendisine bir şey yapmadınız!' dedi. Onlar böyle aralarında konuşurken Hz. Peygamber göründü. Hep birden üstüne doğru yürüdüler, etrafında dönüp şöyle dediler: 'Sen misin (ilahlarımıza) böyle böyle diyen?' çünkü Hz. Peygamber'in, onların dinine ve ilahlarına laf attığı haberi onlara ulaşmıştı. Râvi anlatıyor: 'Hz. Peygamber de *'Evet, onları söyleyen benim'* dedi. Onlardan biri Hz. Peygamber'in rıdasından tuttu. Hz. Ebû Bekr, Hz. Peygamber'i mudafaa etmek için kalktı ve ağlayarak şöyle diyordu: 'Rabbim Allâh'tır diyen adamı öldürecek misiniz?' Akabinde müşrikler dağıldı. Bu olay, Kureyş'in Hz. Peygamber'e karşı gördüğüm en şiddetli ve çirkin olayıdır."[591]

364. Ebû Ya'lâ, Esmâ bt. Ebî Bekr (radıyallahu anhuma)'den şöyle rivayet etmektedir: "Sahabîler, Hz. Esmâ'ya 'Müşriklerin Hz. Peygamber'e karşı gördüğün en çirkin olayı nedir' diye sordular. Hz. Esmâ şöyle cevap verdi: 'Müşrikler, Mescitte oturmuş, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ilahlarına

---

[591] Ahmed, *Müsned*, II, 204. Heysemî: "İbn İshak, kendisinden önce olan râviden işittiğini seraheten belirtmiştir. Diğer râvileri de "Sahîh hadis" râvileridir (yani hadisin isnadı sahîhtir)." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 16). Beyhakî, bu hadisi Urve'den (radıyallahu anh) rivayet etmiştir: "Abdullah b. Amr b. Âs (radıyallahu anh)'a dedim ki: 'Kureyş'in Hz. Peygamber'e karşı gördüğün en çirkin olayı nedir..." hadisi uzunca yukardaki hadisin lafzına yakın bir lafızla rivayet eder. (*Delâilü'n-nübüvvet*, II, 275; *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 46).

yaptığı hakaretler hakkında istişare ediyorlardı. Onlar böyle istişare ederken Hz. Peygamber oraya geldi. Hepsi, ona doğru yürüdü. Biri, Hz. Ebû Bekr'e geldi, olayı haber verdi, arkadaşına yetiş dediler. O da yanımızdan kalktı. Saçları dört örgü halindeydi. Hz. Ebû Bekr şöyle diyordu: 'Ey azap olasıcalar!

﴿أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ﴾

"Rabbim Allâh'tır" diyor diye öldürecek misiniz? Hâlbuki o, size Rabbinizden apaçık mucizeler getirmiştir. (Mümin: 40/28). Hz. Peygamber'i bırakıp Hz. Ebû Bekr'in üstüne doğru yürüdüler. Hz. Ebû Bekr, eve dönünce hangi örgüsüne elini atsa elinde kalıyordu. Şöyle diyordu: 'Ey celal ve ikram sahibi Allâh! Sen ne yücesin!"[592]

365. Ebû Ya'lâ,[593] Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir defasında Hz. Peygamber'e öyle vurdular ki, baygın şekilde yere yığıldı. Hz. Ebû Bekr kalktı 'Ey azab olasıcalar! Rabbim Allâh'tır diyen adamı öldürecek misiniz' diye bağırmaya başladı. Müşrikler 'Bu da kimdir' diye sorunca insanlar 'Mecnun Ebû Bekr' dediler."

366. Bezzâr da hadisi rivayet etmiş, fakat şu eki yapmıştır: "(Hz. Ebû Bekr böyle deyince) Hz. Peygamber'i bırakıp Hz. Ebû Bekr'in üzerine yürüdüler."[594]

e) Hz. Alî'nin verdiği hutbede Hz. Ebû Bekr'in şecaatinden bahsetmesi

367. Bezzâr, Muhammed b. Ukayl←Hz. Alî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Alî, hutbe verdi ve "Ey İnsanlar! İnsanların en cesuru kimdir?' diye sordu. Sahabîler 'Sensin ey müminlerin emiri' dediler. Hz. Alî, 'Evet, kim karşıma çıktıysa onun hakkından geldim. Ama en kahraman insan Hz. Ebû

---

592 Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 52. Heysemî: "Hadisin isnadında Ebû Zübeyr'in dedesi olan Tedrus (asılda Tedrevs diye gelmiş, yanlıştır) adında biri var, onun hakkında bir şey bilmiyorum. Diğer râviler ise sıka ve güvenilirdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 17). İbn Abdilber; el-İstî'âb adlı eserinde hadisi İbn Üyeyne'den, o da Velîd b. Kesîr'den, o da İbn Abdûs'den, o da Esmâ'dan yukardaki hadisin lafzına uygun bir lafızla olayı rivayet etder. Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* (I, 31) adlı eserinde hadisi bu isnadla muhtasara olarak rivayet etmiştir. İsnadında İbn Tedrûs, Esmâ'dan rivayet etmiş. (I, 31)

593 Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 3691.

594 Heysemî'nin dediği gibi isnadındaki kişiler "Sahîh hadis" râvileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 17). Hâkim (en-Neysâbûrî) de hadisi rivayet etmiş, akabinde şöyle demiştir: "Bu hadis, Sahîh ve Müslim'in şartı üzeredir. Fakat Buhârî ve Müslim hadisi rivayet etmemişler.(*Müstedrek,*III,67)

Bekr'dir. (Bedir savaşında) Hz. Peygamber için bir gölgelik yaptık. Birbirimize 'Müşriklerden kimse, Hz. Peygamber'e saldırmasın diye kim onunla beraber kalır' dedik. Allâh'a yemin olsun ki, Hz. Ebû Bekr müstesna bizden hiç kimse bu göreve yanaşmadı. Hz. Ebû Bekr, başı ucunda (onu korumak için) kılıcını çekerek durdu. Ona kim saldırsa Hz. Ebû Bekr de ona saldırıp onu geri püskürtüyordu. Hz. Ebû Bekr, en cesur kişidir' dedi. Hz. Ali devamında: 'Yine bir gün Kureyş'in ileri gelenlerinin, Hz. Peygamber'i tuttuklarını gördüm. Biri kızıyor, biri yakasından tutup tartaklıyordu. Kendisine 'Sen ilahlarımızı teke mi indirdin?' diyorlardı. Allâh'a and olsun ki, Ebû Bekr müstesna bizden hiç kimse onlara yaklaşmadı. Hz. Ebû Bekr, birine vuruyor, biriyle mücadele ediyor, birini tartaklıyor ve şöyle diyordu: 'Ey azap olasıcalar! Rabbim Allâh'tır dedi diye birini öldürecek misiniz?' Bunu dedikten sonra Hz. Alî, üzerindeki abayı kaldırdı. Öyle çok ağladı ki, sakalları ıslandı. Sonra şöyle dedi: 'Size Allâh adına soruyorum; Firavn'ın ailesi içinde olan mümin mi hayırlı, Hz. Ebû Bekr mi? Herkes sustu. Hz. Ali 'Allâh'a and olsun ki, Hz. Ebû Bekr'in bir saati, Firavn ailesi içindeki müminin yeryüzü dolusu iyiliğinden daha hayırlıdır. Firavn'un ailesindeki adam imanını gizlemiş, Hz. Ebû Bekr ise imanını ilan etmiştir." [595]

f) Kureyş'in ileri gelenlerinin, Hz. Pegamber'in üstüne işkembe atmaları ve Hz. Hamza'nın, Hz. Peygamber'i müdafaa etmesi

368. Bezzâr ve Taberânî[596] Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), mescitte olduğu bir sırada Ebû Cehl b. Hişâm, Şeybe b. Rabî'a, Utbe b. Rabî'a, Ukbe b. Ebî Mu'ayt, Ümeyye b. Halef ve ayrıca iki kişi Hicr denen bölümde oturuyorlardı. Hz. Peygamber de o sırada namaz kılıyordu. Secdeye varınca secdesini uzattı. Ebû Cehl 'Hanginiz filan adamın oğullarının devesinin olduğu yere gidip işkembesini alır ve Muhammed'in üstüne koyar?' dedi. En şakîleri olan Utbe b. Ebî Mu'ayt, gidip işkembeyi getirdi, Hz. Peygamber secdede iken omuzlarının üstüne bıraktı. İbn Mes'ûd anlatıyor: 'Ben ordaydım, ama bir şey demeye gücüm yetmiyordu. Beni koruyacak kimse de yoktu. (Yapacak bir şeyim yoktu) Ben de bırakıp gittim. Hz. Peygamber'in kızı Fatıma, olayı du-

---

[595] Bezzâr, *Müsned,* 761. Bezzâr: "Hadisin bu tarik haricinde rivayet edildiğini bilmiyoruz." (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 271). Heysemî: "Hadisin isnadında hakkında bilgi sahibi olmadığım biri var." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 47).

[596] *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etmiş.

yunca koştu ve Hz. Peygamber'in omzunun üstündeki işkembeyi attı. Sonra Kureyş'in ileri gelenlerine doğru yürüyerek onlara hakaret etti. Hiç biri cevap vermedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem); secdesini tamamlıyor gibi başını kaldırdı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), namazını bitirince şöyle buyurdu: *'Ey Allâh'ım sen Kureyş'in hakkından gel!* -Üç defa bu cümleyi tekrar etti- *Allâh'ım sen Utbe, Ukbe, Ebû Cehl ve Şeybe'nin hakkından gel* diye beddua etti.' Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sonra mescitten çıktı, yolda Ebû'l-Bahterî (Hz. Hamza'nın künyesidir) ile karşılaştı. Hz. Hamza'nın elinde avlanmak için kullanılan (mızrak tarzında) bir çubuk vardı. Hz. Peygamber'i üzgün görünce 'Ne oldu sana?' diye sordu. Hz. Peygamber de *'bırak beni'* dedi. Hz. Hamza da 'Allâh biliyor ki, ne olduğunu anlatmayana kadar seni bırakmam. Sana bir şey olmuş' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisini bırakmayacağını anlayınca olayı anlattı. Hz.Peygamber *'Ebû Cehl emretti ve üzerime işkembe atıldı'* buyurdu. Ebû'l-Bahterî 'Gel mescidin yanına gideceğiz' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû'l-Bahterî ile beraber gelip mescide girdiler. Sonra Ebû'l-Bahterî, Ebû Cehl'e doğru yürüdü. 'Ey Ebû'l-Hakem! Sen mi Hz. Peygamber'in üstüne işkembe atılma emrini verdin?' dedi. Ebû Cehl de 'evet' dedi. Hz. Hamza, elindeki çubuğu kaldırıp Ebû Cehl'in başına indirdi. Kureyş'in ileri gelenleri dağılmaya başladı. Ebû Cehl bağırmaya başladı ve 'yazıklar olsun size! Bana vurduğu baston da ona kalsın (intikamı almayacağım). Zaten Muhammed aramıza düşmanlık atıp kendisini ve ashabını kurtarmak istiyordu (bu da oldu işte)' dedi."[597]

369. İmâm-ı Ahmed, Abdullah b. Mes'ud'dan şöyle bir söz aktarır: "Hz. Peygamber'e böyle yapanların hepsinin Bedir savaşında öldürüldüklerini gördüm." [598]

---

[597] Bezzâr, *Müsned*, 2398. Heysemî: "Hadisin isnadında Eclah b. Abdullah b. el-Kindî var. Kendisine İbn Ma'în ve başkaları sıka, güvenilir demiş, Nesâî ve başkaları ise zayıf demiştir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 18). Ebû Nu'aym *Delâilü'n-nübüvvet* adlı eserinde Hadisi, Bezzâr ve Taberânî'nin rivayetine yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (s. 90). Şeyhân (Buhârî, Müslim), Tirmizî ve başkaları da Hz. Hamza'nın kıssasını kısaca rivayet etmişler. Sahîh hadis kitabındaki lafızlar şöyledir: "Kureyş ileri gelenleri, bunu yapınca gülüşmeye başladılar. Öyle gülüyorlardı ki, bazıları bazılarına yıkılacak gibi oluyordu. Yani aşırı gülmekten düşecek gibi oluyorlardı." Buhârî, I, 69, 138, IV, 53, 127, V, 57, 94; Müslim, IV, 179, 180, 181; Tayâlisî, 325; Ahmed, I, 393, 397, 417, Nesâî, I, 161; İbn Huzeyme, 785. Yazar, Tirmizî'nin de hadisi rivayet ettiğini söylemekte fakat İmam Tirmizî bu hadisi rivayet etmemiştir. (B)

[598] Ahmed, *Müsned*, I, 417; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 44.

g) Ebû Cehl'in, Hz. Peygamber'e eziyet etmesi

370. Taberânî, Yakub b. Utbe b. Muğîre b. Ahnes b. Şerîf b. Halif b. Zühre'den mürsel olarak şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Cehl, Hz. Peygamber'e Safa tepesinde sataşmış, ona eziyet ettmişti. Hz. Hamza da av meraklısıydı. O gün Hz. Hamza ava çıkmıştı. Hz. Hamza dönünce hanımı kendisine - Ebû Cehl'in Hz. Peygamber'e ne yaptığını görmüştü- 'Ey Ebû Umâre! Ebû Cehl'in yiğeninine ne yaptığını bir görseydin!' dedi. Hz. Hamza kızdı ve mescide doğru yola çıktı. Eve hiç girmeden boynunda yayı olduğu halde mescide girdi. Ebû Cehl'i Kureyş halkının otuduğu bir mecliste gördü. Hiç konuşmadan başının üstüne yayı ile çaktı ve başını yardı. Kureyş'den bazı kimseler, Hz. Hamza'ya doğru kalkıp vurmaması için onu tuttular. Hz. Hamza, 'Benim dinim Muhammed'in dinidir. Şahadet ederim ki, Muhammed Allâh'ın elçisidir. Allâh'a yemin ederim ki, artık bu dinden dönmeyeceğim. Eğer gerçekten doğru sözlü iseniz beni de bundan caydırın da göreyim!' dedi. Hz. Hamza Müslüman olunca Hz. Peygamber ve Müslümanlar onla beraber izzet ve kuvvet buldular. Müslümanların bazı sıkıntıları gitti. Kureyşliler korkmaya başladı. Çünkü onlar, Hz. Hamza'nın, Hz. Peygamber'i himaye edip koruyacağını biliyorlardı." [599]

371. Taberânî, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den mürsel olarak hadisi rivayet etmekte ve hadiste şöyle demektedir: "Hz. Hamza, bir gün avdan dönüyordu. Bir kadına rastladı, kadın kendisine 'Ey Ebû Umare! Yiğeninin, Ebü Cehl tarafından nelere maruz kaldığını biliyor musun? Ebû Cehl, ona hakaret etti, onu tartakladı, ona şöyle şöyle yaptı' dedi. Hz. Hamza 'Bunu gören oldu mu?' diye sordu. Kadın 'Evet vallâhi halk olayı gördü' dedi. Hz. Hamza (eve uğramadan) direk onlara doğru yola çıktı. Safa ve Merve'de oturdukları meclise geldi. Ebû Cehl'in de içinde olduğu bir cemaat oturuyordu. Hz. Hamza, 'Böyle böyle ok attım. Böyle böyle yaptım' dedi. Sonra iki eli arasına yayını alıp Ebû Cehl'in tam iki kulağı arasına öyle bir vurdu ki, yayı parçalandı. Sonra 'Bu kez cezanı yay ile al, ama bir dahaki cezanı kılıç ile alırsın! Şahadet ederim ki, Hz. Muhammed Allâh'ın elçisidir. Muhammed, Allâh katından hak olan dini getirmiştir' dedi. Kureyşliler, 'Ey Ebû Umâre! Ama o bizim ilahlarımıza küfretti. Eğer bunu sen yapsaydın ondan daha fazi-

---

[599] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 2926. Heysemî: "Hadisin isnadındaki kişilerin hepsi sıka, güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 267).

letli olmana rağmen senden de bu gibi şeyleri kabul etmezdik. Kaldı ki sen (ilahlara) küfür eden biri değilsin." [600]

ğ) Ebû Cehl'in Hz. Peygamber'e eziyet etme arzusu ve Allâh'ın onu rezil etmesi

372. Beyhakî, Hz. Abbâs'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün mescitteyken Ebû Cehl geldi ve şöyle dedi: 'Allâh için üzerime ahd olsun ki, Muhammed'i secde ederken görürsem boynunu ezeceğim!' Ben de çıkıp Hz. Peygamber'e doğru ilerledim ve yanına vardım, Ebû Cehl'in sözünü ona haber verdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kızgın olarak evden çıktı, mescide geldi. Kapıdan hızlı gireyim derken kapıya çarptı. Bu gün kötü bir gündür dedim. Ben de üzerimi giyindim, kendisinin ardından gittim. Hz. Peygamber mescide girince şu ayetleri okudu: **"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı."** (Alak: 96/1-2). Ebû Cehl'in durumunu vurgulamak içinde **"Gerçek şu ki, insan azar. Kendini kendine yeterli gördüğü için"** (Alak: 96/6-7). Biri Ebû Cehl'e 'Ey Ebû'l-Hakem! İşte muhammed' dedi. Ebû Cehl ise 'Benim gördüğümü görmüyor musunuz!' diye sordu. Sonra 'Allâh'a and olsun ki, semanın ufku üzerime kapandı' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sürenin sonuna vardığında secdeye kapandı." [601]

h) Ebû Cehl'in, Hz. Peygamber'e eziyet etmesi ve Tuleyb b. Ümeyr'in kendisine yardım etmesi

373. İbn Sa'd, Vâkidî tariki ile Berre bt. Ebî Tecrâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Cehl ve yanındaki birkaç kişi, Hz. Peygamber'e saldırdı, ona eziyet ettiler. Tuleyb b. Ümeyr, Ebû Cehl'e saldırıp ona vurdu ve kafasını

---

[600] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 2925. Heysemî: "Hadisin isnadındaki kişiler "Sahîh hadis" râvileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 267). Hâkim (en-Neysâbûrî), İbn İshak←Eslem kabilesinden bir adam tariki ile hadisi uzunca rivayet etmektedir. (*Müstedrek,* III, 192).

[601] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* II, 191; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 43. Taberânî, hadisi *el-Kebîr* ve *el-Evsat* adlı eserlerinde rivayet etmiş. Heysemî de hadis hakkında şöyle demiştir: "İsnadında İshak b. Ebî Ferve vardır. Kendisi metruk'tur (yani çok zayıf olduğundan hadisleri rivayet edilmeyen biridir). (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 227). Hâkim, hadisi bu lafızla rivayet etmiş. Hadis hakkında şöyle demiştir: "Hadisin isnadı sahîhdir. Fakat Şeyhân (Buhârî ve Müslim) rivayet etmediler." Hafız Zehebî kandisine itiraz edip şöyle demiştir: "isnadında Abdullah b. Salih var, kendisi güvenilir değildir. Ayrıca Abdullah b. Ebî Ferve var ki, kendisi Mektuk'tur." (*Müstedrek,* III, 320)

yardı. Tuleyb'i tuttular. Ebû Leheb kalktı ve Tuleyb'i mudafaa etti. Ervâ[602], bu olayı duyunca 'Ebû Leheb'in en hayırlı günü dayısının oğluna destek verdiği gündür' dedi. Ebû Leheb'e, Ervâ'nın dinden döndüğü, Müslüman olduğu söylenince yanına vardı ve kendisini azarladı. Ervâ, Ebû Leheb'e 'Kalk! Kardeşinin yanında yer al. Eğer gâlip gelirse sen hayırlı kişi olursun. Muhammed galib gelmezse kardeşinin oğlu olduğu için görevini yerine getirdiğini söyleyip özrünü beyan edersin' dedi. Ebû Leheb ise cevaben 'Tüm Araplara gücümüz mü var! Ayrıca Muhammed, yeni bir din getirmiştir' dedi." [603]

h) Hz. Peygamber'in, kendisine eziyet eden Uteybe b. Ebî Leheb'e eziyet ettiği sırada beddua etmesi ve Uteybe'nin helak olması

374. Taberânî, Katade'den mürsel olarak şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in kızı Ümmü Gülsüm, Uteybe b. Ebî leheb ile evlendi, Ümmü Gülsüm'ün kardeşi (Peygamber efendimizin diğer kızı) Rukiyye de Uteybe'nin kardeşi olan Utbe b. Ebî Leheb'in yanındaydı, Fakat henüz tam evlenmemiştiler. Hz. Muhammed'e peygamberlik görevi gelince ve 'Ebû Leheb'in eli kurusun' ayeti inince Ebû Leheb, iki oğlu olan Utbe ve Uteybe'ye 'Muhammed'in iki kızını boşamasanız hakkım size haram olsun' dedi. Anneleri olan Ervâ bt. Harb b. Ümeyye de -ayette geçen odun taşıyıcı kadındır- 'Ey oğullarım! İki kızı da boşayınız, çünkü onlar din değiştirmişler' dedi. Oğulları da hanımlarını boşadı. Uteybe, Ümmü Gülsüm'ü boşayınca Hz. Peygamber'e geldi ve 'Senin dinini inkâr ettim, kızını da boşadım. Ne sen bana gel, ne ben sana geleyim' dedi ve Hz. Peygamber'e saldırdı ve gömleğini yırttı. Uteybe, Şam tarafına doğru ticaret için çıkmak üzereydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Allâh'tan tek isteğim köpeklerini sana musallat etmesidir'* dedi. Kureyşdeki tüccarlarla yola çıktı. Zerkâ denen bir yerde gece konakladılar. Gece bir aslan onların etrafında dönmeye başladı. Uteybe, 'Allâh kahretsin! Allâh'a yemin olsun ki Muhammed'in dediği gibi bu aslan beni yiyecektir. Benim katilim, Mekke'de olan İbn Ebî Kebşe'dir, [604] ben ise

---

[602] Ervâ, Ebû Leheb'in eşidir. İsmi Ervâ bnt. Harb b. Ümeyye künyesi ise Ümmü Cemîl'dir. Tebbet süserinde geçen Ebû Leheb'in eşinden kasdedilen kadındır.

[603] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 42, 43; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 227.

[604] Ebû Kebşe, Hz. Peygamber'in sütannesi halime'nin kocasıdır. Özellikle Hz. Peygamber'i aşağılamak ve benzeri durumlarda 'ey Ebû Kebşe'nin oğlu' deyip ona nisbet ederler.

Şam'dayım' demeye başladı. Aslan, onu insanların arasından çekip parçaladı."

375. Züheyr b. Alâ anlatıyor: "Hişâm b. Urve, babasından aktararak şöyle dedi: 'O gece aslan gelip etrafında döndükten sonra çekip gitti. Uteybe'yi aralarına koyup uyudular. Aslan geldi, onları geçip Uteybe'nin başını parçaladı. Hz. Osman, sonra Hz. Rukiyye ve Hz. Ümmü Gülsüm ile evlendi."[605]

ı) Hz. Peygamber'in, komşusu Ebû Leheb ve Ukbe b. Ebî Mu'ayt'den eziyet görmesi

376. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Rabî'a b. Ubeyd ed-Dîlî'den şöyle rivayet etmektedir: "Sizin, Kureşlilerin Hz. Peygamber'e çektirdikleri eziyetlerden bahsettiğinizi hiç duymuyorum. Benim çok kez gördüğüm (komşuları olan Ebû Leheb ve Ukbe tarafından olan eziyetlerdi.) Hz. Peygamber'in evi Ebû Leheb ve Ukbe b. Ebî Mu'ayt arasındaydı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), evine dönünce kapısına hayvan rahmi, kan ve çöpün döküldüğünü görürdü. Yayın ucuyla o pislikleri uzaklaştırır ve şöyle buyururdu: *'Bu ne kötü komşuluktur! Ey Kureyş toplumu!'*[606]

i) Hz. Peygamber'in, Tâifliler tarafından eziyetlere maruz kalması

377. Buhârî, Urve'den rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber'in eşi olan Hz. Âişe, kendisine şöyle bir olay aktarmıştır: "Hz. Âişe, Hz. Peygamber'e 'Uhud savaşı gününde gördüğünden daha ağır gelen bir günün oldu mu' diye sordu. Hz. Peygamber, *'Senin kavminden (yani Kureyş'ten) çok eziyet çektim. Onlardan gördüğüm sıkıntıların en şiddetlisi akabe günüydü. İbn Abdiyaleyl b. Abdkulal'a beni himaye etsin diye kendimi arz ettim. İstediğim hususta bana icabet etmedi. O kadar üzüldüm ki kendimden geçmiş gibi geri döndüm. Karnı Sa'âlib'e gelene kadar kendime gelemedim. Başımı kaldırdım, bir de baktım üstümde bana gölgelik yapan bir bulut var. İyice bakınca içinde Hz. Cibrîl'i gördüm. Bana şöyle seslendi: 'Allâh (celle celâlühü), kavminin sana ne dediğini, sana verdikleri karşılığı işitti. Allâh (celle celâlühü), sana kavmin hak-*

---

605 Heysemî: "Hadisin isnadında Züheyr b. Alâ var, Kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 18).

606 Heysemî: "Hadisin isnadında İbrahim b. Alî b. Hüseyin er-Râfikî var, kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 21).

kında istediğini emretmen için dağlardan sorumlu meleği gönderdi. Dağlardan sorumlu melek seslendi, bana selam verdi ve sonra şöyle dedi: 'Ey Muhammed! ne dilersin? Benden bu iki dağı düz yapmamı ister misin?' Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Bilakis ben, Allâh'ın onların sülbundan sadece kendisine ibadet eden, ona karşı hiçbir şeyi şirk koşmayan kullar çıkarmasını istiyorum'* dedi."[607]

378. Musa b. Ukbe, el-Meğâzî adlı eserinde İbn Şihâb'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talib vefat edince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisini himaye ederler düşüncesiyle Tâif'e doğru doğru yola çıktı. Sakîf kabilesinin üç önde gelenlerine gitti. Bunlar kardeş olan Amr'ın oğulları Abduyâleyl, Habîb ve Mes'ûd adında kişilerdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisini (himaye etsinler diye) onlara arzetti. Kavminin kendisine yaptığı eziyetlerden şikâyetçi oldu. Onlar ise en çirkin şekilde onu reddettiler."[608]

379. Ebû Nu'aym, Delâilu'n-Nübüvvet adlı eserinde Urve b. Zübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talib vefat edince Hz. Peygamber'e yapılan saldırılar sertleşti, fazlalaşmaya başladı. Hz. Peygamber de Sakîf kabilesinin kendisini himaye edeceklerini, kendisine destek olacaklarını umduğu için gitmek istedi. Sakîf kabilesinin üç ileri geleni olduğunu gördü. Bunlar kardeş olan Abduyâleyl, Habîb b. Amr ve Mes'ûd b. Amr adında kişilerdi. Himaye etsinler diye kendisini onlara arz etti. Kavminin, kendisine karşı yaptığı bela ve saldırıları şikâyet etti. Kardeşlerden biri, eğer Allâh (celle celâlühü), seni peygamber olarak göndermişse Kâ'be'nin örtüsünü çalarım' dedi (ve dalga geçti). Diğeri, 'Bu meclisten haricinde Allâh'a and olsun ki bir daha senle bir kelime konuşmayacağım. Eğer peygambersen zaten çok şerefli ve hak sahibi olacağından senle konuşma liyakatine sahip olmam' dedi. Diğeri ise 'Allâh (celle celâlühü), senden başkasını göndermekten aciz mi kaldı' dedi (ve dalga geçti). Sonra bu söylediklerini Sakîf kabilesinde yaydılar. Halk toplandı, hepsi Hz. Peygamber'le dalga geçmeye başladılar. Hz. Peygamber'in yolu üzerinde insanlardan iki saf oluşturdular. Ellerine taş aldılar ve Hz. Peygamber adım atınca ayağını ha indirse ha kaldırsa üzerine taşlar yağdırıyorlardı. Onlar böyle yaparak onla dalga geçiyor, onla eğleniyorlardı. Yolun

---

[607] Buhârî, IV, 139, IX, 144; Müslim, V, 181; Nesâî, *el-Kubrâ* adlı eserinde; *et-Tuhfe*, XII, 16700.

[608] İbn İshak da bu olayı İsnadsız şekilde rivayet etmiştir. (İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, VI, 198).

üzerinde kendisini taş yağmuruna tutan iki saf insandan kurtulunca ayaklarında kanlar akıyordu. Üzüm bağlarından birine kendisini attı. Üzüm ağacının gölgesine geldi, acı ve ızdırap içinde ayakları kanıyordu ve o halde bir ağacın gövdesinde oturdu. Bağın içinde de Utbe b. Rabî'a ve Şeybe b. Rabî'a vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onları görünce Allâh'a, Resulüne ve gönderilen vahye olan düşmanlıklarını bildiğinden onların yanına gitmedi. Hz. Peygamber'e üzüm vermesi için köleleri olan Addâs'ı gönderdiler. Addâs, Ninova ehlinden olan bir hıristiyandı. Hz. Peygamber'e gelince üzümü onun önüne koydu. Hz. Peygamber *'bismillâh'* diyerek başlayınca Addâs hayret etti. Hz. Peygamber, kendisine *'nerelisin'* diye sordu. Addâs 'Ben Ninova ehlindenim' dedi. Hz. Peygamber *'Salih biri olan Hz. Yunus b. Mettâ'nın memleketinden mi?'* buyurdu. Addâs 'Yunus b. Mettâ'nın kim olduğunu nerden biliyorsun?' dedi. Hz. Peygamber de Hz. Yunus hakkında bildiklerini anlattı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), asla kimseyi küçük görmezdi. Addâs'a Allâh'ın mesajlarını tebliğ ediyordu. Addâs, Hz. Peygamber'e 'Bana Yunus b. Mettâ'dan bahset' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ona Yunus b. Mettâ'dan Allâh'ın kendisine vahyettiği gibi bahs edince Hz. Peygamber için secdeye kapandı. Sonra Hz. Peygamber'in ayaklarını öpmeye başladı. Ayaklarından da kan akıyordu. Utbe ve kardeşi Şeybe, Addâs'ın yaptıklarını görünce sustular. Addâs, onların yanına gelince ona 'Ne oldu da Muhammed'e secde ettin, ayaklarını öptün! Bunları bizden kimseye yaptığını hiç görmedik' dediler. Addâs da 'O adam, Salih biridir. Allâh'ın bize peygamber olarak gönderdiği Yunus b. Mettâ hakkında bildiğim bazı konular hakkında konuştu. Ayrıca bana kendisinin peygamber olduğunu söyledi' dedi. Onlar güldüler ve şöyle dediler: 'Seni dinin olan Hıristiyanlıktan döndürmesin. O aldatan biridir.' Sonra Hz. Peygamber Mekke'ye geri döndü."[609]

380. İbn Kesîr, el-Bidaye adlı eserinde olayı Musa b. Ukbe'den şöyle aktarır: "Taifliler, Hz. Peygamber'i taşlamak için iki saf şeklinde oturmuşlardı. Peygamber efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) geçtiği sırada onu taşlamaya başladılar. Öyle ki, Hz. Peygamber adım atarken ayağını ha kaldırsa, ha indirse ayaklarını taşlıyorlardı ve ayaklarını kanattılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Onlardan kurtuldu, halen ayakları kanamaya devam ediyordu."

---

[609] Ebû Nu'aym, *Delâilü'n-nübüvvet*, s. 103.

381. İbn İshak'dan şöyle aktarılmıştır: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onların yanından kalktı, Sakîflilerden hayır geleceğinden ümidini kesmişti. Bana aktarıldığını göre Hz. Peygamber onlara şöyle buyurdu: *'Bana yaptığını yaptınız, en azından buraya geldiğimi, sizinde böyle yaptığınızı yaymayınız!'* Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), olayın kavmine ulaşmasını istemiyordu. Çünkü bu onları daha azdıracak, daha da cesaretlendirecekti. Onlar gizlemek şöyle dursun, kendi sefihlerini, kölelerini Hz. Peygamber'e sövmeleri ve ona bağırıp çağırmaları için kışkırttılar. İnsanlar onun üzerine toplanıp onu Utbe b. Rabî'a ve Şeybe b. Rabî'a'nın bağına sığınma mecburiyetinde bıraktılar. Onlarda bağın içinde bulunuyorlardı. Sakif delilerinden ona tabi olanlar da geri döndü. Hz. Peygamber de bir üzüm bağının gölgesine geçip oturdu. Rabî'a'nın iki oğlu, Hz. Peygamber'e bakıyorlardı. Taif delilerinin ona attıklarını da görüyorlardı. (Râvi anlatıyor) Bana anlatıldığına göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Cemuh oğullarından bir kadına rastladı, kadına *'Senin kayınçolarından çektiğimiz nedir bu?'* dedi."[610]

j) Hz. Peygamber'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Taif dönüşü duası

İbn İshak devam ediyor; bana anlatıldığına göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Taif'de çektiği sıkıntılardan kurtulup emniyete kavuşunca şöyle dua etmiştir:

"Ey Allâh'ım! Gücümün zayıflığını, tedbirimin azlığını, insanların gözünde küçük, hakir görüldüğümü sana şikâyet ediyorum. Ey şefkatli olanların en merhametlisi! Sen mustazafların Rabbisin, sen benim Rabbimsin, beni kime emanet ediyorsun? Bana asık suratla bakan yabancılara mı, yoksa işimi eline verdiğin bir düşmanıma mı? Eğer bana kızgın değilsen hayat umrumda değil. Senin bana afiyet, sıhhat vermen benim için fazla bile. Karanlıkları aydınlatan, Dünya ve ahiret işlerini düzenleyen yüzünün nuruna sığınıyorum ki, buğzun üzerime nuzul etmesin, bana karşı öfken olmasın. Seni kendimden razı edene kadar çalışacağım. Bütün güç ve kuvvet senindir."

k) Hıristiyan olan Addâs'ın Müslüman olması ve Hz. Peygamber'in hak peygamber olduğuna şahadet etmesi

İbn İshak devam ediyor: "Rabî'a'nın oğulları olan Utbe ve Şeybe, Hz. Peygamber'e yapılanı gördüğünde şefkat damarları hareketlendi. Addâs

---

[610] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 136.

adında Hıristiyan olan kölelerini çağırdılar. Kendisine 'Bu üzüm salkımını bir tabağa koy, sonra al, o adama götür ve yemesini söyle' dediler. Addâs da öyle yaptı. Üzüm tabağını alıp Hz. Peygamber'in önüne koydu. Sonra kendisine yemesini söyledi. Hz. Peygamber elini tabağa uzatınca *'Bismillahi (Allâh'ın ismiyle)'* dedi ve yemeye başladı. Addâs, Hz. Peygamber'in yüzüne baktı sonra şöyle dedi: 'Bu kelam, bu yöre halkının kelamı değildir.' Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Nerelisin ey Addâs, hangi dine mensupsun'* diye sordu. Addâs 'Hıristiyan dinine mensubum ve Ninova halkındanım' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Salih biri olan Yunus b. Mettâ'nın memleketinden mi?'* dedi. Addâs, kendisine 'Yunus b. Mettâ'yı nerden biliyorsun' diye sordu. Hz. Peygamber *'Yunus, benim kardeşimdir. O da peygamberdi, ben de peygamberim'* buyurdu. Hz. Addâs, Hz. Peygamber'e kapandı, başını, ellerini, ayaklarını öpmeye başladı. Rabî'a oğullarından biri diğerine 'Senin köleni da senin aleyhinde yoldan çıkardı' dedi. Hz. Addâs gelince ona şöyle dediler: 'Yazıklar olsun sana Addâs! ne oldu da o adamın başını, ellerini ve ayaklarını öpüyordun.' Hz. Addâs 'Ey efendim! Yeryüzünde bu adamdan daha hayırlısı yoktur. Bana öyle bir şey söyledi ki, o şeyi peygamber'den başkası bilemez' dedi. Efendileri de 'Yazıklar olsun sana Addâs! Sakın seni dininden caydırmasın. Çünkü senin dinin onun dininden daha hayırlıdır."[611]

382. İbn Merdûyeh, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, "Ben ve Hz. Peygamber mağaraya doğru tırmandığımızda keşke bizi görseydin. Hz. Peygamber'in iki ayağında kanlar damlıyordu. Benim ayaklarım ise sert taşlara dönüşmüştü. Hz. Âişe şöyle dedi: 'Hz. Peygamber yalın ayak yürümeye alışkın değildi."

l) Hz. Peygamber'in Uhud savaşında çektiği eziyet

383. Şeyhân (Buhârî, Müslim)[612] ve Tirmizî Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in azı dişi kırılmış, başı yarılmıştı. Hz. Peygamber bir yandan yüzündeki kanı siliyor, bir yandan da şöyle buyuruyordu: *'Kendilerine gönderilen, onları Allâh'a davet eden Peygamberin;*

---

[611] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 135. Süleyman et-Teymî es-Sîre adlı eserinde Addâs, Hz. Peygamber'e şöyle dedi: "Şehadet ederim ki, sen Allâh'ın kulu ve elçisisin." (İbn Hacer, *el-İsâbe,* III, 466). Hafız İbn Hacer, Addâs'ı sahabîler içinde saymıştır.

[612] Müslim, V, 179; Tirmizî, 3002, 3003; Ahmed, *Müsned,* III, 99; İbn Mâce, 4027. Buhârî bu hadisi rivayet etmemiştir, yazarın böyle demesi hatadır. (B)

başını yaran, azı dişini kıran kavim nasıl iflah olabilir!' akabinde şu ayet nuzul etti:

﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾

'Ki bu işte senin yapacağın bir şey yoktur. Ya (müslüman olsunlar da) tevbelerini kabul etsin, ya da (ısrar ederlerse) onlara azap etsin diye (Allâh Bedir'de size yardım etti). Çünkü onlar zâlimdirler." (Al-i İmrân: 2/128).

384. Taberânî,[613] *el-Kebîr* adlı eserinde Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Uhud günü Hz. Peygamber'in yüzü yara aldı. Malik b. Sinân, kendisine yöneldi ve yarasından akan kanı emdi ve yuttu. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'Kim, kanımın kanına karıştığı adamı görmek isterse Malik b. Sinân'a baksın'* buyurdu."[614]

385. Tayâlisî,[615] Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Uhud savaşından bahsedilince Hz. Ebû Bekr şöyle dedi: 'O gün Talha'nın günüydü.' Sonra anlatmaya başladı: 'Uhud günü, (kaçıp sonra) Hz. Peygamber'in yanına ilk dönen kişiydim. Hz. Peygamber'in yanında (kaçmayan, sebat eden) Allâh yolunda (yiğitçe) savaşan birini gördüm. Kendi kendime 'Bu cesur kişi Talha olsun. Çünkü ben zaten kaçırdığımı kaçırdım' dedim. Kendi kendime 'Kavmimden biri olması benim için çok daha sevimli olur' dedim (ve Talha olduğunu gördüm). Benim ile müşrikler arasında (yiğitçe savaşan) tanımadığım başka biri vardı. Ben, Hz. Peygamber'e ondan daha yakındım. Çok hızlı hareket ediyordu, ben onun kadar hızlı değildim. Bir de baktım ki Ebû Ubeyde b. Cerrah. Hz. Peygamber'e ulaştığımızda azı dişi kırılmış, yüzü yarılmıştı. Yanaklarına da miğferin iki halkası saplanmıştı. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Arkadaşınıza yardım ediniz!'* Hz. Talha'yı kasdediyordu. O da tükenmişti. Hz. Peygamberin sözüne iltifat etmedik. Ben yüzündeki miğfer halkasını çıkarmak istedim. Fakat Ebû Ubeyde, bana 'Yemin ederim ki bana bırakacaksın (ben çıkaracağım)' dedi. Ben de bıraktım. Eliyle çıkarsa Hz. Peygamber'e acı çektirir diye ağzıyla ısırdı ve bir halkayı çıkardı. Fakat ön dişinden biri de halkayla beraber koptu. (Hz. Ebû Bekr) Ben de onun yaptığını yapmak istedim. 'Bana bırakman için hakkım adına seni yemine verdirdim'

---

[613] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 5430.

[614] Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid,* II, 47.

[615] Tayâlisî, *Müsned,* s. 3.

dedi. Birinci halkada olduğu gibi ağzıyla aldı. Fakat öndişlerinden biri daha halka ile koptu. Hz. Ebû Ubeyde, öndişleri olmayanların içinde en sevimli kişiydi. Hz. Peygamber'in yaralarını tedavi edince Hz. Talha'ya yardım için yanına geldik. Kendisi yetmiş küsür mızrak, ok ve kılıç yarası almış bir halde çukurlardan bir çukurdaydı. Parmağı da kesilmişti. Onun da tedavisini yaptık."[616]

[616] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 29. İbn Sa'd, İbn es-Sünni, eş-Şâşî, Bezzâr, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde, İbn Hibban, Dârekutnî el-Efrad adlı eserinde, Ebû Nu'aym Ma'rifetu's-sahabe adlı eserinde ve İbn Asâkir kıssayı rivayet etmektedir. *(et-Tabakât,* III, 218, 410; Bezzâr, *Müsned*, 1791; *İbn Hibbân*, 6980; *Kenzu'l-ummâl*, V, 274).

SAHABÎLERİN, ALLÂH'A DAVET UĞRUNDA BASKILARA VE EZİYETLERE KATLANMALARI

a) Hz. Ebû Bekr'in baskılara katlanması

Hz. Ebû Bekr'in, Peygamber efendimizden ısrarla İslam'ı açıktan yaymasını taleb etmesi, o zaman yaptığı hitab ve maruz kaldığı eziyet

386. Hafız Ebû Hasan el-Atrâbulusî, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in sahabîleri toplanınca -otuz sekiz erkekti- Hz. Ebû Bekr, Peygamber efendimize açıktan İslam'ı yayma konusunda ısrar etti. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Bekr! henüz çok az kişiyiz'* buyurdu. Hz. Ebû Bekr, devamlı ısrar ediyordu ve sonunda Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), açıktan İslam davetinin yapılmasına karar verdi. Müslümanlar mescidin etrafında dağıldılar. Her biri kendi kabilesini İslam'a davet etmek için gitti. Hz. Ebû Bekr kalktı ve ordaki halka hitab etti. Hz. Peygamber de oturuyordu. Hz. Ebû Bekr, Allâh'a ve Resulüne davet eden ilk hatibtir. Müşrikler, Hz. Ebû Bekr ve Müslümanların üzerine yürüdüler. Mescidin etrafında ağır bir dayağa maruz kaldılar. Hz. Ebû Bekr, ayaklar altında ezildi ve çok darb edildi. Fasık Utbe, Hz. Ebû Bekr'e yaklaşıp altına sert şeyler yamalanmış çarıklarıyla kendisine vuruyor, yüzüne sürtüyordu. Sonra karnının üstüne çıktı. Teym oğulları, Hz. Ebû Bekr'i bir bez parçası içinde taşıyıp evine soktular. Kimse yaşayacağına ihtimal vermiyordu. Sonra Teym oğulları, geri dönp Mescidi Haram'a gidip 'Allâh'a and olsun! Eğer Ebû Bekr ölürse Utbe b. Rabî'a'yı öldüreceğiz' dediler. Sonra Hz. Ebû Bekr'in yanına döndüler. (Hz. Ebû Bekr'in babası) Ebû Kuhafe ve (kabilesi olan) Teym oğulları Hz. Ebû Bekr'den ses çıkarana kadar ona seslendiler. Akşama doğru dili çözüldü konuşmaya başladı. Konuşmaya başladığı gibi 'Hz. Peygamber ne yaptı, ne durumda' diye sordu. Teym oğulları, ona bazı laflar ettiler ve onun yüzünden bu hale düştüğünü söyleyerek onu kınadılar. Sonra Teym oğulları kalktı ve Hz. Ebû Bekr'in annesine olan Ümmü'l-Hayr'a 'Ona dikkat et, bir şeyler yedir, içir' dediler. Hz. Ebû Bekr, annesiyle tek kalınca şöyle 'Hz. Peygamber ne yapıyor, ne durumda?' diye sordu. Annesi, 'Allâh'a and olsun ki, ne halde olduğunu bilmiyorum' dedi. Hz. Ebû Bekr, annesine 'Git, Ümmü Cemîl bt. Hattab'a sor' dedi. Annesi de evden çıktı, Ümmü Cemîl'e gelerek 'Ebû Bekr, Muhammed b. Abdullah'ı soruyor' dedi. Ümmü Cemîl 'Ben Ebû Bekr'i de,

Muhammed'i de tanımıyorum' dedi. Ümmü Cemîl, istersen senle beraber oğlunun yanına geleyim' dedi. Annesi de 'Evet, olur' dedi. Ümmü Cemîl, annesiyle beraber gitti ve Hz. Ebû Bekr'i yerde uzanmış, çok hasta şekilde gördü. Ümmü Cemîl yaklaştı ve yüksek sesle şöyle bağırdı: 'Allâh'a and olsun! sana bunu yapan topluluk fasık ve nankör bir topluluktur. Allâh'ın intikamını onlardan alacağını ümit ediyorum.' Hz. Ebû Bekr, 'Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) ne yaptı, durumu nasıl?' diye sordu. Ümmü Cemîl çekindi ve 'Burda annen var, o da duyar' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Ondan sana bir zarar gelmez' dedi. Ümmü Cemîl de 'Sağlam ve iyidir' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Şu an nerdedir?' diye sordu. Ümmü Cemîl 'İbn Erkam'ın evindedir' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Allâh'a and olsun ki, Ya Hz. Peygamber'e giderim, ya da ağzıma ne içecek ne yiyecek bir şey alarım' dedi. Onlar, Hz. Ebû Bekr iyice kendine gelene ve insanlar da dağılana kadar beklediler. Sonra aralarına alıp evden çıkardılar ve Hz. Peygamber'in huzuruna götürdüler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onu görünce eğildi ve onu öptü, Müslümanlar da eğilip öptüler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisini görünce çok duygulandı. Hz. Ebû Bekr, 'Anam babam sana feda olsun ya Resûlallâh! Bana hiçbir şey olmadı. Sadece o fasık (Utbe) yüzüme vurdu o kadar. Bu kadın, çocuklarına karşı son derece merhametli olan annemdir. Sen son derece mubarek hayırlı birisin. Annem için Allâh'a dua et ki, umulur ki Allâh (celle celâlühü) senin hatırın için onu cehennem ateşinden kurtarır' dedi. Râvi anlatıyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), annesine dua etti ve akabinde annesi de Müslüman oldu. Müslümanlar, bir ay Hz. Peygamberle beraber ikame ettiler. Onlar otuz dokuz kişiydiler. Hz. Hamza, Hz. Ebû Bekr'in dövüldüğü gün Müslüman olmuştu (onla beraber 39 olmuşlardı).

b) Hz. Peygamber'in, Hz. Ömer'e dua etmesi ve onun Müslüman oluşu

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ömer veya Ebû Cehl'den birinin Müslüman olması ve Müslümanların güçlenmesi içi dua etti. Hz. Ömer, ertesi gün Müslüman oldu. Hz. Peygamber Çarşamba günü dua etti. Hz. Ömer de Perşembe günü Müslüman oldu. Hz. Ömer, Müslüman olunca Hz. Peygamber ve evdeki Müslümanlar öyle bir tekbir getidiler ki, Mekke'nin en üst tarafından dahi duyuldu. Erkam'ın babası ise âmâ ve kâfir biriydi. O da çıkmış 'Ey Allâh'ım! Küçücük yavrum Erkam'ı affet. O atalarımızın dininden döndü, kâfir oldu' dedi. Hz. Ömer kalktı ve 'Ya Resûlallâh! Hak üzere oldu-

ğumuza göre niye dinimizi gizliyoruz ki! Onlar batıl üzere olmalarına rağmen hiçbir şeyden çekinmeyerek dinlerini açıkca savunuyorlar' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ömer! Bizler çok az kişiyiz. Neye maruz kaldığımızı gördün!'* buyurdu. Hz. Ömer, 'Seni peygamber olarak gönderen Allâh'a yemin ederim ki, kâfir olarak oturduğum her mecliste Müslüman olduğumu açığa vuracağım' dedi. Hz. Ömer, sonra çıktı, Kâ'be'yi tavaf etti. Kureyş'in ileri gelenleri ile karşılaştı. Onlar da kendisini bekliyorlardı. Ebû Cehl b. Hişâm 'Filan adam, senin dinden döndüğünü, Müslüman olduğunu söyledi' dedi. Hz. Ömer de 'Şahadet ederim ki, tek olan ve ortağı olmayan Allâh'tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun kulu ve elçisidir' dedi. Müşrikler, onun üzerine hücüm etti. O da Utbe'ye daldı ve yere yatırarak vurmaya başladı. Parmaklarını gözlerine soktu, Utbe de bağırmaya başladı. İnsanlar da akabinde çekildi, Hz. Ömer de (Utbe'nin üstünden) kalktı. Hiç kimse kendisine yaklaşamıyordu. Yaklaşan olsa hemen onların içindeki en önde gelenini eline alıyor, insanlar da bir şey yapamıyorlardı. Önceden oturduğu her meclise gidip iman ettiğini açığa vurdu. Sonra Hz. Peygamber'in yanına gâlib olarak geri döndü. Hz. Ömer, 'Anam babam sana feda olsun! müşrikler artık sana hiçbir şey yapamazlar. Allâh'a and olsun ki, kâfir olarak oturmuş olduğum hiçbir meclis kalmadı ki, orda mümin olduğumu korkmadan, çekinmeden açığa vurmayayım' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), önünde Hz. Ömer ve Hz. Hamza olduğu halde evden çıktı, Kâ'be'yi tavaf etti, emniyet içinde öğle namazını kıldı. Sonra da Erkâm'ın evine Hz. Ömer ile beraber döndü. Sonra Hz. Ömer evine tek gitti. Sonra da Hz. Peygamber tek (kendi evine) gitti."[617]

c) Müslümanların zülme maruz kalmaları, Hz. Ebû Bekr'in Habeşistan'a hicret için çıkması ve İbn Değinne ile kıssası

387. Buhârî,[618] Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Aklım erdi ereli annem ve babam Müslüman idi. Her gün gündüzün iki tarafı olan sabah ve akşam vaktinde illa Hz. Peygamber bize gelirdi. Müslümanlar birçok cefaya maruz kalınca Hz. Ebû Bekr, Habeşistan topraklarına doğru hicret için yola çıktı. Berke'l-Ğimâd denen yere varınca İbn Değinne ile karşılaştı. Kâre denen

---

[617] Sahîh olan görüşe göre Hz. Ömer, sahabîler Habeşistan topraklarına hicret ettikten sonra Müslüman oldu. Bu hicret olayı nübüvvetin altıncı yılında gerçekleşmişti. (İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 30). Hafız İbn Hacer, *el-İsâbe* kitabında bu olayı İbn Ebî Âsım'dan rivayet ederek zikretmiştir. (*el-İsâbe*, IV, 447).

[618] Buhârî, 1/128, 3/126, 5/73.

meşhur kabilenin reisiydi. 'Nereye gidiyorsun ey Ebû bekr?' diye sordu. Hz. Ebû Bekr, 'Kavmim beni memketimden çıkmaya zorladı. Bir yere seyahat edip Rabbime (rahatça) ibadet etmek istiyorum. İbn Değinne, 'Ey Ebû Bekr! senin gibi biri memleketinden ne çıkar, ne çıkarılır. Sen; yoksulları gözeten, akrabalık bağını sıkı tutan, zayıf ve aciz olanlara bakan, misafirleri ağırlayan, afetlere uğrayanlara yardım eden birisin. Ben seni himaye ederim. Dön ve memleketinde Rabbine ibadet et!' dedi. Hz. Ebû Bekr de döndü. İbn Değinne de ona refakat etti. İbn Değinne akşam vakti Kureyş'in ileri gelenlerini gezdi ve onlara 'Ebû Bekr gibileri memleketinden çıkmaz ve çıkarılmaz. Siz, yoksulları gözeten, akraba bağlarını sıkı tutan, zayıf ve acizlere bakan, misafirleri ağırlayan, afetzedelere yardım eden kişiyi sürgüne mi yolluyorsunuz?' dedi. Kureyşliler, İbn Değinne'nin himayesine bir şey diyemediler. Kureyş eşrafı, İbn Değinne'ye 'Ebû Bekr'e söyle! evinde Rabbine ibadet etsin. evinde namaz kılsın, dilediğini okusun. İbadeti ile bize ziyet etmesin ve sesli yapmasın. Kadınlarımız ve çocuklarımızın fitneye uğrayacağından endişe ediyoruz' dedi. İbn Değinne de bunları Hz. Ebû Bekr'e söyledi. Hz. Ebû Bekr bir müddet bu şartlara uydu. Evinde ibadet ediyor, namazında aşıkar okumuyor, evinin haricinde Kur'ân okumuyordu. Sonra evinin önünde namazgah yapma kararı verdi ve evin avlusunda bir namazgah inşa etti. artık namazgahında namaz kılıyor, orda Kur'ân okuyordu. Müşriklerin hanımları ve çocukları (dinlemek için) kendisine yakın bir yere geliyor, (Kur'ân'ı dinlemek) onların hoşuna gidiyor ve onu izliyorlardı. Hz. Ebû Bekr, duygusal, kolay gözyaşı döken biri olduğu için Kur'ân okurken gözyaşlarına hâkim olamıyordu. Çocuk ve kadınların Hz. Ebû Bekr'i dinlemeleri Kureyş eşrafını tedirgin etti. İbn Değinne'ye bir elçi gönderdiler. İbn Değinne de huzurlarına gitti ve ona şöyle dediler: 'Biz, Hz. Ebû Bekr'i himaye etmeni evin içinde ibadet etme şartı ile kabul ettik. Bu şartı ihlal ederek evin avlusuna bir mescit inşa etti. namaz ve Kur'ân okumayı da içinden değil aşıkar yapmaya başladı. Biz, çocuk ve hanımlarımızın fitneye kapılmalarından endişe ediyoruz. Hz. Ebû Bekr'i bu işten alıkoy! Eğer sırf evin içinde ibadet etmek istiyorsa yapsın. İlla da bunu aşikar yapmak istiyorsa ona himayenden çıkmasını söyle! Bizler, senin ahdini bozmak istemiyoruz. Hz. Ebû Bekr'in aşikar ibadet etmesine asla müsaade etmeyiz!' Hz. Âişe anlatıyor: 'İbn Değinne Hz. Ebû Bekr'e geldi ve şöyle dedi: 'Sen ne üzere sözleştiğimizi biliyorsun. Ya bu antlaşmamız üzerinde kalırsın. Ya da benim himayemden

çıkarsın. Ben, Araplar içinde bir adam hakkında yapmış olduğum antlaşmanın ihlal edildiğini duymak istemem.' Hz. Ebû Bekr, 'Senin himaye zırhını sana veriyorum. Ben Allâh'ın himayesine razı olurum' dedi." (Buhârî, s. 552). Bahârî, hadisi uzunca bir şekilde hicret hususunda zikretmiştir.

388. İbn İshak,[619] hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmekte ve siyakında şöyle demektedir: "Hz. Ebû Bekr, hicret için yola çıktı. Mekke'den bir veya iki günlük bir mesafe yürüdü. Yolda İbn Değinne ile karşılaştı. Ahâbîş (diğer adı ile Kâre) kabilesinin reisiydi. 'Nereye Ey Ebû Bekr' diye sordu. Hz. Ebû Bekr de 'Kavmim beni memketimden çıkmaya zorladı. Bana eziyet ettiler, her tarafı bana dar ettiler' dedi. İbn Değinne, 'Allâh'a and olsun ki sen, akrabalarına iyi davranırsın, afetzedelerin yardımına koşarsın, iyilik yaparsın, yoksullara bakarsın. Memleketine geri dön, sen benim himayemdesin' dedi. Hz. Ebû Bekr de onla beraber döndü. Hz. Ebû Bekr, Mekke'ye girince İbn Değinne ona eşlik etti ve şöyle dedi: 'Ey Kureyş toplumu! Ben Ebû Kuhafe'nin oğlunu himayeme aldım. Herkes ona karşı iyi davransın!' Râvi anlatıyor: 'Kureşliler, artık ona dokunmadılar.'

Hadisin sonunda şöyle denmiştir: "İbn Değinne 'Ey Ebû Bekr! Ben sana kavmine eziyet çektiresin diye himaye zırhımı vermedim. Kavmin inşa edip içine girdiğin ve içinde ibadet ettiğin mekanı sevmedi. Bundan dolayı senden eziyet görmekteler. Evine gir, evinde istediğini yap!' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Senin himaye zırhını sana geri verip Allâh'ın himayesine girmem daha iyi olmaz mı' dedi. İbn Değinne de 'Benim himayemden çık o zaman' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Himayeni sana geri verdim' dedi. Râvi devam ediyor: 'İbn Değinne ayağa kalktı ve şöyle dedi: 'Ey Kureyş topluluğu! Ebû Kuhâfe'nin oğlu benim himayemi bana geri verdi (himayemden çıktı). Sizi arkadaşınızla baş başa bırakıyom (istediğinizi yapabilirsiniz)' dedi."[620]

389. İbn İshak,[621] Kasım'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr Sıddık (radıyallahu anh), İbn Değinne'nin himayesinden çıkınca Kureyş sapıklarından birine rastladı. Hz. Ebû Bekr, Kâ'be'ye doğru giderken bu sapık ve ahmak kişi Hz. Ebû Bekr'in başına toprak serpti. Hz. Ebû Bekr, yolda Velîd b. Muğîre veya Âs b. Vâil'e rastladı. Hz. Ebû Bekr, ona 'Bu ahmakın ne yaptığını görmüyor musun' dedi. O da 'Bunu, sen kendin yaptın' dedi. Hz. Ebû Bekr

[619] *Sîretu İbn Hişâm*, 1/372-374.
[620] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 94.
[621] *Sîretu İbn Hişâm*, 1/374.

de şöyle diyordu: 'Ya Rabbim! Sen ne kadar hâlim ve merhametlisin! Ya Rabbim! Sen ne kadar hâlim ve merhametlisin! Ya Rabbim! Sen ne kadar hâlim ve merhametlisin! (nasıl bu sapık ve ahmaklara sabrediyorsun)."[622]

390. Ebû Ya'lâ ve başkasının Hz. Esmâ'dan rivayet ettiği bu hadis geçti: "Biri, Hz. Ebû Bekr'e geldi, olayı haber verdi. Hz. Ebû Bekr'e arkadaşına yetiş dediler. O da yanımızdan kalktı. Saçları dört örgü halindeydi. Hz. Ebû Bekr şöyle diyordu: 'Ey azap olasıcalar! **"Rabbim Allâh'tır" diyor diye öldürecek misiniz? Hâlbuki o, size Rabbinizden apaçık mucizeler getirmiştir.** (Mü'min, 40/28). Hz. Peygamber'i bırakıp Hz. Ebû Bekr'in üstüne doğru yürüdüler. Hz. Ebû Bekr, eve dönünce hangi örgüsüne elini atsa onla beraber gelirdi. Şöyle diyordu: 'Ey celal ve ikram sahibi Allâh! Sen ne yücesin!" [623]

d) Hz. Ömer'in baskılara katlanması

391. İbn İshak,[624] İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer Müslüman olunca 'Kureyş içinde en çok söz taşıyan kimdir' diye sordu. Cemîl b. Ma'mer el-Cumahî olduğu söylendi. Hz. Ömer, sabah vakti Ma'mer'e gitmek üzere yola çıktı. Abdullah b. Ömer anlatıyor: 'Ben de sabahın erken vakti çıktım, onların peşinden gidiyordum, ne yaptıklarına bakıyordum. O zaman gördüğümü anlayabilen bir çocuktum. Nihayet Hz. Ömer, Ma'mer'e geldi ve ona 'Ey Cemîl! Sen benim Müslüman olduğumu, Muhammed'in dinine girdiğimi biliyor musun' dedi. Vallâhi Cemîl, hiç cevap vermeden kalkıp gitti, rıdasını da üzerine çekiyordu. Hz. Ömer onun peşine takıldı. Ben de peşine takıldım. Nihayetinde Cemîl, Kâ'be'nin kapısının üzerine çıktı, en yüksek sesiyle şöyle bağırdı: 'Ey Kureyş toplumu! -Kureyş'in ileri gelenleri o sırada Kâ'be'nin etrafında meclislerinde oturuyorlardı- dikkat! İbn Hattab, dinden döndü.'

İbn Ömer anlatıyor: 'Hz. Ömer onun ardından 'Yalan söyledi. Ben sadece Müslüman oldum. Allâh'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allâh'ın elçisi olduğuna şahadet ettim' dedi. Kureyşliler, Hz. Ömer'e saldırdılar. Hz. Ömer de onlarla mücadele ediyordu. Onlar da onla kavga ediyorlardı. Bu kavgaları güneş tam yukarı çıkıp başlarına vurana kadar devam etti.

---

[622] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 95.
[623] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 52.
[624] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 348, 349.

İbn Ömer anlatıyor: 'Hz. Ömer yoruldu ve oturdu. Kureyşliler de başına toplandılar. Hz. Ömer şöyle diyordu: 'elinizden geleni ardına koymayın. Allâh'a yemin ederim ki, Üç yüz kişi olmuş olsaydık ya biz, burayı size terk ederdik, ya da siz, burayı bize terk ederdiniz.

İbn Ömer devam ediyor: 'Onlar böyle konuşurkenKureyşli bir yaşlı geldi. Üzerinde kıymetli yemen kürkü, çizgili kamis[625] (uzun gömlek) bulunuyordu. Onların yanında durup 'Ne yapıyorsunuz?' dedi. Onlar da 'Ömer din değiştirdi' dedi. Yaşlı adam, 'Bırakın! Adam kendisine bir din seçmiştir. Adamdan ne istiyorsunuz! Adî oğullarının, kendilerine mensup olan bu adamı (Hz. Ömer'i) size teslim edeceğini mi sanıyorsunuz? (Hz. Ömer Adî oğullarındandı.) Adamın yolunu açın!' dedi. İbn Ömer devam ediyor: 'Kureyşliler, elbise gibi üzerinden soyuldular ve etrafından dağıldılar. Medîne'ye hicret ettikten sonra babam Hz. Ömer'e dedim ki: 'Ey babacığım! Mekke'de Müslüman olduğun gün seninle kavga eden kişileri sana karışmasınlar diye azarlayan kimdi?' Babam 'O, Âs b. Vâil es-Sehmî idi' dedi."[626]

392. Buhârî, İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, evde endişeli durumda iken Âs b. Vâil Ebû Amr geldi. Üzerinde pahalı Yemen kürkü ve ipekten işlenmiş bir kamîs (uzun gömlek) vardı. Kendisi Sehm oğullarından idi. Onlar cahiliyye döneminde bizim dostlarımızdı. Hz. Ömer'e 'Neyin var?' diye sordu. Hz. Ömer 'Kavmin, Müslüman olduğum için beni öldüreceğini söyledi' dedi. Âs b. Vâil de 'Kimse sana dokunamaz' dedi. Bunu dedikten sonra kendimi emniyette hissettim. Âs evden çıkınca vadide akan sel gibi insanlarla karşılaştı. 'Nereye gidiyorsunuz?' diye sordu. İnsanlar da 'Dinimizden dönen İbn Hattab'a gidiyoruz' dediler. Âs, 'Ona dokunamazsınız' dedi. İnsanlar da geri çekildi." [627]

e) Hz. Osman'ın baskılara katlanması

393. İbn Sa'd, Muhammed b. İbrahim et-Teymî'den şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Affân (radıyallahu anh) Müslüman olunca amcası Hakem b. Ebî Âs b. Ümeyye onu alıp bir iple bağladı ve şöyle dedi: 'Sen, atalarının dinini bırakıp Muhammed'in dinini mi seçiyorsun! Allâh'a and olsun! üzerinde olduğun bu dini terk etmeden seni bu ipten asla çözmeyece-

---

[625] Kamîs, araplara özgü uzun fistan tarzında bir gömlektir.

[626] İbn Kesîr: "Bu hadisin isnadı ceyyid ve güçlü bir isnaddır." (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 82).

[627] Buhârî, V, 60.

ğim!' Hz. Osman da cevaben 'Allâh'a and olsun! asla dinimi terk etmem, asla o dinden ayrılmam' dedi. Hakem, Hz. Osman'ın dinine aşırı bağlı olduğunu görünce bıraktı."[628]

f) Hz. Talha b. Ubeydillah'ın baskılara katlanması

394. Buhârî *et-Târîh* adlı eserinde Mes'ûd b. Hiraş'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Safâ ve Merve arasında tavaf ediyorduk. Bir de baktım orda birçok insanın; elinden ve boynundan bağlanmış genç, delikanlı birini önlerine alıp yürüdüklerini gördüm. 'Suçu nedir' diye sordum. 'Bu Talha b. Ubeydillah'dır, dininden dönmüş' dediler. Arkasında bir kadın, kendisine hakeret ediyor, sövüyordu. 'Bu kim' diye sordum. 'Annesi Sa'be b. Hadramî' dediler." [629]

395. Hâkim,[630] İbrahim b. Muhammed b. Talha'dan şöyle rivayet etmektedir: "Talha b. Ubeydillah bana dedi ki: 'Busra pazarında bulunuyordum. Bir de baktım ki, bir rahip manastırından 'Bu panayıra gelenlere bir sorun! içlerinde Mekkeli olan var mıdır?' diyordu. Hz. Talha, 'Evet, ben varım' dedim. Rahip, 'Ahmed isminde bir peygamber zuhur etti mi' diye sordu. Ben de 'Ahmed kimdir' dedim. Rahip 'Abdullah'ın oğlu, Abdulmuttalib'in torunudur. Bu ay, onun zuhur edeceği aydır. Kendisi son peygamberdir. Zuhur ediş yeri Mekke'dir. Hurmalık ve siyah taşlı, verimli bir yere hicret edecektir. Sen ona ilk inananlardan olmaya bak!' dedi. Hz. Talha anlatıyor: 'Dediği, kalbimde son derece etki yaptı. Hemen hızlı bir şekilde yola koyuldum ve Mekke'ye geldim. 'Yeni bir olay var mı?' diye sordum. Bana 'Evet. Muhammed b. Abdullah el-Emîn peygamber olduğunu iddia etti. Ebû Kuhâfe'nin oğlu (Ebû Bekr) de ona tabi oldu' dediler. Çıktım, Hz. Ebû Bekr'in yanına vardım. 'Sen, bu adama tabi mi oldun?' dedim. O da 'Evet, tabi oldum. Sen de ona git, huzuruna gir ve o adama tabi ol. Çünkü o adam hakka davet ediyor' dedi. Hz. Talha, Hz. Ebû Bekr'e rahibin söylediklerini anlattı. Hz. Ebû Bekr, Hz. Talha ile beraber Hz. Peygamber'in huzuruna girdi. Hz. Talha da hemen Müslüman oldu ve Peygamber'e de rahibin söylediklerini anlattı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Talha'nın Müslüman olmasına çok sevindi. Hz. Ebû Bekr ve Hz. Talha Müslüman

---

[628] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 55.

[629] Buhârî'nin es-Sağîr ismiyle basılan ama *el-Evsat* olan eserinde (I, 88) rivayet etmiştir. (B). İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 410).

[630] Hâkim, *Müstedrek*, III, 369.

olunca Nevfel b. Huveylid b. Adeviyye, onları bir ipe sıkıca bağladı. Teym oğulları, onları koruyamıyor, elinden alamıyorlardı. Çünkü Nevfel b. Huveylid'e "Kureyş'in gaddarı[631]" diye anılırdı. Aynı ipe bağlandıklarından kendilerine el-Karîneyn (yani aynı ipe bağlanan iki kişi) diye isimlendirildiler..."

396. Beyhakî de bu hadisi rivayet etmiştir. Hadisinde şöyle denmiştir: "Hz. Peygamber şöyle dua etmiştir: *'Ey Allâh'ım bizi Adeviyye'nin oğlu Nevfel'in şerrinden koru!'*"[632]

g) Hz. Zübeyr b. Avâm'ın baskılara katlanması

397. Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Ebû Esved'den rivayet ettiğine göre: "Zübeyr b. Avâm Müslüman olunca henüz sekiz yaşında, hicret edince on sekiz yaşındaydı. Müslüman olunca Amcası, Hz. Züber'i bir hasıra sarıyor, üzerinde ateş yakarak dumanıyla işkence yapıyordu ve 'Muhammed'in dinini inkâr et. Bizim dine geri dön' diyordu. Zübeyr ise 'Asla hak dini inkâr etmem' diyordu."[633]

398. Ebû Nu'aym, Hafs b. Hâlid'den şöyle rivayet etmiştir: "Mevsil'den bize gelen yaşlı bir adam bana şöyle bir olay anlattı: 'Bazı yolculuklarda Zübeyr b. Avâm'a (radıyallahu anh) arkadaşlık ettim. Çöl bir yerde cenabet (banyocu) oldu. Bana 'Beni bir perde ile ört de yıkanayım' dedi. Bir defa gözüm vucuduna şöyle iltifat etti, vucudunun kılıç darbeleriyle parçalandığını gördüm. Kendisine 'Allâh'a and olsunki, senin vucudunda gördüğüm izleri hiç kimsenin vucudunda görmedim' dedim. Hz. Zübeyr 'İzleri gördün mü?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Hz. Zübeyr 'Allâh'a and olsun ki, vucudumdaki tüm yaralar Allâh yolunda ve Hz. Peygamber'le beraberken oldu' dedi." [634]

---

[631] Asılda "Kureyş aslanı" diye gelmiş, bizim yukarda dediğimiz daha doğrudur.

[632] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, II, 166, 167; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 29.

[633] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 89). Taberânî (*el-Kebîr*, 239), de hadisi rivayet etmiş. İsnadındaki râviler de sıka, güvenilirdir. Fakat hadis "Mürsel"dir. Heysemî'nin de *Mecma'u'z-zevâid* adlı eserinde vuguladığı gibi. (IX, 151). Hâkim, hadisi Esved, o da Urve tarîki ile rivayet etmiştir. (*Müstedrek*, III, 360).

[634] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, 89, 90. Taberânî (*el-Kebîr*, 229) ve Hâkim (*Müstedrek*, III, 360), bu hadise yakın bir lafızla bu hadisi rivayet etmektedir. İbn Asâkir de bu hadisi rivayet etmiştir. (Ali el-Muttakî, *el-Müntahab*, V, 70). Heysemî: "Musullu olan adamın kim olduğunu bilmiyorum. Diğer râvileri sıka ve güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 150).

399. Ebû Nu'aym, Alî b. Zey'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Zübeyr'i gören biri, göğsünde ok ve kılıç darbelerinden su oyukları gibi izlerin oluştuğunu bize söyledi."[635]

ğ) Müezzin Bilal b. Rebah'ın baskılara katlanması

(İlk Müslüman olduğunu açıklayan kişi)

400. İmâm-ı Ahmed ve İbn Mâce, İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Müslüman olduğunu ilk açıklayanlar yedi kişidir; Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Bekr, Ammâr, annesi Sümeyye, Süheyb, Bilal ve Mikdad'dır (radıyallahu anhum). Hz. Peygamber'i, Allâh (celle celâlühü) amcası vasıtasıyla korudu. Hz. Ebû Bekr'i Allâh (celle celâlühü), kavmi vasıtasıyla korudu. Diğerlerini ise müşrikler alıp üzerlerine demirden zırhlar giydirip güneş'in altında bırakırlardı ve yağları erirdi. Zorlanınca hepsi müşriklerin isteğini yerine getirdiler, ama Bilal müstesna. Hz. Bilal, Allâh rızası için kendi nefsini ve kavmini hiçe saymıştı. Müşrikler, onu tutup çocuklara teslim ettiler. Çocuklar da Bilal'i alıp Mekke sokaklarından gezdirdiler ve Hz.Bilal devamlı 'Ahad, ahad (yani Allâh tektir)' diyordu."[636]

(Hz. Bilal'in Allâh yolunda çektiği sıkıntı)

401. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: "...Diğerlerine ise müşrikler, demir zırhlar giydirdi, sonra onları Güneş'in altında yağlarını erittiler. Güneş ve demirin sıcaklığıyla onlara aşırı işkenceler yaptılar. Akşama doğru olunca Ebû Cehl elinde mızrağı ile gelirdi ve onlara söver, onları azarlardı." İbn Abdilber, Mücâhid'in hadisinde Bilal'in durumu hakkında ek yapmıştır: "Müşrikler, Mekke'yi çevreleyen Ebû Kubeys ve Ahmer dağları arasında Bilal'i boynuna ip bağlayarak Mekke sokaklarında gezdiriyorlardı." [637]

---

[635] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 90.

[636] *Müsned,* I, 404; İbn Mâce, 150; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 28. Hâkim de bu hadisi rivayet etmiş, akabinde hadis için şöyle demiştir: "Hadisin isnadı sahîhtir, fakat Buhârî ve Müslim hadisi rivayet etmemediler. Hafız Zehebî de ikrar edip hadise sahîh demiştir. (*Müstedrek,* III, 284). Ebû Nuâym da hadisi *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde rivayet etmiştir. (I, 149). İbn Ebî Şeybe (el-*Musannef,* XII, 149, XIV, 313) ve İbn Abdilber (el-İstî'âb, I, 178, 179) de hadisi İbn Mes'ûd'dan bu lafızla rivayet etmektedirler. (*Kenzu'l-ummâl,* VII, 14; *el-Muntahab,* I, 141).

[637] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 140. İbn Sa'd[637] da hadisi Mücahid'den bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. *(et-Tabakât,* III, 233).

402. Zübeyr b. Bekkâr, Urve b. Zübeyr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Bilal, Cumah oğullarından bir kadının kölesiydi. Mekke'nin sıcak çöl kumlarında ona işkence yapıyorlardı. Şirk koşsun diye Hz. Bilal'in sırtını kızgın kumlar üzerine yatırıyorlardı. O ise 'Ahad, ahad' diyordu. Hz. Bilal bu durumda iken Varaka geldi ve 'Evet, ahad ahad Allâh'tır' deyip ona işkence edenlere 'Allâh'a and olsun ki, onu öldürürseniz, onu kalbimde bir sevgili olarak kabul edeceğim' diyordu."[638]

403. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Hişâm b. Urve←babası tarîki ile şöyle rivayet etmektedir: "Varaka b. Nevfel, Hz. Bilal işkence görürken yanından geçerdi. Hz. Bilal 'Ahad, ahad' diyordu. Nevfel de 'ey Bilal! evet ahad, ahad olan Allâh'tır' diyordu. Sonra Varaka b. Nevfel, işkence yapan Ümeyye b. Halef'e dönerek şöyle diyordu: 'Allâh'a (celle celâlühü) yemin ederim! Bu sözü söylediğinden onu öldürürseniz ben onu kendime en iyi dost ve sevgili edineceğim.' Hz. Ebû Bekr, bir gün ordan geçerken Hz. Bilal'e işkence yapıyorlardı. Hz. Ebû Bekr, Ümeyye'ye 'Bu mazluma işkence edince hiç Allâh'tan korkmuyor musun, ne zamana kadar, işkence etmeye devam edeceksin?' dedi. Ümeyye 'Sen, onu fesada bulaştırdın, bu gördüğün eziyetten de sen kurtar bakalım' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Oldu, yaparım. Yanımda siyah tenli, Bilal'dan daha kalıplı, daha güçlü, senin dinin üzere olan bir köle var. Onu, Bilal'e mukabil sana vereyim' dedi. Ümeyye de 'Kabul ettim' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'O senindir' dedi ve yanındaki köleyi ona verdi. Karşılığında Hz. Bilal'i aldı, onu azad etti. Hz. Ebû Bekr, Mekke'den Medine'ye hicret etmeden Bilal'in haricinde altı, Bilal ile beraber yedi köle azad etti."[639]

404. Ebû Nu'aym, *el-Hilye*[640] adlı eserinde İbn İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ümeyye, öğle sıcaklığı olunca Bilal'i çıkarır, Mekke vadisinde onu kumların üstüne yatırırdı. Akabinde büyük kaya parçasının getirilmesini emreder, göğsüne koyardı. Sonra kendisine 'Bu durumdan kurtulamazsın. Ya ölürsün, ya da Muhammed'i inkâr eder, Lât ve Uzzâ'ya ibadet edersin' derdi. Hz. Bilal, ise bu sıkıntı içinde 'Ahad, ahad' diyordu. Ammâr b. Yâsir, Bilal'in ve arkadaşlarını çektikleri sıkıntıyı, Hz. Ebû Bekr'in Bilal'i azad etmesini, Hz. Ebû Bekr'in isminin köle azad edici olduğunu da anlatan şu şiiri:

---

[638] İbn Hacer: "Bu hadis'in isnadı "mürsel" ama hasendir." (*el-İsâbe,* III, 634).
[639] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 148.
[640] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 148.

جزى الله خيراً ن بلالٍ وصَحْبه عتيقاً وأخزى فاكهاً وأبا جهلِ

عشية همَّا في بلال بِسَوْأةٍ ولم يحذرا ما يحذر المرء ذو العقلِ

بتوحيده ربَّ الأنامِ وقولِه شهدتُ بأنَّ الله ربي على مَهْلِ

فإن يقتلوني يقتلوني فلم أكن لأشركَ بالرحمنِ من خيفة القتلِ

فيا ربَّ إبراهيم والعبدَ يونُسٍ وموسى وعيسى نجني ثم لا تُبْلِ

على غير برّ كان منه ولا عدلِ لمن ظلَّ يهوي الغيَّ من آل غالبِ

Bilal ve arkadaşları hürmetine azad edene[641] Allâh çok mukafat versin
Allâh, Fakih b. Muğîre ve Ebû Cehl'i de rezil rüsva etsin
İkisi, Akşam vakti Bilal'e öyle kötü muamelede bulundular ki!
Akıl sahibi olan kişinin çekindiği şeyden hiç çekinmediler

Tek suçu, İnsanların Rabbinin tek olduğunu ve bu sözünden ötürü
Şahadet ettim ki, Allâh benim Rabbimdir
Eğer beni öldüreceklerse öldürsünler çünkü ben
Ölüm korkusundan dolayı Rahman'a şirk koşamam

Ey İbrahim'in, kulun Yunus'un, Musâ'nın,
Ve İsâ'nın Rabbi! Beni kurtar! Sonra da ey Rabbim!
Beni, Alî Ğalib'den zâlim olanların,
Asla iyilik ve insaflı olmayanların elinde imtihan etme!

[641] Yani Hz. Ebû Bekr'e

h) Ammâr b. Yâsir'in ve ailesinin baskılara katlanması

Hz. Peygamber'in, Ammâr ve ailesini işkence edilirken görünce onları müjdelemesi

405. Taberânî, Hâkim, Beyhakî ve İbn Asâkir, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ammar ve ailesinin işkence altında oldukları sırada ordan geçti ve şöyle buyurdu: *'Ey Yasir ailesi! Müjdeler olsun size! Randevu ve buluşma yeriniz cennettir.'*"[642]

406. Hâkim (Ebû Ahmed), el-Künâ adlı eserinde ve İbn Asâkir, Osman'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bathâ denen yerde Hz. Peygamber'le beraber yürüyorduk. Bir de baktık ki, Ammar'a, babasına ve annesine dinlerinden dönsünler diye kızgın güneşin altında işkence yapılıyor. Ammar'ın babası 'Hep böyle mi devam edecek' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Yasir ailesi sabır! Ey Allâh'ım sen Yasir ailesinin günahları affet! Zaten affetmiştin'* diye dua etti."[643]

ı) Müslümanların ilk şehidi, Hz. Ammar'ın annesi Hz. Sümeyye

407. Ebû Ahmed Hâkim, Abdullah b. Cafer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber; Yasir, Ammar ve annesinin yanından geçti, onlar Allâh için işkence görüyorlardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onlara *'Sabır ey Yasir ailesi! Sabır ey Yasir ailesi! Sizin randevu ve buluşma yeriniz cennettir'* buyurdu.

408. İbn Kelbî, hadisi İbn Abbâs 'r.a)'dan bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş, fakat Abdullah b. Yasir'in de işkence gördüğünü eklemiştir. Ayrıca şu eki yapmıştır: 'Ebû Cehl, Hz. Sümeyye'nin ön avretine mızrağı vurarak Hz. Sümeyye'yi öldürdü. Yasir de işkence edilirken şehid oldu..." (*el-İsâbe*, III,647)

---

[642] Hâkim, *Müstedrek*, III, 388; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, II, 282. Heysemî: "Taberânî'nin isnadınaki râviler İbrahim b. Abdulaziz Mukavvim müstesna sahîh hadis râvileridir. O da sıka, güvenilir biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 293).

[643] İmâm-ı Ahmed (*Müsned*, I, 62), Beyhakî, Beğavi, Ukayli, İbn Mende, Ebû Nu'aym ve başkaları hadisi bu manayla Hz. Osman'dan (radıyallahu anh) rivayet etmişler. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 72). İbn Sa'd da hadisi Hz. Osman'dan bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (*et-Tabakat*, III, 177).

409. İmâm-ı Ahmed, Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: "İlk İslam şehidi Ammar'ın annesi Sümeyye'dir. Ebû Cehl, mızrağı ile onun ön avretine vurarak öldürdü." [644]

i) Hz. Ammâr'ın kalben mutmain olduğu halde şiddetli eziyetlere katlanması ve küfür kelimesini söylemeye zorlanması

410. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Müşrikler, Ammar'ı (işkence yapmak için) aldılar, Hz. Peygamber'e sövüp kendi ilahlarına da övücü cümleler kullanmayana kadar bırakmadılar. Hz. Peygamber'e gelince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ona *'Ne var, ne yok?'* diye sordu. Ammar da 'Şer (günah) var Ya Resûlallâh! Sana sövüp onların ilahlarını da güzel şekilde anmadıkça beni bırakmadılar' dedi. Hz. Peygamber, *'kalbini nasıl görüyorsun?'* dedi. Ammar, 'Kalbimi imanla mutmain bir halde görüyorum' dedi. Hz. Peygamber *'Eğer tekrar yaparlarsa sen de onlar gibi söyle'* dedi." [645]

411. İbn Sa'd, Ebû Ubeyde'den bu lafza yakın şekilde hadisi rivayet etmekte ve ayrıca Muhammed'den şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ammâr ile karşılaştı, Ammar ise ağlıyordu. Hz. Peygamber de gözlerinden yaşları siliyor ve şöyle diyordu: *'Kâfirler, seni alıp suya batırdılar. Sen de böyle böyle dedin. Eğer tekrar ederlerse, sen de aynısını söyle.*" [646]

412. İbn Sa'd,[647] ayrıca Amr b. Meymûn'dan şöyle rivayet etmektedir: "Müşrikler, Ammar b. Yasir'i ateşle dağlamışlardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ammar'ı görünce elini başında gezdirerek şöyle buyurdu: *'Ey Ateş! Hz. İbrahim (a.s)'e olduğun gibi Ammar'a serin ve selametli ol! Ey Ammar! Seni zâlim bir topluluk öldürecektir.*" [648]

---

644 Beyhakî, *ed-Delâil,* II, 282; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 59.
645 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 140.
646 İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 249.
647 İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 248.
648 Sıffin savaşında Hz. Alî'nin ordusu içinde iken Mu'âviye'nin askerleri tarafından öldürülmektedir.

j) Hz. Habbab b. Eret'in (radıyallahu anh) baskılara katlanması

Hz. Habbâb'ın Hz. Ömer'le diyaloğu

413. İbn Sa'd,[649] Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Habbab b. Eret, Hz. Ömer b. Hattab'ın huzuruna girdi. Hz. Ömer, onu kendi yerine oturttu ve şöyle dedi: 'Buraya bu adamdan daha mustahak kimse yoktur, biri müstesna. Habab, 'Kim o kişi ey müminlerin emiri?' diye sordu. Hz. Ömer 'Bilal' dedi. Habbab ise şöyle dedi: 'Bilal, bu makama benden daha layık değildir. Çünkü Bilal'i müşrikler içinde Bilal'i himaye eden kişiler vardı. Fakat beni koruyan, himaye eden hiç kimse yoktu. Bir gün beni aldılar, benim için bir ateş yaktılar, sonra beni ateşin üzerine yatırdılar. Sonra biri ayağı ile göğsüme bastırdı. Yerdeki ateşe sırtımı yatırarak kendimi korudum (veya yeri sırtımla soğuttum). Sonra Habbab, sırtını açtı. Sırtı, yanık lekeleriyle doluydu."[650]

Hz. Bilâl'in Allah yolunda çektiği acıları anlatması

414. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, Bilal'e müşriklerden çektiği sıkıntıyı sordu. Hz. Habbab, atılarak 'Ey Müminlerin emiri! Benim sırtıma bir bak!' dedi. Hz. Ömer, sırtını görünce 'Bu gün gördüğüm gibi bir şey hiç görmemiştim' dedi. Hz. Habbab, 'Benim için bir ateş tutuşturdular. O ateşi benim sırtımdan eriyen yağlar söndürüyordu' dedi."[651]

415. Ebû Nu'aym, İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe Ebû Leylâ el-Kindî'den şöyle rivayet etmektedir: "Habbab b. Eret, Hz. Ömer'e geldi. Hz. Ömer, 'Buraya yaklaş. Bu oturakta oturmaya senden daha layık ancak Ammar b. Yasir olur' dedi. Habbab, müşriklerin kendisine işkence yaptıklarında sırtında oluşan yara izlerini gösterdi."[652]

416. İmâm-ı Ahmed,[653] Habbab'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Habbab 'Ben demirciydim. Benim Âs b. Vâil üzerinde borcum vardı. Kendisinden borcumu almak için gittiğimde bana 'Allâh'a and olsun ki, Muhammed'e küfretmedikçe sana borcunu ödemem' dedi. Ben de

---

[649] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 165.
[650] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 31.
[651] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 144.
[652] *et-Tabakât,* III, 165; *el-Musannef,* XII, 118; İbn Mâce, 153; *Kenzu'l-ummâl,* VII, 71. isnadı sahîhtir. (B).
[653] Ahmed, *Müsned,* V, 110, 111.

'Allâh'a and olsun ki, sen ölsen bir daha dirilsen dahi ben Muhammed'e küfretmem' dedim. Âs ise dalga geçerek şöyle dedi: 'Ben ölüp sonra dirilirsem bana gelirsin. Eğer o zaman benim malım ve çocuklarım olursa hakkını öderim' dedi. Allâh (celle celâlühü) da şu ayetleri inzal etti:

﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا (٧٧) أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا (٧٨) كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا (٧٩) وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا﴾

"**(Resûlüm!) Âyetlerimizi inkâr eden ve "Muhakkak surette bana mal ve evlât verilecek" diyen adamı gördün mü? O, gaybı mı bildi, yoksa Allâh'ın katından bir söz mü aldı? Kesinlikle hayır! Biz onun söylediğini yazacağız ve azabını uzattıkça uzatacağız. Onun dediğine biz vâris oluruz, (malı ve evlâdı bize kalır); kendisi de bize yapayalnız gelir.**" (Meryem: 19/77-80).[654]

417. Buhârî, Habbab'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e geldim. Kendisi hırkasını yastık yapmış, Kâ'be'nin gölgesinde uyuyordu. Müşriklerden çok eziyet görmüştük. Hz. Peygamber'e 'Allâh'a dua etmiyor musun?' dedim. Yerinden kalktı oturdu. Yüzü kıpkırmızıydı ve şöyle buyurdu: *'Sizden öncekiler, demirden yapılmış taraklarla kemiklerindeki et ve sinirler taranıp koparılmasına rağmen bu onları dinlerinden döndürmüyordu. Allâh (celle celâlühü), bu dini tamamlayacaktır. Öyle günler gelecek ki, binekli biri San'â'dan Hadramevt'a kadar Allâh korkusu ve kurt'un koyunlara saldırması müstesna hiçbir şeyden korkmadan gidecektir (yollar o kadar emniyetli olacaktır). Fakat siz acele ediyorsunuz!'*"[655]

---

[654] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 59. İbn Sa'd bu hadisin bir benzerini Habbab'dan rivayet etmiştir. (*et-Tabakat*, III, 116).

[655] Buhârî, III, 79, 120; Müslim, VIII, 129; Tirmizî, 3162; Ebû Dâvud, 2649; *el-Müctebâ*, VIII, 204; el-Aynî, Umdetu'l-Kârî, VII, 557). Hakîm de hadisi bu manada rivayet etmiştir. (*el-Mustedrek*, III, 383).

k) Hz. Ebû Zerr el-Ğıfârî'nin baskılara katlanması

Hz. Peygamber'in zuhurunu haber aldığı zaman Ebû Zerr el-Ğifârî'nin kardeşini bilgi toplamak için göndermesi

418. Buhârî,[656] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Zerr'e Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderildiği haberi ulaşınca kardeşine şöyle dedi: 'Bineğine bin ve Bu vadiye doğru yola çık. Kendisine peygamber diyen, gökten bilgi getirdiğini söyleyen bu adam hakkında benim için bilgi al! Kendisinin sözlerini iyi dinle ve bana gel.' Kardeşi yola çıktı ve Hz. Peygamber'e gidip kelamını dinledi. Sonra Ebû Zerr'e döndü ve Ebû Zerr'e şöyle anlattı: 'Onun, güzel ahlakı emrettiğini, şiire benzemeyen bir takım sözler söylediğini gördüm.' Ebû Zerr 'İstediğim gibi derdime ilaç olamadın' dedi.

Hz. Ebû Zerr'in Mekke'ye gelmesi, Müslüman olması ve Allah yolunda maruz kaldığı sıkıntılar

Hz. Ebû Zerr, azık ve su kırbasını aldıktan sonra Mekke'ye doğru yola çıktı. Mescide geldi, Hz. Peygamber'i görürüm ümidi ile aramaya çalıştı. Ancak kendisini tanımıyordu. Kimseye de sormak istemedi. Neyse ki gece olunca uzandı. Hz. Alî, kendisini gördü, yabancı olduğunu anladı. Ebû Zerr, Hz. Alî'yi görünce onun peşinden gitti. Birbirlerine hiçbir şey sormadılar ve sabah oldu. Sonra su kırbasını ve azığını alıp mescide gitti. O gün orda kaldı. Fakat Hz. Peygamber'le görüşmedi. Akşam vakti oldu, Ebû Zerr yine yattığı yere döndü. Hz. Alî ordan geçince kendisini gördü ve şöyle dedi: 'Kişinin memleketini söylemesi gerekmez mi?' deyip yerinden kaldırdı, onla beraber eve doğru hareket etti. Birbilerine hiç bir şey sormuyorlardı. Üçüncü gün olunca yine gidip aynı yerden aldı, beraber kaldılar. Sonra Hz. Alî 'Neden buraya geldiğini söylemeyecek misin?' diye sordu. Ebû Zerr, 'Beni aydınlatacağına söz verirsen ben de söylerim' dedi. Ebû Zerr de niçin geldiğini anlattı. Hz. Alî, 'Evet, hiç şüphesiz duydukların doğrudur. O, Allâh'ın elçisidir. Sabahladığında peşimden gel. Eğer senin için tehlikeli bir şey görürsem su döküyormuş gibi kalkarım. Devam edersem gireceğimiz yere girene kadar sen de peşime takıl' dedi. Hz. Alî de dediği gibi önden gitti, Ebû Zerr de peşinden onu takip ediyordu. Öyle ta Hz. Peygamber'in yanına girdi, Ebû Zerr de onla beraber girdi. Ebû Zerr, Hz. Peygamber'in sözlerini duydu ve hemen orda Müslüman

[656] Buhârî, IV, 244, V, 56, IX, 25.

oldu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine '*Kavmine geri dön, emrim sana gelene kadar onları bilgilendir*' dedi. Ebû Zerr 'Allâh'a and olsun ki, Müslüman olduğumu onların içinde en gür sesimle haykıracağım' dedi. Sonra efendimizin huzurundan çıktı, Kâ'be'nin yanına geldi. En yüksek sesiyle şöyle bağırdı: 'Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun elçisidir.' Böyle deyince Kureyşliler ayaklanıp onu yere serene kadar dövdüler. Hz. Abbâs, gelip kendisini onun üzerine attı ve 'Yazıklar olsun size! Bu adamın Ğıffar kabilesinden olduğunu bilmiyor musunuz? Sizin Şam'a giden tüccarlarınızın yolu onun kabilesinin topraklarından geçmiyor mu?' dedi. Hz.Abbâs, Ebû Zerr'i (radıyallahu anh) kurtardı. Ertesi gün olunca yine aynen yaptığını tekrarladı. Kureyşliler yine kendisine saldırdı, onu darb ettiler. Yine Hz. Abbâs üzerine atladı (ve onu kurtardı)."[657]

419. Buhârî, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) gelen hadiste Ebû Zerr anlatıyor: 'Ey Kureyş toplumu! Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun kulu ve elçisidir. Birbirlerine 'Bu dinden dönene saldırın' dediler. Kalkıp bana saldırdılar ve ölümüne dövüldüm. Hz. Abbâs, imdadıma yetişti, kendini üzerime attı. Onlara şöyle dedi: 'Ey azap olasıcılar! Ğıfâr kabilesinden birini mi öldüreceksiniz. Ticaret ve geçiş yeriniz de Ğıfâr kabilesi üzerinden geçiyor öyle mi? Böyle deyince hepsi üzerimden dağıldılar. Ertesi gün olunca geri geldim. Dün söylediklerimi bir daha dedim. Yine birbirlerine 'Bu dinden dönene saldırın' dediler. Dün bana yapılanın aynısı yine yapıldı. Yine Hz. Abbâs imdadıma yetişti, kendisini üzerime attı ve dün dediklerini yine söyledi (onlar da yine dağıldılar). [658]

l) Hz. Ebû Zerr, İslam Usûlüne göre ilk selam veren kişidir

420. Müslim;[659] Abdullah b. Sâmit←Ebû Zerr tarîki ile hadisi rivayet etmiş, Ebû Zerr'in Müslüman olma kıssasını bir başka özellikte zikretmiştir: "Ebû Zerr anlatıyor: Kardeşim, yola çıktı ve Mekke'ye vardı. Sonra bana 'Mekke'ye gittim, orda insanların kendisine Sabiî (yani dinden dönen) dedikleri birini gördüm. İnsanlar içinde sana en çok benzeyen kişiydi. 'Sabiî nerededir?' diye sordum. Adam bana işaret ederek 'Bu adam sabi, sabi!' dedi. Bunun üzerine insanlar beni öyle dövdüler ki, üzerinde kurban kesilen taş gibi kırmızıya bo-

---

[657] Buhârî, I, 554.
[658] Buhârî, I, 500.
[659] Müslim, VII/152, 155.

yandım. Kâ'be ve örtüsü arasında saklandım. On beş gündüz ve gece orda kaldım. Ne ekmeğim, ne de içeceğim vardı. Sadece Zemzem suyu vardı. Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr, Kâ'be'ye girdiklerinde kendileriyle karşılaştım. Allâh'a and olsun ki, Hz. Peygamber'e ilk İslam usulüne göre selam veren kişiyim. Ben, 'es-Selamu aleyke ya Resûlallâh' dedim. Kendisi de *'Aleyküm selam ve rahmetullahi. Kimsin sen'* buyurdu. Ben de 'Ğıfâr kabilesinden biriyim' dedim. Arkadaşı 'Bu gece, onu misafir etmeme izin ver ya Resûlallâh!' dedi. (O da izin verdi.) Beni alıp Mekke'nin alt kısmında olan evine götürdü. Bana birkaç avuç kuru üzüm verdi. Ebû Zerr anlatıyor: 'Kardeşimin yanına geldim, ona Müslüman olduğumu haber verdim. Kardeşim 'Ben de senin olduğun din üzereyim' dedi. Annemize gittik. Annem de 'Ben de sizin dininiz üzereyim' dedi. Kavmime vardım, onları da İslam'a davet ettim, bazısı (iman edip) bana tabi oldu."

m) Hz. Ebû Zerr'in İslam'ını İlan Etmedeki Cesareti ve Bundan Dolayı Çektiği Eziyet

421. Taberânî -uzun şekilde- ve Ebû Nu'aym *el-Hilye*[660] adlı eserinde İbn Abbâs yoluyla Ebû Zerrden şöyle rivayet etmektedir: "Mekke'de Hz. Peygamber'le beraber kaldım. Bana İslam'ı öğretti. Kur'ândan bir şeyler okudum. Hz. Peygamber'e 'Ya Resûlallâh! Ben Müslüman olduğumu açığa vurmak istiyorum' dedim. Hz. Peygamber *'Öldürülmenden endişe ediyorum'* dedi. Ben de 'Öldürülsem de yapmam lazım' dedim. Hz. Peygamber; sustu, bana bir şey demedi. Gittim, baktım Kureyşliler Kâ'be'nin içinde halka kurmuş konuşuyorlar. 'Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed de onun elçisidir' dedim. Halkaları bozuldu, kalkıp beni dövdüler. Beni bıraktıklarında üzerinde kurban kesilen taş gibi kandan her tarafım kıpkırmızı olmuştu. Onlar beni öldürdüklerini sanıyorlardı. Ayıldığımda kalktım, Hz. Peygamber'e gittim. Benim durumumu görünce bana *'Sana yapma! demedim mi'* dedi. Ben de 'Ya Resûlallâh! İçimde yapmam gereken bir görevdi, o görevimi yerine getirdim' dedim. (Bir müddet) Hz. Peygamber'le beraber kaldım. Sonra bana *'Kavmine git, İslam'ı açıktan davet ettiğim haberi sana gelince bana gelirsin'* dedi."

422. Ebû Nu'aym; Abdullah b. Samit←Ebû Zerr tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Mekke'ye geldim. O vadinin ahalisi, eline geçirdikleri kerpiç ve

---

[660] *Hilyetu'l-evliyâ*, I/158.

kemik ile bana hucüm ettiler. Ben baygın şekilde yere yığıldım. Ayılınca kalktım, sanki üzerinde kurban kesilen taş gibi kandan kıpkırmızı olmuştum."[661]

n) Sa'îd b. Zeyd ve Hanımı Fatıma B. Hattab'ın baskılara katlanması

Hz. Ömer'in, Sa'îd ve Ömer'in kız kardeşi olan Fatıma'ya eziyet etmesi

423. Buhârî, Kays'dan şöyle rivayet etmektedir: "Küfe mescidinde Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'i (radıyallahu anh) şöyle derken işittim: 'Hz. Ömer'in, İslam'a girdiğimden beni iple bağladığını hatırlarım..."[662]

424. Buhârî'nin Sa'îd'den rivayet ettiği başka bir rivayette: "Hz. Ömer'in, İslam'a girdiğimizden beni ve kardeşini (yani hanımı olan Fatıma'yı) iple bağladığını hatırlarım. Hz. Ömer, henüz Müslüman olmamıştı."[663]

425. İbn Sa'd,[664] Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, (Hz. Peygamber'i öldürmek için) kılıcını kuşanıp yola çıktı. Zühre oğullarından biri ile yolda karşılaştı. Adam, 'Nereye gidiyorsun ey Ömer?' dedi. Hz. Ömer 'Muhammed'i öldürmeyi düşünüyorum' dedi. Adam, 'Muhammed'i öldürürsen Haşim ve Zühre oğullarının intikamını senden almayacaklarından nasıl emin olabilirsin?' dedi. Hz. Ömer, 'Görüyorum ki, sen Muhammed'in dinine meyletmişsin, önceden olduğun dinden çıkmışsın!' dedi. Adam, 'Benim Müslüman olmamdan daha hayret edici bir şey söyleyeyim mi sana?' dedi. Hz. Ömer, 'Nedir ki o?' diye sordu. Adam da 'Senin kız kardeşin ve enişten de Muhammed'in dinine meyledip senin üzerinde olduğun dinden çıktılar' dedi. Hz. Ömer, öfkeli bir biçimde yürüdü ve onlara geldi. Onların yanında da Muhacirlerden kendisine Habbâb denen biri vardı. Habbâb, Hz. Ömer'in sesini işitince evde sessizce saklandı. Hz. Ömer, eve girdi. Onlara 'Bu sizden işittiğim, sesizce okuduğunuz, anlaşılmayan kelam da nedir?' diye sordu. Râvi anlatıyor: O sırada Tâhâ süresini okuyorlardı. 'Yok, sadece aramızda konuşuyorduk' dediler. Hz. Ömer 'Galiba siz, Muhammed'in dinine meylettiniz' dedi. Eniştesi (Sa'îd) 'Ey Ömer! Hak ve doğruluk senin dinin de

---

[661] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 159. Hâkim, de bu olayı farklı isnadlarla rivayet etmiştir. (*Müstedrek,* III, 338).

[662] Buhârî, I, 545.

[663] Buhârî, V, 60, 61, IX, 25.

[664] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 267-269.

değil de başka dinde olsa ne dersin?' dedi. Hz. Ömer, eniştesine saldırdı ve ayakları altına alıp tekmelemeye başladı. Hz. Ömer'in kızkardeşi (Fatıma), kocasını onun elinden kurtarmak için geldi. Hz. Ömer, ona eliyle bir tokat vurdu, onun da yüzü kana bulandı. Kızkardeşi Fatıma, aşırı kızdı ve şöyle dedi: 'Ey Ömer! Hak, doğruluk senin dinin dışındadır. Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur. Yine şahadet ederim ki, Muhammed onun elçisidir.' Hz. Ömer, ümidini kesince 'Yanınızda olan kitabı getirin de ben bir okuyayım' dedi. Hz. Ömer, okuryazar biriydi. Kızkardeşi, 'Sen necisin, o kitaba ancak temiz olanlar dokunabilirler. Kalk, gusül veya abdest al' dedi. Hz. Ömer de kalktı, abdest aldı, sonra kitabı eline aldı, Tâhâ süresini okumaya başladı.

﴿إِنَّنِي أَنَا اللّٰهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾

"Muhakkak ki ben Allâh'ım. Benden başka ilah yok. Bana kulluk et. Beni hatırlamak için namaz kıl" (Tâhâ, 14) ayetine gelince Hz. Ömer 'Beni Muhammed'e götürün' dedi. Habbâb, Ömer'in sesini duyunca saklandığı odadan çıktı. 'Müjdeler olsun ya Ömer! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Perşembe günüydü sanıyorum şu duayı etmişti: *Ey Allâh'ım! sen bu dini ya Ömer b. Hattab, ya da Amr b. Hişâm ile güçlendir.'* Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), o sırada Safâ tepesinin eteğinde bir evde bulunuyordu. Hz. Ömer, yola çıkıp o eve geldi. Kapı da Hz. Hamza, Hz. Talha ve diğer bazı sahabiler vardı. Hz. Hamza, insanların Ömer'den korktuğunu görünce 'Evet bu Ömer'dir. Eğer Allâh, kendisine hayır ihsan etmişse Müslüman olur, Hz. Peygamber'e tabi olur. Yok, başka şey için gelmişse onu öldürmek bize basit gelir' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), içerdeydi, Kendisine vahiy geliyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bu sırada evden çıktı, Hz. Ömer'in yakasından ve kılıcının kınından tutup *'Ya Ömer! Bu duruma son vermeyecek misin? Yoksa Allâh (celle celâlühü), Vel'id b. Muğîre'ye indirdiği rezalet ve azabı sana da indirmesini mi bekliyorsun?'* dedi. Sonra *'Ey Allâh'ım bu Ömer b. Hattab'dır. Ey Allâh'ım! bu dini Ömer b. Hattab ile güçlendir'* diye dua etti. Hz. Ömer de 'Şahadet ederim ki, sen Allâh'ın elçisisin' dedi ve Müslüman oldu. Hz. Ömer, Hz. Peygamber'e 'Çık, artık dini açıktan yayalım ya Resûlallâh!' dedi. [665]

---

[665] Bedreddin el-Aynî, *Umdetu'l-kârî*, VIII, 68. İbn İshakkıssayı bu siyakla uzunca rivayet etmiştir. (*Sîretu İbn Hişâm*, I, 34-346; *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 81).

426. Taberânî, Sevbân'dan (radıyallahu anh) rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber, "Ey Allâh'ım! bu dini Ömer b. Hattab ile güçlendir' diye dua etti. Akşamın ilk saatlerinde kızkardeşine vurduğunda kızkardeşi

﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾

"Seni yaratan Rabbinin adıyla oku!" ayetini okuyordu. Sonra seher vakti kalkınca sesini işitti, baktı yine **"Seni yaratan Rabbinin adıyla oku"** ayetini okuyordu. Hz. Ömer 'Allâh'a and olsun ki, bu ne şiir ne de manası anlaşılmayan bir sözdür' dedi. Gitti ve Hz. Peygamber'in yanına vardı. Bilal, kapıda bulunuyordu. Hz. Ömer kapıya vurdu. Hz. Bilal, 'Kim o?' diye seslendi. 'Ömer b. Hattab' diye cevap verdi. Bilal de 'Bekle, senin için Hz. Peygamber'den izin alayım' dedi. Hz. Bilal, 'Ya Resûlallâh! Ömer kapıda' dedi. Hz. Peygamber de *'Eğer Allâh (celle celâlühü), Ömer'e hayır ihsan etmişse onu dinine koyar'* dedi ve *'Kapıyı aç'* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onun pazularından tutup salladı ve *'ne istiyorsun, niye geldin?'* dedi. Hz. Ömer de 'Davet ettiğin dini bana arz et' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ömer'e *'Şahadet et de ki: tek olan ve ortağı olmayan Allâh'tan başka ilah yoktur. Muhammed de onun kulu ve elçisidir'* dedi. Hz. Ömer de hemen orda Müslüman oldu ve Hz. Peygamber'e 'Çık, artık imanımızı açığa vuralım' dedi."[666]

427. Bezzâr, Hz. Ömer'in azatlısı olan Eslem'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Ömer b. Hattab, 'Nasıl Müslüman olduğumu anlatmamı ister misiniz' diye sordu. Biz de 'Evet' dedik. Şöyle anlattı: 'Ben, Hz. Peygamber'e en azılı düşman olan kişiydim. Çok sıcak olan bir gün Mekke yollarından bir yolda giderken Kureyş kabilesinden biri beni gördü. Bana 'Nereye gidiyorsun ey İbn Hattab?' diye sordu. Ben de 'O adama (Hz. Muhammed'i kasdediyor) gidiyorum' dedim. Kureyşli, 'Bu din, ailenin içine girmiş sen gelmiş böyle diyorsun' dedi. Ben de 'kim girmiş ki?' dedim. Kureyşli de 'Senin kızkardeşin o dine girmiş' dedi. Öfkeli bir şekilde eve dönüp kapısına vurdum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), hiçbir şeyi olmayan kimseler Müslüman olduklarında bir iki kişiyi birine verirdi, o kimse onun

---

[666] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 1428. Heysemî: "Hadisin isnadında Yezîd b. Rabî'a vardır. Kendisi metruktur (yani hadisi terk edilmiş çok zayıf biridir). İbn Adî ise kendisi için 'Kendisinde bir beis olmadığını sanıyorum' demiş. Diğer râvileri ise sıka, güvenilir kimselerdir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 62).

nafakasını karşılardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), iki sahabîyi de kızkardeşimin kocasına vermişti. Kapıya vurdum. 'Kim o?' denildi. Ben 'Ömer b. Hattab' dedim. Onlar ellerinde olan kitabı okuyorlardı. Sesimi duyduklarında okumayı bırakıp kalktılar, bir yerlere saklandılar. Kızkardeşim, bana kapıyı açınca kendisine 'Ey kendine düşman olan! Sen Muhammed'in dinine mi meylettin?' dedim. Bir şey kaldırıp kafasına vurdum. Kızkardeşim ağlamaya başladı ve bana 'Ey İbn Hattab! Evet, Müslüman oldum istediğini yap' dedi. Kızkardeşim gitti, ben de sedirin üzerine oturdum. Baktım, kapının ortasında bir sayfa var. 'Bu sayfanın ne işi var burada?' dedim. Kızkardeşim, bana 'Bırak yakamızı ey İbn Hattab! O sayfaya ancak temiz olanlar dokunabilir. Sen ise ne cenabetten dolayı gusul, ne de abdestsizlikden dolayı abdest alıyorsun' dedi. Çok ısrar ettim, o da sayfayı bana verdi. Sonra Müslüman olma kıssasını ve ondan sonra olanları uzunca zikretetti." [667]

o) Hz. Osman b. Maz'ûn'nun baskılara katlanması

428. Ebû Nu'aym,[668] Osman'dan şöyle rivayet etmektedir: "Osman b. Maz'ûn, Velîd b. Muğîre'nin himaye ve emanında rahatlıkla gezip dolaşıyordu. Hz. Peygamber'in ashabının birçok musibet içinde olduğunu görünce kendi kendine şöyle dedi: 'Allâh'a and olsun ki, benim sabah çıkıp akşama rahatlıkla dönmem şirk ehlinden birinin himayesinde olmamdan ötürüdür. Benim arkadaşlarım, dindaşlarım ise birçok eziyet ve belaya maruz kalmaktadır. Benim o sıkıntıları çekmemem benim için büyük bir eksikliktir' dedi. Hemen Velîd b. Muğîre'ye gitti ve kendisine şöyle dedi: 'Ey Ebû Abdişems! Senin bana verdiğin ahd yerini doldurdu. Artık senin himayeni sana geri veriyorum.' Velîd, 'Ey yiğenim! Çıkma! Kavmimden biri sana eziyet edebilir' dedi. Hz. Osman 'Hayır, ben sadece Allâh'ın himayesine razı olurum. Onun haricinde bir başkasından eman, himaye talep etmek istemiyorum' dedi. Velîd, 'O zaman Kâ'be'nin yanına git, benim himayemi sana ilan ettiğim gibi, bana reddettiğini ilan et!' dedi. İkisi beraber gittiler, yola çıkıp Kâ'be'ye geldiler. Velîd, Kureyşlilere 'Bu, Osman b. Maz'ûn'dur. Benim himayemi bana geri reddetsin diye buraya gelmiş bulunuyor' dedi. Hz. Osman b. Maz'ûn da 'Evet, doğru söylüyor. Ben kendisini, görevini yerine getiren, himayesi iyi biri olarak gördüm. Fakat ben, Allâh'ın haricinde bir başkasından himaye talep

[667] Bezzâr, *Müsned,* 279. Heysemî: "Hadisin isnadında Usame b. Zeyd b. Eslem vardır. Kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 64).
[668] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 103.

etmemeyi seviyorum. Bundan dolayı da onun himayesini ona geri veriyorum' dedi.[669] Sonra Osman gitti. Lebîd b. Rabî'a b. Malik b. Kilâb el-Kaysî Kureyş meclisinde oturmuş, şiir söylüyordu. Osman da gelip oturdu. Lebîd, onlara şiir okuyordu ve şöyle dedi:

أَلاَ كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلاَ اللهَ بَاطِلُ

"Bilin ki, Allâh'ın dışında her şey batıldır."

Osman da 'Doğru söyledin' dedi. Lebîd devamında şöyle dedi:

وَ كُلُّ نَعِيمٍ لاَ مَحَالَةَ زَائِلُ

"Her nimet de elbet bir gün yok olacaktır"

Osman (radıyallahu anh), 'Yalan söyledin. Çünkü cennet nimatleri asla yok olmaz' dedi. Lebîd, 'Ey Kureyş toplumu! Vallâhi bundan önce sizinle oturan asla incinmezdi (ama bu gün ben inciniyorum). Bu adam içinizde ne zaman ortaya çıktı' dedi. Cemaattan biri 'Bu kişi (Osman'ı kasdediyor), dinimizden çıkan ahmaklardan biridir. Onun sözüne alınma!' dedi. Osman, adama cevap verdi. Ortam bir anda gerildi. Bu adam, kalkıp Osman'ın gözünün üstüne bir tokat attı. Ve gözü morardı. Velîd b. Muğîr'e olaya yakındı, yiğeni Osman'a yapılanları görüyordu. Velîd, 'Allâh'a and olsun ki, ey yiğenim! Gözün daha önce sapasağlamdı. Sen benim himayem de korunuyordun' dedi. Osman (radıyallahu anh), 'Evet vallâhi dediğin gibiydim. Sağlam olan gözüm de diğer gözüm gibi Allâh yolunda acı çekmeye muhtaçtır. Ben senden daha güçlü, daha aziz ve daha güçlü olan birinin himyesindeyim ey Ebû Abdişems!' dedi. Hz. Osman b. Maz'ûn, moraran gözü hakkında şu şiiri okudu:

فإن تك عيني في رضا الرب نالها ... يدا ملحدٍ في الدين ليس بمهتدٍ

فقد عوّض الرحمنُ منها ثوابه ... ومن يُرضه الرحمنُ يا قوم يَسعد

فإني وإن قلتم غوي مضلل ... سفيه على دين الرسول محمد

أريد بذاك اللهَ والحقُّ ديننا ... على رغم من يبغي علينا ويعتدي

Eğer gözüm'e Allâh'ı rızası için uzanmışsa

Hidayete ermeyen, dini inkâr eden birinin iki eli

[669] Araplarda adet böyleydi. Biri himaye verse veya geri alsa böyle ilan ederek yapardı.

Kimse şüphe etmesin ki, Rahman onun sevabını vermiştir
Rahman, kimi razı etmişse ey kavmim! O kişi çok mutlu olur

Her ne kadar bana yoldan çıkan, sapık, ahmak diyor olsanız da
Ben, Allâh'ın elçisi Muhammed'in dini üzere olan biriyim
Bu dinden amacım Allâh rızasıdır ve Hak olan bizim dinimizdir
Bize zülüm ve düşmanlık edenlere rağmen
Hz. Alî, Osman b. Maz'ûn'un eziyet görmüş gözü hakkında şu şiir söyledi:

أَمِن تذكرِ دهر غير مأمون ... أصحبتَ مكتئِباً تبكي كمحزون
أَمِنْ تذكُّرِ أقوام ذوي سَفَهٍ ... يغشون بالظلم من يدعو إلى الدين
لا ينتهون عن الفحشاء ما سَلِمُوا ... والغدر فيهم سبيلٌ غير مأمون
ألا ترون أقل الله خيرَهم ... أنا غضبنا لعثمان بن مظعون
إذ يَلطِمون ولا يخشون مُقلتَه ... طعنا دِراكا وضربا غير مأفون
فسوف يجزيهم إن لم يمت عجلا ... كيلاً بكيلٍ جزاءً غيرَ مغبون

Kendisine güvenilmeyen zamanı özlediğinden midir ki
Gözün morarmış şekilde sabahladın ve ağlıyorsun mahzun gibi
Ahmak olan kavmi özlediğinden midir ki
Dine davet eden kişiye zülüm ediyorlar

Yaşadıkları müddetçe kötülükten vazgeçmezler
Onlarda hile yapmak, güvenilmeyen bir prensiptir
Görmez misiniz ki, Allâh onların belasını versin
Bizler, Osman b. Maz'ûn için çok öfkelendik

Allâh'tan korkmadan Onun göz küresini tokatladıklarında
Öyle peşpeşe vuruyor ve tam gözüne indiyorlar
Eğer acelece ölmezlerse Osman da onlardan intikamını alacaktır
Eşit ve aldatma da olmayacak şekilde onlardan intikamını alacaktır.

İbn Kesîr de, kıssayı el-Bidaye adlı eserinde zikretmiş ve şöyle demiştir: "İbn Maz'ûn'un İbn İshak yoluyla gelen kıssası, isnadsızdır." Kıssada şu eki yapmıştır: "Velîd, İbn Maz'ûn'a 'Gel, geri himayeme gir. Osman ise 'hayır' dedi."[670]

ö) Hz. Mus'ab b. Ümeyr'in baskılara katlanması

429. İbn Sa'd, Muhammed b. el-Abderî←babası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Mus'ab b. Ümeyr, delikanlı, yakışıklı, güzel saçları olma bakımından Mekke'nin en önde gelen genciydi. Anne ve babası kendisini çok severdi. Annesi zengin, malı çok olan biriydi. Oğluna en ince ve en güzel elbiselerden giydirirdi. Mekke'nin en güzel kokularını süren bir gençti. Giydiği ayakkabılar da Yemen'in Hadramevt şehrinde yapılan türündendi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Mus'ab'dan bahsederken şöyle derdi: *'Mekke'de Mus'ab'dan saçları (saçları omuzlarına dökülürdü), elbiseleri, yaşantısı daha iyi olanı görmedim.'* Mus'ab'a, Hz. Peygamber'in Erkam'ın evinde İslam'a davet ettiği haberi ulaşınca huzuruna girdi ve Müslüman oldu, Hz. Peygamber'i tasdik etti. Sonra çıktı, ama annesi ve kavminden korktuğu için Müslüman olduğunu gizledi. Gizlice Hz. Peygamber'in yanına gidip geliyordu. Osman b. Talha, onun namaz kıldığını görünce annesine ve kavmine haber verdi. Mus'ab'ı alıp hapsettiler. Habeşistan topraklarına yapılan birinci hicrette hicret edene kadar hapsedilmişti. Sonra Müslümanlarla beraber Habeşistan'dan geri döndü. Değişmiş halde geri döndü. Eski zerafeti gitmişti. Annesi, ona acıyıp kınamaktan vazgeçti."[671]

p) Hz. Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî'nin (radıyallahu anh) baskılara katlanması

Hz. Abdullâh'ın Rum Kralından Çektiği Sıkıntı ve Döndüğünde Hz. Ömer'in Onun Başından Öpmesi

430. Beyhakî ve İbn Asâkir, Ebû Rafi'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattab, Rumlara karşı bir ordu gönderdi. Orduda Abdullah b. Huzeyfe adında Hz. Peygamber'in bir sahabîsi vardı. Rumlar, onu esir aldılar.

[670] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 93. Taberânî, Urve'den "Mürsel" (yani Hz. Peygamber'i görmemesine rağmen direk Hz. Peygamber'den) rivayet etmiştir. Heysemî de hadis için "İsnadında İbn Lahî'a vardır" demiştir. (İbn Lahî'a da biraz zayıflıkla beraber hadisi hasen biridir) (*el-Mu'cemu'l-kebîr*, 8316; *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 34).

[671] *et-Tabakât*, 3/116.

Onu alıp kendi krallarına götürdüler. 'Bu adam, Muhammed'in ashabındandır' dediler. Azgın kral, 'Hıristiyan olmak ister misin? Seni melikliğime ve saltanatıma ortak ederim' dedi. Abdullah, kendisine cevaben şöyle dedi: 'Muhammed'in dininden bir göz açıp kapama müddeti kadar dönmem için, Malik olduğun her şeyi ve üstüne de Arapların malik oldukları her şeyi verseniz yine dönmem.' Kral, 'O zaman seni öldürürüm' dedi. Abdullah cevaben 'Evet, buna muktedirsin' dedi. Kral, asılması için emir verdi, ve (bir ağaca) astılar. Okçulara 'ayak ve ellerine yakın yerlere ok atmısını söyledi. Kral da ona Hıristiyanlığı telkin ediyor, Abdullah ise kabul etmiyordu. Sonra kral emir verdi, asıldığı yerden indirildi. Sonra kral, büyük bir kazan istedi, içine su döküldü, iyice kaynatıldı. Sonra iki Müslüman esir istedi, emir verdi birisi kaynar suya atıldı. Melik halen Abdullah'a Hıristiyanlığı telkin ediyor, Abdullah ise kabul etmiyordu. Sonra Abdullah'ın kaynar su içine atılması için emir verdi. Abdullah (radıyallahu anh) tam atılmak üzereyken ağlamaya başladı. Krala ağladığı söylendi. Kral, korktuğunu sandı. Bundan dolayı kendisini geri getirmelerini emretti. Getirilince kral yine hıristiyanlığı telkin etti. Abdullah da kabul etmedi. Kral, ona 'O zaman seni ağlatan sebep nedir' diye sordu. Hz. Abdullah b. Huzâfe 'beni ağlatan şey, kendi kendime dedim ki, bu kazana atılacam ve hemen yok olup gideceğim. İsterdim ki, üzerimdeki kıllar sayısınca canım olsun hepsi teker teker Allâh için bu kazana atılsa!' Azgın melik 'Başımı öper misin, bunun karşılığında seni serbest bırakayım' dedi. Abdullah ise 'Tüm Müslüman esirler karşılığı' dedi. Melik de 'Tamam, tüm müslüman esirler karşılığı' dedi. Abdullah (radıyallahu anh) 'Kendi kendime dedim ki: Bu Allâh'ın düşmanlarından biridir. Başını öpeceğim, karşılığında beni ve tüm mümin esirleri serbest bırakacak. Bundan dolayı öpmekten hiç gam yemiyorum' dedi. Abdullah, yaklaştı ve başından öptü. Melik de, Abdullah'a tüm Müslüman esirleri verdi. Abdullah, tüm esirlerle beraber Hz. Ömer'e geldi ve olanları anlattı. Hz. Ömer de 'Her Müslümanın Abdullah b. Huzâfe'nin başını öpmesi gerekir. İlk ben başlıyorum' dedi ve kalkıp Abdullah'ın başından öptü."[672]

---

672 Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 62). İbn Hacer el-İsabe kitabında şöyle demiştir: "İbn Asâkir, bu kıssaya şahid olarak İbn Abbâs'dan muttasıl bir hadis ve Hişâm b. Osman'ın *Fevaid* inde de Zührî'den gelen bir Mürsel hadis zikredmiştir.

GENEL OLARAK SAHABÎLERİN BASKILARA KATLANMASI

a) Sahabîlerin müşriklerden çektikleri eziyet

431. İbn İshak, Hakîm←Sa'îd b. Cübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Abbâs'a dedim ki: 'Müşrikler, sahabîlere yaptıkları işkencede sahabîlerin dinlerini terk etmeleri konusunda özürlü sayılabilecek dereceye ulaşıyorlar mıydı?' İbn Abbâs, 'Evet, Allâh'a and olsun! Müşrikler, sahabîlerden birini alıp öyle dövüyorlar, öyle aç bırakıyorlar, öyle susuz bırakıyorlardı ki, çektiği acılardan düz oturmaya güç yetiremiyordu. Sahabî de onların istedikleri kötü şeyleri söylemek zorunda kalıyordu. Müşrikler, sahabîye 'Lât ve Uzzâ Allâh'ın dışında iki ilahdır' sözünü talkin ediyorlardı. Sahabî de 'evet' diyordu. Öyle oluyordu ki, üzerlerinden geçen bok böcekleri için 'Bu bok böceği, Allâh'ın dışında senin ilahındır' diyorlardı. Sahabî de onların yaptıkları ağır işkencelerden kurtulmak için 'Evet' diyordu." [673]

b) Medine'ye hicretten sonra Hz. Peygamber ve ashabının durumu

432. İbn Munzir, Taberânî,[674] Hâkim,[675] İbn Merdûyeh, Beyhakî *Delâilü'n-nübüvvet* kitabında[676] Sa'îd b. Mansur←Übeyy b. Ka'b'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber ve ashabı Medîne'ye gelince Ensar onlara kucağını açıp onları bağrılarına bastı. Araplar, tek yaydan onları ok yağmuruna tuttular (yani Arapların hepsi Ensar'a karşı birleşti). Müslümanlar, artık gece gündüz silahlarını yanından ayırmıyorlardı. Şöyle diyorlardı: 'Biz, gecelediğimiz zaman dâhil hep huzur ve eminiyet içinde yaşıyoruz. Sadece Allâh'tan korkuyoruz. Akabinde bu ayet nazil oldu:

﴿وَعَدَ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

---

673 *Sîretu İbn Hişâm,* I, 320; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 59.
674 Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde
675 Hâkim, *Müstedrek,* II, 401.
676 Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* III, 6.

"Allâh, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve Hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve Hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır." (Nur, 24/55).[677]

433. Taberânî'nin Übeyy b. Ka'b'dan rivayet ettiği hadisin lafzı şöyledir: "Hz. Peygamber ve ashab, Medine'ye gelince Ensar, onlara kucağını açıp oları bağrına bastı. Araplar ise tek yaydan onları ok yağmuruna tuttular. Sonra Nur süresinin 55. Ayeti nazil oldu."[678]

c) Zatu'r-rika savaşı, Hz. Peygamber ve ashabın çektiği sıkıntı

434. İbn Asâkir ve Ebû Ya'lâ Ebû Musa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'le beraber bir gazveye çıktık. Biz, altı kişiydik. Aramızda bir deve vardı, biz de onun peşinde gidiyorduk. Ayaklarımız delindi. Benim ayaklarım delindi, tırnaklarım düştü. Ayaklarımıza çaputlar sarıyorduk ve bundan dolayı bu gazveye Zatu'z-rika (yani yamalı gazve) denmiştir." [679]

435. Ebû Nu'aym,[680] bu hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş, şu eki yapmıştır: "Ebû Burde dedi ki: Ebû Musa, bu hadisi zikretti. Sonra kıssayı anlattı ve şöyle dedi: 'Bu hadisin hepsini zikretmek istemiyorum' dedi. Sanki amellerinin ifşa edilmesini istemiyordu. Allâh (celle celâlühü), onun mükâfatını versin."[681]

---

[677] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* I, 259.

[678] Heysemî hadis hakkında "İsnadınaki râviler sıka ve güvenilirdir" demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 83).

[679] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 7304; *Kenzu'l-ummâl,* V, 310.

[680] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 260.

[681] Bu hadisi, Şeyhân rivayet etmiş, fakat yazar hiç vurgu yapmamıştır. Buhârî, V, 145; Müslim, V, 200

ALLÂH'A VE RESULÜNE DAVET YOLUNDA ÇEKİLEN AÇLIK

a) Hz. Peygamber'in Açlığa Katlanması

436. Müslim ve Tirmizî, Nu'man b. Beşîr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bu gün dilediğiniz yiyecek ve içecekler içindesiniz! Ben, Hz. Peygamber'in en âdi hurmalardan karnını doyuracak kadar bulamadığını hatırlıyorum!" Müslim'in Nu'man'dan (radıyallahu anh) yaptığı bi rivayette: "Hz. Ömer, insanların dünya nimetlerine nasıl sarıldığını zikrettikten sonra şöyle dedi: 'Hz. Peygamber'in, açlıktan kıvrandığı günleri gördüm. En âdi hurmalardan karnını doyuracak kadar bile bulamıyordu." [682]

b) Ahiret hesabının sıkıntısı, dünyada aç kalana isabet etmez

437. Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde, Hatîb-i Bağdadî,[683] İbn Asâkir ve İbn Neccâr Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in huzuruna girdim, oturarak namaz kılıyordu. Dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Senin oturarak namaz kıldığını görüyorum, ne oldu sana!' Hz. Peygamber, *'Açlık ey Ebû Hüreyre!'* dedi. Ben de ağladım. Hz. Peygamber, *'Ağlama ey Ebû Hüreyre! Zor hesab, kıyamet günündedir. Dünya da Allâh rızası için aç olan kimseye kıyametteki zorluk isabet etmez'* buyurdu." [684]

c) Hz. Peygamber'in evinde geceleri ışık, gündüzleri ateş yanmazdı

438. İmâm-ı Ahmed -râvileri sahîh hadis râvileridir- Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr'in ailesi, akşam bize bir koyun budu gönderdi. Ben eti tuttum, Hz. Peygamber de doğruyordu. (Veya 'Hz. Peygambe tutuyordu, ben doğruyordum' dedi.) Hz. Âişe, olayı anlattığı kişiye 'Bu kesme işini ışıksız yapıyorduk' dedi." [685]

439. Taberânî, de bu hadisi rivayet etmiş, şu eki yapmıştır: "Dedim ki 'Ey Müminlerin annesi ışıksız mı yapıyordunuz?' Hz. Âişe 'Eğer yağımız olsaydı, lamba için değil de, yemek için kullanırdık' dedi."[686]

---

[682] Müslim, VIII, 220; Tirmizî, 2372; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 154. İmâm-ı Ahmed (*Müsned*, I, 24, 50), Tayâlisî (*Müsned*, 57) İbn Sa'd (*et-Tabakât*, I, 405) İbn Mâce (4146), Ebû Avâne ve başkaları da bu hadisi rivayet etmişler.(*Kenzu'l-ummâl*, IV, 40).

[683] Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, III, 155.

[684] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, VIII, 42; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 41.

[685] Ahmed, *Müsned*, VI, 94, 217.

[686] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 155. İbn Cerîr de hadisi rivayet etmiş. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 38).

440. Ebû Ya'lâ, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Aylar geçerdi de Hz. Peygamber'in ailesi, evlerini aydınlatacak lamba bulamaz, evlerinde ateş yanmazdı. Zeytinyağı bulsalar, onu merhem olarak kullanırlar, hayvan yağı bulsalar da hemen yerdiler."[687]

441. İmâm-ı Ahmed, Ebû Hüreyre'den rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ailesi üzerinden aylar geçiyordu, evlerinde ne ekmek için, ne de yemek için ateş yanıyordu. İnsanlar, 'Ey Ebû Hüreyre! Ne ile yaşıyorlardı' diye sordu. Hz. Ebû Hüreyre 'İki siyah renkli şeyle; Hurma ve su ile. Ensardan komşuları vardı -Allâh, onların mükâfatını versin- onların süt hayvanları vardı. Hz. Peygamber'in ailesine biraz süt gönderirlerdi' diye cevap verdi." [688]

442. Şeyhân (Buhârî, Müslim),[689] Urve←Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe, 'Allâh'a and olsun! Ey kızkardeşimin oğlu! Hilale, sonra yine hilale, sonra yine hilale kadar beklerdik. İki ayda üç hilal gözükür.[690] O kadar zaman geçerdi de Hz. Peygamber'in evinde hiç ateş yanmazdı. Dedim ki: 'Teyze! Nasıl yaşıyordunuz?' Hz. Âişe, 'İki siyahla; hurma ve su ile yaşıyorduk. Fakat Hz. Peygamber'in Ensar'dan komşuları vardı. Onların süt sağmak için hayvanları vardı. Hayvanların sütünden Hz. Peygamber'e gönderirlerdi. Hz. Peygamber de bize içirirdi."[691]

443. İbn Cerîr, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Biz, kırk gün olurdu da Hz. Peygamber'in evinde ne ateş ne başka şey yakmazdık.' Kendisine 'ne ile yaşıyordunuz?' diye sordum. Hz. Âişe **'İki Siyahla; hurma ve su. Tabiî ki bulduğumuzda'** diye cevap verdi."[692]

---

[687] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 6478; Munzirî, *et-Terğîb,* V, 154. Heysemî: "Bu hadisi, Ebû Ya'lâ rivayet etmiş. İsnadında Osman b. Ebî Atâ el-Hurâsânî vardır. Kendisi zayıf biridir. Ama Duhaym, kendisine sıka, güvenilir demiştir. Diğer râvileri ise sıka ve güvelirdir." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 325).

[688] Ahmed, *Müsned,* II, 404, 405. Heysemî: "Hadisin isnadı hasendir. Hadisi Bezzâr da böyle rivayet etmiş." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 215).

[689] Buhârî, III, 201, VIII, 121; Müslim, VIII, 218.

[690] Yani iki ayın bitiminden sonra üçüncü ayın da ilk gününde hilalin görüldüğünü düşündüğümüzde iki ayda üç hilal gözülmüş olur. Atmış küsür gün geçerdi manasındadır.

[691] Munzirî, *et-Terğîb,* V, 155. Heysemî: "İbn Cerîr, hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş. İmâm-ı Ahmed (*Müsned,* II, 404), bu hadisi hasen bir isnadla rivayet etmiş. Bezzâr da hadisi Ebû Hureyre'den bu manada rivayet etmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 315).

[692] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* IV, 38.

444. Tirmizî,[693] Mesrûk'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Âişe'nin yanına girdim. Hz. Âişe, 'Hiç doymam. Doysam hemen ağlamak isterim ve ağlarım' dedi. Ben 'Neden ki?' diye sordum. Hz. Âişe, 'Hz. Peygamber'in Dünya'dan ayrıldığı zamanı hatırlarım da ondan. Allâh'a and olsun! Bir gün içinde asla ekmek ve eti iki öğün tokça yememiştir!' dedi."[694]

445. İbn Cerîr, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye hicret edip ahiret yolculuğuna göç edene kadar asla üç gün peşpeşe buğday ekmeği yiyerek doymamıştır."

446. İbn Cerîr, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber'in ailesi, Hz. Peygamber vefat edene kadar asla iki gün peşpeşe arpa ekmeğiyle doymamıştır."

447. İbn Cerîr, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber'in, ruhu kabzedildi. Fakat asla iki siyah; hurma ve su ile kendisini doyuramamıştır."[695]

448. Beyhakî'nin[696] bir rivayetine göre: "Hz. Âişe şöyle demiştir: 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), asla üç gün boyunca tok olmamıştır. İsteseydik doyabilirdik, fakat Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), başkalarını kendisine tercih ederdi, onlara gönderirdi."[697]

d) Hz. Peygamber'in çektiği geçim sıkıntısı

449. İbn Ebî Dünya, Hz. Hasan'dan (radıyallahu anh) "mürsel" olarak şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisi bil fiil insanlara yardımcı olur, onları kendi nefsine tercih ederdi. Öyle ki kendi elbisesini deriden yamalamıştı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Allâh'a kavuşana kadar üç gün peşpeşe sabah-akşam yemeğini yediği olmamıştır."

450. Buhârî, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), hiç yerden yüksek olan sofralarda yemek yemezdi. Vefat edene kadar incelmiş undan yapılmış ekmek de yemedi."

---

[693] Tirmizî, 2356; *eş-Şemâil*, 148.
[694] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 148.
[695] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IV, 38.
[696] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, I, 339.
[697] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 149.

Bir rivayette: "Evinde kendi gözüyle hiçbir zaman pişmiş tam bir keçi veya koyun görmedi."[698]

451. Tirmizî, İbn Abbâs'dan şöyle rivayet etmiştir -hadise sahîh demiştir- : "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), peşpeşe birkaç gece uyurdu, ailesi de açtı. Akşam yemeği bulamıyorlardı. Genelde ekmekleri de arpaydı."[699]

452. Tirmizî ve Buhârî, Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ortalarına kızarmış bir koyun almış bir cemaata rastladı. Hz. Peygamber'i yemeğe davet ettiler. Fakat o icabet etmedi. Ebû Hüreyre: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Dünya hayatında ayrıldı. Fakat hiçbir zaman arpa ekmeğini tok yememiştir."[700]

453. İmâm-ı Ahmed, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Fatıma, bir parça arpa ekmeği Hz. Peygambere verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Fatıma'ya şöyle buyurdu: *'Bu ekmek, babanın üç günden beri yediği ilk şeydir.*" [701]

454. Taberânî, bu hadisi rivayet etmiş ve bu eki yapmıştır: "Hz. Peygamber 'Nedir bu?' diye sordu. Hz. Fatıma şöyle cevap verdi: 'Pişirdiğim bir parça ekmektir. Bu parçayı sana vermeden gönlüm rahat olmazdı. Ondan bir parça sana getirdim. Hz. Peygamber de yukardaki cümleyi söyledi."[702]

455. İbn Mâce hasen isnadla, Beyhakî, sahîh isnadla Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmişler: "Hz. Peygamber'e sıcak bir yemek getirildi, Hz. Peygamber de yedi. Sonra da şöyle buyurdu: 'Allâh'a hamd olsun! kaç gündür miğdeme sıcak yemek girmemişti."[703]

456. Buhârî, Sehl b. Sa'îd'den şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber; Allâh (celle celâlühü), kendisini peygamber olarak gönderdiğinden ruhunu alana kadar hiç ince undan yapılmış kaliteli bir ekmek görmedi. 'Hz. Peygamber döneminde elek var mıydı?' diye sorduldu. Hz. Sehl, 'Hz. Peygamber; Allâh, onu peygamber olarak gönderdiğinden ruhunu alana kadar hiç elek görmemiştir. 'Eleksiz arpayı nasıl yiyordunuz' diye soruldu. Hz. Sehl,

---

[698] Buhârî, VII, 90, 98, VIII, 121; Munzirî, *et-Teğib,* V, 153.
[699] Tirmizî, 2360.
[700] Tirmizî, 2358; Buhârî, VII, 97; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 148, 151.
[701] Ahmed, *Müsned,* III, 213.
[702] Heysemî, İmâm-ı Ahmed ve Taberânî'nin hadisini zikrettikten sonra şöyle demiştir: "İsnadındaki râviler, sıka, güvenilirdirler." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 312).
[703] İbn Mâce, 4150; Beyhakî, *es-Sünen*, VII, 270; Munzirî, *et-Terğîb*, V, 149.

'Arpayı döver, sonra üflerdik. Uçan uçardı, kalanı da su ile ıslatır hamur yapardık' dedi."[704]

457. Taberânî, hasen bir isnadla Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber'in sofrasında hiç arpa ekmeği artmazdı." Bir rivayette: "Hz. Peygamber'in sofrası, önünden kaldırılınca üzerinde arta kalan yiyecek bir şey hiç olmazdı."[705]

e) Hz. Peygamber ve sahabîlerin açlıktan karınlarına taş bağlamaları

458. Tirmizî, Ebû Talhâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmiştir: "Açlığımızı Hz. Peygamber'e şıkayet ettik. Açlıktan karnımıza bağladığımız taşı göstermek için elbiselerimizi kaldırdık. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), elbisesini kaldırdı, (açlıktan) iki taş bağlamıştı."[706]

459. İbn Ebî Dünya, İbn Büceyr'den (radıyallahu anh) -kendisi Hz. Peygamber'in ashabından biridir- şöyle rivayet etmektedir: "İyi bilin ki! Dünyada nice yiyici, bolluk içinde olan nefisler var ki, kıyamet günü aç ve çıplak olacaklar. İyi bilin ki! Nice nefislerine ikram edenler var ki, aslında onlar nefislerine ihanet ederler. İyi bilin ki! Nice nefislerini küçümseyenler var ki, aslında onlar nefislerine ikram ederler."[707]

f) Hz. Aşie'nin toklukla ilgili sözü

460. Buhârî, *ed-Du'afâ* adlı eserinde, İbn Ebî Dünya ise *el-Cû'* adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'den sonra bu ümmette zuhur eden ilk bela tokluk olmuştur. İnsanların karnı doyunca bedenleri de yağlanır, kalpleri zayıflar, şehvet duyguları ise azar."[708]

---

[704] Buhârî, VII, 97, Ahmed, *Müsned,* V, 332, Tirmizî, 2364; *et-Terğib,* V, 153.
[705] Munzirî, *et-Terğib,* V, 151. Heysemî: 'Hadisi, Bezzâr da rivayet etmiştir' demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 313).
[706] Tirmizî, 2371; *eş-Şemâil,* 371; Munzirî, *et-Terğib,* V, 156.
[707] Munzirî, *et-Terğîb,* III, 422. Hatib-i Bağdadi (*el-Mu'telif* adlı eserinde) ve İbn Mende de bu hadisi rivayet etmişler. (İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 486).
[708] Munzirî, *et-Terğib,* III, 420

HZ. PEYGAMBER VE AİLESİNİN, HZ. EBÛ BEKR'İN VE HZ. ÖMER'İN AÇ KALMASI

a) Hz. Peygamber'in, Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Ömer'in aç kalması ve Ebû Eyyüb'le olan kıssaları

461. Taberânî ve İbn Hibban *-sahîh* adlı eserinde- İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, öğlenin sıcak vaktinde mescide doğru yola çıktı. Hz. Ömer, kendisine 'Ey Ebû Bekr! Seni bu saatte evden çıkarıp buraya getiren nedir?' diye sordu. Hz. Ebû Bekr, 'Beni evden çıkarıp buraya getiren, çektiğim aşırı açlıktır' dedi. Hz. Ömer de 'Allâh'a and olsun! beni de evden çıkaran onun dışında başka bir şey değildir' dedi. Onlar böyle konuşuyorken Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), yanlarına geldi. Onlara *'Bu saatte sizi evden çıkarıp buraya getiren nedir'* diye sordu. İkisi 'Allâh'a and olsun ki, bizi evden çıkaran şey karnımızda hissettiğimiz açlık acısıdır' dedi. Hz. Peygamber de *'Nefsim elinde olan Allâh'a and olsun ki, beni de evden çıkaran başka bir şey değildir. Haydi, kalkın!'* dedi. Kalkıp Ebû Eyyüb el-Ensârî'nin evinin kapısına geldiler. Hz. Ebû Eyyüb, Peygamber efendimiz için yemek veya süt bırakır, (Hz. Peygamber de gelir alırdı.) Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), o gün gecikip vaktinde gelmeyince Ebû Eyyüb de ailesine yedirmiş ve hurmalıklarında çalışmaya gitmişti. Kapıya geldiklerinde Ebû Eyyüb'ün eşi çıktı ve 'Hoş geldin ey Allâh'ın peygamberi ve yanındakiler!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), hanımına *'Ebû Eyyüb nerededir'* diye sordu. Ebû Eyyüb, hurma ağaçlarıyla uğraşıyordu. Sesi duyunca hemen koşarak geldi ve 'Hoşgeldin ey Allâh'ın peygamberi ve yanındakiler! Ey Allâh'ın peygamberi! bu vakit gelme vaktin değildir!' dedi. Hz. Peygamber de *'evet, doğru söylüyorsun'* dedi. Ebû Eyyüb, bahçeye gidip Hurma ağacında üç çeşit; kuru, olgun, olgunlaşmamış hurma salkımını alıp getirdi. Hz. Peygamber *'keşke sadece kuru hurma koparsaydın'* dedi. Ebû Eyyüb 'Hurmanın kurusunu, olgun olanını, henüz tam olgunlaşmamış olanı yemeni istediğimden hepsinden getirdim. Ayrıca size bir hayvan keseceğim' dedi. Hz. Peygamber *'keseceksen sütü bol olan hayvanı kesme!'* dedi. Ebû Eyyüb de henüz bir senesini doldurmamış bir keçi veya oğlak kesti. Hanımına 'Sen de bize hamur yoğur, ekmek yap! En güzel ekmeği sen yaparsın' dedi. Oğlakın yarısını alıp (haşlayıp) pişirdi, diğer yarısını ise kızarttı. Yemek tam pişince Hz. Peygamber'in ve ashabının önüne

koyuldu. Oğlaktan biraz alıp ekmeğin içine koydu ve *'Ey Eyyüb! Bunu Fatıma'ya ulaştır. Çünkü kendisi günlerdir böyle bir şey görmemiştir'* buyurdu. Hz. Ebû Eyyüb, alıp Hz. Fatıma'ya götürdü. Yemeği yiyip doyduklarında Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Ekmek, et, kuru hurma, olgunlaşmamış hurma, olgunlaşmış yaş hurma! -gözleri yaşardı- Nefsim elinde olan Allâh'a and olsun! Bunlar, kıyamet günü hesabı sorulacak nimetlerdir.'* Bu konuşma ashaba ağır geldi. Hz. Peygamber şöyle devam etti: *"Böyle yemek gördüğünüzde, ellerinizle yemeye başladığınızda 'Bismillah' deyin. Doyduğunuzda da 'Bizi doyuran, bize nimet veren, bize fazlından veren Allâh'a hamd olsun' deyin. Böyle demeniz, sizi o nimetin hesabından koruyacaktır."* Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kalkınca Ebû Eyyüb'e 'Yarın bize gel' buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kim kendisine bir iyilik yapsa onun karşılığını vermek isterdi. Râvi anlatıyor: "Ama Hz. Ebû Eyyüb, Hz. Peygamber'in sözünü duymadı. Hz. Ömer, kendisine 'Hz. Peygamber yarın eve gelmeni emrediyor' dedi. Ertesi gün Ebû Eyyüb, Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), cariyesini alıp ona verdi ve şöyle buyurdu: *'Ey Ebû Eyyüb! Ona hep hayırlı tavsiyelerde bulun. Bizim yanımızda kaldığı müddetçe biz ondan sadece hayırlı şeyler gördük.'* Ebû Eyyüb, Hz. Peygamber'in yanından gelince 'Hz. Peygamber'in iyi tavsiyede bulun sözüne en güzel şey onu azad etmemdir' dedi ve onu azad etti." [709]

462. Bezzâr, Ebû Ya'lâ, Ukayli, İbn Merdûyeh, Beyhakî *Delâilü'n-nübüvvet* adlı eserinde ve Sa'îd b. Mansur İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "İbn Abbâs, Hz. Ömer'in şöyle dediğini işitmiştir: 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), öğlenin en sıcak zamanında çıktı, Hz. Ebû Bekr'i mescitte gördü. Hz. Ebû Bekr'e *'Bu saatte seni evden çıkaran nedir?'* diye sordu. Hz. Ebû Bekr 'Ya Resûlallâh! Seni çıkaran şey beni çıkarmıştır' dedi. Hz. Ömer b. Hattab geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ona *'Ey İbn Hattab! Seni (evden) çıkaran nedir'* dedi. Hz. Ömer de 'Sizi (evden) çıkaran şey beni de çıkarmıştır' dedi. Hz. Ömer oturdu. Hz. Peygamber de onlarla konuşmaya başladı. Sonra onlara *'Hurmalıklara kadar gitme takatınız var mı? Orda yemek, içecek ve gölgelik bulursunuz'* dedi. *'Haydi yürüyün! Ebû Heysem b. Teyyihan el-Ensari'nin evine gidiyoruz...'*"[710]

---

[709] Taberânî, *es-Sağîr,* 185; *İbn Hibbân,* 5216; Munzirî, *et-Terğîb,* III, 431.

[710] Bezzâr, *Müsned,* 3681; Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 250; *ed-Du'âfâ,* II, 286, 287; ed-Delâil, I, 362; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* IV, 40. Müslim, (VI, 116) hadisi rivayet etmiş. Fakat gittikleri

b) Hz. Alî ve Fatıma'nın aç kalması

463. Taberânî -hasen bir isnadla- Hz. Fatıma'dan şöyle rivayet etmiştir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir gün Hz. Fatıma'ya geldi *'Nerde çocuklarım?'* dedi. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i kasdetti. Hz. Fatıma dedi ki: 'Sabaha olunca evimizde tadımlık kadar dahi hiçbir şey yoktu. Hz. Alî de 'Endişem, eğer burada olsalar açlıktan senden bir şey isteyecekler, sende de bir şey yok. Ondan en iyisi onları alıp gideyim' dedi. Hz. Ali de çocukları alıp filan yahudiye gitti. Hz. Peygamber de oraya doğru yola çıktı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), torunlarını hurma ağaçların altında olan bir havuzda oynadıklarını gördü. Önlerinde de hurma artıkları vardı. Hz. Peygamber, 'Ey Alî! Sıcaklık iyice bastırmadan neden oğullarımı eve geri götürmüyorsun' buyurdu. Hz. Alî de 'Sabahladık, evimizde hiçbir şey yoktu. Ya Resûlallâh biraz otursan! Ben de Fatıma için kuru hurma artıklarını toplasam' dedi. Hz. Alî, Fatıma için kuru hurma toplayana kadar Hz. Peygamber oturdu. Topladıklarını bir bez parçasına koyup yola çıktı. Hz. Peygamber bir tornunu, Hz. Ali ise diğerini kucaklayıp eve getirdiler."[711]

464. Hennâd, Atâ'dan şöyle rivayet etmiştir: "Bana Hz. Alî'nin şöyle dediği aktarıldı: 'Günlerce evde kaldık ne bizim, ne Peygamber efendimizin yanında yiyecek bir şey vardı. Evden çıktığımda yola atılmış bir dinar gördüm. Alıp almama konusunda biraz tereddüt ettim. Sonra açlığın verdiği bitkinlikten almak zorunda kaldım. Dinarı alıp tüccarlara geldim. Onla biraz un aldım. Sonra unu alıp Fatıma'ya götürdüm. 'Bunu al, hamur yoğur ve bize ekmek yap!' dedim. Hz.Fatıma, hamur yoğurmaya başladı. Zülüfleri aşırı bitkinlikten leğenin kenarına değiyordu. Sonra Hz. Fatıma ekmek yaptı. Ben, Hz. Peygamber'e gelip olayı haber verdim. Hz. Peygamber de *'Yiyiniz, çünkü o Allâh'ın (celle celâlühü) size lutfettiği bir rızıktır'* buyurdu."[712]

Medineli sahabînin ismini vermemiştir. İmâm-ı Malik de böyle 'Belağa' şeklinde muhtasar olarak rivayet etmiştir. Hafız Münzirî şöyle demiştir: "Anlaşılan bu kıssa bir defa Ebû Heysem ile bir başka sefer ise Ebû Eyyüb ile gerçekleşmiştir." (*et-Terğîb,* V, 167). Bİmâm-ı malik'in böyle isnadsız şekilde "belağa" tarzında rivayet ettiği hadisler var. Ancak İmâm-ı Malik'in belağalarını İbn Abdilber ve İbn Salah muttasıl olduklarını isbatlamışlar.

[711] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XXII, 1040. (*et-Terğib,* V, 171). Heysemî hadis için "İsnadı Hasen'dir" demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 316).

[712] el-Adenî, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den uzunca hadisi rivayet etmiş. (*Kenzu'l-ummâl,* VII, 328). Ebû Dâvud, hadisi Sehl b. Sa'd 'dan (radıyallahu anh) mutavvel (uzunca) rivayet etmiştir. *(es-Sünen,* I, 240).

465. İmâm-ı Ahmed,[713] Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivayet ettiğine göre Hz. Alî şöyle demiştir: "Hz. Peygamber'le beraber açlıktan karnımıza taş bağladığımızı hatırlıyorum. Bu gün ise malımın zekâtı kırk bin dinara ulaşıyor. Başka bir rivayette: "Benim bu gün zekâtım ise kırk bindir."[714]

c) Hz. Peygamber'in, Ümmü Süleym'e açlığa sabretmesi için tavsiyede bulunması

466. Taberânî, Ümmü Süleym'den (radıyallahu anha) rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine şöyle buyurdu: *"Sabret! Allâh'a and olsun! Muhammed'in ailesinde de yedi gündür yiyecek hiçbir şey yok. Üç gündür kazanların altında hiç ateş yanmadı. Allâh'a and olsun ki, Allâh'tan Tihâme dağlarının hepsini altın yapmasını dilersem hemen yapar."*[715]

---

[713] Ahmed, *Müsned*, I, 159.

[714] Heysemî, hadis hakkında "Bu iki rivayetin isnadındaki kişiler Şerik b. Abdullah en-Naha'î müstesna "Sahîh hadis" ricalidir. Şerîk de "Hasen'l-hadis"tir. Fakat Muhammed b. Ka'b'in Hz. Alî'den işitmesi ihtilaflıdır. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 123).

[715] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXV, 295; *Kenzu'l-ummâl*, IV, 42.

SA'D B. EBÎ VAKKÂS'IN AÇ KALMASI

a) Hz. Sa'd'ın bu konudaki kıssası ve Allah yolunda ilk ok atması

467. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmiştir: "Biz, Mekke'de Hz. Peygamber'le beraber geçim sıkıntısı ve geçim darlığı çeken bir cemaat idik. Bize bir sıkıntı gelince boyun eğiyorduk. Artık alışmıştık ve sabrediyorduk. Mekke'de Hz. Peygamberle beraber olduğumu hatırlıyorum. Bir defasında gece küçük abdestimi gidermek için çıkmıştım. Küçük abdestimi yaptığım yerde bir şeyden ses çıktığını işittim. Bir de baktım deve derisinden bir parça. Onu alıp yıkadım sonra ateşte kızartıp iki taş arasına koydum. Sonra gelip ondan bir parça ağzıma alıyor, üstüne de su içiyordum ve böyle üç gün ayakta kaldım." [716]

b) Sa'd, Allâh yolunda ilk ok atan kişidir

468. Şeyhân (Buhârî ve Müslim) Sa'd b. Ebî Vakkas'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmişler: "Ben Allâh yolunda ilk ok atan arabım. Biz Hz. Peygamber'le savaşa çıkıyorduk. Yanımızda çölde yetişen Huble bitkisinden başka hiç yiyecek bulunmazdı. Bizden biri büyük abdestini yapınca büyük abdesti aynen keçi dışkısı gibi kupkuru çıkıyordu." [717]

---

[716] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 93.

[717] Buhârî, V, 28, VII, 96, VIII, 121; Müslim, VIII, 215; Munzirî, *et-Terğib*, V, 179. Ebû Nu'aym ve İbn Sa'd da hadisi bu lafıza yakın bir lafızla rivayet etmişler. (*Hilyetu'l-evliyâ,* I, 18; *et-Tabakat,* III, 99; Ahmed, *Müsned,* I, 174; Tirmizî, 2366; *İbn Hibbân,* 6989).

MİKTAD B. ESVED VE İKİ ARKADAŞININ AÇ KALMASI

469. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Miktad b. Esved'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmiştir: "Ben ve iki arkadaşım geldik, öyle acıkmıştık ki açlıktan kulaklarımızı ve gözlerimizi kaybedecek gibiydik. Biz, kendi durumumuzu ashaba arz ettik. Fakat kimse bizi ağırlamayı kabul etmedi. Hz. Peygamber de bizi kendi çadırına götürdü. Hz. Peygamber'in ailesinin sütünü sağmak üç keçisi vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sütü aramızda paylaşıyordu. Biz de Hz. Peygamberin payını bırakıyorduk. Hz. Peygamber gelir, öyle bir ses tonunda selam verirdi, uyanık olanlar duyar, uyuyanları uyandırmazdı. Şeytan bana 'Hz. Peygamber'in payına düşen sütü keşke içsen! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ensar'a gider, onlar da ona ikramda bulunurlar zaten' diye vesvese verdi. Şeytan devamlı içmemi söylüyordu, nihayetinde ben de içtim. Fakat içtikten sonra pişman oldum. Kendi kendime 'Ne yaptım ben! Birazdan Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) gelip içeceğini de bulmazsa ve bundan dolayı da bana beddua ederse helak olur giderim' dedim. Arkadaşlarım içeceklerini içip uyumuşlardı. Beni ise bir türlü uyku tutmuyordu. Üzerimde küçük bir battaniye var, onla başımı örtsem ayaklarım dışarıda kalıyor. Ayaklarımı örtsem başım dışarıda kalıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), her zaman olduğu gibi geldi. Allâh'ın dilediği kadar namaz kıldı. Sonra içeceğinin olduğu yere baktı, bir şey görmedi. Sonra elini kaldırdı. İçimden 'Şu an bana beddua eder, helak olurum' dedim. Hz. Peygamber şöyle dua etti: *'Ey Allâh'ım! beni yedireni sen de yedir. Bana bir şey içireni sen de içir.'* Üzerime küçük battaniyemi ve bıçağımı alıp keçilerin yanına gittim. elimle dokunuyorum, hangisi daha semiz ise onu Hz. Peygamber'e keseceğim. Bir de baktım ki, hepsinin memesinde süt dolu. Peygamber efendimizin ailesinden bir kab aldım. Onlar da bu kabla süt sağarlardı. Sütü sağdım, sütün üzeri köpüklendi. Sonra Hz. Peygamber'e getirdim, o da içti. Sonra bana verdi, ben de içtim. Sonra ben kendisine verdim, o da içti. Sonra bir daha bana verdi, içtim. Sonra gülmeye başladım, öyle güldüm ki sütü yere bıraktım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Bir avretin açık ey Miktad!'* dedi. Sonra yaptığımı anlatmaya başladım. Hz. Peygamber de '*Bu (memelerin süt dolu olması) ancak Allâh'ın rahmetidir. İki arkadaşını da uyandırmış olsaydın onlar sütten içerlerdi'* diye buyurdu. Ben

de 'Seni gönderen Allâh'a and olsun! bu sütü sen içtikten, sonra ben de artığını içtikten sonra kim içmekten geri durmuşsa hiç umrumda değil' dedim."[718]

470. Ebû Nu'aym; Tarık←Miktad tariki ile şöyle rivayet etmektedir "Medine'de konakladığımızda Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bizi her eve onar kişi olarak grupdırıp ayırdı. Ben, Hz. Peygamber'in de içinde olduğu on kişilik gruptaydım. Sadece bir koyunumuz (veya keçimiz) vardı. Onun sütünü bölüştürüyorduk."[719]

---

[718] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 173.
[719] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 174.

HZ. EBÛ HÜREYRE'NİN AÇ KALMASI

a) Ebû Hüreyre'nin açlıktan karnına taş bağlaması

471. İmâm-ı Ahmed,[720] Mücahid'den Ebû Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Allâh'a and olsun! açlıktan karaciğerimi yere dayayıp uzanıyordum. Açlıktan karnıma taş bağlıyordum. Bir gün insanların geçtiği yol üzerinde oturdum. Hz. Ebû Bekr geçti, Allâh'ın kitabından bir ayet sordum. Ona sormamdaki amacım beni yanına almasıydı, ama yapmadı. Sonra Hz. Ömer geçti, ona Allâh'ın kitabından bir ayet sordum, ona da sormamdaki gayem beni yanına almasaydı. Fakat o da yapmadı. Ebû Kasım (sallallahu aleyhi ve sellem) geçti, yüzümdeki ve içimdeki derdimi anladı. *'Ey Ebû Hüreyre'* dedi. Ben de 'Buyrun Ya Resûlallâh!' dedim. *'Haydi peşime takıl'* dedi. Yiyecek için izin istedim, bana izin verdi. Bir bardakta süt buldum, 'bu süt nerden size geldi?' dedim. Peygamber efenedimiz de *'Filan adam veya filan aile hediye etti'* dedi. Hz. Peygamber, 'Ey Kedi babası!' diye seslendi. Ben de 'Buyrun ya Resûlallâh!' dedim. Hz. Peygamber *'Git, Suffe ehlini bana çağır'* dedi. Suffe ehli İslam'ın misafirleridir. Ne bir aile, ne de bir mal edindiler (kendilerini sadece İslami ilimlere verdiler, Süffe ilk İslam üniversitesidir). Hz. Peygamber'e bir hediye gelse birazını kendisine alır, diğerini onlara gönderirdi. Kendisine sadaka verilseydi kabul etmez, onlara gönderirdi.[721] Hz. Peygamber'in onları da davet etmemi istemesi benim moralimi bozdu. Çünkü ben, kaptaki sütü tek başıma içeceğimi ve bundan dolayı da bu gündüz ve gecemi kuvvetli bir bedenle geçirmiş olacağımı umuyordum. Kendi kendime 'Ben elçi olduğumdan Suffe ehli gelince onlara süt veren, dağıtan kişi olacağım' dedim. Ayrıca 'Bana da hiç süt kalmaz' dedim. Allâh'a ve Resulüne itaattan başka çarem de yoktu. Ben de yola çıkıp onları çağırdım. Hepsi geldiler, eve girmek için izin istediler, Hz. Peygamber de onlara izin verdi. Hepsi evdeki yerini aldı. Sonra Hz. Peygamber *'Ey Ebû Hüreyre, al sütü, onlara dağıt'* buyurdu. Ben de süt dolusu cam sürahiyi aldım, onlara dağıtmaya başladım. Her biri, sürahiyi alıyor, doyana kadar içiyor. Sonra sürahiyi veriyor. Öyle sonuna kadar geldim. Sonra Hz. Peygamber'e verdim. Hz. Pey-

---

[720] Ahmed, *Müsned,* II, 515.

[721] Hz. Peygamber bir hadisinde ne kendinsin ne de ailesinin sadaka alamalayacaklarını belirtir. Ondan dolayı da asla kabul etmezdi. Fakat hediye kabul eder, kendisi de genelde karşılığında bir şeyler verirdi.

gamber (sallallahu aleyhi ve sellem), cam sürahiyi aldı, eline koydu, altında biraz artık kalmıştı. Sonra başını kaldırdı, bana bakarak tebessüm etti ve *'Ey Ebû Hüreyre!'* dedi. Ben de 'Buyur ya Resûlallâh!' dedim. Hz. Peygamber de *'sadece ikimiz kaldık'* buyurdu. Ben de 'Evet, ya Resûlallâh!' dedim. *'Otur da iç'* buyurdu. Ben de oturdum ve içtim. Sonra bana 'İçmeye devam et' dedi. Ben de içtim. Bana devamlı iç diyordu, ben de içmeye devam ediyordum. Sonra 'hayır, seni hak din için gönderen Allâh'a and olsun! Artık bende sütün gireceği delik kalmadı' dedim. Hz. Peygamber de *'Cam sürahiyi bana uzat'* dedi. Ben de verdim, kendisi de arta kalanı içti."[722]

b) Hz. Ebû Hüreyre'nin aşırı aç kalması

472. İbn Hibban, *es-Sahîh* adlı eserinde Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Üç gün geçmişti, hiç yemek yememiştim. Suffe'ye gitmek için yola çıktım. Düşe kalka gidiyorum. Çocuklar beni görünce 'Ebû Hüreyre delirmiş' dediler. Ben de onlara sesleniyor 'Bilakis siz delisiniz' diyordum. Nihayet Suffe'ye vardım. Hz. Peygamber'le karşılaştım, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), serid yemeğinden iki tabak getirdi. Sonra Suffe ehlini yemeğe davet etti, onlar da yemeğe başladılar. Beni de çağırsın diye görünmeye çalışıyordum. Nihayet herkes yemekten kalktı. Sadece tabağın kenarında bir şeyler kalmıştı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onu topladı, bir lokmalık bir şey oldu. Lokmayı eline aldı, bana *'bismillahi diyerek alıp ye!'* dedi. Nefsim elinde olan Allâh'a and olsun! doyasıya o lokmadan yedim." [723]

473. Buhârî ve Tirmizî,[724] İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Hüreyre ile beraber bulunuyorduk. Yanında ketenden iki bez parçası vardı. Birisiyle burnunu sildi. Sonra 'Vah, Vah! Ebû Hüreyre keten ile burnunu siliyor! Hz. Peygamber'in minberi ile Hz. Âişe'nin odası arasında açlıktan yüz üstü düşüp bayıldığımı hatırlarım. Biri gelince ayağı ile boynuma basıp geçiyordu. Ben de delilik var sanıyordu. Hâlbuki o hâlim açlıktan kaynaklanıyordu."[725]

---

[722] Buhârî (VIII, 67, 119) de bu hadisi rivayet etmiş. Tirmizî (2477) de rivayet etmiş, akabinde hadise sahîh demiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* VI, 101). Hâkim (*Müstedrek,* III, 15) de hadisi rivayet etmiş ve hadis için şöyle demiştir: "Hadis Buhârî ve Müslim'in şartı üzere Sahîh'tir."

[723] İbn Hibbân, 6533; *et-Terğib,* V, 176.

[724] Buhârî, IX, 128; Tirmizî, 2367; *eş-Şemâil,* 71.

[725] Munzirî, et-Terğib, III, 397. Ebû Nu'aym *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde ve Abdurrezzak, hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmişler. (*Hilyetu'l-evliyâ,* I, 378).

474. İbn Sa'd, da hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş, fakat şu eki yapmıştır: "Affân'ın oğlu ve Ğazvân'ın kızı yanında karın tokluğuna ve bir çift ayakkabı karşılığına çalıştığımı hatırlarım. Bineke bindiklerinde onları çekiyordum, indiklerinde onlara hizmet ediyordum. Ğazvan'ın kızı, bir gün bana 'Deveye yalın ayak gidip çöktürmeden deve ayakta iken bineceksin' dedi." [726]

475. İbn Sa'd, yukardaki hadisten önce yaptığı bir rivayette Süleym b. Hayyan'dan, o da Babasından, o da Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Yetim olarak büyüdüm. Fakir olarak hicret ettim. Ğazvân'nın kızı Büsre için karın tokluğuna ve bir çift ayakkabı karşılığı çalışan biriydim. Bineklerinden indiklerinde kendilerine hizmet ederdim. Bineklerine bindiklerinde bineklerini sürerdim. Akabinde Allâh (celle celâlühü), beni onla evlendirdi. İslam dinini, insanlar için doğru ve kanun yapan, beni de onlara imâm yapan Allâh'a hamd olsun!" [727]

476. İmâm-ı Ahmed, -İsnadınaki râviler "Sahîh hadis" râvilerdir- Abdullah b. Şakîk'den şöyle rivayet etmektedir: "Medine'de Ebû Hüreyre ile beraber bir sene kaldım. Bir gün Hz. Âişe'nin odası yanındayken bana şöyle dedi: 'Üzerimizde sadece kaba, kalın kumaştan yapılmış abalar olduğunu hatırlarım. Bazen günler geçer, içimizden biri sırtını doğrultmak için yiyecek bulamazdı. Açlıktan karnımızın çukur kısmına taş bağlardık ve sonra da elbiseyle sıkıca bağlardık ki, sırtımızı düzeltebilelim." [728]

477. İmâm-ı Ahmed, ayrıca Abdullah b. Şakîk'den şöyle rivayet etmektedir: "Bizim Hz. Peygamberle yiyeceğimiz sadece su ve hurma idi. Allâh'a and olsun! Sizin buğdayınızı biz hiç göremezdik. Onun ne olduğunu da bilemezdik. Hz. Peygamber'le beraber iken elbiselerimiz de göçebelerin kürkleriydi." [729]

---

[726] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 326, 327.

[727] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 326.

[728] Ahmed, *Müsned,* II, 324; Munzirî, *et-Terğib,* V, 177. Heysemî: "Hadisin isnadınaki râviler Sahîh hadis râvileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 321).

[729] Ahmed, *Müsned,* II, 354. Heysemî: "Hadisin isnadındaki kişiler "Sahîh hadis" râvileridir. Hadisi Bezzâr da muhtasar olarak rivayet etmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 321).

HZ. EBÛ BEKR'İN KIZI ESMÂ'NIN AÇ KALMASI

478. Taberânî,[730] Esmâ bt. Ebî Bekr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün, Hz. Peygamber'in, Ebû Seleme ve Zübeyr'e verdiği Benî Nadîr arazisindeydim. Zübeyr, Hz. Peygamber'le çıkıp gitti. Bizim de yahudi bir komşumuz vardı. Bir koyun (veya keçi) kesmişlerdi, (ateş üzerinde) pişiyordu. Kokusunu öyle hissettim ki, hiç bu kadar içimde hissetmemiştim. O sırada kızım Hatice'ye hamileydim. Sabredemedim, gittim. Yahudi kadının yanına vardım, bana et verir ümidi ile kendisinden biraz ateş istedim. Zaten ateşe de hiç ihtiyacım yoktu. Kokusunu iyice alıp eti de gördükten sonra bendeki iştiyak daha da arttı. Ateşi söndürdüm, ikinci defa gidip ateş istedim. Sonra üçüncü defa gittim (ama bir şey vermedi). Sonra ağlamaya başladım, Allâh'a dua ediyordum. Yahudi kadının kocası geldi 'Bu gün yanına kimse geldi mi?' diye sordu. Kadın 'Bu arap kadını gelip ateş istedi' dedi. Kocası 'Bu etten o kadına da biraz yollamadıkça bu etten asla yemem' dedi. Bir tabakta bana gönderildi. Yeryüzünde bana o etten daha hoş, güzel gelen bir şey olmamıştır."[731]

---

[730] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XXIV, 278.

[731] İbn Hacer, *el-İsâbe,* IV, 284. Heysemî: "Hadisin isnadında İbn Lehî'a vardır. Kendisinin hadisi hasendir. Diğer râviler ise "Sahîh hadis" râvileridir (yani Buhârî ve/veya Müslim'in ricalleridir). (*Mecma'u'-Zevâid,* VIII, 166).

SAHABÎLERİN (RADIYALLAHU ANHUM) AÇ KALMASI

a) Hendek gecesi sahabîlerin aç kalmaları ve üşümeleri

479. Ebû Nu'aym, Ebû Cihad'dan (radıyallahu anh) -kendisi Hz. Peygamber'in sahabîlerindendi- şöyle rivayet etmektedir: "Oğlu, kendisine 'Ey Babacığım! Siz, Hz. Peygamber'i gördünüz, onla arkadaş oldunuz! Allâh'a and olsun! Ben, kendisini görmüş olsaydım kendisine böyle böyle yapardım' dedi. Babası, 'Allâh'tan kork! Doğru ol! Nefsim elinde olan Allâh'a yemin ederim ki, Hendek gecesi kendisiyle beraber olduğumuzu hatırlarım. Hz. Peygamber şöyle diyordu: *'Kim gider, bize müşriklerden haber toplar ve getirirse o kimse kıyamette benim arkadaşım olur.'* Sahabîlerden hiç kimse kalkmadı. Çünkü açlık ve soğukluktan çok acı çekiyorlardı. Ta üçüncü defa *'Ey Huzeyfe sen!'* diye seslendi."[732]

480. Bezâr, ceyyid bir isnadla İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sahabîlerin yüzlerindeki açlık belirtilerine baktı ve şöyle buyurdu: *'Size müjdeler olsun! Öyle bir zaman gelecek ki, sabah bir tabak serîd (et yemeği), akşam bir tabak serîd (et yemeği) size sunulacaktır.'* Sahabîler 'O zaman o gün daha hayırlı kimseler olacağız' dediler. Hz. Peygamber *'Yok, bu gün o günden daha hayırlısınız'* buyurdu."[733]

481. İbn Ebî Dünya -ceyyid bir isnadla- Muhammed b. Sirin'den şöyle rivayet etmektedir: "Sahabîlerden her biri üzerinden üç gün geçerdi de yiyecek bir şey bulamazdı. Hayvan derisi bulduğunda alır, kızartır, sonra da yerlerdi. Hiçbir şey bulmayınca taş alır, karnına sıkıca bağlar, öyle sırtını doğrulturlardı."[734]

b) Sahabîlerin; açlıktan, takatsizlikten namazda yere düşmeleri

482. Tirmizî -hadise sahîh demiştir- ve İbn Hibbân es-Sahîh[735] adlı eserinde Fedale b. Ubeyd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanlara namaz kıldırınca bazıları açlık ve takatsizlikten yere yığılırdı. Onlar Süffe ehlindendiler. Öyle bir durumday-

---

[732] Devlâbî, bu hadisi bu vecihle rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, IV, 35). Hz. Huzeyfe'nin (radıyallahu anh) hadisi soğuğa katlanmaları bahsinde bu manada gelecektir.

[733] Munzirî, *et-Terğib*, III, 422.

[734] Munzirî, *et-Terğib*, V, 179.

[735] Tirmizî, 2368; *İbn Hibbân*, 724.

dılar ki, (onları tanımayan) göçebeler 'Bunlar delidir' diyorlardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), namazı bitirdikten sonra onlara döner şöyle derdi: *'Allâh (celle celâlühü) katında ne kadar mükâfatınız olduğunu bilseydiniz fakirlik ve yoksullukta daha ileri derecede olmak isterdiniz.'"*[736]

c) Sahabîlerin cihadda açlıktan yaprak yemeleri ve açlığa dair bazı kıssaları

483. Taberânî, (*el-Evsat* adlı eserinde) Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Yedi sahabe tek kuru hurmayı emiyordu. Düşen yaprakları yiyorlardı. Öyle ki, çene kemikleri şişmişti."[737]

484. İbn Mâce[738] -Sahîh bir isnadla- Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sahabeden biz yedi kişiye açlık isabet etmişti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), herkese bir hurma olmak üzere bana yedi hurma verdi."[739]

485. İbn Sa'd,[740] Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bir gün evimden mescide doğru yola çıktım. Beni evden çıkaran sadece açlıktı. Hz. Peygamberin ashabından bir cemaati gördüm. 'Allâh'a and olsun ki, bizi sadece açlık evden çıkardı' dediler. Biz de Hz. Peygamber'in huzuruna vardık. Hz. Peygamber *'Sizi bu saatte buraya getiren nedir?'* diye sordu. Biz de 'Ya Resûlallâh! Bizi buraya açlık getirdi' dedik. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir tabak istedi, içinde hurma vardı. Her birimize ikişer hurma verdi. Sonra şöyle buyurdu: *'Bu iki hurmayı yeyin, sonra üstüne de su için! bu hurmalarr bu gün sizi idare eder.'* Ebû Hüreyre anlatıyor: 'Bir hurmamı yedim, diğerini ise cebime koydum. Hz. Peygamber *'Ey Ebû Hüreyre! O hurmanı neden ayırdın, şimdi yemedin'* diye sordu. Ben de 'O hurmayı annem için ayırdım' dedim. Hz. Peygamber *'O hurmanı ye! Annen için ayrıca sana iki hurma vereceğiz'* dedi. Akabinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), annem için de iki hurma bana verdi."

---

[736] Munzirî, *et-Terğîb*, V, 176. Ebû Nu'aym, hadisi *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde muhtasar olarak rivayet etmiştir. (*Hilyetu'l-evliyâ,* I, 339).

[737] Heysemî: "Hadisin isnadında Hulayd b. Da'lac vardır. Kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 322).

[738] İbn Mâce, 4157; Ahmed, *Müsned,* II, 298, 353, 415; Buhârî, VII, 96; Tirmizî, 2474.

[739] Munzirî, *et-Terğîb*, I, 178.

[740] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* IV, 328, 329.

486. Buhârî,[741] Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kazılan hendeğe geldi. Sahabîlerin yorgunluğunu ve açlığını görünce şu şiiri söyledi:

اللّهمّ إنّ العيشَ عَيْش الآخرهْ فاغفرِ الأنصارَ والمهاجرهْ

Ey Allâh'ım! Hayat ahiret hayatıdır

Ensar ve muhaciri sen bağışla!

Sahabîler ise şu şiirle cevap verdi:

نحن الذين بايعوا محمداً على الجهاد ما بقينا أبداً

Bizler, Hz. Muhammed'e bey'at etmişiz

Hayatta kaldığımız müddetçe cihad yapmak üzere

487. Buhârî,[742] Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Muhacirler ve Ensar Medine etrafında hendek eşiyorlar, toprağı sırtlarıyla taşıyorlar ve şöyle diyorlardı:

نحن الذين بايعوا محمداً على الجهاد ما بقينا أبداً

Bizler, Hz. Muhammed'e bey'at etmişiz

Hayatta kaldığımız müddetçe cihad etmek üzere

Hz. Peygamber de onlara cevaben şu şiiri söylüyordu:

اللّهمّ إنّ العيشَ عَيْش الآخرهْ فاغفرِ الأنصارَ والمهاجرهْ

Ey Allâh'ım! Hayır, sadece ahiret hayrıdır

Muhacir ve Ensarın sen mübarek kıl!

Enes şöyle devam ediyor: "İki avuç dolusu arpa getiriliyor, kokusu değişmiş hayvan yağı ile yemek yapılıyor, insanların önüne koyuluyordu. İnsanlar, aç olmalarına rağmen boğazlarından inmiyordu. Çok kötü kokusu vardı."[743]

488. Buhârî, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz, Hendek günü hendek eşiyorduk. Çok sert bir kaya parçasına denk geldik.

---

[741] Buhârî, IV, 30, V, 137.

[742] Buhârî, IV, 31, V, 138.

[743] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 95.

Sahabîler, Hz. Peygamber'e geldiler, hendekte çok sert bir kaya parçasına denk geldiklerini söylediler. Hz. Peygamber *'Ben hendeğe ineyim'* dedi. Sonra kalktı, (açlıktan) karnına taş bağlamıştı. Biz de üç günden beri hiçbir şey tatmamıştık..." Sonra hadisi uzunca rivayet etti."[744]

489. Taberânî, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber ve ashabı hendeği kazdıklarında açlıktan karınlarına taş bağlamışlardı..." hadisi uzunca rivayet etti."[745]

490. İbn Ebî Şeybe de Cabir'in hadisini rivayet etmiş, sonunda şu eki yapmıştır: "Bana sekiz yüz kişi olduklarını söyledi."[746]

491. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Abdullah b. Âmir b. Rabî'a'dan, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bizi seriyyeye gönderirdi. Yanımızda sadece küflü hurmalar vardı. Komutanımız, bize ilk avuç avuç taksim ederdi. Zamanla birer hurma dağıtmaya başlardı. Abdullah b. Âmir, babasına 'Bir hurma neye yeter ki!' dedi. Babası 'Öyle deme yavrucuğum! Tüm hurmalarımız bitince bir tanesine muhtaç kalırdık."[747]

d) Hz. Ebû Ubeyde ve arkadaşlarının yolculukta açlığa katlanması

492. Beyhakî,[748] Hz. Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bizi bir Kureyş kervanına baskın yapmak üzere gönderdi. Başımıza da Ebû Ubeyde'yi komutan tayin etti. Kuru Hurmalardan kendimize bir kab azık aldık. Başka çeşit hurma bulamazdık. Ebû Ubeyde bize birer hurma dağıtıyordu. Râvi anlatıyor: Hz. Cabir'e 'Bir hurmayla ne yapıyordunuz ki!' dedim. Hz. Cabir 'Hurmayı çocuğun emdiği gibi emiyorduk. Sonra üzerine su içiyorduk. Bu hurma ile sabahtan akşama

---

744. Buhârî, V, 138; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 97.

745 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 12052; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 100. Bu iki hadisi, sahabîler'in gaybi takviyelerle nasıl destek bulduklarını işleyen bahiste zikredeceğiz.

746 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef,* XIV, 418; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 94.

747 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 179. Hadisi; İmâm-ı Ahmed (*Müsned,* III, 446), Bezzâr ve Taberânî de rivayet etmişler. Heysemî hadis hakkında "İsnadında el-Mes'ûdî vardır. Kendisi sıkadır, fakat muhtelit olmuştur (hafıza kaybına uğramıştır)." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 319).

748 Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 251.

kadar idare ediyorduk. Ayrıca asalarımızla yapraklara vuruyor, döküyorduk. Sonra onları su ile ıslatıp yiyorduk..."[749]

493. İmam-ı Malik'in rivayetinde şöyle denmiştir: "Bir hurmanın ne faydası olur ki' dedim. Cabir 'Tek hurmamız olmadığında onu arar olduk' dedi."

e) Tihame gazvesinde Hz. Peygamber ve Sahabîlerin açlığa katlanması

494. Bezzâr ve Taberânî (*el-Evsat* adlı eserinde) -râviler sıkadır- Ebû Huneys[750] el-Gıfârî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Hubeyş, Tihame gazvesinde Hz. Peygamber'le beraberdi. Fustat'ta olduğumuz bir anda sahabîler, Hz. Peygamber'e geldiler 'Ya Resûlallâh! Açlık bizi perişan etti. Müsaade et de bineklerimizi kesip yiyelim' dediler. Hz. Peygamber de *'Tamam, olur'* dedi. Bu haber, Hz. Ömer'e ulaşınca Hz. Ömer Peygamber efendimize geldi ve 'Ey Allâh'ın Resulü ne yaptın! İnsanlara bineklerini kesin emrini mi verdin! O zaman neye binecekler?' dedi. Hz. Peygamber 'Ey İbn Hattab senin fikrin nedir?' buyurdu. Hz. Ömer 'Benim fikrim, insanlara fazla olan yiyeceklerini getirmeleri için emir vermendir. Sen de toplanan yiyecekleri bir kabda toplarsın. Sonra da insanlarlar için Allâh'a dua edersin' dedi. Hz. Peygamber de onlara emir verdi, onlar da yiyeceklerini bir kaba koydular. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onları çağırdı ve şöyle buyurdu: *'Tabağınızla beraber gelin!' Herkes, tabağını doldurdu...*"[751]

495. Ebû Ya'lâ,[752] Ömer b. Hattab'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'le beraber bir gazvede bulunuyorduk. Biz 'Ya Resûlallâh! Düşman gözüktü. Onlar tok, biz ise açız' dedik. Ensar, 'Üzerinde su taşıdığımız develerimizi kesip insanlara yemek yapalım mı?' dediler. Hz.

---

[749] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 276). Bu hadis, sahabîlerin nasıl destek gördüklerini işlenen bahiste gelecektir. İmâm-ı Malik, Buhârî, Müslim ve başkaları da bu hadisi rivayet etmişler. Onların rivayetinde sahabîlerin üç yüz kişi oldukları belirtilmiştir. Taberânî de hadisi rivayet etmiş, fakat rivayetinde altı yüz kişi (Bazı nüshalarda altı yüz on (610) küsür kişi olduklarını belirtir) oldukları söylenmiştir. (*el-Muvatta,* 579; Buhârî, III, 180, V, 210; Müslim, VI, 62; *Ahmed,* III, 303; Ebû Dâvud, 3840; Tirmizî, 2475; İbn Mâce, 4159; *Nesâî,* VII, 207, 208; *el-Kebîr,* 1760). Heysemî: "Hadisin isnadında Zam'a b. Salih vardır. Kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 322).

[750] Asılda Hubeyş diye gelmiş, yanlıştır.

[751] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* X, 303.

[752] Ebû Ya'lâ, 230

Peygamber *'Kimin yanında fazla yiyecek varsa onu alıp getirsin'* buyurdu. İnsanlar; bir avuç, bir sa', daha fazla, daha eksik ne varsa getiriyorlardı. Orduda var olan yiyeceğin toplamı yirmi küsür sa'dı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), yiyeceğin yanında durdu ve bereketli olması için dua etti. Ḥz. Peygamber *'buyrun alın, fakat kapışmayın'* buyurdu. Bazıları deriden olan kabla, bazıları eşyaların konduğu torbayla yiyeceğini alıyordu. Herkes kendi kabını alıyordu. Öyle ki bazıları gömleğin yenini bağlayıp içini dolduruyorlardı. Yediler, dağıldılar, yemek halen eksilmeden kalmıştı. Sonra Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur ve ben de Allâh'ın elçisiyim. Kim, bu sözü inanarak söylerse Allâh (celle celâlühü) kesinlikle cehennem ateşininin sıcaklığından onu korur.*"[753]

f) Cuma günü bazı sahabîlere yemek yediren kadının kıssası

496. Buhârî, Sehl b. Sa'd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bizden bir kadın bahçesinde silk (pancar) ekerdi. Cuma günü olunca pancarın kökünü söker, onu bir tencereye koyardı. Sonra bir avuç arpa alıp pişirirdi. Pancarın kökleri yemekte et yerini alırdı. Sehl anlatıyor: Cuma namazından sonra kadının evine doğru giderdik, kendisine selam verirdik. Kadın da o yemeği önümüze getirirdi. Biz, o yemeği yiyelim diye cuma gününü dört gözle beklerdik. Başka bir rivayette: "O yemeğin içinde ne et, ne de yağ vardı. Buna rağmen biz hep cuma gününü beklerdik." [754]

g) Sahabîlerin çekirge yemeleri ve cahiliyye döneminde buğday ekmeği hiç yememeleri

497. İbn Sa'd, İbn Ebî Evfâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'le beraber yedi gazve yaptık. Hepsinde çekirge yiyorduk."[755]

498. Taberânî, -râvileri de "sahîh hadis" râvileridir- Ebî Berze'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz bir gazvedeydik. Bazı müşriklerle karşılaştık. Onları, kendisinde yemek yapılan kızgın kumdan çıkardık. Biz oraya geçtik. Onların ekmeklerinden yemeye başladık. Cahiliyye döneminde kim buğday ekmeğini yese hemen şişmanlar diye duyardık. Bu buğday ek-

---

[753] Heysemî: "Hadisin isnadında Âsım b. Ubeydullah el-Umerî vardır. Kendisine el-İclî sıka demiş. Bir cemaat âlim ise zayıf demiştir. İsnadındaki diğer râviler sıka, güvelir kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 304).

[754] Buhârî, II, 16, III, 143; Munzirî, *et-Terğib*, V, 173.

[755] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 301. Ebû Nu'aym, bu hadisi *Hilyetu'l-evliyâ* adlı esrinde İbn Ebî Evfâ'dan (radıyallahu anh) bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş. (*Hilyetu'l-evliyâ*, VII, 242).

meğini yediğimizde bizden herkes şişmanlamış mı diye yan taraflarına bakıyordu."[756]

499. Başka bir rivayette şöyle aktarılmıştır: "Biz, Hayber günü Hz. Peygamber'le beraberdik. Katıksız saf ekmeklerini yaparlarken onları yerlerinden çıkardık."[757]

500. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hayber'i fethettiğimizde bazı Yahudi insanlarla karşılaştık. Kızgın kumda kendilerine ekmek pişiriyorlardı. Onları yerlerinden kovduk. Sonra ekmekleri bölüştük. Payıma yanmış bir parça ekmek düştü. Kim buğday ekmeğini yerse şişmanlar diye kulağımıza haber gelmişti. Ekmeği yedikten sonra şişmanlamış mıyım diye yanlarıma baktım!"[758]

---

[756] Munzirî, *et-Terğib,* V, 177.

[757] Taberânî hepsini rivayet etmiş. İsnadındaki râviler "Sahîh hadis" râvileridir (yani ya Buhârî ve/veya Müslim'in ricalleridir.

[758] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* VI, 307.

ALLÂH'A DAVET YOLUNDA SUSSUZLUĞA KATLANMA

a) Tebük gazvesinde ashabın sussuz kalmaları

501. İbn Vehb, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmiştir: "Ömer b. Hattab'a (radıyallahu anh) zor günlerden bahsetmesini istedik. Hz. Ömer şöyle dedi: 'Çok sıcak bır günde Tebûk seferine çıkmıştık. Bir yerde konakladık, aşırı sussuz kalmıştık. Öyle ki boynumuz kopacak gibi olmuştu. Adam kendi devesini kesiyor, sonra işkembesini sıkıyor, suyunu içiyordu. Sonra geri kalan suyu karaciğerinin üstüne koyuyordu. Hz. Ebû Bekr Sıddık 'Ya Resûlallâh! Allâh senin duana hayırla karşılık verir, bizim için Allâh'a dua et!' dedi. Hz. Peygamber de *'dua etmemi istiyor musun?'* dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Evet' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ellerini semaya doğru kaldırdı, yağmur hafiften yağmaya başlayana kadar ellerini indirmedi. Sonra boşalırcasına yağdı. Herkes yanında bulunan kabları doldurdu. Sonra yola çıktık. Bir de baktık ki, yağmur askeri birlikleri geçmemiş, sadece birlik üzerine yağmış."[759]

b) Hz. Hâris, Hz. İkrime ve Hz. Ayyâş'ın Yermük savaşında susuzluğa katlanmaları

502. Ebû Nu'aym ve İbn Asâkir, Habîb b. Ebî Sabit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hâris b. Hişâm, İkrime b. Ebî Cehl ve Ayyaş b. Ebî Rabî'a (radıyallahu anhum) Yermük savaşında yaralandılar. Öyle ağır yaralanmışlardı ki ayağa kalkamıyorlardı. Hâris b. Hişâm içmek için su istedi. İkrime kendisine baktı. Hz. Hâris de (suyu içmeden) 'suyu İkrime'ye verin' dedi. Hz. İkrime suyu alınca Hz. Ayyaş kendisine doğru baktı. Hz. İkrime de (suyu içmeden) 'Suyu Ayyaş'a verin' dedi. Su Ayyâş'a ulaşana kadar şehid oldu. Su onlardan hiç birine ulaşmadı, hepsi şehid oldu."[760]

---

[759] İbn Kesîr: "Hadisin isnadı ceyyid ve kuvvetlidir. Ancak sahîh hadis kitap sahipleri bu hadisi rivayet etmemişler." (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* V, 9). İbn Cerîr, hadisi Yunus'dan, o da İbn Vehb'den kendi isnadıyla aynı lafızla rivayet etmiş. (*Tefsiru İbn Kesîr,* II, 396). Heysemî: "Hadisi, Bezzâr (*ez-Zevâid,* 1841) ve Taberânî -*el-Evsat* adlı eserinde- rivayet etmişler. Bezzâr'ın isnadındaki kişiler sıka ve güvenilir kişilerdir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 194).

[760] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* V, 310. Hâkim, el-Mustedrek adlı eserinde hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (III, 242). Zübeyr, hadisi amcası, o da babası Abdullah b. Mus'ab (radıyallahu anh) tariki ile bu manayla rivayet etmiş. Fakat Ayyaş yerine Süheyl b. Amr demiştir. İbn Sa'd, Habîb'den Ebû Nu'aym rivayetinin benzerini rivayet etmiş. (*el-İstî'âb,* III, 150).

c) Ebû Amr el-Ensârî'nin Allâh yolunda susuzluğa katlanması

503. Taberânî,[761] Muhammed b. Hanefiyye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmişler: "Ebû Amr el-Ensari'yi gördüm. Kendisi hem Bedir, hem Uhud, hem de Akabe bey'atı ehlinden biridir. Kendisi oruçlu idi. Susuzluktan kıvanınıyordu. Bu halde olmasına rağmen kölesine 'Yazıklar olsun sana, beni koru!' diyordu. Kölesi kalkanı tuttu, kendisi de zor bela oku çekti ve üç ok attı. Sonra şöyle dedi: 'Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Kim Allâh yolunda bir ok atarsa ister hedefe yetişsin, ister yetişmesin kendisine kıyamet günü o ok bir nur olur.*' Güneş batmadan önce şehid oldu."[762]

ALLÂH DAVET YOLUNDA ŞİDDETLİ SOĞUĞA KATLANMA

a) Sahabîlerin gazvede aşırı soğuktan dolayı çukur kazmaları

504. Ahmed, Nesâî ve Taberânî Ebû Reyhâne'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Reyhâne, bir savaşta Hz. Peygamber'le beraberdi. Şöyle anlatıyor: Gece vakti yüksek bir yere sığındık. Şiddetli bir soğuğa yakalandık. Öyle ki bazıları yeri eşip çukura giriyor ve kalkanlarını üzerine örtüyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bunu görünce *'Bu gece kim bize nöbet tutarsa ona öyle bir dua ederim ki, o duanın faziletine erişir'* buyurdu. Ensardan biri kalktı 'Ben Ya Resûlallâh!' dedi. Hz. Peygamber *'Kimsin'* diye sordu. Sahabî de 'Filan kişi' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'yaklaş'* dedi. Sahabî de yaklaştı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), elbisesinden tuttu, sonra dua etmeye başladı. Ona edilen duayı duyunca ben de varım dedim. Hz. Peygamber *'Kimsin'* dedi. Ben de Ebû Reyhâne dedim. Bana arkadaşımdan ettiği duadan biraz daha az etti. Sonra şöyle buyurdu: *'Allâh yolunda nöbet tutan göze ateş haram kılınmıştır.*"[763]

---

[761] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, 951.

[762] Munzirî, *et-Terğib*, II, 404. Hâkim de hadisi rivayet etmiş. Bir rivayette: "Yazıklar olsun üzerime biraz su serp!, köle de üzerine su serpti." (*el-Mustedrek*, III, 395).

[763] Ahmed, *Müsned*, IV, 134; Nesâî, *el-Müctebâ*, VI, 15. (*el-İsâbe*, II, 156). Heysemî: "İmâm-ı Ahmed'in isnadındaki kişiler sıka ve güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 287). Beyhakî, hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş. Bu bölümde ilerde gelecek Hz. Huzeyfe hadisi de vardır. *(es-Sünen*, IX, 149).

ALLÂH'A DAVET UĞRUNDA ÇEKİLEN ELBİSE SIKINTISI

a) Hz. Hamza'nın tekfin edilmesi

505. Taberânî, Habbab b. Eret'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hatırlıyorum da Hz. Hamza'yı bir Yemen kürkünden başka onu kefenleyecek bez parçası görememiştik. O kürkle ayaklarını kapatsak başı açık kalıyor, başını örtsek ayakları dışarıda kalıyordu. Başını onla örttük, ayaklarına da İzhir denen otla kapattık."[764]

b) Hz. Şurahbîl b. Hasene'nin Hz. Peygamber'le olan kıssası

506. Taberânî ve Beyhakî Şifâ bt. Abdullah'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e gelip bir şeyler istedim. Kendisi özrünü beyan etti, ben ise onu kınadım. Namaz vakti geldi, huzurundan çıktım. Şurahbîl b. Hasene'nin hanımı olan kızımın evine geldim. Şurahbîl'i evde gördüm. Ona 'Namaz vakti geldi, sen halen evde misin' dedim. Onu eleştirmeye başladım. Şurahbîl de 'Teyzeciğim! Kınama beni! Benim tek elbisem vardı. Onu da Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ödünç olarak istedi (ben de ona verdim)' dedi. Ben, 'Anam babam Hz. Muhammed'e feda olsun! Sabahtan beri onu kınıyorum. Durumu böyleymiş demek, ben ise hiç bilmiyorum!' dedim. Şurahbîl, 'Ona verdiğimiz elbise de yamalı küçük bir gömlekti' dedi." [765]

c) Hz. Ebû Bekr'in elbisenin yetersizliğine katlanması ve Hz. Cibrîl'in bunun için kendisini müjdelemesi

507. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde İbn Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber oturuyordu. Yanında da Hz. Ebû Bekr vardı. Hz. Ebû Bekr'in üzerinde bir aba vardı. Göğüs kısmını ip veya diken gibi bir şeyle bağlamıştı. O esnada Hz. Cibrîl nazil oldu, Hz. Ebû Bekr'e Allâh'ın selamını getirdi ve şöyle dedi: 'Ne oluyor, Ebû Bekr'in üzerinde göğsünden bir şeyle iliklenmiş âbâ görüyorum!' Hz. Peygamber de *'Ey Cibril!*

---

[764] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 2941, 3681, 3682; Ali el-Muttakî, *el-Muntahab*, V, 170).

[765] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXIV, 789, 795. (*et-Terğib*, III, 396). İbn Asâkir de hadisi rivayet etmiş. (*Kenzu'l-ummâl*, IV, 41). İbn Hacer: "İbn Ebî Asım da rivayet etmiş, onun tariki ile Ebû Nu'aym da rivayet etmiştir. İsnadında Abdulvahhab b. Dahhâk vardır. Kendisi vâhi ve zayıf biridir. (*el-İsâbe*, 4/342). Ayrıca hadisi İbn Mende rivayet etmiş. (*el-İsâbe*, II, 271). Hâkim ise hadisi el-Mustedrek adlı eserinde rivayet etmiş. (*el-Mustedrek*, IV, 58).

Mekke'nin fethinden evvel tüm malını Allâh için harcanma üzere bana verdi' buyurdu. Cibrîl 'Ona Allâh'tan selam getirdim. Kendisine de ki, Rabbin sana Bu fakirlik halinle benden razı mısın, yoksa kızgın mısın? diyor.' Hz. Peygamber de Ebû Bekr'e dönerek şöyle buyurdu: *'Ey Ebû Bekr! Bu Cibril'dir, sana Allâh'tan selam getirmiş. Allâh, sana diyor ki: Bu fakirlik halinle benden razı mısın, kızgın mısın?'* Hz. Ebû Bekr, ağladı ve 'Rabbime nasıl kızabilirim! Ben Rabbimden razıyım, ben Rabbimden razıyım' dedi."[766]

d) Hz. Alî ve Hz. Fatıma'nın elbisenin yetersizliğine katlanması

508. Hennad ve ed-Dîneverî, Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Alî dedi ki: Hz. Muhammed'in kızı Fatıma ile evlendiğimde Bir koç derisi haricinde ne benim ne onun bir şeyi vardı. Geceleri üzerinde uyurduk, gündüzleri ise su çeken devemize onun üzerinde yem verirdik. Hz. Fatıma'nın haricinde bana yardımcı olan da yoktu."[767]

e) Sahabîlerin yün elbise giymek ve sadece su ve hurma yemek üzere sabretmesi

509. Ebû Dâvud, Tirmizî -hadise sahîh demiştir- ve İbn Mâce İbn Bürde[768]'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Babam bana dedi ki: Hz. Peygamber'le beraber olduğumuz günü hatırlarım da üzerimize yağmur yağmıştı. Üzerimizdeki kokunun koyun kokusu olduğunu sanırdın." [769]

510. İbn Sa'd, Sa'id b. Ebî Burde'den, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "Babam -Ebû Musa'yı kasdediyor- bana dedi ki: Yavrucuğum! Hz. Peygamber'le beraber olduğumuzu hatırlarım. Üzerimize yağmur yağınca yünlü elbiselerimizden koyun kokusu olduğunu görürdün."[770]

---

[766] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, VII, 105.Ebû Nu'aym, *Fedâilu's-Sahabe* adlı eserinde Ebû Hureyre'den (radıyallahu anh) bu manada hadis rivayet etmiştir. İbn Kesîr: "Bu hadise büyük garabet vardır. Taberânî'nin hocası Abdurrahman b. Mu'âviye el-Utbî ve onun hocası Muhammed b. Nasr el-Fârisî'yi hakkında hiçbir şey (ne cerh ne de tadil) bilmiyorum. Bunları zikreden kimseye de rastlamadım. (*Muntahabu Kenzi'l-ummâl*, IV, 353).

[767] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 133.

[768] Asılda Büreyde diye gelmiş, yanlıştır. (B).

[769] Ebû Dâvud, 43033; Tirmizî, 2479; İbn Mâce, 3562; Munzirî, *et-Terğib*, III, 394.

[770] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 80.

511. Taberânî de Ebû Musa'dan böyle rivayet etmiş. Fakat şu eki yapmıştır: "Elbiselerimiz yündü. Yiyeceğimiz iki siyah; hurma ve su idi." [771]

f) Süffe ehlinin elbisenin yetersizliğine katlanmaları

512. Buhârî,[772] Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Süffe ehlinden yetmiş kişi gördüm. Üzerinde rıdası olan hiç kimse görmedim. Ya alttan etek gibi bir şey, ya da omuzlarına atılmış boynundan bağladıkları bir bez parçası bulunurdu. Kimin elbisesi diz kapağının altına, kimisinin ayak âşıklarına iniyordu. Avret kısmı gözükür endişesiyle elleriyle bez parçasını tutardılar."[773]

513. Ebû Nu'aym, Vaile b. Eska''dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ben, Süffe ehlindendim. Bizde elbisesi tam olan kimse yoktu. Ter, vucudumuzda kirden ve tozdan izler oluştururdu." [774]

514. Buhârî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Âişe'nin huzuruna geldi. Hz. Âişe'nin yanında cariyesi vardı. Cariyenin üstüne beş dirhem fiyatında olan bir entari vardı. Hz. Âişe, adam 'Başını kaldır da cariyeme bak! Üzerindeki elbisesini ev içinde giymeye dahi burun kıvırıyor. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), döneminde bu entarilerden bir entarim vardı. Medine'de süslenmek isteyen hangi kadın olsa elbisemi alıp giymek için bana birini yollardı." [775]

---

[771] Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde rivayet etmiş. Heysemî: "Hadisin isnadındaki kişiler "Sahîh hadis" râvileridir. Ebû Dâvud da muhtasar olarak rivayet etmiş." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 325).

[772] Buhârî, I, 120; *el-Müsnedü'l-Câmi',* XVII, 424, 13877.

[773] Munzirî, *et-Terğîb,* III, 397. Ebû Nu'aym, bu hadisi *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde rivayet etmiş. (*Hilyetu'l-evliyâ,* I, 341).

[774] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* II, 22.

[775] Buhârî, III, 216; Munzirî, *et-Terğîb,* V, 164.

ALLÂH'A DAVET YOLUNDA ŞİDDETLİ KORKUYA KATLANMAK

a) Sahabîlerin Hendek savaşında korku, açlık ve soğuğa tahamülü

515. Hâkim ve Beyhakî Hz. Huzeyfe'nin yiğeni olan Abdulaziz'den şöyle rivayet etmektedir: "(Amcam) Hz. Huzeyfe, Hz. Peygamberle beraber şahid olduğu olayları anlattı. Oturanlar 'Allâh'a and olsun! Eğer biz Hz. Peygamber'le beraber bu olaylara şahid olsaydık böyle böyle yapardık' dediler. Hz. Huzeyfe, 'Bunu temenni etmeyin! Hatırlıyorum, Ahzab gecesi saf şeklinde oturuyorduk. Ebû Süfyân ve yanındakiler (yani müşrik ordusu) bizim üst tarafta, Kureyza yahudileri ise alt taraftaydı. Ailelerimize zarar verecekler diye endişe ediyorduk. Hiç böyle zifiri karanlık, böyle esen rüzgâr görmemiştik. Rüzgârın sesi yıldırım sesi gibiydi. Öyle zifiri karanlıktı ki, kişi parmağını dahi göremiyordu. Munafıklar, Hz. Peygamber'den izin istiyorlardı ve 'Evlerimize kolay girilir' diyorlardı. Hâlbuki öyle değildi. Munafıklardan kim izin istediyse Hz. Peygamber ona izin verdi. Onlara izin veriliyor, onlar da sıvışıp gidiyorlardı. Biz, üç yüz kişi civarındaydık. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), teker teker bize dönerek bizle ilgileniyordu. Ta ki sıra bana geldi. Üzerimde düşmandan kendimi koruyacağım, soğukluktan kendimi muhafaza edeceğim bir kalkanım yoktu. Üzerimde sadece eşime ait yünden olan, diz kapağımı geçmeyen bir elbise vardı. Hz. Peygamber bana gelince diz üstü oturuyordum. *'Sen kimsin?'* diye sordu. 'Huzeyfe' dedim. Hz. Peygamber *'Huzeyfe mi?'* dedi. Ben kendimi daha da yere eğerek 'Evet, Ya Resûlallâh' dedim. Kalkmamak için böyle yapıyordum. Akabinde kalktım. *'Düşman ordusunda kıpırdanma var. Git, bana onlar hakkında bilgi getir'* dedi. Hz. Huzeyfe anlatıyor: 'Ben o gece en çok korkan, en çok üşüyen kimseydim. Neyse çıkmak üzereydim. Hz. Peygamber *'Ey Allâh'ım! Onu önünden, arkasından, sağından, solundan, üstünden ve altından muhafaza et!'* diye bana dua etti. Hz. Huzeyfe devam ediyor: 'Allâh'a and olsun! Allâh'ın (celle celâlühü), içimde yarattığı korku ve üşüme içimden çıkıp yok oldu. Korku ve üşüme adına hiçbir şey hissetmiyordum. Dönüp gidince Hz. Peygamber *'Ey Huzeyfe! Bana gelmeden sakın onlar içinde bir olay çıkarma!'* dedi. Yola çıktım, düşman askerine yaklaştım. Düşmanın yanan ateşinin ışığına bakıyordum. Siyah tenli ve iri biri ellerini ateşe doğru uzatıyor, artık bineklerimize binip dönelim

diyordu. Bundan önce Ebû Süfyân'ı tanımıyordum. Sadağımdan (okların içinde olduğu yer) beyaz tüylü bir ok aldım. Ateşin ışığında onu vurayım diye yayıma yerleştirdim. Hz. Peygamber'in *'Bana gelmeden sakın onlar içinde bir olay çıkarma!'* sözünü hatırladım. Durdum, okumu geri sadağıma koydum. Sonra kendimi cesaretlendirdim ve düşman askerlerinin içine girdim. Bana en yakın olan Âmir oğullarıydı. Onlar da birbirlerine 'Ey Âmir oğulları! Burada durulmuyor, haydi yola çıkalım!' diyorlardı. Rüzgâr, sadece düşman askerleri üzerinde esiyor, onları bir karış dahi geçmiyordu. Allâh'a and olsun! Fırtınanın, yatak ve eşyaların içine fırlattığı taşların seslerini duyuyordum. Sonra Hz. Peygamber'e doğru yola çıktım. Yolu yarıladığımda veya yarılamak üzere olduğumda yirmi veya o civarda sarıklı süvari bir grup ile karşılaştım. Bana 'Efendine söyle! Allâh (celle celâlühü) kendisine yeterlidir' dedi. Hz. Peygamber'e vardım, kendisi bir elbiseye örtünmüş namaz kılıyordu. Allâh'a and olsun! döndüğüm gibi eski soğuğu hissedip titremeye başladım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), namaz kılarken eliyle bana işaret etti. Ben de kendisine yaklaştım ve üzerindeki örtüsünü üzerime örttü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir hadise ile karşıştığında hemen namaz kılardı. Karşılaştığım kişilerin söylediğini haber verdim. Düşman askerlerini de bıraktığımda korku içinde olduklarını söyledim. Allâh, Ahzab süresinin dokuzuncu ayetinden

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾

"Ey iman edenler! Allâh'ın size olan nimetini hatırlayın; hani size ordular saldırmıştı da, biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allâh ne yaptığınızı çok iyi görmekteydi."

Yirmi beşinci ayeti olan şu ayete kadar indirdi:

﴿وَرَدَّ اللهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللهُ قَوِيًّا عَزِيزًا﴾

"Allâh, o inkâr edenleri hiçbir fayda elde edemeden öfkeleri ile geri çevirdi. Allâh (ın yardımı) savaşta müminlere yetti. Allâh güçlüdür, mutlak gâliptir." [776]

Ebû Dâvud[777] ve İbn Asâkir, hadisi ayrı bir siyakla uzunca rivayet etmişler. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 279).

516. Müslim, Yezîd et-Teymî'den şöyle rivayet etmektedir: "Biz, Hz.Huzeyfe'nin yanındaydık. Biri, ona 'Eğer, Resûlullâh'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanına yetişmiş olsaydım, onunla beraber savaşır ve büyük cesaret gösterirdim' dedi. Hz. Huzeyfe 'Sen bunu yapar mıydın? Ahzab (Hendek savaşı) gecesi Hz. Peygamber'le beraber olduğumuzu hatırlıyorum. Fırtınalı ve çok soğuk bir geceydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Kim, düşman askerinin ne durumda olduğunu öğrenip bana bildirmek ister?'* dedi. Abdulaziz'in hadisine benzer şekilde kısaltarak rivayet etmektedir." [778]

517. Başka bir hadisinde şöyle denmektedir: "Hz. Peygamber'e geri geldim. Geri döndüğümde çıkmadan önce olduğu gibi soğuğu hissettim ve üşümeye başladım. Düşmanın durumunu Hz. Peygamber'e haber verdim. Kendi abasının sarkan kısmını üzerime örttü. Kendisi de o abasında namaz kılıyordu. Sabaha kadar öyle uyudum. Sabah olunca Hz. Peygamber '*Ey uykucu! Uyan!*' dedi."

518. İbn İshak, bu hadisi Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den (radıyallahu anh) "munkati" olarak rivayet etmekte hadiste şöyle denmektedir: "Hz. Peygamber, *'Kim kalkar, bizim için düşmanın ne yaptığına bakar, sonra geri döner?'* dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Kim bu görevi yerine getirirse ben de Allâh'tan onu cennette bana arkadaş yapması için dua edeceğim'* buyurdu. Soğukluk, açlık ve korkunun şiddetinden hiç kimse kalkmadı." [779]

---

[776] Hâkim, *Müstedrek*, III, 31; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, III, 351-453; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 114.

[777] Ebû Davud bu hadisi rivayet etmemiştir. Yazar, *Kenzu'l-ummâl*dan aynen aktardığı için bu hatayı yapmıştır.

[778] Müslim, V, 279.

[779] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 231, 232.

ALLÂH'A DAVET YOLUNDA YARALARA VE HASTALIKLARA KATLANMAK

a) Abduleşhel oğullarından olan iki kişinin Uhud savaşındaki kıssası

519. İbn İshak, Ebû Saib'den şöyle rivayet etmektedir: "Abduleşhel oğullarından biri şöyle dedi: 'Ben ve kardeşim Uhud savaşına katıldık. İkimiz yaralı olarak savaştan döndük. Hz. Peygamber'in habercisi, düşmanın ardından gidilecek haberini verince ben kardeşime veya kardeşim bana 'Hz. Peygamber'le savaşmaktan geri mi kalacağız?' Allâh'a and olsun! Binecek bineğimiz de yoktu. Biz de çok ağır yaralıydık. Hz. Peygamber'le beraber çıktık. Benim yaram kardeşiminkine göre daha hafifti. Onu sırtımda taşırdım yorulunca biraz da o yürürdü. O şekilde Müslümanların gittiği yere kadar gittik."[780]

520. İbn Sa'd, Vâkidî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hamrâu'l-Esed denen yere yaralı giden kişiler Abdullah b. Sehl ve kardeşi Rafi b. Sehl'dir (radıyallahu anhuma). Binekleri olmadığından biri diğerini sırtlayıp götürüyordu."[781]

b) Hz. Amr b. Cemûh'un kıssası ve Uhud savaşına katılması

521. İbn İshak, Seleme oğullarından bazı yaşlılardan şöyle rivayet etmektedir: "Amr b. Cemûh (radıyallahu anh) aşırı topal biriydi. Aslanlar gibi dört oğlu vardı. Hepsi, Hz. Peygamer'le beraber savaşlarda hazır oluyordu. Uhud savaşı olunca oğulları babasını engellemek istediler. 'Allâh (celle celâlühü) seni mazur görmüştür, sen gelme!' dediler. Hz. Amr, Hz. Peygamber'e gelip 'Oğullarım, topal olduğumdan senle beraber bu savaşa gelmemi engellemek istiyorlar. Allâh'a and olsun! Ben bu topal ayağımla cennete girmek istiyorum' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Amr'a *'Allâh (celle celâlühü), seni mazur görmüştür. Sana cihad farz değildir'* buyurdu. Çocuklarına da 'Onu engellememeniz size bir zarar vermez. Belki Allâh, onu şahadetle rızıklandırır' buyurdu. Hz. Peygamer'le beraber Uhud savaşına çıktı ve şehid oldu." [782]

---

780 *Sîretu İbn Hişâm,* II, 101; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 94.
781 İbn Sa'd, *et-Tabakat,* III, 21.
782 *Sîretu İbn Hişâm,* II, 90; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 37.

522. İmâm-ı Ahmed, Ebû Ketade'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kendisi bu olayda hazır olmuştur. Amr b. Cemûh, Hz. Peygamber'e geldi ve 'Ya Resûlallâh! Eğer Allâh yolunda savaşır da şehid olursam cennette bu topal ayağım iyileşmiş şekilde mi girerim' dedi. Ayağı (aşırı) topaldı. Hz. Peygamber de kendisine *'evet'* dedi. Uhud savaşında onu, yiğenini ve azatlısını şehid ettiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onu görünce şöyle buyurdu: *'Onu, bu ayağı sağlam olmuş bir halde cennete giriyor olduğunu görüyorum.'* Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Amr'ı, yiğenini ve azatlısının bir kabre koyulmasını için emir verdi (şehidler fazla olduğundan bir kabre birkaç kişi koyuluyordu)." [783]

c) Râfi' b. Hadîc'in kıssası

523. Beyhakî, Yahya b. Abdilhumeyd←nenesinden şöyle rivayet etmektedir: "Rafi b. Hadîc (radıyallahu anh) göğsünden ok yedi. Amr b. Merzûk, 'Bu olayın Uhud veya Hüneyn savaşından hangisinde olduğunu söylediğini tam bilmiyorum' dedi. Hz. Peygamber'e geldi ve *'ya Resûlallâh! Saplanan oku çıkar'* dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Rafi! İstersen hem oku, hem de ucundaki demiri çıkarayım, istersen oku çıkarayım ucundaki demire karışmayayım ve kıyamet günü senin şehid olduğuna şahadet edeyim'* buyurdu. Rafi b. Hadîc, bu ok temreni ile Hz. Mu'aviye'nin hilafetine kadar yaşadı. Onun hilafeti döneminde yarası azdı ve ikindi vaktinden sonra vefat etti." [784]

---

[783] Ahmed, *Müsned,* V, 299. Heysemî: "Hadisin isnadındaki kişiler Yahya b. Nadr (asılda Nasr olarak gelmiş, yanlıştır) el-Ensari Hâris hepsi "Sahîh hadis" râvileridir. Yahya da sıka, güvenilir biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 315). Beyhakî, bu hadisi İbn İshak tariki ile bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş. (*es-Sünen*, IX, 24).

[784] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, VI, 463.

4. BÖLÜM

HİCRET

Sahabîler, nasıl güzel vatanlarını terk ettiler? Vatan değişimi nefislere zor olmasına rağmen, ölene kadar bir daha vatanlarına dönmediler. Bu onlara nasıl dünya ve zevklerinden daha sevimli olabilirdi? Nasıl dinlerini dünya'lârına tercih ettiler, dünyalarının zayi olmasını umursamadılar, yok olmasına hiç iltifat etmediler? Nasıl dinlerini korumak için bir memleketten başka memlekete hicret ediyorlar? Sanki onlar ahiret için yaratılmış, ahiret evlatlarıydılar. Sanki onlar dünya için değil de dünya onlar için yaratılmıştı.

ERKEKLERİN ALLÂH İÇİN HİCRET ETMESİ

HZ. PEYGAMBER VE HZ. EBÛ BEKR'İN HİCRET ETMESİ

a) Kureyş'in ileri gelenlerinin Hz. Peygamber'e tuzak kurması

524. Taberânî, Urve'den (radıyallahu anh) "mürsel" olarak şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), (peygamberliğin 13. Senesinin) hac mevsiminden sonra Zilhicce'nin devamı, muharrem ve Safer aylarında Mekke'de durdu. Sonra Kureyşli müşrikler, Hz. Peygamber'in hicret edeceğini düşünmeye başladıktan sonra işleri ve hileleri konusunda beraber toplanıp istişare etmeye başladılar. Allâh'ın kendisine Medine'yi sığınma ve korunma yeri kılacağını biliyorlardı. Ensar'ın Müslüman olduğunu ve Müslümanların onların memleketine hicret edip gittiklerini biliyorlardı. Hz. Peygamber'i yakalamak üzere söz birliği ettiler. Ya onu öldürecekler, ya hapse atacaklar, ya onu sürgüne yollayacak, ya da prangaya vuracaklardı. Allâh'u Teâlâ onların hilelerini Hz. Peygamber'e haber verdi ve şöyle buyurdu:

﴿وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللهُ وَاللهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾

"Hatırla ki, kâfirler seni tutup bağlamaları veya öldürmeleri yahut seni (yurdundan) çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar (sana) tuzak kurarlarken Allâh da (onlara) tuzak kuruyordu. Çünkü Allâh tuzak kuranların en iyisidir." (Enfal: 8/30). Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Bekr'in evine gittiği gün gece yatağında uyurken kendisine saldıracaklarını haber aldı."

b) Hz. Peygamber'in, Hz. Ebû Bekr'le beraber Mekke'den çıkıp Sevr mağarasında saklanmaları

Urve devam ediyor: "Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr gece karanlığında Sevr mağarasına doğru yola çıktılar. Allâh'ın Kur'ân'da (Tövbe: 40) zikrettiği mağaradır. Hz. Ali de kendisine destek vererek izlerini kaybettirmek için yatağında uyudu. Kureyş'li müşrikler, evin etrafında yatakta yatana baskın yapıp onu hemen bağlayalım diye konuşuyorlardı. Sabah vakti girene kadar konuşmaları hep böyle devam etti. Bir de baktılar Hz. Alî yataktan kalkıyor. Kendisine Hz. Peygamber'i sordular. Hz. Ali de hakkında bir bilgisinin olmadığını söyledi. Artık hicret ettiğini anladılar. Her yöne bakmak için bineklerine

binip aradılar. Konak sahiplerine elçiler göndererek yakalayana büyük mükâfat vereceklerini söylediler. Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr'in içinde olduğu Sevr mağarasına gelip mağaranın üstüne çıktılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onların sesini duydu. O sırada Hz. Ebû Bekr ürperdi, kendisini üzüntü ve korku kapladı. İşte o sırada Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine şöyle dedi:

﴿إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

"Üzülme! Allâh bizle beraberdir." Dua etti ve Allâh (celle celâlühü), kalbine sekîne ve iç huzuru verdi. "Bunun üzerine Allâh ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allâh'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allâh üstündür, hikmet sahibidir." (Tevbe: 9/40).

Urve devam ediyor: "Hz. Ebû Bekr'in sütünden faydalanmak maksadıyla koyunları bulunuyordu. Koyun sürüsü, akşamları kendilerine geliyor (sütünden faydalanıyorlardı) ve sonra Mekke'deki ehline gidiyordu. Hz. Ebû Bekr, kendisine güvenilen, iyi bir Müslüman olan azatlısı Âmir b. Fuheyre'yi gönderdi. Abd b. Adî oğullarından birini (yol göstermesi için) parayla tuttu. İbn Uraykıt adında biriydi. Kendisi Kureyş'lilerden Âs b. Vâil oğullarının bir kolu olan Sehm oğûllarından idi. Adevî kabilesine mensup olan bu adam o zaman müşrik biriydi. Buna rağmen yol gösterici oydu. O gecelerde aramızda saklandı. Akşam olunca Hz. Ebû Bekr'in oğlu Abdullah geliyor, Mekke'de olup bitenle ilgili haber veriyordu. Akşam vakti de Amir b. Fuheyre koyunları getiriyordu. Onlar da sütünü sağıyorlar ve kesiyorlardı. Sabahın ilk saatlerinde acele eder, sabah vakti diğer çobanlara katılırdı. Böylelikle kimse onu fark etmiyordu. Hz. Peygamber hakkında kimse konuşmayınca ve ortalık sakinleşince artık onlar hakkında konuşmadığına dair haber onlara ulaşınca Amir ve yol gösterici olan İbn Uraykıt, onlara iki deve getirdiler. Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr, iki gün mağarada kalmışlardı. Sonra yola çıktılar. Amir b. Fuheyre de onlarla beraber geldi. Hayvanlarını sürüyor, onlara hizmet ediyor ve yardımcı oluyordu. Hz. Ebû Bekr, azatlısını bazen terikesine (arkasına) bindiriyor,

bazen de bineğe nöbetleşe biniyorlardı. İnsan olarak yanlarında sadece Âmir b. Fuheyre ve Adî kabilesinden olan yol gösterici vardı."[785]

c) Hz. Ebû Bekr'in hicret için hazırlık yapması

525. İbn İshak, Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), gündüzün iki tarafı -her sabah ve akşam- Hz. Ebû Bekr'in evine uğrardı. Allâh'ın kendisine hicret için, Mekke'de kavminin içinden çıkmasına izin verdiği gün tam öğle vakti sıcak bir saatte geldi, hiç o saatte gelmezdi. Hz. Âişe anlatıyor: "Hz. Ebû Bekr, onu görünce 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bu saatte gelmezdi. Kesin bir şey oldu diye gelmiştir' dedi. Hz. Peygamber eve girince Hz. Ebû Bekr geri çekilip yerini kendisine verdi. Hz. Peygamber de oturdu. Hz. Ebû Bekr'in yanında sadece ben ve kızkardeşim Esmâ bt. Ebî Bekr vardı. Hz. Peygamber *'yanındakileri (odadan) çıkar'* dedi. Hz. Ebû Bekr, 'ya Resûlallâh! Bunlar benim kızlarımdır (bir şey olmaz). Anam babam sana feda olsun, ne oldu?' dedi. Hz. Peygamber *'Allâh (celle celâlühü), bana Mekke'den çıkmam ve hicret etmem için izin verdi'* dedi. Ebû Bekr 'Sana arkadaşlık edecek kişi ben miyim?' dedi. Hz. Peygamber de *'Evet, arkadaşım sensin'* buyurdu. Allâh'a and olsun! o günden evvel hiç kimsenin mutluluktan ağladığını görmemiştim. Ama o gün Ebû Bekr'in ağladığını gördüm. Sonra Hz. Ebû Bekr 'Ya Resûlallâh! Bu iki bineği ben hicret için hazır tutmuştum' dedi. Sonra ed-Duil b. Bekir oğullarından olan Abdullah b. Arkat adında birini ücretle tuttular. Hz. Ebû Bekr'in annesi Sehm b. Amr oğullarındandı. Müşrik biriydi, fakat onlara yolda rehberlik yapacaktı. Ona iki bineği verdiler, kendisi zamanı gelinceye kadar binekleri otlatmaya devam etti."[786]

526. Beğavi , -hasen bir isnadla- Hz. Âişe'den (radıyallahu anha) bu hadisin bir bölümünü rivayet eder. Hadiste şöyle denmiştir: "Hz. Ebû Bekr, 'Arkadaşın ben mi olacağım?' dedi. Hz. Peygamber de *'evet, sen olacaksın'* dedi. Hz. Ebû Bekr 'Yanımda altı aydır hicrete hazırlık için yem verdiğim iki bineğim var. Onlardan birini (sana hediye edeyim) kendine al' dedi. Hz. Peygamber *'yok, satın alırım'* dedi ve ondan satın aldı. İkisi Mekke'den çıktı, mağaraya gittiler..."[787]

---

[785] Heysemî: "Hadisin isnadında İbn Lehî'a vardır. Kendisi hakkında konuşulmuş, ama hadisi hasendir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 51).

[786] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 484, 485.

[787] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 334.

527. Taberânî,[788] Esmâ bt. Ebî Bekr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'de günde (sabah, akşam olmak üzere) iki defa bize gelirdi. Hicret edeceği gün bize öğle sıcaklığında geldi. Ben 'Babacığım! Bak Resûlullâh!' dedim. (Babam) 'Anam, babam ona feda olsun! Onu, bu saatte önemli bir şey getirmiştir' dedi. Hz. Peygamber *'Biliyor musun? Allâh, bana Mekke'den çıkmam için izin verdi'* dedi. Hz. Ebû Bekr, 'beraber mi gideceğiz ya Resûlallâh?' dedi. Hz. Peygamber de *'evet, beraber'* dedi. Hz. Ebû Bekr 'Benim ne zamandan beridir bu güne hazırlık için yem verdiğim iki bineğim var, biri senin olsun, kendine al' dedi. Hz. Peygamber, 'Parasıyla alırım ey Ebû Bekr!' dedi. Hz. Ebû Bekr 'Anam babam sana feda olsun! nasıl istersen' dedi. Esmâ anlatıyor: "Onlara seferde yemeleri için azık hazırladık. Sonra belimdeki kemerimi kesip azığı onla bağladım. Mekke'den çıkıp Sevr dağındaki mağarada kaldılar. Mağaraya vardıklarında İlk Hz. Ebû Bekr mağaraya girdi. Mağaranın içinde hiçbir delik bırakmadı, haşarat olur korkusuyla hepsine parmağını koyup baktı. Kureyş'liler, onları ellerinden kaçırdıkları için aramaya koyuldular. Hz. Peygamber'i yakalayana da yüz deve ödül koymuşlardı. Müşrikler çıkıp Mekke'nin etrafındaki dağları geziyorlardı. Sonunda Hz. Peygamber ve Ebû Bekr'in olduğu dağa geldiler. Hz. Ebû Bekr, mağaraya doğru gelen adam için 'Ya Resûlallâh! O bizi görüyor' dedi. Hz. Peygamber *'Asla görmez! Melekler kanatlarıyla bizi saklıyorlar'* buyurdu. Bu adam gelip mağaraya doğru küçük abdestini yaptı. Hz. Peygamber, *'Adam bizi görmüş olsa bize doğru bunu yapmazdı'* buyurdu. Mağarada üç gece kaldılar. Akşama (süt içmeleri ve et yemeği yapmaları için) Hz. Ebû Bekr'in azatlısı olan Âmir b. Fuheyre Hz. Ebû Bekr'e ait olan koyun sürüsünü onlara getiriyordu. Gece karanlığında da onların yanından ayrılıyordu. Sabah vaktinde de çobanlarla beraber meralarda oluyordu. Sürüyü akşama yavaş yavaş sürüyordu. Tam karanlık çökünce de koyun sürüsünü onlara götürüyordu. Diğer çobanlar, onun da yanlarında olduğunu sanıyorlardı. Hz. Ebû Bekr'in oğlu Abdullah da Mekke'de dolaşıyor, bilgi topluyordu. Akşam karanlığı çökünce de Hz. Peygamber'e ve Ebû Bekr'e gelir, onlara bilgi verirdi. Sonra gece vakti onların yanından ayrılıp sabah vakti Mekke'de olurdu.

---

788 *el-Kebîr*, 24/ h. 284.

d) Mağaradan çıkıp Medine'ye doğru yola çıkmaları

Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekr, mağaradan çıkıp sahil yoluna doğru yol aldılar. Hz. Ebû Bekr, önden yürüyordu. Tehlikenin arkadan olacağını düşününce bu kez arkadan yürüyordu. Böyle yollarına devam ettiler. Hz. Ebû Bekr, insanlar arasında tanınan biriydi. Biriyle karşılaşınca adam 'yanındaki kim?' diye soruyordu. O da 'Bana klavuzluk yapan biridir' diyordu. Ebû Bekr "dindeki klavuzu" kasdediyordu. Diğeri ise yol klavuzu anlıyordu. Kudeyd mevkiine geldiklerinde -Kudeyd yolları üzerinde olan bir yerin ismidir- bir kişi, Mudlic oğullarına gelir ve 'Sahile doğru giden iki binekli gördüm. Kureyş'in aradığı iki kişi[789] olduğunu sanıyorum' dedi. Suraka b. Malik, 'Gördüğün o iki kişi Kureyş'in aradığı kişileri aramak için gönderdiğimiz kişilerdir' dedi. Sonra cariyesini çağırdı, gizlice bir şey söyledi, atını çıkarmasını emretti ve onların izinden gitmek üzere yola çıktı. Suraka 'Onlara yaklaştım..." sonra ilerde gelecek kıssayı anlatır."[790]

e) Hz. Ömer'in, Hz. Ebû Bekr'e övgüsü ve Hz. Ebû Bekr'in mağaraya giderken Hz. Peygamber için endişelenmesi

528. Beyhakî, İbn Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'in hilafeti döneminde bazı kimseler, Hz. Ömer'i Hz. Ebû Bekr'den daha faziletliymiş gibi zikretti. Bu haber Hz. Ömer'e ulaşınca şöyle dedi: 'Allâh'a and olsun! Ebû Bekr'in bir gecesi Ömer'in tüm ailesinden daha hayırlıdır. Ebû Bekr'in bir gündüzü Ömer'in tüm ailesinden daha hayırlıdır. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Sevr mağarasına doğru gece vakti çıkınca yanında Ebû Bekr vardı. Bir saat önünden, bir saat da arkasından yürüyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), durumu fark etti ve *'Ey Ebû Bekr! Neden bir saat arkamdan, bir saatta önümden yürüyorsun?'* diye sordu. Hz. Ebû Bekr 'Ya Resûlallâh! Arkadan kimse takip ediyor mu diye bakmak için arkandan yürüyorum. Sonra sana tuzak kurulur endişesiyle önünden yürüyorum' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Bekr! Bana gelecek tehlikenin sana gelmesini ister misin?'* diye sordu. Hz. Ebû Bekr 'Seni hak din için gönderen Allâh'a yemin ederim ki, evet' dedi. Mağaraya vardıklarında Ebû Bekr 'Ya Resûlallâh sen otur! Sana mağarayı temizleyeyim' dedi ve içine girip temizledi. Sonra bir

---

[789] Bazı nüshalarda (B.A.M gibi) "birini, kureyş'in aradığı kişi olduğunu sanıyorum" demiştir.

[790] Heysemî: "Hadisin isnadında Yakub b. Humeyd b. Kasib vardır. Kendisine İbn Hibban ve başkası sıka demiş, Ebû Hâtim ve başkası ise zayıf demiştir. İsnadındaki diğer kişiler ise "Sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 54).

deliği temizlemediğini fark etti. Hz. Peygamber'e temizleyene kadar biraz daha oturmasını söyledi. Mağaraya girip temizledi. Sonra 'Girebilirsin ya Resûlallâh!' dedi. Hz. Peygamber de girdi. Sonra Hz. Ömer 'Nefsim elinde olan Allâh'a yemin ederim ki, bu gece Ömer'in tüm ailesinden daha hayırlıdır' dedi."[791]

f) Mağarada iken Hz. Ebû Bekr'in Hz. Peygamber için endişelenmesi

529. Hafız Ebû Bekr el-Kâdî, Hasan el-Basrî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber ve Ebû Bekr Sevr mağarasına doğru çıktılar. Kureşliler de Hz. Peygamber'i arıyorlardı. Mağaranın girişinde örümcek ağını gördüklerinde 'Bu mağaraya kimse girmemiştir' dediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), o sırada namaz kılıyordu, Ebû Bekr ise onları gözetiyordu. Hz. Ebû Bekr, Peygamber efendimize 'Bunlar senin kavmin ve seni arıyorlar. Allâh'a and olsun! kendi nefsim için hiç korkmuyorum. Benim tek endişem istemediğim şeylerin sana yapılmasını izlememdir' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Bekr! Korkma! Allâh (celle celâlühü) bizle beraberdir'* buyurdu."

530. İmâm-ı Ahmed, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, 'Biz mağarada iken Hz. Peygamber'e 'Kureşlilerden biri ayaklarının ucuna doğru bakarsa bizi görecektir' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Bekr! Üçüncüsü Allâh olan iki kişi hakkında ne endişe edebilirsin ki!'* buyurdu." [792]

g) Hz. Ebû Bekr'in, Resûlullâh ile beraber hicret etmeleri hakkındaki hadisi ve Suraka ile olan olayları

531. İmâm-ı Ahmed, Berrâ b. Âzib'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Bekr, Âzib'den on üç dirhemlik bir eğer aldı. Ebû Bekr, Âzib'e 'Berrâ'ya söyle de bu eyeri evime getirsin' dedi. Âzib ise 'Mekke'den Hz. Peygamber'le beraber yola çıktığınızda ne yaptığını anlatmadan olmaz'

---

[791] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* II, 476; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 180. Hâkim de bu hadisi rivayet etmiştir. Beğavi ise hadisi İbn Müleyke'den "mürsel" olarak bu manada rivayet etmiştir. İbn Kesîr "Bu hadis, hasen bir Mürsel'dir' demiştir. (*Müstedrek,* III, 6; *Muntahabu Kenzi'l-ummâl,* IV, 348, VIII, 335).

[792] Ahmed, *Müsned,* I, 4; *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 181, 182. Buhârî, V, 4, 83; Müslim, Tirmizî, 3096; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 173, 174; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef,* XII, 7; Abd b. Humeyd, 2; Bezzâr, *Müsned,* 36; Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 66, 67; *İbn Hibbân,* 6278; *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 329.

dedi. Hz. Ebû Bekr de şöyle anlattı: 'Akşam vakti yola çıktık. O gündüz ve gece süratli şekilde gittik. Ertesi günün öğle sıcaklığına kadar devam ettik. Etrafa bakıyordum, sığınacağımız bir gölgelik görebilir miyim diye. Bir kaya parçası gördüm, yanına vardım, ince bir gölgesi vardı. Orayı Hz. Peygamber için hazırladım, altına da bir deri serdim. 'Ya Resûlallâh! Gel uzan' dedim. Hz. Peygamber de uzandı. Ben de çıktım etrafa bakıyordum bizi takip eden var mı diye. Bir de baktım bir koyun sürüsü ve çoban! 'Kimin çobanısın ey adam?' dedim. Kureyş'ten birinin çobanıyım dedi. İsmini verdi, kendisini tanıyordum. 'Koyunlarında süt var mı?' diye sordum. Çoban 'evet' dedi. 'Bana sağar mısın?' dedim. Çoban da 'evet' dedi. Emrettim derhal bir koyun yakaladı. Sonra memesindeki tozları silkmesini emrettim. Sonra ellerindeki tozu silkmesini emrettim. Yanımda deriden bir kab vardı, ağzında da bez parçası vardı. Bana az süt sağdı. Bir bardağa koydum, bardağın altı da soğuyana kadar bardağa soğuk su döktüm. Sonra Hz. Peygamber'e geldim, sütü ona verdim. Kendisi de uyanmıştı. 'Buyrun için ya Resûlallâh' dedim. İstediğim kadar içti. Sonra 'Artık yola çıkalım mı?' dedim. Yola koyulduk, kureşliler de bizi arıyorlardı. Onlardan Suraka b. Malik b. Cu'şum hariç kimse bize yetişmedi. Suraka da kendisine ait güzel bir) at üzerindeydi. Dedim ki: 'Ya Resûlallâh! Ardımızdan gelen bu adam bize yetişecek!' Hz. Peygamber, *'Üzülme! Allâh bizle beraberdir'* buyurdu. Suraka bize öyle yaklaştı ki, aramızda bir, iki mızrak boyu kalmıştı. (veya iki, üç mızrak boyu) Ben, 'Ya Resûlallâh! Ardımızda olan kişi bize yetişti' dedim ve ağlamaya başladım. Hz. Peygamber *'ağlama!'* dedi. Ben de 'Allâh'a and olsun ki kendi nefsime ağlamıyorum. Ben senin için ağlıyorum' dedim. Hz. Peygamber şöyle dua etti: '*Ey Allâh'ım! Dilediğin kadar bizi ondan koru!'* Duanın akabinde Atın ayak bilekleri ta karnına kadar sert toprağa gömüldü. Suraka atından inerek Hz. Peygamber'e koştu ve 'Ey Muhammed! Hiç şüphesiz anladım ki bu senin işin değil! Allâh (celle celâlühü)'a dua et de içinde olduğum bu durumdan beni kurtarsın! Allâh'a and olsun ki, ardımdan seni aramak için gelenleri de başka yollara yönlendireceğim. Bu benim sadağımdır, bundan bir ok al! Böyle, böyle bir yerde elbet deve ve koyunlarıma rastlarsın, onlardan da ihtiyacın kadar alırsın!' dedi. Hz. Peygamber, *'Koyun ve develerine ihtiyacım yoktur'* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ona dua etti, o da kurtuldu ve arkadaşlarının yanına döndü. Hz. Peygamber'le beraber devam ettik ve Medine'ye vardık. Medine'ye vardığımızda insanlar, Hz. Peygamber'i kar-

şıladı, yüksek tepelerdeki yola çıkmışlardı. Hizmetçi ve çocuklar yollarda 'Allâh'u Ekber, Resûlullâh geldi! Muhammed geldi!' diyorlardı. Medineliler, Resûlullâh'ı Kim misafir edecek diye nizalaştılar. Hz. Peygamber *'Bu gece, Abdulmuttalib'in dayıları olan Neccar oğullarına misafir olacağım, onları bununla onurlandıracağım'* dedi. Sabah olunca da nasıl emrolunduysa öyle yaptı." [793]

h) Hz. Peygamber'in Medine'ye gelmesi, Kübâ'da konaklaması ve Medinelilerin gelişine sevinmesi

532. Buhârî,[794] Urve b. Zübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Müslüman kervanı içinde Zübeyr ile karşılaştı. Şam'dan gelen bir tüccar kafilesiydi. Hz. Zübeyr, Resûlullâh (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Hz. Ebû Bekr'e giymeleri için beyaz elbiseler verdi. Medine'deki Müslümanlar, Hz. Peygamber'in Mekke'den çıktığını haber aldılar. Her sabah vakti Herre denen yerde öğlenin kızgın sıcaklığına kadar bekliyorlardı. Yine bir gün çok bekledikten sonra evlerine dönmüşlerdi. Evlerine vardıklarında Yahudilerden biri kalenin üstüne bir işine bakmak için çıkmıştı. Kalenin üstünden Hz. Peygamber ve arkadaşlarını gördü. Beyaza bürünmüşlerdi. Serapta bir gözüküyor, bir kayboluyorlardı. Yahudi kendisini tutamayarak en yüksek sesiyle şöyle bağırdı: 'Ey Arap toplumu! Bu adam, bekleyip durduğunuz kişidir!' Müslümanlar silahlarını alıp ayaklandılar. Herre tepesinde Hz. Peygamber'i karşıladılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), yanındakilerle beraber sağ tarafa saptı. Amr b. Avf'a oğulların misafir oldu. Medine'ye gelişi Rabîu'l-Evvel ayının ikinci gününde olmuştu. İnsanlarla ilgilenmek için ayaktaydı. Hz. Peygamber ise suskun şekilde oturuyordu. Hz. Peygamber'i görmeyen ensar, gelince (peygamberin Ebû Bekr olduğunu sandıklarından) Hz. Ebû Bekr'e selam vermeye başladılar. Güneş Hz. Peygamber'e vurunca Hz. Ebû Bekr rıdası ile üzerine gölge yapmaya yapınca (Hz. Peygamber'i tanımayan) insanlar, Hz. Peygamber'i o zaman tanıdılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), on küsur gece Amr b. Avf oğullarında kaldı. Takva üzeri inşa edilen mescid inşa edildi. Hz. Peygamber (sallallahu

---

[793] Ahmed, *Müsned*, I, 2, 9. Bu hadisi, Buhârî (III, 166, IV, 245) ve Müslim (VI, 104, VIII, 236) de rivayet etmektedir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 187, 188). Ayrıca hadisi İbn Ebî Şeybe (el-*Musannef*, XIV, 327), İbn Sa'd (*et-Tabakât*, IV, 365-367) bu lafza yakın şekilde mutavvel olarak, İbn Huzeyme ve başkaları da rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 330).

[794] Buhârî, V, 77, 78.

aleyhi ve sellem), orda namaz kıldı. Sonra bineğine bindi, çıktı ve insanlar da onla beraber yürüyorlardı. Deve Medine'deki Mescid-i Nebevi'nin olduğu yere çöktü. Burası, o zaman bazı Müslümanların namaz kıldığı bir yerdi. Orası, Es'ad b. Zürare'nin himayesinde iki yetim olan Sehl ve Süheyl'in hurmalarının harman yeriydi. Devesi çökünce 'İşte burası Allâh'ın izniyle benim ev yerim olacak' dedi. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), oranın sahibi olan iki delikanlıyı çağırdı, hurmalarının harman yerini mescit yeri yapmak için onlarla pazarlık yaptı. Onlar 'Hayır, biz burayı sana hibe ediyoruz' dediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), hibe olarak kabul etmedi. Nihayetinde onlardan satın aldı. Sonra orda mescit inşa etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), mescidin inşası için Müslümanlarla beraber kerpiçleri taşıyor ve şu şiiri söylüyordu:

هذا الحِمالُ لا حِمَال خيبرْ   هذا أبرّ ربَّنا وأطهرْ

Bu Hayber'in meşhur hurma yükü değil

Ey Rabbimiz! Bu ondan daha hayırlı daha temizdir

Ayrıca şöyle diyordu:

لا هُمَّ إن الأجرَ أجرُ الآخره   فارحمِ الأنصار والمهاجره

Ey Allâh'ım! Mükâfat ahiret mükâfatıdır

Ensar ve muhacirlere merhamet et![795]

533. İmâm-ı Ahmed, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmiştir: "Çocukların arasında koşuyordum. Onlar 'Muhammed geldi' diyorlardı. Koşuyordum, fakat bir şey görmüyordum. Sonra yine 'Muhammed geldi' diyorlardı. Koşuyor fakat yine bir şey görmüyordum. Nihayet Hz. Peygamber ve arkadaşı (Ebû Bekr) geldi. Bazı Medine harabelerinde saklanmıştık. Geldiklerini dair haberi Ensar'a versin diye göçebe birini gönderdiler. Ensar beş yüz kişilik bir grupla Hz. Peygamber'i karşıladı ve yanlarına geldiler. Ensar şöyle dedi: 'Hoş geldiniz! Emniyette olacak ve size itaat edilecektir.' Hz. Peygamber ve arkadaşı onların arasında yürümeye başladı. Medine halkı da sokaklara çıktı. Öyle ki genç kızlar evlerinin üstüne çıkmış Hz. Peygamber'e

---

[795] İbn Kesîr: İsmini bilmediğim bir müslümanın şiirini okuyordu. İbn Şihâb: "Hadislerde Hz. Peygamber'in bize ulaşan bu beytlerinin haricinde hiç bir beyti okuduğu bize ulaşmamıştır." Bu hadis lafzı Buhârî'ye aittir. Bu hadiste Buhârî teferrüd etmiş, Müslim rivayet etmemiştir. Bu hadisin birçok tarikle şahidleri mevcuttur. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 186).

bakıyorlardı 'Hangisi acaba, hangisi acaba' diyorlardı. Böyle bir manazarayı hayatımızda hiç görmemiştik. Hz. Enes anlatıyor: Hz. Peygamber'in Medine'ye girdiği ve vefat ettiği günleri gördüm. Allâh'a and olsun ki, bu iki gün gibisini hiç görmedim."[796]

534. Beyhakî, (Ubeydullah) İbn Âişe'den[797] şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye girince kadın ve çocuklar şöyle diyorlardı:

طَلَعَ البَدْرُ علينا مَن ثَنيّاتِ الوَدَاعِ وجبَ الشُّكرُ علينا مَا دعا للهِ داعِ

Ay doğru üzerimize, Veda tepelerinden

Şükür gerekti bizlere Allâh'a davetçi davet ettiği müddetçe[798]

---

[796] Ahmed, *Müsned,* III, 222. Beyhakî, hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiş. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 197).

[797] Yazar, İbn Âişe'den sonra "r.anhuma" demiştir. Bu tabir, sahabeler için kullanılır. Aişe ve oğlunu sahabî sanmış ve onun için de bu tabiri kullanmıştır. Fakat bu yanlıştır. Çünkü İbn Âişe, Ebû Davud, imam-ı Ahmed'in hocası olan Ubeydullah b. Muhammed b. Hafs'tır. Kendisine İbn Âişe denmesinin nedeni Hz. Aişe'nin oğlu olduğu için değildir, zaten oğlu da yoktur. Ubeydullah, Âişe bnt. Talha b. Übeydillah'ın oğlu olduğu için kendisine İbn Âişe denir. (*Tehzîbu'l-Kemâl,* XIX, 147-152 bkz.).

[798] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* II, 506, 507; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 197.

HZ. ÖMER VE SAHABÎLERİN HİCRET ETMESİ

a) Mekke'den Medine'ye ilk hicret eden kişi

535. İbn Ebî Şeybe, Berrâ b. Âzib'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in ashabından bize ilk gelen Musab b. Ümeyr ve İbn Ümmi Mektûm'dur (radıyallahu anhuma). Bize Kur'ân okuyorlardı. Onların ardından Ammâr, Bilal ve Sa'd (radıyallahu anhum) geldi. Sonra Hz. Ömer b. Hattâb yirmi kişilik bir kafile ile beraber geldi. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi. Medine halkının, Hz. Peygamber'in gelişine sevindikleri kadar başka bir şeye sevindiklerini görmedim. Hz. Peygamber gelince A'lâ süresinin de içinde olduğu bazı Mufassal süreleri okumuştum."[799]

536. İmâm-ı Ahmed, Berrâ b. Âzib'ın Hicret hakkında Ebû Bekr'den aktardığı hadisi şöyle rivayet etmektedir: "Muhacirlerden bize ilk gelen Abduddar oğullarından olan Musab b. Ümeyr'dir. Sonra bize Fihr oğullarından olan âmâ İbn Ümmi Mektûm geldi. Sonra Hz. Ömer yirmi süvari ile beraber geldi. Hz. Ömer'e 'Hz. Peygamber ne yapıyor?' dedik. Hz. Ömer 'ardımdan gelecek' dedi. Sonra Hz. Peygamber ve Ebû Bekr geldi. Berrâ anlatıyor: Hz. Peygamber gelmeden Mufassal sürelerden bazısını okumuştum."[800]

b) Hz. Ömer ve iki arkadaşının hicret etmesi

537. İbn İshak;[801] Nafi'den, o da İbn Ömer'den, o da Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Medine'ye hicret etmeyi düşündüğümde ben, Ayyaş b. Ebî Rabî'a ve Hişâm b. Âs ile Ğiffar oğullarına ait Serif denen yerdeki havuz başında görüşmek üzere sözleştik. 'Sabah burda olmayan alıkonmuş kabul edilecek, diğer ikisi yola devam edecekler' diye aramızda anlaştık. Sabah vakti ben ve Ayyaş havuz başına geldik. Hişâm ise alıkonmuş, fikrinden döndürülmeye çalışılmış, kendisinin de fikri değişmişti. Medine'ye vardığımızda Kübâ'da Amr v. Avf oğullarına misafir olduk. Ebû Cehl b. Hişâm ve Hâris b. Hişâm, Ayyaş'ı geri götürmek için Medine'ye doğru yola çıkmışlardı. Ayyaş onların amcaoğlu ve anneden kardeşleriydi. Medine'ye vardılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), henüz Mekke'deydi. Ayyaş ile konuştular ve şöyle dediler: 'Annen, seni görmeden başına tarak vurmamak, güneşin

---

[799] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef,* XIV, 82; *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 331.

[800] Ahmed, *Müsned,* IV, 284, 291; Buhârî, V, 83, 84, VI, 208, 222; *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 188.

[801] *Sîretu İbn Hişâm,* 1/474-476.

karşısından gölgeye geçmemek üzere yemin etti.' Ayyaş'ın da (annesine karşı) kalbi yumuşadı. Hz. Ömer anlatıyor: Ayyaş'a dedim ki: 'Allâh'a and olsun! Bunlar sadece seni dininden vazgeçirmek istiyorlar. Onlardan sakın! onlara inanma! Allâh'a and olsun! Annen bitlenince elbet tarak kullanacaktır. Yine Allâh'a and olsun! Mekke sıcaklığı şiddetlenince gölgeye geçecektir.' Ayyaş 'Gidip annemin yeminine hürmet edeyim, ayrıca orda malım var, onları da alıp geleyim' dedi. Ben de 'Allâh'a and olsun! Biliyorsun ki, ben Kureyş içinde en çok mala sahib olanlardan biriyim. Malımın yarısı senin olsun, ama onlarla gitme!' dedim. Ayyaş, kabul etmedi. İlla onlarla beraber gitmek için ısrar etti. Ben de 'Mademki gitmekte kararlısın o zaman benim bu devemi al, çünkü o soylu ve uysal bir devedir. Sırtından asla inme! Eğer onların bir hareketinden şüphelenirsen onun üzerinde iken kurtulursun (sana yetişmezler)' dedim. Ayaş deveye binerek onlarla beraber yola çıktı. Yolun bir kısmını gittikten sonra Ebû Cehl, kendisine 'Ey Kardeşim! Allâh'a and olsun! Bu devem çok kaba, üzerinde çok yoruldum. Biraz senin devenle benim devemi değiştirelim mi?' dedi. Ayyaş da 'evet' dedi. Devesini çökertti, yer değiştirmek için onlarda çökerttiler. Yere bastıklarında ikisi Ayyaş'a saldırdı ve onu bir iple bağladılar. Sonra onu alıp Mekke'ye götürdüler. Onu dininden döndürmek için çabaladılar, o da dinden döndü. Hz. Ömer anlatıyor: 'Biz, Allâh'ın dinden dönenin tövbesini kabul etmeyeceğine söylüyorduk. Dinden dönenler de öyle inanıyorlardı. Ta ki, Hz. Peygamber Medine'ye geldi ve Allâh şu ayeti nazil etti:

﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ
الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ
يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ
أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allâh'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allâh bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir. Size azap gelip çatmadan önce Rabbinize dönün, O'na teslim olun, sonra size yardım edilmez. Siz farkında olmadan, ansızın başınıza azap gelmezden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline (Kur'an'a) tâbi olun." (Zümer: 39/53-55).

Hz. Ömer anlatıyor: "Bu ayeti yazdım, Hişâm b. Âs'a gönderdim. Hişâm anlatıyor: 'Mektup, bana ulaşınca Zû-tuvâ denen yerde ayeti okuyor, fakat bir şey anlamıyordum. Yukarı çıkınca, aşağı inince okuyorum fakat bir şey anlamıyordum. Sonunda 'Ey Allâh'ım anlamamı sağla!' dedim ve Allâh (celle celâlühü) da kalbime bu ayetin bizim hakkımızda (yani dinden dönenler), bizim kendi nefsimize söylediğimiz, bize söylenen şey (yani tövbemizin kabul edilip edilmeyeceği) hakkında nazil olduğunu ilham etti. Hişâm devam ediyor: Deveme doğru geri döndüm. Üzerine bindim. Medine'de Hz. Peygamber'in yanına geldim."[802]

---

[802] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 172. İbn Seken, bu hadisi sahîh bir isnadla İbn İshak'dan kendi isnadıyla mutavvel (uzunca) olarak rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer de buna el-İsabe adlı eserinde işaret etmiştir. (*el-İsâbe,* III, 604). Bezzâr (*ez-Zevâid,* 155) da bu hadisi bu lafıza yakın bir lafızla rivayet etmektedir. Heysemî de hadisin isnadındaki kişilerin sıka, güvenilir olduğunu söylemiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 61). Hadisi ayrıca Beyhakî ve İbn Sa'd rivayet etmiştir. *(es-Sünen,* IX, 13; *et-Tabakât,* III, 164). Hadisi, İbn Merdûyeh ve Bezzâr Hz. Ömer'den muhtasar olarak rivayet ettiler. (*Kenzu'l-ummâl,* I, 262). Taberânî, Urve'den "mürsel" olarak rivayet etmiş. İsnadında İbn Lehî'a vardır. Kendisinda az zayıflık vardır. İbn Şihâb'dan da "mürsel" olarak rivayet etmiş, ama isnadındaki kişiler sıka ve güvenilirdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 62).

HZ. OSMAN B. AFFÂN'IN HİCRET ETMESİ

Habeşistana hicret etmesi ve Hz. Lût'tan sonra Allah için ilk hicret eden kişi olması

538. Beyhakî, Katâde'den şöyle rivayet etmektedir: "Ailesiyle birlikte ilk hicret eden Hz. Osman b. Affân'dır. Nadr b. Enes'in Ebû Hamza'nın yani Hz. Enes'in şöyle dediğini işittiğini aktarmaktadır: 'Hz. Osman b. Affân yanında eşi Hz. Peygamber'in kızı Rukiyye ile beraber Habeşistan topraklarına hicret etti. Hz. Peygamber bir müddet onlardan haber alamadı. Kureyş'li bir kadın Habeşistan'dan gelince 'Ya Muhammed! Senin damadını ve beraberinde olan kızını gördüm' dedi. Hz. Peygamber, '*Nallar, nasıl gördün'* diye sordu. Kadın da 'Gördüğümde hanımı yavaş yürüyen bir merkeb üzerdeydi, Osman da bineği sürüp gidiyordu' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Allâh (celle celâlühü) onlarla beraber olsun! Osman b. Affan, Hz. Lut (Aleyhisselam)'dan sonra ilk hicret eden kişidir.'*[803]

539. Taberânî de hadisi Hz. Enes'ten bu manayla rivayet etmiştir. Hadisinde şöyle denmiş: "Bir müddet kızının ve Hz. Osman'ın haberi Hz. Peygamber'e gelmedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), çıkıyor, onlardan gelecek haberi bekliyordu. Bir kadın geldi, Hz. Peygamber'e onlar hakkında bilgi verdi."[804]

HZ. ALİ B. EBÎ TALİB'İN HİCRET ETMESİ

540. İbn Sa'd, Hz. Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), hicret için Mekke'den Medine'ye doğru yola çıkarken insanların kendisine verdikleri emanetleri sahiplerine geri vereyim diye kendisinden sonra Mekke'de kalmamı emretti. Emanetlere böyle dikkat ettiğinden insanlar ona Emîn lakabı takmışlardı. Üç gün Mekke'de kaldım. Her gün dışarı çıkıyordum. Bir gün dahi insanların gözünden kaybolmadım. Sonra (aniden) Hz. Peygamber'in yolunda onu takip ettim. Amr b. Avf

---

[803] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* II, 297; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,*III, 66. İbn Mubarek ise bu hadisi Hz. Enes'den bu manada rivayet etmiştir. (*el-İsâbe,* IV, 305).

[804] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 143. Heysemî: "Hadisin isnadında Hasan b. Ziyad el-Burcumî vardır. Kendisi hakkında bir şey (cerh veya tadil) bilmiyorum. İsnadındaki diğer kişiler ise sıka ve güvenilirdirler." (*Mecma'u'z-zevâid,* VIII, 81).

oğullarına vardığımda Hz. Peygamber orda ikame ediyordu. Gülsüm b. Hidm'e misafir oldum, Resûlullâh da orda kalıyordu." [805]

[805] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 22; *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 335.

HZ. CAFER B. EBÎ TALİB VE SAHABÎLERİN HABEŞİSTAN'DAN MEDİNE'YE HİCRET ETMESİ

a) Hz. Cafer'in Habeşistana hicret için izin istemesi

541. İmâm-ı Ahmed ve Taberânî-isnadındaki kişiler "Sahîh hadis" râvileridir- Muhammed b. Hâtıb'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber şöyle buyurdu: 'Hurma ağaçlarının çok olduğu bir yer gördüm, oraya hicret edin!' (babam) Hatıb ve Cafer deniz yoluyla yola çıktılar. Hatıb anlatıyor: 'işte ben bu yolculukta bindikleri gemide doğdum."[806]

542. Taberânî ve Bezzâr, Ümeyr b. İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Cafer 'Ya Resûlallâh! Bana izin ver de hiç kimseden korkmadan ibadet edeceğim bir toprağa hiçret edeyim' dedi. Hz. Peygamber de kendisine izin verdi. Hz. Cafer de Necâşî'ye geldi..." Sonra hadisi ilerde geleceği gibi uzunca rivayet etti."[807]

b) Kureşlilerin, Amr b. Âs'ı sahabîleri geri vermesi için Necâşî'ye göndermeleri

543. İbn İshak,[808] Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Mekke Müslümanlara artık dar geliyordu. Sahabîler eziyete maruz kalıyorlardı, kendilerine dinden dönmeleri için baskı yapılıyordu. Dinlerine bağlı olduklarından dolayı fitne ve sıkıntılarla karşılaşıyorlardı. Hz. Peygamber de bunlara engel olamıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kavmi ve amcası tarafından himaye ediliyordu. Çirkin şeyler ve sahabilere çektirilen eziyetler ona yapılamıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ashab-ı kirama şöyle buyurdu: *'Habeş topraklarında yanındakilere zülmetmeyen bir kral vardır. Onun memleketine ulaşın, ta ki Allâh içinde olduğunuz sıkıntılara karşı size bir çıkış yolu kılsın.'* Habeş topraklarına doğru cemaat cemaat yola çıktık. Orda hepimiz toplandık. Hayırlı bir memlekette, hayırlı bir kimsenin himayesinde dinimizi emniyet içinde yaşayarak oraya yerleştik. Hiç zülüm edileceğinden endişe etmedik. Kureyş'liler, bizim bir

---

[806] Ahmed, *Müsned,* IV, 259, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XIX, 541; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 27.

[807] Bezzâr, *ez-Zevâid,* 1740. Heysemî: "Hadisin isnadında Ümeyr b. İshak vardır. Kendisine İbn Hibban ve başkası sıka, güvenilir demiş. Kendisine zarar vermeyen bazı şeyler denmiş. Diğer kişiler ise "Sahîh hadis" (Buhârî ve/veya Müslim) râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 29).

[808] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 334-337.

memlekete ve emniyete kavuştuğumuzu gördüklerinde bizi çekemediler. Necaşi'ye bizim hakkımızda bir elçi gönderme kararı aldılar. Necâşî'nin bizi kendi memleketinden çıkarıp onlara teslim etmesini istiyorlardı. Amr b. Âs ve Abdullah b. Ebî Rabî'a'yı gönderdiler. Bunlar da Necâşî ve komutanları için hediyeler topladılar. Yetkili hiç kimse bırakmadılar, hepsi için hediyeler hazırladılar. Kureyş'liler, elçilere şöyle dedi: 'Sahabîler hakkında hiç konuşmadan her komutana hediyesini verin, sonra kral Necâşî'ye hediyelerini verin. Eğer onlar hakkında kral ile hiç konuşmadan onları geri alabiliyorsanız kral ile hiç konuşmayın!' İki elçi oraya gittiler. Hiçbir komutan bırakmadılar, hepsine hediyesini verdiler. Hepsiyle konuşup teker teker her yöneticiye şöyle dediler: 'Sizin krallığınıza bazı sefihlerimiz için gelmiş bulunuyoruz. Onlar, kavimlerin dininden ayrıldılar, sizin dininize de girmediler. Kralınız onları bize geri versin diye kavmimiz bizi gönderdi. Kralınız ile konuşacağız, siz de kendisine istediğimizi yapsın diye telkinde bulunun!' Onların yetkililer de 'Oldu, yaparız' dediler. Kulislerini yaptıktan sonra krala hediyelerini takdim ettiler. Mekke'den krala hediye edilecek en güzel şey deriydi. Kralın hediyelerini onun huzuruna getirdiklerinde krala şöyle dediler: 'Ey Kral! Bizden bazı sefihler kavminin dininden ayrılıp senin mensup olduğun dine de girmediler. Sonradan uydurulmuş, hiç bilmediğimiz bir din getirdiler. Bu sefihler senin memleketine iltica ettiler. Onların aşiretleri; babaları, amcaları, kavimleri onları bize geri veresin diye bizleri senin huzuruna gönderdi. Kendi akrabaları, onları daha iyi tanırlar. Onlar senin dinine de asla girmeyeceklerdir ki, onları koruyasın, alıkoyasın.' Kral kızdı ve şöyle dedi: 'Hayır, Allâh'ın hayatına yemin ederim ki, onları çağırıp onlarla konuşmadan, onların dinine bakmadan onları size geri vermeyeceğim. Bu kimseler, benim memleketime sığınmışlar, benim himayemi başkasına tercih etmişler. Eğer sizin dediğiniz gibilerse size geri vereceğim. Eğer sizin dediğiniz gibi değillerse onları size asla geri vermem. Ne onlarla kavimleri arasına girerim, ne de onları kavimlerine teslim etmek süretiyle kavmini sevindiririm' dedi."

c) Sahabîlerin Necâşî ile konuşmaları

Sahabîler, Necâşî'nin yanına girdiklerinde selam verdiler, ona secde etmediler. Kral 'Ey Cemaat! Bana söylemez misiniz, ne oluyor da siz de kavminizden gelen kimseler gibi bana selam vermiyorsunuz? İsa hakkında ne düşündüğünüzü söyleyin? Dininiz nedir? Siz hıristiyan mısınız?' diye sorular yöneltti. 'Hayır, hıristiyan değiliz' dediler. Kral 'Yahudi misiniz?' diye sordu. 'Ha-

yır' dediler. Kral, 'Kavminizin dini üzere misiniz' diye sordu. 'Hayır' dediler. Kral 'Dininiz nedir' diye sordu. Onlar 'İslam' dediler. Kral 'İslam nedir' diye sordu. Onlar 'Allâh'a ibadet ederiz, ona hiçbir şeyi şirk koşmayız' dediler. Kral, 'Kim bu dini size getirdi' diye sordu. Onlar, 'Bizden biri, yüzünü ve nesebini tanıdığımız biri. Allâh, onu bize peygamber olarak gönderdi, bizden öncekilere gönderdiği gibi. Bu adam bize iyilik yapmayı, sadaka vermeyi, sözünde durmayı, emaneti eda etmeyi emretti. Bizi putlara tapmaktan da nehyetti. Ortağı olmayan, tek olan Allâh'a ibadet etmeyi emretti. Biz de onu tasdik ettik. Allâh'ın kelamını öğrendik. Bize getirdiği vahyin Allâh katından olduğunu öğrendik. Biz bunları yapınca kavmimiz bize ve asla yalan söylemeyen Peygamber efendimize düşmanlık beslediler. Onu yalanladılar ve öldürmek istediler. Bizim de bir daha putlara tapmamızı istediler. Biz, sana dinimizi yaşamak ve kavmimizin kanımızı akıtmaması için gelmiş bulunuyoruz' dedi. Kral 'Allâh'a and olsun ki, bu din ile Musa'nın getirdiği din aynı ışıktan çıkmıştır' dedi. Cafer (radıyallahu anh), **selam** konusuna gelince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bize cennet ehlinin selamının es-Selam olduğunu söyledi. Bize de böyle selam vermemizi emretti. Biz aramızda selamlaştığımız selamla sana selam verdik. **Hz. İsa** (a.s) ise Allâh'ın kulu ve elçisi, Meryem'e attığı kelime ve kendisi tarafından verilen bir ruhtur. Kendisini ibadete veren bakire Meryem'in oğludur' dedi. Kral eline bir çöp aldı ve 'Allâh'a and olsun ki, İbn Meryem bu söylediğinden bu küçük çöp kadar dahi daha fazla değildir' dedi. Habeşistan'ın ileri gelenleri 'Allâh'a and olsun! Habeşliler bunları duyarsa seni krallıktan atar' dedi. Kral 'Allâh'a and olsun! Ben, İsa (a.s) hakkında bundan daha fazla bir şey söylemiyorum. Allâh (celle celâlühü), saltanatı bana verince insanlara itaat etmedi ki, ben onun dini konusunda insanlara itaat edeyim. Bundan Allâh'a sığınırım' dedi."[809]

544. İmâm-ı Ahmed,[810] bu hadisi Hz. Peygamber'in eşi Ümmü Seleme'den uzunca rivayet etmekte ve hadiste şöyle denmektedir: "Kral Necâşî, sahabîleri çağırmak için bir elçi gönderdi. Elçi de onları çağırdı. Elçi onları çağırmak için geldiğin de onlar toplanıp istişare ettiler. Bazısı, bazısına 'Krala vardığınızda ne diyeceksiniz' dediler. Onlar da 'Allâh'a and olsun! Bildiğimizi, Peygamber efendimizin bize emrettiğini söyleyeceğiz, doğru neyse onu diyeceğiz' dediler. Krala geldiklerinde Necâşî, hıristiyan bilginlerini de çağırmıştı.

---

809 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 72.

810 Ahmed, *Müsned*, I, 201, V, 290; *el-Müsnedü'l-câmi'*, IV, 530-535, 3191.

Kralın etrafında kitaplarını açmışlardı. Kral, onlara 'Bu ne dinidir ki, onun için kavminizin dininden ayrıldınız, ne benim, ne de başka milletlerin dinine girdiniz?' diye sordu. Ümmü Seleme anlatıyor: 'Kralla konuşan Cafer b. Ebî Talib idi. Hz. Cafer şöyle dedi: 'Ey Melik! Biz cahil bir toplumduk. Putlara tapıyor, leş yiyor, zina yapıyor, akraba bağlarını kesiyor, komşumuzu unutuyorduk. Güçlü olan zayıfı yutuyordu. Biz bu durum üzereydik ve nihayet Allâh (celle celâlühü) bize nesebini, sadakatını, emanetini, namuslu olduğunu çok iyi bildiğimiz bizden birini peygamber olarak gönderdi. Bu adam, bizi Allâh'ın tevhidine, ona ibadete, Allâh'ın dışında bizim ve atalarımızın ibadet ettiği taş ve putlara tapmayı bırakmaya davet etti. Bize, doğru sözlü olmayı, emanete riayet edip eda etmeyi, akraba bağlarını güçlendirmeyi, iyi komşuluk yapmayı, haram ve kanlardan el çekmeyi emretti. Bizi, fühşiyattan, yalan yere şahitlik etmekten, yetim malını yemekten, iffetli bayana iftara atmaktan nehyetti. Bize Allâh'a ibadet etmeyi, ona hiçbir şeyi şirk koşmamayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi emretti.

Ümmü Seleme anlatıyor: 'Cafer, İslam'ın emirlerini Krala saydı ve akabinde biz bunları tasdik ettik, bunlara iman ettik, bize getirdiği vahye tabi olduk. Biz tek olan Allâh'a ibadet ettik. Ona hiçbir şeyi şirk koşmayız. Allâh'ın bize haram kıldığını biz haram kıldık. Allâh'ın bize helal kıldığını da biz helal kıldık. Kavmimiz bize düşmanlık besledi, bize işkence yaptı, bizi dinimizden alıkoymak için bir daha Allâh'a ibadeti bırakıp putlara ibadet etmemiz için, önceden helal kıldığımız pislikleri bir daha helal kılmamız için bize baskı yaptı. Bizi ezdiklerinde, bize zülüm ettikleri, bize sıkıntı verdiklerinde, bizimle dinimiz arasına girdikleri zaman biz de senin memleketine hicret etmek zorunda kaldık. Senin egemenliğinde yaşamayı başkasına tercih ettik, sana komşu olmak, senin egemenliğine girmek istedik, ey melik! Senin yanında zülme uğramayacağımızı umduk. Kral Necâşî, 'Allâh'ın size gönderdiği vahiyden yanınızda bir şey var mı?' diye sordu. Cafer, krala 'Evet' dedi. Necâşî 'Oku bakalım' dedi. Cafer de Meryem süresinin ilk ayetinden başlayarak okudu. Necâşî öyle ağladı ki, sakalları ıslandı. Hıristiyan bilginler de Kur'an okununca ağladılar, önlerindeki kitaplarını gözyaşlarıyla ıslattılar. Sonra Necâşî şöyle dedi: 'Bu din ile Musa'nın getirdiği din tek bir ışıktan çıkıyor. Kral, Kureyş elçilerine 'Gidebilirsiniz, Allâh'a and olsun! Onları asla size teslim etmem, öyle bir şeyi yapmaya dahi yaklaşmam' dedi.

Ümmü Seleme devam ediyor: "Amr b Âs ve Abdullah b. Ebî Rabî'a Necâşî'nin huzurundan çıktıklarında Amr, 'Allâh'a and olsun! Yarın onların yanına gelip kralın yanında onları öyle mahçup edeceğim ki, onların kökünü kazımış olacağım' dedi. Abdullah –bizim (yani Müslümanların) hakkımızda daha anlayışlıydı- 'Yapma! Ne de olsa onlar bizim yakın akrabalarımız, bize muhalif olsalarda!' dedi. Amr 'Allâh'a and olsun! sahabîlerin İsa'nın (a.s) da bir insan, Allâh'ın kulu olduğunu söylediklerini söyleyeceğim' dedi. Amr, ertesi gün geldi, krala 'Ey Kral! Bunlar İsa (a.s) hakkında ağır şeyler söylüyorlar. Onlara bir elçi gönder de İsa (a.s) hakkında ne dediklerini bir sor!' dedi. Kral da onlara sormak için bir elçi gönderdi. Başımıza hiç böyle büyük şey gelmemişti. Sahabîler toplandı, bazısı bazısına 'Hz. İsa (a.s) hakkında ne diyeceksiniz' dediler... Cafer b. Ebî Talib krala 'Peygamber efendimizin bize getirdiği vahiyde ne diyorsa onu demekteyiz 'O, Allâh'ın kulu, onun elçisi, ondan bir ruh, kendisini ibadete adayan bakire Meryem'in oğludur' dedi. Necâşî, elini yere uzatarak bir çöp aldı. Sonra şöyle dedi: 'Allâh'a and olsun! İsa b. Meryem, anlattığından bu çöp kadar dahi fazlalık yoktur. Etrafındaki komutan ve ileri gelenler, Necâşî öyle deyince homurdanmaya başladılar. Necâşî, 'Allâh'a yemin olsun! Homurdansanız da böyledir' dedi. Sonra sahabîlere dönerek 'Artık gidebilirsiniz. Benim ülkemde emniyet içinde olacaksınız. Size hakaret edenin vay haline, size hakaret edenin vay haline, size hakaret edenin vay haline! Bana bir dağ ağırlığınca altın verseler onun karşılığında sizden birine eziyet etmem istense yine eziyet etmem. Bu iki Kureyş elçisine de getirdikleri hediyeleri geri verin, onların hediyelerine ihtiyacım yoktur. Allâh'a and olsun ki, Allâh bana saltanatı verince benden rüşvet almadı ki, ben de Allâh hakkında rüşvet alayım. Allâh, bana saltanatı verince insanlara itaat etmedi ki, ben de onun hakkında insanlara itaat edeyim' dedi. Necâşî'nin huzurundan rezil bir şekilde ve getirdikleri hediyeler de kabul edilmemiş, kendilerine geri verilmiş şekilde ayrıldılar. Biz Necâşî'nin yanında güzel memlekette ve güzel bir kimsenin himayesinde bulunduk. Allâh'a and olsun! Necâşî anlattığımızdan çok daha yüce bir insandır. Ondan krallığı almaya çalışan biri çıkmıştı. Bu olay karşısında üzüldüğümüz kadar bir başka olay hakkında üzülmedik. Korkumuz, bu adamın Necâşî'ye karşı gâlip gelip ondan krallığı alma ihtimaliydi. Çünkü onlar Necâşî'nin yerine gelecek kişilerin onun kendilerine tanımış olduğu hakları tanımamasından ve iyi davranmamasından çekiniyorlardı. Necâşî, isyanı bastırmak üzere yola çıktı, aralarında Nil nehri akıyordu. Hz.

Peygamber'in ashabı 'Kim gidecek bize savaşın neticesi hakkında malumat getirecek' dedi. Zübeyr b. Avâm, 'Ben gideceğim' dedi. Ashab 'Sen mi?' dediler. Çünkü kendisi en genç kişiydi. Bir su tulumu şişirip göğsüne bağladılar. Nil nehrinde yüzerek Nil'in diğer tarafına, savaşın olduğu bölüme geçti. Sonra dönüp ashabın yanına geldi. Necâşî'nin düşmanına karşı gâlip gelmesi için, devletinde hâkimiyetini iyice yerleştirmesi için Allâh'a dua ediyorduk. Ümmü Seleme anlatıyor: 'Allâh'a and olsun! Biz böyle dua ediyor, savaşın neticesini merak ederken Zübeyr gözüktü, koşarak geliyor ve elbisesini (zafer işareti olarak) sallıyordu. Şöyle diye sesleniyor: 'Müjdeler olsun! Necâşî gâlip geldi, Allâh düşmanını helak etti ve memleketinde hâkimiyetini perçinleştirdi.' Allâh'a and olsun ki, öyle sevindik ki, hayatta böyle sevindiğimizi hiç bilmiyorum. Necâşî, savaştan geri döndü. Allâh, onun düşmanını helak etti ve memleketinde hâkimiyetini perçinleştirdi. Habeşistan saltanatı sadece ona kaldı. Biz onun yanında çok güzel, huzurlu bir hayat geçiriyorduk. Mekke'ye Hz. Peygamber'in yanına dönene kadar bu böyle devam etti."[811]

545. İmâm-ı Ahmed,[812] Abdullah b. Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bizi Necâşî'ye gönderdi. Biz seksen kişi kadardık. İçlerinde Abdullah b. Mes'ûd, Cafer, Abdullah b. Urfuta, Osman b. Maz'ûn, Ebû Musa bulunuyordu. Bu sahabîler, Necâşî'ye geldiler. Kureyş'liler de Amr b. Âs ve Ümâre b. Velîd'i hediyelerle beraber gönderdiler. İkisi, Necâşî'nin yanına vardıklarında ona secde ettiler, sonra sağından ve solundan ecele şekilde şöyle dediler: 'Amca çocuklarımızdan bir grup, senin topraklarına göç etti. Bizim ve atalarımızın dininden yüz çevirdiler.' Necâşî, 'Nerdeler?' dedi. İkisi 'Senin memleketindeler, onlara bir elçi gönder (gelsinler)' dedi. Kral Necâşî, onlara bir elçi gönderdi. Hz. Cafer (radıyallahu anh) 'Bu gün sözcünüz benim' dedi. Kendisi önden onlarda arkasından geldi. Hz. Cafer, selam verdi. Fakat secde etmedi. 'Niye Melik'e secde

---

[811] Heysemî: "Bu hadisi İmâm-ı Ahmed rivayet etmiş, İshak müstesna isnadındaki râviler "Sahîh hadis" (Buhârî ve/veya Müslim) râvileridir. İshak da (tedlis var fakat) kendinden öncekinden hadisi işittiğini belirtmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 27). Asıl kaynakta da İshak geçmiş, fakat doğru olan İbn İshak olmasıdır. Onun tariki ile bu hadis geçmişti. Ebû Nu'aym, hadisi *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde İbn İshak tariki ile bu lafza yakın şekilde mutavvel olarak rivayet etmiştir. (*Hilyetu'l-evliyâ,* I, 115). Beyhakî, İbn İshak'ın hadisindeki siyakla kendisi vasıtasıyla hadisin başını rivayet etmiş ve 'İbn İshak adisi uzunca rivayet etti' demiştir. *(es-Sünen,* IX, 9) Beyhakî, hadisi es-Siyer adlı eserde rivayet etmiştir. (IX, 144).

[812] Ahmed, *Müsned,* I, 461; *el-Müsnedü'l-Câmi',* XII, 178, 169, h. 9347.

etmiyorsun?' dediler. Hz. Cafer 'Biz, ancak Allâh (celle celâlühü)'a secde ederiz' dedi. Kral 'Nerden çıkardınız bunu' dedi. Hz. Cafer 'Allâh (celle celâlühü), bize bir elçi gönderdi. Sonra bu elçi Allâh'tan başka kimseye secde etmememizi emretti. Bize namaz kılmayı, zekât vermeyi emretti' dedi. Amr, 'Kral! Bunlar İsa (aleyhisselam) hakkında senden farklı düşünmekteler' dedi. Kral, 'Hz. İsa ve annesi hakkında ne diyorsunuz?' dedi. Hz. Cafer, 'Allâh'ın dediği gibi diyoruz. İsa, Allâh'ın kelimesi, ondan bir ruhtur. Allâh, o kelimeyi kendisini ibadete adayan bakire Meryem'in içine attı. Ona ne bir erkek dokunmuş, ne de çocuğu onun bekâretini bozmuştur.' Kral, yerden bir çöp alıp kaldırdı, sonra şöyle dedi: 'Ey Habeşli hıristiyan din âlimleri ve rahipler! Allâh'a yemin olsun ki, bu kimseler bizim İsa (aleyhisselam) hakkında söylediğimizden bu çöp kadar hariç fazla bir şey söylemiyorlar. Size ve yanından geldiğiniz kişiye merhabalar olsun! Şahadet ederim ki, o zat Allâh'ın elçisidir. İncil'de görüp beklediğimiz peygamberdir. İsa b. Meryem'in müjdelediği de bu peygamberdir. Ülkemde dilediğiniz gibi yaşayabilirsiniz. Allâh'a yemin olsun! bu devlet yönetimi işim olmamış olsaydı, Hz. Peygamberin ayakkabılarını taşımak için yanına giderdim.' Diğer iki Kureyş'li elçinin getirdiği hediyelerin geri verilmesini emretti ve onlara geri verildi. Abdullah b. Mes'ûd, acele şekilde Hz. Peygamber'in yanına döndü ve Bedir savaşına katıldı."[813]

546. Taberânî, Ebû Musa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Cafer b. Ebî Talib ile beraber Necâşî'ye gitmemizi emretti. Oraya gitiğimize dair haber Kureyş'lilere ulaştı. Onlar da Amr b. Âs ve Ümâre b. Velîd'i gönderdiler..." hadisi, İbn Mes'ûd hadisinin manasında zikretmiştir. Hadisin bir bölümünde şöyle denmiştir: "Necâşî, 'Devlet yönetimi işim olmamış olsaydı, Hz. Peygamber'e gelir, ayakkabılarından öperdim. Memleketimde istediğiniz kadar kalabilirsiniz' dedi. Sonra bize elbise ve yiyecek verilmesini emretti."[814]

---

[813] İbn Kesîr: "Bu hadisin isnadı ceyyid ve güçlüdür. Siyakı da güzeldir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 69). İbn Hacer Askalani de bu hadisin isnadının hasen olduğunu belirtmiştir. (*Fethu'l-Bârî,* VII, 130). Heysemî, hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Bu hadisi, Taberânî rivayet etmiş, İsnadında Hadîc b. Mu'âviye vardır. Kendisine Ebû Hâtim 'sıka, fakat bazı hadislerinde zayıflık var' demiştir. İbn Ma'în ve başkası da zayıf olduğunu belirtmiştir. Onun haricindeki râviler ise sıka ve güvenilirdir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 24).

[814] Heysemî: "Bu hadisin isnadındaki râviler "Sahîh hadis" râvileridir. (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 31). Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde Ebû Musa'dan bu hadisi rivayet etmiştir.

547. İbn Asâkir, Cafer b. Ebî Talib'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kureyşliler, Amr b. Âs ve Ümare b. Velîd'i Ebû Süfyân tarafından verilen hediyelerle Necâşî'ye gönderdiler. Biz, kralın memleketinde iken onlar gelip krala şöyle dedi: 'Bizim bazı çulsuz ve beyinsiz kişiler sana sığınmışlar, onları bize geri ver.' Kral 'Hayır, onları dinlemeden olmaz' dedi. Kral bize bir elçi gönderdi. 'Kral 'Bu kimseler neler diyorlar?' dedi. Biz de 'Bunlar, putlara tapan bir kavimdir. Allâh, bize bir elçi gönderdi. Biz de ona iman ettik, onu tasdik ettik' dedik. Necaşi, Kureyş elçilerine 'Bunlar, sizin köleleriniz midir?' diye sordu. Onlar 'Hayır' dedi. Kral, 'O zaman onlara karışmayın' dedi. Hz. Cafer anlatıyor: 'Kralın huzurundan çıktık. Amr b. Âs, krala 'Bunlar, İsa (aleyhisselam) hakkında senden farklı şeyler diyorlar' dedi. Kral 'İsa (aleyhisselam) hakkında benden farklı şeyler derlerse onları gündüz bir saat dahi topraklarımda bırakmam' dedi. Kral, yine bize elçi gönderdi. İkinci daveti, birinci davetten daha zordu. Kral, 'Efendiniz, İsa (aleyhisselam) hakkında ne diyor?' diye sordu. Biz, 'Efendimiz, onun Allâh'ın ruhu olduğunu, Allâh'ın kendisini ibadete veren bakire Meryem'in içine ilka ettiği bir kelime olduğunu söylüyor' dedik. Kral, elçi göndererek filan keşişi, filan rahibi çağırmasını istedi. Bir kısmı huzuruna geldi. Kral, 'Siz, İsa b. Meryem hakkında ne diyorsunuz?' dedi. Hıristiyan din âlimleri 'Sen, bizden daha iyi bilirsin, sen ne diyorsun?' dediler. Necâşî de yerden bir çöp aldı ve 'Bunlar, İsa (aleyhisselam) hakkında bu çöp kadar dahi fazla bir şey demediler' dedi. Sonra kral bize dönerek '(Memleketimde) Size eziyet eden var mı?' dedi. Ashab da 'evet' dedi. Bir tellal çağırtarak şöyle bağırmasını emretti: 'Kim bu Müslümanlardan birine eziyet ederse kendilerine dört dirhem ceza kesilecek'. dedi. Sonra ashaba dönerek 'Yeterli mi' dedi. Biz 'Hayır' dedik. Kral da cezayı iki misline çıkardı.

d) Sahabîlerin Medîne'ye dönmesi ve Necâşî'nin Müslüman olması

Hz. Cefer devam ediyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye hicret edip orda güç ve kuvvet kazanınca Kral'a 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), güçlenerek ortaya çıktı, Medine'ye hicret etti. Sana bahsettiğimiz kimseler de öldürüldü. Artık onun yanına gitmeyi düşünüyoruz,

---

(*Hilyetu'l-evliyâ,* I, 141). Beyhakî de hadisi rivayet etmiş, akabinde şöyle demiştir: "Bu hadisin isnadı Sahîhtir." (*Delâilü'n-nübüvvet,* II, 299, 300; *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 71).

bizi ona geri gönder' dedik. Necâşî de 'tamam' dedi. Bizi (gemiye) bindirdi, yiyecek azığımızı verdi, sonra Hz. Cafer'e şöyle dedi: 'Size yaptığım iyiliği efendinize söylersin! Bu adamım sizinle beraber gelecektir. Şahadet ederim ki, Allâh'tan başka ilah yoktur, Muhammed de onun elçisidir.' Ayrıca kendisine benim için Allâh'tan mağfiret talep etmesini söylersin. Yola çıktık, Medine'ye vardık, Hz. Peygamber beni karşıladı, boynuma sarıldı. Akabinde şöyle buyurdu: 'Bilmiyorum, Cafer'in gelişine mi, Hayber'in fethine mi sevineyim!' oraya varışımız Hayber'in fethine denk gelmişti. Sonra Hz. Peygamber oturdu. Necaşi'nin elçisi, Hz. Peygamber'e 'işte Cafer! Ona bir sor, efendimizin onlara ne yaptığını' dedi. Hz. Cafer de şöyle anlattı: 'Evet, bize böyle böyle yaptı, bize binek verdi, yiyecek verdi. Allâh'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in onun elçisi olduğuna şahadet etti. Hz. Peygamber'e söyle benim için Allâh'tan mağfiret talep etsin dedi.' Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ayağa kalktı, abdest aldı, sonra üç defa şöyle dua etti: *'Ey Allâh'ım! Necâşî'nin günahlarını affet, onu bağışla!'* Müslümanlar da 'âmîn' dediler. Hz. Cafer anlatıyor: Sonra Necâşî'nin elçisine dedim ki: 'Git, efendine Hz. Peygamber'de gördüğün şeyleri anlat!"[815]

e) Habeşistan'a, ordan da Hz. Peygamber'in yanına Medine'ye hicret edenlerin fazileti

548. İbn İshak,[816] Abdulaziz b. Abdullah b. Âmir b. Rabî'a'dan, o da Hasme'nin kızı olan nenesi Ümmü Abdullah'tan şöyle rivayet etmektedir: "Allâh'a and olsun! Habeşistan topraklarına gitmek üzereydik. (Eşim) Âmir de bazı ihtiyaçlarımızı gidermek için çıkmıştı. Ömer geliyordu, tam yanımda durdu. Kendisi henüz şirk üzereydi. Ondan çok eziyet ve baskılar görüyorduk. 'Ey Ümmü Abdullah! Gidiyor musunuz?' dedi. Ben de 'Evet, Allâh'a and olsun ki, Allâh'ın bir toprağından başka bir toprağına gideceğiz. Siz, bize eziyet çektirdiniz, aşırı baskılar yaptınız Allâh da bize çıkış yolu açtı. Ömer de 'Allâh sizle beraber olsun!' dedi. Ümmü Abdullah anlatıyor: 'Kendisinde hiç görmediğim incelik ve kibarlık gördüm. Sonra çekti gitti. Bizim Mekke'yi terk etmemiz onu duygulandırmış, hüzünlendirmişti. Âmir ihtiyacımız olan şeyi

---

[815] İbn Asâkir, 'Bu hadis hasen ve ğarîbdir (yani hadisin isnadı kuvvetli, ama tek yolla gelmiştir)' dedi. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 71). Haysemî: "Taberânî, bu hadisi Esed b. Amr, o da Mücâlid tarîki rivayet etmiş. İkisi de zayıf kimselerdir. Fakat bazı kimseler tarafından sıka oldukları da söylenmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 29).

[816] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 342, 342.

getirince kendisine 'Ey Ebû Abdullah! Keşke biraz önce Ömer'in bize karşı inceliğini ve gideceğimiz için hüzünlendiğini görseydin!' dedim. Âmir 'Onun, Müslüman olacağını mı sanıyorsun?' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Âmir de '(Ömer'in babası) Hattab'ın eşeği Müslüman olmadan gördüğün kişi (Ömer) Müslüman olmaz' dedi. (Eşim) Âmir, onun İslama karşı olan kaba ve katılığını bildiği için onun Müslüman olacağından ümitsizdi."[817]

549. İbn Mende ve İbn Asâkir, Hâlid b. Sa'îd b. Âs'dan -kendisi ve kardeşi Amr Habeşistan'a hicret edenler içindeydi- şöyle rivayet etmektedir: "Habeşistan'dan dönüp yola çıktıklarında onları Hz. Peygamber bil fiil karşıladı. Bu olay, Bedir savaşından bir yıl sonraydı. Dönen sahabîler, Bedir savaşında bulunmadıklarından dolayı çok üzüldüler. Hz. Peygamber 'Üzülmeyiniz! İnsanlar için tek hicret sizin için ise iki hicret vardır (yani mükâfatınız daha çoktur). Mekke'den çıkınca Habeş kralına hicret ettiniz, sonra Habeş kralı yanından bana muhacir olarak geldiniz."[818]

550. Buhârî,[819] Ebû Musa'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz Yemen'de iken Hz. Peygamber'in Mekke'den çıktığı haberi bize ulaştı. Ben ve iki kardeşim kendisine hicret etmek için yola çıktık. Ben en küçüğüydüm. Biri Ebû Burde, diğeri Ebû Ruhm idi. Kavmimden elli küsür kişi (veya elli iki, elli üç kişi dedi.) ile beraber gemiye bindik. Gemimiz bizi Necâşî'ye yani Habeşistan sahiline bıraktı. Cafer b. Ebî Talib ile buluştuk. Onunla beraber kaldık ve Medine'ye de beraber geldik. Hz. Peygamber'le buluşmamız, Hayber'in fethine denk geldi. Bazı kimseler bize yani deniz yoluyla Medine'ye gelenlere 'hicret konusunda sizi geçtik' diyorlardı. Bizle beraber Habeşistan'dan gelen Esmâ bt. Ümeys bir gün Hz. Peygamber'in eşi Hafsâ'nın yanına ziyarete gider. Esmâ da Mekke'den Habeşistan'a hicret edenler arasındaydı. Hz. Ömer, Hafsâ'nın yanına geldi, Esmâ da Hafsâ'nın yanındaydı. Hz. Ömer, Esmâ'yı görünce 'Bu kim?' diye kızı Hafsâ'ya sordu. Kızı Hafsâ da

---

[817] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 79. İbn Hacer, el-İsabe adlı eserinde dediği gibi Ümmü Abdullah'ın ismi Leylâ'dır. (IV, 400). Heysemî: "Taberânî (*el-Kebîr,* XXV, 47) de hadisi rivayet etmiş. İbn İshak da bil fiil hadisi işittiğini söylemiş, o zaman hadis sahîhtir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 24). Hâkim, *Müstedrek* adlı eserinde İbn İshak'ın siyakı ile hadisi onun tariki ile rivayet etmiş. Ancak isnadında Abdulaziz b. Abdullah b. Âmir b. Rabî'a, o da babasından, o da annesi Ümmü Abdullah'tan denmiştir. Doğru da olan budur. Allâh daha iyi bilir. Hadisin sonunda şöyle denmiştir: "Ömer'in Müslüman olmasından ümitsiz olduğu için böyle dedi." (IV, 58) .

[818] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 332.

[819] Buhârî, IV, 110, V, 64, 174, 175; *el-Müsnedü'l-Câmi',* XI, 425-427.

'Esmâ bt. Ümeys' dedi. Hz. Ömer de 'Habeşistan'dan gelen, deniz yoluyla gelen mi?' dedi. Esmâ da 'evet' dedi. Hz. Ömer, 'Hicret konusunda sizi geçtik ve bundan dolayı biz, Hz. Peygamber'e sizden daha yakınız' dedi. Hz. Esmâ kızdı ve 'Asla! Allâh'a and olsun ki, siz Hz. Peygamber'in yanında bulunuyordunuz. Aç olanınızı doyuruyor, cahillerinize nasihat ediyordu. Biz ise uzak diyarlarda, asık suratlıların olduğu Habeşistan topraklarındaydık. Oraya gitmemiz sadece Allâh ve Resulü içindi. Allâh'a yemin ederim! Dediğini Hz. Peygamber'e demen, bunu ona sormadan ne yemek yiyeceğim, ne de su içeceğim. Allâh'a and olsun ki, ne yalan atacağım, ne çarpıtacağım, ne de bir şey ekleyeceğim, aynen aktaracağım' dedi. Hz. Peygamber'e geldi ve şöyle dedi: 'Ey Allâh'ın peygamber'i! Ömer (radıyallahu anh) şöyle şöyle dedi.' Hz. Peygamber *'Sen, ona ne dedin?'* diye sordu. Ben de şöyle şöyle dediğimi anlattım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), akabinde şöyle buyurdu: *'Onlar, bana sizden daha yakın değiller. Ömer ve arkadaşları için tek hicret vardır, siz deniz yolcuları için ise iki hicret vardır.'* Hz. Esmâ anlatıyor: Sonra baktım Ebû Musa ve deniz yolcuları cemaat cemaat bana geliyorlar, bu hadiseyi soruyorlardı. Dünya'da onları Hz. Peygamber'in bu sözünden daha mutlu edecek başka bir şey yoktu."

551. Ebû Burde, Ebû Musa'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Musa'nın, bu hadisi tekrar tekrar benden dinlediğini bilirim. Ebû Burde, Ebû Musa'dan aktardığına göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Eş'arîli olanların seslerini gece okudukları Kur'ân'la tanırım. Gündüz hangi eve girdiklerini görmesem de evlerini gece okudukları Kur'ân'la bilirim. Bunlardan biri Hakîm b. Hizâm'dır. Düşman'la (veya süvarilerle) karşılaştığında (çok cesur olduğundan) onlara '(kaçmayın, durun!) arkadaşlarım, kendilerini beklemenizi emrediyor' derdi."[820]

552. İbn Sa'd, sahîh bir isnadla Şa'bî'den şöyle rivayet etmektedir: "Esmâ bt. Ümeys (radıyallahu anha) şöyle dedi: 'Ya Resûlallâh! Bazı kimseler, bize karşı övünüyorlar, bizim ilk hicret edenlerden olmadığımızı söylüyorlar.' Hz. Peygamber, *'bilakis, siz iki hicret ettiniz; bir Habeşistan'a hicret ettiniz, sonra da buraya hicret ettiniz'* buyurdu."[821]

---

[820] Müslim bu lafızla rivayet etmiştir. (İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 205).

[821] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 281; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, VII, 341). İbn Ebî Şeybe, bu eseri, bundan daha uzun bir şekilde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* VII, 18). Ebû Musa'nın

EBÛ SELEME VE ÜMMÜ SELEME'NİN MEDİNE'YE HİCRET ETMESİ

553. İbn İshak,[822] Ümmü Seleme'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Seleme, Medine'ye gitmeye karar verince devesini bana hazırladı, sonra beni devesine bindirdi. Oğlum Seleme b. Ebî Seleme'yi de kucağıma verdi. Sonra Mekke'den yola çıktı, beni devesi üzerinde çekip götürüyordu. Muğîre oğulları bunu görünce ona doğru yürüdüler. Ebû Seleme'ye 'Senin kendi nefsine karışamayız. Fakat gördüğün bu, bizim kızımızdır. Nasıl senin onu alıp başka memleketlere gitmene müsaade edebiliriz!' dediler. Devenin yularını kocamın elinden aldılar, beni de onun elinden alıp götürdüler. Ebû Seleme'nin kabilesi olan Abdulesed oğulları buna çok kızdı. 'Zaten kızı, oğlumuzun elinden aldınız, fakat onun oğlunu sizin elinizde bırakmayız!' dediler. Oğlum Seleme'yi aralarında çekip duruyorlardı. Öyle çekiyorlardı ki, sonunda kolu çıktı. Abdulesed oğulları, çocuğu alıp gitti. Muğîre oğulları da beni yanlarında hapsettiler. Kocam Ebû Seleme Medine'ye gitti. Beni, oğlum ve kocamdan ayırmışlardı. Her gün sabah vakti Ebtah denen yere çıkıp oturuyor, ağlıyordum. Bu durum böyle bir sene veya bir seneye yakın zaman devam etti. Sonunda Muğîre oğullarından ve amcaoğullarımdan olan biri benle karşılaştı, durumumu gördü ve acıdı. Muğîre oğullarına 'Bu zavallı kadını bırakmayacak mısınız? Onu, eşi ve çocuğundan ayırdınız!' dedi. Muğîre oğulları da bana 'İstersen kocana gidebilirsin' dedi. Onlar öyle deyince Abdulesed oğulları da çocuğumu bana verdi. Devemi hazırladım, sonra oğlumu kucağıma alıp Medine'de doğru kocama ulaşmak için yola çıktım. Yanımdan Allâh'ın hiçbir kulu yoktu. Tan'im vadisine ulaşınca Abduddar oğullarından olan Osman b. Talha b. Ebî Talha ile karşılaştım. 'Nereye ey Ebû Ümeyye'nin kızı?' dedi. Ben 'Medine'ye kocamın yanına gidiyorum' dedim. 'Yanında kimse yok mu, tek mi gidiyon?' dedi. Ben de 'Yanımda Allâh ve bu yavrumdan başka kimse yok' dedim. Osman b. Talha, 'Allâh'a and olsun ki, tek gitmene müsaade etmem!' dedi. Devemin yularından tutup beni hızlı çekerek götürdü. Allâh'a and olsun ki, araplar içinde ondan daha şerefli, onurlu biriyle arkadaşlık etmedim. Konak yerine vardığımızda deveyi çökertiyor, sonra ben inene kadar o geri çekiliyor, akabinde devenin yükünü indiriyor,

hadisini, Hasan b. Süfyân ve Ebû Nu'aym da muhtasar (kısaca) olarak rivayet etmişler. (*Kenzu'l-ummâl*, VIII, 333).

[822] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 469.

bir ağaca bağlıyordu. Sonra ağacın altına gidip uzanıyordu. Yola çıkma vakti gelince de devemin yanına gidiyor, onu getiriyor, yola hazır hale getiriyor, sonra geri çekiliyor ve 'binebilirsin' diyordu. Binip devenin üzerinde kendimi düzeltince de geliyor, devenin yularında tutup başka bir mola yerine gidene kadar sürüyordu. Beni Medine'ye getirene kadar hep böyle davrandı. Küba'da Amr b. Avf oğullarının köyünü görünce 'kocan bu köydedir' dedi. Ebû Seleme orda kalıyordu. 'Allâh'ın bereketiyle köye gir' dedi. Sonra kendisi geri Mekke'ye doğru yola çıktı. Ümmü Seleme şöyle diyordu: Ebû Seleme'nin ailesi başına gelen belaların hiçbir Müslüman ailesinin başına geldiğini bilmiyorum. Osman b. Talha'dan da daha kibar ve onurlu arkadaş görmedim.' Osman b. Talha b. Ebî Talha el-Abderî, Hudeybiye antlaşması sonrası müslüman oldu. Hâlid b. Velîd'le beraber hicret ettiler."[823]

[823] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 169.

HZ. SÜHEYB B. SİNÂN'IN HİCRET ETMESİ

a) Süheyb'in Mekke'den hicret için çıkması ve Kureyş gençleriyle diyaloğu

554. Beyhakî,[824] Süheyb'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Hicret edeceğiniz yer bana gösterildi. Orası siyah taşlı, çorak arazi, belli ağaçlardan başka bir şeyin yetişmediği bir yerdir. O zaman ya Hecer, ya da Yesrib (Medine)'dir'* dedi." Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye Hz. Ebû Bekr ile beraber gitti. Ben de o zaman onla beraber çıkmayı düşündüm, fakat Kureyş'li bazı gençler beni bırakmadı, bana engel oldular. O gece ayakta duruyor, oturmuyordum. 'Galiba karnına ağrı girmiş' dediler. Onlar uyudu, ben yola çıktım. Ben yola çıktıktan sonra onlardan bazıları beni geri götürmek için bana yetişti. Onlara dedim ki: 'Size birkaç ukıyye[825] altın versem beni bırakır mısınız, sözünüzde de durur musunuz?' Onlar da kabul etti. Onlarla beraber Mekke'ye gittim. 'kapının eşiğini kazın orda birkaç ukıyye altın vardır, dedim. Filan kadına da gidin iki yemen kürkü alın' dedim. Yola koyuldum Küba'dan hareket etmeden Hz. Peygamber'e yetiştim. Beni görünce Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Yahya! Alışverişinde kazançlı çıktın'* buyurdu. Ben de 'Ya Resûlallâh! Benden daha erken kimse sana gelmedi. Bunu sana ancak Cibrîl (aleyhisselam) haber vermiş olabilir' dedim."[826]

b) Süheyb'in, Küba'da Hz. Peygamber'e ulaşması

555. Beyhakî,[827] İbn Sa'd,[828] Hâris, İbn Munzir, İbn Asâkir ve İbn Ebî Hâtim Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Suheyb, Hz. Peygamber'in peşinde hicret etmek istedi. Fakat Kureyş'li bazı müşrik gençler onu takip ettiler. Devesinden indi ve sadağından bir ok çekti ve 'Ey Kureyş topluluğu! Bilirsiniz ki, ben kişiyi tek okla vururum. Allâh'a and olsun! bana ulaşamadan sağdağımdaki tüm oklarla sizi vururum. Sonra geri kalanlarınızla da

---

[824] *Delâilü'n-nübüvvet,* II, 522; *Müstedrek,* III, 400.

[825] Ukıyye: Kırk dirhem civarıdır. Çoğul kullandığına göre en az yüz yirmi dirhem eder. Bir dirhem, 2.975 gr. Takabül eder.

[826] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 173). Taberânî (*el-Kebîr,* 7296), hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. Heysemî: "İsnadında tanımadığım birkaç kişi var." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 60). Ebû Nu'aym ise hadisi *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde rivayet etmiş. (I, 152).

[827] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 151.

[828] İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 228.

kılıcımın en küçük parçası elimde kalana kadar da çarpışırım. Sonra istediğinizi yapabilirsiniz. Eğer isterseniz Mekke'deki malımın yerini size söylerim, siz de yolumdan çekilirsiniz' dedi. Onlar da 'kabul' dediler. Böyle anlaştılar, Süheyb de malının yerini söyledi. Akabinde Allâh (celle celâlühü) şu ayeti nazil etti:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللهِ وَاللهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾

"İnsanlardan öyleleri de var ki, Allâh'ın rızasını almak için kendini ve malını feda eder. Allâh da kullarına şefkatlidir." (Bakara: 2/207). Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Süheyb'i görünce *'Ey Ebû Yahya alış veriş karlı çıktı! Ey Ebû Yahya alış veriş karlı çıktı!'* buyurdu ve ayeti kerimeyi okudu."[829]

556. Hâkim, *el-Mustedrek*[830] adlı eserinde Süleyman b. Harb←Hammad b. Zeyd←Eyyüb←İkrime yoluyla şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Süheyb hicret etmek için Mekke'den çıkınca Mekkeliler onu takip etti. Sadağından kırk ok çıkardı ve 'bana ulaşana kadar her birinize bir ok indiririm. Sonra da kılıcıma sarılırım. Benim yiğit biri olduğumu bilirsiniz. Mekke'de iki cariye bıraktım, onlar sizin olsun (siz de yolumdan çıkın)' dedi."

557. Hammad b. Seleme, hadisi Sabit'den, o da Enes'ten buna yakın olararak rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e şu ayet nazil oldu:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللهِ وَاللهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾

"İnsanlardan öyleleri de var ki, Allâh'ın rızasını almak için kendini ve malını feda eder. Allâh da kullarına şefkatlidir." (Bakara, 2/207). Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Süheyb'i görünce *'Alış veriş kârlı çıktı Ey Ebû Yahya'* dedi ve ayeti okudu."[831]

---

[829] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, I, 237. İbn Abdilber, el-İstî'âb adlı eserinde Sa'îd'den bu lafza yakın şekilde rivayet eder. (*el-İstî'âb*, II, 180).

[830] Hâkim, *Müstedrek*, III, 398.

[831] Hâkim, hadis için 'Müslim'in şartı üzere gelmiş, sahîh bir hadistir. Fakat ne Müslim ne de Buhârî rivayet etmiştir. İbn Hacer: "Hadisi, İbn Ebî Heyseme bu mealde rivayet etmiş. İbn Sa'd (*et-Tabakât*, III, 227, 228), hadisi bir başka tarikle Ebû Osman en-Nehdî'den rivayet etmiş. (*el-İsâbe*, II, 195). Ayrıca el-Kelbî, tefsirinde Ebû Salih'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etmiş. Bu hadisin bir başka yolu daha var."

558. İbn Merdûyeh, bu hadisi Ebû Osman en-Nehdî'den, o da Suheyb'den şöyle rivayet etmektedir: "Mekke'den Hz. Peygamber'in yanına doğru hicret etmeyi düşündüğümde Kureyş'liler bana 'Ey Süheyb! Bize geldiğinde hiç malın yoktu. Şimdi malını alıp mı gideceksin? Allâh'a and olsun ki, bu asla olmayacaktır' dediler. Ben de onlara 'Size tüm malımı verirsem yolumdan çekilir misiniz?' dedim. Onlar da 'evet' dedi. Tüm malımı onlara verdim, onlar da yolumdan çekildi. Yola koyuldum ve Medine'ye vardım. Geldiğim haberi Hz. Peygamber'e ulaşınca Hz. Peygamber, *'Süheyb karlı çıktı, Süheyb karlı çıktı'* buyurdu. iki defa öyle dedi."[832]

[832] Tefsiru İbn Kesîr, I, 247. Bu hadisi İbn Sa'd, Ebû Osman tariki ile bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (*et-Tabakat,* III, 162).

ABDULLAH B. ÖMER'İN HİCRET ETMESİ

559. Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Ömer b. Muhammed b. Zeyd'den, o da babasından şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer (radıyallahu anhuma), hicret ettiği evinin yanından geçerken gözlerini kapatırdı, hiç evine bakmazdı ve bir daha asla o evde oturmadı."

560. Beyhakî, *ez-Zühd* adlı eserinde sahîh isnadla Muhammed b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "İbn Ömer, ne zaman Hz. Peygamber'i zikretse kesin ağlardı. Hicret ettiği evin yanından ne zaman geçse gözlerini kapatırdı."[833]

ABDULLAH B. CAHŞ'IN HİCRET ETMESİ

561. Taberânî, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Abdullah b. Cahş, hicret edenlerin en sonuncusuydu. Gözleri görmüyordu (aslında kendisinin değil kardeşi olan Abd b. Cahş'ın gözleri görmüyordu, ilerde de gelecektir). Hicret etmeye karar verince Ebû Süfyân b. Harb'ın kızı olan hanımı bu kararını sevmedi. Kocasının Medine'ye değil de başka tarafa doğru hicret etmeye yönlendiriyordu. Kureyş'den gizli olarak ailesi ve malıyla hicret etti ve Medine'ye Hz. Peygamber'in yanına ulaştı. Ebû Süfyân çılgına döndü ve Abdullah'ın Mekke'deki evini hemen sattı. Bir müddet sonra Ebû Cehl b. Hişâm, Utbe b. Rabî'a, Şeybe b. Rabî'a, Abbâs b. Abulmuttalib ve Huveytıb b. Abduluzzâ evin yanından geçiyorlardı. Evin içinde tabaklanmak için bırakılmış bazı deriler vardı. Utbe'nin gözleri yaşardı ve şu şiir beytini okudu:

وكلُّ دار وإن طالت سلامتها   يوماً ستدركها النكباء والحوب

Her ev, her ne kadar uzun müddet sağlam kalsa da

Elbet içinde bir gün fırtınalar esecek ve bomboş olacaktır

Ebû Cehl, Abbâs'a dönerek 'Bu, sizin içimize koyduğunuz felakettir' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'nin fethinde Mekke'ye girince Ebû Ahmed kalktı, evi için şiir söylemeye başladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Osman b. Affân'a emretti. Kalkıp Ebû Ahmed'in yanına gitti ve onu bir kenara çekerek gizilice bir şey söyledi. Ebû Ahmed de evi hakkında şiir söylemeyi bıraktı."

---

[833] İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 349.

İbn Abbâs anlatıyor: "fetih günü Ebû Ahmed, söylüyor, Hz. Peygamber de eline yaslanmış duruyordu:

حبذا مكة من وادي   بها أمشي بلا هادي

بها يكثر عُوَّادي   بها تركز أوتادي

Mekke çok güzel bir vadidir, orda klavuzsuz, tek başıma da gezerim

Orda ziyaret edenim çok olur, orda birçok kazığım çakılıdır.[834]

562. İbn İshak[835] anlatıyor: "Muhacirlerden Ebû Seleme'den sonra ilk hicret eden Âmir b. Rabî'a ve Abdullah b. Cahş'dır. Abdullah, ailesini ve kardeşi Abd Ebû Ahmed'i de getirmişti. Ebû Ahmed'in gözleri görmüyordu. Mekke'nin alt tarafında, üst tarafında hep tek başına, klavuzsuz gezen şair bir zattı. Yanında eş olarak Fâri'a bt. Ebî Süfyân b. Harb vardı. Annesi ise Abdulmuttalib'in kızı (Hz. Peygamber'in de halası olan) Ümeyme idi. Cahş'ın evi hicret ettiğinden dolayı kapısına kilit vurulmuştu. Utbe evin yanından geçti..." Daha önce geçen kıssa manasında hadisi rivayet etti. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, 3/170). Bu hadiste Ebû Ahmed ismi düşmüştür veya Abdullah isminde yazım yanlışı olmuştur, doğru olan Abd b. Cahş'dır. Çünkü gözleri kör olan Abd idi, kardeşi olan Abdullah b. Cahş değil. Abd b. Cahş Ebû Ahmed, bunu hicret ederken söylemiştir. Nasıl ki İbn Kesîr de el-Bidaye adlı eserinde İbn İshak'dan şöyle rivayet etmektedir:

لَمَّا رَأَتْنِي أُمّ أَحْمَدَ غَادِيًا   بِذِمَّةِ مَنْ أَخْشَى بِغَيْبٍ وَأَرْهَبُ

تَقُولُ فَإِمَّا كُنْتَ لَا بُدّ فَاعِلًا   فَيَمِّمْ بِنَا الْبُلْدَانَ ولتَنْأَ يَثْرِبَ

فقلت لها: ما يثرب بمظنة   وَمَا يَشَإِ الرَّحْمَنُ فَالْعَبْدُ يَرْكَبُ

إِلَى اللهِ وَجْهِي وَالرَّسُولِ وَمَنْ يُقِمْ   إِلَى اللهِ يَوْمًا وَجْهَهُ لَا يُخَيَّبُ

فَكَمْ قَدْ تَرَكْنَا مِنْ حَمِيمٍ مُنَاصِحٍ   وَنَاصِحَةٍ تَبْكِي بِدَمْعٍ وَتَنْدُبُ

تَرَى أَنَّ وِتْرًا نَأْيُنَا عَنْ بِلَادِنَا   وَنَحْنُ نَرَى أَنَّ الرَّغَائِبَ نَطْلُبُ

---

[834] Heysemî: "Hadisin isnadında Abdullah b. Şebîb vardır. Kendisi zayıf biridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 64).

[835] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 470.

وَلِلْحَقِّ لَمّا لَاحَ لِلنّاسِ مَلْحَبُ　　دَعَوْت بَنِي غَنْمٍ لِحَقْنِ دِمَائِهِمْ
إِلَى الْحَقِّ دَاعٍ وَالنَّجَاحُ فَأَوْعَبُوا　　أَجَابُوا بِحَمْدِ اللهِ لَمّا دَعَاهُمْ
أَعَانُوا عَلَيْنَا بِالسِّلَاحِ وأجْلَبوا　　وَكُنّا وَأَصْحَابًا لَنَا فَارَقُوا الْهُدَى
عَلَى الْحَقِّ مَهْدِيٌّ ، وَفَوْجٌ مُعَذَّبُ　　كَفَوْجَيْنِ أَمّا مِنْهُمَا فَمُوَفَّقٌ
عَنْ الْحَقِّ إِبْلِيسُ فَخَابُوا وَخيّبُوا　　طَغَوْا وَتَمَنَّوْا كِذْبَةً وَأَزَلَّهُمْ
فَطَابَ وُلَاةُ الْحَقِّ مِنّا وطيّبوا　　وَرِعْنَا إِلَى قَوْلِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ
وَلَا قُرْبَ بِالْأَرْحَامِ إِذْ لَا تُقَرَّبُ　　نَمُتّ بِأَرْحَامٍ إِلَيْهِمْ قَرِيبَةٍ
وَأَيَّةُ صِهْرٍ بَعْدَ صِهْرِي تُرْقَبُ　　فَأَيّ ابْنِ أُخْتٍ بَعْدَنَا يَأْمَنَنَّكُمْ
وَزُيِّلَ أَمْرُ النّاسِ لِلْحَقِّ أَصْوَبُ　　سَتَعْلَمُ يَوْمًا أَيّنَا إِذْ تَزَايلُوا

(Hanımım olan) Ümmü Ahmed, kendisinden korkulan
Allâh'ın izniyle onun gıyabında yola çıkacağımı anlayınca
İlla ki gideceksen Yesrib'e değil de
Bizi uzak bir başka yerlere götür diyordu.
Dedim ki, Yesrib zannettiğin gibi bir yer değildir,
Rahman ne dilerse Abd onu yapar
Yüzümü Allâh'a ve Resulüne döndüm
Kim yüzünü Allâh'a doğru çevirirse asla başarısızlığa uğramaz.
Nice yakın akrabaların nasihatlarını terk ettik
Nasihat edenlerden biri de şuan ağlıyor, ağıtlar yakıyor
Zülmün memleketimizden uzak bir yerde olmamıza
Memleketten uzaklaşmayı zülüm olarak görüyorsun
Hâlbuki biz, bunu bazı güzel şeyleri elde etmek için istiyoruz
İnsanlara apaçık doğru yol gözükünce
Ğanm oğullarını kan dökmemeye va hakka davet ettim
Allâh'a hamd olsun! Kendilerini hakka ve kurtuluşa
Davet edene topluca icabet ettiler

Biz ve arkadaşlarımız az kalsın doğru yoldan ayrılıyorduk
Silahla[836] ve topluca yardımımıza koştular
İki guruba ayrıldık onlardan biri hak üzere hidayete ermiştir
Diğer grup ise ise azap görecektir
Haddi aştılar ve yalan olan dini temenni ettiler
İblis, hak yoldan ayaklarını kaydır, hüsrana uğradılar, hüsrana uğrattılar
Biz peygamber olan Muhammed'in sözüne döndük
Hakkı savunanlar mutlu oldu ve mutlu ettiler
Onlara olan yakın bağlarımızı vesile kılıyoruz
Fakat yakınlaştırmayan akraba bağında ne yakınlık olacak ki!
Bizden sonra hangi yiğeniniz size sığınır
Benim dünürlüğümden sonra hangi dünürlük gözetlenir
İnsanların birbirinden ayrıldığı, iyinin kötüden ayıklandığı gün
Hangimizin hakka daha yakın olduğunu öğreneceksin.

836 Bazı nüshalarda "selamla" denmiştir.

HZ. DAMRA B. EBÎ'L-ÎS VEYA İBN ÎS'İN HİCRET ETMESİ

563. el-Firyâbî, Sa'îd b. Cübeyr'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir:

﴿لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللهُ الْحُسْنَى وَفَضَّلَ اللهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا﴾

"Müminlerden -özür sahibi olanlar dışında- oturanlarla malları ve canlarıyle Allâh yolunda cihad edenler bir olmaz. Allâh, malları ve canları ile cihad edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kıldı. Gerçi Allâh hepsine de güzellik (cennet) vadetmiştir; ama mücahidleri, oturanlardan çok büyük bir ecirle üstün kılmıştır."(Nisâ: 4/95) Ayet-i kerime nazil olunca Mekke'de oturan bazı fakir Müslümanlar bu ayeti kendilerine ruhsat olarak kabul ettiler. Fakat onun akabinde şu ayet-i kerime nazil oldu:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾

"Kendilerine yazık eden kimselere melekler, canlarını alırken: "Ne işde idiniz!" dediler. Bunlar: "Biz yeryüzünde çaresizdik" diye cevap verdiler. Melekler de: "Allâh'ın yeri geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!" dediler. İşte onların barınağı cehennemdir; orası ne kötü bir gidiş yeridir." (Nisâ: 4/97). Bu kez 'Bu ayet çok korkutucu, tüyler ürpetici' dediler. Akabinde bu ayet nazil oldu: **"Erkekler, kadınlar ve çocuklardan (gerçekten) âciz olup hiçbir çareye gücü yetmeyenler, hiç bir yol bulamayanlar müstesnadır."** (Nisâ: 4/98). Damra b. Îs -Leys oğullarından Âmâ ve zengin biriydi- dedi ki: 'Her ne kadar gözlerim görmüyor, âmâ isem de Medine'ye hicret etmeye gücüm yeter. Bana ait köle ve mal mülk var. Beni bir deveye bindirin!' Deveye bindirildi, yavaş yavaş yola Medine'ye doğru gittiler. Kendisi çok hastaydı, Tan'îm denen vadiye vardıklarında ölüm kendisine yetişti. Tanim mescidi yanında defnedildi. Ona özel olarak bu ayet-i kerime nazil oldu:

﴿وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾

"Allâh yolunda hicret eden kimse yeryüzünde gidecek birçok güzel yer ve bolluk (imkân) bulur. Kim Allâh ve Resûlü uğrunda hicret ederek evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatı Allâh'a düşer. Allâh da çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir." (Nisâ: 4/100).[837]

564. Ebû Ya'lâ, hadisi İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Damra b. Cundeb evinden hicret etme amaçlı yola çıktı. Ailesine 'Beni deveye bindirip müşriklerin topraklarından çıkarın, Resûlullâh'a götürün' dedi. Yolda Hz. Peygamber'e giderken, ona ulaşamadan vefat etti. Kendisi hakkında şu ayet nazil oldu:

﴿وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾

"Allâh yolunda hicret eden kimse yeryüzünde gidecek birçok güzel yer ve bolluk (imkân) bulur. Kim Allâh ve Resûlü uğrunda hicret ederek evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatı Allâh'a düşer. Allâh da çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir." (Nisâ: 4/100)[838]

---

[837] İbn Mende bu hadisi Hüşeym'den, o da Salim'den "muallak" olarak rivayet etmiştir. İbn Ebî Hâtim, hadisi İsrail←Salim Eftus tariki ile rivayet etmiştir. Salim ise Sa'îd b. Cübeyr'den, o da Ebî Damra b. Îs ez-Zurakî'den (radıyallahu anh) rivayet etmektedir. (İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 212).

[838] Heysemî: "Hadisin isnadındaki râviler sıka ve güvenilirdirler." (*Mecma'u'z-zevâid,* VII, 10).

HZ. VÂSİLE B. ESKA' (RADIYALLAHU ANH)'IN HİCRET ETMESİ

565. İbn Cerîr, Hâlid b. Velîd←Vâile b. Eska''dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ailemin yanından Müslüman olmak için yola çıktım. Hz. Peygamber'in yanına geldim, kendisi namaz kılıyordu. Ben de safların sonunda saf tuttum, onlarla beraber namaz kıldım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), namazı bitirince bana geldi, ben de en arka saftaydım. Bana *'Neye ihtiyacın var'* dedi. Ben de 'İslam'a ihtiyacım var' dedim. Hz. Peygamber de *'Bu senin için daha hayırlıdır'* dedi. Hz. Peygamber *'hicret edecek misin'* diye sordu. Ben de 'evet' dedim. Hz. Peygamber, *'geceleyen kişinin hicreti mi, göçebenin hicreti mi'* diye sordu. Ben de 'hangisi daha hayırlı?' dedim. Hz. Peygamber de *'geceleyen kişinin hicreti'* dedi. Hz. Peygamber şöyle devam etti: *'Geceleyenin hicreti, Hz. Peygamber'in yanında kalmandır. Göçebenin hicreti ise gelip bir daha kendi badiyene dönmendir.'* Devamında Hz. Peygamber *'Zorlukta, kolaylıkta, mutlu olduğunda, mutsuz olduğunda ve sana bir kişi tercih edildiğinde Senin üzerinize itaat farz kılınmıştır'* buyurdu. Ben de 'evet' dedim. Elini uzattı, ben de elimi uzattım. Benim hiç istisna etmeden her şeye evet dediğimi görünce *'gücüm yettiği kadar yapacağım de!'* buyurdu. Ben de 'gücüm yettiği kadar' dedim."[839]

ESLEM OĞULLARININ HİCRET ETMESİ

566. Ebû Nu'aym, İyâs b. Seleme b. Akva''dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Eslem kabilesi salgın bir hastalığa yakalanmıştı. Hz. Peygamber (şehir yerleşimine uyum sağlayamadıklarından, düzenleri bozulduğundan bu hastalığa yakalanmış olabilir düşüncesiyle) *'Ey Eslem kabilesi! Önceden olduğu gibi siz yine göçebe hayatına devam edin'* buyurdu. Onlar da 'Ya Resûlallâh! Kavmimizin içine gitsek mürted olacağımızdan ve tekrar gerisin geri eski dinimize döneceğimizden endişe ediyoruz' dedi. Hz. Peygamber *'Siz bizim göçebe yaşayan ehlimiz, biz ise sizin şehirlerde yaşayan ehliniziz. Siz bizi çağırırsanız, biz icabet eder, yardımınıza koşarız. Biz, sizi çağırırsak siz de bize icabet edersiniz. Siz dilediğiniz yerde konaklayan göçebe ehlisiniz'* buyurdu."[840]

---

[839] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 333.
[840] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 142.

HZ. CÜNÂDE B. EBÎ ÜMEYYE'NİN HİCRET ETMESİ

567. Ebû Nu'aym ve Hasan b. Süfyân, Cünâde b. Ebî Ümeyye'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber zamanında hicret etmek istedik. Fakat bu konuda ihtilaf ettik. Bazımız 'hicret bitti, artık olmaz' dedi. Bazısı ise 'Hicret bitmedi' dedi. Hz. Peygamber'in huzuruna girdim, bu konuyu sordum. Hz. Peygamber *'Kâfirlerle mücadele devam ettiği müddetçe hicret bitmez*[841] buyurdu."[842]

568. İbn Mende ve İbn Asâkir, Abdullah b. Sa'dî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd b. Bekr oğullarından oluşan bir heyet içinde Hz. Peygamber'e geldik, biz, yedi veya sekiz kişiydik. Ben yaşça onların en küçüğüydüm. Heyet, beni yüklerin yanında bekçi bırakarak Hz. Peygamber'in yanına gitti ve ihtiyaçlarını giderdiler. Onlardan sonra ben Hz. Peygamber'in huzuruna gittim ve 'Ya Resûlallâh! Benim bir isteğim var' dedim. Hz. Peygamber de *'İsteğin nedir?'* diye buyurdu. Ben de 'Bazı kimseler, hicretin bittiğini söylüyor, gerçekten öyle mi?' diye sordum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'senin isteğin onlarınkinden daha hayırlıdır. Kâfirlerle mücadele edildiği müddetçe hicret bitmez'* buyurdu."[843]

---

[841] Bu hadisin haricinde bir de "Mekke'nin fethinden sonra hicret yoktur" diye ayrı bir hadis vardır. Bu iki hadisi âlimlerimiz şöyle yorumlamaktadırlar; bazısı, Mekke'nin fethine kadar hicret farzdı, fethedildikten sonra farzlığı kalktı, mustahap oldu. "Mekke'nin fethinden sonra hicret yoktur" hadisinde vurgulanmak istenen vacip olmayışıdır. Bazısı ise bu hadisi Mekke'den Medine'ye hicret yok diye yorumlamaktadır. Yoksa hicret, daru'l-küfürden daru'l-İslam'a kıyamete kadar devam eder. İbn Ömer (radıyallahu anhuma) şöyle der: "Mekke'nin fethinden sonra Hz. Peygamber'e yapılan hicret bitmiştir. Yoksa düşmanla savaşıldığı müddetçe hicret devam eder." (İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, VII, 163 bkz.)

[842] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 331.

[843] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VIII, 333. Hadisi ayrıca Ebû Hâtim, İbn Hibbân ve Nesâî rivayet etmiştir. Ebû Zur'a: "Bu hadis, sahîh ve mükemmel bir hadistir. Önde gelen birçok âlim Abdullah b. Sa'dî'den bu hadisi rivayet etmiştir." (*İbn Hibbân*, 4866; *el-Müctebâ*, VII, 147; *el-İsâbe*, II, 319).

HZ. SAFVAN B. ÜMEYYE'YE VE BAŞKASINA HİCRET İÇİN SÖYLENEN ŞEY

569. İbn Asâkir, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Safvân b. Ümeyye'ye –kendisi Mekke'nin üst kısmında oturuyordu- 'Hicret etmeyenin dini yoktur' denildi. Safvân da 'Medine'ye gitmeden evime uğramayacağım' dedi. Medine'ye doğru yola çıktı. Abbâs b. Abdulmuttalib'e misafir oldu. Sonra Hz. Peygamber'e gitti. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Vehb! seni buraya getiren nedir'* diye sordu. Sefvân 'hicret etmeyenin dini olmaz denildi' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ebû Vehb! Mekke vadisine geri dön, kendi meskenlerinizde kalın. Hicret artık bitti. Fakat cihad ve niyet (ihlas) devam etmektedir. Cihada çağrıldığınız zaman topluca katılın!'* buyurdu."[844]

570. Abdurrezzak, Tavus'dan şöyle rivayet etmektedir: "Sefvân b. Ümeyye'ye 'Hicret etmeyen helak olmuştur' denildi. Safvan da Hz. Peygamber'e gitmeden başına su dökmeyeceğini söyledi. Bineğine bindi, yola koyuldu. Hz. Peygamber'le mescidin kapısında karşılaştı. Sefvân, 'Ya Resûlallâh! Bana dendi ki, hicret etmeyen helak olmuştur. Ben de sana gelmeden başıma su dökmeyeceğim diye yemin ettim' dedi. Hz. Peygamber, *'Sefvân, İslam dinini duymuş ve onu din olarak kabul etmiştir. Mekke'nin fethinden sonra hicret bitmiştir. Fakat cihad ve ve her şeyde iyiye niyet etmek devam ediyor.*[845] *Cihada davet edildiğinizde topluca katılın!'* buyurdu." [846]

571. Beğavi, İbn Mende ve Ebû Nu'aym Salih b. Beşîr b. Fudeyk'den şöyle rivayet etmektedir: "Dedesi Füdeyk, Hz. Peygamber'e geldi, 'ya Resûlallâh! İnsanlar hicret etmeyenin helâk olacağını söylüyor. Bu doğru mu?' diye sordu. Hz. Peygamber, *'Ey Fudeyk! Namazını kıl, zekâtını ver, kötü şeylerden sakın, kavminin içinde istediğin yeri mesken edin! Bunları yaparsan zaten muhacir sayılırsın'* buyurdu." (*Kenzu'l-ummâl,* VIII, 331).

572. Beyhakî ve Buhârî, Atâ b. Ebî Rebah'dan şöyle rivayet etmektedir: "Übeyd b. Ümeyr el-Leysî ile beraber Hz. Âişe'yi ziyaret ettik. Hicret hakkında kendisine soru sorduk. Hz. Âişe, 'Bu gün hicret yoktur. Mü'minler, dinlerini

---

[844] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 333. Beyhakî, hadisi aynı lafızla rivayet etmiştir. (*es-Sünen,* IX, 17).

[845] el-Hattâbî ve diğer alimlerin dediği gibi hicret İslamın ilk dönemlerinde vaciptir. Fakat Mekke'nin fethi gerçekleştikten hicret değil de cihad ve niyet farz olmaya devam etti. (*Fethu'l-Bârî,* VI, 25 bkz.)

[846] Abdurrezzâk, *el-Musannef,* h. 18939; *Kenzu'l-ummâl,* III, 84.

muhafaza için Allâh ve Resulüne kaçıyorlardı, çünkü geri dinlerinden döndüreleceğinden endişe ediyorlardı. Fakat bu gün, Allâh (celle celâlühü), İslam'ı güçlü kılmıştır. Kişi dilediği yerde Rabbine ibadet edebiliyor. Fakat cihad ve niyet (ihlas) devam ediyor' dedi." [847]

[847] Buhârî, IV, 92, 72, 193; Beyhakî, *es-Sünen,* IX, 17; *Müsnedü'l-Câmi',* XX, 280, h. 17132.

KADINLARIN VE ÇOCUKLARIN HİCRET ETMESİ

a) Hz. Peygamber'in ve Hz. Ebû Bekr'in ailesinin hicret etmesi

573. İbn Abdilber, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), hicret ettiğinde biz ve çocuklarını Mekke'de bırakmıştı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'de kendisine tam yer verince Zeyd b. Hârise ve azatlısı Ebû Rafi'i gönderdi. Onlara iki deve ve beş yüz dirhem verdi. Bu beş yüz dirhemi ihtiyaç duyacakları kadar deve satın almak için Hz. Ebû Bekr'den aldılar. Hz. Ebû Bekr de azatlısı Abdullah b. Uraykıt'ı iki veya üç deve ile gönderdi. Hz. Ebû Bekr, oğlu Abdullah'a mektup yazarak Annem Ümmü Rûmân'ı, beni ve Hz. Zübeyr'in hanımı olan kardeşim Esmâ'yı deveye bindirip getirmesini söyledi. Zeyd b. Hârise, Ebû Rafi ve İbn Uraykıt birlikte Medine'den yola çıktı. Kudayd denen yere vardıklarında Zeyd b. Hârise bu beş yüz dirhemle üç deve aldı. Sonra hep beraber Mekke'ye vardılar. Hicret etmek üzere olan Talha b. Ubeydullah ile karşılaştılar. Medine'ye doğru da hep beraber çıktılar. Zeyd ve Ebû Rafi, yanlarına Fatıma, Ümmü Gülsüm, Sevde b. Zem'a'yı ada alarak yola çıktılar. Zeyd ayrıca Ümmü Eymen ve Üsâme'yi de bir deveye bindirdi. Böyle Beydâ denen yere kadar gittik. Üzerinde olduğum deve ürktü. Ben kadınlar için hazırlanan hevdec gibi olan bir yerde oturuyordum. Annem de benle beraberdi. Annem, 'Vay kızım! Vay gelinim!' diye bağırıyordu. Neyse ki devemiz Herşâ denen dar bir yere gelince sakinleşti. Böylece Allâh, kaza beladan korudu. Sonra Medine'ye vardık. Ben, (babam) Hz. Ebû Bekr'in evinde kalmak için onlara gittim. Hz. Peygamber'in ailesi de yerlerine geçti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), o zaman mescidi ve etrafında (ailesi için) odalar yapıyordu. (Bitirdikten sonra) Ailesini oraya geçirdi. Biz de diğer evler yapılana kadar birkaç gün bekledik." Sonra İbn Abdilber, Hz. Âişe'nin evliliği ile alakalı olan uzunca hadisi zikretti.[848]

574. Heysemî, Sonra Hz. Âişe'den şu hadisi rivayet etmektedir: "Hicret etmek üzere yola çıktık. Sert ve katı[849] bir tepeden geçerken üzerinde olduğum

---

[848] İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, IV, 450. Hadisi, Zübeyr de rivayet etmiştir. (*el-İsâbe,* IV, 450). Heysemî de hadisi zikretmiştir. Fakat hadisi kimin rivayet ettiğini söylememiştir.[848] Heysemî şöyle demiştir: "Hadisin isnadında Muhammed b. Hasan b. Zübâle vardır. Kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 227).

[849] Asılda Da'îne denmiştir. Bunun bir manası yoktur ve yanlıştır. (B)

deve kötü ürktü. Annemin 'Ey gelinciğim!' diye bağrışını hiç unutamam. Deve başını dik tutarak koşmaya başladı. O sırada 'devenin yularını bırak' diye seslenen birinin sesini duydum. Ben de yuları bıraktım. Deve hemen olduğu yerde durdu ve altında insan varmış gibi geri döndü."[850]

b) Hz. Peygamber'in kızı Zeyneb'in hicret etmesi ve yolda çektiği sıkıntılardan dolayı Hz. Peygamber'in sözü

575. İbn İshak,[851] Peygamber efendimizin kızı Hz. Zeyneb'den (radıyallahu anha) şöyle rivayet etmektedir: "Ben hicret için hazırlığımı yaparken Hind bt. Utbe ile karşılaştım. Hind, 'Ey Muhammed'in kızı! Babana gideceğin haberi bana ulaşmadı sanma!' dedi. Ben 'Hayır, öyle bir düşüncem yok' dedim. Hind, 'Ey amcakızı, Yapma böyle! Seferde ihtiyaç duyduğun bir şey varsa veya babana ulaşana kadar ihtiyaç duyduğun para ihtiyacın varsa söyle, benden çekinme! İhtiyaç duyduğun kadar malım var. İhtiyacın varsa benden gizleme! Çünkü erkeklerın arasında olan husumet biz bayanlar arasına giremez' dedi. Zeyneb anlatıyor: 'Allâh'a and olsun! Gerçekten yardım etmek için söylediğini düşünüyordum. Fakat yine de hicret edeceğimi gizledim. Hicret edeceğimi de inkâr ettim. '

İbn İshak anlatıyor: 'Hz. Zeyneb hicret için hazırlandı. Hazırlığı bitince kayın biraderi Kinâne b. Rabî', kendisine bir deve getirdi. Zeyneb de deveye bindi. Kinâne, yanına yayını ve sadağını aldı. Sonra Zeyneb'i gündüz ortasında alıp yola çıktı. Zeyneb devenin üstünde hevdecin içindeydi, kayını da deveyi çekiyordu. Kureyş'ten bazıları bu olayı duydu ve Zeyneb'i aramak için yola koyuldular. Zû-tuvâ denen yerde ona yetiştiler. Zeyneb'e ilk yetişen Hebbâr b. Esved el-Fihrî idi. Hz. Zeyneb Hevdecin içinde iken Hebbar onu mızrakla korkuttu. Zeyneb o sıra dediklerine göre hamileydi ve çocuğunu düşürdü. Kayın biraderi Kinane, yere yatıp sadağından okunu çekti ve 'sakın biriniz yaklaşmasın! Ona oku indiririm' diye bağırdı. İnsanlar geri çekildi. Ebû Süfyân, Kureyş'in ileri gelenlerinden bir cemaatla beraber geldi ve 'Ey adam! Okunu bize doğru çekmeyi bırak da senle konuşalım' dedi. Kinane de okunu indirdi. Ebû Süfyân, ona doğru ilerledi ve yanında durdu. Sonra 'Doğru yapmadın. Çektiğimiz müsibetleri, acıları, Muhammed'in içimize koyduğu

[850] Heysemî, bu hadisi zikrettikten sonra "Bu hadisi Taberânî (*el-Kebîr*, XXIII, h. 296) rivayet etmiştir. Hadisin isnadı da hasendir" demiştir. Hadisi ayrıca Hâkim el-Mustedrek adlı eserinde uzunca rivayet etmiştir. (*Müstedrek*, IV, 4).

[851] *Sîretu İbn Hişâm*, I, 653, 654.

fitneyi de iyi bilimene rağmen kızını alıp insanların burnunun dibinde aşikâr bir şekilde götürüyorsun! Sen, insanların burnunun dibinden aşikâr şekilde Hz. Peygamber'in kızını alıp ona götürürsen insanlar, bize (Bedir'de) yaşattıkları rezaletten dolayı olduğunu zannederler, bu da zayıflığımızı, zillet içinde olduğumuzu gösterir. Ömrüme yemin olsun ki, kızı babasından alıkoyma gibi bir düşüncemiz yok, buna ihtiyacımız da yoktur. Ayrıca ondan intikam almayı da düşünmüyoruz. Şimdi al kadını, geri götür. Ortalık sakinleşip ses seda kesilince, sizi geri çevirdiğimiz de halk içinde yaygınlaşınca sonra gizli gizli sıvışır gider, babasına teslim edersin. Hz. Zeyneb'in kayın biraderi Kinane da öyle yaptı."[852]

576. Taberânî, Urve b. Zübeyr'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bir kişi, Hz. Zeyneb'i babası Hz. Peygamber'e götürmek üzere yola çıktı. Kureyş'ten iki kişi yetişip o adamla kavga etmeye başladı ve sonunda ona gâlib geldiler. Hz. Zeyneb'e de vurdular, Hz. Zeyneb bir kaya üstüne düştü ve çocuğunu düşürdü. Aşırı kan kaybetti ve onu alıp Ebû Süfyân'a götürdüler. Haşim oğullarından bazı kadınlar geldi, Ebû Süfyân da Zeyneb'i onlara verdi. Zeynep bu olaydan sonra Medine'ye muhacir olarak geldi. Fakat karnında çektiği sancı hiç dinmedi ve sonunda bu hastalık ve acıdan vefat etti. Sahabîler, Hz. Zeyneb'in şehid olduğunu düşünürlerdi." [853]

577. Taberânî, *el-Kebîr*[854] adlı eserinde Peygamber efendimizin hanımı Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'den Medine'ye hicret edince kızı Zeyneb de Mekke'den (kayın biraderi) Kinâne (veya İbn Kinane) ile beraber yola çıktı. Kureyş'li müşrikler de onları bulmak için yola koyuldu. Hebbar b. Esved, Hz. Zeyneb'e yetişti. Hz. Zeyneb'in üzerinde olduğu deveye mızrağı ile batırıyordu ve sonunda Zeyneb deveden düştü, karnındaki yavrusunu da düşürdü. Bundan dolayı çok hastalıklar, acılar çekti. Bu olay yüzünden Haşim oğulları ve Ümeyye oğulları arasında münakaşa çıktı. Ümeyye oğulları 'Biz, Zeyneb'i yanımızda tutmaya daha layıkız' dedi. Çünkü Zeyneb, onların amca çocuğu olan Ebû'l-

---

[852] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 330.

[853] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XXII, h. 1053; Heysemî, hadis hakkında şöyle demiştir: "Hadisin isnadındaki râviler sahîh hadis[853] râvileridir (İsnadındaki raviler Müslim'in ricalidir. Çünkü Hammad b. Seleme←Hişâm←babası Urve isnadıyla rivayet etmiştir. B.a.m). Fakat hadis "mürsel"dir (yani tabiin, direk Hz. Peygamber'den rivayet etmiştir)."

[854] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XXII, h. 51.

Âs'ın hanımıydı. Zeyneb, Hind bt. Utbe b. Rabî'a'nın yanında kalıyordu. Hind de, kendisine devamlı 'Olanların hepsine baban sebep olmuştur' diyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Zeyd b. Hârise'ye *'Gidip Zeyneb'i getirmez misin?'* dedi. Hz. Zeyd, 'evet getiririm ya Resûlallâh!' dedi. Hz. Peygamber, *'al yüzüğümü, kızım Zeyneb'e götür (ve onu al getir)'* buyurdu. Hz. Zeyd, yola çıktı. İhtiyatlı şekilde yoluna devam ediyordu. Bir çobana rastladı. 'Kime çobanlık yapıyorsun?' diye sordu. Çoban 'Ebû'l-Âs'a' dedi. 'Bu koyun sürüsü kimin?' diye sordu. Çoban 'Muhammed'in kızı Zeyneb'in' dedi. Çobanla biraz yürüdükten sonra çobana 'sana bir şey versem, hiç kimseye söylemeden Hz. Zeyneb'e götürüp verir misin?' dedi. Çoban da 'evet' dedi. Hz. Zeyd, çobana yüzüğü verdi. (Çoban alıp Zeyneb'e verdi.) Zeyneb de hemen yüzüğü tanıdı. Çobana 'kim bunu sana verdi?' diye sordu. Çoban 'Bir adam' dedi. Zeyneb 'en son nerdeydi?' dedi. Çoban, nerde olduğunu söyledi. Zeyneb sustu, bir şey demedi. Akşam karanlığı çökünce Hz. Zeyd'e doğru yola çıktı. Hz. Zeyd'e varınca Hz. Zeyd, kendisine 'haydi ön tarafa bin de gidelim' dedi. Zeyneb 'hayır sen öne bin' dedi. Hz. Zeyd bindi, Zeyneb de arkasına bindi, öyle geldiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Zeyneb için *'Benim için acılar çeken kızlarımın en hayırlısıdır'* buyurdu. Bu haber Alî b. Hüseyin'e ulaşınca Urve'nin yanına gitti ve 'Bana ulaşan bu hadis, nasıl bir hadistir, onu sen rivayet ediyorsun ve Hz. Fatıma'yi küçümsüyorsun' dedi. Urve 'Allâh'a and olsun! doğu ve batı eninde olan her şey bana verilse yine de Fatıma'nın hakkını yemem. Bundan sonra bir daha bu hadisi rivayet etmiyeceğim' dedi."[855]

c) Ebû Leheb'in kızı Hz. Durre'nin hicret etmesi

578. Taberânî; İbn Ömer'den, Ebû Hüreyre'den ve Ammâr b. Yasir'den (radıyallahu anhum) şöyle rivayet etmektedir: "Dürre bt. Ebî Leheb, Medine'ye muhacir olarak geldi. Rafi b. el-Muallâ ez-Zurakî'nin evinde kaldı. Yanına gelip oturan Zureyk oğullarından bazı kadınlar, Dürre'ye şöyle dediler: 'Sen, Ebû Leheb'in kızısın. Ebû Leheb ki, Allâh onun hakkında şöyle demiştir:

﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ﴾

[855] Heysemî: "Taberânî, bu hadisi *el-Kebîr* adlı eserinde rivayet etmiş, *el-Evsat* adlı eserinde, ise bazısını rivayet etmiştir. Bezzâr da hadisi rivayet etmiş, isnadındaki râviler "Sahîh hadis" (Buhârî ve/veya Müslim) râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 213).

"Ebû Leheb'in iki eli kurusun! Kurudu da. Malı ve kazandıkları (evlatları) ona fayda vermedi." Senin de hicret etmen sana fayda sağlamayacaktır.' Hz. Dürre de Peygamber efendimizin yanına gitti ve kadınların kendisine söylediği şeyden şikâyet etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onu teskin etti ve kendisine *'buyur, otur'* dedi. Sonra insanlara öğle namazını kıldırdı. Minberin üzerine çıkıp bir saat oturdu ve şöyle dedi: *'Ey İnsanlar! Neden ailemden dolayı bana eziyet ediliyor (Dürre Hz. Peygamber'in amcakızıydı)! Ha (kabilenin ismi), Hakem, Sudâ ve Selheb kabileleri kıyamet günü benim şafaatıma nail olacaklardır.'*[856]

d) Hz. Abdullah b. Abbâs'ın ve başka çocukların hicret etmesi

579. Taberânî, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yanına gelmemiz hicri beşinci senesinde gerçekleşti. Kureyş'lilerle beraber Hendek savaşının olduğu yıl çıktık. Ben, kardeşim Fadl ve kölemiz Ebû Rafi beraberdik. Arc denen yere geldiğimizde bir bineğimizi yolda kaybettik. O yolu takip ederek Cescâse üzerinden Amr b. Avf oğullarının (Medine girişinde olan) köyüne geldik. Ordan da Medine'ye girdik. Hz. Peygamber'in hendek içinde olduğunu gördük. Ben o gün sekiz yaşındaydım, kardeşim ise on üç yaşındaydı."[857]

---

[856] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XXIV, h. 660. Heysemî: "Hadisin isnadında Abdurrahman b. Beşîr ed-Dimaşkî vardır. Kendisine İbn Hibban sıka, Ebû Hâtim ise zayıf demiştir. Diğer râviler ise sıka ve güvenilirdir." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 257). Ümmü Seleme'nin hicret etmesi Ebû Seleme'nin hicret bahsinde geçti. Esmâ bnt. Ümeys, Ümmü Abdullah Leylâ bnt. Ebî Hasme ise Cefre b. Ebî Talib ve sahabîlerin Habeşistan'a hicretleri bahsinde geçti.

[857] Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî *el-Evsat* adlı eserinde Abdullah b. Muhammed b. Ümare el-Ensârî'den, o da Süleyman b. Dâvud b. Husayn tariki ile rivayet etmiş. İkisi içinde ne zayıf, ne de sıka denmiştir. Diğer râviler ise sıka, güvenilirdirler." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 64).

5. BÖLÜM

NUSRET (YARDIM)

Nasıl oluyordu da sahabîler için dosdoğru olan din, doğru yol her şeyden daha sevimli olabiliyordu? Nasıl oluyor da onlar bunla iftihar ederlerken dünyalık hiçbir şeyle övünmüyorlardı? Nasıl dünya lezzetlerinden uzak durabiliyorlardı? Sanki yaptıkları her şeyi Allâhrızası için, Resûlullâh'ın emrine ittibaen yapıyorlardı. Hz. Peygamber'e, ailesine ve ashabına selat ve selam olsun!

ENSAR-I KİRAMIN İLK DURUMU

a) Hz. Âişe'nin bu husustaki hadisi

580. Taberânî, *el-Evsat* adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), her sene (özellikle hac mevsiminde) kendi nefsini arap kabilelere arz ederdi. Onlardan kendisini bağrılarına basmalarını, kavimlerine götürüp Allâh'ın kelamını ve risaletini tebliğ edene kadar kendisini korumalarını isterdi. Buna karşılık onlara cenneti va'd ederdi. Hiçbir kabile ona icabet etmedi. Nihayetinde Allâh (celle celâlühü), dinini güçlü kıldı, Resulüne yardım etti. Hz. Peygamber'in va'd ettiği cenneti Allâh (celle celâlühü), bu ensar kabilesine bahşetti. Ensar da kendisine icabet etti ve Allâh onların yurdunu peygamberi için hicret diyarı kıldı."[858]

b) Bu Konu hususunda Hz. Ömer'in hadisi ve Ensar hakkında verdiği söz

581. Bezzâr -hadise hasen demiştir- Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'de kalkıp kendi nefsini arap kabilelere hac mevsiminde arz ederdi. Kendisine olumlu cevap verecek kimse görmedi. Nihayet Ensar'dan bu kabile geldi. Allâh'ın kendilerine verdiği bu mutluluk ve incelikleri sebebiyle onlar Hz. Peygamber'i bağrılarına bastılar ve ona yardımcı oldular. Allâh da Hz. Peygamber vesilesiyle onlara birçok mükâfat verdi." [859]

582. Rûdânî, Cemu'l-Fevâid kitabında Hz. Ömer'in hadisine şöyle bir ek yapmıştır: "Allâh'a and olsun ki, onlara verdiğimiz sözlerde onlar kadar sözümüzde durmadık. Onlara şöyle söz vermiştik: 'Biz başkan oluruz, siz ise yardımcı olursunuz.' Bu sene sonuna kadar yaşayacak olursam Allâh'a and olsun, tüm valilerimi Ensar'dan atayacağım."[860]

---

[858] Heysemî: "Hadisin isnadında Abdullah b. Ömer el-Ömerî vardır. Kendisine İmâm-ı Ahmed ve bir cemaat âlim sıka demiş, Nesâî ve başkası ise zayıf demiştir. Diğer râvileri ise sıka, güvenilir kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 42).

[859] Bezzâr, *ez-Zevâid,* 1754; *Kenzu'l-ummâl,* VII, 134.

[860] Rûdânî "Hadisi, Bezzâr rivayet etmiş, hadiste zayıflık vardır" dedi. (*Cem'u'l-fevâid,* II, 30). Heysemî de hadisi Bezzâr'dan tamamıyla rivayet etmiş. Sonra şöyle demiştir: "Hadisi, Bezzâr rivayet etmiş, isnadının da hasen olduğunu söylemiş. Fakat isnadında İbn Şebîb vardır. Kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 42).

c) Hz. Cabir'in konu hakkında hadisi

583. İmâm-ı Ahmed, Cabir b. Abdullah'tan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisini panayır yerlerinde kabilelere arz eder ve şöyle derdi: *'Beni kendi kavmine götürecek kimse var mı? Çünkü Kureyş'liler, Rabbimin kelamını tebliğ etmeme engel oldular.'* Hemdân kabilesinden biri geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ona *'kimlerdensin?'* diye sordu. Adam, 'Hemdân kabilesindenim' dedi. *'Kavmin kimseyi koruyabilir mi?'* buyurdu. Adam 'evet' dedi. Sonra adam, kavminin Hz. Peygamber'i kabul etmemesinden korktu ve Hz. Peygamber'e gelerek 'Onlara gidip onlara söyleyeyim, önümüzdeki sene görüşürüz' dedi. Hz. Peygamber de *'tamam'* dedi. Hemdanlı gitti. Receb ayında Ensar heyeti geldi." [861]

584. Yardım etmek üzere bey'at bahsinde İmâm-ı Ahmed'in Cabir'den rivayet ettiği hadis daha önce geçti: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'de on yıl kaldı. İnsanları Ukkâze, Mecenne panayırında ve hac mevsimlerinde ziyaret ediyordu. *'Beni kim himaye eder? Rabbimden aldığım risalet görevimi tebliğ edene kadar kim bana yardımcı olursa ona cennet var'* diye seslenirdi. Kendisini barındıran, kendisine yardımcı olan hiç kimse bulamıyordu. Öyle ki Yemen veya Mudar'dan biri gelse hemen kavmi ve yakın akrabaları adama gidiyor şöyle diyorlardı: "Bu Kureyşli adamdan uzak dur ki, seni de fitneye düşürmesin.' Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kervanlar arasından geçerken parmakla işaret ederlerdi. Bu olay, Allâh (celle celâlühü), bizi Yesrib (Medine)'den gönderene kadar devam etti. Kendisini himaye ettik ve tasdik ettik. Bizden adam gider, ona iman eder, Hz. Peygamber de ona Kur'ân okur, sonra adam ailesine gelir ve onun vasıtasıyla tüm ailesi müslüman olurdu. Öyle oldu ki, her Ensar evinde kesin İslamı yayan, Müslüman olan bir topluluk bulunuyordu. Sonra Medineli Müslümanların hepsi istişare etti. Aramızda şöyle dedik: 'Daha ne zamana kadar Hz. Peygamberin, korku içinde Mekke dağlarına dönüp itildiğini bekleyeceğiz!' bizden yetmiş kişi hac mevsiminde bineklerine binip Hz. Peygamber'e gitti. Akabe yolunda buluşmak üzere sözleştik. Birer ikişer orda hazır olmaya başlayıp

---

[861] Ahmed, *Müsned*, III, 90. Heysemî: "Hadisin isnadındaki râviler sıka, güvenilir kimselerdir." Hafız İbn Hacer, hadisi Fethu'l-Bârî adlı eserinde *es-Sünen* sahiplerine[861] ve İmâm-ı Ahmed'e dayandırmış, onların rivayet ettiğini söylemiştir. Ayrıca Hâkim'in hadise sahîh dediğini belirtmiştir. (*Ebû Davud*, 4734; İbn Mâce, 201; Tirmizî, 2925; *Nesâî*, 2241; *el-Feth*, VII, 156).

hepimiz hazır olduk. Dedik ki: 'Ya Resûlallâh! Ne üzerine sana bey'at edelim..."[862]

d) Urve'nin konu hakkında hadisi

585. Taberânî, Urve'den[863] "müsrel" olarak şöyle rivayet etmektedir: "Hac mevsimi gelince Medineli Mâzin b. Neccâroğullarından Mu'âz b. Afrâ ve Es'ad b.Zürâre, Zürayk oğullarından Rafi' b. Mâlik ve Zekvân b. Abdulkays, Abduleşhel oğullarından Ebû Heysem b. Teyyihân, Amr b. Avf oğullarından Uvaym b. Sâ'ide (radıyallahu anhum) panayırlara katılmak için geldiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onların yanına geldi, onlara Allah'ın kendisini peygamber olarak seçtiğini, İslam'ın güzelliklerinden bahsetti. Onlara biraz da Kur'ân okudu. Bu Ensar heyeti susup Hz. Peygamber'i dinledi, Hz. Peygamber'in davetine içleri ısındı, mutmain oldu. Ehli kitabın, Hz. Peygamer hakkında söyledikleri sıfatları, davet edeceği dini zaten biliyorlardı (ehli kitaptan çok duymuşlarlardı). Hemen kendisini tasdik edip kendisine iman ettiler. Büyük hayra vesile oldular. Sonra Ensar heyeti, Hz. Peygamber'e 'Evs ve Hazrec arasındaki kan davalarını biliyorsun! Allah'ın işini kemale erdirmesini çok istiyoruz. Bizler, Allah ve senin için bu davada çok çabalayan kişiler olacağız. Şu an aramızda olan kargaşaya işaret ettik. En iyisi sen Allah ismi üzere şimdilik burada kal, biz kavmimize dönüp senin durumunu onlara anlatacağız ve onları Allah'a ve Resulüne davet edeceğiz. Belki Allah aramızda barışı sağlar, biz de birlik oluruz. Biz şu an birbirmizden çok uzak ve birbirimize çok düşmanız. Bu gün memleketimize gelirsen kimse etrafında toplanmaz (sana iman etmez). Senle seneye hac mevsiminde buluşmak üzere sözleşiyoruz' dediler. Hz. Peygamber de dediklerine razı oldu. Ensar heyeti de kavmine (Medine'ye) döndü. Gizli gizli medinelileri İslam'a davet etmeye başladılar. İnsanlara Hz. Peygamber ve getirdiği İslam dini hakkında bilgi verdiler. Onlara Kur'ân okuyarak onları davet ettiler. İnsanlar da İslam dinine girdi. Öyle oldu ki içinde Müslüman olmayan Ensar evi kalmadı..."[864]

---

[862] Hadisi Hâkim rivayet etmiş, hadise 'İsnadı Sahîh'tir' demiştir. (*Müstedrek*, II, 625).

[863] Meğâzî Urve b. Zübeyr adlı eserde rivayet edilmiş.

[864] Bu konu, Musab b. Ümeyr'in daveti konusunda geçti. Heysemî: "Hadisin isnadında İbn Lehî'a vardır. Kendisinde biraz zayıflık olsa da hadisi hasendir. Diğer râviler ise sıka, güvenilir kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 42).

e) Sırma b. Kays'ın bu konu hakkında şiir beytleri

536- Hâkim,[865] Yahya b. Sa'îd'den şöyle rivayet etmektedir: "Ensar'dan olan yaşlı birinden şöyle işittim: 'İbn Abbâs (radıyallahu anh)'ın Sırma b. Kays'dan şu beytleri öğrenmek için gelip gittiğini gördüm:

ثَوَى في قريشٍ بِضْعَ عَشْرَةَ حَجة   يذكِّر لو ألفى صديقاً مواتيا

ويعرض في أهل المواسم نفسه   فلم يرَ من يُؤوي ولم يرَ داعيا

فلما أتانا واستقرّت به النَوَى   وأصبح مسروراً بطَيْبَة راضيا

وأصبح ما يخشى ظُلامَة ظالمٍ   بعيدٍ، وما يخشى من الناس باغيا

بذلنا له الأموال من جُلِّ مالنا   وأنفسنا عند الوغى والتآسيا

بحق وإن كان الحبيبَ المواتيا   نعادي الذي عادَى من الناس كلِّهم

ونعلم أنَّ الله لا شيءَ غيره   وأن كتاب الله أصبح هادي

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Kureyş içinde on küsur yıl kaldı
Öğüt veriyordu, belki kendisine uygun bir dost bulurum diye
Panayıra gelenlere kendisini arz ediyordu
Kendisine bağrını açanı, kendisini memleketine çağıranı görmedi.
Bize geldikten sonra hayatı istikrara kavuştu
Gönül huzuru içinde bizden razı olarak yaşamaya başladı.
Uzakta olan zâlimin zülmünden artık korkmaz oldu
İnsanlardan zâlim olanlardan da korkmaz oldu
Tüm mal ve canlarımızı onun yoluna serdik
Savaş ve yardımlaşma anında
Ona düşman olan herkesi düşman kabul ettik
Önceden çok sevdiğimiz, bize muvafık dostumuz olsa bile
Biz, Allah'tan başka bir şeyin (ilahın) olmadığını
Allah'ın kitabının hidayet için kalavuz olduğunu kesin biliyoruz

[865] Hâkim, *Müstedrek*, II, 626.

ENSAR VE MUHACİRLER ARASINDA KARDEŞLİĞİN SAĞLANMASI

a) Hz. Abdurrahman b. Avf'ın Hz. Sa'd b. Rebî' ile kıssası

586. İmâm-ı Ahmed,[866] Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Abdurrahman b. Avf, Medine'ye geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onla Sa'd b. Rebî' arasında kardeşlik kurdu. Hz. Sa'd, Hz. Abdurrahman'a 'Ey Kardeşim! Ben Medine'nin en zenginiyim. Benim malımın yarısını seç ve kendin için al. İki tane de eşim var, onlara da bak hangisini beğenirsen onu senin için boşayayım' dedi. Abdurrahman cevaben 'Allah, senin malını ve aileni sana mubarek kılsın. Bana çarşıyı gösterin' dedi. Kendisine çarşıyı gösterdiler. Kendisi de çarşıya gitti, bir şey satın aldı, sonra sattı ve kâr etti. Biraz peynir ve yağ alıp eve geldi. Allah'ın dilediği kadar evinde durdu. Bir gün Hz. Peygamber'e geldi üzerinde za'feran kokusu vardı. Hz. Peygamber, *'bu koku da nedir?'* buyurdu. Hz. Abdurrahman, 'bir kadınla evlendim' dedi. Hz. Peygamber, *'mehir olarak ne verdin?'* diye sordu. Hz. Abdurrahman, 'hurma çekirdeği miktarınca altın' dedi. Hz. Peygamber, *'düğün ziyafeti ver, bir koyun veya keçi de olsa'* buyurdu. Hz. Abdurrahman o günleri şöyle anlatır: 'Hangi taşı kaldırsam altında altın ve gümüş bulacağımı düşünüyordum (yani Allah, ticaretimi çok bereketli kılıyordu)."[867]

b) Muhacir ve Ensâr'ın birbirlerine varis olmaları

587. Buhârî,[868] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Muhacirler, Medine'ye geldiklerinde Hz. Peygamber'in aralarında kurduğu kardeşlikten dolayı muhacir olan kişi Ensar'a mirasçı olurdu, diğer akrabaları olmazdı.

﴿وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ فَآتُوهُمْ
نَصِيبَهُمْ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا﴾

"(Erkek ve kadından) her biri için, ana, baba ve akrabanın bıraktığından (hisselerini alacak olan) vârisler kıldık. Yeminlerinizin

---

[866] Ahmed, *Müsned,* III, 190.

[867] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 228. Bu hadisi Buhârî ve Müslim de rivayet etmiştir. Buhârî (III, 68) ayrıca Abdurrahman b. Avf'dan rivayet etmiştir. (*el-İsâbe,* II, 26). İbn Sa'd da Enes'den bu hadisi rivayet etmiştir. (*et-Tabakat,* III, 89).

[868] Buhârî, III, 125, VI, 55, VIII, 190.

bağladığı kimselere de paylarını verin. Çünkü Allah her şeyi görmektedir." (Nisa, 4/33) Ayet-i kerime inince (muhacir ve ensar arasındaki) bu miras hükmü ortadan kalktı. Bu rivayet edilen hadiste antlaşmalı kardeşlerin birbirlerine mirasçı olmalarını neheden ayet yukardaki ayetin olduğu vurgulanmıştır. Fakat doğru olan onun hükmünü kaldıran yukardaki ayet değil, şu ayettir:

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَئِكَ مِنْكُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللهِ إِنَّ اللهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

"Sonradan iman eden ve hicret edip de sizinle beraber cihad edenler de sizdendir. Allah'ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine (vâris olmağa) daha uygundur. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir." (Enfal: 8/75).

Hafız İbn Hacer, bu iki farklı rivayet hakkında şöyle demektedir: "Doğru olan bu son görüştür. Ama nashın (hükmü kaldırma) iki defa olma ihtimali de vardır. Birincisinde sadece antlaşmalı kardeş mirasçı oluyor, akrabalar olamıyordu. Akabinde Nisa süresinin 33. Ayeti nazil oldu ve hem antlaşmalı kardeş hem de akrabalar mirasçı olmaya başladı. İbn Abbâs'ın hadisi de bunu vurgulamaya hamledilebilir. Sonra Ahzab ayeti bunu nehetmiş, mirasın sadece akrabalara olacağını hükme bağlamıştır. Antlaşmalı kardeşe ise savaşta ve normal hayatta yardım etmek ve benzeri şeyler kaldı. Diğer hadisleri de buna yorumlamak gerekmektedir."[869]

588. İbn Sa'd, Vâkidî'nin bir cemaat tabiine isnad ettiği hadisinde şöyle demektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye gelince Muhacirler arasında kardeşlik müessesesi kurdu ve ayrıca Muhacir ve Ensar arasında da yardımlaşmak üzere kardeşlik müessesesi kurdu. Birbirlerine mirasçı da oluyorlardı. Bunlar doksan kişiydi. Bazısı Ensar'dan bazısı ise muhacirden idi. Başka bir görüşe göre yüz kişi olduğu söylenmiştir. Enfal süresinin 75. Ayeti nazil olunca Hz. Peygamber'in tesis ettiği bu kardeşlik muessesesinden dolayı olan miras ortadan kalktı." [870]

---

[869] İmâm-ı Ahmed; Amr b. Şuayb'den, o da babasından, o da dedesinde bu hadisin benzerini rivayet etmektedir. (İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, VII, 191).
[870] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 238; *Fethu'l-bârî*, VII, 191.

ENSARIN, MALINI MUHACİRLERLE BÖLÜŞMESİ

a) Ensarın mahsûlünü muhacirlerle paylaşması, sonra verdiklerine mukabil kendilerine ganimetten pay verilmesi

589. Buhârî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ensar, Hz. Peygamber'e 'Bizimle (muhacir) kardeşlerimiz arasında hurma mahsülünü paylaştır' dedi. Hz. Peygamber *'hayır'* dedi. Muhacirler, Ensar'a 'Sizin meyvelerde ortak olduğumuz halde bize bir mükellefiyet yüklemeyecek misiniz' dedi. Ensar da 'İşittik, kabul ettik' dedi." [871]

590. Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem (radıyallahu anh) şöyle anlatır: "Ensar, 'Malımız mülkümüz aramızda eşit taksim edilsin' dedi. Hz. Peygamber, 'başka...' dedi. Ensar, 'başka ne yapabiliriz ya Resulallâh?' dedi. Hz. Peygamber, 'Muhacirler, çiftçiliği bilmezler. Onlara mükellefiyet yükleyin (kendinizle beraber çalıştırın) ve meyveleri de bölüşün' buyurdu. Ensar da 'tamam' dedi."[872]

591. İmâm-ı Ahmed;[873] Yezîd b. Humeyd'den, o da Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Muhacirler, Hz. Peygamber'e 'Ya Resulallâh! Hicret edip geldiğimiz bu kavim (ensar) gibisini görmedik. Az malları olsa hemen bizle bölüşürler, çok olunca da bol bol verirler. Bize bazı sorumluluklar yükleyerek kolay tahsil edebilecek mahsüllerinde de bizi ortak ettiler. (Bize hiçbir şey bırakmadan) Tüm sevap ve mükâfatı kapmalarından korkuyoruz' dediler. Hz. Peygamber 'Siz bundan dolayı onları övmeye ve onlara dua etmeye devam ettiğiniz müddetçe hepsini kapmazlar (size de bırakırlar)."[874]

592. Bezzâr, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ensardan kim, hurmalarını toplasa hurmalarını ikiye ayırırdı. Bir kısmı diğer kısımdan daha az olurdu. Sonra hurma yapraklarını da az olan kısma katarlardı. Sonra Ensar, muhacirleri istediğini seçme noktasında serbest bırakırdı. Muhacirler de çok olanı alırlardı. Ensar ise yapraklı ve az olan kısmı alırdı. Bu olay böyle Hayber fethine kadar devam etti. Hz. Peygamber, *'bize karşı üze-*

---

[871] Buhârî, III, 136, 249, V, 39.
[872] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 228.
[873] Ahmed, *Müsned*, III, 204.
[874] Bu hadis sülâsiyyu'l-isnad (üç kişi vasıtasıyla rivayet edilen hadis demektir, yan, isnadı üç kişiden oluşmaktadır) olup Buhârî ve Müslim'in şartı üzeredir. Kütüb-i Sitte sahiplerinden hiç biri bu hadisi bu isnadla rivayet etmemiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 228). Hadisi İbn Cerîr, Hâkim (*Müstedrek*, II, 63) ve Beyhakî de rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 136).

rinizde olan tüm görevleri çok iyi yerine getirdiniz. İsterseniz hurmalıklarınız size kalsın, ayrıca (bize verdiğiniz şeylere mukabil) Hayber ganimetinden payınızı da alınız' buyurdu. Ensar 'Senin bizim üzerimizde, bizim de senin üzerinde bazı yükümlülüklerimiz var. Bizim senin üzerinde olan yükümlüğümüz (söylediklerini yapma karışılığı) bize cennetin mükâfat olarak verilmesidir. Biz, bizden yapmamızı şart koştuğun şeyleri yaptık' dedi. Hz. Peygamber de *'Cennet size olsun'* buyurdu."[875]

593. Buhârî, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Bahreyn'deki ganimetin (yıllardır muhacirlere yardımcı olduklarından dolayı) sadece Ensar'a bölüştürüleceğini söyledi. Ensar ise kabul etmedi. 'Ancak muhacir kardeşlerimize de biz gibi pay verirseniz o zaman pay alırız' dediler. Hz. Peygamber de *'hayır alacaksınız. Ahirette benle karşılaşacağınız günü bekleyin. İlerde size çok haksızlıklar yapılacak, ikinci plana itileceksiniz (Emeviler her şeyi kendi ailesine alıp ensarı ikinci plana ittiler)'* buyurdu "[876]

---

[875] Bezzâr, *ez-Zevâid*, 2794. Heysemî: "Bu hadisi, Bezzar iki farklı yolla rivayet etmiş. İki isnadında da Mücâlid vardır. Kendisi hakkında (güvenilir midir, değil midir diye) ihtilaf vardır. İsnadındaki diğer râviler sıka, güvenilir kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 40).

[876] Buhârî, III, 150, IV, 119, V, 42.

ENSARINN, İSLAMİYETLE OLAN BAĞLARINI GÜÇLENDİRMEK İÇİN CAHİLİYYE BAĞLARINI KESMESİ

a) Ka'b b. Eşref'in öldürülmesi

594. Buhârî,[877] Cabir b. Abdullah'tan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber *'Ka'b b. Eşref'in hakkından kim gelecek? Ka'b, Allah'a ve Resulüne eziyet etmiştir'* buyurdu. Muhammed b. Mesleme ayağa kalktı 'Ya Resulallâh! Onu öldürmemi ister misin?' dedi. Hz. Peygamber *'evet'* dedi. 'Ya Resulallâh! (kendisini kandırmam için yalandan) bir şeyler söylememe izin verir misin?' dedi. Hz. Peygamber de *'evet'* dedi. Muhammed b. Meslem'e Ka'b'a geldi ve şöyle dedi: 'Bu adam (Hz. Muhammed'i kasdediyor), bizden sadaka istiyor. Bize çok sıkıntı veriyor. Ben senden borç almak için geldim' dedi. Ka'b, 'Allah'a and olsun ki, onu usandırabilirsin!' dedi. Muhammed b. Mesleme, 'Bir kez ona tabi olduk, artık onu terk etmek istemiyoruz. Bakalım işin sonu nereye varacak. Biz istedik ki, sen bize bir veya iki vasak hurma borç veresin!' dedi. Ka'b 'tamam, ama yanımda rehin bir şey bırakacaksın' dedi. 'ne istiyorsun' dediler. 'Hanımlarınızı rehin olarak bırakın' dedi. Onlar ise 'Sen en yakışıklı arapsın, nasıl olur da hanımlarımızı sana rehin bırakırız!' dedi. Ka'b da 'Çocuklarınızı rehin olarak bırakın' dedi. 'Çocuklarımızı nasıl rehin bırakırız, bu onlara kara leke olarak kalır, ilerde bir veya iki vasak hurma karşılığı rehin edildiniz diye onları birileri aşağılar' dediler. Fakat sana silahımı rehin olarak bırakabilirim' dedi. Gece vakti silahı getireceğine dair söz verdi. Muhammed b. Mesleme, gece vakti Ka'b'ın sütkardeşi olan Ebû Nâile ile beraber geldi. Onları kaleye çağırdı, kendisi de aşağı indi. Hanımı, Ka'b'a 'Bu saatte nereye gidiyorsun?' dedi. Ka'b, 'Muhammed b. Mesleme ve kardeşim Ebû Nâile geldi' dedi. Başka bir rivayette hanımı 'Akan kan sesini işitiyor gibiyim' dedi. Ka'b, '(korkma!) Sadece Muhammed b. Mesleme ve sütkardeşim Ebû Nâile'dir. Onurlu insan gece vuruşmaya dahi davet edilse icabet eder' dedi. Muhammed b. Mesleme, yanında ayrıca iki kişi[878] getirip içeri soktu. Muhammed b. Mesleme, onlara 'Ka'b'ın saçını öveceğim ve akabinde koklayacağım. Saçından iyice tuttuğumu gördüğünüzde boynundan vurun!' dedi. Ka'b, süslü elbiseler giyip aşağı indi. Kendisinden güzel kokular yayılıyordu. İbn Mesleme, 'O gün gördüğüm koku gibi

---

[877] Buhârî, 3/186, 4/78, 5/115.

[878] Ebû İsâ ve Hâris b. Evs idi. Bazıları Abbâd b. Bişr'i de eklemiştir. (B).

güzek koku hiç görmemiştim' dedi. Ka'b, 'Benim yanımda arap kadınlarının en güzel kokanı, en mükemmel olanı vardır' dedi. İbn Mesleme, 'Saçını koklayabilir miyim' dedi. 'Ka'b da 'evet' dedi. Saçlarını kokladı, sonra arkadaşları kokladı. Sonra '(Çok güzeldi) Bir daha İzin koklamama müsade eder misin?' dedi. Saçını iyi tutunca şimdi!' dedi. Arkadaşları da vurup Ka'b'ı öldürdüler. Sonra Hz. Peygamber'e gelip olayı anlattılar." Urve'nin bir rivayetinde: "Hz. Peygamber'e haber verdiler, Hz. Peygamber de Allah'a hamd etti." İbn Sa'd'ın[879] bir rivayetinde "Ğarkad denen (mezarlık) yere geldiklerinde tekbir getirdiler. Hz. Peygamber de o gece kalkmış namaz kılıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onların tekbir sesini duyunca o da tekbir getirdi. Ka'b'ı öldürdüklerini anladı. Sonra Hz. Peygamber'in yanına geldiler. Hz. Peygamber *'Bazı insanlar kurtuluşa erdi, rahatladı'* dedi. Onlar da 'Sen de Ya Resulallâh' dediler. Ka'b'ın başını Hz. Peygamber'in önüne attılar. Hz. Peygamber de öldürülmesinden dolayı Allah'a hamd etti.

595. İkrime'nin "mürsel" olarak rivayet ettiği hadiste şöyle denmektedir: "Yahudiler bu olaydan dolayı korkmaya başladı. Hz. Peygamber'e geldiler 'Efendimiz hile, tuzak ile öldürüldü' dediler. Hz. Peygamber de 'Ka'b'ın yaptıklarını, Müslümanlar aleyhinde yaptığı kışkırtmaları ve Müslümanlara yaptığı eziyeti anlattı." İbn Sa'd[880] ek olarak "Korktular ve hiç konuşmadılar." [881]

596. İbn İshak anlatıyor: "Hz. Peygamber, *'Kim, benim için (Ka'b) İbn Eşref'in hakkından gelecek?'* buyurdu. Muhammed b. Mesleme 'Ben senin için onu öldürürüm ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber *'Ona gücün yetiyorsa yapabilirsin'* dedi. Muhammed b. Mesleme evine döndü, üç gün boyunca evde durdu çıkmadı. Ne yiyor ne içiyordu. Sadece boynuna aldığı görevi düşünüyordu. Durumu, Hz. Peygamber'e haber verildi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), İbn Mesleme'yi çağırdı ve *'Niye yemeyi ve içmeyi terkettin'* diye sordu. İbn Mesleme 'Ya Resulallâh! Ben sana bir söz verdim, bilmiyorum yerine getirebilir miyim, getiremez miyim' dedi. Hz. Peygamber, *'sana düşen var gücünle çabalamaktır'* buyurdu." [882]

---

[879] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 33.
[880] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 33.
[881] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 34; *Fethu'l-bârî*, VII, 239.
[882] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 54.

597. İbn İshak,[883] İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onlarla beraber Ğarkad mezarlığına kadar yürüdü. Sonra onları yollayarak 'Allah'ın ismi ile gidin, ey Allah'ım sen onlara yardımcı ol!' buyurdu."

b) Ebû Rafi Sellâm b. Ebî Hukayk'ın öldürülmesi

598. İbn İshak, Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allah'ın elçisine bahşettiği en güzel şey Ensar'ın Evs ve Hazrec kabileleridir. Bu iki kabile, Hz. Peygamber'le beraber iki koç gibi çekişme ve rekabet içindeydi. Evs kabilesi, Hz. Peygamber'in bir ihtiyacını giderirse Hazrec kabilesi hemen 'Allah'a and olsun! Bu yaptıkları şey yüzünden Hz. Peygamber yanında bizden daha faziletli olamazlar' derdiler ve hemen onun bir benzeri güzel, faziletli şey yaparlardı. Hazrec kabilesi yapmış olsa bu kez Evs kabilesi hemen yapardı. Evs kabilesi, Hz. Peygamber'e düşmanlığından dolayı Ka'b b. Eşref'i öldürünce Hazrec kabilesi 'Allah'a and olsun! Yaptıkları bu şeyden dolayı bize üstünlük sağlayamazlar' dediler ve hemen Ka'b b. Eşref gibi Hz. Peygamber'e düşman olan kim var diye düşünüp taşınmaya başladılar. Hayber'de yaşayan İbn Ebî Hukayk'ın onun gibi (azılı düşman) olduğunda karar kıldılar. Hz. Peygamber'den onu öldürmek için izin istediler. Hz. Peygamber de izin verdi. Hazrec kabilesinin Seleme oğulları kolundan beş kişi yola çıktı. Bunlar Abdullah b. Atîk, Mes'ûd b. Sinân, Abdullah b. Üneys, Ebû Katade Hâris b. Rib'î, Huzâ'â b. Esved - Huzâ'â Eslem kabilesinden olup Hayberlilerin dostu idi- Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Abdullah b. Atîk'i onlara başkan kıldı. Sakın çocuk ve kadın öldürmeyin, dedi. Yola çıkıp Hayber'e geldiler. Gece vakti İbn Ebî Hukayk'ın evine geldiler. Önce tüm evlerin kapısını aile efradı üzerine kilitlediler. İbn Ebî Ukayk, evin üstünde bir odasındaydı. Oraya çıkmak için ağaçtan yapma bir merdiven vardı. Onu hemen duvara dayadılar ve evin kapısına dikildiler. Kapıya vurdular, kapıya hanımı geldi. Hanımı 'kimsiniz?' diye sordu. Onlar da 'Bazı arap kişileriz, gıda ihtiyacımız var' dediler. Hanımı, 'buyrun efendiniz burada' dedi. Hazrec heyeti onun yanına girdiler. İçeri girdiğimizde dışarıdan yardım gelir de aramıza girip engel olur endişesiyle kapıyı kapattık. Hanımı avazı çıktığı kadar bağırarak onlara saldırdığımızı söyledi. İbn Ebî Hukayk, yatağı üzerindeydi. Hemen

---

[883] *Sîretu İbn Hişâm,* II, 52. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 7). Hafız İbn Hacer, İbn Abbâs'ın rivayet ettiği hadisin isnadının hasen olduğunu belirtmiştir. (*Fethu'l-bârî,* VII, 237).

kılıçlarımızla üstüne saldırdık. Allah'a and olsun! Gece karanlığında onu sadece üzerindeki beyaz elbisesinden dolayı görüyorduk. Sanki yatağın üzerine atılmış ince ve beyaz Mısır elbisesi gibiydi. Hanımı avazı çıktığınca bağırınca biri kılıcını ona doğru kaldırdı, sonra Hz. Peygamber'in "Sakın kadın ve çocukları öldürmeyin!" nehyini hatırlayınca elini kadından çekti, ona dokunmadı. Hz. Peygamber'in nehyi söz konusu olmasaydı o gece kadından da kurtulmuş olurduk. Kılıçlarımızla İbn Ebî Hukayk'a vurduğumuzda Abdullah b. Üneys üzerine atalayarak kılıcı karnından batırıp sırtından çıkardı. İbn Ebî Hukayk da 'yeter, yeter!' diyordu. Evden çıktık. Abdullah b. Uteyk'in gözleri bozuktu, merdivenden düştü, eli çok kötü yaralandı. Onu kaleye akan su kanalının yanına kadar sırtladık, sonra kanala girdik. Hayberliler, ateşleri yaktılar, her tarafta titiz titiz bizi arıyorlardı. Bulacaklarından ümitlerini kestiklerinde İbn Ebî Hukayk'ın yanına geri döndüler. Onun etrafında toplandılar. İbn Ebî Hukayk, onların davalarına bakan hâkim idi. Kendi kendimize 'Allah'ın düşmanının ölüp ölmediğini nerden bileceğiz' dedik. Bizden biri 'Ben gider, sizin için bakarım' dedi. Gitti, insanların arasına girdi.

Giden kişi anlatıyor: 'Hanımı ve Yahudi adamlarının etrafında toplandıklarını gördüm. Hanımının elinde kandil vardı, İbn Ebî Hukayk'a bakıyor ve insanlarla konuşuyordu. Şöyle diyordu: 'Allah'a and olsun! İbn Atîk'in sesini işittim, sonra kendi kendime yanlış duydum, çünkü İbn Atîk ne gezer buralarda dedim.' Akabinde hanımı ilerledi, onun yüzüne bakıyordu ve 'Yahudi tanrısına yemin ederim ki, İbn Ebî Hukayk öldü!' dedi. Hayatımda bu duyduğum kelimeden daha zevk aldığım bir kelime duymamıştım.'

Sonra arkadaşımız bize gelip olayı anlattı. Biz de arkadaşımızı sırtlayıp Hz. Peygamber'e geldik. Hz. Peygamber'e Allah'ın düşmanının öldürüldüğünü haber verdik. Kimin öldürdüğü hakkında ihtilaf ediyorduk, herkes ben öldürdüm diyordu. Hz. Peygamber *'kılıçlarınızı getirin'* buyurdu. Kılıçlarımızı getirdik, kılıçlara baktı ve Abdullah b. Üneys'in kılıcını göstererek *'bu kılıç onu öldürmüştür, bu kılıç üzerinde yemek izleri görüyorum'* buyurdu." [884]

599. Buhârî, Berrâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Yahudi olan Ebû Rafi'i öldürmek için Ensar'dan birkaç kişi gönderdi. Başlarına Abdullah b. Atîk'i başkan yaptı. Ebû

---

[884] *Sîretu İbn Hişâm,* II, 273-275; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 137, *Sîretu İbn Hişâm,* II, 190.

Rafi, Hz. Peygamber'e eziyet ediyor ve aleyhinde çalışıyordu. Hicaz topraklarında kendisine ait bir kalede yaşıyordu. Bu grup kaleye yaklaşınca güneş batmıştı, insanlar hayvanlarını eve götürmüşlerdi. Abdullah, arkadaşlarına 'Yerinizde oturun! Ben gidip iltifat edeceğim belki kapıcıyı kandırır, içeri girerim' dedi. Abdullah yürüdü, kapıya yaklaştığında elbisesi ile kendini örtüp bir kenara çömeldi, ihtiyacını gideriyormuş gibi. İnsanlar içeri girmiştiler. Kapıcı, 'Ey Abdullah! İçeri gireceksen haydi gir, kapıyı kilitleyeceğim' dedi. Ben de girdim ve gizlendim. İnsanlar içeri girdiklerinde kapıcı da kapıyı kapattı. Sonra anahtarları da orda bulunan bir sütunun üzerine astı. Anahtarları almak için kalktım, anahtarları alıp kapıyı açtım. Ebû Rafi'in huzurunda sohbet ediliyordu. Kendisine ait olan yüksek bir köşkte bulunuyordu. Sohbet ettiği kimseler yanından dağılıp gittiklerinde merdivenden yukarı doğru çıktım. Kendi kendime 'İnsanlar bana ters baktı, beni gördüler. Onu öldürmeme engel olurlar' endişesiyle hangi kapıyı açsam arkadan üzerime kilitliyordum. Nihayetinde kendisinin olduğu bölüme geldim. Kendisi karanlık bir odada aile efradının içinde bulunuyordu. Odanın tam neresinde olduğunu bilmiyordum. 'Ebû Rafi' diye seslendim. 'Kim o?' dedi. Ben de sesin geldiği tarafa yöneldim ve kılıcımla bir darbe indirdim. Fakat ben çok korktum ve hedefime isabette edemedim. Ebû Rafi avazı çıktığı kadar bağırdı. Ben de odadan çıktım. Biraz bekledikten sonra sonra içeri girip 'Ne bu ses ey Ebû Rafi' dedim. Ebû Rafi 'Ey anası azap olasıca! Bir adam biraz önce kılıcı ile odada bana vurdu!' dedi. Abdullah devam ediyor: Ebû Rafi'e iyi bir darbe indirdim, ama öldürmedim. Sonra kılıcın keskin kısmını karnının üstüne bastırıp sırtından çıkardım. Kesin öldürdüğüme kani olunca kapıları teker teker açmaya başladım. Sonra merdiven kapısına geldince ayağımı attım, bir de baktım yere çakılmışım. Ayın ortalığı aydınlattığı bir gecede düştüm, ayağım kırıldı. Ayağımı sarıkla bağladım, sonra ilerledim ve kapının yanında oturdum. Kendi kendime 'Gece çıkmayacağım, öldüğünü tam öğrenene kadar bekleyeceğim' dedim. Horozlar öttü, tallal, sur üstüne çıkıp 'Hicaz ehlinin büyük taciri Ebû Rafi'e yas tutuyorum, kendisi öldü' diye bağırdı. Arkadaşlarımın yanına gittim. 'haydi, canımızı kurtaralım! Allah, Ebû Rafi'in canını aldı' dedim. Hz. Peygamber'e geldik, olayı ona anlattım. Hz. Peygamber *'ayağını uzat'* dedi. Ben de uzattım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ayağıma eliyle dokundu ve sanki ayağım hiç incimemiş gibi oldu." [885]

---

[885] Buhârî, IV, 76, 77, V, 117, 118.

600. Buhârî, bu kıssayı başka bir siyakla rivayet etmiş. Kütüb-i Sitte sahipleri içerisinde sadece kendisi bu siyakla hadisi rivayet etmektedir. Sonra şöyle dedi: Zühri, Übeyy b. Ka'b'dan şöyle aktarır: "Ebû Rafi'i öldürmek için gönderdiği grup gelince Hz. Peygamber minber üzerindeydi. Hz. Peygamber *'İnsanlar kurtuldu'* buyurdu. Onlar da 'Sen de kurtuldun ya Resulallâh!' dediler. Hz. Peygamber *'Onu öldürdünüz mü?'* diye sordu. Onlar da 'evet' dedi. Hz. Peygamber, *'kılıcı bana uzat'* dedi. Abdullah da kılıcını kınından çekti, verdi. Hz. Peygamber, *'evet, bu kılıç üzerinde olan, onun midesindeki yemektir'* buyurdu."[886]

c) Yahudi İbn Şeybe'nin öldürülmesi

601. Ebû Nu'aym; Muhayyısa'nın kızı←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber *'Yahudi ileri gelenlerinden kimi, mağlup edip öldürebiliyorsanız onu öldürünüz!'* buyurdu. Hz. Muhayyısa, İbn Şeybe'nin üzerine saldırdı ve onu öldürdü. İbn Şeybe, Yahudilerin önce gelen bir tüccarıydı, onlarla elbise alış verişi yapıyordu. Huvayyısa, Muhayyısa'nın yaşça büyüğüydü ve henüz Müslüman olmamıştı. Muhayyısa, İbn Şeybe'yi öldürünce Huvayyısa da kardeşine vurur ve 'Ey Allah'ın düşmanı! Adamı öldürdün! Allah'a and olsun ki, karnındaki yağların çoğu onun malıdır' dedi. Ben de 'Allah'a and olsun! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), seni öldürmemi emretse senin de boynunu vururum!' dedim. Bu Huvayyısa'nın İslamla tanışmasına vesile oldu. Huvayyısa, 'Gerçekten Muhammed beni öldürmemi emretse beni öldürür müydün?' diye sordu. Muhayyısa 'Evet, vallahi öldürürdüm' dedi. Huvayyısa, 'Allah'a and olsun! Seni bu duruma getiren bir din harika bir dindi' dedi."[887]

602. İbn İshak, bu hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. Hadisinde şöyle denmiştir: "Muhayyısa, kardeşi Huvayyısa'ya 'Allah'a and olsun! Onu öldürme emrini bana veren kişi, seni öldürmemi emretse gözümü kırpmadan boynundan vururum!" dedi. Sonunda da şu eki yapmıştır: "Akabinde Huvayyısa Müslüman oldu."[888]

---

[886] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 137.

[887] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 90.

[888] *Sîretu İbn Hişâm,* II, 58, 59. Ebû Dâvud (3002), İbn İshak tariki ile hadisi rivayet etmekte fakat 'Senin karnında onun malı vardır' sözüyle yetinmiş, ondan sonrasını zikretmemektedir.

BENÎ KAYNUKÂ', BENÎ NADÎR VE BENÎ KURAYZA GAZVELERİ, ENSARIN BU OLAYLARDAKİ TUTUMU

a) Benî Kaynukâ' ile alakalı hadis

603. İbn İshak, -hasen bir isnadla- İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir savaşında Kureyş'lileri mağlub edince Yahudiler Benî Kaynukâ' pazarında toplandı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onlara hitaben şöyle buyurdu: *'Ey Yahudiler! Bedir savaşında Kureyş'lilerin başına gelenler sizin de başınıza gelmeden Müslüman olunuz!'* Onlar da 'Kureyş kabilesi, savaşmayı bilmeyen bir topluluktur. Bizle savaşmış olsaydın bizim nasıl yiğit olduğumuzu öğrenirdin!' dedi. Akabinde Allah (celle celâlühü), şu ayeti indirdi:

﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ (١٢) قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللهِ وَأُخْرَى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ﴾

"(Resûlüm!) İnkâr edenlere de ki: Yakında mağlup olacaksınız ve cehenneme sürüleceksiniz. Orası kalınacak ne kötü bir yerdir! (Bedir'de) karşı karşıya gelen şu iki gurubun halinde sizin için büyük bir ibret vardır. Biri Allah yolunda çarpışan bir grup, diğeri ise bunları apaçık kendilerinin iki misli gören kâfir bir grup. Allah dilediğini yardımı ile destekler. Elbette bunda basiret sahipleri için büyük bir ibret vardır. (Al-i İmrân: 3/12, 13)[889]

604. Ebû Dâvud, bu hadisi İbn İshak tariki ile bu manayla rivayet etmiş, hadisinde şöyle demiştir: "Yahudiler, 'Ya Muhammed! Savaşmayı bilmeyen birkaç Kureyş'li çapulcu insanı öldürmen seni aldatmasın! Bizle savaşınca bizim nasıl kişiler olduğumuzu öğrenir ve bizim gibi kimselerle karşılaşmadığını anlarsın!"[890]

605. İbn Cerîr,[891] Zührîden İbn Kesîr'in tefsirinde (II, 69) de olduğu gibi şöyle rivayet etmektedir: "Bedir savaşında Kureyş'liler hezimete uğrayınca Müslümanlar, kendi Yahudi dortlarına 'Bedir günü onların başına gelen sizin

---

[889] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 552; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî,* VII, 334.
[890] Ebû Dâvud, 3001.
[891] Tefsîru't-Taberî, VI, 275.

de başınıza gelmeden Müslüman olunuz' diye tavsiyede bulundular. Malik b. Sayf, 'Savaşmayı bilmeyen bir grup Kureyş'liyi yenmeniz sizi aldatmıştır. Eğer sizle savaşmaya gerçekten karar verir, gücümüzü birleştirirsek bizle savaşacak gücünüz olmaz!' dedi. Übade b. Samit (radıyallahu anh), 'Ya Resulallâh! Yahudi dostalarım nüfuzlu, silahları çok ve gerçekten güçlü insanlardır. Fakat ben onların dostluğunu atıp Allah ve Resulüne sığınıyorum. Allah ve Resulünden başka dost tanımam' dedi. Abdullah b. Übey ise 'Fakat ben Yahudi dostluğumu bitiremem. Onlar benim için önemli kimselerdir' dedi. Hz. Peygamber akabinde şöyle dedi: *'Ey Ebû Hubâb! Yahudi dostluğuyle Übade b. Sâmit'e karşı gururlanan kişiyi gördün mü, halbu ki o senin için düşük biridir.'* Abdullah b. Übey, 'O zaman ben gidiyorum' dedi. Akabinde Allah (celle celâlühü) şu ayetleri nazil etti:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٥١) فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَى مَا أَسَرُّوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ (٥٢) وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ (٥٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (٥٤) إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ (٥٥) وَمَنْ يَتَوَلَّ اللهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْغَالِبُونَ (٥٦) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٥٧) وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ (٥٨)

"Ey iman edenler! Yahudileri ve hıristiyanları dost edinmeyin. Zira onlar birbirinin dostudurlar (birbirinin tarafını tutarlar). İçinizden onları dost tutanlar, onlardandır. Şüphesiz Allah, zâlimler top-

luluğuna yol göstermez. Kalblerinde hastalık bulunanların: «Başımıza bir felâketin gelmesinden korkuyoruz» diyerek onların arasına koşuştuklarını görürsün. Umulur ki Allah bir fetih yahut katından bir emir getirecek de onlar, içlerinde gizledikleri şeyden dolayı pişman olacaklardır. (O zaman) iman edenler: «Bunlar mıdır sizinle beraber olduklarına bütün güçleriyle yemin edenler?» diyeceklerdir. Onların bütün yaptıkları boşa gitmiştir de kaybedenlerden olmuşlardır. Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven müminlere karşı alçak gönüllü (şefkatli), kâfirlere karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir. (Bunlar) Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar (hiçbir kimsenin kınamasına aldırmazlar). Bu, Allah'ın, dilediğine verdiği lütfudur. Allah'ın lütfu ve ilmi geniştir. Sizin dostunuz (veliniz) ancak Allah'tır, Resûlüdür, iman edenlerdir; onlar ki Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekâtı verirler. Kim Allah'ı, Resûlünü ve iman edenleri dost edinirse (bilsin ki) üstün gelecek olanlar şüphesiz Allah'ın tarafını tutanlardır. Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine Kitap verilenlerden dininizi alay ve oyun konusu edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin. Allah'tan korkun; eğer müminler iseniz. Namaza çağırdığınız zaman onu alay ve eğlence konusu yaparlar. Bu davranış, onların düşünemeyen bir toplum olmalarındandır.

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ مِنْ
قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ (٥٩) قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللهِ مَنْ
لَعَنَهُ اللهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَئِكَ شَرٌّ
مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ (٦٠) وَإِذَا جَاءُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ
وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ (٦١) وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ
فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٦٢) لَوْلَا يَنْهَاهُمُ
الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ
(٦٣) وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ

مَبْسُوطَتَانِ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا
وَكُفْرًا وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ
أَطْفَأَهَا اللهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ (٦٤) وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ
الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ (٦٥) وَلَوْ
أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ
تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ (٦٦) يَا أَيُّهَا
الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللهُ يَعْصِمُكَ
مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (٦٧)

(Onlara) şöyle de: Ey kitap ehli! Yalnızca Allah'a, bize indirilene ve daha önce indirilene inandığımız için mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Oysa çoğunuz yoldan çıkmış kimselersiniz. De ki: Allah katında yeri bundan daha kötü olanı size haber vereyim mi? Allah'ın lânetlediği ve gazap ettiği, aralarından maymunlar, domuzlar ve tâğuta tapanlar çıkardığı kimseler. İşte bunlar, yeri (durumu) daha kötü olan ve doğru yoldan daha ziyade sapmış bulunanlardır. Yanınıza inkârla girip yine inkârla çıktıkları halde size geldiklerinde «inandık» derler. Allah gizlediklerini daha iyi bilmektedir. Onlardan birçoğunun günah, düşmanlık ve haram yemede yarıştıklarını görürsün. Yaptıkları ne kadar kötüdür! Din adamları ve âlimleri onları, günah olan sözleri söylemekten ve haram yemekten menetselerdi ya! İşledikleri (fiiller) ne kötüdür! Yahudiler, Allah'ın eli bağlıdır (sıkdır), dediler. Hay dedikleri yüzünden elleri bağlanası ve lânet olasılar! Bilâkis, Allah'ın elleri açıktır, dilediği gibi verir. Andolsun ki sana Rabbinden indirilen, onlardan çoğunun azgınlığını ve küfrünü arttırır. Aralarına, kıyamete kadar (sürecek) düşmanlık ve kin soktuk. Ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa (fitneyi uyandırmışlarsa) Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar; Allah ise bozguncuları sevmez. Eğer ehl-i kitap iman edip (kötülüklerden) sakınsalardı, herhalde (geçmiş) kötülüklerini örter ve onları nimeti bol cennetlere sokardık. Eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rablerinden onlara indirileni (Kur'an'ı)

doğru dürüst uygulasalardı, şüphesiz hem üstlerinden, hem de ayaklarının altından yerlerdi (yeraltı ve yerüstü servetlerinden istifade ederek refah içinde yaşarlardı). Onlardan aşırılığa kaçmayan (iktisatlı, mutedil) bir zümre vardır; fakat çoğunun yaptıkları ne kötüdür! Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez." (Mîade, 51-67).

606. İbn İshak, Übade b. Samit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Benî Kaynukâ', Hz. Peygamber'le savaşa tutuştuğunda Abdullah b. Übeyy b. Selûl, onlara yardım etmeye başladı, onlarla birlik oldu. Übade b. Sâmit, Hz. Peygamber'in yanına geldi. Übade, Avf oğullarından idi. Onların da Abdullah b. Übey gibi Yahudilerle antlaşmaları vardı. Onlarla olan dostluğunu da bitirdi. Onların dostluğundan sıyrılıp Allah ve Resulünün dostluğuna sığındı. 'Ya Resulallâh! Allah, Resulünü ve Müslümanları dost ediniyorum. Bu kâfirlerin antlaşmalarından ve dostluğundan beri olduğumu ilan ediyorum' dedi. Übade ve Abdullah b. Übey hakkında Maide süresinin 51-56 ayetleri nazil oldu." [892]

b) Benî Nadîr olayı

607. İbn Merdûyeh sahîh bir isnadla Ma'mer'den, o da Zührîden, o da Abdullah b. Abdurrahman b. Ka'b b. Malik'ten, o da bir sahabeden şöyle rivayet etmektedir: "Kureyş'li kâfirler, Abdullah b. Übey ve orda bulunan putperestlere Bedir savaşından evvel bir mektup yazmışlardı. Mektupta Hz. Peygamber'i ve ashabı himaye ettiklerinden dolayı onları tehdit ediyorlardı. Tüm Araplarla üzerlerine yürüyeceklerine dair tehditler savuruyorlardı. Abdullah b. Übey ve yanındaki adamları Müslümanlarla savaşmayı düşündü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onlara gelerek *'Kureyş'in sizi karşı yaptığı oyun ve hileyi başka bir kimse size karşı yapmamıştır. Aranıza nifak sokup iç savaşa sürüklenmenizi istiyorlar'* buyurdu. Bunları dinledikten sonra hakkı anladılar ve dağıldılar. Bedir savaşı olduktan sonra bu kez yahudilere bir mektup yazdılar. Mektupta (Müslümanları yok edebilecek güce sahip olduklarını) büyük topluluğa ve kalelere malik olduklarını belirttiler, ayrıca onları da (tüm Araplarla birleşerek üzerlerine geleceklerine dair) tehdit ettiler. Benî

---

[892] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 49; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 4.

Nadîr yahudileri, Hz. Peygamber'e karşı bir suikast yapmaya karar verdi. Hz. Peygamber'e bir elçi göndererek 'Üç sahabînle beraber bize gel, bizden de üç âlim seni karşılayacaktır. Eğer onlar sana iman ederlerse hepimiz sana tabi olacağız' dediler. Hz. Peygamber de kabul etti. Yahudilerden sözde âlim olan üç suikastçi hançerlerini kuşandı. Benî Nadîr'den bir kadın, Ensardan olan Müslüman kardeşine elçi göndererek Benî Nadîr oğullarının planlarını haber verdi. Kadının kardeşi de hemen Hz. Peygamber'e gidip Benî Nadîr'e ulaşmadan kendisine haber verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), haberi aldıktan sonra geri döndü ve sabahın erken vaktinde onları savaşçılarla o gün inhisara aldı. Ertesi gün de Benî Kurayza üzerine gidip onları da inhisara alıp onlarla antlaşma yaptı. Sonra onlardan dönüp Nadîr oğullarıyla savaşa tutuştu ve onlara sürgün cezası verdi. Develerinin taşıyabileceği şeyleri -silah müstesna- taşımalarına izin verdi. Onlar da evlerinin kapıları dâhil her şeylerini yükleyip götürdüler. Kendi elleriyle evlerini yıkıyor, harab ediyorlardı. Kendilerinin işine yarayacak evlerinde çıkan tahtaları da taşıyorlardı. Benî Nadîr Yahudilerinin Şam'a sürgünü, insanların oraya olan ilk sürgünüdür."[893]

608. Beyhakî, İbn Abbâs'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onları inhisara aldı, onlara her türlü acıyı çektirdi. Zor durumda kaldıklarından Hz. Peygamber'e istediklerini verdiler. Onlarla kan dökmeme, topraklarını, diyarlarını ve vatanlarını terk edip Şam diyarına doğru sürgüne gitme konusunda antlaşma yaptı. Her üç kişi için bir deve ve su taşıyan bir havyan verilmesi için emir verdi."[894]

609. Beyhakî, Muhammed b. Mesleme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), İbn Mesleme'yi Benî Nadîr'e göndererek topraklarını terk etmeleri için üç gün mühlet verdi." [895]

610. İbn Sa'd şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Benî Nadîr yahudilerine Muhammed b. Mesleme'yi göndererek onlara şöyle mesaj gönderdi: *'Ülkemi terk edin! Bana karşı yapmak istediğiniz*

---

[893] Abd b. Humeyd, tefsirinde bu hadisi Abdurrezzak'dan rivayet etmiştir. Bu rivayette İbn Tîn'in bu kıssa hakkında isnadlı bir rivayet yoktur, sözüne de itiraz niteliğindedir. (*Fethu'l-bârî,* VII, 232). Ebû Dâvud (3004), Abdurrezzak, o da Ma'mer tariki ile bu kıssayı detayı ile ziyade ile rivayet etmiştir. Bu kıssayı ayrıca Abdurrezzak (*el-Musannef,* 9733), İbn Münzir, Beyhakî ed-Delâil'de rivayet eder. Bezlu'l-Mechûd adlı eserin sahibi ed-Durru'l-Mensûr'dan (VIII, 93) alıntı yaparak aktarmıştır. (*Bezlu'l-mechûd,* IV, 142).

[894] Beyhakî, *Delâilü'n-N-übüvvet,* III, 359.

[895] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* III, 360; Tefsiru İbn Kesîr, IV, 333.

suikast planından sonra benimle aynı toprakta kalamazsınız. Size on gün mühlet veriyorum!'[896]

c) Benî Kurayza olayı

611. İmâm-ı Ahmed, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hendek savaşında insanları izlemek için peşlerinden çıktım. Arkamda ayak sesleri işittim. Bir de baktım, Sa'd b. Mu'âz ve elinde kalkanı olduğu halde yiğeni Hâris b. Evs geliyor. Yere oturdum, Sa'd üzerinde demirden bir zırh olduğu halde geçti. Fakat zırh, kol bacaklarını örtmüyordu. Sa'd'ın bileklerinden korktum. Sa'd, insanların en irisi ve en uzunuydu. Şu şiiri söyleyerek geçti:

لَبِّثْ قَلِيلاً يُدْرِكِ الْهَيْجَا جَمَلْ مَا أَحْسَنَ الْمَوْتَ إِذَا حَانَ الأَجَلْ.

Az bekle! Deve savaş alanına yetişiyor

Ecel vakti yaklaşınca ölüm de ne güzel oluyor!

Hz. Âişe devam ediyor: Hemen kalktım, bir bahçeye girdim. Bir de baktım, bahçede bir grup Müslüman bulunuyor. İçlerinde Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) ve miğferli biri vardı. Hz. Ömer 'Niye geldin? Vallahi sen cesur birisin. Bela ve savaşın sana doğru kaymasından nasıl emin olabilirsin?' dedi. Beni çok kınadı, öyle kınadı ki o anda yer yarılıp içine girmek istedim. Miğferli olan kişi, yüzündeki miğferi çıkardı. Bir de baktım Talha b. Übeydullah. Talha (radıyallahu anh) 'Ya Ömer! Yazıklar olsun sana (niye o kadar kınadın)! Allah'a doğru kaçış ve yönelmeden başka hiçbir tarafa yönelme ve kaçış yoktur. Kureyş'ten İbn Arika denen biri, Sa'd'a ok atıyordu. 'Ben İbn Arika'yım al sana!' dedi ve oku attı. Ok onun bileğindeki damara isabet etti ve damarını kesti. Hz. Sa'd, Allah'a şöyle dua etti: 'Ey Allah'ım! Beni Kurayza'nın sonunu görüp gözüm aydın olmadan ruhumu alma!' Hz. Sa'd, cahiliyye döneminde onların dostu ve mevlasıydı. Böyle dua ettikten sonra yarası kapandı. Allah (celle celâlühü), müşriklere doğru bir rüzgâr estirdi. Savaşta Allah, müminlere yardımcı olup onlara kâfî geldi. Allah, izzet sahibi ve kuvvetlidir. Ebû Süfyân ve yanındakiler geri çekilip Tihâme'ye gittiler. Üyeyne b. Bedir ve yanındakiler Necd'e sığındılar. Benî Kurayza ise kendi kalelerine sığındı. Hz. Peygamber de Medine'ye döndü. Mescitte Hz. Sa'd için deriden bir çadır kurulmasını emretti. Hz. Cibrîl geldi, üzerinde üstü başı toz toprak içindeydi. Hz. Peygamber'e 'Sen silah mı bıraktın? Hayır, Allah'a and

[896] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 57; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, VII, 233.

olsun! Melekler halen silahları bırakmadılar. Hemen çık Benî Kurayza ile savaşa tutuş' buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), zırhını giydi. Yola çıkacaklarına dair ezan okutarak ilan ettirdi. Ğanm oğulları yanından geçti. Onlar mescidin etrafında oturan kişilerdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onlara *'Biraz önce yanınızdan geçen kimdi'* diye sordu. Onlar Dihyetü'l-Kelbî idi' dediler. Dihyetü'l-Kelbî,'nin sakalları, yaşı, yüz siması Hz. Cibrîl'e benziyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Benî Kurayza'ya geldi. 25 gün onları muhasara altına aldı. Muhsara şiddetlenip sıkıntılar baş gösterince onlara 'Hz. Peygamber'in hükmüne razı olun!' dendi. Ebû Lübabe b. Abdulmunzir ile istişare ettiler. Abdulmunzir, Hz. Peygamber'in hükmünün öldürme olacağını söyledi. Onlar 'Biz Sa'd b. Mu'âz'ın hükmüne razı oluruz' dediler. Hz. Peygamber de *'tamam, Sa'd b. Mu'âz ne hüküm verirse onla yargılanacaksınız'* buyurdu. Hz. Sa'd, hurma dallarından yapılmış palan üzerinde merkeble getirildi. Hz. Sa'd merkeb üzerinde, kavmi de etrafını sarmıştı. Kavmi 'Ey Ebû Amr (Sa'd'ın künyesidir)! Onlar, senin anlaşmalı olduğun, sana dost olan bir kavimdir. Bu gün ise felakete uğradılar. Sen onların kim olduğunu zaten biliyorsun' dediler. Hz. Sa'd ise onlara ne cevap verdi, ne de onlara doğru baktı. Benî Kurayza evlerine yaklaştığında kavmine bakarak şöyle dedi: 'Şu an, Allah için kınayıcının kınamasını umursamadığım bir andır.' Ebû Sa'îd şöyle anlatıyor: Sa'd uzaktan gözükünce Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), efendiniz için kalkın da onu merkebten indirin!' buyurdu. Hz. Ömer, 'Efendimiz o değil, Allah'tır' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir daha 'efendinizi indirin' buyurdu. Onlar da indirdiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Sa'd'a dönüp *'Onlar hakkında hüküm ver!'* buyurdu. Sa'd şöyle dedi: 'Ben, onların savaşçılarının öldürülmesine, çocuk ve kadınlarının tutsak edinmelerini ve mallarının taksim edilmesine hükmediyorum.' Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), akabinde *'Sen, Allah ve Resulünün hükmü ile hükmettin'* buyurdu. Sonra Hz. Sa'd şöyle dua etti: 'Ey Allah'ım! Eğer Hz. Peygamber'le Kureyş arasında savaşı bitirmeyecek, devam ettireceksen o harb için benim ruhumu alma! Eğer Hz. Peygamber ve Kureyş'liler arasında harbı bitirdinse benim ruhumu al!'

Hz. Âişe devam ediyor: Sa'd'ın yarası bu duadan sonra yine kanamaya başladı. Hâlbuki yarası iyileşmiş, çocukların kulaklarına takılan küçük küpe kadar küçük bir yer kalmıştı. Hz. Peygamber'in kendisine yaptığı çadıra geri

döndü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Bekr ve Hz. Ömer onun yanına geldi. Muhammed'in nefsinin elinde olan Allah'a and olsun! Hz. Ömer'in ağlama sesini Hz. Ebû Bekr'inkinden ayırt ediyordum (yani ikisi de ağlıyordu). Ben de kendi odamdaydım. Allah'ın, sahabîler hakkında buyurduğu gibi onlar birbirleri arasında çok merhametliydiler." [897] (Fetih: 29).

612. Alkame anlatıyor: Hz. Âişe'ye 'Ey anneciğim! O sırada Hz. Peygamber ne yapıyordu' dedim. Hz. Âişe 'Hz. Peygamber'in gözyaşları kimse için inmezdi. Fakat üzülünce sakallarından tutardı."[898]

613. İbn Cerîr, Tehzîbu'l-Âsâr adlı eserinde Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Sa'd b. Mu'âz vefat edince Hz. Peygamber ve ashabı ağladı. Hz. Peygamber çok hüzünlendiğinde sakallarını tutardı. Ben Hz. Ebû Bekr'in ağlama sesini Hz. Ömer'inkinden ayırabiliyordum."[899]

614. Taberânî, Hz. Âişe'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Sa'd b. Mu'âz'ın cenazesinden döndüğünde gözyaşları sakallarına süzülmüştü." [900]

---

[897] Ahmed, *Müsned,* VI, 141.

[898] İbn Kesîr el-Bidaye adlı eserinde dediği gibi bu hadisin isnadı kuvvetlidir. Birçok yönden şahitleri (farklı isnadla gelip aynı manayı vurgulayan hadisler) vardır. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 123). İbn Sa'd, bu hadisi Hz. Âişe'den bu lafızla rivayet eder. (*et-Tabakat,* III, 3). Heysemî: "Bu hadisi İmâm-ı Ahmed rivayet etmiştir. İsnadında Muhammed b. Amr b. Alkame vardır. Kendisinin hadisi kabul edilir. Diğer râviler ise sıka, güvenilir kimselerdir." (*Müsned,* VI, 41; *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 138). Hafız İbn Hacer, *el-İsâbe* adlı eserinde şöyle der: "Bu Hadis sahîh bir hadistir. İbn Hibban (7028), hadise sahîh demiştir." (*el-İsâbe,* I, 274). Bu hadisi, Ebû Nu'aym de uzunca rivayet etmekte akabinde de Muhammed b. Amr yoluyla birkaç tane hadis rivayet etmektedir. Bu hadisleri Sa'd b. Mu'âz'ın fazileti babında zikretmektedir.

[899] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 42.

[900] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 5331; ez-Zevâid, 2802. Heysemî: "Hadisin isnadında Sehl Ebû Harîz var, kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 309).

ENSARIN SAHİP OLDUĞU DİNİN YÜCELİĞİYLE İFTİHAR ETMESİ

615. Ebû Ya'lâ, Bezzâr ve Taberânî -Heysemî nin belirttiği gibi râvileri "Sahîh hadis" râvileridir- Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Evs ve Hazrec kabileleri birbirlerine karşı övündüler. Evs, 'Bizim kabilede meleklerin yıkadığı Hanzala b. Râhib, arşın kendisi için sallandığı Sa'd b. Mu'âz, arıların kendisini müşriklerden koruduğu Âsım b. Sabit b. Ebî Eflah, şahadeti iki şahitlik yerine geçen Huzeyme b. Sâbit (radıyallahu anhum) vardır' diye övündü. Hazrec kabilesi 'Bizim kabilede Hz. Peygamber döneminde Kur'ân-ı ezberleyen dört kişi vardır. Onlardan başkası Kur'ân'ın tümünü ezberlememiştir; bunlar, Zeyd b. Sâbit, Übeyy b. Ka'b, Mu'âz b. Cebel, Ebû Zeyd'dir (radıyallahu anhum)' diye övündü." [901]

[901] Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 2953. Bu hadisi, ayrıca Ebû Avâne ve İbn Asâkir rivayet etmiştir. İbn Asâkir: "Bu Hadis hasen ve sahîhtir." (*el-Muntahab,* V, 139).

ENSARIN DÜNYA ZEVKLERİNİ BIRAKIP ALLAH VE RESULÜNÜ RAZI ETMEKLE MEŞGUL OLMASI

a) Ensarın Mekke'nin fethinde faaliyeti

616. İmâm-ı Ahmed, Abdullah b. Rebâh'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ben ve Ebû Hüreyre'nin de olduğu bir heyet Mu'âviye'nin huzuruna çıktık. Bu olay Ramazan ayında oldu. Ramazan olduğu için bazımız, bazımızı yemeğe davet ediyordu. Hz. Ebû Hüreyre çok davet ederdi. Abdullah b. Rebâh şöyle anlatıyor: Ebû Hüreyre genelde bizi ailesine davet ederdi. Ben de bir gün 'Bir yemek yapayım, onları davet edeyim' dedim. Yemeğin yapılması için tâlimat verdim. Akşama Ebû Hüreyre ile karşılaştım ve 'Ey Ebû Hüreyre! Bu akşam bana davetlisin' dedim. Ebû Hüreyre 'Benden önce davrandın' dedi. Ben de 'Evet' dedim. Onları davet ettim, onlar da benim yanımdaydılar. Ebû Hüreyre 'Ey Ensar toplumu! Sizin hakkınızda olan bir hadisi size bildireyim mi?' dedi. Mekke'nin fethini şöyle anlattı: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ilerledi ve Mekke'ye girdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), (girmeden) orduyu iki kanada ayırdı. Birinin başına Hz. Zübeyr'i, diğerinin başına ise Hz. Hâlid'i komutan yapıp gönderdi. Zırhsız olanları da Hz. Ebû Ubâde komutasında gönderdi. Vadiyi ele geçirdiler. Hz. Peygamber de kendi komutasındaki savaşçılarla beraberdi. Kureyş'liler ise derme-çatma bir orduyu öne sürüp karşımıza çıkarmışlardı. Kureyş'liler 'Bu orduyu öne sürelim. Eğer onların lehine sonuçlanırsa biz onlarla beraberiz. Yok, yenilirlerse Muhammed'in bizden istediği şeyi veririz' dediler. Ebû Hüreyre anlatıyor: Hz. Peygamber baktı ve beni gördü. *'Ey Ebû Hüreyre!'* diye seslendi. Ben de 'buyur ya Resulallâh!' dedim. *'Ensarın bana gelmesi için bağır! Sadece ensarım bana gelsin'* buyurdu. Ben de müjdeli şekilde seslendim. Ensar da geldi, Hz. Peygamber'in etrafını sardı. Hz. Peygamber, *'Kureyş'in çapulcularını ve yardakçılarını görüyor musunuz?'* dedi. Sonra ellerini üst üste koyup *'Safâ tepesinde benle buluşuna kadar ekin gibi onları biçin!'* buyurdu.

Ebû Hüreyre anlatıyor: Sonra ilerledik, bizden dileyen dilediği kadar onlardan öldürdü. Fakat onlardan kimse bize karşı bir şey yapamadı. Ebû Süfyân, Hz. Peygamber'e 'Kureyş seması altında olanların kanı helal kılındı. Bu günden sonra Kureyş diye bir şey kalmayacak!' dedi. Hz. Peygamber, *'Kim evine girer, kapısını kilitlerse o emniyettedir. Kim Ebû Süfyân'ın evine girse o kimse de emniyettedir'* buyurdu. İnsanlar, evlerine girip kapılarını ki-

litlediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hacer-i Esved'e doğru yürüdü ve ona dokundu. Sonra Kâ'be'yi tavaf etti. Hz. Peygamber'in elinde bir yay vardı. Onun eğri tarafından tutmuştu. Tavaf edince müşriklerin ibadet ettiği putun yanından geçerken onunla putun gözüne vuruyor ve şöyle diyordu:

﴿وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾

"Hak geldi; bâtıl yıkılıp gitti. Zaten bâtıl yıkılmaya mahkûmdur." (İsrâ, 17/81).

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sonra Safâ tepesine geldi. Kâ'be'yi göreceği şekilde tepenin zirvesine çıktı. Sonra ellerini kaldırdı ve Allah'ı istediği gibi zikredip ona dua etmeye başladı. Ensar ise alt kısımdaydı. Ensar'ın bazısı, bazısına 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), memleketine duyduğu özleme, akrabalarına duyduğu şefkata ulaştı (artık bizi bıraktı)' dedi. Ebû Hüreyre anlatıyor: Vahiy indi. Vahiy geldiğinde fark ederdik, bize gizli olmazdı. Çünkü vahiy geldiğinde insanlardan hiç kimse vahiy bitmeyene kadar Hz. Peygamber'e bakamazdı.

Haşim anlatıyor: Vahyi bitince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), başını kaldırdı. Sonra *'Ey ensar toplumu! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), memleketine duyduğu özleme, akrabalarına duyduğu şefkata ulaştı (artık bizi bıraktı) dediniz mi'* diye sordu. Ensar 'evet, dedik ya Resulallâh!' dedik. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Öyle yapsam bana ne derler! Hayır, ben Allah'ın elçisi ve Resulüyüm. Ben Allah'a ve size hicret ettim. Yaşantım, sizin yaşantınızla, ölümüm de sizin ölümünüzle olacaktır.'* Ensar topluluğu, Hz. Peygamber'e doğru ağlayarak ilerledi ve şöyle diyordu: Allah'a and olsun! biz bunu sadece Allah'a verdiğimiz değer ve Resulünü herkesten sakındığımızdan kimseye kaptırmak istemediğimizden dedik. Hz. Peygamber, *'Allah ve Resulü, sizi tasdik ediyor ve özrünüzü kabul ediyor'* buyurdu." [902]

---

[902] Ahmed, *Müsned,* II, 292, 538. Bu hadisi, Müslim (V, 170, 172) ve Nesâî (*el-Kübrâ,* 13561) Ebû Hureyre'den bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 307). Hadisi İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef,* XIV, 471-473) muhtasar (kısaca) olarak rivayet etmiştir.

b) Ensarın, Hüneyn gazvesindeki kıssası ve Hz. Peygamber'in onlar hakkında sözü

617. Buhârî,[903] Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hüneyn savaşı olunca Havâzin, Ğatafân ve başka kabilelerden oluşan ordu hayvan ve aileleriyle beraber çıktı. Hz. Peygamber'le beraber ise on bin asker ve tulakâ[904] vardı. Ordu geri kaçtı. Sadece Hz. Peygamber kaldı. O gün iki kez ard arda seslendi. Sağına dönüp '*Ey ensar topluluğu!*' diye seslendi. Ensar, 'buyur ya Resulallâh! Müjde olsun! biz senle beraberiz' dediler. Sonra sol tarafına döndü ve '*Ey ensar topluluğu!*' diye seslendi. Onlar da 'Buyur ya Resulallâh! Müjde olsun senle beraberiz!' dediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), beyaz bir katırın üstündeydi. Katırdan indi ve '*Ben Allah'ın kulu ve elçisiyim*' dedi. Akabinde (düşmana saldırdılar) onları hezimete uğrattılar. O gün çok ganimet elde ettiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ganimeti muhacir ve tulaka arasında taksim etti. Ensara bir şey vermedi. Ensar aralarında 'Zor ve çetin anda biz çağrılıyoruz. Ganimet ise başkalarına veriliyor' dedi. Bu söz Hz. Peygamber'e ulaştı. Onları bir çadırda topladı ve '*Bana ulaşan bu söz ne biçim sözdür ey ensar topluluğu!*' diye sordu. Onlar sustu. Akabinde '*Ey ensar topluluğu! İnsanların dünya malıyla geri dönmesine, sizin ise Hz. Peygamber'i alıp kendi yurdunuza götürmenize razı olmaz mısınız?*' dedi. Ensar, hep birden 'razıyız' dedi. Akabinde Hz. Peygamber (onları överek) şöyle buyurdu: '*İnsanlar vadiden gitse, Ensar ise dağ yolundan gitse ben Ensarla beraber dağ yolundan giderim.*' Ey Ebû Hamza! Bu kıssada sen de var mıydın, olaya şahit oldun mu?' diye sordum. Ebû Hamza 'Tabiki oldum. Hz. Peygamber'i bırakıp nereye gideceğim' dedi."[905]

618. İbn İshak,[906] Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hüneyn savaşında çok ganimet elde edince Kureyş'den yeni Müslüman olanlar ve diğer Araplara istediği gibi taksim etti. Ensar'a o ganimetten hiçbir şey vermedi. Ensar'dan olan bir kabile, içten çok üzüldü ve onlardan biri 'Vallahi Hz. Peygamber artık

---

[903] Buhârî, V, 201, 202.

[904] Mekke'nin fethinden sonra Hz. Peygamber'in kendilerine 'Gidin siz tulakasınız (azat oldunuz)' dedikleri kimselerdir.

[905] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 357. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef,* XIV, 522, 523) ve İbn Asâkir bu lafza yakın şekilde rivayet etmişler. (*Kenzu'l-ummâl,* V, 307).

[906] *Sîretu İbn Hişâm,* 2/498, 500.

kavmine kavuştu ve bizi unuttu' dedi. Hz. Sa'd b. Übade, Hz. Peygamber'e giderek 'Ya Resulallâh! Ensar'dan olan bu kabile sana çok kırıldı' dedi. Hz. Peygamber *'neden?'* diye sordu. Hz. Sa'd da 'Ganimeti kavmine ve diğer Araplara dağıtıp onlara bir şey vermediğinden dolayı' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Sa'd! Bu görüşün neresindesin, senin fikrin nedir'* diye sordu. Hz. Sa'd cevaben 'Ben de kavmimden bir ferdim' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Sa'd'a *'Git, kavmini benim için bu alanda topla! Onlar toplandıktan sonra bana haber ver'* buyurdu. Hz. Sa'd çıktı, kavmine seslendi. O alanda onları topladı. Muhacirlerden bir grup gelip müsaade istedi, Hz. Peygamber onların da gelmesine izin verdi. Başkaları gelmek istediyse de Hz. Peygamber izin vermedi. Ensardan kim varsa orda toplandı. Hz. Sa'd, geldi ve 'Ya Resulallâh! Bana toplamamı emrettiğin gibi senin için Ensar toplandı' dedi. Hz. Peygamber çıktı, içlerinde ayakta konuşmaya başladı. Allah'a (celle celâlühü) layık olduğu şekilde hamd ve övgü yaptıktan sonra şöyle buyurdu: *Ey Ensar topluluğu! Ben size gelince siz sapıklık içinde değil miydiniz? Akabinde Allah size hidayet verdi. Siz fakir değil miydiniz? Akabinde Allah sizi zengin yaptı. Siz birbirinize düşman değil miydiniz? Akabinde Allah kalplerinizi yumuşattı.'* Onlar 'evet' diye cevap verdiler. Sonra Hz. Peygamber, *'Ey Ensar topluluğu! Bana cevap vermeyecek misiniz'* buyurdu. Ensar, 'ne diyelim ya Resulallâh! Sana nasıl cevap verelim! Biz Allah ve Resulüne çok minnettarız' dedi. Hz. Peygamber, *'Allah'a and olsun! Dileseydiniz bana şöyle cevap verirdiniz, doğru da söylemiş olurdunuz ve ben de sizi tasdik de ederdim; Sen yalnız ve kavminden kovulmuş bir şekilde bize geldin, biz de seni bağrımıza basıp himaye ettik. Fakir bir şekilde geldin, mallarımızı senle paylaştık. Korku içinde bize geldin, seni emniyete kavuşturduk. Güç bir zamanda terk edilmiştin biz sana yardım ettik.'* Ensar 'Allah ve Resulüne minnettarız' dedi. Hz. Peygamber, *'Ey Ensar topluluğu! İçinizde basit bir dünya metaı için mi bana gücendiniz? O basit dünya metaı ile yeni Müslüman olmuş bazı kimselerin kalbini İslam'a ısındırdım. Size ise Allah'ın size verdiği İslam payını yeterli gördüm. Ey Ensar topluluğu! Halk evlerine koyun ve deve ile göç ederlerken, siz ise evinize, yurdunuza Hz. Peygamber'le beraber gitmek istemez misiniz? Nefsim elinde olan Allah'a and içerim! Tüm insanlar bir yoldan, Ensar ise başka bir yoldan gitse ben Ensarı takip eder, onların yolundan giderdim. Hicret etmemiş olsaydım Ensardan biri olmak isterdim. Ey Allah'ım! Ensara, onların oğullarına ve torunlarına rahmet et!'* Ensar'dan

olan sahabe öyle çok ağladı ki, gözyaşları sakallarına süzüldü ve şöyle dediler: 'Rab olarak Allah'tan, pay olarak Resulullah'dan razı olduk.' Sonra Hz. Peygamber gitti, onlar da dağıldı."[907]

619. Taberânî, Sâib b. Yezîd'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hüneyn savaşında Havâzin'de elde ettiği ganimeti güzel şekilde dağıttı. Kureyş'ten bir gruba ve başka bir gruba fazla verdi. Ensar kızdı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onların kızdığını duyunca onların menzillerine geldi ve şöyle buyurdu: *'Ensar'dan olmayan kim buradaysa kervanlarının başına geçsin (onlarla konuşacaklarım var).'* Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kelime-i şahadet getirip Allah'a hamd etti. Sonra şöyle buyurdu: *'Ey Ensar topluluğu! Bu ganimet olayı hakkında söylediğiniz kulağıma geldi. O ganimeti, bazı insanlara İslam'ı sevdirmek amaçlı belki Müslüman olurlar diye vermeyi tercih etmiştim. Allah, onların kalbine İslam'ı da sokmuştur.'* Sonra şöyle devam etti: *'Ey Ensar topluluğu! Allah size lutfedip iman nimetini vermedi mi, sizi özel şerefle onurlandırmadı mı, size en güzel isim olan Allah ve Resulünün Ensar'ı (yardımcıları) ismini koymadı mı? Eğer hicret etmiş olmasaydım, Ensar'dan bir fert olmak isterdim. Eğer tüm insanlar bir vadiden, siz ise başka bir vadiden gitmiş olsanız ben sizin vadinizi tercih eder, ordan yürürdüm. İnsanların evlerine deve, davar ve koyunlarla gitmelerini, sizin ise Hz. Peygamber'le beraber geri dönmek hoşunuza gitmez mi?'* buyurdu. Ensar, Hz. Peygamber'in kelamını işitince 'kabul ediyoruz, razı olduk' dediler. Hz. Peygamber, *'söylediğime karşı cevap vermeyecek misiniz'* buyurdu. Ensar, 'Ya Resulallâh! Biz karanlıklar içindeyken bizi buldun. Allah, senin vesilenle bizi karanlıklardan çıkardı. Bizi, ateş uçurumunun tam ucunda gördün, Allah senin vesilenle bizi kurtardı. Bizi sapıklık içinde gördün Allah senin vesilenle bizi hidayete erdirdi. Allah'ı rab olarak, İslam'ı din olarak, Muhammed'i peygamber olarak kabul ettik, razı

---

[907] İmâm-ı Ahmed (*Müsned,* IV, 42), İbn İshak'dan böyle rivayet etmiştir. Kütüb-i Sitte sahiplerinden hiç biri bu tarikle bu hadisi rivayet etmemiştir. Bu hadis sahîhtir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 358). Heysemî: "İmâm-ı Ahmed'in isnadındaki râviler Muhammed b. İshak müstesna "Sahîh hadis" râvileridir. O da seraheten işittiğini belirtmiştir." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 30). Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef,* XIV, 528, 529) Ebû Sa'îd'den uzunca bu manayla rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* VII, 135). Buhârî (V, 200, IX, 106), Abdullah b. Zeyd b. Âsım'dan (radıyallahu anh) bu siyakla hadisin bir bölümünü rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 358). İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef,* XIV, 533) de bu hadisi rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* VII, 136).

olduk. Ya Resulallâh! En geniş sınırlar içinde dilediğini yap!' dediler. Hz. Peygamber, *"Allah'a and olsun ki, bunun haricinde başka bir şeyle icabet etmiş olsaydınız yine de sizin doğru söylediğinizi söylerdim. Mesela şöyle deseydiniz: Sen bize kavminden kovulmuş tek olarak geldin, biz ise seni bağrımıza bastık, himaye ettik. Sen herkes tarafından yalanlanırken biz seni tasdik ettik. İnsanların red edip kabul etmediği teklifleri biz kabul ettik. Eğer siz böyle söylemiş olsaydınız ben yine sizi tasdik ederdim."* Ensar, 'Allah'a ve Resulüne minnettarız. Hz. Peygamber'in minneti ve kerameti bizim ve başkaları üzerinde çok oldu' dedi. Sonra çokça ağladılar. Hz. Peygamber de onlarla beraber ağladı."[908]

620. Buhârî, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Allah (celle celâlühü), Hz. Peygamber'e, Hevâzin mallarını ganimet olarak verince Hz. Peygamber de taksim etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bazılarına yüzer deve veriyordu. Bu olay yaşanınca Ensar'dan bazı kimseler 'Allah, Resulullah'ı bağışlasın! Kureyş'e veriyor, bize vermiyor. Hâlbuki henüz kılıçlarımız kurumadı, onların kanı damlıyor' dedi. Hz. Peygamber'e onların aralarında konuştukları sözler söylendi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), derhal onlara bir elçi göndererek derilerden yapılmış çadırda toplanmalarını emretti. Sadece Ensar'ı davet etti, başka kimseyi davet etmedi. Çadırda toplandıklarında Hz. Peygamber ayağa kalktı ve *'Kulağıma gelen konuşmanız nedir?'* buyurdu. Ensar'ın önde gelen âlimleri 'Önde gelenlerimizden hiç kimse bir şey demedi' dedi. Fakat bizden henüz yaşları küçük olan bazıları 'Allah (celle celâlühü), Hz. Peygamber'i bağışlasın! Kureyş'e'e ganimet veriyor, bize vermiyor. Hâlbuki henüz kılıçlarımız kurumadı, onların kanı damlıyor' dedi. Hz. Peygamber akabinde şöyle buyurdu: *"Ben, henüz yeni küfürden çıkmış bazı kimseleri İslam'a ısındırmak için bir şeyler verdim. İnsanların mal ile siz ise Hz. Peygamber'le gitmeye razı olmuyor musunuz? Allah'a and olsun ki, sizin kendisiyle geri döndüğünüz şey (Hz. Peygamber oluyor), onların kendisi ile döndüğü şeyden (mallardan) çok daha hayırlıdır."* Ensar da 'Razı olduk ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onlara *'benden sonra sıkıntılar çekecek, arka plana*

---

[908] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 6665. Heysemî: "Hadisin isnadında Ruşdîn b. Sa'd vardır. Hadisi rikak konularında hasendir. Diğer râviler ise sıka, güvenilir kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 31).

itileceksiniz Allah'a ve Resulüne kavuşana kadar sabredin! Ben havz-ı Kevser üzerinde olacağım' buyurdu. Hz. Enes 'fakat sabretmediler' dedi." [909]

621. İmâm-ı Ahmed,[910] Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber, *'Siz bedenle beraber olan elbiselersiniz, diğer insanlar ise sizden sonraki elbiselerdir. İnsanların koyun develerle, siz ise Hz. Peygamber'le gitmeye razı olmuyor musunuz?'* Ensar da 'evet, razıyız' dedi. Hz. Peygamber, *'Ensar, benim vazgeçilmez cemaatim ve sırdaşımdır. İnsanların hepsi bir vadiden gitse, Ensar dağ yolundan gitse de ben yine onlarla giderim. Hicret sevabına ulaşmamış olsaydım Ensar'dan bir fert olmak isterdim'* buyurdu."[911]

c) Ensar (radıyallahu anhum)'ın güzel sıfatları

622. el-Askerî, el-Emsâl adlı eserinde Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'e Bahreyn bölgesinden bir miktar mal gönderildi. Muhacir ve Ensar bunu duydu. Sabahın erken vaktinde Hz. Peygamber'e geldiler..." Hadisi uzunca rivayet eder. Hadisin bir bölümünde şöyle der: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ensar için *'Bildiğim kadarıyla siz, korku ve savaş anında çoğalıyor, mal ve ganimet tamahında azalıyorsunuz'* buyurdu." (*Kenzu'l-ummâl*, 7/136).

623. Bezzâr, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Talha'ya *'Kavmine selamımı söyle! Onlara bildim bileli iffetli ve sabırlı kimseler olduklarını haber ver.'*"[912]

624. Ebû Nu'aym, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talha, Hz. Peygamber'in huzuruna ölüm hastalığında iken hastalığından şikâyet etmek için geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Kavmine selamımı söyle! Onlar iffetli ve sabırlı insanlardır'* buyurdu."[913]

---

[909] Buhârî, V, 200, 201.

[910] Ahmed, *Müsned*, III, 246.

[911] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 356.

[912] Bezzâr, *ez-Zevâid*, 2804. Heysemî: "Hadisin isnadında Muhammed b. Sâbit el-Bunânî vardır. Kendisi zayıf biridir. Bu hadis Enes'den başka bir yolla da gelecektir." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 41).

[913] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 136). Hâkim en-Neysâbûrî hadisi rivayet etmiş, akabinde şöyle demiştir: "Bu hadis Sahîh bir hadistir. Fakat Buhârî ve Müslim rivayet etmemiştir. Hafız Zeheb'i de kendisine muvafık olup hadise Sahîh demiştir." (*el-Mustedrek*, IV, 79).

d) Hz. Peygamber'in Sa'd b. Mu'âz'a vefat esnasında söylediği söz

625. İbn Sa'd, Abdullah b. Şeddad'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Sa'd b. Mu'âz'ın olduğu yere girdi. Hz. Sa'd ruhunu teslim etmek üzereydi. Hz. Peygamber, *'Allah (celle celâlühü), kavmin efendisine hayırlı mükâfatlar versin! Muhakkak ki sen Allah'a verdiğin sözü yerine getirdin. Muhakkak ki Allah (celle celâlühü) da sana verdiği sözü (cennet sözünü) yerine getirecektir'* buyurdu" [914]

626. İmâm-ı Ahmed ve Bezzâr, Hz. Âişe'den rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Anne ve babası arasında olan kadın ne kadar güvendeyse, zarar görmüyorsa Ensar'dan iki evin arasında olan kadın da o kadar güvendedir."* [915]

---

[914] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 429.

[915] Ahmed, *Müsned*, VI, 257. Heysemî: "İkisininde isnadındaki râviler "Sahîh hadis" râvileridir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 30).

ENSARIN İKRAMI VE YAPTIĞI HİZMETLER

a) Hz. Peygamber'in Ensar'a ikramı ve Üseyd b. Hudayr kıssası

627. İbn Adiy, Beyhakî ve İbn Asâkir, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Üseyd b. Hudayr, Hz. Peygamber'in huzuruna geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ganimetin hepsini dağıtmıştı. Zafer oğullarından olan bir ailenin ihtiyacı olduğunu söyledi. Bu ailenin hepsi bayanlardan oluşuyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Üseyd'e *'Ey Üseyd geciktin! Elimizde bulunan her şey gitti. Bize bir malın geldiğini duyarsan bu aile efradını bana hatırlat!'* buyurdu. Bu olaydan sonra Hayber'den Hz. Peygamber'e arpa ve hurma geldi. Bunları insanlara taksim etti. Ensar arasında dağıttı, hem de bolca dağıttı. Bu geçen aile efradına da dağıttı, hem de bolca dağıttı. Üseyd b. Hudayr, teşekkür ederek 'Ey Allah'ın peygamberi! Allah sana en güzel mükâfatı versin! (veya en hayırlı mükâfat versin dedi)' dedi. Hz. Peygamber de *'Siz Ensar topluluğuna Allah en güzel mükâfatı versin (veya hayırlı mükâfat versin dedi). Bildim bileli siz, hem iffetli hem de çok sabırlısınız. Benden sonra paylarda, işlerde sıkıntı çeker, araka plana itileceksiniz. Havz-ı Kevser üzerinde benle buluşana kadar sabredin!'* buyurdu." [916]

628. İmâm-ı Ahmed,[917] Üseyd b. Hudayr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Bana kavmimden olan iki aile geldi. Biri Zafer oğullarından, diğeri Mu'âviye oğullarından bir aileydi. Bana 'Bizim için Hz. Peygamber'le konuş da bize de pay versin, bize bir şeyler versin ve benzeri şeyler' dediler. Ben de Hz. Peygamber'le konuştum. Kendisi de *'Tamam, (ama geç geldin ve bitti) onların her birine pay vereceğim. Allah bize mal gönderince sen bir daha gel'* buyurdu. Ben de 'Allah sana hayırlı mükâfat versin' dedim. Hz. Peygamber de *'Allah, asıl size hayırlı mükâfat versin! Siz bildim bileli hep iffetli ve sabırlı insanlarsınız. Siz benden sonra kötü muamele ile karşılaşacaksınız'* buyurdu. Hz. Ömer, (halife olunca) malları halk arasında taksim etti. Bana da bir elbise gönderdi. Elbiseyi kendime biraz küçük buldum. Namaz kılarken Kureyş'li bir

---

[916] İbn Adiy, *el-Kâmil,* V, 1879; Nesâî, *Fedâilu's-sahâbe,* 240; İbn Hibbân, 7277. Hâkim, bu hadis için "hadisin isnadı sahîhtir. Fakat Buhârî ve Müslim bu hadisi rivayet etmemektedir" dedi. Hafız Zehebî de "hadis sahîh'tir" demiştir. (*Müstedrek,* IV, 79)

[917] Yazar, İmam-ı Ahmed'in bu hadisi rivayet ettiğini *Mecma'u'z-zevâid*den yaptığı alıntıyla iddia eder. Fakat bu yanlıştır, İmam-ı Ahmed bu hadisi rivayet etmemiştir. Hadisi, Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr,* VIII, 439; Ebû Ya'lâ, *Müsned,* 945; *İbn Hibbân,* 7279; Taberânî, 568 rivayet etmiştir. (B).

gencin geçtiğini gördüm. Üzerinde bana da verilen bir kürk vardı. Yere sürterek geçiyordu. Hz. Peygamber'in *'Benden sonra arka plana itileceksiniz sözünü hatırladım.* Ben de 'Allah ve Resulü doğru söylemiştir' dedim. Biri gidip bu dediğimi Hz. Ömer'e haber verdi. Hz. Ömer geldi, ben de namaz kılıyordum. 'Sen namazını kıl ey Üseyd' dedi. Namazımı bitirdikten sonra 'neler söyledin?' diye sordu. Ben de ona anlattım. Hz. Ömer de 'Bu kürkü Bedir savaşını ve bir akabe bey'atını katılan birine göndermiştim. Bu genç de gitmiş, kendisinden o kürkü (satın) almış ve giymiştir. Ensar'ınn arka plana atılacağını nasıl benim hilafetim döneminde düşünebilirsin!' dedi. Ben de 'Allah'a and olsun! ey müminlerin emiri! Bunun senin hilafet döneminde olmayacağını düşünüyorum."[918]

b) Hz. Muhammed b. Mesleme'nin Hz. Ömer ile kıssası

629. İbn Asâkir, Muhammed b. Mesleme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Mescide doğru yola çıktım. Kureyş'ten biri üzerinde iyi bir kürk gördüm. 'Kim verdi' dedim. 'Müminlerin emiri verdi' dedi. Onu geçtim biraz daha ilerde Kureyş'ten başka birinin üstünde iyi bir kürk gördüm. 'Kim verdi?' diye sordum. O da 'Müminlerin emiri' dedi. Muhammed b. Mesleme akabinde mescide girdi ve sesli bir şekilde tekbir getirdi ve 'Allah'u Ekber! Allah ve Resulü doğru söyledi! Allah'u Ekber! Allah ve Resulü doğru söyledi!' Hz. Ömer, onun sesini duydu. Birini ona gönderip kendisine gelmesini istedi. İbn Mesleme, 'İki rekât kılayım gelirim' dedi. Elçi bir daha tekrar edip hemen gelmesini ısrar etti. İbn Mesleme 'Ben de iki rekât namaz kılmadan gelmeme üzere ısrar ediyorum' dedi. Sonra namaza başladı. Hz. Ömer gelip yanında oturdu. İbn Mesleme namazını bitirince Hz. Ömer, kendisine 'Hz. Peygamber'in mescidinde niye sesli tekbir getirdiğini anlat bakım. Ayrıca Allah ve Resulü doğru söyledi cümlesinden ne kasdettin' diye sordu. Muhammed b. Mesleme 'Ey Müminlerin emiri! Mescide gelmek için yola çıktım. Kureyş'li filanın oğlu filan ile karşılaştım, üzerinde kaliteli bir kürk vardı. Bunu kim sana verdi diye sordum. Müminleri emiri diye cevap verdi. Sonra yine Kureyş'li olan filanın oğlu filan ile karşılaştım, üzerinde kaliteli bir kürk vardı. Bunu kim sana verdi diye sordum. O da Müminleri emiri diye cevap verdi. Onu geçtikten sonra Ensar olan filan oğlu filana rastladım. Onun üzerinde de bir kürk

[918] Heysemî: "Bu hadisi İmâm-ı Ahmed rivayet etmiş. İsnadındaki râviler İbn İshak müstesna sıka, güvenilir kimselerdir. İbn İshak ise müdellistir, fakat sıka, güvenilir biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 33).

vardı. Fakat bu ondan önce Kureyş'lilerde gördüğüm iki kürkten çok daha kalitesiz bir kürktü. Bunu kim sana verdi dedim. O da müminleri emiri dedi. Ey müminlerin emiri! Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'İyi bilin ki! Benden sonra arka plana itileceksiniz!'* Ben bu olayın senin zamanında zuhur etmesini istemiyorum ey müminlerin emiri!' dedi. Hz. Ömer ağlamaya başladı. Sonra şöyle dedi: 'Allah'tan mağfiret diliyorum, bir daha yapmayacağım' dedi. İbn Mesleme anlatıyor: Hz. Ömer'in o günden sonra bir Kureyş'liyi bir Ensara tercih edip önüne aldığı görülmedi."[919]

c) Hz. Peygamber'in Sa'd b. Übade'ye ikramı

630. İbn Asâkir, Zeyd b. Sabit'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sa'd b. Übade, yanında çocuğu olduğu halde Hz. Peygamber'in huzuruna girdi ve selam verdi. Hz. Peygamber 'buyur burada otur' dedi ve sağında oturttu. Hz. Peygamber *'Ensar'a merhabalar, Ensar'a merhabalar olsun!'* dedi. Oğlu, Hz. Peygamber'in önünde ayakta kaldı. Hz. Peygamber 'otur' dedi. O da oturdu. *"yakına gel"* dedi. Oğlu da yaklaştı, Hz. Peygamber'in elini ve ayağını öptü. Hz. Peygamber *'ben Ensar'danım, ben Ensar'ın evladıyım'* diye buyurdu. Hz. Sa'd (radıyallahu anh) 'Allah seni onurlandırdığı gibi sen de bizi onurlandırdın' dedi. Hz. Peygamber, *'Muhakkak ki, Allah beni onurlandırmadan sizi onurlandırmıştı. Benden sonra arka plana itileceksiniz, Havz-ı Kevser üzerinde benle buluşana kadar sabredin'* buyurdu."

d) Hz. Cerîr'in, Hz. Enes'e hizmet etmesi

631. Beğavî, Beyhakî ve İbn Asâkir, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Cerîr, bir yolculukta benle beraber seyahatteydi. Kendisi bana hizmet ediyordu. Cerîr şöyle dedi: 'Ben, Ensar'ın Hz. Peygamber'e hep hizmet ederken gördüm. Ben de onlardan kimi görsem illa ki ona hizmet ederim' dedi."[920]

e) Ebû Eyyüb el-Ensârî'nin İbn Abbâs'a misafir olması ve İbn Abbâs'ın kendisine hizmet etmesi

632. Rûyânî ve İbn Asâkir, Habîb b. Ebî Sabit'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Eyyüb, Mu'aviye'ye gelip borcu olduğundan yakındı. Arzuladığı muameleyi görmedi, sevmediği muamele ile karşılaştı. Ebû Eyyüb, Hz. Pey-

---

[919] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 329.
[920] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VI, 136.

gamber'in şöyle dediğini duydum: *'Benden sonra arka plana itileceksiniz!'* Muaviye de 'O durumda ne yapmanızı söyledi' diye sordu. Ebû Musa, Hz. Peygamber 'Sabırlı olun' buyurdu. Mu'âviye de 'O zaman siz de sabırlı olun' dedi. Ebû Musa da (kırıldı) 'Senden bir daha asla bir şey istemeyeceğim' dedi. Basra'ya geldi. İbn Abbâs'a misafir oldu. İbn Abbâs, evini onun rahat etmesi için boşaltı. Hz. İbn Abbâs, 'Hz. Peygamber'e himet ettiğin gibi ben de sana hizmet edeceğim' dedi. Ailesine evden çıkmasını emretti. Onlar da evden çıktı ve Ebû Eyyûb'e 'Evde ne varsa hepsi senindir' dedi. Ebû Eyyüb'e kırk bin dirhem (veya dinar) verdi, ayrıca yirmi köle verdi."[921]

633. Taberânî de hadisi rivayet etmiştir. Hadisinde şöyle denmiştir: "Hz. Ebû Eyyüb, Basra'da İbn Abbâs'a misafir oldu. Hz. Alî, İbn Abbâs'ı oraya vali olarak tayin etmişti. Hz. İbn Abbâs, 'Ey Ebû Eyyûb! Ben evimi sen Hz. Peygmber'e yaptığın gibi boşaltmak sadece sana tahsis etmek istiyorum' dedi. Akabinde ailesine evden çıkıp evi boşaltmalarını emretti, onlar da evi boşaltılar. İbn Abbâs, ona istediği her şeyi verdi. Evin kapısını da kapattı. Gitmek üzereyken kendisine 'İhtiyacın var mı' diye sordu. Ebû Eyyüb 'biraz paraya ve toprağımda çalıştırmak üzere sekiz tane köleye ihtiyacım var' dedi. Dört bin para istedi, İbn Abbâs onun isteğini beşe çarptı kendisine yirmi bin ve kırk köle verdi."[922]

f) İbn Abbâs'ın, valinin yanında Ensar'dan birinin işini halletmek için çaba sarfetmesi

634. Hâkim,[923] *el-Müstedrek* adlı eserinde Abdurrahman b. Ebî Zinad←babası ve Abdullah b. Fadl b. Abbâs b. Ebî Rabî'a b. Hâris←Hassan

---

[921] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VII, 95. Hadisi, Hâkim (*Müstedrek,* III, 459, 460) Miksem tariki ile bu manayla rivayet etmiştir. Hadisi zikrettikten sonra "Bu hadisin isnadı sahîhtir. Fakat Buhârî ve Müslim rivayet etmemiştir" dedi. Hafız Zehebî de akabinden onu ikrar ederek hadise sahîh demiştir.

[922] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 3876. Heysemî, Taberânî'nin hadisini iki isnadla zikrettikten sonra "Bu hadislerden birinin isnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir. Fakat Habîb b. Ebî Sabit, Ebû Eyüb'den işitmemiştir (yani hadiste inkita vardır)" demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 323). Ben diyorum ki: "Bu hadisi; Hâkim (*Müstedrek,* III, 323) de Habîb b. Ebî Sabit tariki ile rivayet etmiş, Habîb'den sonra söyle ek yapmıştır: "Habîb, Muhammed b. Alî b. Abdullah b. Abbâs'dan, o da babasından o da babası olan İbn Abbâs'dan rivayet eder" demiştir. Sonra hadisi Taberânî'nin siyakı ile uzunca rivayet eder, akabinde Hâkim şöyle der: "Bu hadis, muttasıl ve sahîh olarak geçti. Hadisi tekrardan getirmemin nedeni, isnaddaki bazı ek bilgiler içindir." (*Müstedrek,* III, 461).

[923] Hâkim, *Müstedrek,* III, 544.

b. Sabit'den şöyle rivayet etmektedir: "Biz Ensar topluluğu, Hz. Ömer veya Hz. Osman'dan (İbn Ebî Zinâd kim olduğu hakkında şüphe etmiştir) bir isteğimiz vardı. İbn Abbâs ve ashabdan bir cemaatla beraber (valiye) gittik. İbn Abbâs ve ashab (vali ile) konuştu, Ensar'ı ve Hz. Peygamber'le olan kıssalarını anlatıp ne kadar değerli kişiler olduğuna vurgu yaptılar. Vali ise bahaneler uyduruyor, bir şey vermek istemiyordu. Hassan devam ediyor: Çok önemli bir şey talep ediyorduk. Vali, kendilerine gelip bahaneler uydurarak bir şeyler söylüyordu. Abdullah (b. Abbas) müstesna diğer sahabîler de kalktı ve valiyi mazur gördüler. Abdullah b. Abbâs ise 'hayır, vallahi Ensar'ın barınacak bir evleri dahi yoktur. Bunlar Hz. Peygamber'i bağrılarına bastılar, onu himaye ettiler' dedi ve onların faziletini anlattı. 'Bu adam (Hassan b. Sabit'i kasdediyor), ise Hz. Peygamber'in şairidir, vaktinde onu mudafaa etmiştir' dedi. Abdullah b. Abbâs, sert ve valinin gerekçelerini ortadan kaldıracak şekilde ısrar ediyordu. Vali de ihtiyacımızı gidermekten başka çare bulamadı.

Hz. Hassan devam ediyor: Valinin yanından çıktık ve Allah, İbn Abbâs'ın konuşması vesilesiyle ihtiyacımızı giderdik. Ben, İbn Abbâs'ın elinden tutmuş onu övüyor ve ona dua ediyordum. Mescide gittim, genelde İbn Abbâs'la beraber olan bazı kişilerle karşılaştım. Bizim olay henüz onlara ulaşmamıştı. Hepsinin işiteceği bir sesle 'İbn Abbâs, sizin içinizden bize en çok yardımcı olan kimsedir' dedim. Onlar da 'evet' dedi. Abdullah b. Abbâs'a övgü için 'O makam (valilik) nübüvvetin kalan artığı, Hz. Peygamber'in mirasıdır ve buna en layık olanınız İbn Abbâs'tır' dedim. Hassan devam ediyor: İbn Abbâs'a işaret ederek şu şiiri söyledim:

بملتفظات لا يُرى بينها فصلا　　　إذا قال لم يترك مقالاً لقائل

لذي إربة في القول جداً ولا هزلا كفى وشفى ما في الصدور فلم يدع

فنلت ذراها لا دَنِيا لا وَغْلا　　　سموتَ إلى العليا بغير مشقّة

Konuştuğu zaman karşısındakine bir söz bırakmaz
Öyle cümleler kurar ki, aralarında kesinti olmaz
Gönüllerdeki isteklere şifa ve tercüman olmuştur
Ciddi olsa, şaka olsa ihtiyaç sahibinin ihtiyacını bırakmaz, dile getirirdi
Sen, en yüce makamlara güçlük çekmeden çıktın
Hak ederek ve kınanmadan zirveye ulaştın

635. Taberânî,[924] Hassan b. Sabit'den bunun benzerini şöyle rivayet etmiş. Hadisinin bir bölümünde şöyle denmiştir: "Hassan b. Sabit, 'Allah'a and olsun! İbn Abbâs o makama (vali olmaya) en layık olanınızdır. O makam nübüvvetin artığı ve Hz. Peygamber'in mirasıdır. Zaten İbn Abbâsın nesebi ve eşsiz tabiatı onu o makama doğru götürüyor' dedi. Orda olanlar 'Güzel konuş!' dediler. İbn Abbâs da 'Evet, doğru söylüyorlar (öyle deme)' dedi. Hassan ise İbn Abbâs'ı övüyordu:

إذا ما ابن عباس بدا لك وجهه رأيتَ له في كل مجمعة فضلاً

İbn Abbâsın yüzü sana zuhur edince

Tüm faziletleri topladığını yüzünden okursun

Yukarda zikredilen üç beyitlik şiiri okudu sonra şunu ekledi:

خُلقت حليفاً للمروءة والنَّدَى بليغاً ولم تخلق كَهاماً ولا خَلا

Sen yiğitlik ve cömetlik timsali olarak yaratılmışsın

Sen edebi birisin, uyuşuk ve zayıf olarak yaratılmadın

(Bu sözler valinin kulağına gidince) Vali, 'Allah'a and olsun ki, "uyuşuk" lafı ile benden başkasını kasdetmemiştir. Allah, aramızda şahit olsun' dedi."[925]

---

[924] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 3593.

[925] Ali el-Muttakî, *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 284.

HZ. PEYGAMBER'İN ENSAR İÇİN DUA ETMESİ

a) Hz. Peygamber'in Ensar'a dua etmesi ve Ebû Bekr'in bazı hutbelerinde onlar hakkında söyledikleri

636. İmâm-ı Ahmed, Enes b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Su taşıyan develerin bulunmaması hasebiyle Ensar sıkıntı çekti. Hz. Peygamber'e gelerek kendisileri için bir kuyu kazılmasını istediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendilerine *'Hoşgeldiniz ey Ensar! Bu gün benden ne isterseniz size vereceğim. Bu gün sizin için Allah'tan da ne istersem verecektir'* buyurdu. Bazısı, bazısına 'Bu günü fırsat bilin ve ondan günahlarımızın bağışlanmasını Allah'a dua etmesini talep edin!' dedi. Onlar da 'Ya Resulallâh! Bizim için Allah'tan mağfiret dile' dediler. Hz. Peygamber de *'Ey Allah'ım! Ensar'ın, çocuklarını ve torunlarını bağışla!'* buyurdu. Bir rivayette *"Ensar'ın hanımlarını da bağışla"* diye dua etmiştir."[926]

637. Bezzâr ve Taberânî, Rifâ'a b. Rafi''den (radıyallahu anh) rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Ey Allah'ım! Ensar'ı, ailesini, ailesinde olan her bir ferdin ailesini ve komşularını affet!"*[927]

638. Taberânî, Avf el-Ensârî'den (radıyallahu anh) rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Ey Allah'ım! Ensar'ın, çocuklarını ve azatlılarını sen bağışla!"[928]

639. Bezzâr, Hz. Osman'dan rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "*İman Yemenlilerdedir. İman Kahtânlılardadır. Katılık ve sertlik Adnân oğullarındadır. Himyerliler, Arapların başı ve ağzı dişleridir. Mezhic kabilesi, Arapların başı ve masum olanıdır. Ezd kabilesi ise Arapların sırtı ve kafatasıdır. Hemdân kabilesi ise Arapların bel kemiği ve zirvesidir. Ey Allah'ım! Allah'ın kendisleri vesilesiyle dini ikameden, beni bağrılarına basan,*

---

[926] Ahmed, *Müsned,* III, 162. Heysemî: "Bu hadisi İmâm-ı Ahmed rivayet etmiştir. Bezâr[926] da bunun benzerini rivayet etmiştir ve *"Hoşgeldiniz ey Ensar"* cümlesini üç defa tekrar etmiştir. Taberânî, bu hadisi *el-Evsat, es-Sağîr* ve *el-Kebîr* adlı eserlerinde Rifâ'a b. Rafi''den (radıyallahu anh) rivayet etmiş ve "*Gelinlerinizi de bağışlasın*" diye ek yapmıştır. İmâm-ı Ahmed'in isnadlarından birindeki râviler sahîh hadis râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 40).

[927] Bezzâr, *ez-Zevâid,* 2810; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 4533, 4534. Heysemî: "Hadisin isnadındaki râviler, Hişâm b. Harun mustesna "Sahîh hadis" râvileridir. Haşim b. Harun da sıka biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 40).

[928] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* XVIII, h. 152. Heysemî: "Hadisin isnadında hakkında bilgim olmayan kimseler vardır." (*Mecma'u'z-zevâid,* X, 41).

bana yardım eden, beni himaye eden Ensar'ı bağışla! Onlar benim Dünya'da arkadaşlarım, ahirette cemaatim ve ümmetimden ilk cennete giren kimseler olacaklardır."[929]

640. İbn Ebî Dünyâ, el-Eşrâf adlı eserinde Osman b. Muhammed b. Zübeyrî'den rivayet ettiğine göre Hz. Ebû Bekr, bazı hutbelerinde şöyle demiştir: "Biz (yani muhacir) ve Ensar şairin dediği gibiyiz:

جزى الله عنا جعفراً حين أشرقت   بنا نعلنا للواطئين فزَلَّتِ

أبَوا يملُّونا ولو أن أمَّنا   تُلاقي الذي يلْقَون منَّا لمَلَّتِ

Allah, zor durumlarımızda bize yaptıkları iyiliklerden dolayı
Cafer kabilesine hayırlı mükâfatlar versin
Bizden asla bıkmadılar, bizden dolayı katlandıkları sıkıntılara
Annemiz katlanmış olsaydı bizden çoktan bıkmıştı.

[929] *el-Bahru'z-Zahhâr*, 410. Heysemî: "Hadisin isnadı hasendir. (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 41).

HİLAFET MESELESİNDE ENSARINN TERCİHİ

a) Hz. Peygamber'in, Kureyş kabilesi hakkında sözleri

641. İmâm-ı Ahmed[930] ve İbn Cerîr[931] -hasen bir isnadla- Humeyd b. Abdurrahman el-Himyerî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber vefat edince Hz. Ebû Bekr, bir grup Ensar içinde bulunuyordu. Hz. Ebû Bekr, hemen geldi, yüzündeki örtüyü kaldırdı ve 'Anam babam sana feda olsun! diri halin de ölü halin de ne güzel! Kâ'be'nin Rabbine yemin ederim ki, Hz. Muhammed öldü' dedi. Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer, Beni Sâ'ide Sakifesi'ne doğru hareket ettiler. Hz. Ebû Bekr ilk önce konuşmaya başladı ve Ensar hakkında Allah'ın indirdiği ne kadar ayet varsa, Hz. Peygamber'in onlar hakkında söylediği ne kadar hadis varsa hepsini zikretti. Şöyle devam etti: 'Biliyorum ki, Hz. Peygamber Ensar için *'Tüm insanlar bir vadiden gitse, Ensar ise başka vadiden gitse ben Ensar'ın yolundan giderim'* demiştir. Yine biliyorum ki Ey Sa'd! Sen de orda oturuyordun. Hz. Peygamber, *'Kureyş'liler, yönetim işinde başkandırlar. İnsanların en hayırlısı, Kureyş'lilerin hayırlılarına tabi olur, facir olanlar da onların facir olanlarına tabi olur'* buyurdu. Sa'd da kendisine 'evet doğru söyledin. Siz başkan, biz ise yardımcılarınız oluruz' dedi."[932]

b) Benî Sâ'ide Sakifesi hadisesi

642. Tayâlisî, İbn Sa'd, İbn Ebî Şeybe, Beyhakî ve başkaları Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Pegamber, vefat edince Ensar'ın hatîbleri kalktı ve onlardan biri şöyle dedi: 'Ey Muhacir topluluğu! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sizden birine bir görev verdiğinde bizden birini de onunla beraber görevlendirirdi. Bizim düşüncemiz, hilafet işine biri birden, diğeri sizden iki kişinin bu görevle görevlendirilmesidir. Ensar'ın önde gelen hatîbleri, bu görüşü tekrar etti. Zeyd b. Sâbit kalktı ve 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), muhacirlerden idi. Halife olan

---

930 Ahmed, *Müsned,* I, 5.

931 *Târîhu't-Taberî,* III, 202, 203.

932 Hz. Sa'd, ne Hz. Ebû Bekr'e, ne de Hz. Ömer'e bey'at etti. Bu meşhur ve mutevatir olan bir durumdur. Şayet bu son cümleyi kendisi söylemiş olsaydı, kendi nefsini halifeliğe daha mustahak görmezdi. Hadisin son cümlesi "münker"dir. (B). (*Kenzu'l-ummâl,* III, 137). Heysemî: "Bu hadisi İmâm-ı Ahmed rivayet etmiştir. Buhârî veya Müslim de bu hadisin ilk bölümü vardır. İsnadındaki râviler sıka, güvenilir kimselerdir. Fakat Hz. Ebû Bekr'den rivayet eden Hümeyd b. Abdurrahman, Hz. Ebû Bekr'e yetişmemiştir (yani hadis munkatidir)." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 191).

İmâm da onlardan biri olsun. Biz Ensar topluluğu ise Hz. Peygamber'in yardımcıları olduğumuz gibi halifenin de yardımcıları oluruz' dedi. Hz. Ebû Bekr, kalktı ve 'Ey Ensar topluluğu Allah, size hayırlı mükâfat versin! Adınıza konuşana (Zeyd'e) sebat versin!' dedi Sonra şöyle devam etti: 'Allah'a and olsun! bunun dışında bir şey yapmak isteseydiniz asla sizle anlaşmazdık' dedi. Sonra Zeyd b. Sabit, Hz. Ebû Bekr'in elinden tuttu ve 'Bu kişi, sizin efendinizdir, ona bey'at ediniz!' dedi..."[933]

643. İbn Sa'd ve İbn Cerîr, Kâsım b. Muhammed'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), vefat edince Ensar olanlar Sa'd b. Übâde'nin yanına gidip toplandılar. (Bunu haber aldıklarında) Onların yanına da Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer ve Hz. Ebû Übeyde b. Cerrâh (radıyallahu anhum) da gitti. Bedir ehlinden olan Hubab b. Münzir kalktı ve 'Bizden bir emir, sizden bir emir olsun. Allah'a and olsun ki, hilafet konusunda bencillik ve çekememezlik asla yapmayız ey muhacir topluluğu! Fakat babalarını ve kardeşlerini öldürdüğümüz kimselerin başımıza geçip halife olmalarından (ve bizden intikam almalarından) endişe ediyoruz!' dedi. Hz. Ömer, kendisine 'Eğer durum dediğin gibi ise gücün yeterse hemen öl (çünkü artık yaşamanın anlamı yok)' dedi. Akabinde Hz. Ebû Bekr konuşmaya başladı ve 'Bizler başkan oluruz, siz ise vezîr olursunuz. Devlet yönetimi aramızda hurma ağacının yaprağı gibi ikiye bölünmüştür' dedi. Bu sözlerden sonra kendisine ilk bey'at eden kişi Beşîr b. Sa'd Ebû Nu'mân (radıyallahu anh) oldu. Halk kendisini halife seçtikten sonra Hz. Ebû Bekr onlara ganimeti taksim etti. Adî b. Necâr oğullarından yaşlı bir kadına Zeyd b. Sabit aracılığıyla payını gönderdi. Kadın 'Bu da nedir?' dedi. Zeyd 'Bu, Hz. Ebû Bekr'in kadınlara verdiği paydır' dedi. Kadın 'İslam dinine girdiğimden dolayı bana rüşvet mi veriyorsunuz' dedi. Orda olanlar da 'Hayır' dedi. Kadın 'Yoksa dinimi değiştireceğimden mi endişe ediyorsunuz diye mi getirdiniz?' dedi. Orda olanlar 'Hayır' dedi. Kadın 'Allah'a and olsun! Bu paydan hiçbir şey almayacağım' dedi. Hz. Zeyd, Hz. Ebû Bekr'e döndü ve kadının söylediğini

---

[933] Tayâlisî, *Müsned,* 602; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* III, 212; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef,* XIV, 561, 562; Beyhakî, *es-Sünen,* VIII, 143; *Kenzu'l-ummâl,* III, 131. Heysemî: "Bu hadisi, Taberânî (*el-Kebîr,* 4785) ve İmâm-ı Ahmed (*Müsned,* V, 185) rivayet etmiş. İsnadındaki râviler, "Sahîh hadis" (Buhârî ve/veya Müslim) râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 183). Taberânî, Ebû Talha'dan bu hadisin benzerini rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* III, 140).

ona haber verdi. Hz. Ebû Bekr de 'Biz de bir kadına bir şey verdik mi asla geri almayız' dedi." [934]

[934] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 182; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 130.

6. BÖLÜM

CİHAD

Hz. Peygamber ve ashabı nasıl oluyordu da Allah yolunda cihad ediyorlardı, Allah ve Resulüne normal şartlarda ağır şartlarda, mutluluk anlarında mutsuz anlarında davet için yola çıkıyorlardı? Bu göreve kolay anlarında-zor anlarında yazları-kışları nasıl hazırlanıyorlardı?

HZ. PEYGAMBER'İN, ASHABINI CİHADA VE BU UĞURDA MALLARI İNFAK ETMEYE TEŞVİK ETMESİ

a) Hz. Peygamber'in Bedir savaşına çıkması ve sahabîlerle istişare etmesi

644. İbn Ebî Hâtim ve İbn Merdûyeh -lafız onundur- Ebû İmrân←Ebû Eyyûb'den şöyle rivayet etmektedir: "Biz Medine'de iken Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Ebû Süfyân'ın (Şam'dan Mekke'ye doğru) dönen kervanını haber aldım. Bu kervana doğru çıkmak ister misiniz? Belki Allah (celle celâlühü), bize o kervanı ganimet olarak nasip eder.'* Biz de 'Evet, çıkarız' dedik. Hz. Peygamber ve biz beraberce Medine'den çıktık. Bir iki gün gittikten sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bize *'Kureyş'liler hakkında ne düşünüyorsunuz? Medine'den çıktığımızı haber almışlardır (onlarla savaşalım mı)'* buyurdu. Biz 'hayır, and olsun! Kureyş'lilerle savaşacak takatimiz, kuvvetimiz yoktur. Biz sadece kervan için çıktık' dedik. Hz. Peygamber akabinde '*Kureyş'lilerle savaşmaya ne dersiniz?'* diye sordu. Biz de aynı cevabı verdik. Miktad b. Amr ayağa kalktı ve 'Ya Resulallâh! Biz, sana Musa'nın kavminin kendisine dediği gibi

﴿قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ﴾

"Biz oraya asla girmeyiz; şu halde, sen ve Rabbin gidin savaşın; biz burada oturacağız"[935] demeyiz. Ebû Eyyûb devam ediyor: Biz Ensar topluluğu olarak keşke Miktad gibi cevap verseydik dedik. Onun gibi cevap vermek, bizim için büyük bir mala sahip olmaktan daha sevimliydi. Bu diyalogun akabinde Allah (celle celâlühü), Resulüne şu ayeti nazil etti:

﴿كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ﴾

"**(Onların bu hali,) müminlerden bir grup kesinlikle istemediği halde, Rabbinin seni evinden hak uğruna çıkardığı (zamanki halleri) gibidir.**" (Enfâl: 8/5). Sonra hadisin tamamını zikretti.[936]

---

[935] Mâide: 5/24

[936] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 263. Heysemî, hadisin tamamını *Mecma'u'z-zevâid* adlı eserinde zikretmiş, Zikrettikten sonra "Bu hadisi, Bezzâr tamamıyla, Taberânî (*el-Kebîr*, 4056)

645. İmâm-ı Ahmed, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir denen yere gitmek için ashab ile istişare etti. Akabinde Hz. Ebû Bekr çıkılması için görüş beyan etti. (Bunu yeterli bulmayarak) istişareye devam etti. Bu kez Hz. Ömer çıkılması için görüş beyan etti. (Bunu da yeterli bulmadı) yine onlara danışmaya devam etti. Ensar'dan bazısı 'Ey Ensar topluluğu Hz. Peygamber sizin onayınızı almak istiyor' dedi. Ensar'dan bazısı 'Ya Resulallâh! Benî İsrâil'in Hz. Musa'ya verdikleri gibi **"Biz oraya asla girmeyiz; şu halde, sen ve Rabbin gidin savaşın; biz burada oturacağız"** bir cevap sana vermeyiz. Seni hak olan için gönderen Allah'a and olsun! Develerini Berkü'l-Ğimâd'a[937] kadar dahi sürmüş olsan yine peşinden geleceğiz' dedi." [938]

646. İmâm-ı Ahmed, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Süfyân'ın kervanı ile Şam'dan dönmek üzere olduğunu haber alınca ashabı ile istişare etti. Hz. Ebû Bekr olumlu konuştu, fakat Hz. Peygamber ona iltifat etmedi. Sonra Hz. Ömer olumlu görüş beyan etti, onu da dikkate almadı. Sa'd b. Übâde, 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bizden onay istiyorsan, Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim! Denize dalmamızı talep etsen denize dalar, Berkü'l-Ğimâd denen yere kadar gitmemizi emretsen yine yaparız' dedi. Hz. Peygamber de insanların çıkması için emir verdi." [939]

647. İbn Merdûyeh, Alkame b. Vakkâs el-Leysî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir'e doğru (kervan için) yola çıktı. Revhâ denen yere vardığında insanlara hitab etti, sonra *'fikriniz nedir?'* diye sordu. Hz. Ebû Bekr, 'duyduğumuza göre onlar şöyle şöyle bir hal üzereler' dedi. Hz. Peygamber yine hitab etti ve *'fikriniz nedir?'* diye sordu. Hz. Ömer de Hz. Ebû Bekr gibi cevap verdi. Akabinde Hz. Peygamber yine *'fikriniz nedir?'* diye sordu. Sa'd b. Mu'âz şöyle dedi: Ya Resulallâh bizi kastediyorsan, sana ikram eden, sana Kur'ân-ı indiren Allah'a yemin ederim! Oraya hayatımda gitmedim, orası hakkında hiç de bilgim

ise bazısını rivayet etmiştir. Hadisin isnadında Abdulazîz b. İmrân vardır. Kendisi çok zayıf, metruk biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 73, 74).

[937] Yemen'de bir yerin ismidir.

[938] Ahmed, *Müsned,* III, 105, 188. İbn Kesîr: "Bu Hadis "sülasi" isnadlı olup Sahîh hadisin şartlarına uyan sahîh bir hadistir." (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 263).

[939] Ahmed, *Müsned,* III, 220, 257, 287; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 263). Bu hadisi, İbn Asâkir de Hz. Enes'den buna benzer olarak rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* V, 273).

yoktur. Eğer sen, Yemen civarında olan Berkü'l-Ğimâd denen yere dahi gitsen senle beraber geliriz. Hz. Musa'ya **"Biz oraya asla girmeyiz; şu halde, sen ve Rabbin gidin savaşın; biz burada oturacağız"** diyen kimseler gibi değiliz. Fakat biz, "Sen ve Rabbin gidin savaşın, biz de size tabiyiz" deriz. Belki sen bir şey için çıktın, fakat Allah (celle celâlühü), sana başka bir görev vermiştir. Sen, Allah'ın sana verdiği göreve bak, ona göre ilerle! Dilediğinle antlaşma yap, dilediğinle antlaşmayı boz, dilediğine düşman ol, dilediğinle barış yap, mallarımızdan dilediğini al!" Hz. Sa'd'ın sözlerine muvafık şekilde Kur'ân ayeti nazil oldu:

﴿كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ﴾

"(Onların bu hali,) müminlerden bir grup kesinlikle istemediği halde, Rabbinin seni evinden hak uğruna çıkardığı (zamanki halleri) gibidir." (Enfâl: 8/5).

648. Ümevî, *el-Mağâzî* adlı eserinde bu hadisi rivayet etmiş, şu eki yapmıştır: "Malımızdan dilediğini al, dilediğin görevi bize ver. Bizden aldığın mallar, bize bıraktığın mallardan bizi daha çok mutlu etmektedir. Bize bir emirde bulunsan bizim işimiz sana tabi olmaktır. Vallahi sen (Yemen tarafında olan) Berkü'l-Ğimâd denen yere gitsen biz de senle beraber geliriz."[940]

649. İbn İshak, bu hadisi zikretmiş. Hadisin siyakında şöyle denmiştir: "Sa'd b. Mu'âz, 'Ya Resulallâh! Sen sanki bizim fikrimizi istiyorsun?' dedi. Hz. Peygamber de *'evet'* dedi. Hz. Sa'd, 'Biz sana iman ettik, seni tasdik ettik, bize getirdiğin Kur'ân'ın hak olduğuna şahadet ettik. Bu konularda seni dinleyeceğiz, sana itaat edeceğiz diye sözler, misaklar verdik. Ya Resulallâh! Dilediğini yap, biz senle beraberiz. Seni hak din için gönderen Allah'a and olsun! Denizi bize gösterip içine dalarsan, biz de senle dalarız. Biz de hiç kimse geride kalmaz. Yarın dahi bizi düşmanımızla karşı karşıya getirmenden çekinmiyoruz. Biz harpte sabırlıyız, görüştüğümüzde doğru sözlüyüz. İnşaallah! Allah (celle celâlühü), senin gözünü aydınlatan, seni mutlu eden insanlar olarak bizi sana gösterir. Allah'ın bereketi üzere devam et, yürü!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Sa'd'ın sözünden dolayı çok sevindi. Bu söz onu mutlu etti. Akabinde Hz. Peygamber *'İlerleyin! Müjdeler olsun! Allah (celle celâlühü), bana iki şeyin birinde (kervan veya savaşta) başarılı olacağımıza*

---

940 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 264.

dair söz verdi. Allah'a and olsun! Kureyş'lilerin ölü olarak düştükleri yerleri görüyor gibiyim' buyurdu."[941]

Hz. Peygamber'in savaştan evvel cihada teşviki ve Ümeyr b. Humâm'ın sözü

650. İmam-ı Ahmed,[942] Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Busbus adındaki sahabîyi Ebû Süfyân'ın kervanı hakkında bilgi toplamak için gözcü olarak gönderdi. Evde ben ve Hz. Peygamber'den başkası bulunmuyordu -Râvi: Enes'in Peygamber eşlerinden kimi istisna ettiğini bilmiyorum- Sonra hadisi zikretti. Hz. Enes anlatıyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), çıktı ve şöyle konuştu: *'İstek ve arzumuz odur ki, kimin bineği varsa hemen binip bizle beraber yola çıksın!'*. Bazı kimseler, bineklerinin Medine'nin üst tarafında olduğunu söyleyip izin istediler. Hz. Peygamber, *'hayır, kimin bineği hazırsa çıksın'* dedi. Hz. Peygamber ve ashabı çıktı. Bedir denen yere müşriklerden önce vardılar. Müşrikler de geldi. Hz. Peygamber, *'sakın kimse emrimden önce davranmasın!'* buyurdu. Müşrikler yaklaşınca Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *'Buyrun cennete doğru ilerleyin! Öyle bir cennet ki, genişliği gökler ve yerler kadardır.* Ümeyr b. Humâm el-Ensarî, 'Ya Resulallâh! Gerçekten cennetin genişliği yerlerin ve göklerin genişliği kadar mıdır?' diye sordu. Hz. Peygamber, *'evet'* dedi. Hz. Ümeyr 'Vay vay! (Bah, bah!)' dedi. Hz. Peygamber, *'neden vay vay dedin'* dedi. Hz. Ümeyr 'Hayır, kötü bir şeyden değil, vallahi cennet ehlinden olmayı istediğimden 'dedim. Hz. Peygamber, *'Sen cennet ehlindensin'* buyurdu. Ümeyr b. Humâm, çantasından birkaç hurma çıkardı, onları yiyordu. Sonra 'Bu hurmalarımı yiyecek kadar yaşayacak olsam bu uzun bir müddettir' dedi. Akabinde elindeki hurmaları attı ve savaşmaya başladı ve sonunda da şehid oldu. Allah kendisine rahmet etsin."[943]

651. İbn İshak şöyle rivayet etmektedir: "Sonra Hz. Peygamber çıktı, insanları cihad etmeye teşvik etti. Şöyle buyurdu: *'Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Müşriklerle bu gün kim; sabırlı, sevabını Allah'tan bekleyerek, geriye kaçmadan hep ilerleyerek savaşır ve şehid olursa Allah*

---

[941] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 615; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 262.

[942] Ahmed, *Müsned*, III, 136.

[943] Bu hadisi Müslim (VI, 44) de rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 277). Bu hadisi; Beyhakî *(es-Sünen*, IX, 99) uzunca, Hâkim *Müstedrek* (III, 426) adlı eserinde muhtasar olarak rivayet etmiştir.

(celle celâlühü) onu elbet cennetine koyacaktır. Benî Seleme kabilesinden olan ve o sırada elinde hurma olup onları yemekle meşgul olan Ümeyr b. Humâm (radıyallahu anh) 'Vay, vay! Şimdi bunlar beni öldürürse benle cennet arasında engel olan hiçbir şey kalmayacak mı!' dedi. Sonra elindeki hurmaları atıp kılıcını aldı ve şehid olana kadar müşriklerle savaştı."[944]

İbn Cerîr, Ümeyr'in savaş esnasında şu şiiri söylediği aktarmaktadır:

رَكْضاً إلى الله بغير زادِ   إلا التُّقى وعملِ المعادِ

والصبرِ في الله على الجهاد   وكلّ زادٍ عُرضةُ النفاد

غيرُ التقى والبرّ والرشادِ

Takva, salih amel, Allah yolunda cihada sabretmek müstesna

Hiç azığım olmadan Allah'a kavuşmak için can atıyorum

Takva, hayırlı iş ve doğruluk müstesna her azık yok olmaya mahkûmdur.[945]

b) Tebûk savaşı ve sahabîlerin Allah yolunda harcadıkları mallar

652. İbn Asâkir, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Tâif dönüşünden altı ay sonra Hz. Peygamber'in yanına vardım. Allah (celle celâlühü), kendisine Tebûk savaşını emretmişti. Bu savaş, Allah'ın kitabında "Sıkıntı anı" diye bahsettiği ve aşırı sıcak olan bir zamanda gerçekleşen savaştır. Münafıkların ve Suffe ehlinin çok olduğu bir dönemdi. Süffe, fakirlerin toplandığı bir yerdi. Hz. Peygamber ve Müslümanlar, onlara sadakalarını verirlerdi, onlar da öyle geçinirlerdi. Bir savaş olursa Müslümanlar, Suffe ehline gidip yardımcı olurlardı Durumu iyi olan sahabîlerden her biri, onlardan birini veya istediği kadar kişinin sorumluluğunu üstlenirdi. Onları savaş malzemeleriyle donatırlardı, onlar da sahabîlerle beraber savaşa katılırlardı, geçim ve sorumlulukları sahabîler üzerineydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah yolunda ve onun rızasını talep etmek için malların infakını emretti. Sahabîler de karşılığını Allah'tan bekleyerek Allah yolunda mallarını harcadılar. Bazı münafıklar, Allah rızası için değil de bilakis riya ve gösteriş için harcadılar. Fakir Müslümanlardan bazılarına binek bulundu ve onlar da

---

[944] *Sîretu İbn Hişâm,* I, 627.

[945] Taberî, *et-Târîh,* II, 448; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 277.

bineklerine bindiler. Fakat bazılarına bulunamadı. O gün malını Allah için en çok harcayanlardan biri Abdurrahman b. Avf idi. Abdurrahman, iki yüz ukıyye[946] sadaka vermişti. Hz. Ömer, yüz ukıyye sadaka verdi. Âmir el-Ensârî (Bazısı Âsım b. Adî el-Ensârî demiştir) doksan vasak hurma sadaka verdi. Hz. Ömer b. Hattâb 'Ya Resulallâh! Görüyorum ki, Abdurrahman hata yapmış, günah işlemiştir, çünkü ailesine hiçbir şey bırakmamıştır' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Abdurraman'a *'Ailen için bir şey bıraktın mı?'* diye sordu. Hz. Abdurrahman, 'Evet, infak ettiğimden daha fazlasını, daha güzelini bıraktım' dedi. Hz. Peygamber, 'ne kadar bıraktın?' diye sordu. Hz. Abdurrahman, 'Allah ve Resulünün onlara va'd ettiği ahiret rızkını ve hayrını bıraktım' dedi. Ensar'dan Ebû Ukayl adında olan bir sahabî, bir sa' hurma getirip sadaka olarak verdi. Münafıklar, kaş-göz yaparak sadaka veren sahabîlerle dalga geçmeye başladılar. Sahabî, büyük bir sadaka verse riya ve gösteriş yapıyor diye dalga geçiyorlardı. Sahabî, gücünün yettiği kadar az bir miktar hurma sadaka verse 'Bu adam getirdiği şeye daha çok muhtaçtır' diye dalga geçiyorlardı. Ebû Ukayl, bir sa' hurma getirince şöyle dedi: 'Bu gecemi, iki sa' hurma karşılığı kuyudan su çekmekle geçirdim. Allah'a and olsun! bu iki sa' hurmadan başka bir şeyim de yoktur. Bir sa' hurma getirdim, diğerini de aileme bıraktım.' Sonra özrünü beyan etti ve fazla getiremediğinden dolayı da çok utandı. Münafıklar, 'Bu adam, getirdiği bir sa' hurmaya başkasından daha muhtaçtır' diyerek dalga geçtiler. Buna rağmen onlar, acaba bu sadakalardan bir şey zengin ve fakirlerimize düşer mi diye bekliyorlardı. Hz. Peygamber'in savaş için harekete geçme zamanı yaklaşınca münafıkların çoğu izin almaya başladı, sıcaklıktan şikâyetçi oldular, savaşta doğacak sıkıntılardan korktular, izin almak için yalan yere Allah üzerine yeminler ediyorlardı. Hz. Peygamber de kalplerinde olanı bilmediğinden onlara izin veriyordu. Onlardan bir grup Nifak Mescidi'ni (veya Mescidi Dirâr denen mescidi) inşa etti. O sırada Herakl'a elçi olarak gönderdikleri ve Herakl'la buluşan Fasık Ebû Âmir'in yolunu gözlemekteydiler. Kinâne b. Abdiyâleyl ve Alkame b. Ülâse el-Âmirî de onla beraberdi. Bu sırada Tevbe süresi de parça parça iniyordu. Tevbe süresinde geride kalanlara ruhsat vermeyen **"(Ey müminler!) Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın"** ayeti nazil olunca Allah ve Resulüne karşı samimi olan zayıf, hasta ve Hz. Peygamber'e muhtaç olan

---

[946] Bir Ukıyye, kırk dirhem ağırlığı miktarına takabül eden bir ağırlık ölçüsüdür. Bir dirhem de 2, 975 gramdır.

fakirler Hz. Peygamber'e gelerek 'Bu emirde ruhsat (rahatsız olanlara karşı kolaylık) yok' diye yakındılar. Münafıkların içlerinde olan gizli günahları bu olaydan sonra aşikâr oldu. Allah'a ve Resulüne gerçekte inanmayan münafıklar ve çıkmama noktasında özrü olanlar savaşa katılmadılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tebûk'e varıncaya kadar Tevbe süresi nazil olarak, kendisinin tutumu ile alakalı kendisine tabi olup savaşa katılanlar hakkında açık, tefsilatlı bilgi veriyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tebûk'den Filistin'e doğru Alkame b. Mücezziz el-Müdlicî'yi (radıyallahu anh) gönderdi. Dûmetu'l-Cendel denen yere Hâlid b. Velîd'i gönderdi ve kendisine *'Acele et, kim bilir belki Dûmetu'l-Cendel denen yerin meliki olan Ukeydir b. Abdulmelik b. Hayy'ı avlanırken görürsün de onu oracıkta hemen yakalarsın'* buyurdu. Gerçekten de Hz. Hâlid, gitti, onu avlarken buldu ve hemen meliki yakaladı.

Bu sırada münafıklar, Medine'de her türlü kötü haberi yayıyorlardı. Müslümanların sıkıntı ve belalara müptela olduğu haberi kendilerine ulaştığında birbirlerini bu haberle müjdeliyorlar ve çok seviniyorlardı. Birbirlerine 'Biz böyle olacağını bildiğimizden savaşa çıkmaktan alıkoymaya çalışıyorduk' diyorlardı. Müslümanların selamette ve hayırlı bir durumda olduklarında dair haberler kendilerine ulaştığında da üzülüyorlardı. Medine'de bulunan ve Müslüman olup münafıklara düşman olan herkes, münafıkların iç yüzünü görüp öğrendi. Arabî olsun başkası olun her münafık, içinde çirkin bir amel, çirkin bir makam gizlemişti. Bu olayda herkes açıkça içindekini ilan etti. Özür sahibi olanlar ise Allah'ın indireceği ayetlerde kendileri için çıkış yolu, kurtuluş yolu bulmayı gözlüyorlardı. Tevbe süresi, devamlı iniyordu. Öyle oldu ki, savaşa çıkan Müslümanlar, geride kalan Müslümanlar hakkında dahi kötü şeyler düşünmeye başladılar. Münafıklar, küçük büyük ne günah işlenmişse hepsinin deşifre edilmesinden korkuyorlardı. Tevbe süresi, kimin hidayet üzere olduğu, kimin sapıklık üzere olduğu hakkında bilgi verdi."[947]

c) Cedd b. Kays'ın, savaşa gitmemek için Hz. Peygamber'den izin istemesi

653. Beyhakî, İbn İshak←Abdullah b. Ebî Bekr b. Hazm'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir savaşa çıkmayı

---

[947] Ali el-Muttakî, bu hadisi İbn Asâkir ve İbn Âiz'den (asılda İbn Âbid gelmiş, yanlıştır. B.a.m) uzunca aktarmıştır. (*Kenzu'l-ummâl*, I, 249).

düşününce hangi yöne doğru gideceğini asla sezdirmez, başka yöne gidiyormuş gibi yapardı. Fakat Tebûk gazvesinde böyle olmamıştır. Hz. Peygamber açıkca '*Ey İnsanlar Rumlarla savaşmaya gidiyorum*' demiştir. Kimle savaşacaklarını açıkca bildirmiştir. Tebûk savaşı; sıkıntılı, yılın sıcak ve kıtlık dönemine, meyvelerin olgunlaştığı döneme rastlıyordu. İnsanlar meyveler içinde kalmayı, gölgeler altında gölgelenmeyi istiyorlardı. Bu nimetlerden uzaklaşmak istemiyorlardı.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bu savaş için hazırlıklarını yaparken Cedd b. Kays'a *'Ey Cedd! Esferoğullarıyla savaşmak istemez misin?'* dedi. Cedd b. Kays 'Ya Resulallâh! Bana izin ver! Beni fitneye atma! Kavmim, benim kadar kadınlara düşkün olan bir başkasının olmadığını iyi bilir. Ben Esfer oğullarının[948] kızlarını görünce fitneye düşeceğimden korkuyorum. Ya Resulallâh bana izin ver!' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine sırtını dönüp *'sana izin verdim'* dedi. Allah (celle celâlühü), akabinde şu ayeni nazil etti:

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾

"Onlardan öylesi de var ki: "Bana izin ver, beni fitneye düşürme" der. Bilesiniz ki onlar zaten fitneye düşmüşlerdir." (Tevbe: 9/49). Allah (celle celâlühü), Hz. Peygamber'e katılmayarak geri durduğundan, kendi nefsini Hz. Peygamber'in nefsinden daha değerli gördüğünden girdiği fitnenin Rum kızlarından dolayı düşeceği fitneden çok daha büyük bir fitne olduğunu vurguluyordu. Ayetin devamı olan **"Cehennem, kâfirleri mutlaka kuşatacaktır."** Cümlesiyle de Allah (celle celâlühü), Hz. Peygamber'e katılmayıp geride kalanları kasdediyordu. Münafıklardan biri 'sıcakta gitmeyin!' dedi. Allah (celle celâlühü), onun akabinde **"De ki: "Cehennem ateşi daha sıcaktır! Keşke anlasalardı!"** (Tevbe: 9/81) ayetini nazil etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), cihada çıkacağı noktasında ciddiyet gösterdi, insanlara cihada çıkmaları için emirde bulundu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), zenginlerin Allah yolunda mallarını harcama ve fakir olanlara binek temin etmeye teşvik etti. Zengin olanlar, fakirler için binek hayvanı temin et-

---

948 Esfer oğullarından kasdettikleri Rumlardır. Çünkü onların atası olan Rum b. Aysû b. İshak sarışın biriydi. Ondan dolayı kendilerine esfer oğulları yanı sarışın adamın oğulları denmiştir. (Lisanu'l-Arab)

tiler ve çok iyilikte bulundular. Hz. Osman, Allah yolunda büyük bir mal infak etti. Ondan daha çok mal infak eden yoktu. Ayrıca fakirlerin binmesi için iki yüz deve verdi."[949]

654. Taberânî, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tebûk gazvesine çıkmaya karar verince Cedd b. Kaysân'a *'Esfer oğulları ile cihad etme konusunda ne dersin?'* diye sordu. Cedd b. Kaysân 'Ya Resulallâh! Ben kadınlara düşkün (veya çok eşi olan) biriyim. Esfer oğullarının (yani Bizans) kızlarını görünce fitneye düşerim. Benim burada kalıp oturmama izin verir misin ve böylece de beni fitneye atmamış olursun' dedi. Akabinde Allah (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti:

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾

"Bana izin ver, beni fitneye düşürme" der. Bilesiniz ki onlar zaten fitneye düşmüşlerdir." (Tevbe: 9/49).[950]

d) Hz. Peygamber'in, sahabîlerini cihada çıkmaya davet için kabilelere ve Mekke'ye göndermesi

655. İbn Asâkir[951] anlatıyor: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kabilelere ve Mekkelilere elçi göndererek onları düşmana karşı savaşmaya davet etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Büreyde b. Husayb'ı Eslem kabilesine gönderdi, Fur'a[952] denen yere kadar gitmesini emretti. Ebû Ruhm el-Ğıfârî'yi kendi kavmi Ğıfâr kabilesine gönderdi ve ona şehirlerine teker teker gitmesini emretti. Ebû Vakıd el-Leysî ise kendi kavmine gitti. Ebû Ca'd ed-Damrî sahilde bulunan kavmine gitti. Rafi' b. Mekîs ve Cundeb[953] b. Mekîs'i Cüheyne kabilesine gönderdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve

---

[949] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 515, 516; *Tehzîbu Tarîhi Dimaşk*, I, 108). Beyhakî, *es-Siyer* adlı eserinde Urve'den muhtasar olarak rivayet etmiştir. (IX, 33). İbn Kesîr, el-Bidaye adlı eserinde İbn İshak, o da Zührî'den, Yezîd b. Rûmân'dan, Abdullah b. Ebî Bekr ve Âsım b. Ömer'den buna benzer olarak rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 3).

[950] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, 12654. Heysemî: "Bu hadisin isnadında Yahya el-Himmânî vardır. Kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VII, 30).

[951] *Tehzîbu İbn Asâkir*, I, 110.

[952] Mekke ve Medîne arasında bir yerin ismidir.

[953] Asılda Cünd gelmiş, yanlıştır. (B).

sellem), Nu'aym b. Mes'ûd'u Eşca' kabilesine gönderdi, Ka'b b. Amr oğullarına birkaç kişiyi gönderdi. Onlar; Büdeyl b. Verkâ, Amr b. Sâlim, Bişr b. Süfyân idi. Süleym kabilesine de birkaç kişiyi gönderdi. Gönderilen grup içinde Abbâs b. Mirdâs vardı.

e) Sahabîlerin (radıyallahu anhum) mallarını Tebûk gazvesinde infak etmesi

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Müslümanların cihada çıkmaları için teşvik etti. Sadaka vermeleri için emir de bulundu. Onlar da çok tasaddukta bulundular. İlk sadaka veren Hz. Ebû Bekr'di. Malının hepsi olan dört bin dirhemi getirdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Ailen için bir şey bıraktın mı?'* diye sordu. Hz. Ebû Bekr de 'Allah ve Resulü daha iyi bilir' dedi[954]. Sonra Hz. Ömer, malının yarısını getirdi. Hz. Peygamber ona da *'Ailen için bir şey bıraktın mı'* diye sordu. Hz. Ömer 'evet, yarısını getirdim' dedi. Hz. Ebû Bekr'in malının hepsini sadaka olarak verdiği haberi Hz. Ömer'e ulaşınca 'Hz. Ebû Bekr'le yarıştığım her hayırlı işte beni geçmiştir' dedi. Abbâs b. Abdulmuttalib, Talha b. Ubeydillah da Hz. Peygamber'e sadaka olarak mal getirdiler. Abdurrahman b. Avf, Hz. Peygamber'e iki yüz ukiyye verdi. Sa'd b. Ubâde ve Muhammed b. Mesleme de Hz. Peygamber'e mal getirdi. Âsım b. Adîy doksan vasak hurma sadaka olarak verdi. Osman b. Affân, bu ordunun üçte birini savaş aletleriyle donattı. Hz. Osman, en çok sadaka verendi. Ordunun üçte birinin donanımını kendisi üstlendi. Öyle çok mal verdi ki, artık ordunun hiçbir ihtiyacı kalmadı denebilir. Çünkü su tulumlarını dikmek için kullanılan çuvaldızı dahi temin etmişti. O gün Hz. Peygamber'in kendisine şöyle dediği söylenir: 'Osman, bunu yaptıktan sonra artık ne yapsa kendisine zarar vermez.'

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), zengin olanları hayra, iyiliğe teşvik etti. Onlar da yaptıklarını Allah rızası için yapıyorlardı. Sahabîler kendisinden daha fakir olanlara mal verip onları güçlü hale getiriyorlardı. Öyle ki sahabî, birine veya ikisine bir deve getiriyor, nöbetleşe binersiniz diyordu. Sahabî, nafakasını getiriyor, savaşa çıkan bazılarına veriyordu. Kadınlar da güçleri miktarınca hayır işlerinde kendilerini gösteriyorlardı. Ümmü Sinân el-Eslemî bu konu hakkında şöyle demektedir: Hz. Âişe'nin evinde Hz. Peygam-

---

954 Asıl ve Tehzîbu İbn Asâkir adlı eserde de böyle gelmiş, fakat doğru olan "Onlara Allah ve resûlünü bıraktım" olacaktır. (B).

ber'in önüne serilmiş bir sergi gördüm. İçinde fildişinden ve altından yapılmış bilezikler, halhallar, küpeler ve yüzükler vardı. Kadınların Müslüman mü-vahidlerin teçhizatını hazırlamak için gönderdikleri eşyalarla dolup taşmıştı. Hâlbuki insanlar o zaman büyük sıkıntı içindeydi. O dönem tam meyvelerin olgunlaştığı, gölgeliklerin sevildiği dönemdi. İnsanlar evlerinde kalmak istiyor, zamanı gelmiş nimetlerden uzaklaşmak istemiyorlardı. Bundan dolayı Hz. Peygamber işe süratlı olması için el koydu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), işe ciddiyetle eğildi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ordusunu Seniyyetu'l-vedâ' denen tepede hazır hale getirdi. Askerler çok fazlaydı, yazmak mümkün değildi. Savaştan kaçmak için uğraşan çok az insan vardı. Bunlar da vahiy inmese arada sıyıracağını zannedenlerdi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), tüm hazırlıkları yapıp topluca ilerlemeye karar verdiğinde Medine'ye Sibâ' b. Urfuta el-Gıfârî'yi halife olarak tayin etti. Muhammed b. Mesleme olduğu da söylenmiştir. Hz. Peygamber, *'Yanınıza bolca ayakkabı alınız, çünkü insan ayakkabılı olduğu müddetçe binekli sayılır'* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'den yola çıktığında Abdullah b. Übey, diğer münafıklarla beraber geride kalıp Hz. Peygamber'le gitmediler. Abdullah b. Übey 'Muhammed, sıkıntılı bir durumda, sıcakların bastırdığı bir zamanda, uçsuz bucaksız Rumlara karşı savaşmaya çıkıyor! Muhammed, Rumlarla savaşmayı oyuncak sanıyor' dedi. Yanında aynı fikirde bulunanlar da onun gibi nifak ehli olanlardı. Sonra Abdullah b. Übey 'Allah'a and olsun! Yarın Muhammed'in ashabının iplere bağlanmış halde olduklarını görüyor gibiyim' dedi. Aslında bu gibi sözlerle Hz. Peygamber'i ve ashabını korkutmayı çalışıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Seniyyetu'l-vedâ' tepesinden Tebûk'e doğru hareket edince, sancak ve bayrakları bağlayıp kaldırdılar. En büyük sancağı Hz. Ebû Bekr'e verdi. En büyük bayrağı Zübeyr'e verdi. Evs kabilesinin sancağını Üseyd b. Hudayr'a, Hazrec kabilesinin sancağını Ebû Dücâne'ye verdi. Hubab b. Münzir'e de verildiği söylenmiştir. Allah hepsinden razı olsun. Hz. Peygamber'in ordusu otuz bin askerden müteşekkildi. On bin süvari vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ensar soylarına bir bayrak ve sancak edinmelerini emretti. Diğer arap kabilelerde de birer bayrak ve sancak bulunuyordu."[955]

---

[955] İbn Asâkir, *Tarihu Dimaşk*, I, 110. Hadisin küçük bir bölümü kısaltılarak verilmiştir.

HZ. PEYGAMBER'İN, ÖLÜM DÖŞEĞİNDE ÜSÂME'Yİ KOMUTAN OLARAK GÖNDERMEYE ÖNEM VERMESİ

a) Hz. Üsâme'yi göndermesi

656. İbn Asâkir;[956] Zührî←Urve←Üsâme b. Zeyd tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Üsâme'ye (Filistin'de) Übnâ denen yerin ahalisine sabah vakti erkenden saldırmasını ve evlerini ateşe vermesini emretti. Hz. Peygamber akabinde Üsâme'ye *'Allah'ın ismiyle git!'* dedi. Hz. Üsâme sancakla birlikte Hz. Peygamber'in huzurundan çıktı. Sancağı Büreyde b. Husayb el-Eslemî'ye verdi. Büreyde de sancağı alıp Üsâme'nin evine götürdü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Üsâme ve askerlerine Cürüf denen yerde hazırlanmalarını emretti. Hz. Üsâme, askerlerini şu anki Hz. Süleyman'ın (aleyhisselam) sikâyesi denen yerde ordusunu hazırladı. İnsanlar da askerlere katılmak için çıkıyorlardı. İşini bitiren katılıyor, işi olanlara ise bitirmeleri için mühlet veriliyordu. İlk hicret eden muhacirlerden hiç kimse kalmadı, hepsi bu gazveye katıldı. Ömer b. Hattab, Ebû Übeyde, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Ebû'l-Âver Sa'îd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl muhacirler arasındaki birkaç kişiydi. Ensar'dan da Katâde b. Nu'mân ve Seleme b. Eslem b. Hureyş vardı.

Muhacirlerden bazısı 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bu genci mi ilk muhacirlere komutan olarak tayin etmiştir' dedi. Bunu en ateşli şekilde dillendiren Ayyâş b. Ebî Rabî'a idi. Bu konuda çok şey konuşuldu. Hz. Ömer, konuşlan bazı kelamları duyunca konuşanları sert şekilde azarladı. Sonra Hz. Peygamber'e gidip konuşanların sözlerini iletti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), çok kızdı. Başına bir şey bağladı, üzerinde de kadife elbisesi vardı. Sonra minbere çıktı. Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle buyurdu:

"Emma Ba'd: Ey İnsanlar! Hz. Üsâme'yi komutan etmemle alakalı olarak söylediğiniz o sözler de nedir? Vallahi Üsâme'yi komutan olarak atamamı eleştiriyorsanız, siz bundan evvel onun babasını da komutan olarak tayin etmemi eleştirmiştiniz! Allah'a and olsun! Komutanlığa layık olan Zeyd, ondan sonra da layık olan oğlu Üsâme'dir. Eğer komutan olan Zeyd sevdiğim kişilerden ise bu delikanlı Üsâme de benim için en sevimli olan kişilerdendir. O

---

[956] *Tehzîbu't-Târîh,* I, 120.

iki kişi (Zeyd ve oğlu Üsâme), her zaman hayırlı şeyler bahşederler. Üsâme en hayırlılarınızdandır."

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), minberden indikten sonra evine girdi. Bu olay, Rebîu'l-evvel ayının onuncu günü cumartesi gününde cereyan etti.

Hz. Üsâme ile beraber çıkacak askerler Hz. Peygamber'le vedalaşmak için geldiler. İçlerinde Ömer b. Hattâb da vardı. Hz. Peygamber, '*Ey Üsâme ordusu! Gidiniz!*' dedi. Ümmü Eyneb, Hz. Peygamber'in huzuruna girdi ve 'Ya Resulallâh! Sen iyileşinceye kadar Üsâme'yi ordugâhında bekletsen olmaz mı? Çünkü Üsâme bu haliyle gitse kendi nefsine faydası olmaz' dedi. Hz. Peygamber yine *'Ey Üsâme ordusu! Gidiniz!'* dedi. Askerler, ordugâhlarına gittiler, ordugâhlarında pazar gecesi kaldılar. Pazar gündüzünde Hz. Üsâme Hz. Peygamber'in yanına geldi. Hz. Peygamber'in durumu ağırdı ve kendisi baygın bir haldeydi. O gün ağzına tedavi için ilaç konulduğu gündü. Hz. Üsâme, Hz. Peygamber'in huzuruna girdi, gözlerinde yaşlar akıyordu. Etrafında Hz. Abbâs ve kadınlar bulunuyordu. Hz. Üsâme eğildi ve Hz. Peygamber'i öptü. Hz. Peygamber ise (durumu çok ağır olduğundan) konuşamıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ellerini semaya doğru kaldırdı. Sonra üzerime bir şey döküyor gibi hareketler yaptı. Hz. Üsâme şöyle anlatıyor: Bana dua ettiğini anlıyordum. Ordugâha geri döndüm.' Pazartesi günü olunca Hz. Üsâme ordugâhından hareket etti. Hz. Peygamber de ayılmıştı. Hz. Üsâme geldi, Hz. Peygamber de *'Allah'ın bereketiyle git!'* buyurdu. Hz. Üsâme, onunla vedalaştı. Hz. Peygamber de kendine gelmişti. Hanımlar da Hz. Peygamber'in iyileşmesine sevindiklerinden saçlarını tarıyorlardı.[957] Hz. Ebû Bekr eve girdi ve 'Ya Resulallâh! Allah'a şükürler olsun ayılmış olarak sabahlamışsın! Bu gün Hârice'nin kızının[958] mutlu günüdür' dedi ve Hz. Peygamber izin verdi, o da Sunh[959] denen yere gitti. Hz. Üsâme de bineğine binip ordugâhına doğru yola çıktı ve ashabın orduya katılması için seslendi. Ordugâhına ulaştı. İnsanlara harekete geçmeleri için emir verdi. Güneş'in tam yukarda olduğu bir andı."

---

957 Arap kültüründe üzgün zamanlarda saç taranmaz, kendisine bakılmaz. Mutlu olduklarında kendilerine bakım yaparlar. Burdan söylenenden de kasdedilen budur.

958 Kendi eşini kastediyor.

959 Senh: Medine etrafında olan bir yerin ismidir.

b) Hz. Peygamber'in vefatı ve sahabîlerin Medîne'ye girişi

Hz. Üsâme, ordugâhın olduğu Cürf denen yerden hareket etmek üzereyken Hz. Ümmü Eymen'in elçisi geldi. Hz. Ümmü Eymen kendisinin annesiydi. Hz. Peygamber'in vefat ettiğini haber veriyordu. Hz. Üsâme Medine'ye doğru ilerledi. Yanında Hz. Ömer ve Übeyde de vardı. Hz. Peygamber'e vardılar. Hz. Peygamber ruhunu teslim etmek üzereydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Rabîu'l-evvel'in on ikinci günü pazartesi[960] gününde, güneş batıya doğru az meyledince vefat etti. Curf'da bulunan Müslüman ordusu da Medine'ye geldi. Hz. Büreyde b. Husayb, Hz. Üsâme'nin bağlanmış sancağını getirip Hz. Peygamber'in kapısına dikti. Hz. Ebû Bekr'e bey'at edilince Hz. Ebû Bekr, Hz. Büreyde'ye sancağı Hz. Üsâme'nin evine götürmesi için emretti. 'Üsâme, o bayrakla savaşmadığı müddetçe hiç kimse o bayrağı çözmeyecektir' dedi. Büreyde anlatıyor: Sancağı alıp Üsâme'nin evine getirdim. Sonra sancak elimde olduğu halde Hz. Üsâme ile beraber Şam'a geldim. Sonra sancakla Üsâme'nin evine döndüm (oraya bıraktım). Hz. Üsâme vefat edene kadar o bayrak orda bağlı kaldı."[961]

c) Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Peygamber'in emri doğrultusunda Üsâme komutasında orduyu gönderme konusunda ısrar etmesi

Hz. Peygamber'in vefat haberi Araplara ulaşınca İslamdan dönenler oldu. Hz. Ebû Bekr, Hz. Üsâme'ye 'Hz. Peygamber'in seni yönlendirdiği yöne doğru git!' dedi. İnsanlar da orduyu oluşturmak için tekrar (Curf denen yere)

---

960 Yaygın kanaat 12. Günde oluşudur. Aslında kaçında olduğuna dair sahih bir hadis mevcut değildir. Fakat Rebîulevvel ve pazartesi günü olduğuna dair sahih hadis mevcuttur. Rebîulevvel'in kaçında olduğu ihtilaflı bir konudur. Rivayetlerde 8, 10 ve 12 Rabîulevvel şeklinde gelmektedir. Astronot Mahmut Paşa (ö. 1302/1885) yaptığı araştırmalarında 571 yılında pazartesinin Rabîulevvel'in sekizi, onu ve onikisine denk gelmediğini, Rabîulevvel'in dokuzuna denk geldiğini söylemektedir. Yapılan modern çalışmalarda da dokuzunda olduğu isbat edildiğine göre racih olan görüşün "semanin halat mine'ş-şehri" rivayetinin olduğudur. İbn Hazm, el-Humeydî, İbn Dihye gibi önde gelen bazı muhakkiklerin de tercih ettiği bir görüştür. Kastallânî, bu görüşün muhaddislerin genelinin görüşü olduğunu belirtmektedir. Bu ibareden anlaşılan sekizinci gün içinde doğduğu demek değildir, sekiz günün geçtiğini dokuzuncu gün içinde olduğunu belirtmektedir. (Reşid Rıza, *Menar dergisi*, VI, 423). Bu hesap doğru kabul edildiğinde Hz. Peygamber'in doğum tarihi 20 Nisan (9 Rebîulevvel) 571'dir. Muhammed Hamidullah ise 571 yılının Rabîulevvel'in 12. Gününün pazartesiye denk gelmediğini bildiğinden olsa gerek ki, Hz. Peygamber'in doğumunu 17 Haziran (12 Rebîülevvel) 569 Pazartesi şeklinde belirtmektedir.

961 İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, I, 120.

çıktı. Önceki ordugâhlarında yine askeri kıta oluşturdular. Büreyde de sancağı alıp ordugâhın olduğu yere gitti. Ordunun gönderilmesi, ilk hicret eden Müslümanlara ağır geldi. Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ebû Übeyde Hz. Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Hz. Sa'îd b. Zeyd, Hz. Ebû Bekr'in huzuruna vardı ve kendisine şu öneriyi sundular: 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Araplar her taraftan kırılmaya, dinden dönmeye başladılar. Sen, bu büyük orduyu Medine'den ayırıp (Rumlarla savaşmaya) gönderirsen murted olan Araplara karşı hiç bir şey yapamazsın. Bu ordunun, dinden dönenlerin boğazına atılacak bir teçhizat olmasını sağla! Ayrıca Medine'ye ani baskın yapılmasından endişe ediyoruz. Medine de kadın ve çocuklar vardır. Rumlarla yapılacak savaşı, İslam devletinin iyice ayaklarını yere basmasından, dinden dönen mürtedlerin de bir daha dine girmelerinden veya kılıçlarla yok olup gitmelerinden sonraya ertelesen olmaz mı? Sonra da Üsâme'yi Rumlara karşı savaşmaya gönderirsin ve böylece Rumların bize doğru ilerlemelerinden emin oluruz.'

Hz. Ebû Bekr, hepsinin konuşmasını dinledikten sonra 'İçinizde başka bir şey söylemek isteyen var mı?' diye sordu. Onlar da 'hayır, diyeceklerimizi söyledik, sen de duydun' dedi. Hz. Ebû Bekr, "Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Eğer yırtıcı hayvanların beni Medine'de parçalayacaklarını bilsem yine de (Hz. Peygamber'in emri doğrultusunda) bu orduyu gönderirdim. Ordunun, bu savaşa gidip dönmesi lazım. Nasıl göndermem! Hz. Peygamber'in üzerine semadan vahiy iniyor ve "Üsâme'nin ordusunu gönderiniz" diyordu. Fakat bir konu hakkında Hz. Üsâme hakkında konuşmam lazım. Hz. Ömer'in yanımızda kalmasını hakkında müsaade isteyeceğim, Ömer'siz kalamayız. Üsâme'nin kabul edip etmeyeceğini bilmiyorum. Allah'a and olsun ki, kabul etmezse asla zorlamayacağım" dedi. Orda olan sahabî topluluğu, Hz. Ebû Bekr'in, Hz. Üsâme ordusunu gönderme konusunda kararlı olduğunu anladılar. Hz. Ebû Bekr, Hz. Üsâme'den Hz. Ömer'i yanında kalmasını görüşmek için evine yürüyerek gitti. Hz. Üsâme de isteğini kabul etti. Hz. Ebû Bekr, Hz. Üsâme'ye 'Gönül rızası ile kalmasına izin verdin mi' diye sordu. Hz. Üsâme de 'evet' dedi. Hz. Ebû Bekr, tellalı çağırtarak şöyle nida etmesini istedi: 'Emrim gereği, Hz. Peygamber'in hayatı zamanında orduya kim katılmışsa aynen katılacak, hiç kimse geride kalmayacaktır. Bana geride kalmış, orduya katılmamış biri getirilirse yaya olarak orduya katılma cezasına çarptırırım.' Hz. Üsâme'nin komutanlığı hakkında ileri geri konuşan kimselere bir elçi gönderdi. Kendilerine çok kızıp bir an önce orduya katılma emrini verdi. Tek bir

insan dahi geride kalmadı, herkes orduya katıldı. Hz. Ebû Bekr, bir müddet Hz. Üsâme ve Müslüman ordusuna eşlik etti, sonra onları uğurladı. Curf denen yerden hareket ettiklerinde ordu, bini atlı olmak üzere üç bin askerden müteşekkildi. Hz. Ebû Bekr, Hz. Üsâme'nin yanında bir müddet yürüdü. Sonra 'Dinini, emanetini ve amelinin sonucunu Allah'a emanet ediyorum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sana bu görevi verdi. Hz. Peygamber'in sana verdiği görevi yerine getir. Ben, sana ne emreder ne de seni nehyederim. Ben sadece Allah Resulünün verdiği emri yerine getiririm' dedi. Hz. Üsâme süratlı bir şekilde İslam'dan dönmeyen sakin, huzurlu şehirler olan Cüheyne ve Kudâ'a gibi yerlerden geçti. Kurâ vadisine gelince Üzre oğullarından Hüreys isminde birini gözcü olarak önden gönderdi. Übnâ denen yere varıncaya kadar bölüğün önünde savaşarak ilerledi. Orda olan biteni gözledi, yolları inceledi. Sonra hızlı şekilde Übnâ'dan iki gecelik uzaklıkta olan komutanı, Hz. Üsâme'nin yanına geldi. Hz. Üsâme'ye insanların gafil olduklarını, ordunun gelişinden haberdar olmadıklarını, savaş için toplanmış ordularının olmadığını, hızlı şekilde hareket edip onlar ordu oluşturmadan onlara aniden saldırmaları gerektiğini söyledi."[962]

e) Hz. Üsâme'nin Medine'ye geri dönmek için izin istemesi, fakat Hz. Ebû Bekr'in kabul etmemesi

657. İbn Asâkir,[963] Hasan b. Ebî Hasan'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), vefat etmeden önce Medine ve etrafındaki şehirlerin ahalisinden bir ordu kurdu. Ordu içinde Hz. Ömer de bulunuyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Üsâme'yi orduya komutan tayin etti. Fakat henüz ordunun sonu hendekten geçmemişti ki, Hz. Peygamber vefat etti. Hz. Üsâme, orduyu durdurdu. Sonra Hz. Ömer'e 'Hz. Peygamber'in halifesine dön ve ondan Medine'ye girmemiz için izin iste! Ordu Medine'ye girebilsin. Müslümanların çoğu ve ileri gelenleri şuan ordumda benle beraber bulunuyorlar. Halifenin, Hz. Peygamber'in ve Müslümanların yükü ile uğraşınca müşriklerin saldırıya geçmeyeceğinden emin değilim' dedi.

---

[962] Muhtasaru Târîhi Dımaşk, Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl* adlı eserinde İbn Asâkir'den kendisi de Vâkidî←Üsâme tariki ile rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer de Fethu'l-bârî adlı eserinde bu hadise işaret etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* V, 312; *el-Feth,* VIII, 107).

[963] *Tehzîbu't-Târîh,* I, 118.

Ensar'dan bazıları 'Eğer Medine'ye geri dönmemize izin vermezse en azından halifeye, yaşça Üsâme'den daha büyük olan birini başımıza komutan olarak atamasını söyle!' dedi. Hz. Ömer, Hz. Üsâme'nin emrini yerine getirmek için yola çıktı. Hz. Ebû Bekr'e gelip Hz. Üsâme'nin dediğini aktardı. Hz. Ebû Bekr cevaben 'Köpek ve kurtların bizi parçalayacağından endişe dahi etsem Hz. Peygamber'in verdiği bir kararı asla reddetmem' dedi. Hz. Ömer, 'Ensar, Hz. Üsâme'den yaşça daha büyük birini başlarına komutan olarak atamasını istediklerini söylememi istedi' dedi. Hz. Ebû Bekr, sıçrayıp Hz. Ömer'in sakalından tuttu ve 'Ey Hattab oğlu! Annen senin yasını tuta, seni kaybede! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), onu görevlendirdi. Benden onu azletmemi mi istiyorsun?' dedi.

Hz. Ömer, orduya doğru yola çıktı. (Orduya geldiğinde) kendisine 'ne yaptın' diye sordular. Hz. Ömer 'Anneleriniz yasınızı tutsun! İlerleyin, gidin! Sizin yüzünüzden Hz. Peygamber'in halifesinden ne tuhaf laflar işittim!' dedi.

f) Hz. Ebû Bekr'in orduya eşlik etmesi

Sonra Hz. Ebû Bekr, yola çıktı ve onlara geldi, onlara cesaret verdi ve onları uğurlarken onlara biraz eşlik etti. Kendisi yaya yürüyor, Hz. Üsâme ise binek üzerinde bulunuyordu. Hz. Abdurrahman b. Avf ise Hz. Ebû Bekr'in boş bineğini çekiyordu. Hz. Üsâme, (kendisinin binekli, halifenin yaya olarak yürümesinden hoşlanmadı) kendisine 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Ya sen de bineğine bin! Ya da ben bineğimden ineyim' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Allah'a and olsun! Sen bineğinden inmeyeceksin, ben de bineğe binmeyeceğim. Ayaklarım Allah yolunda bir saat tozlansa ne zararım olur! Allah yolunda cihad eden kişinin her attığı adımında kendisi için yedi yüz sevap yazılır, yedi yüz derece makamı yükselir ve yedi yüz günahı silinir' dedi. Hz. Ebû Bekr, ayrılmak üzere iken kendisine 'Hz. Ömer'i bana vererek bana yardımcı olabilirsen çok sevinirim' dedi. Hz. Üsâme de Hz. Ömer'in kalmasına müsaade etti."[964]

---

[964] *Muhtasaru İbn Asâkir,* I, 117; *Kenzu'l-ummâl,* V, 314. İbn Kesîr, bu hadisi *el-Bidâye ve'n-nihâye* adlı eserinde Seyf'den, o da Hasan tariki ile muhtasar olarak zikretmiştir. (VI, 305).

g) Hz. Ebû Bekr'in, Ensar ve muhacirlerin Üsâme ordusunun gönderilmemesi gerektiğine dair tekliflerini reddetmesi

658. İbn Asâkir, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar bey'at etmeyi bitirip hayat normale dönünce Hz. Ebû bekr, Hz. Üsâme'ye 'Hz. Peygamber'in seni göndermek istediği yöne doğru git!' dedi. Muhacir ve Ensar'dan bazısı, Hz. Ebû Bekr'le konuştu ve 'Hz. Üsâme ve ordusunu yanında tut! Araplar, Hz. Peygamber'in vefatını duyduklarında bize saldırmalarından endişe ediyoruz' dedi. Hz. Ebû Bekr -en keskin fikirli kişiydi- 'Hz. Peygamber'in gönderdiği orduyu engelleyecek miyim? Böyle bir şey yaparsam büyük bir şeye cüret etmiş olurum. Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! tüm Arapların bana saldırmaları benim için Hz. Peygamber'in gönderdiği orduyu alıkoymamdan daha sevimlidir' dedi. 'Ey Üsâme! Ordunla beraber Hz. Peygamber'in söylediği yöne doğru git! Sonra Hz. Peygamber'in sana emrettiği Filistin bölgesindeki yerlere ve Mûte ahalisine savaş aç!' dedi. Geride bıraktığın bizler hakkında endişelenme! Allah bize yeterli olacaktır. Fakat senden isteğim Hz. Ömer'in yanımda kalmasına izin vermendir. Kendisiyle istişare eder, yardımından yararlanırım. Çünkü kendisi ileri görüşlü ve İslam için nasihat edici biridir. Mümkünse ona müsaade et' dedi. Hz. Üsâme de müsaade etti.

Arapların geneli dinlerinden döndü. Tayy kabilesi hariç doğudaki kabilelerin geneli; Ğatafân, Benî Esed ve Eşca' kabilesinin geneli dinden dönüp mürted olmuşlardı. Ashabın geneli 'Üsâme ve ordusunu tut, gönderme! Üsâme ve ordusunu murted olan Ğatafân ve diğer araplar üzerine gönder' dedi. Hz. Ebû Bekr, Üsâme ve ordusunu (Hz. Peygamber'in emri gereği gideceği yönden) alıkoymadı. Hz. Ebû Bekr 'Bildiğiniz gibi peygamberimizin sünnetinin olmadığı, hakkında ayetin inmediği konularda sizle istişare etmek Hz. Peygamber'in metoduydu. Sizde fikrinizi söyleyin ben de fikrimi söyleyeyim. Sonra en güzel fikir hangisi diye düşünelim ve onu seçelim. Allah (celle celâlühü), sizi yanlışlık üzere aynı fikirde toplamaz. Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Benim nazarıma göre Hz. Peygamber'in onlardan aldığı bir deve yularını dahi bana vermeye yanaşmazlarsa onlarla cihad etmektan daha faziletli bir şey olamaz' dedi. Müslümanlar da Hz. Ebû Bekr'in görüşüne boyun eğip kendi fikirlerinden daha iyi bir fikir olduğunu anladılar.

Akabinde de Hz. Ebû Bekr, Hz. Üsâme ve ordusunu Hz. Peygamber'in emir ettiği yöne doğru gönderdi. Müslüman ordusu Üsâme komutasındaki

savaşta büyük bir ganimet elde etti. Allah (celle celâlühü), Üsâme ve ordusunu sağ sâlim ve bolca ganimet de ihsan ederek geri getirdi. Hz. Üsâme savaş için yola çıktıktan sonra Hz. Ebû Bekr de muhacir ve Ensar'dan oluşturduğu ordu ile harekete geçti ve Necd denen yerin hizasında olan Nek'â denen yere kadar ulaştı. (Medine'nin etrafını saran ve saldırmak üzere bekleyen) Dinden dönen Araplar, kadın ve çocuklarıyla kaçtılar. Arapların kadın ve çocuklarıyla beraber kaçtıkları haberi Müslümanlara gelince Hz. Ebî Bekr'le konuştular. Kendisine 'Sen, Medine'ye, kadın ve çocuklarımızın yanına geri dön! Arkadaşlarından birini orduya komutan tayin et ve emirlerini ona söyle!' dediler. Müslümanlar, bu konuda ısrar ettiler ve Hz. Ebû Bekr de Medine'ye geri döndü. Ordunun başına Hâlid b. Velîd'i komutan olarak tayin etti. Murtedler, eğer Müslüman olup zekât vermeyi kabul ederlerse bunu kabul etmesini söyledi. Hz. Ebû Bekr de Medine'ye geri döndü."[965]

659. İbn Kesîr, *el-Bidaye* adlı eserinde Seyf b. Ömer←Hişâm b. Urve← babası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Ensar arasındaki hilafet anlaşmazlığı giderilip Hz. Ebû Berk'e bey'at edilince Hz. Ebû Bekr 'Hz. Üsâme ordusu savaşı tamamlasın' dedi. O sırada Arap kabilelerinin tümü ya da bazısı dinden dönmüştü. Münafıklar doğmuş, Yahudi ve Hıristiyanlar boyunlarını uzatıp diklenmeye başlamışlardı. Müslümanlar, Hz. Peygamberi kaybettiklerinden, sayıca az olmalarından ve düşmanlarının çokluğundan dolayı bir kış gecesi yağmur altında çobanlarını kaybetmiş koyun sürüsü gibi olmuşlardı. Sahabîler, Hz. Ebû Bekr'e 'Bu ordu Müslümanların büyük bir bölümüdür. Gördüğün gibi Araplar da sana olan bağlılıklarını reddedip isyan bayrağını açtılar. Müslüman ordusunu kendinden ayırman gerekmez' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Ebû Bekr'in nefsi elinde olan Allah'a and olsun! Eğer yırtıcı hayvanların gelip beni parçalayacağını düşünsem yine Hz. Peygamber'in emrettiği gibi Hz. Üsâme'nin ordusunu gönderirim. Ben tek başıma dahi kalmış olsam yine de Hz. Peygamber'in emrini yerine getiririm' dedi."[966]

660. İbn Kesîr: Bu hadis, Hişâm b. Urve←babası ←Hz. Âişe tarikiyle ve ayrıca Kâsım← Amre ← Hz. Âişe yoluyla şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber vefat edince Arapların hepsi dinden döndü, münafıklar diklenmeye başladı. Allah'a and olsun! Babam Hz. Ebû Bekr'in üzerine binen yük, sarsılmaz dağların üzerine yüklenmiş olsaydı, dağlar yerle bir olurdu.

---

[965] *Muhtarasaru Târîhi Dimaşk*, I, 118; *Kenzu'l-ummâl*, V, 314.
[966] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, VI, 304.

Sahabîler, yırtıcı hayvanların çok olduğu bir bölgede, yağmurlu bir gecede çobanından ayrılmış koyun sürüsü gibi olmuşlardı. Allah'a and olsun! Sahabîler hangi noktada ihtilaf etseler hemen babam atılıyor, o işi göğüsleyip hemen çözüme kavuşturuyordu."[967]

661. Beyhaki, Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, Hz. Peygamber'den sonra Ebû Bekr halife olmamış olsaydı Allah'a ibadet edilmezdi. Bu cümlesini iki ve üç defa tekrar etti. Kendisine 'Yeter ey Ebû Hüreyre!' dediler. Ebû Hüreyre şöyle anlattı: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Üsâme'yi yedi yüz kişilik bir ordu ile Şâm'a doğru gönderdi. Hz. Üsâme ordusu, Zû-huşub denen yere vardığında Hz. Peygamber vefat etti, Medine'nin etrafında bulunan Araplar da dinden döndü. Ashab, Hz. Ebû Bekr'e gelip 'Ey Ebû Bekr! Rumlara doğru yönelen bu orduyu geri çağır! Medine'nin etrafındaki Arapların hepsi dinden döndü' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a and olsun! Köpekler saldırıp Hz. Peygamber eşlerinin ayaklarından tutup çekseler yine Hz. Peygamber'in gönderdiği orduyu geri çağırmam. Hz. Peygamberîn bağladığı sancağı asla açmam!' dedi. Hz. Üsâme de yoluna devam etti. Üsâme dinden dönmek isteyen hangi kabilenin yanından geçse 'Müslümanların gücü olmamış olsa bu kadar askerini Rumlarla savaşmak için göndermezlerdi. Şimdilik dinden dönmeyelim Rumlarla savaşana kadar bekleyelim' diyorlardı. İslam ordusu, Rumlarla karşılaştı, onları bozguna uğrattı, onları öldürdüler ve sağ sâlim geri döndüler. Bundan dolayı dinden dönmek isteyenler de dinde sebat ettiler."[968]

---

[967] Taberânî, bu hadisi Hz. Âişe'den bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. Heysemî de "Taberânî, bu hadisi birkaç yolla rivayet etmiş, bir isnadının râvileri sıka, güvenilir kimselerdir." (*er-Ravdu'd-Dânî,* 1051; *Mecma'u'z-zevâid,* IX, 50).

[968] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* VI, 305. Sâbûnî, bu hadisi *el-Mieteyn* adlı eserinde rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* III, 129). İbn Asâkir de hadisi Ebû Hureyre'den bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Muhtasaru Târîhi Dimaşk,* I, 124). İbn Kesîr: "İsnadında olan Abbâd b. Kesîr zannımca el-Firyâbî nisbeti olan kimsedir. Çünkü el-Firyâbî kendisinden rivayet etmiştir. "Mutakaribu'l-hadistir" (yani hadisi, tâbi' ve şâhid ile güçlenebilen biridir). Fakat el-Basrî es-Sakafî ise "metrûku'l-Hadisti (yani hadisleri alınmayan, kabul edilmeyen biridir)" demiştir. Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl* adlı eserinde Ebû Hureyre'nin hadisinin hasen olduğunu belirtmiştir.

h) Hz. Ebû Bekr'in, vefat anında Hz. Ömer'e sözü

662. İbn Cerîr et-Taberî, Seyf tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hâlid, ordusuyla Şam'a doğru çıktıktan sonra Hz. Ebû Bekr birkaç ay sonra vefat edeceği hastalığa mübtela oldu. Hz. Müsenna geldi, Hz. Ebû Bekr de vefat etmek üzereydi. Kendisinden sonra Hz. Ömer'in halife olacağını anlattı ve 'Hz. Ömer'i çağırın' dedi. Hz. Ömer geldi. Hz. Ebû Bekr, kendisine 'Sana söyleyeceklerimi iyi dinle ve sonra da onları uygula! bu gün öleceğimi tahmin ediyorum -günlerden pazartesi günüydü- şayet vefat edersem akşamı dahi beklemeden hemen Müsenna komutasında orduyu gönder. Gündüz ölmez de akşama ölürsem sabahı beklemeden hemen Müsenna komutasında orduyu gönder! Ne kadar büyük olursa olsun hiçbir musibet seni, dininizden ve Rabbinizin vasiyetinden alıkoymasın. Hz. Peygamber'in vefatı sırasında ne yaptığımı biliyorsun. İnsanlık böyle büyük bir musibetle hiç karşılaşmamıştı. Allah'a and olsun! Şayet Allah ve Resulünün emrinde gevşeklik yapıp uymamış olsaydım Allah bizi yalnız bırakır, azaba uğratır ve akabinde Medine ateş gibi tutuşurdu." [969]

---

[969] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh,* III, 414.

HZ. EBÛ BEKR'İN MURTED OLANLARA, ZEKÂT VERMEYENLERE KARŞI CİHADA BÜYÜK ÖNEM VERMESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in muhacir ve Ensarla bu hususta istişare etmesi

663. Hatîb, *"Rüvvatı Malik"* adlı eserde İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber vefat edince Medine'de münafıklar diklenmeye başladı. Arap ve Acemler de dinden döndü. Acemler, şimşek gibi çaktılar. Nihavend'de toplanmak üzere sözleştiler. 'Arapların kendisi vesilesiyle muzaffer oldukları o adam öldü!' dediler. Hz. Ebû Bekr, muhacir ve Ensar'dan oluşan bir ordu kurdu ve 'Bu araplar, koyunlarını, keçilerini, develerini zekât olarak vermeyi reddettiler ve dinden çıktılar. Acemler de Nihavend şehrinde toplanıp sizle savaşmak üzere anlaştılar. Kendisi vesilesiyle muzaffer olduğunuz adamın (Hz. Peygamber'in) da öldüğünü söylediler. Bana fikirlerinizi söyleyin, ne yapalım? Çünkü ben de sizden biriyim. (Halife olmam hasebiyle) Bu belada yükü de en ağır olan kişi benim' dedi. Orda bulunanlar başını eğip uzun müddet düşünüp durdular. Sonra Hz. Ömer b. Hattab konuşmaya başladı ve şöyle dedi: 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Bence Arapların namaz kılmaları ile yetinip onları zekâttan muaf tutmalısın. Onlar cahiliyye döneminden yeni ayrılıp Müslüman olmuş kimselerdir. İslam, onları henüz tam Müslüman olmaya hazır hale getirmemiştir. Ya Allah, tekrar onları sana iman etmeye geri döndürür. Ya da Allah, İslamı izzetli kılar ve biz de onları yenebilecek bir duruma gelmiş oluruz. Şu anda muhacir ve Ensar'ın, Acemler ve tüm Araplarla savaşacak güçleri yoktur.' Hz. Ebû Bekr, Hz.Osman'a baktı, o da aynısını dedi. Hz. Alî de öyle dedi. Muhacirler de onlara tabi oldular. Sonra Ensar'a döndü, onlar aynı fikirde olduklarını söylediler. Hz. Ebû Bekr, bunu görünce minbere çıktı. Allah'a hamd edip sena getirdikten sonra şöyle dedi:

"Emma ba'd: Allah, Muhammedi peygamber olarak gönderdiğinde hakkı savunan çok az insan vardı. İslam, ise garip kovulmuş idi. İslam ipi zayıftı, Müslümanlar da azdı. Allah (celle celâlühü), insanları Muhammed'in etrafında topladı ve onları kıyamete kadar bâkî kılacak mutedil bir ümmet kıldı. Allah'a and olsun! Allah (celle celâlühü), bize verdiği sözü ve ahdi yerine getirene kadar Allah'ın emrini yerine getirmekten, Allah yolunda cihad etmekten bir an bile geri durmam. Bizden kim öldürülürse cennette şehid olacaktır. Bizden kim savaşır da ölmez, hayatta kalırsa Allah'ın yeryüzünde halifesi ve onun

kullarının varisi olacaktır. Allah, hak olanı hükmetmiştir. Allah şöyle demiş, Allah'ın sözünde tutarsızlık olmaz:

﴿وَعَدَ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

"Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve Hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve Hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır." (Nûr: 24/55). Allah'a and olsun! Hz. Peygamber'e zekât olarak verdikleri bir deve yularını dahi bana vermeyi kabul etmezlerse sonra da ağaç, toprak, cin ve insanların hepsi onlarla birlik olup üzerime gelirlerse ruhum Allah'la buluşana kadar onlarla cihad edeceğim! Allah (celle celâlühü), cihad ve zekâtı birbirinden ayırmamış, ikisini yan yana zikretmiştir."

Hz. Ömer, tekbir getirdi ve 'Allah'a and olsun! Allah, Hz. Ebû Bekr'e onlarla savaşma konusunda bu azmi vermişse o zaman kendisinin haklı olduğuna inanıyorum' dedi."[970]

664. İbn Asâkir, Salih b. Keysân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Riddet olayı olunca Hz. Ebû Bekr minbere çıktı, Allah'a hamd edip sena getirdi. Sonra şöyle dedi:

"Bizi hidayete erdiren, bize yeterli olan, bize rızık verip bizi zengin eden Allah'a hamd olsun! Allah, Muhammed'i sıkıntılar içinde peygamber olarak gönderdi. İslam ise garib ve ipi çok zayıftı. Hz. Peygamber'in (Mekke'de) ahdi eskidi, fakat ahalisi inanmadı, sapıttı. Allah, ehli kitaba kızmıştı. Allah hayır denecek hiçbir şeyi onlara vermedi. Onlar yanlarındaki şerden sakınmadıklarından Allah da onları şerden uzak tutmadı. Kitaplarını değiştirdiler, kitapta hiç olmayan şeyler kattılar. Araplar ise ümmi ve Allah konusunda sıfır idiler.

---

[970] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 142.

Ne ona ibadet ediyor, ne de ona dua ediyorlardı. Maddi konuda da çorak bir toprakta olup insanların en sıkıntılı olanları, din olarak da en sapıtan insanlarıydı. Onların içinde bir sahabî topluluğu vardı. Allah (celle celâlühü), onları Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) vesilesiyle bir araya topladı ve onları orta mutedil bir ümmet kıldı. Allah, onları kendilerine katılanlarla destekledi. Allah, onları başkalarıyla yaptıkları savaşlarda muzaffer kıldı. Bu, Hz. Peygamber'in ruhunun kabzedilmesine kadar böyle devam etti. Onlardan bazıları, Allah'ın kendilerini indirdiği şeytan merkebine tekrar bindi. Şeytan da onların elinden tutup onları sonsuz yok oluşa doğru götürdü.

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشَّاكِرِينَ﴾

"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmrân: 3/144). Etrafınızda yaşayan Araplar, koyun, keçi ve develerini zekât olarak vermeyi reddettiler. Onlar, bu gün olduğu gibi hiç bu kadar dinlerini -her ne kadar şimdi dönmüşlerse de- hiçe saymamışlardı. Siz de bu gün Hz. Peygamber'in bereketini kaybetmenize rağmen hiç dininize bu kadar bağlı ve güçlü olmamışsınızdır. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sizi birinci derece yeterli olan ve kendisini delalette bulup hidayete erdiren, kendisini fakirken alıp zengin kılan Allah'a emanet etti.

﴿...وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا...﴾

"Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı." (Âl-i İmrân, 3/103). Allah'a and olsun ki, Allah, bize verdiği va'dini yerine getirmeyene kadar Allah'ın emrini yaymak üzere cihad etmekten geri durmam. Öldürülen şehid olarak cennet ehlinden olur, bizden sağ kalan da Allah'ın halifesi ve yeryüzünün varisi olarak kalır. Allah, hakkı hükmetmiştir. Allah'ın asla tutarsız olmayan sözü şöyledir:

﴿وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾

"Allah (celle celâlühü), sizden iman edip salih amel işleyenleri yeryüzünde halife yapacağına dair söz vermiştir ." (Nûr: 24/55). Hz. Ebû bekr, böyle konuştuktan sonra minberden indi.[971]

b) Hz. Ebû Bekr'in savaşa isteksiz olanlara veya ertelenmesini isteyen kimselere karşı çıkması

665. Adenî, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Araplar dinden döndüklerinde ben dâhil tüm muhacirler toplandı. İnsanlar, Hz. Ebû Bekr'e 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Bırak insanlar namaz kılsınlar, zekâtını hiç de vermesinler. İmanları kalplerine tam yerleşince zekât vermeyi de kabul ederler' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim! Semâdan düşmem, benim için Hz. Peygamberin uğruna cihad ettiği bir konuda cihad etmeyi terk etmemden çok daha sevimlidir. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir şeyin uğruna savaşmışsa ben de savaşırım' dedi. Hz. Ebû bekr, Araplara savaş açtı ve hepsini bir daha İslam dinine girmeye zorladı. Hz. Ömer, 'Nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Hz. Ebû Bekr'in bu tutumu sergilediği günü, Hz. Ömer'in tüm ailesinden daha hayırlıdır' dedi."[972]

666. el-İsmâilî, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber ruhunu teslim edince Araplardan dinden dönenler oldu. 'Namaz kılarız, fakat zekât vermeyiz' dediler. Hz. Ebû Bekr'e geldim, 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! İnsanlara yumuşak davran, onlara merhamet et! Çünkü onlar vahşi hayvan gibidirler. Hz. Ebû Bekr, 'senden destek beklerken beni daha da yalnızlığa ittin. Cahiliyye döneminde gaddar, İslamiyet döneminde zayıf, pısırık mı oldun! Nasıl gönüllerini alayım; Uydurulmuş bir şiirle mi, yoksa yalan üzere kurulu bir sihirle mi? Heyhât heyhât! Hz. Peygamber gitti, vahiy de kesildi. Allah'a and olsun! Bir deve yuları için dahi olsa kılıç elimde kaldığı müddetçe onlarla cihad edeceğim' dedi. Hz. Ömer anlatıyor: Bu konuda onu kendimden daha kararlı, daha azimli gördüm. İnsanları birçok konuda öyle güzel eğitmişti ki, halifelik dönemimde onlara karşı sorumluluklarımda çok kolaylık çektim."[973]

---

[971] İbn Kesîr: "Bu hadisin isnadındaki Salih b. Keysân ve Sıddık arasında inkita (kesinti) vardır. Fakat hadisin kendisi; lafızlarının güzelliği, çok şahidinin olması hadisin sahîh olduğuna şehadet etmektedir." (*Kenzu'l-ummâl,* III, 142). İbn Kesîr de *el-Bidaye* adlı eserinde İbn Asâkir'den bu lafza yakın şekilde hadisi zikretmiştir.

[972] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* III, 141.

[973] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* III, 300.

667. Dîneverî, *el-Mucâlese* adlı eserinde, Ebû Hasan b. Bişrân ise *el-Fevâid* adlı eserinde, Beyhakî *Delâilü'n-nübüvvet* adlı eserinde, el-Lâlekâî *es-Sünne* adlı eserinde Dabbe b. Mihsan el-Anezî'den[974] şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer'e 'Sen, Hz. Ebû Bekr'den daha faziletlisin' dedim. Hz. Ömer ağladı ve 'Allah'a and olsun! Hz. Ebû Bekr'in bir gündüzü veya bir gecesi Hz. Ömer ve ailesinden çok daha faziletlidir. Onun o hayırlı olan gündüz ve gecesinden sana bahsedeyim mi?' dedi. Ben de 'evet, bahset ey müminlerin emiri!' dedim.

Benden ve ailemden daha hayırlı olan gecesi, Hz. Peygamber kaçarak Mekke ehlinden kaçınca gece hareket etti ve o gece Hz. Ebû Bekr de onla beraberdi...' Sonra hicretle alakalı geçen hadisi tam zikretti.

Benden ve ailemden daha hayırlı olan gündüzü ise Hz. Peygamber vefat edince Araplar dinden döndü. Arapların bazısı 'Namaz kılar, ama zekât vermeyiz' dedi. Bazısı 'Ne namaz kılar, ne de zekât veririz' dedi. Hz. Ebû Bekr'e geldim ve nasihatimi hiç esirgemedim. 'Ey Hz. Peygamber'in halifesi! İnsanları birleştirici ol!' dedim." Yukarıdakine benzer şekilde hadisi zikretti. [975]

668. İmâm-ı Ahmed, Buhârî ve Müslim Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), vefat edince onun akabinde Hz. Ebû Bekr halife oldu. Arapların birçoğu dinden döndü. Hz. Ömer, "Ey Ebû Bekr! İnsanlara nasıl olur da savaş açarsın! Hz. Peygamber, *'İnsanlar, Lâilâheillellâh diyene kadar onlarla cihad etmekle emrolundum. Kim, Lâilâheillellâh derse vermesi gereken yerler mustesna malını ve canını benden korumuş olur. Onun kalbindekilerin hesabı Allah'a olur'* buyurdu" dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Allah'a and olsun! Namaz ve zekâtı birbirinden ayıran kişiye karşı savaş açacağım. Çünkü zekât malın hakkıdır. Allah'a yemin ederim! Hz. Peygamber'e verdikleri bir deve yularını dahi bana vermeyi kabul etmezlerse onlara savaş açacağım' dedi.

669. Hz. Ömer anlatıyor: Vallahi gördüğüm şey sadece Allah'ın Hz. Ebû Bekr'in kalbini cihad fikri için genişlik vermesiydi. Onun fikrinin hak olduğunu anladım." [976]

---

[974] Asılda el-Ğanevî gelmiş, yanlıştır.

[975] Beyhakî, *ed-Delâil,* II, 476, 477; Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl,* IV, 348.

[976] Ahmed, *Müsned,* I, 19, 47; Buhârî, II, 131, 147, IX, 19, 115; Müslim, I, 31. Bu hadisi İbn Mâce müstesna üç *es-Sünen* sahibi, İbn Hibbân ve Beyhakî rivayet etmiştir. (Ebû Dâvud,

HZ. EBÛ BEKR'İN, ALLAH YOLUNDA ORDUYU CİHADA YOLLAMA KONUSUNDA İHTİMÂMI, CİHADA TEŞVİK ETMESİ VE RUMLARLA CİHAD ETME KONUSUNDA SAHABÎLERLE İSTİŞARE ETMESİ

a) Hz. Ebû Bekr'in cihada teşvik etmesi

670. İbn Asâkir, Kâsım b. Muhammed'den hadisi rivayet etmekte ve hadisin bir bölümünde şöyle demektedir: "Hz. Ebû Bekr hutbe okumak üzere minbere çıktı. Allah'a hamd edip Hz. Peygamber'e salât getirdi. Sonra şöyle devam etti:

"Her dinde, o dinin özünü içinde barındıran bazı genel şeyler vardır. Kim onlara ulaşırsa kurtuluşu için o şeyler yeterli olur. Kim Allah (celle celâlühü) için amel ederse Allah kendisine mükâfat verme konusunda yeterlidir. Ciddiyet ve itidalli davranışlardan ayrılmayınız. İtidalli davranmak insanı hedefe ulaştıran en güzel şeydir. İhlâs olmazsa kişi için ne din, ne iman, ne de mükâfat olur. Amaç edinmeden yapılan amel, amel değildir. Dikkat ediniz! Allah'ın kitabında Allah yolunda cihad etmenin büyük sevabı vardır. Müslüman kişi, bu sevabın sadece kendisine has olması için bu konuda çok çaba sarf etmelidir. O Allah'ın kendisini kurtuluşa sevk etmesidir. Bu, kurtuluş vesilesiyle Allah'ın onu rezaletten kurtarmasıdır. Ayrıca hem dünya hem de ahiret hayatında onurlu bir hayat vermesidir."[977]

b) Hz. Ebû Bekr'in Hz. Halid'e ve yanındakilere cihad hususunda mektubu

671. Beyhakî, *Sünen* adlı eserinde Hâlid b. Velîd kıssasında İbn İshak b. Yesâr'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hâlid, komutasında Yemâme savaşı bitince Hz. Ebû Bekr Yemâme'de iken kendisine şöyle bir mektup yazdı:

"Hz. Peygamber'in halifesi olan Abdullah Ebû Bekr'den Hâlid b. Velîd'e yanındaki muhacirlere, Ensar'a ve iyiliğe tabi olanlara gönderilmiştir. Selâmun aleyküm. Ben şahitliğiniz altında kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd ederim. Emma ba'd: Va'dini yerine getiren, kullarına zaferi

1556; Tirmizî, 2607; *Nesâî,* V, 14, VI, 5, 6, VII, 77, 78; İbn Hibbân, 216, 217; Beyhakî, *es-Sünen;* IV, 104; *Kenzu'l-ummâl,* III, 301).

[977] *Muhtasaru Tarîhi Dimaşk,* I, 133. Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl* adlı eserinde bu lafızla bu hadisi zikretmiş. (VIII, 207). İbn Cerîr et-Taberî (*et-Târîh,* III, 390), bu hadisi Kâsım b. Muhammed'den bu lafızla rivayet etmiştir. (IV, 30).

bahşeden, kendisine dost olanları izzet sahibi kılan, düşmanlarını rezil eden, tüm gruplara karşı tek başına gâlip gelen Allah'a hamd olsun! Kendisinden başka ilah olmayan Allah şöyle buyurdu:

﴿وَعَدَ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

"Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır." (Nûr: 24/55). Bu ayetle öyle bir va'd vermiş ki, onun va'di gerçekleşir ve kendisinde şüphe olmayan bir va'ddır. Allah (celle celâlühü), müminlere cihadı farz kıldı. Allah'u Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Bakara: 216). Allah'ın size verdiği Va'di tamamlayın ve Allah'ın size farz kıldığı hususlarda Allah'a itaat edin, sorumluluğu büyük olsa da! Musibet zuhur etti, sıkıntılar uzak oldu. Bu uğurda mallarınızla, canlarınızla acılar çektiniz. Fakat bu Allah'ın büyük sevabı karşılığında basit bir şeydir. Allah size rahmet etsin! Allah yolunda cihad ediniz!

﴿انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

"(Ey müminler!) Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edin. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır." (Tevbe: 9/41). Dikkat edin! Oradaki göreviniz bitmiştir. Hâlid b. Velîd'e Irâk'a gitmesi için emir verdim. Emrim ona ulaşmayana kadar Yemâme'den ayrılmasın. Siz de onla beraber gidiniz, gevşeklik gösterip ondan geri kalmayanız. Bu öyle bir yoldur ki, Allah, bu yolda niyeti iyi olanın, hayırda rağbeti büyük olanın mükâfatını çok büyük verir. Irak'a vardığınızda bir daha ki emrim gelene ordan ayrılmayınız. Allah (celle celâlühü), bizim ve sizin dünya ve ahiret ihtiyaçlarımızı gidersin. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!"[978]

c) Hz. Ebû Bekr'in, ileri gelen sahabîlerle Rumlarla savaşma hususunda istişare etmesi

672. İbn Asâkir; Zührî←Abdullah b. Ebî Evfâ el-Huza'î'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, Rumlarla savaşmayı düşündüğünde Hz. Alî, Hz. Osman, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas, Sa'îd b. Zeyd, Ebû Ubeyde b. Cerrâh ve muhacir ile Ensar'ın önde gelen Bedir ehli ve başkalarını çağırdı. Onlar da halifenin huzuruna geldi.

Abdullah b. Ebî Evfâ anlatıyor: Ben de gelenler içindeydim. Hz. Ebû Bekr şöyle dedi:

"Allah'ın nimetleri sayılmakla bitmez. Yapılan ameller onun mükâfatına ulaşmaz. Hamd kendisine olsun. Allah (celle celâlühü), aranızdaki düşmanlıkları ıslah edip sizi birlik kıldı. Sizi hidayete erdirip İslam'a koydu. Şeytanı sizden uzaklaştırdı. Allah, kendisine şirk koşmanızı arzulamaz. Allah'tan başka ilah edinmeyiniz. Bu gün Araplar aynı anne-babanın çocuklarıdırlar. (Sizi buraya çağırmamın nedeni) Ben, Müslümanların Şam'da Rumlara karşı cihad etmeleri için emir vermeyi düşünüyorum. Allah bu savaştan dolayı müminleri güçlendirsin, kendi kelimesini yüce kılsın. Ayrıca bu savaşta Müslümanlar için büyük bir kazanç olacaktır. Çünkü Müslümanlardan kim ölürse şehid olacaktır. Allah'ın yanında olan, hayırseverler için daha hayırlıdır. Müslümanlardan ölmeyip hayatta kalanlar ise dini müdafaa etmiş, Allah'ın kendisine vereceği cihad sevabına da müstahak olmuşlardır. Bu fikrimdir. Her biriniz fikrini bana söylesin' dedi.

[978] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 179.

d) Hz. Ömer'in, Hz. Ebû Bekr'in görüşü istikametinde hutbesi

Hz. Ömer b. Hattâb kalktı ve şöyle dedi:

"Hamd, insanlardan dilediğini hayır ve iyiliklere mahsus kılan Allah'a olsun. Allah'a and olsun! Hangi hayırlı işte yarıştıksa sen, hep bizi geçtin. Bu, Allah'ın bir faziletidir, bunu da dilediğinine verir. Allah büyük fazilet sahibidir. Allah'a and olsun! Ben de böyle bir teklif için yanına gelmeyi düşünüyordum. Fakat sen, daha erken davranarak söyledin ve bu, çok yerinde bir karardır. Allah, sana hep isabetli karar vermeyi nasip kılsın! Atlılar ardında atlı grup, savaşçıların ardından savaşçı grup, askerlerin ardından bir daha askeri grup takviye için göndermelisin. Muhakkak Allah, dinini muzaffer kılacak, İslam'ı ve Müslümanları da izzetli kılacaktır."

e) Hz. Abdurrahman b. Avf'ın görüşü

Sonra Abdurrahman b. Avf kalktı ve şöyle dedi:

"Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Savaşacağımız kimseler Rumlar, yani Esfer oğullarıdır! Çok güçlü ve sağlam kalelere sahipler. Onlara topluca saldırmak doğru olur kanaatinde değilim. Bir süvari ordu gönderelim, onların uzak bölgelerine saldırı düzenleyelim. Sonra tekrar ordu sana geri dönsün. Süvari ordu, bunu birkaç defa tekrar ederse onlara bayağı zayiat verir ve alt bölgelerden birçok ganimet elde eder. Diğer taraftan bunla düşmanın gözünü korkutarak yıldırmış olursun. Sonra da Yemen'e, Rabîa ve Mudar kabilesine elçi gönderir, onlardan bir ordu oluşturursun. Sonra da istersen sen bilfiil ordunun başına geçerek komuta edersin, istersen seçtiğin bir komutan onlara komuta eder."

Hz. Abdurrahman'ın konuşmasından sonra hem Abdurrahman'da hem orda olanlarda bir sessizlik oluştu.

f) Hz. Osman'ın görüşü

Sonra Hz. Ebû Bekr, onlara 'Siz ne düşünüyorsunuz?' diye sordu. Hz. Osman b. Affân şöyle dedi: "Senin Müslümanlar için nasihat eden, onlara şefkatli olan biri olduğunu görüyorum. Eğer bir fikrin var ve bu fikrin, genelin iyiliğine olacağına inanıyorsan onu hemen uygulamaya koy! Sen, zan altında tutulacak biri değilsin."

Hz. Talha, Hz. Zübeyr, Hz. Sa'd, Hz. Ebû Übeyde, Hz. Sa'îd b. Zeyd ve mecliste hazır bulunan muhacir ve Ensar da 'Hz. Osman doğru söyledi, sen

de öngördüğün görüşünü hemen uygulamaya geçir. Biz ne sana muhalefet eder, ne de seni itham ederiz. Bunları ve bunlara benzer şeyler' söylediler.

g) Hz. Alî'nin Hz. Ebû Bekr'i müjdelemesi

Cemaatta bulunan Hz. Alî hiç konuşmadı. Hz. Ebû Bekr, 'Sen ne düşünüyorsun ey Ebû Hasan (Hz. Alî'nin künyesidir)?' diye sordu. Hz. Alî, 'bence ister ordunun komutanı sen ol, ister orduyu gönder Allah'ın izniyle gâlip geleceksiniz' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Allah, seni hayırla müjdelesin' dedi. Hz. Ebû Bekr, 'Başarılı olacağımızı nerden biliyorsun?' diye sordu. Hz. Alî, 'Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *Bu din, düşman olarak ad ettiği herkese karşı gâlip gelecektir. İslam dini ve müslümanlar yeryüzüne hâkim olup gâlip gelene kadar bu böyle devam edecektir.* Hz. Ebû Bekr 'Subhanellah! Bu ne güzel hadistir, beni gerçekten çok mutlu ettin, Allah da seni mutlu etsin!' dedi.

Sonra Hz. Ebû Bekr insanların içinde minbere çıktı, Allah'ı layık olduğu vasıflarla zikretti. Hz. Peygamber'e de salât getirdi. Sonra şöyle dedi:

"Ey İnsanlar! Allah, size en büyük nimet olan İslam'ı verdi, sizi cihadla mükerrem kıldı. Allah, bu din vesilesiyle sizi diğer din mensuplarından daha üstün kılmıştır. Ey Allah'ın kulları! Şam'da Rumlarla savaşmak için hazırlıklarınızı yapın! Size bazı komutanlar tayin edip sizin için sancakları bağlayacağım. Rabbinize itaat edin, komutanlarınıza da muhalefet etmeyin ki, niyetiniz, içecekleriniz, yiyecekleriniz daha güzel olsun. Allah (celle celâlühü), takva ve iyilikseverlerin yanındadır.

h) Hz. Ömer ve Hz. Amr b. Sa'îd arasında cerayan eden olay

Abdullah b. Ebî Evfâ devam ediyor: Herkesi bir sessizlik kapladı, hiç kimse bir şey demedi. Hz. Ömer, 'Ey Müslüman topluluğu! Nasıl oluyor da Hz. Peygamber'in halifesine cevap vermiyorsunuz! O sizi yaşatacak, ayakta tutacak şeylere davet etti. Eğer yakın bir dünya malı ve kolay bir yolculuk olsaydı mutlaka ona uyup peşinden giderdiniz.' Hz. Amr b. Sa'îd kalktı ve 'Ey İbn Hattâb! Sen bize münafıklar hakkında söylenen şeyleri mi söylüyorsun? Bizi kınayacağına sen niye ilk icabet etmiyorsun, seni engelleyen nedir' dedi. Hz. Ömer, 'Halife, beni çağırırsa hemen davet edeceğimi, beni savaşçı olarak gönderirse de hemen gidip savaşacağımı iyi biliyor' dedi. Hz. Amr b. Sa'îd, 'Fakat biz, sizler için değil Allah için cihad ediyoruz' dedi. Hz. Ömer 'Allah, hayrını versin, güzel dedin!' dedi. Hz. Ebû Bekr, Amr'a şöyle dedi: Allah sana rahmet etsin, otur yerine. Ömer işittiğin şey ile Müslüman'a eziyet etme veya

kınamayı kastetmedi. Sadece yere yapışıp gevşeklik yapanları cihada teşvik etsin diye dedi. Hz. Hâlid b. Sa'îd ayağa kalktı ve 'Halife doğru söyledi. Kardeş! Otur!' dedi. Amr da oturdu. Hz. Hâlid şöyle devam etti: Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd olsun! O Allah ki, müşrikler istemeseler de diğer tüm dinlere üstünlük sağlasın diye Muhammed'i hidayet ve hak dinle gönderdi. Verdiği va'di şüphesiz yerine getiren, va'dini üstün kılan, düşmanını helak eden Allah'a hamd olsun. Biz, fikir konusunda sana muhalif değil, aramızda da ihtilaf içinde değiliz. Sen, nasihat eden, şefkat sahibi bir yöneticisin. Bize, savaşmamız için emir verdiğinde sana itaat ederiz.' Hz. Ebû Bekr, Halid'in konuşmasından çok memnun kaldı ve Hz. Hâlid'e 'Allah sana hayırlı mükâfatlar versin. Sen iyi bir kardeş ve iyi bir dostsun. İsteyerek kendi tercihinle Müslüman oldun, Allah rızasını kazanmak için hicret ettin, dininle beraber kâfirlerden kaçtın. Bunları sırf Allah ve Resulünü memnun etmek, Allah'ın kelimesini de yüce kılmak için yaptın. Sen ordunun komutanısın. Hazırlığını yapmak için git, Allah sana rahmet etsin!' dedi. Sonra da Hz. Ebû Bekr minberden indi. Hâlid b. Sa'îd evine dönüp hazırlıklara başladı. Hz. Ebû Bekr, Hz. Bilal'e şunları söylemesi için emirde bulundu: Ey İnsanlar! Şam'da Rumlarla savaşmak için hazırlanıp yola çıkın! İnsanlar Hâlid b. Sa'îd'in komutan olmasını iyi karşılıyorlardı. İnsanlar, Hâlid'in komutan olmasından şikâyetçi değillerdi. Hâlid, herkesten evvel yerini aldı. Sonra insanlar da ordugâha her gün on, yirmi, otuz, kırk elli ve yüzer kişilik gruplar halinde geldiler. Bu vesileyle çok insan toplandı. Hz. Ebû Bekr, bazı sahabîlerle beraber bir gün askerlerin yanına teftişe geldi. Asker sayısını iyi görmekle beraber Rumlara karşı yeterli olmadığını düşündü. Arkadaşlarına 'Bu sayıda askeri Şam'a göndermenin nasıl bir fikir olduğunu düşünüyorsunuz?' diye sordu. Hz. Ömer, 'Bu asker sayısını, Esfer oğullarının (yani Rumların) kalabalık ordusu karşısında yeterli olacağını düşünmüyorum' dedi. Hz. Ebû Bekr, ashabına 'Siz nasıl buluyorsunuz?' dedi. Onlar da 'Hz. Ömer'in fikrindeyiz' dediler. Yemenlileri cihada davet etmek ve savaşa teşvik etmek için bir mektup yazayım mı?' dedi. Tüm sahabîler, bu fikre katılıp 'Çok güzel bir fikir, hemen yazın' dedi. Hz. Ebû Bekr de yazdı.

ı) Hz. Ebû Bekr'in, Yemen ahalisine cihad etmeleri için mektub göndermesi

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Hz. Peygamber'in halifesinden mektubun kendilerine okunduğu Yemenli tüm mü'min ve Müslümanlara gönderiyorum.

Selâmun aleyküm sizin şahitliğinizde kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd ederim. Emmâ ba'd: Allah'u Teâlâ, müminlere cihadı farz kılmıştır. Müminlere hafif-ağır tüm mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihad etmelerini emretmiştir. Cihad farz olmuş, zorunlu bir görevdir. Allah katında sevabı da büyüktür. Müslümanları Rumlara karşı Şam'da savaşmaya çağırdık. Onlar da hızlı bir şekilde icabet etti. Böylece iyi niyetlerini göstermiş oldular ve hiç şüphesiz büyük mükâfatlar kazandılar. Ey Allah'ın kulları! Onların hızlı bir şekilde koştukları cihada siz de koşunuz ki, iyi niyetinizi göstermiş olasınız. Sizi şüphesiz iki güzellik bekliyor; ya şahadet ya da ganimet ve fetih. Allah'u Teâlâ, kullarının amele dökülmeyen sözlerinden razı olmaz. Kâfirler, hak dine girip Allah'ın Kur'ân'daki ahkâmını kabul edene kadar bu düşmanlarla cihad etmek devam edecektir. Allah, dininizi muhafaza etsin, kalplerinize daim hidayet versin, amellerinizi tezkiye etsin ve size sabreden mücahitlerin mükâfatını azık olarak versin." Hz. Ebû Bekr, bu mektubu Hz. Enes ile gönderdi.[979]

j) Hz. Ebû Bekr'in Şam seferi sırasındaki hutbesi

673. İbn Asâkir, Abdurrahman b. Cübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ebû Bekr, orduyu göndermek üzere iken ordunun içinde ayağa kalktı, Allah'a hamd ve sena etti. Sonra onlara Şam'a gitmeleri için emir verdi. Allah'ın yardımıyla Şam'ı fethedeceklerini, orda mescitler inşa edeceklerini müjdeledi ve şöyle dedi: Allah, sadece eğlenmek için gitmenizi istemiyor. Şam diyarı bol ve bereketli bir yerdir. Sakın gururlanmayın! Kâ'be'nin Rabbine yemin ederim! Küstahlık yapıp mağrur olmanızdan korkuyorum. Size on maddelik bir tavsiyede bulunuyorum, bunları ezberleyiniz. Yaşlı, fani insanıları öldürmeyiniz..."[980]

---

[979] *Muhtasaru Tarihi Dimaşk*, II, 126; *Kenzu'l-ummâl*, III, 143.

[980] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 143.

HZ. ÖMER'İN ALLAH YOLUNDA CİHADA KATILMAYA TEŞVİK ETMESİ VE KARŞILAŞTIĞI OLAYLAR HUSUSUNDA SAHABÎLERLE İSTİŞARE ETMESİ

a) Hz. Ömer'in cihada teşvik etmesi ve ilk atılanı komutan tayin etmesi

674. İbn Cerîr et-Taberî, Kasım b. Muhammed'den şöyle rivayet etmektedir: "(İranlılarla savaşa çıkarken) Müsennâ b. Hârise şöyle konuştu: 'Ey İnsanlar! İranlılarla savaşmayı gözünüzde büyütmeyin! Bir coşku içinde İranlıların ekili arazilerine girdik, onları mağlub edip Irak'ın en güzel topraklarını ellerinden aldık, arazilerini iki parçaya bölüp yarısını ellerinden aldık. Bizden öncekiler, onlara karşı güzel bir cesaret örneği gösterdi, İnşaallah onlardan sonra olan bu ordu da gerisini alacaktır. Hz. Ömer ayağa kalktı ve insanlara şöyle hitab etti:

"Hicaz toprakları, rahat yaşayabileceğiniz topraklar değildir, başka ekin yerleri bulmanız gerekir. Bunun haricinde hicaz topraklarında yaşayanlar ayakta duramazlar. Allah'ın va'di için hicret eden ve atılgan olan muhacirler nerede? Allah, kitabında sizi mirasçı kılacağını va'd ettiği topraklara gidin! Allah' u Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللهِ شَهِيدًا﴾

"Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter." (Fetih, 48/28). Allah, dinini hâkim kılacaktır, kendi dinine hizmet edeni muzaffer kılacaktır. O din mensuplarını da diğer milletlerin topraklarına mirasçı kılacaktır. Allah'ın salih kullarını neredediг?"

Cihad etmek için ilk atılan Ebû Übeyd b. Mes'ûd, ikinci de Sa'd b. Übeyd veya Selît b. Kays olmuştur. Ordu toplanınca Hz. Ömer'e 'Muhacir ve Ensar'dan ilk Müslüman olanlardan birini komutan olarak tayin et' denildi. Hz. Ömer, 'Hayır, vallahi öyle yapmayacağım. Hiç şüphesiz Allah, sizin derecenizi düşmanla savaşmak için hemen atılıp süratli davranmanızdan dolayı yükseltmiştir. Eğer düşmandan korkmuş olsaydınız, düşmanla karşılaşıp savaşmak istememiş olsaydınız elbette atılıp çağrıma icabet edenleri size takdim ederdim. Allah'a and olsun! Size komutan yapacağım kişi, içinizde

ilk atılan kişi olacaktır. Sonra Ebû Übeyd, Selît ve Sa'd'ı çağırdı. Sonra Selît ve Sa'îd'e dönerek 'Eğer siz, Ebû Übeyd'i geçmiş olsaydınız sizi komutan olarak atardım ve siz önce davranmanın faziletini elde etmiş olurdunuz' dedi. Hz. Ömer, orduya Ebû Übeyd'i komutan tayin etti ve Ebû Übeyd'e 'Hz. Peygamber'in ashabını dinle, bir şey olduğunda onlarla beraber hallet, olay henüz tam belli değilken hızlı hareket etme! Çünkü bu bir savaştır, savaşta da ne zaman çekileceğini, hangi zamanda saldıracağını bilen, fırsatları iyi değerlendiren sakin ve akıllıca hareket eden kişi kazanır."[981]

675. Taberî, Şa'bî yoluyla hadisi rivayet etmekte ve hadisin bir bölümünde şöyle demektedir: "Hz. Ömer'e 'Hz. Peygamber'in sohbetine katılan birini orduya komutan tayin et' denildi. Hz. Ömer, 'Sahabî, sadece süratlı bir şekilde düşmana karşı saldırıp onların hakkından geldiği için faziletli olmuştur. Sahabîlerin, yaptığını bir başka cemaat yaparsa, sahabîler de gevşeklik yaparlarsa hafif veya ağır şekilde savaşa çıkanlar, onlardan daha faziletli olurlar. Allah'a and olsun ki, onların başına onlardan ilk atılanı komutan olarak tayin edeceğim' dedi. İlk atılan Ebû Übeyd'i komutan olarak atadı ve askerlerine karşı nasıl davranacağına dair tavsiyede bulundu."[982]

b) Hz. Ömer'in İranlılarla savaşma hakkında sahabîlerle istişare etmesi

676. Taberî, Ömer b. Abdulaziz'den şöyle rivayet etmektedir: "Ordu komutanı olan Ebû Übeyd b. Mes'ûd'un ölüm haberi ve İranlıların, Kisrâ ailesinden olan birinin etrafında toplandıklarına dair haber Hz. Ömer'e gelince muhacir ve Ensar'a seslendi. Yola çıkıp Sırâr denen yere geldi. E'vas denen yere gelene kadar Talha b. Übeydullah'ı öncü birlik olarak; sağ kanadına Abdurrahman b. Avf, sol kanadına da Zübeyr b. Avâm'ı komutan tayin etti. Medine'de kendisine halife olarak Hz. Alî'yi bıraktı. İnsanlar istişare etti. İnsanlarla konuştu, İranlılarla savaşmak için yola çıkacaklarına işaret etti. Sırar denen yere gelip Hz. Talha da geri dönmeyene kadar kimseyle istişare etmemişti. İleri gelenlerle istişare etti. Hz. Talha insanlarla aynı fikirdeydi (Hz. Ömer'in komutanlık etmesini savunuyorlardı). Hz. Abdurrahman b. Avf ise insanların bu fikrine karşı çıkıyordu. Abdurrahman b. Avf, 'Anam babam sana feda olsun cümlesini Hz. Peygamber'den sonra kimseye bu günden evvel

[981] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh,* IV, 61.
[982] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh,* IV, 61.

kullanmadım, bu günden sonra da kullanmam. 'Anam babam sana feda olsun ey halife! Aczini söyleyen olursa gerekçeni bana yükle, o gitmemi engelledi de! Sen Medine'de kal, orduyu gönder. Önceden ordunun içinde Allah'ın senin vesilenle ne kadar yarar sağladığını çok gördüm. Fakat senin içinde bulunduğun ordunun yenilmesi, gönderdiğin ordunun yenilmesine benzemez. Henüz işin başında iken öldürülür veya içinde olduğun ordu mağlub olursa Müslümanların bir daha tekbir getirip zaferler kazanmayacağından, bir daha kimsenin Lailâheillallâh diye şahadet getirememesinden endişe ediyorum' dedi. Hz. Ömer de gitmekten vazgeçti, ordunun başına kimi komutan olarak tayin edeceğini düşünmeye koyuldu. İstişare ettiklerinden hemen sonra Hz. Sa'd'ın mektubu geldi. Hz. Sa'd, o zaman Necd'in bir bölgesinde bulunuyordu. Akabinde Hz. Ömer, 'Komutan olarak kimi tayin edeceğimi söyleyin' dedi. Hz. Abdurrahman b. Avf, 'buldum' dedi. Hz. Ömer, 'kim?' diye sordu. Abdurrahman 'O elinin altında olan Aslan Sa'd b. Malik' dedi. İleri gelenler de onun fikrine katıldı."[983]

HZ. OSMAN B. AFÂN'IN CİHADA TEŞVİK ETMESİ

677. İmâm-ı Ahmed; Hz. Osman'ın azatlısı olan Ebû Salih'in, Hz. Osman'ın minber üzerinde şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Ey insanlar! Yanımdan ayrılıp (başka bölgelere) gideceğinizden endişe ettiğimden dolayı Hz. Peygamber'den işittiğim bir hadisi sizden gizledim. Artık fikrim değişti, herkesin dilediği şeyi seçmesini sağlamak maksadıyla bu hadisi söylemeye karar verdim. Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: *"Allah yolunda bir gün nöbet tutmak, diğer yerlerde bin gün nöbet tutmaktan daha hayırlıdır."*[984]

678. İmâm-ı Ahmed, Musab b. Sâbit b. Abdullah b. Zübeyr'den şöyle rivayet etmektedir: 'Hz. Osman minber üzerinde hutbe okurken şöyle dedi: 'Hz. Peygamber'den bir hadis işittim, onu size söylemekten beni alıkoyan tek şey benden uzaklaşmanızdan endişe etmemdi. Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Allah yolunda bir gece nöbet tutmak; gecelerini ibadetle, gündüzleri de oruçlu olarak geçirilen bin günden daha hayırlıdır.'*[985]

---

983 İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh*, IV, 83.
984 Ahmed, *Müsned*, I, 65.
985 Ahmed, *Müsned*, I, 61, 64.

HZ. ALÎ B. EBÎ TÂLİB'İN CİHAD ETMEYE TEŞVİK ETMESİ

679. Taberî, Zeyd b. Vehb'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ali, insanlar içinde kalktı ve şöyle dedi: 'Bozduğu düzelmeyen, düzelttiği bozulmayan Allah'a hamd olsun! Allah dilerse kullarından iki kişi dahi ihtilaf etmez, ümmet hiçbir konuda nizâ etmezdi. Kişi, kendisinden daha faziletli olanın faziletini inkâr etmezdi. Bizi ve bu kavmi (Şam ordusu) bu duruma ilahi kadar sevk etti. Rabbimiz şu an bizi görmekte ve işitmektedir. Allah'u Teâlâ dileseydi azabını hemen indirir ve hakkı batıldan ayırırdı. Böylece Allah, zâlim olanı yalanlardı, hakkın da hangi tarafta olduğu kesin şekilde bilinirdi. Fakat Allah Dünya'yı amellerin diyarı, katındaki ahiret hayatını ise asıl karar yeri kıldı ki, Allah, kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırsın, güzel davrananları da daha güzeliyle mükâfatlandırsın. Dikkat ediniz! Yarın Şam ordusuyla karşılaşacaksınız. Bu gece çok namaz kılın, çok Kur'ân okuyun ve Allah'tan yardım ve sabrı isteyiniz. Ciddiyet ve kenetlenmiş halde onlarla karşı karşıya gelin. Doğru sözlü olun.' Hz. Alî, konuştuktan sonra çekip gitti." [986]

a) Hz. Alî'nin Sıffîn savaşında insanları cihada teşvik etmesi

680. Taberî, Ebû Amre el-Ensârî ve başkasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Alî, Sıffin savaşında insanları cihada teşvik etti ve şöyle dedi: 'Allah'u Teâlâ, sizi yakıcı olan azaptan kurtarıp hayırlı ve saadet dolu olan bir ticarete sevk etti. O da Allah'a, Resulüne iman etmek, zikri yüce olan Allah'ın yolunda cihad etmektir. Yaptıklarınıza mükâfat olarak da Allah, tüm günahlarınızın bağışlanması ve Adn cennetlerinde güzel meskenler olarak belirlemiştir. Sonra Allah (celle celâlühü), kendi yolunda kenetlenmiş binalar gibi birbirine sımsıkı bağlı saf halinde savaşanları sevdiğini belirtmiştir. Kenetlenmiş binalar gibi birbirine sımsıkı bağlanarak düzgün bir şekilde saf tutunuz! Zırhlı olanları öne alınız, zırhı olmayanları arka kısma alınız! Dişlerinizi iyice sıkıp sabır gösterin..."[987]

b) Hz. Alî'nin haricilerle savaşmaya teşvik etmesi

681. Taberî, Ebû'l-Veddâk el-Hemdânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Alî Nuhayle denen yerde konaklayıp Haricilerin yola gelmelerinden ümidini kesince kalktı, Allah'a hamd ve sena etti sonra şöyle dedi:

---

[986] Asılda Taberânî gelmiş, yanlıştır. Taberî, *et-Târîh*, V, 16.

[987] İbn Cerîr, *et-Târîh*, V, 16.

"Emmâ Ba'd: Ey insanlar! Kim Allah yolunda cihad etmeyi ihmal ederse, Allah'ın hak olan emrinden dönerse helakın uçurumunda olması demektir. Allah, kendisine hak nimetini kavuşturup kendisi de dönmüşse o müstesna. Allah'tan korkunuz, Allah'a karşı gelip nurunu söndürmeye çalışanlarla savaşınız, çünkü onlar hataya sapmış, hak yoldan çıkmış, zâlim olmuş günahkâr kimselerdir. Onlar; Kur'ân okumaz,[988] dinden anlamaz, tevil konusunda bilgisiz insanlardır. Bu konularda ilk Müslümanlar gibi bilgi sahibi olamazlar. Allah'a and olsun! Devletinizin başına geçerlerse Kisrâ ve Hirakl'ın halkına yaptıkları gibi davranır, size zülmederler. Mağribli düşmanlarımız olan Haricilere doğru gitmek üzere başarılı olunuz, hazırlığınız yapınız! Basralı kardeşlerinizin de size katılmaları için onlara elçi gönderdik. Buraya vardıklarında toplanıp yola çıkacağız. Güç ve kuvvet yalnızca Allah'ındır."[989]

c) Hz. Alî'nin, savaş hususunda gevşeklik gösterenlerle konuşması

682. Taberî, Ebû Mıhnef←Zeyd b. Vehb tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Alî, nehri geçtikten sonra insanlara ilk hitabı şöyle oldu:

"Ey insanlar! Allah yolunda cihad etmek için düşman üzerine yürümeye hazırlıklı olunuz. Allah yolunda cihad etmek, Allah'a yaklaştırır ve Allah katında ona yaklaştırıcı vesile elde etmeyi sağlar. Düşmanlarımız, haktan uzaklaşmış, Allah'ın kitabı ile amel etmekten uzak kimselerdir. Dinin doğru yolundan çıkmış, haddi aşmış şekilde şaşkın şaşkın dolaşmaktadırlar. Sapıklık bataklığı içerisine baş aşağı batmışlardır. Onlar için gücünüzün yettiği kadar kuvvet (ok) ve at hazırlayınız. Allah'a tevekkül ediniz. Allah vekil olarak yeterlidir. Yardımcı olarak da Allah kâfidir.

Râvi devam ediyor: Ordudaki müslümanlar, savaşmak için hiç hareket etmedi, hazırlık da yapmadı. Hz. Alî, onları birkaç gün kendi hallerine bıraktı. Sonunda onların bir şey yapacaklarından ümidini kesti ve komutanları ve ileri gelenleri çağırdı. Onları gitmekten alıkoyanın ne olduğu hakkında onların fikirini sordu. Bazısı hasta, bazısı savaşmak istemiyor. Çok azı isteyerek coşku içinde savaşmak istiyor' dendi. Hz. Alî, içlerinde kalkıp şöyle hitab etti:

---

[988] Bu söz doğru değildir. Bu sözü, kezzab bir râvi rivayet etmiştir. Çünkü hariciler, çok kurân okur, çok ibadet eder, büyük günahı dahi küfür saydıklarından çok titiz davranırlardı. Fakat okudukları Kurân içlerine yerleşmemişti. Çok zahirci davranıp sahabîlerin çoğunu tekfir ettiler. Allah, bizim de onların da günahlarını affetsin âmîn.

[989] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh,* IV, 58.

"Ey Allah'ın kulları! Nedir bu haliniz? Savaşmak için hareket edin dedim, siz ise ağır davranıp yerinizden kalkmadınız. Dünya hayatını ahiret hayatına tercih mi ediyorsunuz? Zillet ve aşağılığı izzete tercih mi ediyorsunuz? Ne zaman sizi cihada çağırsam ölüm korkusundan sarhoş sarhoş gözleriniz dönüyor. Sanki kalpleriniz mühürlenmiş ve siz de hakkı kavrayamıyorsunuz. Sanki gözleriniz kör olmuş ve hakkı göremiyorsunuz. Söyleyin Allah aşkına nedir bu haliniz? Siz, normal halinizde Şerâ denen yerin meşhur aslanları kesilirsiniz. Savaşa çağrıldığınızda hile yapan, aldatan tilkiler kesiliyorsunuz. Uzun zaman oldu bana hiç güven vermediniz. Siz kendileriyle savaşa çıkılacak bir ordu değilsiniz. Kendilerine sığınılacak izzet sahibi kimseler de değilsiniz. Allah'ın ömrüne yemin ederim! Siz, savaşın ateşini yakıp ortalığı karıştırmakta çok kötü insanlarsınız! Siz, insanlar tarafından kolayca tuzağa düşürülür, ama kimseye tuzak kuramazsınız. Her gün toprağınız parçalanıp sizden alınmasına rağmen kendinizi koruyamıyorsunuz. Siz gaflet uykusunda uyurken düşmanlarınız uyumaz. Savaşçı kişi uyanık ve akıllı olur. Savaşı terk eden rezil, birbirleriyle çatışanlar mağlub olur. Mağlup olanlar ise kahrolur, ellerinden her şey alınır. Benim sizin üzerinizde hakkım, sizin de benim üzerimde hakkınız vardır. Üzerimdeki hakkınız sizle beraber olduğum müddetçe size nasihat etmem, ganimetleri aranızda adaletli dağıtmam, cahil kalmamanız için çaba sarf etmem ve bilgilenmeniz için sizi eğitmemdir. Benim sizin üzerinizde olan hakkım ise bana verdiğiniz bey'at için sözünüzde durmanız, hazır veya gâip durumunuzda bana nasihat etmeniz, sizi davet ettiğimde sizin de davete icabet etmeniz, emirde bulunduğumda sizin de itaat etmenizdir. Allah, size hayır ihsan etmeyi irade ederse sevmediğim şeyleri terk edip sevdiğim şeylere geri dönünüz. İşte o zaman arzularınıza ulaşır, emellerinize kavuşursunuz." [990]

d) Havşeb el-Himyerî'nin Hz. Alî'e çağrıda bulunması ve Hz. Alî'nin ona cevabı

683. İbn Abdilber, *el-İstî'âb* adlı eserinde Abdulvâhid ed-Dımaşkî'den şöyle rivayet etmektedir: Havşeb el-Himyerî, Sıffîn savaşında Hz. Alî'ye seslendi ve şöyle dedi: "Ey Ebû Tâlib'in oğlu! Yakamızı bırak artık! Sana bizim ve senin kanların hususunda Allah ile yemin verdiriyoruz. Biz senle Irak arasından çekileceğiz, orayı sana bırakacağız. Sen de buna karşılık bizle Şam arasında çıkacak, orayı bize bırakacaksın. Müslüman kanı da dökülmemiş

[990] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh*, V, 90.

olacak." Hz. Alî cevaben şöyle dedi: "Heyhât ey Ümmü Züleym'in oğlu! Allah'a and olsun! İslam dininde böyle müsamaha olduğunu bilseydim onu da yapardım. Bu, benim için de kolay ve külfetsiz olurdu. Fakat Allah'a isyan ediliyorsa Kur'ân ehli olanlar da hakkı savunup cihad etmeye muktedirlerse Allah'ın emri egemen olana kadar Allah (celle celâlühü), onların sukut etmelerinden ve iki yüzlülük yapıp yağ çekmelerinden asla razı olmaz."[991]

[991] İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, I, 315. Bu hadisi, Ebû Nu'aym *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde bu lafızla rivayet etmiştir. (*Hilyetu'l-evliyâ*, I, 85).

HZ. SA'D B. EBÎ VAKKÂS'IN CİHADA TEŞVİK ETMESİ

a) Kâdisiyye savaşında verdiği hutbe

684. İbn Cerîr et-Taberî, Seyf←Muhammed, Talha ve Ziyâd tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Kâdisiyye savaşında Hz. Sa'd, hutbe okudu, Allah'a hamd ve sena etti. Akabinde şöyle dedi:

"Şüphesiz mülkünde ortağı olmayan Allah, hakkın ta kendisidir. Sözünde durmama ihtimali söz konusu değildir. Övgüsü yüce olan Allah, Ku'ân'da şöyle buyurmuştur:

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾

"Andolsun Zikir'den sonra Zebûr'da da: "Yeryüzüne iyi kullarım vâris olacaktır" diye yazmıştık." (Enbiyâ: 21/105). Bu topraklar, Allah'ın size verdiği bir miras, size va'd ettiği bir şeydir. Bu toprakları Allah üç yıldır size helal kılmıştır. Bu toprakların nimetlerinden tadıyorsunuz, yiyorsunuz. Bu toprakların ahalisini öldürüyor, onlardan cizyeler alıyor, çocuk ve bayanlarını da tutsak ediniyorsunuz. Bunu da sizlere içinizden daha önce bazı arkadaşlarınız sağlamıştır. Bu gün karşınıza düşmandan bir topluluk gelmiştir. Sizler, Arapların önde gelenleri, eşrafı, her kabilenin önde gelenleri ve geride kalanlar için iftihar edecekleri kimselersiniz. Dünyadan yüz çevirip ahireti arzularsanız Allah size hem dünyayı verir, hem de ahireti. Savaşa çıkmak hiç kimseye ecelini yaşlaştırmaz. Şayet ümitsizliğe düşer, zelil olur, zayıf bir hal alırsanız gücünüz gider ve ahiretinizi de hüsrana çevirirsiniz."

b) Âsım b. Amr'ın Kâdisiyye savaşındaki hutbesi

Akabinde Âsım b. Amr kalktı ve şöyle dedi:

"Bu topraklar; Allah'ın, ahalisini size helal kıldığı topraklardır. Siz bu topraklardan üç yıldır onların sizden alamadıkları her türlü nimeti onlardan alıyorsunuz. Siz her bakımdan daha üstünsünüz. Allah sizle beraberdir. Sabreder ve onlara kılıç ve oklarınızla iyi darbe indirirseniz onların malları, kadınları, çocukları ve toprakları sizin olur. Eğer zayıflık ve gevşeklik gösterirseniz -Allah, sizi bundan korusun, muhafaza etsin- bir daha kendilerine saldırırsınız endişesiyle bu topluluğunuzdan hiç kimse kalmaz, hepsini öldürürler. Allah'tan korkun, Allah'tan korkun! Geçmiş günleri hatırlayınız, Allah'ın o günlerde size ihsan ettiği iyiliklerini hatırlayınız! Arkanızda sahip olduğunuz çorak, çöl,

ağaçsız, kendisinde sığınılacak bir sığınağı olmayan topraklarınıza bir bakar mısınız? Asıl hedefiniz ve himmetiniz ahiret olmalıdır."[992]

[992] İbn Cerîr et-Taberî, *et-Târîh,* IV, 44.

SAHABÎLERİN ALLAH YOLUNDA CİHADA İSTEK VE ARZUYLA KOŞMASI

a) Hz. Ebû Ümâme'nin cihada teşviki

685. Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Ebû Ümâme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir savaşına çıkmayı düşününce Ebû Ümâme de savaşa katılmaya karar verdi. Dayısı Ebû Bürde b. Neyyâr, kendisine 'Annenin yanında kal' dedi. Ebû Ümâme 'Bilakis sen kız kardeşin olan annemin yanında kal' dedi. Ebû Ümâme bunu Hz. Peygamber'e anlattı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Ümâme'ye annesinin yanında kalmasını emretti. Ebû Bürde savaşa katıldı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir savaşından döndüğünde Ebû Ümâme'nin annesi vefat etmişti. Hz. Peygamber de cenaze namazını kıldırdı."[993]

b) Hz. Ömer'in Allah yolunda cihada teşviki

686. İmâm-ı Ahmed, *ez-Zühd* adlı eserinde, Sa'îd b. Mansûr, İbn Ebî Şeybe ve başkaları Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Üç şey olmasaydı, hemen ölüp Allah'a kavuşmayı arzulardım. Allah yolunda cihada çıkıyor olmasaydım, alnımı Allah (celle celâlühü) için toprağa koyup secde ediyor olmasaydım, hurmanın güzelini seçer gibi sözün güzelini seçen bir toplumun içinde olmasaydım ölümü çok arzulardım."[994]

687. İbn Ebî Şeybe, Hz. Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hac, yapmanız gereken bir şeydir. Çünkü hac, Allah'ın emrettiği salih bir ameldir. Fakat cihad, ondan daha faziletlidir." [995]

c) Hz. İbn Ömer'in Allah yolunda cihada teşviki

688. İbn Asâkir, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Bedir savaşında savaşa katılmam için Hz. Peygamber'e arz edildim. Fakat benim yaşımı küçük buldu ve kabul etmedi. Savaşa kabul edilmediğimden dolayı o geceyi sabaha kadar uykusuz, hüzünlü ve ağlamaklı geçirdim, hiç bu kadar hüzünlü bir gece yaşamamıştım. Bir yıl sonra yine kendisine arz olundum, bu kez savaşa katılmamı kabul etti. Bundan dolayı Allah'a çok şükret-

---

[993] Ebû Nu'aym *Hilyetu'l-evliyâ, IX, 37.*

[994] Abdurrezzâk, *el-Musannef,* V, 317.Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 288.

[995] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef,* V. 310, 311; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 288.

tim. Biri 'Ey Ebû Abdirrahmân! (Uhud'da) İki ordu karşı karşıya gelip çarpışınca sırt çevirip geri kaçtınız mı?' dedi. İbn Ömer, 'Evet, Allah hepimizi affetsin. O'na binlerce şükürler olsun' dedi."[996]

d) Hz. Ömer ve cihad etmek isteyen biri arasında cereyan eden kıssa

689. Hennâd, Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Biri, Hz. Ömer'in yanına geldi ve 'Ey müminlerin emiri! Bana bir binek ver de bineyim, ben de cihad etmek istiyorum. Hz. Ömer yanındakine 'Bu adamın elinden tut, onu alıp beytu'l-mâl'a koy, istediğini alsın' dedi. Adam, beytu'l-mâla girdi, bir de baktı her tarafta altın, gümüş. Adam 'Bu nedir? Benim bunlara ihtiyacım yok. Ben sadece (cihada gitmek için) azık ve binek istedim' dedi. Adamı Hz. Ömer'in yanına geri getirdiler ve dediklerini Hz. Ömer'e söylediler. Hz. Ömer de acilen kendisine azık ve binek verilmesini emretti. Hz. Ömer, kendi eliyle onu bineğine bindirdi. Adam bineğine binince ellerini kaldırdı, Allah'ın kendisine yaptığı ve verdiği şeylerden dolayı Allah'a hamd ve sena etti. Hz. Ömer de bineğinin arkasından yürüyor ve kendisine dua etmesini temenni ediyordu. Allah'a şükrettikten sonra 'Ey Allah'ım! Ömer'e hayırlı mükâfat ver' diye dua etti."[997]

e) Hz. Ömer'in cihada çıkıp nöbet tutan kişinin fazileti hakkında sözü

690. İbn Asâkir, Artaa b. Münzir'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, yanında oturanlara 'İnsanlardan en büyük mükâfata sahip olan kimdir?' diye sordu. Orda bulunanlar oruç, namaz demeye başladılar. 'Filan adam, müminlerin emirinden sonra filan adam' diyorlardı. Hz. Ömer, 'Saydıklarınızdan ve müminlerin emirinden de daha büyük mükâfatı olan kişinin kim olduğunu söyleyeyim mi?' dedi. Orda bulunanlar da 'evet' dediler. Hz. Ömer de 'Şam bölgesinde atının geminden tutup Müslümanların sınır bölgelerindeki toprakları himaye eden, yırtıcı hayvan mı parçalayacak, haşaratlar mı ısıracak, düşman mı yakalayacak bunları hiç umursamadan cihad eden adamcağız en büyük mükâfat sahibidir. Bu adamcağız, zikrettiğiniz şeylerden ve müminlerin emirinden çok daha büyük mükâfat sahibidir."[998]

---

[996] Ali el-Muttakî, *Muntahabu Kenzi'l-ummâl,* V, 231.
[997] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 288.
[998] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 289.

f) Hz. Mu'âz'ın savaşa çıkma konusunda Hz. Ömer ve Hz. Ebû Bekr'le kıssası

691. İbn Sa'd,[999] Vâkidî←Ka'b b. Mâlik tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer şöyle anlatır: Mu'âz (radıyallahu anh), Şam'a doğru cihad için yola çıktı. And olsun ki, onun cihada çıkması Medine ahalisi ve fetva veren kişilere İslam hukuku konusunda büyük hasar vermiştir. İnsanların ona olan ihtiyacından dolayı Hz. Ebû Bekr'in, kendisine izin vermemesini, Medine'de kalmasını sağlaması için konuştum. Hz. Ebû Bekr kabul etmedi, 'Adam, şahadeti istiyorsa onu engelleyemem' dedi. Ben de 'Allah, kişiye yatağında ve evinde ölse dahi şedaheti nasip eder. Şehid olmak, memleketi terk etmeye bağlı değildir' dedim.

Ka'b b. Mâlik anlatıyor: Mu'âz b. Cebel, Hz. Peygamberin ve Hz. Ebû Bekr dönemlerinde Medine'de fetva veriyordu."[1000]

g) Hz. Ömer'in, ilk muhacirleri kavmin ileri gelenlerine tercih etmesi

692. İbn Asâkir, Nevfel b. Ümâre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hâris b. Hişâm ve Süheyl b. Amr Hz. Ömer'in yanına gelip oturdular, Hz. Ömer de onların aralarında oturuyordu. İlk hicret eden muhacirler de Hz. Ömer'in yanına geldi. Hz. Ömer de 'Biraz kay ey Süheyl! biraz kay ey Hâris!' diyerek muhacirleri yanında oturtuyordu. Ensar geldi. Hz. Ömer onları da kendisine yakın yerlere oturttu. Hâris ve Süheyl de en arkada kaldı. İkisi Hz. Ömer'in huzurundan çıktıklarında Hâris b. Hişâm, Süheyl b. Amr'a 'Bize ne yaptığını gördün mü?' dedi. Süheyl ise ona 'Ey adam! Onu asla kınamıyorum. Kendi nefsimizi kınayalım. İnsanlar İslam'a davet edildi. Onlar koşarak İslam dinine girdiler, biz ise gevşek davranıp geç kaldık. İnsanlar Hz. Ömer'in yanından dağıldıklarında tekrar geldiler ve Hz. Ömer'e 'Ey müminlerin emiri! Bu gün bize ne yaptığını gördük. Bunun bizden kaynaklandığını, sorumlusunun biz olduğunu biliyoruz. Kaçırdığımız fazileti kazanmamız için bize de bir fırsat var mı?' dediler. Hz. Ömer de onlara 'Bu fazileti kazanmanız için bu yöne gitmeniz gerekir, bundan başka bir yol bilmiyorum' dedi. Müslümanların ve Rumla-

---

[999] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 348.
[1000] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 87.

rın sınır noktası olan yeri işaret etti. İkisi de çıkıp Şam'a geldi ve ölene kadar orda kaldılar."[1001]

693. Hâkim en-Neysâbûrî, İbn Mubârek←Cerîr b. Hâzim←Hasan (el-Basrî) tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Bazı insanlar, Hz. Ömer'in kapısına geldi. İçlerinde Süheyl b. Amr, Ebû Süfyân b. Harb ve Kureyş'in bazı ileri gelen yaşlıları vardı. Kapıcı çıkıp öncelikle Hz. Suhayb, Hz. Bilâl ve Hz. Ammâr'ın girmesine müsaade etti. Kapıcı 'Hz. Ömer, Bedir ehlindendir ve Bedir ehlini çok sever. Önce onları almam konusunda bana tavsiyede bulundu' dedi. Ebû Süfyân, 'Bu gün gördüğümü hayatımda görmedim! Bu kölelere izin veriyor, biz ise halen burada oturuyor, bekliyoruz. Bize bakmıyor dahi' dedi. Süheyl b. Amr, 'Hayret ediyorum ne akıllı adam! Ey kavmim! Yüzünüzdeki öfkeyi görüyorum. Eğer kızacaksanız kendi nefsinize kızınız. Siz de bu insanlar da İslam'a davet edildi. İçeri alınanlar hızlı davranıp İslam'a girdiler, siz ise gevşek davranıp geç kaldınız. Allah'a and olsun! Sizden önce İslam dinine girmekle elde ettikleri fazileti kıskanmanız, şu an kapının önünde gurur meselesi yaptığınız konudan çok daha önemlidir. Sonra şöyle devam etti: Gördüğünüz gibi bu insanlar fazilet konusunda sizi çok geçtiler, artık onları geçme imkânınız yoktur. Önünüzdeki bu cihada bakın, ona kesinlikle katılın! Umulur ki Allah, size cihad etmeyi ve şehid olmayı nasip eder.' Hz. Süheyl, sonra elbisesini çıkarttı ve Şâm'a doğru yola çıkan orduya katıldı.

Hasan el-Basrî şöyle dedi: 'And olsun! Süheyl, doğru söylemiştir. Allah, asla hızlı koşup imana giren insanla gevşeklik yapıp geciken insanı bir tutmaz."[1002]

[1001] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 136. İbn Asâkir; Zübeyr←Mus'ab'dan←Nevfel b. Ümâre'den buna benzer lafızla hadisi rivayet etmiştir. İbn Abdilber de bunu el-İstî'âb adlı eserinde zikretmiştir. (*el-İstî'âb*, II, 11).

[1002] İbn Abdilber, el-İstî'âb adlı eserinde böyle zikretmiştir. (*Müstedrek*, II, 110). Taberânî, bu hadisi Hüseyin'den (Bazı nüshalarda Hasan diye gelmektedir) bu manayla mutavvel (uzunca) rivayet emiştir. Heysemî de hadisin isnadı için "İsnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir. Fakat Hasan el-Basrî, Hz. Ömer'den işitmemiştir (yani hadisin isnadında inkita vardır)." (*Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 46). Bu hadisi, Buhârî tarihinde (*el-Kebîr*, IV, terceme, 2117) ve Bâverdî Hümeyd←Hasan'dan rivayet ettiği tarik ile muhtasar olarak bu manayla rivayet etmişler. (*el-İsâbe*, II, 94).

g) Hz. Süheyl'in vefat edene kadar Allah yolunda cihada çıkması

694. İbn Sa'd, Sahabî olan Ebû Sa'd b. Fudâle'den şöyle rivayet etmektedir: "Süheyl b. Amr ile beraber Şam'a gittik. Süheyl şöyle anlatır: Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *'Sizden birinizin, Allah yolunda bir saat cihad etmesi onun ömrü boyunca aile içinde yaptığı ibadetten çok daha hayırlıdır.'* Hz. Süheyl, 'Ben ölene kadar Allah yolunda sınır nöbetini tutacağım. Mekke'ye bir daha dönmeyeceğim' dedi. Ebû Sa'd anlatıyor: Süheyl, Amavâs'da çıkan tâ'ûn hastalığından dolayı vefat edene kadar Şam'da ikame etti." [1003]

h) Hz. Hâris b. Hişâm'ın, Mekkelilerin üzülmesine rağmen cihada çıkması

695. İbn Mubârek; Esved b. Şeybân←Ebû Nevfel b. Eyyûb b. Ebî Akrab'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hâris b. Hişâm, Mekke'den cihada gitmek için yola çıktı. Mekkeliler çok üzüldü. Yemek yiyebilen her insan, Bethâ denen yerin üst tarafına (veya Allah'ın dilediği yere) kadar onu uğurlamak için ona eşlik etti. Hz. Hâris durdu, insanlar da etrafında toplanıp ağlıyorlardı. İnsanların çok üzüldüğünü görünce onlara şöyle hitab etti: Ey insanlar! Allah'a and olsun! sizden kurtulmak için yola çıkmadım. Başka bir memleketi sizin memlekete tercih ettiğimden dolayı da çıkmadım. Fakat İslam dini geldi. Kureyş'in bazı gençleri bu dine kucak açtı ve ona gitti. Vallahi onlar Kureyş'in yaşça ileri gelenleri ve hatırı sayılır kimseleri de değillerdi. Öyle olduk ki, Mekke'nin dağları miktarınca altınımız olsa ve hepsini Allah yolunda harcasak onların bir günlük ulaştıkları mertebeye dahi ulaşamayız. Allah'a and olsun! Dünyada her ne kadar bizi geçtilerse de ahirette onlara ulaşmayı arzulayalım. Allah'tan korkan kişi böyle yapsın.' Sonra Şam'a doğru yola çıktı, değerli her şeyini de yanına alıp gitti ve Şam'da şehid oldu. Allah, kendisine rahmet etsin." [1004]

[1003] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 453; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 94. Bu hadis, Hâkim en-Neysâbûrî de Ebû Sa'îd'den (radıyallahu anh) bu lafızla rivayet etmiştir. (*Müstedrek*, III, 282).

[1004] İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, I, 310. Bu hadisi, Hâkim, İbn Mubârek tariki ile bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. (*Müstedrek*, III, 278).

ı) Hz. Halid b. Velîd'in cihada rağbet etmesi ve Allah yolunda şahadeti arzulaması

696. İbn Sa'd, Hâlid ailesinin azatlısı olan Ziyâd'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hâlid b. Velîd (radıyallahu anh) ölüm döşeğinde iken şöyle dedi: Yeryüzünde bana Muhacirlerle beraber geçirdiğimiz sabahın erken vaktinde düşmana saldırmak için beklediğimiz buz gibi soğuk geceden daha sevimli başka bir gece yoktur. Cihad ediniz!" [1005]

697. Ebû Ya'lâ, Kays b. Ebî Hâzım'dan Hâlid b. Velîd'in şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Sevdiğim bir gelinin bana hediye edildiği veya çocuğun oldu diye müjdeli haberin geldiği gece, benim için muhacirlerle beraber çıktığım, sabahın erken vaktinde düşmana ansızın baskın yapmak için buz gibi gecenin havasında beklediğimiz geceden daha sevimli değildir."[1006]

698. Ebû Ya'lâ, Kays b. Ebî Hâzım'dan Hâlid b. Velîd'in şöyle dediğini aktarır: "Allah yolunda cihad etmek, beni çok Kur'ân okumaktan alıkoydu." [1007]

699. Hafız İbn Hacer, *el-isâbe* adlı eserinde Ebû Ya'lâ'nın Hâlid b. Velîd'den bu lafızla aktardığını zikretmiştir: "Cihad ile meşgul olmam, beni Kur'ân'nın büyük bölümünü öğrenmeme engel oldu."[1008]

700. İbn Mubârek, *el-Cihad* adlı eserinde Âsım b. Behdele←Ebû Vâil'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Hâlid ölüm döşeğinde iken şöyle dedi: Hep ölümün kol gezdiği savaş mekânlarında ölmek istedim. Fakat bu, bana nasip olmadı ve (gördüğünüz gibi) yatağımda ölümü bekliyorum. Lâilâheillellâh kelimesi hariç benim kurtuluşum için en umutlu olduğum salih amelim, sabahında düşmana saldırdığım sağnak halinde devam eden yağmur altında zırhlı bir şekilde gecelediğim gecemdir. Sonra şöyle devam etti: Vefat edince silah ve atıma iyi bakın, onları Allah yolunda savaşan mücahitlere verin, dedi. Hâlid b. Velîd vefat edince Hz. Ömer, cenaze namazını kıldırmak için çıktı ve

---

[1005] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 414. *et-Tabakât* kitabının matbu olmayan kısmındadır (B).

[1006] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 7185. Heysemî hadisin akabinde "Hadisin isnadındaki râviler "Sahîh hadis" (Buhârî ve/veya Müslim) râvileridir" demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 350).

[1007] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 7188. Heysemî: "Hadisin râvileri "Sahîh hadis" râvileridir." (*Mecma'u'z-zevâid*, IX, 350)

[1008] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 414.

şöyle dedi: 'Velîd ailesi, bayanları bağırıp çağırmama ve bir yerlerini yırtmama kaydıyla Hâlid için gözyaşları dökmelidirler."[1009]

i) Hz. Bilâl'in Allah yolunda cihadı arzulaması

701. Taberânî, bu hadisi Abdullah b. Muhammed, Ömer ve Ammar←babalar←babası tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Bilâl, Hz. Ebû Bekr'in yanına geldi ve şöyle dedi: "Ey Hz. Peygamber'in halifesi! Hz. Peygamber'den *'Müminin yaptığı amellerden en faziletlisi Allah yolunda cihaddır'* sözünü işittim. Ben de Allah yolunda ölene kadar sınır boylarında nöbet tutmak istiyorum." Hz. Ebû Bekr de Bilal'e 'Allah aşkına üzerinde olan hakkım ve hürmetim aşkına yapma ey Bilal! Yaşım ilerledi, takatim kalmadı, ecelim yaklaştı!' dedi. Hz. Bilâl de yanından ayrılmadı. Hz. Ebû Bekr vefat edince Hz. Bilal, Hz. Ömer'e geldi, Hz. Ömer de Hz. Ebû Bekr'in dediğini söyledi. Fakat Hz. Bilâl kabul etmedi. Hz. Ömer 'Kim ezan okuyacak ey Bilâl!' dedi. Hz. Bilal de 'Sa'd'a git, çünkü Hz. Peygamber döneminde Kübâ mescidinde ezan okumuştu' dedi. Hz. Ömer de ezan görevini Ukbe ve Sa'd'a verdi."[1010]

702. Taberânî, Musa b. Muhammed b. İbrahim et-Teymî←babasından şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), vefat edince Hz. Bilâl ezan okudu. Hz. Peygamber henüz kabre koyulmamıştıtı. "Eşhedu enne Muhammeden Resûlullâh" dedi, insanlar mescitte ağlamaya başladı. Hz. Peygamber defnedildikten sonra Hz. Ebû Bekr, Bilal'e ezan okumasını söyledi, Hz.Bilal de şöyle dedi: Yanında kalmam için beni azat ediyorsan buna muktedirsin, yapabilirsin. Ama beni Allah için azat ediyorsan benimle kendisi için azat ettiğin Allah arasına girme, bırak da ona gideyim.' Hz. Ebû Bekr de 'Seni Allah için azat ettim' dedi. Hz. Bilal şöyle dedi: Hz. Peygamber'den sonra hiç kimse için ezan okumayacağım. Sadece bu ezanı seni kırmamak için okuyacağım' dedi. Hz. Bilal, ordu Şam'a gönderilene kadar Medine'de kaldı. Kendisi de orduya katılıp Şam'a gitti."

[1009] İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 415. Hafız İbn Hacer hadisin devamında şöyle demiştir: "Bu hadiseye göre Hz. Hâlid b. Velîd Medîne'de vefat etmiştir. Fakat hadislerin geneli Humus'da vefat ettiğine yöneliktir." (*el-İsâbe,* I, 415). Taberânî (*el-Kebîr,* 3812), hadisi Ebû Vâil'den buna yakın muhtasar olarak rivayet eder. Heysemî: "Hadisin isnadı hasendir." (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 350).

[1010] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 1013. Heysemî: "Hadisin isnadında Abdurrahman b. Sa'd (Asılda "Sehl" olarak gelmiştir, yanlıştır) b. Ammâr vardır. Kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 274). İbn Sa'd, bu hadisi bu isnadla buna benzer rivayet etmiştir. (*et-Tabakât,* III, 168).

703. Sa'îd b. Müseyyib şöyle anlatır: "Hz. Ebû Bekr Cuma günü minberin üzerine çıkıp oturunca Hz. Bilal, kendisine 'Ey Ebû Bekr!' dedi. Hz. Ebû Bekr de 'Buyrun' dedi. Hz. Bilal 'Beni Allah için mi, kendi nefsin için mi azat ettin' diye sordu. Hz. Ebû Bekr de 'Allah için' diye yanıtladı. Hz. Bilal de 'O zaman bana izin ver de Allah yolunda cihada katılayım' dedi. Hz. Ebû Bekr de izin verdi. Hz. Bilal de Şam'a gitti ve orda vefat etti."[1011]

j) Miktad'ın cihad ayetinden dolayı cihada gitmemeye karşı çıkması

704. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Ebû Yezîd el-Mekkî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Eyyûb ve Mikdad (radıyallahu anhuma) şöyle diyorlardı: "Her durumda Allah yolunda cihad ile emrolunduk. Tevbe süresinin 41. Ayeti olan

﴿انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

"(Ey müminler!) Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın" ayetini cihadın her halükarda farz olduğuna yorumluyorlardı."[1012]

705. Ebû Nu'aym *el-Hilye* adlı eserinde Ebû Raşid el-Hubrânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in yiğit süvarisi Mikdad'ı Humus'ta sarrafçıların sandığı üzerinde oturuyor olduğu halde gördüm. Cüssesi çok iri olduğundan sandığa sığmıyordu. Halen Allah yolunda cihad etmek istiyordu. Mikdad'a 'Allah seni mazur görür, savaşa gitmesen de olur' dedim. Mikdad, 'Bize her halükarda savaşmamız gerektiğini vurgulayan süre geldi **"(Ey müminler!) Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın!"** (Tevbe: 41)[1013]

[1011] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ* adlı eserinde Sa'îd b. Müseyyib'den buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (I, 150).

[1012] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* IX, 47.

[1013] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ,* I, 176. Bu hadisi Taberânî (*el-Kebîr,* XX, 556), Ebû Raşid'den buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. Heysemî de akabinde "İsnadında Bakiyye b. Velîd var. Kendisi bazıları tarafında tavsik edilmiş olsa bile kendisinde zayıflık vardır. Diğer râviler ise sıka, güvenilir kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid, VII,* 30). Hakim ve İbn Sa'd da bu hadisi Ebû Râşid'den bu lafza yakın şekilde rivayet etmektedir. *(et-Tabakât,* III, 115). Hakîm hadisi rivayet ettikten sonra "Bu hadis'in isnadı sahîhtir. Fakat Buhârî ve Müslim rivayet etmemiştir. (*Müstedrek,* III, 349).

706. Beyhakî, hadisi Cübeyr b. Nüfeyr'den şöyle rivayet etmiştir: "Dimaşk'ta Hz. Mikdad'ın yanına gidip oturduk. Hz. Mikdad bir sandığa oturmuştu, cüssesi iri olduğundan sandığa sığmıyordu. Biri, kendisine 'Bu sene savaşa katılmasan daha iyi olur' dedi. Hz. Mikdad, bize savaşa katılma mecburiyetini vurgulayan Tevbe süresi nazil oldu. Allah'u Teâlâ şöyle buyurdu: **"(Ey müminler!) Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın!"** kaldı ki ben kendimi halen hafif hissediyorum."[1014]

k) Hz. Ebû Talha'nın bu konudaki kıssası

707. İbn Abdilber, *el-İstî'âb* adlı eserinde Hammad b. Seleme←Sâbit el-Bünânî ve Alî b. Zeyd←Hz. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Talha Tevbe süresini okudu ve **"(Ey müminler!) Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın"** ayetine varınca şöyle dedi: Rabbimizin bizden ha genç ha yaşlılık dönemi olsun devamlı savaşa çıkmamızı istediğini görüyorum. Ey yavrularım! Savaş hazırlığımı yapın, savaş hazırlığımı yapın!' dedi. Onlar da 'Allah, sana rahmet etsin. Hz. Peygamber'le vefatına kadar savaştın. Sonra Hz. Ebû Bekir'le vefatına kadar savaştın. Sonra Hz. Ömer'le ölümüne kadar savaştın! Bırak artık yerine biz savaşalım' dediler. Ebû Talha, 'Hayır, benim savaş aletlerimi hazırlayın' dedi. Deniz savaşına çıktı ve denizde öldü. Kendisini defnedecekleri bir ada bulamadılar. Nihayetinde yedi gün sonra buldular ve o adaya gömdüler, bedeni henüz hiç bozulmamıştı."[1015]

l) Hz. Ebû Eyyûb'ün bu konudaki kıssası

708. Hâkim, Muhammed b. Sîrîn'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Eyyûb (el-Ensârî), Hz. Peygamber'le beraber Bedir savaşına katıldı. Bir savaş müstesna tüm savaşlara katıldı. O savaşa genç bir komutan tayin edilmişti, o yılki savaşa katılmamıştı. O yıl olan savaşa katılmadığından her zaman ızdırap çekiyor ve 'Komutan kim olmuş bana ne!' bu cümleyi üç defa tekrar etti. Yezîd b. Mu'âviye komutasındaki ordu içindeyken hastalandı. Yezîd, kendi-

---

[1014] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 21.

[1015] İbn Abdilber, *el-İstî'âb,* I, 550. İbn Sa'd (*et-Tabakât,* III, 507), Sâbit ve Alî←Hz. Enes tariki ile buna yakın bir lafızla mutavvel (uzunca) olarak hadisi rivayet etmektedir. Bu hadisi, Beyhakî (*es-Sünen*, IX, 21) ve Hâkim (*Müstedrek*, III, 353) Hammâd←Sâbit ve Alî←Enes tariki ile bu manayla muhtasar olarak (kısaca) rivayet etmişler. Hâkim, hadis hakkında "Bu hadis, Müslim'in şartı üzere gelmiş sahîh bir hadistir. Fakat Buhari ve Müslim bu hadisi rivayet etmemiştir." Ebû Ya'lâ (*Müsned,* 3413) da bu hadisi muhtasar (kısaca) rivayet etmiştir. Heysemî "İsnadındaki râviler "Sahîh hadis" râvileridir" demiştir. (*Mecma'u'z-zevâid,* IX, 312).

sini ziyaret etmek için yanına geldi. Yezîd, kendisine 'Bir arzun, ihtiyacın var mı?' diye sordu. Hz. Ebû Eyyûb 'İsteğim ölürsem beni bir bineğe yükle ve düşman toprağında gidebildiğin kadar ilerle, ilerleyecek imkân bulamadığın yerde beni defnet ve geri dön' dedi. Hz. Ebû Eyyûb vefat edince Yezîd, onun cesedini bir bineğin üzerine koydu ve onla beraber düşman toprağında ilerledi. Artık ilerleyecek imkân bulamayınca cesedini defnetti ve geri döndü. Ebû Eyyûb şöyle derdi: Allah azze ve celle **"(Ey müminler!) Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın"** buyurdu. Ben de bu iki vasfın dışında bir halde olmam, o zaman her durumda savaşmam gerekir."[1016]

709. İbn Abdilber, *el-İstî'âb* adlı eserinde Ebû Zabyân←hocaları←Ebû Eyyûb'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Eyyûb, Hz. Mu'âviye döneminde cihada çıktı ve savaşta iken hastalandı. Hastalığı ağırlaşınca arkadaşlarına 'Ölürsem beni bineğin üstüne koyun, düşmanla çarpıştığınız yerde ayaklarınızın altında defnedin. Onlar da öyle yaptıklar..."[1017]

710. İmâm-ı Ahmed, Ebû Zabyân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ebû Eyyûb, Yezîd komutasında savaşa çıktı. Ebû Eyyûb (radıyallahu anh) 'Ölürsem beni düşman topraklarına defnedin, düşmanla çarpıştığınızda beni alın, ayaklarınızın altına defnedin' dedi. Ebû Eyyûb (radıyallahu anh) sonra şöyle dedi: 'Kim Allah'a şirk koşmadan ölürse cennete girer."[1018]

m) Hz. Ebû Hayseme'nin dünya nimetlerini terk edip cihada çıkma kıssası

711. İbn İshak şöyle anlatır: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), (Tebûk savaşı için) birkaç günlük yolu ilerlemişti. Ebû Hayseme de sıcak bir gün ailesi yanına geri döndü. İki hanımını bahçenin içinde gölgeliklerin altında gördü. Hanımlarından her biri kendi gölgeliklerine su serpmiş, suyunu soğutmuş ve yemekler hazırlamıştı. Ebû Heyseme bahçeye girince gölgeliğin kapısında durdu, hanımlarına ve yaptıklarına baktı. Akabinde 'Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), güneş, rüzgâr ve sıcaklık altında iken nasıl olur da

---

[1016] Hâkim, *Müstedrek*, III, 458. Hafız İbn Hacer: "İbn Sa'd, hadisi Muhammed'den buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. Ebû İshak el-Fezârî de Muhammed'den rivayet etmiştir. Ebû Eyyûb'un katılmadığı savaşın genç komutanın isminin Abdulmelik b. Mervân olduğunu söylemiştir." *(et-Tabakât*, III, 49; *el-İsâbe*, I, 405).

[1017] İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, I, 404.

[1018] Ahmed, *Müsned*, V, 419, 423. İbn Sa'd da İbn Abdilber'in siyakına uygun şekilde hadisi rivayet etmiştir. *(et-Tabakât*, III, 49).

Ebû Hayseme serin gölgede, hazırlanmış yemekler ve güzel kadınların içinde evinde oturabilir! Bu insafa sığmaz!' dedi. Sonra 'Allah'a and olsun! Hz. Peygamber'e ulaşmadan hiçbirinizin gölgeliğine girmeyeceğim. Hemen azığımı hazırlayın!' dedi. Sonra devesini getirdi ve devesine bindi. Hz. Peygamber'e ulaşmak için yola çıktı. Tebûk'e vardığında Hz. Peygamber'e yetişti. Ebû Hayseme, yolda Hz. Peygamber'in yanına gitmek üzere olan Ümeyr b. Vehb el-Cumahî ile karşılaştı, beraber arkadaşlık edip yollarına devam ettiler. Tebûk'e yaklaştıklarında Ebû Hayseme, Ümeyr b. Vehb için 'Ben suçlu biriyim. Hz. Peygamber'in yanına tek gitmem için biraz benden geride dursan senin için sakıncası olmaz, değil mi?' dedi. Ümeyr de biraz geride durdu. Ebû Hayseme, Hz. Peygamber'e yaklaşınca -Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tebûk'te konaklamıştı- insanlar 'Buraya doğru ilerleyen bir binekli var' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'İnşaallah Ebû Hayseme'dir'* dedi. Sahabîler, 'Ya Resulallâh! Vallahi Ebû Hayseme!' dediler. Devesini çökertti ve ilerleyip Hz. Peygamber'e selam verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Ey Ebû Hayseme az daha helak olacaktın'* dedi. Sonra Ebû Hayseme, Hz. Peygamber'e neden fikrini değiştirip geldiğini anlattı. Hz. Peygamber de güzel şeyler söyledi ve kendisine hayır duada bulundu." [1019]

712. Taberânî, Sa'd b. Hayseme'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "(Tebûk savaşında) Hz. Peygamber'e eşlik etmeyip geride kaldım. Bahçeye gittim, gölgeliğe suyun serpildiğini ve eşimin orda olduğunu gördüm. Kendi kendime 'Bu insafa sığmaz! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sıcak rüzgâr ve kızgın güneş altında, ben ise gölge ve nimetler içindeyim!' dedim. Devemin yanına vardım, heybemi alıp içine azık olarak hurmalar koydum. Eşim, 'Nereye ey Ebû Hayseme!' dedi. 'Hz. Peygamber'in yanına gidiyorum' dedim. Yolda biraz ilerledikten sonra Ümeyr b. Vehb ile karşılaştım. Ben, Ümeyr'e 'Seni bilirim cesur birisin. Ben ise suçlu biriyim. Biraz geri dur da Hz. Peygamber'le tek görüşeyim' dedim. Hz. Ümeyr de biraz geride durdu. Orduyu gördüğümde bazı insanlar da beni gördü. Hz. Peygamber *'İnşaallah Ebû Hayseme'dir'* buyurdu. Geldim ve 'Ya Resulallâh! Az kalsın

---

1019 *Sîretu İbn Hişâm,* II, 520. Urve b. Zübeyr ve Musa b. Ukbe de Ebû Hayseme kıssasını İbn İshak'ın siyakında daha detaylı şekilde anlattılar. Tebûk'e Sonbahar'da gittiğini söyledi. (İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* V, 7).

helak oluyordum!' dedim. Hz. Peygamber'e olayı anlattım. Hz. Peygamber de güzel şeyler dedi ve bana dua etti."[1020]

[1020] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 5419; *Mecma'u'z-zevâid,* VI, 192. Heysemî: "Hadisin isnadında Yakub b. Muhammed b. Zührî var, kendisi zayıf biridir." (*Mecma'u'z-zevâid,* VI, 193).

SAHABENİN, ALLAH YOLUNDA SAVAŞMAYA ÇIKAMADIKLARINDAN VE ALLAH YOLUNDA İNFAK EDEMEDİKLERİNDEN DOLAYI ÇOK ÜZÜLMESİ

a) Ebû Leylâ ve Abdullah b. Muğaffel'in kıssası

713. İbn İshak[1021] şöyle anlatır: "İbn Yâmîn en-Nadrî, Ebû Leylâ ve Abdullah b. Muğaffel ile karşılaştı. Onlar ağlıyorlardı. İbn Yâmîn, 'Niye ağlıyorsunuz?' diye sordu. Onlar da 'Hz. Peygamber'e gittik, bize binek versin diye. Bizim binmemiz için binek bulamadı. Bizim de savaşa çıkacak maddi gücümüz yok' dediler. İbn Yâmîn de onlara bir deve verdi. Deveye bindiler. Onlara azık için biraz da hurma verdi. Onlar da Hz. Peygamber'le beraber cihada çıktı."

714. Yunus b. Bükeyr, İbn İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "Ulbe b. Zeyd, gece çıktı, gece Allah'ın izin verdiği kadar namaz kıldı, sonra ağlamaya başladı ve 'Ey Allah'ım! sen cihadı emrettin ve ona teşvik ettin. Fakat cihada çıkmam için bana maddi güç vermedin. Hz. Peygamber'in eline de beni bindirmesi için deve vermedin. Bana mal, ceset ve ırz konusunda zülmeden her müslümana hakkımı affediyorum' dedi. Sabah olunca insanlarla beraberdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Bu gece sadaka veren kimse ayağa kalksın'* buyurdu. Fakat kimse kalkmadı. Bir daha '*Bu gece sadaka veren kimse ayağa kalksın'* buyurdu. Ulbe, ayağa kalktı ve durumu kendisine anlattı. Hz. Peygamber de '*Müjdeler olsun! nefsim elinde olan Allah'a and olsun! Bu yaptığın sadaka makbul olan sadakalar içinde yazılmıştır'* buyurdu."[1022]

b) Hz. Ulbe b. Zeyd (radıyallahu anh)'in kıssası

715. İbn Mende Ebû Abs b. Cebr'den şöyle rivayet etmektedir: "Ulbe b. Zeyd b. Hârise (radıyallahu anh), Hz. Peygamber'in ashabından biriydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sadaka verilmesi için teşvik ettiğinde

---

[1021] *Sîretu İbn Hişâm,* II, 518.

[1022] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* V, 5. Hafız İbn Hacer: "İbn İshak, hadisi isnadsız zikretmiş. Fakat hadis, *Müsned* ve muttasıl olarak Mucemma' b. Hârise, Amr b. Avf, Ebû Abs b. Cebr, Ulbe b. Zeyd ve Kuteybe'den (Doğru olan Ketâde'den olsa gerek) gelmiştir. İbn Merdûyeh Mucemma' b. Câriye'den (asılda "Câriye" yerine "Hârise" gelmiş, yanlıştır) rivayet etmiştir.

herkes gücü nisbetinde bir şeyler getirdi. Ulbe b. Zeyd, 'Ey Allah'ım! sadaka verecek bir şeyim yoktur. Şerefimi ve onurumu zedeleyen tüm insanlara şerefimi ve onurumu sadaka veriyorum' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir tellala *'Dün onurunu sadaka veren nerededir?'* diye seslenmesini istedi. Hz. Ulbe ayağa kalktı, Hz. Peygamber de *'sadakan kabul edildi'* buyurdu."[1023]

[1023] Bezzar (*ez-Zevâid*, 959), Ulbe b. Zeyd'in kendisinden hadisi rivayet etmiştir. "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sadaka vermeyi teşvik etti..." Bezzar: "Bu Ulbe Ensardan meşhur biridir. Fakat bu hadisten başka bir hadisi rivayet ettiğini de bilmiyoruz. İbn Ebî Dünyâ ve İbn Şâhîn Kesîr b. Abdullah b. Amr b. Avf, o da babası, babası da kendi babasından buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir." (Özet olarak böyle demiştir). İbn Neccâr, Ulbe b. Zeyd'den muhtasar olarak hadisi rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, VII, 80).

HZ. PEYGAMBER'İN, ALLAH YOLUNDA CİHADA ÇIKMADA GEVŞEK DAVRANAN KİŞİLERE KIZMASI

a) Hz. Peygamber'in İbn Ravâha'ya kızması

716. İmâm-ı Ahmed, İbn Abbâs'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Mûte savaşına ordu gönderdi, orduya Hz. Zeyd'i komutan tayin etti. Hz. Zeyd şehid olursa akabinde Hz. Cafer, Hz. Cafer de şehid olursa akabinde Hz. Abdullah b. Ravâha komutan olacaktı. Hz. Abdullah b. Ravâha orduyla beraber çıkmadı, geride kaldı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanlarla Cuma namazını kıldırdı. Namazın akabinde kendisini gördü ve *'Niye geride kaldın'* diye sordu. Hz. Abdullah, 'Senle beraber Cuma namazı kılayım diye' dedi. Hz. Peygamber *'Allah yolunda bir sabah vakti veya bir akşam vakti cihad etmek dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır.'*[1024]

717. İmâm-ı Ahmed, İbn Abbâs'dan ayrıca şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Abdullah b. Ravâha'yı (radıyallahu anh) bir seriyyeye gönderdi. Çıkacağı gün de Cuma gününe denk geldi. Hz. Abdullah da ordusunu önden gönderdi ve orduya 'Ben kalıp Hz. Peygamber'le cuma namazı kılacağım, sonra size yetişirim' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanlara cuma namazını kıldırdı. Akabinde Abdullah b. Ravâha'yı gördü ve *'Sabah vakti arakadaşlarınla beraber çıkmana ne engel oldu?'* diye sordu. Hz. Abdullah, 'Seninle beraber cuma namazını kılayım, akabinde onlara yetişirim diye düşündüm' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *Yeryüzünde olan her şeyi Allah yolunda nafaka olarak versen o mücahitlerin bir sabah vaktinin sevabına ulaşamazsın."*[1025]

b) Hz. Peygamber'in cihaddan geri duran kimseye kızması

718. İmâm-ı Ahmed, ayrıca Mu'âz b. Enes'ten şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ashabının savaşa gitmelerini emretti. Sahabîlerden biri, ailesine 'Orduyla beraber çıkmayacağım, geri kalıp

---

[1024] Ahmed, *Müsned*, I, 256; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 242. Bu hadisi, ayrıca İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef*, V, 284), İbn Abbâs'dan buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 309).

[1025] Ahmed, *Müsned*, I, 224. Bu hadisi, Tirmizî (527) rivayet etmiş. Fakat bu hadisin illetli olduğunu, bunu da Şu'be'nin bu sözüyle gerekçelendirmiştir: "Hakem, Mukassem'den sadece beş hadis işitmiştir, bu hadis de o beş hadisten biri değildir (yani bu hadiste inkita vardır)."

Hz. Peygamber'le namaz kılacağım, sonra Hz. Peygamber'e selam verip kendisiyle vedalaşacağım. O da kıyamet günü cennete ilk girenlerden olayım diye bana dua edecek' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), cuma namazını kıldırınca o adam gelip Hz. Peygamber'e selam verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine *'Arkadaşlarının, seni ne kadar mesafe geçtiklerini biliyor musun?'* diye sordu. Sahabî de 'Evet, bu gün sabah vakti benden önce yola çıktılar' dedi. Hz. Peygamber ise *'Nefsim elinde olan Allah'a and olsun ki, fazilet konusunda sana attıkları fark iki doğu ve iki batı arasındaki mesafe kadardır (yani çok büyük derece elde ettiler)'* buyurdu."[1026]

c) Hz. Peygamber'in, gece vakti savaşa çıkma emri vermesi

719. Beyhakî, Ebû Hüreyre'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir seriyyeye çıkılması için emir verdi. Sahabîler 'Akşam vakti mi çıkalım, yoksa sabahlayıp öyle mi çıkalım' diye sordu. Hz. Peygamber de *'Geceyi cennet harîflerinden birinde geçirmek istemez misiniz?'* buyurdu. Harîf, bahçe demektir."[1027]

d) Hz. Ömer'in, cihaddan geri kaldığından dolayı Mu'âz b. Cebel'e kızması

720. İbn Râhûyeh ve Beyhakî, Ebû Zur'a b. Amr b. Cerîr'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, bir ordu gönderdi. Gidecek ordunun içinde Hz. Mu'âz b. Cebel vardı. Ordu hareket edip gidince Hz. Ömer, Hz. Mu'âz'ı gördü ve 'Niye gitmedin?' diye sordu. Hz. Mu'âz da 'Namaz kılıp öyle çıkmak istedim' dedi. Hz. Ömer, 'Hz. Peygamber'in *'Allah yolunda geçirilen bir sabah veya akşam vakti dünya ve içindeki her şeyden daha hayırlıdır'* dediğini duymadın mı!' dedi."[1028]

[1026] Ahmed, *Müsned,* III, 438. Heysemî: "Hadisin isnadında Zebbân b. Fâid vardır. Kendisine Ebû Hâtim sıka, güvenilir demiş. Fakat bir âlim topluluğu ise zayıf olduğunu belirtmiştir. Diğer râvileri ise sıka, güvenilir kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 284).

[1027] Beyhakî, *es-Sünen,* IX, 158. Bu hadisi, Taberânî Ebû Hureyre'den buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. Heysemî: "Taberânî'nin hocası olan Bekr b. Sehl ed-Dimyâtî hakkında Zehebî "Mukâribu'l-hadis" demiş, Nesâî ise "zayıf biridir" demiştir. Ayrıca hadisin isnadında (zayıf olan) İbn Lehîa vardır." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 276).

[1028] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* II, 289.

HZ. PEYGAMBER'İN, ALLAH YOLUNDA YAPILAN CİHADDAN GEVŞEKLİK YAPIP GERİDE KALANLARI KINAMASI

a) Ka'b b. Malik el-Ensârî'nin kıssası

721. Buhârî,[1029] Ka'b b. Malik'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Tebûk gazvesi hariç hiçbir gazvede gevşeklik yapıp geride kalmadım. Bedîr savaşında da geride kaldım, fakat o savaşta Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), geri kalanları kınamadı. Çünkü Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Kureyş kervanını elde etmek için yola çıkmıştı, hiç sözleşmeden aniden Allah, Müslümanları düşmanlarıyla karşılaştırdı ve hesapta hiç yokken Bedîr savaşı oldu. Hz. Peygamber'le beraber İslam üzere kalacağımıza dair söz verdiğimiz akabe bey'atı gecesinde bulundum. Bu gece yerine Bedîr savaşında bulunmayı arzulamam (bu gece çok daha değerlidir). Her ne kadar insanlar arasında Bedîr savaşı daha faziletli olduğu yaygın olsa da. Gevşeklik yapıp Tebûk gazvesinden geri kaldığım zaman güçlü ve daha varlıklıydım. Allah'a and olsun! daha önce hiç iki bineğe sahip olmamıştım. Fakat bu gazve olunca iki bineğe sahiptim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir gazveye çıkmak isterse başka yöne gidiyormuş gibi davranırdı. Fakat Tebûk'te öyle olmadı. Çünkü Hz. Peygamber'in çıktığı bu gazve, korkunç sıcak bir dönemde, uzun bir çöl yolculuğu sonunda büyük bir orduya karşı olacaktı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Müslümanların gazveye hazırlıklar yapmaları için gideceklerini gezveyi ve gidecekleri yönü açıkça söyledi. Hz. Peygamber'le beraber savaşa çıkacak Müslümanlar, bir kitabın –yani divânınzaptedemeyeceği kadar çoktular.

Hz. Ka'b devam ediyor: Hiç kimsenin savaşa katılmama diye bir düşüncesi yoktu (herkes katılıyordu). Vahiy inmediği müddetçe Hz. Peygamber'in fark edemeyeceğini sanan (münafıklar) müstesnâ. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bu gazveye meyvelerin ve ağaç gölgelerinde gölgelenmenin çok sevildiği, gıpta edildiği bir dönemde çıktı. Hz. Peygamber ve Müslümanlar hazırlıklarını yaptılar. Ben de sabahın erken vakti hazırlıklar yapmak için evden çıkıyordum. Fakat hiçbir şey yapmadan eve geri dönüyordum. Kendi kendime 'Yaparım, acelesi yok' diyordum. Bu tavrım, insanlar ciddi şekilde hazırlıklarını yapana kadar devam etti. Hz. Peygamber ve Müslümanlar sabahın erken vakti çıktı. Ben halen hiçbir hazırlık yapmamıştım. Kendi kendime

---

[1029] Buhârî, IV, 9, 58, 229, V, 69, 92, 96, VI, 3, 86, 89, VIII, 70, IX, 102.

'Bir veya iki gün içinde hazırlığımı yapar, sonra da orduya yetişirim' diyordum. Onlar, Medine'den ayrıldıktan sonra erkenden hazırlık yapmak için çıktım. Fakat eve döndüğümde yine hiçbir hazırlık yapmamıştım. Ertesi gün yine hazırlık için çıktım. Fakat yine de hiçbir şey yapmadan eve döndüm. Bu hal, onlar hızlı hareket edip savaşa gitmelerine ve savaşa yetişmemin imkânsız olduğu ana kadar devam etti. Hareket edip çıkmayı düşündüm -keşke yapabilseydim- fakat artık gücüm ve yetişme olasılığım da kalmamıştı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ayrıldıktan sonra insanların içine çıktım. Savaşa katılmayıp Medine'de kalanların, ya üzerinde nifak damgası olan, ya da Allah'ın mazur gördüğü derece hasta olanlar olduğunu gördüm. Bu da beni çok üzmeye başladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tebûk'e varmadan beni hatırlamamış. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Tebûk'de insanlarla otururken *'Ka'b ne yaptı, niye gelmedi?'* diye sormuş. Seleme oğullarından biri 'Ya Resulallâh! Onu, iki elbisesi ve yanlarına bakarak afra tafra atması savaştan alıkoydu' dedi. Böyle deyince Hz. Mu'âz, 'Ne kötü söz söyledin! Vallahi Ya Resulallâh! Biz, Ka'b hakkında hep güzel şeyler biliriz' dedi. Hz. Peygamber de sustu, bir şey demedi.

Hz. Ka'b devam ediyor: Kafilenin geri Medine'ye doğru yola çıktığı haberi bana ulaşınca beni sıkıntı bastı. Artık nasıl yalan uyduracağım onu düşünmeye başladım. Kendi kendime 'Yarın ne deyip de Hz. Peygamber'in öfkesinden kurtulacağım' dedim. Ailemde fikir sahibi kim varsa herkesle bu konuda istişare ettim. Hz. Peygamber'in Medine'ye vardığı haberi bana söylenince yalan dolanların hepsi gitti. İçinde yalan olan bir şeyle bu suçtan kurtulamayacağımı anladım. Doğru söyleyeceğime karar verdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Medine'ye vardı. Hz. Peygamber'in âdetindedir, bir seferden dönünce önce mescide gidip iki rekât namaz kılar, sonra insanlarla oturur sohbet ederdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), yine bunları yapınca savaştan geri kalanlar da özürlerini ifade etmek için yanına geldi. Özür diliyorlar ve yeminler ediyorlardı. Savaşa gitmeyenler seksen küsur kişiydi. Hz. Peygamber de zahirlerine göre özrünü kabul ediyor, onlarla bey'atlaşıyor ve bağışlanmaları için dua ediyordu. İç dünyalarını ise Allah'a havale ediyordu. Ben de geldim, selam verdiğimde öfkeli olan insanın gülümsemesi gibi tebessüm etti. Akabinde *'gel yanıma'* dedi. Ben de yürüyüp önünde oturdum. Bana *'Niye savaşa katılmayıp geride kaldın, bineğini satın almamış mıydın?'* diye sordu. Ben de 'evet almıştım. Allah'a and olsun! senin

dışında dünya ehlinden olan birinin yanında oturmuş olsaydım onun öfkesinden kurtulmak için özür diler ve kurtulurdum. Çünkü bana iyi hitabet etme sanatı verilmiştir. Allah'a and olsun! Biliyorum ki, bu gün sana yalan yere bir şey söylesem sen de benden razı olursun. Fakat And olsun ki, Allah sonra seni bana karşı öfkelendirecektir. Ancak bu gün doğru konuşsam bana kızacağını biliyorum, fakat Allah'ın ilerde günahımı affedeceğini umuyorum. Hayır! Vallahi hiçbir mazeretim yoktur. Allah'a and olsun çıktığın savaştan geri kaldığımda hiçbir zaman sahip olmadığım kadar güce ve varlığa sahiptim' dedim. Hz. Peygamber de *'Bak işte bu, doğru söyledi. Şimdi kalk git, Allah hakkında hüküm verene kadar bekle!'* dedi.

Hz. Peygamber'in huzurundan kalktım, Seleme oğullarından bazı kişiler de yanıma gelip benle beraber yürüdüler. Bana 'Allah'a and olsun! bundan evvel bir hata yaptığını görmedik. Fakat diğer geri kalanlar gibi Hz. Peygamber'e bir özür beyan etmekten dahi aciz kaldın. Bir özür beyan etmiş olsaydın ve akabinde de Hz. Peygamber'in günahının affedilmesi için istiğfar duasında bulunması yeterliydi' dediler. Allah'a and olsun! Beni o kadar kınadılar ki! Bir an geri dönüp Hz. Peygamber'in karşısına çıkıp kendimi yalanlayasım geldi. Sonra onlara 'Benden başka bu durumda olan var mı?' diye sordum. Onlar da 'Evet, iki kişi daha senin gibi dedi. Onlara da sana denen şeyler dendi' dediler. Ben 'kim onlar?' diye sordum. Onlar da 'Mürâre b. Rabî' el-Amrî ve Hilâl b. Ümeyye el-Vâkifî' dediler. Bana salih, Bedir savaşına katılmış, örnek şahsiyet olan iki kişinin ismini verdiler. İkisini bana söylediklerinde (biraz rahatladım) ve fikrimde devam ettim.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Müslümanların savaşa katılmayanlar içinden biz üç kişiyle konuşmalarını yasakladı. İnsanlar, bizden kaçmaya başladı, bizi tanımaz oldu. Dünya artık beni sıkmaya başlamıştı, dünya artık bildiğim dünya değildi. Elli gün bu hal üzerinde kaldık. Benimle aynı derdi paylaşan iki arkadaşım, evlerine kapanmış, evlerinde oturup devamlı ağlıyorlardı. Ben ise kavmin en delikanlısı, en güçlüsüydüm. Evden çıkıyor, Müslümanlarla beraber namazda hazır oluyordum. Çarşı pazarları geziyordum, fakat hiç kimse benle konuşmuyordu. Hz. Peygamber'e geliyor, namazdan sonra meclisinde otururken kendisine selam veriyordum. Kendi kendime 'Selamımı aldı mı, dudakları hareket etti mi, yoksa dudakları hareket etmedi mi?' diye sorardım. Hz. Peygamber'e yakın yerde durup namaz kılıyordum, çaktırmadan kendisine bakıyordum. Namaza durduğumda bana doğru ba-

kardı. Ben ona doğru bakınca ise hemen yüzünü çevirirdi. İnsanların böyle uzak durması bana çok uzun geldi. Yürüdüm ve Ebû Katade'nin bahçe duvarından atlayıp bahçesine girdim. Ebû Katade, amcaoğlum ve insanlar içinde en sevdiğim kişiydi. Kendisine selam verdim, vallahi selamımı almadı. Ben de 'Ey Ebû Katade! Allah aşkına doğru söyle Allah ve Resulünü sevip sevmediğimi bilmiyor musun?' diye sordum, fakat o sustu. Bir daha Allah aşkına dedim. Yine sustu. Ben bir daha Allah aşkına söyle! dedim. Bunun üzerine 'Allah ve Resulü daha iyi bilir' dedi. Gözyaşlarım dökülmeye başladı ve bahçe duvarından atlayıp gittim.

Hz. Ka'b devam ediyor: Medine pazarında yürüyordum. O sırada Şam'lı bir Nebetî'nin Medine'ye gelip yiyecek sattığını gördüm. 'Kim bana Ka'b'ı gösterir?' diyordu. İnsanlar da kendisine beni işaret ediyorlardı. Yanıma gelip bana bir mektup verdi. Mektup, Ğassân meliki olan Cebele b. Eyhem'den gelmiş, ipekten bir bez parçası içindeydi. Mektupta şöyle deniyordu:

"Emma Ba'd: Haber aldığıma göre arkadaşın (Hz. Muhammed) sana eziyet çektiriyor. Allah, seni aşağılık bir memlekette ve hakkın yenmiş şekilde yaşaman için yaratmamıştır. Gel, bize katıl, sana tüm imkânlarımızı sunalım."

Mektubu okuduktan sonra kendi kendime "Bu da ayrı bir beladır' dedim. Böylece mektubu alıp tandıra gittim ve içinde yaktım. Biz elli gecenin kırkı geçene bu hal üzere kaldık. Hz. Peygamber'in elçisi bana geldi ve 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *hanımınla ayrı kal* diye emirde bulunduğunu söyledi. Ben de 'Eşimi boşayayım mı, yoksa boşamadan mı ayrı kalayım' dedim. Elçi, 'hayır boşama, sadece ondan ayrı kal, ona yaklaşma!' dedi. Diğer iki suç arkadaşıma da Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bundan dolayı elçi göndermişti. Hanımıma 'Ailenin yanına git! Allah, bu konuda hükmedene kadar onların yanında kal!' dedim.

Hz. Ka'b devam ediyor: (Üç arkadaşımdan biri olan) Hilal b. Ümeyye'nin eşi geldi ve 'Ya Resulallâh! Hilal b. Ümeyye yaşlı, kendine bakamaz bir halde olup hizmetçisi de yoktur. Kendisine hizmet etmeme gücenir misin?' diye sordu. Hz. Peygamber de *'Yok, gücenmem. Fakat kendisine yaklaşma (yani beraber yatma)'* dedi. Hanımı da 'Vallahi zaten hiçbir şeye karşı arzusu yoktur. Allah'a and olsun! Bu iş olduğundan beri de bu güne kadar durmadan ağlamaktadır' dedi. Akrabalarımdan bazıları 'Hilal b. Ümeyye gibi izin isteseydin de senin hanımın da hizmetini yapsaydı' dedi. Ben de 'Vallahi o ko-

nuda Hz. Peygamber'den izin istemem. İzin istesem bana nasıl tepki vereceğini de bilimiyorum. Ben genç biriyim' dedim.

Hz. Ka'b anlatıyor: Bu olaydan sonra on gün daha bekledim. Böylece Hz. Peygamber'in konuşma yasağından elli gün oldu. Ellinci günümde sabah namazımı kıldıktan sonra evlerimizin birinin damında oturuyordum. Allah'ın (celle celâlühü) zikrettiği bir halde oturuyordum. Ruhum beni sıkıyordu. Yer geniş olmasına rağmen bana dar geliyordu. Sel'a dağın tepesine çıkmış bir tellal'ın en yüksek sesiyle 'Ey Ka'b müjde!' diye seslendiğini duydum. Hemen secdeye kapandım. Bize bir kurtuluş yolunun göründüğünü anladım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sabah namazından sonra sahabîlerden bizler için dua etmelerini istedi. İnsanlar da gelip bize müjde veriyorlardı. Diğer iki arkadaşıma da müjdelemek için gidiyorlardı. Biri bana müjde vermek için bana doğru atını hızlı sürüyordu. Eslem kabilesinden biri de dağa tırmanıp seslendi. Bağıran kişinin sesi, atıyla gelenden daha önce bana ulaştı. Sesini işittiğim beni müjdelemek için gelince üzerimdeki tek elbisemi de çıkarıp müjde verdiği için kendisine verdim. Allah'a and olsun! o gün başka elbisem de yoktu. (Ebû Katâde'den) İki elbise emaneten alıp giydim. Hz. Peygamber'in yanına gittim. İnsanlar cemaat cemaat beni karşıladı. Tövbemin kabul olduğu için kutuluyorlardı. Bana 'Allah'ın affı sana esenlik versin!' diyorlardı.

Hz. Ka'b anlatıyor: Mescide girdim. İnsanların Hz. Peygamber'in etrafında oturduklarını gördüm. Hz. Talha b. Übeydullah kalktı, bana doğru hızlı adımlarla geldi, benle musafahalaştı, (tövbem kabul olduğundan) beni kutladı. Allah'a and olsun! Muhacirler içinde ondan başkası bana doğru kalkmadı. Hz. Talha'nın bana yaptığı bu hareketi asla unutmam.

Hz. Ka'b anlatıyor: Hz. Peygamber'e selam verdim. Sevinçten yüzü pırıl pırıl parladığı halde *'Annenden doğduğun günden beri en hayırlı gün ile müjdelen!* buyurdu. Ben de 'Bu, senin katından mıdır, Allah'ın katından mı?' diye sordum. Hz. Peygamber de *'Hayır benden değil, Allah katındandır'* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sevinince yüzü ay parçası gibi ışıldardı. Biz bunu çok kolay fark ederdik. Hz. Peygamber'in önünde oturduğumda 'Ya Resulallâh! Benim tövbem, malımın üzerinde olan mülkiyetimi atıp hepsini Allah ve Resulü yolunda sadaka olarak vermemdir' dedim. Hz. Peygamber, *'Yanında malından biraz bıraksan senin için daha hayırlı olur'* diye buyurdu. Ben de 'O zaman Hayber'de payıma düşeni kendime bırakıyorum' dedim. Ben 'Ya Resulallâh! Allah, doğruluğum

vesilesiyle beni kurtardı. Benim de tövbem, hayatım boyunca yalan söylememektir' dedim. Hz. Peygamber'e bunu anlattığımdan beri Allah'ın Müslümanlardan hiç kimseyi doğru konuşması konusunda benden daha güzel imtihan ettiğini görmedim. Bu sözü Hz. Peygamber'e verdiğimden beri asla yalan konuşmadım. Allah'ın ölene kadar da beni bundan koruyacağını umuyorum. Allah (celle celâlühü), Hz. Peygambere şu ayetleri indirdi:

﴿لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَحِيمٌ وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللّٰهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾

"Andolsun ki Allah, müslümanlardan bir gurubun kalpleri eğrilmeye yüz tuttuktan sonra, Peygamberi ve güçlük zamanında ona uyan muhacirlerle Ensar'ı affetti. Sonra da onların tövbelerini kabul etti. Çünkü O, onlara karşı çok şefkatli, pek merhametlidir. Ve (seferden) geri bırakılan üç kişinin de (Tevbelerini kabul etti). Yeryüzü, genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları kendilerini sıktıkça sıkmıştı. Nihayet Allah'tan (O'nun azabından) yine Allah'a sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra (eski hallerine) dönmeleri için Allah onların tevbesini kabul etti. Çünkü Allah tevbeyi çok kabul eden, pek esirgeyendir. Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun." (Tevbe: 9/117-119).

Allah'a and olsun! Allah'ın bana verdiği İslam hidayetinden sonra Hz. Peygamber'e doğru konuşmamdan daha büyük bir nimet vermemiştir. Bu nimet, Hz. Peygamber'e yalan söylemediğimden dolayı Allah'ın bana verdiği kurtuluş nimetidir. Yoksa ben de diğer yalan atanlar gibi helâk olurdum. Allah (celle celâlühü), vahiy indirirken savaştan geri kalıp yalan atanlar hakkında kişiye söylenebilecek en kötü şeyler söyledi. Allah'u Teâlâ şöyle buyurdu: "

﴿سَيَحْلِفُونَ بِاللهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٩٥) يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾

"Onların yanına döndüğünüz zaman size, kendilerinden (onları cezalandırmaktan) vazgeçmeniz için Allah adına and içecekler. Artık onlardan yüz çevirin. Çünkü onlar murdardır. Kazanmakta olduklarına (kötü işlerine) karşılık ceza olarak varacakları yer cehennemdir. Onlardan razı olasınız diye size yemin edecekler. Fakat siz onlardan razı olsanız bile Allah fâsıklar topluluğundan asla razı olmaz." (Tevbe: 9/95-96).

Hz. Ka'b anlatıyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine gelip yemin edenlerin özrünü kabul etmiş, onlar için istiğfar talep etmiş, bizim hakkımızda ise hüküm vermemişti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bizim durmumuzu Allah'ın vereceği hükme kadar erteledi. Bundan dolayı Allah **"O geri kalan üç kişiyi de bağışladı..."** dedi. Allah'ın, geri kalanlardan üç kişi derken amacı savaştan geri kalanlar değil, Hz. Peygamber'in geriye bıraktığı, özürleri kabul edilenlerden ayırıp hükmünü (Allah'a) bıraktığı biz üç kişiyi kastetmiştir."[1030]

[1030] Bu hadisi, böyle Müslim (VIII, 105, 112) ve İbn İshak (*Sîretu İbn Hişâm*, II, 531) rivayet etmiştir. İmâm-ı Ahmed (*Müsned*, III, 456, 459) ise biraz ek yaparak rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, V, 23). Bu hadisi, ayrıca Ebû Dâvud (*es-Sünen*, 2202, 2773, 3317, 3321, 4600) ve Nesâî (*el-Müctebâ*, II, 53, VI, 152, 153, VII, 22, 23) parça parça muhtasar olarak rivayet etmektedir. Tirmizî (3102), hadisin başından bir bölüm rivayet edip sonuna kadar demiş. (Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 366). Beyhakî ise hadisi uzunca rivayet etmiştir. (*es-Sünen*, IX, 33).

CİHADI TERK EDİP AİLE VE MALLARININ YANINDA KALMAYI TERCİH EDENLERİN TEHDİT EDİLMESİ

a) Hz. Ebû Eyyûb'ün "Kendinizi ellerinizle tehlikeye atmayın!" ayetinde ne kastedildiğini belirtmesi

722. Beyhakî, Ebû İmrân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Biz, Kostantiniyye seferindeydik. Mısır ehlinin başına Ukbe b. Âmir, Şamlıların başında biri -Fedâle b. Ubeyd'i kasdediyor- vardı. Şehirlerinden büyük bir Rum ordusu saf tutarak çıktı. Biz de onlara karşı saf oluşturduk. Müslümanlardan biri, Rumlara hücum ederek onların içine girdi, sonra da çıkıp bizim içimize girdi. İnsanlar, o adama 'Sübhânellâh! Eliyle kendini tehlikeye attı!' dedi. Hz. Peygamber'in sahabîsi olan Ebû Eyyûb el-Ensârî, ayağa kalktı ve şöyle dedi: 'Ey insanlar! Siz bu ayeti böyle yorumluyorsunuz, fakat o ayet biz Ensar hakkında nazil oldu. Allah (celle celâlühü), dinini güçlendirip dinini savunanlar çoğaldığında aramızda bazılarımız bazılarına Hz. Peygamber'den gizli olarak şöyle dedik: 'Bizim, bu yolda çok malımız zayi oldu. Artık mallarımız arasında kalıp zayi olanı da telafi etsek!' Akabinde de Allah azze ve celle niyetlendiğimiz şeyi reddederek şöyle buyurdu:

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

"Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın..." (el-Bakara, 2/195). Tehlike, mallarımızın yanında kalıp onların daha verimli olmasını sağlamaktır. Allah (celle celâlühü) bundan dolayı bize cihad etmeyi emretti. Allah (celle celâlühü), Hz. Ebû Eyyûb'un ruhunu kabzedene kadar Hz. Ebû Eyyûb Allah yolunda cihad etti."[1031]

723. Beyhakî, ayrı bir tarikle Ebû İmrân'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Kostantîniyye (İstanbul) şehrini ele geçirmek için cihad ettik. Ordunun başında Abdurrahman b. Halid b. Velid vardı. Rumlar, sırtlarını şehrin surlarına dayamışlardı. Bizden biri düşmana saldırdı. İnsanlar, 'Dur! Yapma! Lâilâheillellâh! Kendi eliyle kendini tehlikeye attı!' dedi. Ebû Eyyûb el-Ensârî (radıyallahu anh), şöyle buyurdu: "Bu ayet, biz Ensar hakkında nazil oldu. Allah (celle celâlühü), elçisini muzaffer kılıp İslam'ı yayınca kendi kendi-

---

[1031] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 45.

mize 'Artık gelin mallarımız içinde kalıp onların daha verimli olmasını sağlayalım' dedik. Akabinde Allah (celle celâlühü) **"Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın..."** ayetini nazil etti. Elimizle kendimizi tehlikeye atmak cihadı terk edip mallarımız içinde kalmak ve onun daha verimli olmasını sağlamaktır." Ebû İmrân, 'Ebû Eyyûb Kostantîniyye (İstanbul) şehrinde ölüp defnedilene kadar Allah yolunda cihad etmekten hiç geri durmadı."[1032]

724. Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî Ebû İmrân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Muhacirlerden bir sahabî, Kostantîniyye savaşında düşman saffına saldırdı ve saffı yardı. Ebû Eyyûb el-Ensârî de o zaman bizle beraber bulunuyordu. Bazı insanlar, 'Kendi eliyle kendini tehlikeye attı!' dedi. Ebû Eyyûb ise 'Biz bu ayetin manasını daha iyi biliriz. Çünkü bu ayet, bizim hakkımızda indi. Hz. Peygamber'le birlik olduk, kendisiyle beraber savaşlarda bulunduk, kendisine savaşlarda destek olduk. İslam yayılıp üstünlük sağlayınca biz Ensar olarak gizli[1033] bir şekilde toplandık ve birbirimize 'Allah (celle celâlühü), bize Hz. Peygamber'le arkadaş olmayı ikram etti ve Allah (celle celâlühü), İslam yayılıp Müslümanlar çoğalana kadar kendisine yardım etti. Biz de Hz. Peygamber'i kendi ailemize, mallarımıza ve evlatlarımıza tercih ettik. Artık savaş, yükünü bırakmış, ateşi sönmüştür, biz de ailemizin ve evlatlarımızın yanına dönüp onların yanında kalalım' dedik. Akabinde de Allah (celle celâlühü) bizim hakkımızda **"Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın..."** ayetini nazil etti. Aslında tehlike; cihadı terk edip ailemizin ve malımızın yanında kalmaktır." [1034]

[1032] Beyhakî, *es-Sünen*, IX, 99.

[1033] Asılda "Tahabbuben" şeklinde gelmiş, bir manası yoktur. (B).

[1034] Ebû Dâvud, 2512; Tirmizî, 2972; Nesâî, *el-Kübrâ*, 3452. Ayrıca hadisi Abd b. Humeyd tefsirinde, İbn Ebî Hâtim, İbn Cerîr (*Tefsîri*, II, 204), İbn Merdûyeh, Ebû Ya'lâ *Müsned*inde, İbn Hibbân *Sahîh* (4711) adlı eserinde, Hakim *Müstedrek* (II, 275) adlı eserinde rivayet etti. Tirmizî: "Hadis ğarîb, sahîh veya hasendir." Hâkim: "Hadis, Şeyhân'ın şartı üzerine gelmiş, fakat hadisi rivayet etmemişler. (*Tefsîru İbn Kesîr*, I, 228).

CİHADI TERK EDİP ZİRAAT İŞLERİYLE UĞRAŞANLARIN TEHDİT EDİLMESİ VE UYARILMASI

a) Hz. Ömer'in Abdullah el-Ansî'yi kınaması

725. İbn Âiz *el-Meğâzî* adlı eserinde Yezîd b. Ebî Habîb'den şöyle rivayet etmektedir: Hz. Ömer'e Abdullah b. Har el-Ansî'nin (radıyallahu anhuma) Şam'da ekin ektiği haberi ulaşınca Hz. Ömer, onun ekinini Müslümanların yağmalamasına izin verdi ve kendisine 'Sen kâfirlerin[1035] boynundaki aşağılık ve zillet tasmasını alıp kendi boynuna geçirdin!' dedi."[1036]

b) Abdullah b. Amr b. Âs'ın, cihadı terk edeni kınaması

726. Ebû Nu'aym, *el-Hilye* adlı eserinde Yahyâ b. Ebî Amr eş-Şeybânî'den şöyle rivayet etmektedir: "Yemenli bir grup insan, Abdullah b. Amr b. Âs'a rastladı ve kendisine 'Müslüman olmuş ve İslamı güzel şekilde yaşamış, hicret etmiş ve hicreti güzel şekilde yapmış, cihad etmiş ve cihadını güzel yapmış, sonra da anne ve babasına dönüp onlara iyilik yapmış, onlara şefkatli davranmış kimse hakkında ne dersin?' diye sordu. Hz. Abdullah (radıyallahu anh) 'Siz ne dersiniz?' diye sordu. Onlar da 'Topukları üzerine geri dönmüş kimsedir, deriz' dedi. Hz. Abdullah, 'Bilakis o cennettedir. Size topukları üzere geri dönen kişinin kim olduğunu söyleyeyim; O kimse ki, Müslüman olmuş ve İslamı güzel olmuş, hicret etmiş ve hicreti güzel olmuş, cihad etmiş ve cihadını güzel yapmış, sonra Şam fellahların arazisine gidip haraç karşılığı toprağını elinden alıp ekin eken ve sonra da cihadı bırakıp tarlasını güzel şekilde onarmak için orda kalandır. Bu kimse asıl topukları üzeri gerisin geri dönen kimsedir' dedi."[1037]

1035 Asılda "büyüklerin boynundaki" diye gelmiş, baskı hatası olsa gerek.
1036 İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 88.
1037 Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 291.

FİTNEYİ KÖKÜNDEN KAZIMAK İÇİN SÜRATLI ŞEKİLDE ALLAH YOLUNDA CİHADA ÇIKMAK

a) Mureysî' gazvesinin kıssası

727. Buhârî,[1038] Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz mücahitler içindeydik (Süfyân, 'biz ordunun içindeydik' dedi) Muhacirlerden biri, Ensar'dan birinin arkasından tekme vurdu. Ensar'dan olan kişi 'Ey Ensar!' diye seslendi. Muhacir de 'Ey Muhacirler!' diye seslendi. Hz. Peygamber bunu duyunca '*Bu cahiliye nidası da neden?*' diye buyurdu. Sahabîler de 'Ya Resulallâh! Muhacirlerden biri, Ensar'dan birine arkadan vurdu' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Bırakın bu cahiliye adetini! Bu pis bir leştir'* buyurdu. (Münafık) Abdullah b. Übey bu olayı duydu ve 'Böyle yaptılar öyle mi! Medine'ye döndüğümüzde Allah'a and olsun ki, izzetli olanlar, zelil ve alçak olanları Medine'den çıkaracaktır' dedi. İbn Übey'in bu sözü, Hz. Peygamber'e ulaştı. Hz. Ömer kalktı ve 'Ya Resulallâh! Bırak da bu münafığın boynunu vurayım' dedi. Hz. Peygamber, *'Hayır, olmaz! İnsanlar; Muhammed, arkadaşlarını öldürüyor demesin'* buyurdu. Muhacirler, Medine'ye ilk geldiklerinde Ensar'dan daha azdı. Fakat zamanla muhacirler daha fazla oldu."[1039]

728. İbn Ebî Hâtim, Urve b. Zübeyr ve Amr b. Sâbit'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Müreysî' gazvesi için savaşa çıktı. Müreysî' gazvesi, Hz. Peygamber'in Müşelle dağı ile deniz arasında bulunan Menât putunu yıktırdığı gazvedir. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Halid b. Velid'i (radıyallahu anh) gönderdi, Halid de putu yıktı. Hz. Peygamber'in de içinde bulunduğu bu gazvede biri muhacirlerden, diğeri Ensar'ın anlaşmalısı olan Behz kabilesinden olan iki kişi kavga etti. Muhacirlerden olan kişi, Behz kabilesine mensup olan kişiye gâlip geldi. Behz kabilesine mensup olan kişi 'Ey Ensar topluluğu!' diye seslendi ve Ensar'dan bazı kimseler kendisine yardım etti. Öyle ki, muhacirlerden bazı kimseler ile Ensar'dan olan bazı kimseler arasında kavga çıktı. Sonra aralarına

---

[1038] Buhârî, IV, 223, VII, 191, 192.

[1039] Bu hadisi Müslim (VIII, 19), İmam-ı Ahmed (*Müsned*, III, 338, 385, 392) de rivayet etmekte, Beyhakî (*Delâilü'n-nübüvvet*, IV, 53, 54) ise hadisi Câbir'den buna yakın bir lafızla rivayet etmektedir. (*Tefsîru İbn Kesîr*, IV, 370).

girildi ve ayrıldılar. Tüm münafıklar (veya kalbinde nifak hastalığı olan biri) Abdullah b. Übeyy b. Selûl'a gitti ve 'Önceleri senden bir şeyler umuluyordu. Fakat artık ne zarar verebiliyor, ne de menfaatin dokunuyor. Cilbablar nasıl da bize karşı birbirlerine destek veriyorlar' dedi. Münafıklar, yeni hicret eden kimselere "Cilbab"[1040] diyorlardı. Allah'ın düşmanı Abdullah b. Übey 'And olsun! Medine'ye döndüğümüzde izzetli olanlar (yani kendileri), zelil olanları (yani Müslümanları) Medine'den çıkaracaktır' dedi. Münafık olan Malik b. Duhşun, 'Ben, size Muhammed'in yanındakilere nafaka vermeyin de onlar da dağılsınlar demedim mi?' dedi. Bunu Hz. Ömer işitince çıkıp Hz. Peygamber'in yanına geldi ve 'Ya Resûlallâh! İzin ver de insanları fitneye sokan bu adamın boynunu vurayım' dedi. Hz. Ömer, Abdullah b. Übey'i kasdediyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ömer'e *'Sana emretsem onu öldürür müsün?'* dedi. Hz. Ömer de 'Evet, vallahi öldürmemi emredersen onun boynunu vururum' dedi. Hz. Peygamber *'Otur, karışma!'* dedi. Ensar'dan ve sonra da Abduleşhel oğullarından olan Üseyd b. Hudayr, Hz. Peygamber'e gelip 'Ya Resulallâh! İzin ver de insanları fitneye sokan bu adamın boynundan vurayım' dedi. Hz. Peygamber de *'Öldürmeni emretsem gerçekten öldürür müsün?'* dedi. O da 'Evet, vallahi öldürmemi emretsen kılıcımla kulak memesinin altında tam boynundan vururum' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ona da *'Otur!'* dedi. Sonra Hz. Peygamber *'Kervanının hareket etmesi için ilan edin!'* buyurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanlarla hareket etti, o gündüz, gece ve ertesi günü güneşin kızgın anına kadar ilerledi. Sonra insanlarla beraber konakladı, akabinde de aynı şekilde yola çıktı ve Müşellel dağının arkasından ilerleyerek üç gün böyle ilerlemeye devam etti. Medine'ye vardığında Hz. Ömer'i çağırması için birini gönderdi. Hz. Peygamber, *'Ey Ömer! Abdullah b. Übey'i öldürmeni emretsem onu öldürür müsün?'* diye buyurdu. Hz. Ömer 'evet' dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *O gün onu öldürmüş olsaydın müstekbir insanları tahrik etmiş olurdun. Ama bu gün onlara onu öldürün diye emretsem hemen öldürürler. Ayrıca sonra insanlar benim ashabımla kavga ettiğimi, yavaş yavaş onları öldüreceğimi söylerdiler. Allah (celle celâlühü), şu ayeti nazil etti:*

[1040] Cilbâb: Cübbeye göre daha bol bir cübbe çeşididir. Muhacirler, böyle bol elbiseler giydiklerinde bu isimle isimlendirmişlerdi.

﴿هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ حَتَّى يَنْفَضُّوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ (٧) يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

"Onlar: Allah'ın elçisinin yanında bulunanlar için hiçbir şey harcamayın ki dağılıp gitsinler, diyenlerdir. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar bunu anlamazlar. Onlar: Andolsun, eğer Medine'ye dönersek, üstün olan, zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır, diyorlardı. Halbuki asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberinin ve müminlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler." (Münafikûn: 7,8).[1041]

729. İbn İshak, bu kıssayı uzunca rivayet etmekte ve hadisin siyakında şöyle denmektedir: "Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanlarla beraber o gün akşama kadar yürüdü, gece de yürümeye devam etti ve güneş onlara eziyet verip yakana kadar sabah da yürüdü. Akabinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanlarla beraber konakladı. İnsanlar, yere basar basmaz hemen uykuya daldı. Allah'ın (celle celâlühü), onları uyutmasının nedeni dün cereyan eden Abdullah b. Übey'in sözlerini unutturmaktı." [1042]

[1041] İbn Kesîr: "Bu hadisin siyakı ğarîb'dir. Fakat başka hadislerde bulunmayan güzel şeyler bu hadiste mevcuttur." (*Tefsîr,* IV, 372). İbn Hacer: "Bu hadis, mürsel ve ceyyiddir." (*Fethu'l-bârî,* VIII, 458).

[1042] *Sîretu İbn Hişâm,* II, 291-293; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 157.

ALLAH YOLUNDA KIRK GÜN CİHAD ETMEYİ TAMAMLAMAYAN KİMSENİN KINANMASI

730. Abdurrezzâk, Yezîd[1043] b. Ebî Habîb'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir adam, Hz. Ömer'in (radıyallahu anh) yanına geldi. Hz. Ömer 'Nerdeydin?' diye sordu. Adam 'Sınır boylarında nöbet tutuyordum' dedi. Hz. Ömer 'Kaç gün nöbet tuttun' diye sordu. Adam 'Otuz gün' dedi. Hz. Ömer 'Niye kırk güne tamamlamadın ki!' dedi." [1044]

ALLAH YOLUNDA SAVAŞTA YÜZ YİRMİ GÜN BEKLEMEK

a) Kadının kıssası ve Hz. Ömer'in cihada çıkanın kaç gün kalacağına dair hükmü

731. Abdurrezzak, İbn Cüreyc'den, o da güvendiği birinden şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer, etrafta dolaşırken bir kadının şu beytleri okuduğunu duydu:

تَطَاوَلَ هَذَا اللَّيْلُ وَاسْوَدَّ جَانِبُهُ   وَأَرَّقَنِى أَنْ لاَ حَبِيبَ أُلاَعِبُهُ

فلولا حِذارُ الله لا شيءَ مثلُه   لزُعْزِعَ من هذا السَّرِيرِ جَوَانِبُهُ

Bu gece uzadı, her taraf çok karardı

Kendisiyle oynaşacağım sevgilinin olmayışı beni uykusuz bıraktı.

Misli olmayan Allah'ın korkusu olmasaydı

Mutlaka bu karyolanın her tarafı sarsılacaktı.

Hz. Ömer 'Neyin var?' diye sordu. Kadın 'kaç ay oldu, eşimi gurbete yolladın, ben de onu arzuladım' dedi. Hz. Ömer, 'Kötü bir şey yapmak mı istedin' diye sordu. Kadın 'Me'âzellâh, Allah korusun!' dedi. Hz. Ömer, kendisine 'Kendi nefsine hakim ol! Hemen postacı gönderiyorum' dedi ve hemen postacı gönderdi. Akabinde Hz. Ömer, Hz. Hafsa'nın yanına girdi ve 'Benim kafamı kurcalayan bir soru var, bunu çözmeni istiyorum. Bir kadın kaç gün içinde kocasını arzular?' dedi. Hz. Hafsa başını eğdi ve hayâ etti. Hz. Ömer 'Allah (celle celâlühü), haktan hayâ etmez' dedi. Hz Hafsa eliyle üç ay, bileme-

---

[1043] Asıl ve *Kenzu'l-ummâl* da Zeyd diye tahrif edilmiştir. (B)

[1044] Abdurrezzâk, *el-Musannef*, 9615; *Kenzu'l-ummâl*, II, 288.

din dört ay diye işaret etti. Hz. Ömer de askerlerin dört aydan fazla orduda tutulmaması için komutanlara mektup yazdı."[1045]

732. Beyhakî, Malik←Abdullah b. Dînâr←İbn Ömer tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer b. Hattâb, gece vakti çıktı ve bir kadının şöyle dediğini işitti:

تَطَاوَلَ هَذَا اللَّيْلُ وَاسْوَدَّ جَانِبُهُ   وَأَرَّقَنِي أَنْ لاَ حَبِيبَ أُلاَعِبُهُ

Bu gece uzadı, her taraf çok karardı

Kendisiyle oynaşacağım sevgilinin olmayışı beni uykusuz bıraktı.

Hz. Ömer b. Hattâb, kızı Hafsa (radıyallahu anha)'ya 'Kadının kocasının yokluğuna sabredeceği maksimum süre ne kadardır?' diye sordu. Hz. Hafsa 'altı veya dört aydır' dedi. Hz. Ömer de 'Orduyu dört aydan fazla tutmayacağım' dedi."[1046]

[1045] Abdurrezzâk, *el-Musannef,* 12593; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* VIII, 308.

[1046] Beyhakî, *es-Sünen,* IX, 29.

SAHABENİN ALLAH YOLUNDA TOZ VE DUMANA KATLANMAYI İSTEMESİ

a) Hz. Peygamber'in, Allah yolunda tozdan kaçanı azarlaması

733. Taberânî, Rabî' b. Zeyd'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), düz yolda ilerlerken yoldan sapan Kureyş'li bir gence gözü ilişti. Hz. Peygamber, *'Bu filan kişi değil midir?'* diye sordu. Sahabîler 'evet' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Onu çağırın bana'* dedi. Sahabî geldi, Hz. Peygamber kendisine *'Neden yoldan saptın'* diye sordu. Sahabî 'Tozdan hoşlanmadım' dedi. Hz. Peygamber, *'Tozdan kaçma! Nefsim elinde olan zata yemin olsun! Bu toz cennet kokularından bir çeşittir'* buyurdu." [1047]

b) Cabir b. Abdullah'ın bu konu hususundaki kıssası

734. İbn Hibbân, *Sahîh* adlı eserinde Ebu'l-Musebbih el-Makrâî'den şöyle rivayet etmektedir: "Malik b. Abdullah el-Has'amî komutasında bir grup ile beraber Rum topraklarında ilerliyorduk. Malik, Hz. Cabir b. Abdullah'ın yanından geçti, Hz. Cabir de katırından inmiş, katırın yularından çekiyordu. Malik, kendisine 'Ey Ebû Abdillâh! Bineğine bin, Allah, sana binmen için binek vermiştir' dedi. Hz. Câbir, şöyle cevap verdi: 'Katırımı dinlendiriyorum, hem de insanlara yük olmuyorum. Ayrıca Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: *"Allah yolunda kimin ayakları tozlanırsa Allah o kimseye cehennem ateşini haram kılar."* Malik, Hz. Cabir'in sesini duyabildiği yere doğru ilerledi ve 'yüksek sesiyle 'Ey Ebû Abdillâh! Bineğine bin, Allah, sana binmen için binek vermiştir' diye seslendi. Hz. Câbir, ne dediğini anladı ve 'Devemi dinlendiriyorum, kavimden kimseye de yük olmuyorum. Ayrıca Hz. Peygamber'in şöyle dediğini işittim: *"Allah yolunda kimin ayakları tozlanırsa Allah o kimseye cehennem ateşini haram kılar."* İnsanlar bineklerinden yere doğru sıçradı. O günden daha çok yaya yürünülen başka bir gün görmedim."[1048]

735. Bu hadisi, Ebû Ya'lâ ceyyid bir isnadla rivayet etmiş, fakat Süleymân b. Musâdan:" Yürüdüğümüz bir sırada..." demiş ve hadisi bu lafza yakın şekilde rivayet etmiştir. Hadiste için şöyle denmiştir: "Hz. Câbir, Hz.

[1047] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr,* 4608. Heysemî: "Bu hadisi Taberânî, rivayet etmiş, isnadındaki râviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid,* V, 287).

[1048] *Sahîhu İbn Hibbân,* 4604.

Peygamber'in şöyle buyurduğunu işittim: *"Allah yolunda ayakları tozlanan hiç kul yok ki, illa Allah, onun ayaklarına ateşi haram kılar."* Akabinde Malik ve insanlar bineklerinden inip yürümeye başladı. O günden daha çok yaya yürünülen başka bir gün görmedim."[1049]

[1049] Ebû Ya'lâ, *Müsned*, 2075; Munzirî, *et-Terğîb*, II, 396. Heysemî: "Hadisi Ebû Ya'lâ rivayet etmiş, isnadındaki râviler sıka kimselerdir." (*Mecma'u'z-zevâid*, V, 286). İbn Hacer, *el-İsâbe* adlı eserinde "Bu hadisi, Ebû Dâvud Tayâlisî *Müsned*inde (1772) mezkûr bu isnadla yani Ebu'l-Musebbih'den rivayet etmiş. Hadiste şöyle denmiştir: "Câbir b. Abdullah geçince..." İbn Mubârek de Cihad adlı eserinde böyle rivayet etmiş, İmam-ı Ahmed'in *Müsned*inde (III, 367) ve İbn Hibbânîn *Sahîh* (4604) adlı eserinde İbn Mubârek tariki ile gelmiştir." (*el-İsâbe*, III, 396). Beyhakî, bu hadisi Ebu'l-Musebbih tariki ile rivayet etmiş. (*es-Sünen*, IX, 162).

ALLAH YOLUNDA CİHADA ÇIKARKEN HİZMET ETMEK

a) cihadda oruçsuz olanların, oruçlu olanlara hizmet etmesi

736. Müslim, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz, Hz. Peygamber'le beraber seferdeydik. İçimizde oruçlu olan da oruçsuz olan da vardı. Sıcak bir günde bir yerde konakladık. En çok gölgelenen abası olanlardı. Bazımız ise eliyle güneşten kendisini koruyordu. Oruçlu olanlar yıkıldı, oruçsuz olanlar ise kalktı, çadırları kurdu ve bineklere su verdi. Hz. Peygamber *'Oruçsuz olanlar, bu gün büyük ecir elde ettiler'* diye buyurdu." [1050]

737. Buhârî, Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'le iken içimizde en çok gölgelenen abası olanlardı. Oruçlu olanlar hiç bi iş yapmadılar. Oruçsuz olanlar ise binekleri suya götürdü, hizmet etti ve çok çalıştı. Hz. Peygamber *de 'Oruçsuz olanlar, bu gün büyük ecir aldı'* diye buyurdu." [1051]

b) Sahabîlerin, kur'ân ve namazla meşgul olan kişiye hizmet etmesi

738. Ebû Dâvud, *Merâsil* adlı eserinde Ebû Kilâbe'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Sahabîlerden olan bir grup geldi, bir arkadaşını hep iyilikle övüyorlardı. Biri, 'Filan adam gibisini hiç görmedik, ilerlediğimizde hep Kur'ân okuyordu, konakladığımızda da hep namaz kılıyordu' dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'ihtiyacını kim karşılıyor, devesine (veya bineğine) kim yem veriyordu?'* dedi. Sahabîler 'Biz bu işlerine hallediyoruz' dedi. Hz. Peygamber de *'Siz, ondan daha hayırlısınız'* buyurdu."[1052]

c) Hz. Peygamber'in azatlısı olan Sefîne'nin sahabîlerin eşyasını taşıması

739. Ebû Nu'aym, Sa'îd b. Cumhân'dan şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Sefîne'ye ismini sordum. Hz. Sefîne, 'Söyleyeyim; Hz. Peygamber bana Sefîne ismini koydu' dedi. Ben de 'Niye Sefîne ismini koydu?' diye sordum. Hz. Sefîne, 'Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ashabı ile beraber yola çıktı. Eşyaları onlara ağır geldi. Hz. Peygamber de *'Abanı ser!'* dedi. Ben de abamı serdim, Hz. Peygamber de onların eşyalarını içine koydu, sırtıma yük-

---

[1050] Müslim, III, 143.
[1051] Buhârî, IV, 42.
[1052] Ebû Dâvud, *el-Merâsîl*, 306; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 172.

ledi ve *'Taşı, sen sadece sefinesin (yani gemisin)'* buyurdu. Hz. Sefîne, 'O gün, bir, iki, beş, altı deve yükü sırtıma alsaydım, bana hiç ağır gelmezdi."[1053]

d) Ümmü Seleme'nin azatlısı olan Ahmer'in ve Mücâhid'in İbn Ömer'le kıssası

740. Hasan b. Süfyân, İbn Mende, el-Mâlînî ve Ebû Nu'aym Ümmü Seleme'nin (radıyallahu anha) azatlısı olan Ahmer'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'le beraber bir gazvedeydik. Bir vadiden geçiyorduk, ben de vadiden insanları sırtlayıp geçiriyordum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bana *'Bu gün sefîne (gemi) gibisin'* buyurdu."[1054]

741. Ebû Nu'aym, Mücahid'den şöyle rivayet etmektedir: "Bir yolculukta İbn Ömer ile beraberdim. Bineğime binmek istediğimde gelip bineğimi tutuyordu, bindiğimde de elbisemi düzeltiyordu. Bir kere yine geldi, ama gelip bana böyle yapmasını istemedim. İbn Ömer de bana 'Ey Mücahid! Sen ahlakı dar, sert birisin!' dedi."[1055]

[1053] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, I, 369.
[1054] Ali el-Muttakî, *el-Muntahab*, V, 194.
[1055] Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-evliyâ*, III, 285.

ALLAH YOLUNDA CİHATTA İKEN ORUÇ TUTMAK

a) Hz. Peygamber ve sahabîlerin savaşta iken aşırı sıcaklıkta oruç tutması

742. Müslim, Ümmü Derdâ←Ebû Derdâ'dan şöyle rivayet etmektedir: "Kızgın sıcaklığın olduğu günlerde Hz. Peygamber'le beraber bazı seferlerde bulundum. Kızgın güneşin sıcaklığından kişi güneşten korunmak için elini başının üstüne koyuyordu. İçimizde sadece Hz. Peygamber ve İbn Ravâha oruçlu idi."

743. Ümmü Derdâ, başka bir rivayette Ebû Derdâ'dan şöyle aktarır: "Hz. Peygamber'le beraber Ramazan ayında aşırı sıcaklığın olduğu günlerde yola çıktık..."[1056]

744. Müslim, hadisi Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Ramazan ayında Hz. Peygamber'le beraber savaşa çıktık. İçimizde oruçlu olan da oruçsuz olan da vardı. Oruçlu, oruçsuza yük olmuyor, oruçsuz olan da oruçluya yük olmuyordu. Çünkü sahabîler, gücü yeten kişinin oruç tutmasının iyi olduğu, gücü yetmeyenin ise iftar etmesinin güzel olduğu fikrindeydiler."[1057]

b) Hz. Abdullah b. Mahreme'nin Yemâme savaşında oruç tutması

745. İbn Abdilber, İbn Ömer'den şöyle rivayet etmektedir: "Yemâme savaşında hızlı bir şekilde Abdullah b. Mahrame'nın (radıyallahu anh) yanına geldim ve durdum. Abdullah b. Mahreme, 'Ey Abdullah b. Ömer! iftar vakti geldi mi' dedi. Ben de 'evet' dedim. İbn Mahreme, 'Bu kalkana su doldur da iftar edeyim' dedi. İbn Ömer anlatıyor: Ben de havuza geldim, içi su doluydu. Deriden yapılmış kalkanımı suya daldırdım, sonra içinde avuçlayıp yanına geldim, bir de baktım ki, nezrini yerine getirmiş, vefat etmiştir."[1058]

[1056] Müslim, I, 357.
[1057] Müslim, I, 356.
[1058] İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, II, 316. Bu hadisi, İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef*, V, 316) ve Buhârî *et-Târihu'l-evsat* (I, 41) adlı eserinde rivayet etmiştir. İbn Mubârek ise bu hadisi *el-Cihâd* adlı eserinde ibn Ömer'den başka bir tarikle daha da güzel rivayet etmiştir. (*el-İsâbe*, II, 366).

c) Hz. Avf b. Ebî Hayye'nin oruç tutması ve Hz. Ömer'in sözü

746. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* adlı eserinde sahîh bir senedle Kays b. Hâzım←Müdrik b. Avf el-Ahmesî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) yanında olduğum bir sırada Nu'mân b. Mukarrin'in elçisi geldi. Hz. Ömer, kendisine insanların durumunu sordu. Elçi de Müslümanlardan ölen ve yaralı olanları saymaya başladı. 'Filan filan öldü ve tanımadığım başka kimseler' dedi. Hz. Ömer 'Fakat Allah (celle celâlühü), onları tanıyor' dedi. Avf b. Ebî Hayye el-Ahmesî Ebû Şebîl'i kasdederek 'Biri nefsini Allah yolunda sattı' dedi. Müdrik b. Avf, 'Ey mü'minlerin emiri! Allah'a and olsun! Halk, dayımın kendi eliyle kendisini tehlikeye attığını söylüyor' dedi. Hz. Ömer, 'Bunlar yalan söylemiştir. Dayın, dünyaya karşılık ahireti satın almıştır' dedi. Râvi anlatıyor: Oruçluydu, yaralandı. Onu taşıdılar, henüz nefes alıyordu. Ruhunu teslim edene kadar su içmeyi kabul etmedi." [1059]

d) Ebû Amr el-Ensârî'nin oruç tutması

747. Muhammed b. Hanefiyye hadisi "sussuzluğa katlanma" bahsinde geçti, hadiste şöyle denmişti: "Ebû Amr el-Ensârî'yi gördüm. Kendisi Bedir, Akabe ve Uhud ehlinden biriydi. Kendisini gördüm, oruçlu idi ve sussuzluktan kıvranıyordu. Bu halde olmasına rağmen kölesine 'Yazıklar olsun sana! beni koru!' diyordu. Kölesi kalkanı tuttu, kendisi de zor bela oku çekti ve üç ok attı... Güneş batmadan ruhunu teslim etti." [1060]

[1059] İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef,* V, 303; İbn Hacer, *el-İsâbe,* III, 122.
[1060] Hadisi Taberâni (*el-Kebîr,* 951) ve Hâkim (*Müstedrek,* III, 395) de rivayet etmiştir.

ALLAH YOLUNDA CİHADDA İKEN NAMAZ

a) Hz. Peygamber'in Bedir günü kıldığı namaz

748. İbn Huzeyme, Hz. Alî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bedir savaşında Miktad'dan başka at üzerinde olan yoktu. And olsun! Hz. Peygamber müstesna o gün kimi gördüysem yatıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sabaha kadar ağacın altında namaz kılıyor ve ağlıyordu." [1061]

b) Peygamber efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) Usfân'da kıldığı namaz

749. İmam-ı Ahmed, Ebû Ayyâş'dan[1062] (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Usfân'da Hz. Peygamber'le beraber bulunuyorduk. Müşrikler Halid b. Velîd komutasında ön taraftan doğru geldiler. Onlar, bizimle kıble arasında idiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bize öğle namazını kıldırdı. Müşrikler aralarında 'Müslümanlar, öyle bir hal üzereydiler ki, saldırsaydık, onları gafil avlardık' dediler. Sonra birbirlerine 'Biraz sonra başka bir namaz vakti daha gelir. Namaz onlar için evlatlarından ve canlarından daha sevimlidir' dediler. Hz. Cibrîl (aleyhisselam), öğle ve ikindi arasında şu ayeti celileyi nazil etti:

﴿وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا﴾

"Sen de içlerinde bulunup onlara namaz kıldırdığın zaman, onlardan bir kısmı seninle beraber namaza dursunlar, silahlarını (yanlarına) alsınlar, böylece (namazı kılıp) secde ettiklerinde (diğerleri) arkanızda olsunlar. Sonra henüz namazını kılmamış olan (bu) diğer

---

[1061] İbn Huzeyme, *es-Sahîh*, 899; Munzirî, *et-Terğîb*, IV, 316.

[1062] Asılda İbn Abbâs şeklinde gelmiş, bu hatadır.

grup gelip seninle beraber namazlarını kılsınlar ve onlar da ihtiyat tedbirlerini ve silahlarını alsınlar. O kâfirler arzu ederler ki siz silahlarınızdan ve eşyanızdan gafil olsanız da üstünüze birden baskın yapsalar. Eğer size yağmurdan bir eziyet olur yahut hasta bulunursanız silahlarınızı bırakmanızda size günah yoktur. Yine de tedbirinizi alın. Şüphesiz Allah, kâfirler için alçaltıcı bir azap hazırlamıştır." (Nisâ: 102).[1063]

c) Abbad b. Bişr el-Ensârî'nin Allah yolunda iken kıldığı namaz

750. İbn İshâk, Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'le beraber Nahl mevkiinde Zatu'r-rikâ' gazvesine çıktık. Bir adam, müşriklerden birinin eşine dokundu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kafileyle beraber geri dönünce kadının şehirde olmayan kocası geldi. Bu haberi aldığı gibi 'Muhammed'in arkadaşlarından birinin kanını dökmedikçe durmayacağım' diye yemin etti. Kadının kocası evden çıktı, Hz. Peygamber'in izini takip etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir yerde konakladı ve *'Bu gece bize kim nöbet tutacak?'* diye sordu. Muhacirlerden ve Ensar'dan birer kişi 'Biz ya Resulallâh!' dedi. Hz. Peygamber onlara *'Vadinin ağız kısmında bekleyin!'* buyurdu. Nöbet için kalkan iki kişi Hz. Ammâr b. Yâsir ve Hz. Abbâd b. Bişr idi. İkisi, vadinin ağız kısmına geldiklerinde Ensar'dan olan kişi, 'Gecenin hangi vakti nöbet tutmamamı istersin, başında mı sonunda mı?' diye sordu. Hz. Ammâr da 'Başında nöbet tut' dedi. Muhacir olan Hz. Ammâr uzandı ve uyudu. Ensar'dan olan sahabî ise kalktı namaza durdu. Kendilerini takip eden müşrik, geldi ve namaz kılan sahabîyi gördü, kavmin nöbet tutan adamı olduğunu bildi. Bir ok attı ve namaz kılan sahabîye isabet etti. Sahabî, oku çıkarıp kenarına koyup namazı için kıyama kalktı. Sonra başka bir ok attı, o ok da kendisine isabet etti, onu da çıkarıp kenarına bıraktı ve namaz için kıyama durdu. Sonra kendisine üçüncü oku attı ve kendisine isabet etti. Sahabî, o oku da çıkarıp yanına bıraktı, sonra ruku ve secdeye vardı. Akabinde de arkadaşı olan Hz. Ammâr'ı kaldırdı ve 'Ben yaralandım, hareket edemiyorum, oturuyorum!' dedi. Ammâr, sıçradı. Adam onları gördü, kendisini farkettiklerini anlayınca kaçtı. Hz. Ammâr, Ensar olan sahabîyi kanlar içinde görünce 'Subhânellâh! İlk sana ok attığı gibi

---

[1063] Ahmed, *Müsned,* IV, 59, 60. Müslim (II, 213), Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Müslümanlar için birazdan namaz vakti gelir, namaz onlar için evlatlarından daha sevimlidir." (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 81).

niye beni uyandırmadın?' dedi. Ensar'dan olan Abbâd, 'Kur'ân'dan bir sûre okuyordum. Sûreyi bitirmeden yarıda kesmek istemedim. Bana iki ve üçüncü oku da atınca rukuya vardım ve sana haber verdim. Allah'a yemin olsun! Resulullah'ın korumamızı emrettiği stratejik bir nokta olmasaydı, adam, süreyi kesmeden veya bitirmeden beni kesmiş olurdu (yani beni öldürseydi dahi asla süreyi yarıda kesmezdim)' dedi." [1064]

751. Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvvet* adlı eserinde rivayet etmekte ve hadiste şöyle demektedir: "Ammâr b. Yâsir uyudu. Abbâd b. Bişr ise kalktı, namaza durdu. Abbâd 'Ben namazda Kehf süresini okuyordum. Süreyi yarıda kesmek istemedim' dedi." [1065]

d) Abdullah b. Üneys'in cihadda namaz kılması

752. İmam-ı Ahmed, Abdullah b. Üneys'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), beni çağırdı ve *'Bana ulaştı ki, Halid b. Süfyan b. Nübeyh el-Hüzelî, benimle savaşmak için insanları topluyor, kendisi (Arafât'ın hizasında olan) Urne denen vadidedir. Ona git ve onu öldür!'* buyurdu. Ben de 'Ya Resulallâh! Bana özelliklerini söyle ki, onu tanıyayım' dedim. Hz. Peygamber de *'Onu görünce üzerine bir titreme göreceksin'* buyurdu. Kılıcımı kuşanarak yola çıktım. Kendisini Urne vadisinde kadınlarla beraberken gördüm. Onlar için bir yer yapıyordu, ikindi vaktiydi. Onu görünce Hz. Peygamber'in anlattığı gibi kendisinde bir titremenin varlığını gördüm. Ona doğru ilerledim. Aramızda uzun bir kapışma olur da namazımı kaçırırım endişesiyle yürürken ima yoluyla, ruku ve secde içinde başımla imâ ederek namazımı edâ ettim. Yanına vardığımda 'Bu adam kim' diye sordu. Ben de 'Araplardan biri ki, senin bu adam (Hz. Muhammed s.a.v) için orduyu topladığını duyduğu için sana geldi' dedim. Halid b. Süfyan da 'Evet, ben de bu işle uğraşıyorum' dedi.

Halid ile beraber biraz yürüdüm, imkân bulduğum gibi kılıcımla vurup onu öldürdüm. Sonra yola çıktım, kadınları da onun üzerine kapanmış olarak bıraktım. Hz. Peygamber'in yanına geldim, beni gördü ve *'Bu yüz kurtuluşa*

[1064] *Sîretu İbn Hişâm*, II, 208. Ebû Dâvud, hadisi İbn İshak tariki ile hadisi rivayet etmektedir. *(es-Sünen,* I, 29; *el-Bidâye ve'n-nihâye,* IV, 85). Hadisi İbn Hibbân *Sahîh* (1096) adlı eserinde rivayet etmiş, Hâkim *Müstedrek* (I, 156) adlı eserinde rivayet edip hadise Sahîh demiştir. Dârekutnî ve Beyhakî *es-Sünen*'lerinde (*Dârekutnî,* I, 223; *el-Kübrâ,* I, 140) rivayet etmiş. Buhârî (I, 55) ise muallek olarak Sahîh adlı eserinde rivayet etmiştir. (Nesbu'r-râye, I, 43).
[1065] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* III, 378, 379.

erdi!' dedi. Ben de 'Onu öldürdüm ya Resûlallâh!' dedim. Hz. Peygamber de *'Evet, doğru söyledin'* dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir müddet benle beraber durduktan sonra evine girdi ve çıkıp bana bir asa verdi. Sonra *'Bu asayı yanından ayırma ey Abdullah b. Üneys!'* buyurdu. Ben de asayla beraber Hz. Peygamber'in huzurundan çıktım. İnsanlar, 'Bu asada nedir?' diye sordular. Ben de 'Bu asayı Hz. Peygamber bana verdi ve yanımda tutmamı emretti' dedim. İnsanlar 'Hz. Peygamber'e geri dönüp niye sana verdiğini sormayacak mısın?' dedi. Ben de Hz. Peygamber'in yanına döndüm ve 'Ya Resulallâh! Bu asayı niye bana verdin?' diye sordum. Hz. Peygamber de *'Bu asa, benimle senin aranda kıyamet günü bir ayet olacaktır. O gün asayla gezen çok az insan vardır'* buyurdu. Abdullah da o asayı kılıcının yanına koydu, yanından hiç ayırmadı. Öyle ki vefat edince de kefenin içine koyulmasını emretti ve öyle yapıldı. Sonra da asayla beraber defnedildi." [1066]

e) cihadda iken geceleri namaz kılmak

753. Taberî, Urve'den şöyle rivayet etmektedir: "Yermûk savaşında İslam askeri ile düşman askeri birbirlerine yaklaştıklarında Rumların başkomutanı Kubuklar, bilgi almak için bir arap gencini Müslümanların içine gönderdi... Komutan, arap gencine 'Arkanda nasıl kimseler gördün?' diye sordu. Adam, 'geceleri ruhban, gündüzleri kahraman kimselerdir' diye cevap verdi."[1067]

754. Ahmed b. Mervân el-Mâlikî, Ebû İshak'dan şöyle rivayet etmektedir: "... Hırakl 'Niye hezimete uğradınız?' diye sordu. İleri gelenlerinden bir yaşlı 'Çünkü onlar, geceleri namaz kılıyor, gündüzleri oruç tutuyorlar' dedi."[1068]

755. Bu hadisler uzun şekilde "İlahi takviyelerin sebepleri" bahsinde gelecektir. Daha önce de İbn Mende'nin Hind bt. Utbe'den rivayet ettiği hadis "kadınların bey'atı" bahsinde geçti. Hind 'Ben Muhammed'e bey'at etmek istiyorum' dedi. Ebû Süfyân, 'Ona küfrediyordun, ne oldu?' dedi. Hind de 'Evet, vallahi! Allah'a and olsun! Bu geceden evvel Allah'a bu mescitte hakkıyla ibadet edildiğine şahid olmamıştım. Allah'a and olsun! Geceyi kıyamda, rukuda, secdede namaz kılarak geçirdiler' dedi."

[1066] Ahmed, *Müsned*, III, 496; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 140.
[1067] Taberî, *et-Târîh*, II, 61.
[1068] İbn Asâkir ise bu hadisi İbn İshak'dan rivayet etmiştir. (*Muhtasaru't-Târîh*, I, 143).

ALLAH YOLUNDA CİHATTA İKEN ALLAH'I ZİKRETMEK

a) Fetih gecesi sahabîlerin Allah'ı zikretmesi

756. Beyhakî, Sa'îd b. Müseyyib'den şöyle rivayet etmektedir: "Sahabe, Mekke'nin fethinde Mekke'ye girdiği gece sabah vaktine kadar tekbir, tehlil ve tavaf etmekten geri durmadı. Ebû Süfyân, Hind'e 'Bunun Allah'tan olduğunu düşünüyor musun' diye sordu. Hind 'Evet, bu Allah'tandır' dedi. Sonra Ebû Süfyân, sabahladı ve sabahın erken vakti Hz. Peygamber'in yanına gitti. Hz. Peygamber, "*Hind'e 'Bunun Allah'tan olduğunu düşünüyor musun?' diye sordun,* Hind de 'Evet, bu Allah'tandır' dedi" buyurdu. Ebû Süfyân da 'Şahadet ederim ki, sen Allah'ın kulu ve elçisisin. Ebû Süfyan'ın zatına yemin ettiği Allah'a and olsun! Benim bu sözümü Hind'den başka hiç kimse duymadı' dedi."[1069]

b) Hayber gazvesinde sahabîlerin vadiden geçtiklerinde Allah'ı anmaları

757. Buhârî, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hayber'e cihada çıkınca (veya Hz. Peygamber s.a.v Hayber'e doğru yönelince) insanlar vadiden geçince "Allah'u ekber, Lâilâheillellâh" diye tekbir getirerek seslerini yükseltiyorlardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), *'Kendi nefsinize karşı şefkatli davranın! Siz ne sağır ne de ğâib olan birini çağırıyorsunuz. Siz işiten, yakın ve sizle beraber olan Allah'ı çağırıyorsunuz'* buyurdu. Ben de o sırada tam Hz. Peygamber'in bineğinin arkasındaydım. Benim "Lâ havle ve lâ Kuvvete illâ billâh" söylediğimi işitti ve '*Ey Abdullah b. Kays!*'[1070] diye seslendi. Ben de 'buyur ya Resûlallâh!' dedim. Hz. Peygamber, *'Sana cennet hazinelerinden olan bir kelime öğreteyim mi?'* dedi. Ben de 'evet, ya Resulallâh! Anam babam sana feda olsun!' dedim. Hz. Peygamber *'Lâ havle ve lâ Kuvvete illâ billâh kelimesidir'* buyurdu."[1071]

[1069] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, III, 103; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 304). Bu hadisi İbn Asâkir, Sa'îd'den bu lafızla rivayet etmiş ve bu hadisin isnadı sahîhtir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 297).

[1070] Ebû Musa el-Eşarî'nin ismidir.

[1071] Buhârî, IV, 69, VIII, 101, 108, 155, IX, 144. Bu hadisi diğer kutub-i sitte imamları da rivayet etmiştir. Doğru olan, bu olayın Hayber dönüşünde olmasıdır, çünkü Ebû Musa, Hayber fethinden sonra geldi. (Müslim, VIII, 47, 73, 74; Ebû Dâvud, 1526; Tirmizî, 3374; Nesâî, *Amelu'l-yevm*, 356; İbn Mâce, 3824; *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 213).

c) Sahabîlerin tırmanıp indiklerinde tekbir getirip tesbih etmeleri

758. Buhârî, Câbir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Biz yükseğe doğru tırmandığımızda tekbir getirirdik, inişlere geçtiğimizde tesbih getirirdik."[1072]

759. Buhârî'nin başka bir rivayetinde "Biz yükseğe doğru tırmandığımızda tekbir getirirdik, düz yolda ilerlediğimizde tekbir getirirdik."[1073]

d) İbn Ömer'in savaşçılar iki kısımdır sözü

760. İbn Asâkir, İbn Ömer'den (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "İnsanlar, savaşa çıkarken iki kısma ayrılır. Bir kısmı, cihada çıktığında Allah'ı çok zikreder, çok öğüt alır, ilerlediğinde fesattan sakınır, arkadaşına güzel tavsiyelerde bulunur, mallarının en iyi olanını infak eder, Allah yolunda malını infak etmek, onu dünyada mal kazanmaktan daha çok mutlu eder. Savaş meydanında ise kalplerine bir şüphe veya Müslümanlara karşı kötü bir niyet gelir diye Allah'tan çok hayâ ederler. Ganimetten bir şey kaçırmaya güçleri yetse de kalplerini ve amellerini bundan temiz tutarlardı. Şeytan, onları fitneye sokmaya, kalplerini yaralamaya muktedir değildir. İşte bu kimseler yüzünden Allah (celle celâlühü), dini aziz, düşmanı da zelil kılar. Diğer kısım ise cihada çıkar, fakat Allah'ı zikretmez, öğüt almaz, fesattan sakınmaz, malını infak etmez, eden ise de istemeyerek infak eder, infak ettiğini de bir borç ve zarar olarak kabul eder. Bunu devamlı şeytan onlara fısıldar. Savaş meydanına vardıklarında en son adamın dahi arkasında, savaşı terk edenler içinde olurlar. Dağların tepesine sığınmış, insanların ne yaptığını izlerler. Allah (celle celâlühü), fetih nasip edince en çok yalan konuşanlardan olurlar. Ganimetten çalmaya muktedir olduklarında ise Allah'a karşı çok cesur olurlar. Şeytan, onlara bu çaldıklarını kendilerine verilmiş ganimet olarak fısıldar. Allah (celle celâlühü), onlara bolluk verince azarlar, bir darlık isabet edince ise zengin olma ihtirasıyla şeytan onları yoldan çıkarır. Mü'minler için olan ecirden hiçbir şey onlara yoktur. Sadece cüsseleri ve gitmeleri onlarla beraberdir. Fakat niyetleri ve amelleri müminlerden çok farklı olduğu için Allah (celle celâlühü), onları kıyamet günü toplar ve Müslümanlarla aralarını ayırır."[1074]

[1072] Buhârî, IV, 69.

[1073] Nesâî, bu hadisi *Amelu'l-evm ve'l-leyle* (542) adlı esrinde Câbir'den buna yakın bir lafız rivayet etmiştir. (*Umdetu'l-kârî*, VII, 36).

[1074] Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, II, 290.

CİHAD ESNASINDA DUAYA ÖNEM VERMEK, MEMLEKETTEN ÇIKMA ESNASINDA DU ATMEK

Hz. Peygamber'in hicret esnasında Mekke'den çıkarken dua etmesi

761. Ebû Nu'aym; İbrahim b. Sa'd←Muhammed b. İshak tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke'den Allah'a doğru yani Medine'ye doğru hicret ederken şöyle dua etti: *"Ben hiçbir şey değilken, beni yaratan Allah'a hamd olsun! Ey Allah'ım dünyanın korkunçluğu, zamanın felaketi, gece ve gündüzün musibetlerine karşı bana yardım et! Ey Allah'ım! Seferimde bana eşlik et, ben gittikten sonra aileme vekil ol, bana rızık olarak verdiğin şeylere bereket ver, sana kulluk noktasında beni alçak gönüllü kıl, güzel ahlak üzerine beni güçlü kıl, sadece kendini bana sevdir, beni insanlara bırakma! Ey mustazafların Rabbi! Sen benim Rabbimsin. Senin yer ve gökleri nurlandıran, karanlıkları aydınlığa kavuşturan, öncekilerin işlerini onla çözüme kavuşturan kerim olan vechine, gazabın ve öfken üzerime gelmesin, diye sana sığınıyorum. Zail olan nimetinden, gazabının aniden gelişinden, verdiğin afiyetin değişmesinden ve tüm öfkenden korunmak için sana sığınıyorum. Senin rızan gücümün yettiği şeylerin en hayırlısıdır. Günahtan dönmek ve iyiliğe güç yetirmek ancak sendendir."*[1075]

762. Beyhakî, Ebû Mervân el-Eslemî←babası←dedesi tariki ile şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'le beraber Hayber savaşına çıktık. Yaklaşıp hayberî gördüğümüz de Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), insanlara *'Durun!'* diye emir verdi. İnsanlar da durdu ve şöyle dua etti: *'Ey yedi semanın ve gölgelediği her şeyin Rabbi! Ey yerlerin ve taşıdığı her şeyin Rabbi! Ey şeytanların ve saptırdığının Rabbi! Ey rüzgarın ve sağa sola serptiği şeylerin Rabbi! Senden bu memleketin hayrını, hayırlı ahalisini ve içindeki hayırlı şeylerini istiyoruz. Bu memleketin şerrinden, şerli ahalisinden ve içindeki şerlerden sana sığınıyoruz!'* İnsanlara da *'Allah'ın ismiyle ilerleyin!'* buyurdu." [1076]

[1075] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 128.

[1076] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet*, IV, 204. İbn İshak (*Sîretu İbn Hişâm*, II, 329), bu hadisi Ebû Mervân←Ebû Mu'attab tariki ile rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 183).

763. Taberânî, hadisi Ebû Mu'attab b. Amr'dan buna yakın bir lafızla rivayet etmiş, sonunda şu eki yapmıştır: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bir memlekete girmek istediği zaman bu duayı ederdi." [1077]

[1077] Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, XXII, h. 902. Heysemî: "Hadisin isnadında ismi söylenmeyen bir râvi var, diğer râviler ise sıka, güvenilir kimsedirler." (*Mecma'u'z-zevâid*, X, 135).

CİHADA ÇIKARKEN DUA ETMEK

a) Hz. Peygamber'in Bedir Savaşından Evvel Dua Etmesi

764. İmam-ı Ahmed, Hz. Ömer'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Bedir savaşı olduğunda Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), ashabına baktı. Onlar üç yüz küsur kişiydi. Müşriklere baktı, onlar ise bin küsur kişiydi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), kıbleye döndü, -üzerinde aba ve izarı vardı- şöyle dua etti: *Ey Allah'ım! Bana va'd ettiğin sözünü yerine getir, Ey Allah'ım şayet bu Müslüman topluluğu helak olursa yeryüzünde bundan sonra hiç ibadet edilmeyecektir.* Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), devamlı Rabbinden yardım talep ediyor, dua ediyordu. Sonunda abası düştü. Hz. Ebû Bekr gelip yere düşen abasını aldı ve kendisine verdi. Hz. Ebû Bekr, arkasında durdu ve 'Ya Resulallâh! Senin Rabbine dua etmen, ona haykırman yeterlidir. Muhakkak ki Allah, sana verdiği sözünü yerine getirecektir' dedi. Akabinde şu ayet nazil oldu:

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِأَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ﴾

"Hatırlayın ki, siz Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da, ben peşpeşe gelen bin melek ile size yardım edeceğim, diyerek duanızı kabul buyurdu." (Enfâl: 9) sonra hadisin tamamını zikretti. [1078]

765. Ebû Dâvud, Abdullah b. Amr b. Âs'dan (radıyallahu anhuma) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir savaşında üç yüz on beş (315) kişiyle savaşa çıktı. Bedir denen yere vardığında şöyle dua etti: *"Ey Allah'ım! Bu insanlar yayadır, bunlara binecekleri binek ver! Ey Allah'ım bunlar çıplak, bunlara elbise ver! Ey Allah'ım bunlar aç, bunları doyur!' Allah da onlara Bedir fethini nasip etti."* Savaşta olan her Müslüman bir veya iki deveyle geri döndü, elbise alıp giydiler, karınlarını doyurdular." [1079]

[1078] Ahmed, *Müsned*, I, 30, 32. Bu hadisi; Müslim (V, 156), Ebû Dâvud (2690), Tirmizî (3081), İbn Cerîr (*Tefsîri*, IX, 189, X, 44, XXVIII, 162) ve başkaları rivayet etmiştir. Alî b. el-Medînî ve Tirmizî de hadise sahîh demiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 275). Bu hadisi; İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef*, XIV, 365-368), Ebû Avâne (*el-Mustahrec*, IV, 152, 155, 156, 157), İbn Hibbân (*es-Sahîh*, 4793), Ebû Nu'aym (*Delâilü'n-nübüvvet*, 408), İbn Munzir, İbn Ebî Hâtim, Ebu'ş-Şeyh, İbn Merdûyeh ve Beyhakî (*es-Sünen*, VI, 321; *Delâilü'n-nübüvvet*, III, 51, 52) rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl*, V, 266).

[1079] Ebû Dâvud, *es-Sünen*, 2747; Rûdânî, *Cem'u'l-fevâid*, II, 38. Beyhakî, hadisi bu lafızla rivayet etmiştir. (*es-Sünen*, IX, 57). İbn Sa'd ise hadisi buna yakın bir lafızla rivayet etti. (*et-Tabakât*, II, 13).

766. Nesâî,[1080] İbn Mes'ûd'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in Bedir savaşında yaptığı münacaatında ısrar ettiği gibi başka birinin ısrar ettiğini görmedim. Hz. Peygamber şöyle dua ediyordu: *Ey Allah'ım! Senin ahdin ve va'dinle sana yemin verdiriyorum. Ey Allah'ım! Şayet bu Müslüman topluluğu helak olursa sana bir daha ibadet edilmeyecektir.* Hz. Peygamber, sonra bize doğru baktı -sanki yüzünün yanı dolunaydı- ve *'Sanki müşriklerin akaşama doğru ölüp düşecekleri yerleri görüyor gibiyim'* buyurdu."[1081]

b) Hz. Peygamber'in Uhud ve Hendek savaşlarında ettiği dua

767. İmam-ı Ahmed, Hz. Enes'ten (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Uhud savaşında şöyle dua ediyordu: *'Ey Allah'ım! Sen dilersen yeryüzünde sana ibadet edilmeyecektir.'*"[1082]

768. İmam-ı Ahmed, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hendek savaşında 'Ya Resulallâh! Söyleyecek bir şeyimiz var mıdır? Muhakkak ki hançerler kalplere dayanmıştır' dedik. Hz. Peygamber, *'Evet, edecek duamız var, ey Allah'ım! Ayıplarımızı ört! Korkularımızı gider, bizi emniyete kavuştur!'* buyurdu. Akabinde Allah (celle celâlühü), düşmanın yüzüne sert rüzgârı vurdu (ve darmadağın oldular)."[1083]

769. İmam-ı Ahmed, Cabir'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hendek'teki mescide geldi. Abasını bıraktı, kalktı, ellerini uzunca kaldırdı, düşmanın aleyhinde dua ediyordu. Namaz kılmadı. Sonra bir daha geldi, yine onlara beddua etti ve namaz kıldı."[1084]

770. Buhârî ve Müslim, Abdullah b. Ebî Evfâ'dan (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Hendek savaşındaki düşmanlara beddua etti ve şöyle dedi: *'Ey kitabı indiren, hesabı suratlı*

[1080] Nesâî, *Amelu'l-yavm ve'l-leyle*, 606.

[1081] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, III, 276. Taberânî (*el-Kebîr*, 10270), hadisi buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir. Heysemî: "Hadisin isnadındaki râviler sıka kimselerdir. Fakat Ebû Ubeyd'in, babasından işittiği mevcut değildir." (*Mecma'u'z-zevâid*, VI, 82).

[1082] *Müsned*, III, 152, 252. Bu hadisi Müslim (V, 144) de rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 28).

[1083] Ahmed, *Müsned*, III, 3. Bu hadisi İbn Ebî Hâtim de rivayet etmiştir.

[1084] Ahmed, *Müsned*, III, 393.

olan Allah'ım! Hendek savaşındaki düşmanları hezimete uğrat! Ey Allah'ım! Onları hezimete uğrat ve rezil et!"

Başka bir rivayette: *"Ey Allah'ım! Onları hezimete uğrat, onlara karşı bize yardım et!"*[1085]

771. Buhârî, Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), şöyle diyordu: *"Tek olan Allah'tan başka ilah yoktur. Ordusunu galip kıldı, kuluna yardımcı oldu, ahzab ehlini mağlub etti. Onun gücünden başka bir şey yoktur."*[1086]

[1085] Buhârî, IV, 53, VIII, 104, IX, 174; Müslim, V, 143, 144.

[1086] Buhârî, V, 142; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 111.

CİHAD ESNASINDA DUA ETMEK

a) Hz. Peygamber'in Bedir savaşı esnasında savaşla meşgulken duası

772. Beyhakî, Hz. Alî'den şöyle rivayet etmektedir: "Bedir savaşı olunca biraz savaştım. Sonra süratli şekilde Hz. Peygamber'in ne yaptığına bakmak için geldim. Geldim, baktım ki secdeye kapanmış, *'Ey Hay, ey Kayyûm, ey Hay, ey Kayyûm!'* diyordu, başka bir şey demiyordu. Ben tekrar savaşa döndüm. Sonra yine geldim, yine secdeye kapanmış, aynısını söylüyordu. Ben tekrar savaşmaya gittim. Sonra bir daha geldim, yine secdeye kapanmış, aynı şeyleri tekrar ediyordu. Bu böyle Allah (celle celâlühü) elleriyle fethi gerçekleştirene kadar devam etti."[1087]

GECE VAKTİ DUA ETMEK

Hz. Peygamber'in Bedir Gecesinde Ettiği Dua

773. İbn Merdûyeh ve Sa'îd b. Mansûr Hz. Alî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), bu Bedir gecesi namaz kılıyor ve şöyle diyordu: "*Ey Allah'ım! Eğer bu Müslüman cemaati helâk olursa sana artık ibadet edilmeyecektir.*" Bu gece onların üzerine yağmur yağdı."

774. Ebû Ya'lâ ve İbn Hibban Hz. Alî'den şöyle rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir savaşının bir gün öncesi sabahlayınca misafir olarak geceyi hep ihya ederek geçirdi." [1088]

[1087] Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvvet,* III, 49. Bu hadisi, Nesâî *Amelu'l-yevm ve'l-leyle* (611) adlı eserinde rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye,* III, 275). Bezzâr (*ez-Zevâid,* 3133), Ebû Ya'lâ (*Müsned,* 530), el-Firyâbî ve Hâkim (*Müstedrek,* I, 222) de aynısını rivayet etmiştir. (*Kenzu'l-ummâl,* V, 267).

[1088] İbn Hibbân, *es-Sahîh,* 4759; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl,* V, 267.

SAVAŞTAN SONRA DUA ETMEK

Hz. Peygamber'in uhud savaşı sonrası duası

775. İmam-ı Ahmed, Rifâ' ez-Zurakî'den (radıyallahu anh) şöyle rivayet etmektedir: "Uhud savaşı olunca ve müşrikler dönüp gittiklerinde Hz. Peygamber 'Sıraya girip düz saf tutun da, Rabbime medhu sena edeyim' buyurdu. Sahabîler de Hz. Peygamber'in arkasında saf tuttular. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: *'Ey Allah'ım! Hamdlerin hepsi sana olsun. Ey Allah'ım! Senin açtığını bir başkası kapatamaz, kapattığını da hiç kimse açamaz. Sapıttığını bir başkası hidayete erdiremez, hidayete erdirdiğini de bir başkası saptıramaz. Vermediğini bir başkası veremez, verdiğini de bir başkası engel koyamaz. Uzaklaştırdığını bir başkası yakınlaştıramaz, yaklaştırdığını da bir başkası uzaklaştıramaz. Ey Allah'ım! Üzerimize bereketini, rahmetini, faziletini ve rızkını saç! Ey Allah'ım! Ben senden daim olan, ne değişen ne de zail olan nimetini istiyorum. Ey Allah'ım! Ben senden fakirliğin olduğu günde senin bol nimetini, korku gününde güvenini istiyorum. Ey Allah'ım! Bize verdiğinin ve vermediğinin şerrinden sana sığınıyorum. Ey Allah'ım! Bize imanı sevdir, imanı kalbimize nakış et! Bize küfrü, fıskı ve isyanı nefret ettir, bizi doğru yolda olanlardan eyle! Ey Allah'ım! Müslüman olarak bizim ruhumuzu al, bizi Müslüman olarak dirilt, bizi mahcup etmeksizin ve fitneye bulaştırmaksızın salih kullarına ilhak et! Ey Allah'ım! Senin elçilerini yalanlayan, senin doğru yoluna girmekten alıkoyan kafirleri helak et! Onların üzerine azabını indir! Ey Allah'ım! Kendilerine kitap verilen ehli kitaptan kâfir olanları da helak et! Ey hak olan ilah!'*[1089]

[1089] Ahmed, *Müsned*, III, 424. Bu hadisi Nesâî, Amelu'l-yevm ve'l-leyle (609) adlı eserinde rivayet etmiştir. (*el-Bidâye ve'n-nihâye*, IV, 38). Bu hadisi Buhârî *el-Edebu'l-mufred* (699) adlı eserinde, Taberânî (*el-Kebîr*, 4549), el-Beğavî, el-Bâverdî, Ebû Nu'aym *Hilyetu'l-evliyâ* (10/127) adlı eserinde, Hâkim (*Müstedrek*, I, 506, III, 23) ve Beyhakî rivayet etmiştir. Hafız Zehebî: "Bu hadis, isnadının kezzabdan beri olmasına rağmen münker bir hadistir, mevzu olacağından endişe ediyorum." (*Kenzu'l-ummâl*, V, 176). Heysemî, hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Bu hadisi İmam-ı Ahmed (*Müsned*, III, 424) ve Bezzâr (*ez-Zevâid*, 1800) rivayet etmiştir. İmam-ı Ahmed'in isnadındaki râviler sahîh hadis râvileridir." Hz. Peygamber'in, Tâif ehline İslamı arzettikten sonra yaptığı dua Allah yolunda çekilen sıkıntı bahsinde geçti.

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM

ALLÂH VE RESÛLÜNE DAVET

4. BÖLÜM

HİCRET

5. BÖLÜM

NUSRET (YARDIM)